

Raport

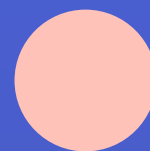
KOMISJI DO SPRAW WYJAŚNIENIA
MECHANIZMÓW REPRESJI WOBEC
ORGANIZACJI SPOŁECZEŃSTWA
OBYWATELSKIEGO ORAZ
DZIAŁACZY SPOŁECZNYCH
W LATACH 2015-2023

Raport cząstkowy nr 2

REPRESJE SLAPP
I INNE FORMY NĘKANIA

Warszawa, 30 grudnia 2025 roku

Komisja w składzie:

adw. Sylwia Gregorczyk-Abram – przewodnicząca

Magdalena Dropek

prof. dr hab. Tomasz Grzyb

Andrzej Krajewski

Ryszard Łuczyn

dr hab. prof. UJ Mikołaj Małecki

adw. Paweł Murawski

dr hab. em. prof. UAM Krzysztof Podemski

Dobrosław Rola

adw. Kinga Dagmara Siadlak

dr Klementyna Suchanow [do 20.11.2025]

Ekspertyza:

Paulina Milewska

Spis treści

Wprowadzenie	6

Część 1. Podstawy prawne, zakres i znaczenie analizy represji typu SLAPP	9
1.1. Podstawy prawne analizy	9
1.2. Zakres analizy	10
1.2.1. Definicja represji typu SLAPP	10
1.2.2. Cele i prace Komisji	14
1.3. Znaczenie analizy	17
1.3.1. Ramy prawne i instytucjonalne	17
1.3.2. Psychologiczne aspekty represji typu SLAPP	26

Część 2. Informacje o mechanizmach i metodach represji typu SLAPP	44
2.1. SLAPPy jako narzędzia niszczenia społeczeństwa obywatelskiego	44
2.2. Szczegółowe mechanizmy i metody represji typu SLAPP i innych form nękania	47
2.2.1. Nękanie postępowaniami karnymi, cywilnymi i administracyjnymi	47
1) Pozwy przeciwko aktywistom i aktywistkom LGBT+	50
2) Instrumentalne wykorzystanie prawa karnego	79
3) Spółka Skarbu Państwa przeciwko Fundacji Greenpeace Polska	84
4) Kolektyw Bombelki	92
5) Tęczowa Maryjka	98

2.2.2. Ataki na organizacje obywatelskie.....	104
6) Próba „delegalizacji” organizacji pozarządowej – Obywatele RP	106
7) Natychmiastowe rozwiązanie umowy z Fundacją Autonomia z Krakowa	117
8) Ordo Iuris przeciwko Marcie Lempart.....	125
9) „Lex Woś”, czyli ustawa o transparentności finansowania NGO	132
10) Inicjatywy ustawodawcze mogące hamować aktywności obywatelskie	141
2.2.3. Represje wobec nauczycieli oraz w szkołach	147
11) Wielokrotne przypadki represji nauczycielskich	149
12) Lex Czarnek – jak niedoszła „reforma” edukacji wywołała efekt mroźący w działaniu szkół i organizacji pozarządowych	186
13) Tęczowe Piątki – efekt mroźący a oddolny ruch i solidarność.....	190
14) Zdrovve love – atak na edukację seksualną.....	202
2.2.4. Ataki na świat akademicki	213
15) Działania mroźące wymierzone w osoby badające antysemityzm.....	213
16) Odmowa przyznania stypendium dla wybitnych młodych naukowców	233
17) Groźba pozwania za ekspertyzę naukową.....	237
2.2.5. Represje wobec świata kultury	258
2.2.6. Walka instytucjonalna	267
18) Represje wobec sędziów.....	270
19) Represje wobec prokuratorów.....	350
20) Afera hejterska.....	367

21) Postępowanie przeciwko prokurator Katarzynie Kwiatkowskiej	374
2.2.7. Prawo w służbie SLAPPów: skarga nadzwyczajna	379
2.2.8. EKSPERTYZA: SLAPPy wobec dziennikarzy	403
2.3. Skutki represji na podstawie rozmów z osobami pokrzywdzonymi i represjonowanymi	487
 Część 3. Rekomendacje dotyczące represji typu SLAPP.....	501

Wprowadzenie

Lata 2015–2023 były w Polsce okresem systemowego wykorzystywania aparatu państwa wobec osób i środowisk aktywnych obywatelsko. Analiza zgromadzonego materiału pokazuje, że państwo sięgało po szerokie spektrum narzędzi: od pozwów cywilnych i postępowań karnych, przez kontrole administracyjne i postępowania dyscyplinarne, po nadzwyczajne środki ingerencji w prawomocne orzeczenia sądowe. **W wielu przypadkach nie chodziło o rozstrzygnięcie sporu, lecz o sam proces – długotrwały, kosztowny i wyczerpujący – który miał zniechęcać, izolować i złamać poszczególnych obywateli lub ich organizacje.**

Raport pokazuje, że działania te nie były przypadkowe. **Tworzyły spójny system nacisku, w którym przewaga instytucjonalna państwa była wykorzystywana przeciwko jednostce.** W tak skonstruowanej rzeczywistości korzystanie z konstytucyjnych wolności – wolności słowa, zgromadzeń, prawa do krytyki władzy – było aktem odwagi, a czasem osobistego ryzyka. **Państwo, które powinno być gwarantem bezpieczeństwa, stawało się źródłem zagrożenia.**

Jednym z najbardziej widocznych przejawów tego mechanizmu **były działania wymierzone w wolne media.** Raport dokumentuje skalę pozwów typu SLAPP (czyli, z angielskiego, strategicznych pozwów przeciw partycypacji publicznej), prywatnych aktów oskarżenia oraz presji regulacyjnej wobec redakcji i dziennikarzy. Sprawy te, często inicjowane przez osoby pełniące najwyższe funkcje publiczne lub przez spółki Skarbu Państwa, finansowane były ze środków publicznych. **Była to próba podporządkowania debaty publicznej logice strachu.** Nawet jeśli kończyły się porażką inicjatorów, spełniały swój cel: miały pokazać, że krytyka władzy ma swoją cenę.

Raport opisuje również instrumentalne wykorzystywanie nadzoru dyscyplinarnego wobec nauczycielek i nauczycieli. **Szkola, zamiast być przestrzenią wolnej myśli i wychowania do odpowiedzialności, była wciągana w mechanizm kontroli i zastraszania.** Wszczynane postępowania dotyczyły działań mieszczących się w granicach praw obywatelskich – udziału w protestach, symbolicznych gestów solidarności, wspierania równości i różnorodności w

szkołach. Choć zarzuty często nie znajdowały potwierdzenia, sam ciężar postępowania stawał się karą.

Raport pokazuje także, jak władza wykorzystywała przewagę instytucjonalną wobec trzeciego sektora. **W ten sposób osłabiano niezależne społeczeństwo obywatelskie – jeden z filarów demokracji.** Kontrola finansowania, działania administracyjne oraz próby legislacyjnego zwiększenia nadzoru nad NGO tworzyły klimat niepewności i uzależnienia. Równolegle organizacje bliskie władzy korzystały z uprzywilejowanej pozycji, także w sporach sądowych z aktywistkami i aktywistami.

Szczególne miejsce w Raporcie zajmuje analiza represji wobec sędziów i prokuratorów. Opisane mechanizmy – postępowania dyscyplinarne, degradacje, karne delegacje, uchylanie immunitetów – były stosowane wobec osób, które wykonywały swoje konstytucyjne obowiązki. **W latach 2015–2023 obrona praworządności stała się dla wielu sędziów i prokuratorów aktem osobistej odwagi, niosącym realne konsekwencje zawodowe i życiowe.**

Odrębny rozdział poświęcony **skardze nadzwyczajnej** pokazuje z kolei, jak środek, który miał służyć naprawie rażących niesprawiedliwości, stał się narzędziem ingerencji w prawomocne orzeczenia sądów. **Praktyka jej stosowania podważała zasadę pewności prawa i zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości.**

Analiza rozmów przeprowadzonych przez Komisję pokazuje, że **represje stosowane wobec aktywistek, aktywistów, dziennikarzy i innych osób zaangażowanych obywatelsko miały głęboki i długotrwały wpływ psychologiczny.** Dominującym doświadczeniem był chroniczny stres wynikający z nieprzewidywalności działań państwa, poczucia stałego zagrożenia oraz braku realnej kontroli nad własną sytuacją życiową i zawodową. W wielu przypadkach prowadziło to do zaburzeń depresyjnych, objawów zespołu stresu pourazowego, wypalenia oraz długotrwałego pogorszenia funkcjonowania psychicznego.

Represje oddziaływały również na relacje społeczne i zawodowe rozmówców: **powodowały izolację, stygmatyzację oraz utratę zaufania do instytucji publicznych.** Szczególnie dotkliwe były **skutki dla osób młodych**, które swoje

pierwsze doświadczenia kontaktu z państwem przeżywały w warunkach przemocy instytucjonalnej.

Raport ten jest nie tylko zapisem naruszeń i nadużyć. **Jest także świadectwem odporności społeczeństwa obywatelskiego.** Pokazuje, że mimo presji, pozwów i postępowań, wiele osób nie zrezygnowało z działania. To dzięki tej determinacji możliwe było utrzymanie przestrzeni debaty publicznej, niezależnego dziennikarstwa, aktywności organizacji społecznych oraz obywatelskiego sprzeciwu wobec działań naruszających prawa i wolności.

Raport pokazuje, że odporność społeczeństwa obywatelskiego nie była zjawiskiem spontanicznym ani jednorazowym, lecz efektem długotrwałego wysiłku, solidarności i gotowości do ponoszenia konsekwencji. Właśnie dzięki tym postawom przestrzeń wolności w Polsce nie została całkowicie zamknięta, a podstawowe wartości demokratyczne – mimo prób ich osłabienia – pozostały obecne w życiu publicznym.

Powierzone Komisji zadanie zebrania i opisanie mechanizmów represji traktujemy jako zobowiązanie wobec tych, którzy ponieśli koszty obrony wartości zapisanych w Konstytucji. Nazwanie tych praktyk jest warunkiem tego, by nie stały się one trwałym elementem życia publicznego.

Dziękujemy wszystkim osobom, organizacjom i instytucjom, które przekazały Komisji materiały, informacje i świadectwa. **Bez ich zaufania ten Raport nie mógłby powstać.**

Stały dialog z obywatelami i obywatelkami oraz rzetelne rozliczenie przeszłości są niezbędne, by odbudować zaufanie do państwa i jego instytucji. **Zaufanie to nie powstaje bowiem z deklaracji ani symbolicznych gestów, lecz z gotowości do wysłuchania doświadczeń osób dotkniętych nadużyciami, do nazwania mechanizmów, które doprowadziły do ich naruszenia, oraz do wyciągnięcia z nich realnych wniosków.** Tylko w ten sposób możliwe jest przywrócenie państwu jego właściwej roli – roli służby wobec obywateli, opartej na odpowiedzialności, przejrzystości i poszanowaniu praw jednostki, a nie roli narzędzia kontroli i represjonowania aktywności obywatelskiej.

Część 1. Podstawy prawne, zakres i znaczenie analizy represji typu SLAPP

1.1. Podstawy prawne analizy

Komisja do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023 (dalej: Komisja) została powołana Zarządzeniem Nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie powołania Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, MP 2025, poz. 306, zmienionym Zarządzeniem nr 50 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 listopada 2025 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie powołania Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, MP 2025, poz. 1204.

Przewodniczący Komisji przedstawia Prezesowi Rady Ministrów w określonej sekwencji raporty cząstkowe oraz raport końcowy (§ 11 ust. 1 zarządzenia). Przedmiot raportów cząstkowych został określony w § 11 ust. 2 i 3 zarządzenia.

Niniejszym przedkładamy drugi raport cząstkowy, który poświęciliśmy represjom typu SLAPP, a także innym podobnym mechanizmom i metodom represji związanym z takimi nadużyciami prawa, wymierzonymi – zgodnie z zakresem prac Komisji określonym w zarządzeniu - w działaczy społecznych i organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które sprowadzały się do próby wywołania indywidualnego bądź globalnego efektu mrożącego, odwetu za domniemaną lub podejmowaną aktywność obywatelską, instrumentalnego używania narzędzi prawnych niezgodnie z ich celem, instrumentalizacji procesu legislacyjnego bądź swego rodzaju walki instytucjonalnej w związku z prooobywatelską, aktywną postawą.

Raport został przygotowany w wykonaniu § 11 ust. 1 pkt 2 zarządzenia w zw. z § 11 ust. 2 pkt 1 i 2 oraz pkt 3 litera f zarządzenia. Raport obejmuje, zgodnie z zarządzeniem, część informacyjną (zestawienie mechanizmów i metod represji

typu SLAPP oraz innych typów represji) oraz część rekomendacyjną adresowaną do władz publicznych.

1.2. Zakres analizy

1.2.1. Definicja represji typu SLAPP

Zgodnie z § 11 ust. 2 zarządzenia, raporty cząstkowe zawierają informacje o metodach i mechanizmach represji stosowanych w latach 2015-2023 w stosunku do organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych, a także informacje o postępowaniach administracyjnych, przygotowawczych i sądowych, które toczyły się albo wciąż się toczą wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych. Zgodnie zaś z § 11 ust. 2 pkt 3 litera f zarządzenia, rekomendacje Komisji mają dotyczyć między innymi stosowania pozwów SLAPP (*strategic lawsuits against public participation*).

Gdy mowa w niniejszym raporcie o represjach typu SLAPP, mamy w pierwszej kolejności na myśli klasyczne pozwy typu SLAPP, zdefiniowane i opisane w literaturze prawniczej oraz precyzowane w prawie unijnym¹. Pozew typu SLAPP to – dosłownie rzecz ujmując – strategiczny pozew mający na celu zwalczanie obywatelskiej partycypacji w życiu publicznym. W ujęciu podręcznikowym: „nie chodzi o każdy pozew o ochronę dobrego imienia, lecz o taką strategię procesową, która polega na pozywaniu przez silniejszy podmiot (organy władzy publicznej, polityków, prywatne korporacje czy spółki Skarbu Państwa) dziennikarzy,

¹ Zob. E. Tomczyk, *Regulacje prawne dotyczące strategicznego powództwa zmierzającego do stłumienia debaty publicznej (SLAPP) jako nowy instrument ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, „EPS” 2025, nr 1, s. 12-22; Z. Nowicka, *Instrumenty ochrony przeciwko SLAPP-om w polskim postępowaniu cywilnym (analiza zagadnienia na tle projektowanych regulacji EU)*, „PiP” 2024, nr 1, s. 76-92; M. Pecyna, *Implementacja dyrektywy 2024/1069 („anty-SLAPP”) do polskiego systemu prawnego*, „PiP” 2025, nr 9, s. 58-83; S. Beder, *SLAPPs – strategic lawsuits against public participation: coming to a controversy near you*, „Current Affairs Bulletin” 1995, nr 3, s. 25; C.J. Hilson, *Environmental SLAPPs in the UK: threat or opportunity?*, „Environmental Politics” 2016, nr 2, s. 251; A. Bodnar, A. Gliszczyńska-Grabias, *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive*, „European Constitutional Law Review” 2023, nr 4, s. 657; M. Wyrzykowski, *Materiałne prawo administracyjne przyszłości. Od aktualnych problemów ku nowym wyzwaniom*, [w:] *Kryzys, stagnacja, renesans? Prawo administracyjne przyszłości. Księga jubileuszowa profesora dr hab. Jacka Jagielskiego*, red. M. Cherka, P. Gołaszewski, J. Piecha, M. Wierzbowski, Warszawa 2021.

organizacji pozarządowych czy aktywistów, gdy celem jest zaangażowanie tych ostatnich w długotrwały spór sądowy, wywołanie efektu mrożącego, zniechęcenie do podejmowania spraw o znaczeniu publicznym oraz narażenie na poważne konsekwencje finansowe w związku z koniecznością ponoszenia kosztów obsługi prawnej”².

Pozwy SLAPP kierowane są przeciwko obywatelom i organizacjom społecznym jako forma reakcji na ich zaangażowanie w sprawy publiczne. Celem pozwu jest przede wszystkim wywołanie efektu mrożącego poprzez zaangażowanie pozwanego w sprawę cywilną i wykorzystanie wymiaru sprawiedliwości, by wywołać efekt odstraszający, zniechęcając do obywatelskiej partycypacji w życiu publicznym. Mechanizm pozwu wykorzystywany jest instrumentalnie – liczy się sam fakt złożenia pozwu i uruchomienia procesu sądowego, celem jest pozwanie innej osoby, nie zaś ochrona rzekomo naruszonych praw, dla których ochrony ma być złożone powództwo i których ochronie ma służyć droga postępowania sądowego.

Podkreśla się również, że SLAPPy nie służą bynajmniej dotarciu do etapu sporu sądowego, lecz obliczone są na „zmęczenie przeciwnika” na etapach wcześniejszych, w tym poprzez wywołanie konieczności zaangażowania czasu i środków finansowych, wynikającej z samego faktu wniesienia pozwu, a przez to zniechęcenie do podejmowania danej aktywności w przyszłości.

SLAPPy instrumentalizują wymiar sprawiedliwości, który przestaje służyć obywatelom w celu realnej ochrony ich praw i wolności, lecz staje się narzędziem pogarszania stanu ochrony praw i wolności jednostki w starciu z niejednokrotnie potężnymi instytucjami państwa (dysproporcja sił i środków strony pozwanej i pozywającej).

„Inną cechą SLAPP jest wybór sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. *forum-shopping*), nazywany też „turystyką sądową”. Koszty psychologiczne międzynarodowych sporów sądowych oraz niepewność wynikająca z braku znajomości zagranicznego prawa i procedur są wykorzystywane przez strony skarżące w celu uzyskania ekonomicznej i

² A. Krzywoń, 4. Wypowiedź polityczna oraz debata w sprawach publicznych [w:] A. Krzywoń, W. Brzozowski, M. Wiącek, *Prawa człowieka*, Warszawa 2025, s. 251-252.

psychologicznej przewagi nad potencjalnymi obrońcami. Dlatego też przepisy prawa prywatnego międzynarodowego mają znaczący wpływ na kulturę SLAPP w systemie prawnym”³.

Pozew typu SLAPP zdefiniowała Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiste bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”)⁴.

W myśl dyrektywy SLAPPem jest „stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej”, a więc „postępowanie sądowe, które nie zostało wszczęte w celu faktycznego dochodzenia lub wykonania prawa, ale którego głównym celem jest uniemożliwienie, ograniczenie lub penalizacja debaty publicznej, często przy wykorzystaniu braku równowagi sił między stronami, w ramach którego wnoszone są bezzasadne roszczenia. Na taki cel wskazują na przykład:

- a) nieproporcjonalny, nadmierny lub nieuzasadniony charakter roszczenia lub jego części, w tym zawyżona wartość przedmiotu sporu;
- b) fakt wszczęcia przez powoda lub strony powiązane wielu postępowań w związku z podobnymi sprawami;
- c) zastraszanie, nękanie lub groźby ze strony powoda lub przedstawicieli powoda przed rozpoczęciem lub w toku postępowania, jak również podobne zachowanie powoda w podobnych lub równoległych sprawach;
- d) stosowanie w złej wierze taktyk procesowych, takich jak opóźnianie postępowania, oszukańczy lub stanowiący nadużycie wybór sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. forum-shopping) lub cofnięcie pozwu – jeśli jest działaniem w złej wierze – na późniejszym etapie postępowania”.

³ Departament Tematyczny ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych. Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej, *Otwarte sprawy SLAPP w 2022 i 2023 r. Występowanie strategicznych powództw zmierzających do stłumienia debaty publicznej i reakcje regulacyjne w Unii Europejskiej*, PE 756.468, listopad 2023 r., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU\(2023\)756468_PL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU(2023)756468_PL.pdf). Zob. także literaturę cytowaną w tym opracowaniu.

⁴ Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1069.

Komisja Europejska w wydanych zaleceniach w przedmiocie zwalczania spraw typu SLAPP w Unii Europejskiej przedstawionych 27 kwietnia 2022 roku⁵ zauważyła, że: „Ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej mogą mieć negatywny wpływ na wiarygodność i reputację przede wszystkim dziennikarzy i obrońców praw człowieka oraz wyczerpać ich zasoby finansowe i zasoby innego rodzaju. Mogą mieć one negatywne konsekwencje psychologiczne dla osób, wobec których są prowadzone, oraz członków ich rodzin. Ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej zagrażają możliwości prowadzenia działalności przez dziennikarzy i obrońców praw człowieka. W wyniku takiego postępowania może dojść do opóźnienia lub całkowitego uniemożliwienia publikacji informacji na temat spraw leżących w interesie publicznym. Występowanie takich postępowań może mieć szerszy wpływ odstrasżający, przede wszystkim na pracę dziennikarzy i obrońców praw człowieka, przyczyniając się do autocenzury ze względu na ewentualne przyszłe postępowania sądowe, co prowadzi do osłabienia debaty publicznej ze szkodą dla całego społeczeństwa. Czas trwania postępowań, presja finansowa i groźba sankcji karnych stanowią potężne narzędzia zastraszania i wyciszania krytycznych wypowiedzi”.

Na represje typu SLAPP składają się klasyczne pozwy cywilne, ale także mechanizmy z zakresu prawa karnego czy prawa administracyjnego, na co zwrócono uwagę w Rekomendacjach Komitetu Ministrów Rady Europy dot. przeciwdziałania postępowaniom typu SLAPP⁶: represje karne i administracyjne mogą być szczególnie restrykcyjne i łatwiejsze do wykorzystania jako broń przeciwko partycypacji społecznej, co skutkuje poważniejszym wpływem na jednostkę i większym efektem mrozącym.

⁵ Zalecenie Komisji (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 roku w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

⁶ *Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs)*, <https://rm.coe.int/09000001680af2805>

W niniejszym raporcie cząstkowym zostały poddane analizie między innymi klasyczne mechanizmy i metody represji typu SLAPP, wymierzone w organizacje społeczeństwa obywatelskiego i działaczy społecznych. Pod pojęciem represji typu SLAPP rozumiane są mechanizmy i metody spełniające klasyczną definicję SLAPPów, tj. pozwy cywilne oraz postępowania karne i administracyjne (ogólnie: postępowania sądowe). Analizy, z uwagi na zakres kompetencji Komisji, zostały poszerzone o inne przejawy oddziaływania na społeczeństwo obywatelskie i aktywistów za pomocą prawnych i quasi-prawnych zabiegów spełniających analogiczne cele i założenia, sprowadzające się do próby wywołania indywidualnego bądź globalnego efektu mrożącego, odwetu za domniemaną lub podejmowaną aktywność obywatelską, instrumentalnego używania narzędzi prawnych niezgodnie z ich celem, instrumentalizacji procesu legislacyjnego bądź swego rodzaju walki instytucjonalnej w związku z proobywatelską, aktywną postawą osób pełniących funkcje publiczne, w szczególności sędziów i prokuratorów.

W dalszych częściach raportu zostały omówione następujące formy represji: pozwy cywilne, akty oskarżenia, nadużywanie skargi nadzwyczajnej, postępowania dyscyplinarne, aktywność kuratoriów oświaty, represje wobec nauczycieli i naukowców, represje administracyjne i systemowe oraz działania ustawodawcze, obliczone na wywołanie efektu mrożącego, odwet, instrumentalizację procedur prawnych celem oddziaływania na działaczy społecznych i organizacje obywatelskie.

Takie ujęcie omawianej problematyki pozwoliło w najpełniejszym zakresie odzwierciedlić realia represji skierowanych wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego i działaczy społecznych w latach 2015-2023 w Polsce.

1.2.2. Cele i prace Komisji

Analiza represji typu SLAPP prowadząca do przygotowania niniejszego raportu została przeprowadzona z uwzględnieniem zakresu kompetencji i możliwości działań Komisji, wyznaczonych przepisami obowiązującego prawa.

Należy podkreślić, że Komisja nie posiada kompetencji przypisanych organom władzy sądowniczej, w szczególności nie posiada uprawnień do

dokonywania wiążącej oceny prawnej konkretnych stanów faktycznych, postępowania osób lub instytucji, w tym stwierdzania popełnienia czynów zabronionych. Komisja nie posiada także uprawnień do dokonywania wiążącej prawnie oceny działań sądów oraz innych instytucji w zakresie radzenia sobie ze zjawiskiem represji typu SLAPP. Przedstawiony raport nie przesądza kwestii odpowiedzialności jakichkolwiek osób lub instytucji, szczególnie związanej z nadużyciem prawa przejawiającym się w inicjowaniu postępowania typu SLAPP. Komisja nie posiada także uprawnień dochodzeniowo-śledczych, przypisanych w szczególności organom Policji, służbom specjalnym czy prokuraturze. Komisja nie ma kompetencji do przeprowadzania czynności przesłuchania, nie jest także wyposażona w kompetencję do wezwania określonej osoby do obowiązkowego stawienia się celem odebrania zeznań lub przekazania dokumentów. Komisja nie pozyskiwała informacji w drodze przesłuchiwanie świadków, nie mogła prowadzić oględzin bądź też wykonywać innych czynności obejmujących osobowe źródła informacji, zarezerwowanych dla kompetentnych służb państwowych. Komisja nie posiada kompetencji przypisanych sejmowym komisjom śledczym, a do działań komisji nie znajdują chociażby odpowiedniego zastosowania przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Działania Komisji respektowały w pełnym zakresie wiążące ją przepisy, co musiało znaleźć odzwierciedlenie w szerokości i głębokości analiz, zmierzających do możliwie pełnej realizacji – w prawnie dopuszczalnym zakresie – postawionych przed nią zadań.

Komisja pozyskała bogatą dokumentację oraz informacje pozwalające na opisanie poszczególnych przypadków represji typu SLAPP, co znalazło odzwierciedlenie w poszczególnych częściach raportu.

W ramach współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, Komisja zorganizowała szereg spotkań, podczas których organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogły podzielić się wiedzą i doświadczeniami związanymi z zakresem prac Komisji.

Ponadto zgodnie z zarządzeniem Przewodnicząca może zapraszać, z własnej inicjatywy albo na wniosek członka Komisji, do udziału w pracach Komisji, z głosem doradczym osoby, których wiedza i doświadczenie mogą być przydatne

do wykonywania zadań Komisji (§ 3 ust. 7 zarządzenia). Przewodniczący może zlecać sporządzenie ekspertyz, opinii, analiz oraz raportów na potrzeby prac Komisji (§ 4 ust. 3 zarządzenia). W ramach przygotowywania niniejszego raportu, została przygotowana ekspertyza dotycząca stosowania represji typu SLAPP wobec środowiska dziennikarskiego.

Zgodnie z § 7 zarządzenia, organy administracji rządowej oraz jednostki im podległe lub przez nie nadzorowane w ramach swoich kompetencji, na wniosek przewodniczącego, udzielają Komisji pomocy przy wykonywaniu zadań, w szczególności przedstawiają niezbędne informacje, analizy i dokumenty, z zachowaniem niezbędnych zasad bezpieczeństwa informacji, w tym ochrony informacji niejawnych (ust. 1). Komisja, w celu wykonywania swoich zadań, może korzystać w szczególności z informacji przekazanych osobom wchodzącym w skład Komisji przez Prokuratora Generalnego, Prokuratora Krajowego lub innych upoważnionych przez nich prokuratorów zgodnie z art. 12 § 1 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 roku – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390 oraz z 2025 r. poz. 304).

Przygotowując niniejszy raport, Komisja odbyła szereg posiedzeń, analiz, dyskusji plenarnych i w podzespołach, konsultacji, wymiany pism, uzgodnień stanowisk, prac koncepcyjnych i redakcyjnych, w rezultacie których przygotowany został raport cząstkowy poświęcony merytorycznie wydzielonej materii związanej z represjami typu SLAPP.

Należy podkreślić, że Komisja nie opisywała wszystkich przykładów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego i działaczy społecznych. Wiele z nich było już monitorowanych przez sektor pozarządowy i opisywanych w szczegółowych raportach i analizach. Zadaniem Komisji było przedstawienie mechanizmów i metod represji stosowanych wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego i działaczy społecznych oraz rekomendacji mających na celu uniknięcie opisanych zdarzeń w przyszłości. Poszczególne stany faktyczne, zdarzenia i sytuacje omawiane w raporcie stanowią reprezentatywną ilustrację szerszych mechanizmów i metod niedopuszczalnego w państwie prawa traktowania obywateli i organizacji obywatelskich, wyróżnianych w naukach społecznych i psychologicznych; w całości przykłady te ukazują zróżnicowane

spektrum mechanizmów i metod „SLAPPowania” działaczy społecznych i organizacji za ich proobywatelską postawę. Należy zatem pamiętać, iż sytuacje omawiane w raporcie to jedynie wycinek represji typu SLAPP i innych mrozących i odwetowych mechanizmów stosowanych w latach 2015-2023, których całościowe opisywanie wykraczało poza ramy zadań wyznaczonych wiążącym Komisję zarządzeniem.

Na stanowczo negatywną ocenę zasługuje każdy przykład nadużywania mechanizmów prawnych przybierający postać represji typu SLAPP bądź innych mechanizmów oraz metod mrozącego i odwetowego oddziaływania na obywateli, godzących w dobra osobiste konkretnej osoby, jej prywatność, wolność słowa, prawo do wyrażania poglądów i udziału w debacie publicznej, wykonywania określonego zawodu zgodnie z wymogami etyki zawodowej, a także wpływanie za pomocą tego typu form represji na działalność wolnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, by zamrozić debatę publiczną, zniechęcić je do aktywności mającej proobywatelskie znaczenie czy po prostu wziąć odwet za dotychczasowe działania niewygodne z perspektywy władzy politycznej.

Formą szeroko rozumianego represjonowania obywateli były także różnorodne, dolegliwe, faktyczne i prawne działania podejmowane w związku z udziałem w zgromadzeniach publicznych i manifestacjach. Z uwagi na obszerność problematyki zgromadzeń publicznych, dotyczącej nie tylko kwestii SLAPPów czy quasi-prawnego instrumentalizowania procedur, oraz doniosłość społeczną prawa do demonstracji i udziału w pokojowych zgromadzeniach, Komisja zdecydowała się wyodrębnić te kwestie i omówić wszystkie zagadnienia dotyczące szeroko rozumianych zgromadzeń publicznych w ramach kolejnego raportu.

1.3. Znaczenie analizy

1.3.1. Ramy prawne i instytucjonalne

Pozwy SLAPP oraz podobne do nich mechanizmy i metody prawnego „gnębienia” działaczy społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w sposób bezpośredni i pośredni naruszają kilka kluczowych praw i wolności gwarantowanych przez przepisy powszechnie obowiązującego prawa, w tym

Europejską Konwencję Praw Człowieka, Traktat o Unii Europejskiej, Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej i polską Konstytucję.

Wskutek stosowania mechanizmów typu SLAPP dochodzi o naruszenia prawa do wolności wypowiedzi gwarantowanego przez art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC). Gwarantuje on wolność posiadania poglądów, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei bez ingerencji władz publicznych.

Naruszenie wskazanego przepisu konwencyjnego ma charakter wieloaspektowy. Pozwy SLAPP, poprzez groźbę długotrwałych i kosztownych procesów, paraliżują merytoryczną krytykę i partycypację obywatelską w sprawach istotnych społecznie. Stanowią nieproporcjonalną ingerencję w prawo do wolności wypowiedzi, ponieważ celowo wykorzystują system prawny do osiągnięcia efektu cenzury. Charakter represji typu SLAPP wymierzony jest w sam fakt wszczęcia postępowania. Jeśli towarzyszą mu nieproporcjonalne żądania finansowe, prowadzi to do autocenzury osób, które obawiają się konsekwencji prawnych i finansowych. SLAPPy uderzają także w wolność prasy i działalności dziennikarskiej, która jest podstawą funkcjonowania demokratycznego państwa prawa.

Omawiane praktyki naruszają prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1 EKPC). Art. 6 Konwencji gwarantuje każdemu prawo do rzetelnego rozpatrzenia sprawy przez sąd, zaś SLAPPy wypaczają ten mechanizm, czyniąc z niego narzędzie nękania. Procedury prawne przestają chronić obywatela, a stają się poręcznym narzędziem pogwałcenia jego praw i wolności. Nadużycie prawa do sądu polega na tym, że powód w gruncie rzeczy nie dąży do ochrony rzekomo naruszonych praw, lecz do wywarcia presji na pozwanego, wykorzystując groźbę ponoszenia kosztów postępowania i angażując czas pozwanego. Presja psychiczna wywierana na pozwanego groźbą wysokich odszkodowań i samym faktem ponoszenia odpowiedzialności karnej ma skłonić go do zaprzestania aktywności obywatelskiej – chodzi o to, by pozwany w przyszłości dwa razy zastanowił się, czy warto „się wychylać”. SLAPPy wykorzystują nierówności między pozywającym (korporacją, państwem) a pozwanym (dziennikarzem, aktywistą,

obywatelem), co obiektywnie stawia tego drugiego w niekorzystnym położeniu i może wywoływać wrażenie znajdowania się na z góry przegranej pozycji.

Represje typu SLAPP godzą w wyrażony w art. 17 EKPC zakaz nadużywania praw przyznanych przez konwencję: „Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek Państwu, grupie lub osobie prawa do podjęcia działań lub dokonania aktu zmierzającego do zniweczenia praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji, albo ich ograniczenia w większym stopniu, niż to przewiduje Konwencja”.

Wykorzystanie narzędzi prawnych, by za ich pomocą realizować cele, które stanowić mają zaprzeczenie podstawowym prawom i wolnościom człowieka i obywatela, to przejaw naruszania wskazanej normy konwencyjnej. Postępowanie to należy ocenić jako tym bardziej karygodne, im bardziej mechanizmy typu SLAPP są stosowane przez instytucje państwa, które powinny chronić obywatela przed naruszaniem jego praw i wolności gwarantowanych Konwencją.

„Stwierdzenie przez sąd nadużycia prawa przez oskarżyciela prywatnego mogłoby skutkować na podstawie art. 17 Konwencji umorzeniem postępowania. Nikt nie powinien bowiem czerpać korzyści ze swojego bezprawia. Przykładowo w Austrii nadużycie prawa powinno być brane pod uwagę przez prokuratora i sąd z urzędu, ale również oskarżony może postawić taki zarzut. W Holandii zaś każda osoba korzystająca ze swoich praw powinna szanować prawa innych osób i interes publiczny. Nadużyciem prawa jest jego wykonywanie wyłącznie w celu wyrządzenia szkody innej osobie (*animus nocendi*), to jest w innym celu niż ten, dla którego dane prawo zostało przyznane lub gdy korzystanie z niego było nieuzasadnione ze względu na dysproporcję pomiędzy interesem w skorzystaniu z niego a doznaną szkodą”⁷.

Pośrednio SLAPPy uderzają w prywatność i życie osobiste człowieka, podczas gdy prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego jest gwarantowane art. 8 EKPC. Długotrwałe, uciążliwe i kosztowne postępowania SLAPP generują silny stres psychiczny, a obawy finansowe i zagrożenie utraty reputacji grożą zawaleniem się dotychczasowego życia osoby pozwanej.

⁷ M. Mrowicki, *Wolność wypowiedzi dziennikarza. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 9.05.2023 r., III KK 433/22, „PS” 2024, nr 3, s. 87-96.*

Niezależnie od wyniku procesu, sam fakt udziału w czasochłonnym, angażującym postępowaniu może godzić w życie rodzinne i dobrostan psychiczny aktywisty.

Zgodnie z art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej⁸, „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”. Przepis ten „jest wiążący dla Unii, która jest obowiązana do „wprowadzania w życie” wartości w nim wymienionych oraz uwzględniania i konkretyzacji tych wartości w prawie Unii. Przepis ten wiąże także państwa członkowskie Unii, które są obowiązane do uznawania tych wartości jako wartości wspólnych oraz przestrzegania prawa Unii, które wprowadza je w życie”⁹.

Art. 10 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi: „Każdy obywatel ma prawo uczestniczyć w życiu demokratycznym Unii. Decyzje są podejmowane w sposób jak najbardziej otwarty i zbliżony do obywatela”. Przepis ten eksponuje prawo do partycypacji obywatelskiej w sprawach istotnych dla funkcjonowania Unii Europejskiej, która jest gwarancją demokratycznego charakteru wspólnoty.

Stosowanie metod represji typu SLAPP jest sprzeczne z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej¹⁰. Tego rodzaju środki oddziaływania na obywatela godzą w przewidziane w Karcie prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 7), prawo do ochrony danych osobowych (art. 8), prawo do wolności wypowiedzi i informacji, które obejmuje poszanowanie wolności i pluralizmu mediów (art. 11), oraz prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu (art. 47).

Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazał między innymi, że „w społeczeństwie demokratycznym nawet małe i nieformalne grupy prowadzące kampanie [...] muszą mieć możliwość skutecznego prowadzenia działalności” oraz

⁸ Traktat o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.).

⁹ A. Wróbel, [w:] *Traktat o Unii Europejskiej. Komentarz*, red. R. Grzeszczak, D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2023, art. 2.

¹⁰ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (t.j. Dz. U. UE. C. z 2016 r. Nr 202, s. 389).

że „ważny interes publiczny wymaga umożliwienia takim grupom i jednostkom spoza głównego nurtu udziału w publicznej debacie przez rozpowszechnianie informacji i idei w sprawach leżących w interesie publicznym”¹¹.

Zjawisko SLAPPów zostało dostrzeżone na poziomie Unii Europejskiej i Rady Europy. Wśród aktów prawnych mających stanowić odpowiedź na zagrożenia dla społeczeństw i obywateli, wywołane przez strategiczne powództwa mające na celu zamrożenie debaty publicznej, znajdują się następujące dokumenty¹²:

1. Dyrektywa (UE) 2024/1069 z 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi (SLAPP);
2. Zalecenie Komisji Europejskiej (UE) 2022/758 z 27 kwietnia 2022 r. w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka przed bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi;
3. Rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2024)2 z 5 kwietnia 2024 r. dla Państw Członkowskich o przeciwdziałaniu strategicznym działaniom prawnym zmierzającym do stłumienia debaty publicznej (SLAPP);
4. Rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2022)4 z 17 marca 2022 r. dla Państw Członkowskich w sprawie promowania sprzyjającego środowiska dla dziennikarstwa wysokiej jakości w epoce cyfrowej;
5. Rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2016)4 z 13 kwietnia 2016 r. dla Państw Członkowskich w sprawie ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów sektora mediów;
6. Deklaracja Komitetu Ministrów Rady Europy Decl(04/07/2012) z 4 lipca 2012 r. w sprawie potrzeby ustanowienia międzynarodowych standardów

¹¹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 lutego 2005 r., Steel and Morris przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (skarga nr 68416/01), pkt 89.

¹² Zob. zestawienie i analizę: P. Milewska, Z. Nowicka, K. Siemaszko, *SLAPP. Strategiczne działania prawne zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Przewodnik dla dziennikarzy*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2024 r., <https://hfhr.pl/publikacje/przewodnik-dla-dziennikarzy-slapp>

dotyczących forum shoppingu w odniesieniu do zniestawienia, „turystyki zniestawienia”, w celu zapewnienia wolności wypowiedzi.

Problem SLAPPów jest dostrzegany przez Komisję Europejską, która poświęciła im zalecenia wydane 27 kwietnia 2022 roku¹³. Następnie wydana została Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 kwietnia 2024 roku w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowań sądowymi¹⁴. Problem SLAPPów był sygnalizowany przez Komisarza ds. Praw Człowieka UE¹⁵. Jest analizowany w Polsce przez wiele organizacji pozarządowych¹⁶ i środowisk doświadczających tego typu represji¹⁷. Ukazało się wiele raportów i ekspertyz dotyczących zjawiska SLAPPów, w tym cytowane opracowania Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Sieć Obywatelską Watchdog Polska, OKOPress i inne¹⁸. Rysują one zatrważający obraz SLAPPowania obywateli za ich proobywatelską postawę w latach 2015-2023 w Polsce.

„Od lat Polska należy do grupy krajów z największą liczbą SLAPP-ów (...) w Europie. Ponadto organizacje społeczeństwa obywatelskiego wskazują, że rzeczywista liczba takich spraw jest prawdopodobnie mocno niedoszacowana z powodu ich niezgłaszania, niskiej świadomości i obaw przed represjami. Sytuacja

¹³ Zalecenie Komisji (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 roku w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowań sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

¹⁴ Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1069.

¹⁵ Zob. D. Mijatović, *Time to take action against SLAPPs*, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/time-to-take-action-against-slapps> [dostęp: 14.11.2025].

¹⁶ Zob. M. Błaszczuk, *Skala zjawiska SLAPP w Polsce*, 8 listopada 2023, <https://siecobywatelska.pl/slappy-w-polsce/>; P. Milewska, Z. Nowicka, K. Siemaszko, *SLAPP. Strategiczne działania prawne zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Wybrane elementy praktyki i orzecznictwa polskich sądów w sprawach dziennikarskich*, Warszawa 2024, https://hfhr.pl/upload/2024/06/slappy_raport_hfpc.pdf [dostęp: 14.11.2025].

¹⁷ Zob. np. Janina *Monitoring presji wobec wolnych mediów 2015-2021*, 21 maja 2021, <https://towarzystwodziennikarskie.pl/2021/05/21/monitoring-represji-wobec-wolnych-mediow-2015-2021/> [dostęp: 14.11.2025].

¹⁸ Zob. szczegółowe opracowanie z relacjami aktywistek i aktywistów: *NA CELOWNIKU. WŁADZA KONTRA OBYWATELE. Raport z projektu “Na celowniku” OKO.press i Fundacji Rafto prowadzonego od maja do grudnia 2021 roku*, oprac. A. Jędrzejczyk, Warszawa 2021, <https://oko.press/images/2021/12/Na-celowniku-SLAPP-po-polsku-31.12.2021.pdf>

ta odzwierciedla presję, jaką urzędnicy państwowi, politycy i przedsiębiorstwa wywierają na dziennikarzy, obrończynie praw człowieka i aktywistów”¹⁹.

Należy uwzględnić, że skala zjawiska SLAPP w Polsce jest – ze swojej natury – mocno niedoszacowana, zaś rzeczywiste rozmiary tego typu mechanizmów i praktyk są trudne do jednoznacznego zidentyfikowania. „Trudność w określeniu skali zjawiska wynika z kilku faktów: braku świadomości, że tocząca się sprawa może być sprawą SLAPP; niechęci niektórych do informowania opinii publicznej, że wytoczono im taką sprawę; a także uczucie zastraszenia. Określenie, czy dana sprawa jest sprawą SLAPP, nie zawsze jest zero-jedynkowe”²⁰.

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego przedstawiła projekt implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 roku²¹. Komisja wskazała: „Oczywiście bezzasadne roszczenia lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe, określane również potocznie mianem „SLAPPów” (...), są zazwyczaj wytaczane przez wpływowe podmioty tj. grupy lobbystyczne, korporacje, polityków i organy państwowe, a wymierzone są w osoby, które zabierają głos w sprawach publicznych – dziennikarzy, aktywistów, czy w organizacje społeczne. Brak równowagi sił między stronami znacznie zwiększa szkodliwe skutki, a także potęguje efekt mrozący takich postępowań sądowych, dlatego zauważono konieczność zapewnienia skuteczniejszej ochrony przed takimi postępowaniami na poziomie unijnym”.

W szeroko dyskutowanych propozycjach wdrożenia Dyrektywy antySLAPPowej, bazujących na kryteriach wskazywanych w zaleceniach unijnych wskazano następujące cechy postępowania sądowego zmierzającego do

¹⁹ *Proponowane przepisy anty-SLAPP w Polsce wymagają dalszych zmian*, Amsterdam 2025, https://hfhf.pl/upload/2025/07/anty-slapp-analiza-final-01_07_25-pl_4.pdf. Zob. także: P. Milewska, K. Siemaszko, E. Śliwiński, Z. Nowicka, *Propozycje zmian prawnych w celu wdrożenia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej” tzw. SLAPP)*, 2024, *From Zero to Hero. Once grappling with SLAPPs, Poland could now be a model for how to fight them* <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2024/11/SLAPP-rekomendacje-09.2024-FINAL.pdf>; *From Zero to Hero. Once grappling with SLAPPs, Poland could now be a model for how to fight them* <https://verfassungsblog.de/anti-slapp-legislation-poland/>

²⁰ M. Błaszczuk, *Skala zjawiska SLAPP w Polsce*, 2023, <https://siecobywatelska.pl/slapp-y-w-polsce/>

²¹ Zob. <https://www.gov.pl/attachment/418d1e61-e573-45dd-a1be-07562fc67479> [dostęp: 14.11.2025].

stłumienia debaty publicznej, świadczące o zaistnieniu mechanizmu typu SLAPP. Co istotne, kryteria te nie muszą być spełnione łącznie; spełnienie już jednej ze wskazanych cech świadczy o zaistnieniu zjawiska nieuprawnionego tłumienia debaty publicznej, im więcej znamion nosi dane postępowanie, tym większy poziom SLAPPowego, karygodnego oddziaływania na debatę publiczną²²:

„1. osoba inicjująca postępowania próbuje wykorzystywać zachodzącą między stronami nierównowagę sił, taką jak przewaga finansowa lub wpływy polityczne lub społeczne, w celu wywarcia presji na przeciwniku procesowym;

2. argumenty przedstawione przez osobę inicjującą postępowanie są częściowo lub całkowicie bezzasadne;

3. osoba inicjująca postępowanie kieruje nieproporcjonalne, nadmierne lub nieuzasadnione roszczenia (w całości lub w części), w tym zawyża wartość przedmiotu sporu lub wnosi o inne nadmierne środki;

4. osoba inicjująca postępowanie stosuje taktyki procesowe w złej wierze, np. podejmuje działania mające na celu zwiększenie kosztów postępowania ze szkodą dla przeciwnika procesowego, opóźnianie postępowania czy wybór jurysdykcji, która jest niekorzystna dla przeciwnika procesowego;

5. postępowanie jest wytoczone przeciwko indywidualnym osobom, a nie organizacjom odpowiedzialnym za działanie, które jest przedmiotem postępowania;

6. postępowaniu towarzyszy kampania publiczna zmierzająca do zdyskredytowania przeciwnika procesowego, zastraszenia go lub zastraszenia innych uczestników debaty publicznej;

7. dochodzi do zastraszania, nękania lub gróźb ze osoby inicjującej postępowanie przed rozpoczęciem lub w toku postępowania, lub osoba inicjująca postępowanie podejmuje lub podejmowała takie działania w podobnych sprawach;

²² Zob. P. Milewska, K. Siemaszko, E. Śliwiński, Z. Nowicka; Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Propozycje zmian prawnych w celu wdrożenia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej” tzw. SLAPP)*, 2024 online, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2024/11/SLAPP-rekomendacje-09.2024-FINAL.pdf> [dostęp: 14.11.2025].

8. osoba inicjująca postępowanie lub podmioty z nią powiązane wszczęły inne postępowania związane z tymi samymi lub zbliżonymi okolicznościami;

9. osoba inicjująca postępowania regularnie odmawia skorzystania z pozasądowych sposobów rozwiązywania sporów w sprawach dotyczących udziału w debacie publicznej (skierowanym przeciwko uczestnikom tej debaty);

10. osoba inicjująca postępowanie nie udzieliła odpowiedzi na prośby o komentarz lub wyjaśnienia, kierowane przed publikacją w dobrej wierze w sytuacji, gdy postępowanie dotyczy tej publikacji;

11. działania osoby inicjującej postępowania z innych powodów stanowią nadużycie prawa lub prawa procesowego”.

Represje instrumentalizujące procedury prawne, by stłumić debatę publiczną, stanowią również poważne zagrożenie dla wolności mediów, a pośrednio wpływają ograniczająco na prawo do rzetelnej i bezstronnej informacji oraz wolność wyrażania opinii o sprawach ważnych dla obywateli. SLAPPy kierowane przeciwko dziennikarzom i redakcjom mogą skutecznie wpłynąć na stan wolności mediów, hamując podejmowanie istotnych tematów związanych z działalnością władzy publicznej.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka wskazała: „W Polsce w latach 2015-2023 można zaobserwować wyraźny wzrost liczby postępowań typu SLAPP. Miało to związek przede wszystkim z nasilającym się kryzysem praworządności (który obejmował m.in. ograniczanie niezależności sądów i prokuratury, a także nierespektowanie przez rządzącą większość prawomocnych orzeczeń sądów krajowych i trybunałów międzynarodowych), a także procesem kurczącej się przestrzeni dla społeczeństwa obywatelskiego. W rankingu wolności prasy, prowadzonego przez organizację Reporterzy Bez Granic od 2015 do 2023 r., Polska spadła z miejsca 18 na 575. Przyczyny tego niepokojącego trendu związane były z działaniami większości rządzącej wymierzonymi w media, w tym m.in. podporządkowaniem sobie mediów publicznych, nadużywaniem środków państwowych (w tym reklam spółek Skarbu Państwa) do wspierania mediów lojalnych wobec władzy, przejęciem przez Orlen największego wydawcy mediów regionalnych oraz postępowaniem wobec konkretnych dziennikarzy, z przypadkami użycia przemocy włącznie. Ponadto jedną ze strategii prawnych

wykorzystywanych przez władzę przeciwko mediom w latach 2015-2023 były także postępowania typu SLAPP”²³.

Nie ulega wątpliwości, że represje wymierzone w organizacje społeczeństwa obywatelskiego i działaczy społecznych, przybierające postać klasycznych powództw SLAPP oraz innych metod odwetowych, mrożących i mających na celu zniechęcenie obywateli do partycypacji społecznej poprzez instrumentalizację procedur prawnych **stanowią poważne zagrożenie dla stanu praworządności w Polsce oraz godzą w podstawowe prawa i wolności obywatelskie**. Instrumentalne wykorzystywanie prawa, by działać przeciwko praworządności, a przez to niszczyć porządek prawny państwa demokratycznego, musi spotkać się z jednoznacznie negatywną oceną i skutkować podjęciem konkretnych środków zaradczych, ograniczających skalę opisywanego zjawiska. Ma ono bowiem destrukcyjny wpływ na stan stosunków społecznych i funkcjonowanie państwa demokratycznego.

1.3.2. Psychologiczne aspekty represji typu SLAPP

Co do zasady, prawo jest potrzebne do regulowania porządku społecznego i zapobiegania chaosowi. W nim zawarte są zasady, które określają, co jest dozwolone, zakazane lub nakazane, a narzędzia i instytucje (takie jak policja, prokuratura i sądy) zapewniają egzekwowanie tych zasad przez państwo. Dzięki prawu ludzie mogą funkcjonować w społeczeństwie, mając pewność, że ich prawa i obowiązki są chronione, a konflikty mogą być rozwiązywane w sposób sprawiedliwy. Tyle – w największym skrócie – mówi teoria.

Jednak gdy pochylamy się nad szczegółami, okazuje się, że nie da się w tej układance pominąć psychologii i natury człowieka. Gdy obywatel patrzy na prawo, narzędzia jego egzekwowania oraz ich skutki, bierze pod uwagę czynniki, które nie zawsze zapisane są w kodeksach. A zatem swoje emocje, obawy, mniej lub bardziej obiektywne patrzenie na interes własny lub innych. Te konteksty zmieniają

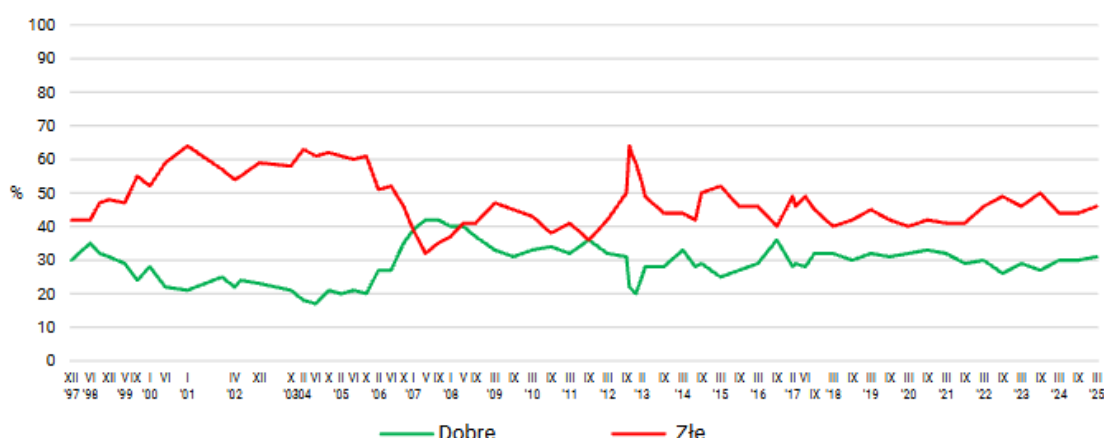
²³ P. Milewska, Z. Nowicka, K. Siemaszko, *SLAPP. Strategiczne działania...*, https://hfhr.pl/upload/2024/06/slappy_raport_hfpc.pdf Zob. także SLAPPs against journalists across Europe Media Freedom Rapid Response, 2022, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2022/03/A19-SLAPPs-against-journalists-across-Europe-Regional-Report.pdf>

nie tylko sposób, w jaki ludzie postrzegają prawo, ale także to, w jaki sposób będą interpretowali sprawy sądowe, śledztwa policyjne i prokuratorskie oraz ich rezultaty. Szczególnie istotne staje się to w sytuacjach zetknięcia obywatela lub obywatelskiej instytucji z organami Państwa – a zatem wtedy, gdy Państwo występuje nie tylko jako zarządca nadzorujący proces, ale także jego strona. W tej części raportu przyjrzymy się tym kontekstom, aby lepiej zrozumieć konsekwencje, jakie przynoszą sprawy wytaczane aktywistom oraz organizacjom pozarządowym.

1. Zaufanie Polaków do prawa i narzędzi jego egzekwowania

Fundamentalnym pytaniem, które pojawia się w momencie rozważań relacji pomiędzy obywatelami a prawem i Państwem, jest zaufanie wobec jego instytucji. Zaufanie to jest w Polsce regularnie mierzone od końca lat 90., co pozwala na analizę wzajemnych relacji opinii (dobrych i złych) dotyczących policji, sądów i prokuratury. Komunikat z badań CBOS 103/2024 pokazuje, jak zmieniała się ocena działalności sądów na przestrzeni lat. Z wyjątkiem kilku miesięcy roku 2007 i 2008 w całym okresie analiz przeważają oceny negatywne. A zatem osób oceniających działania sądów źle jest więcej niż tych, którzy oceniają je dobrze.

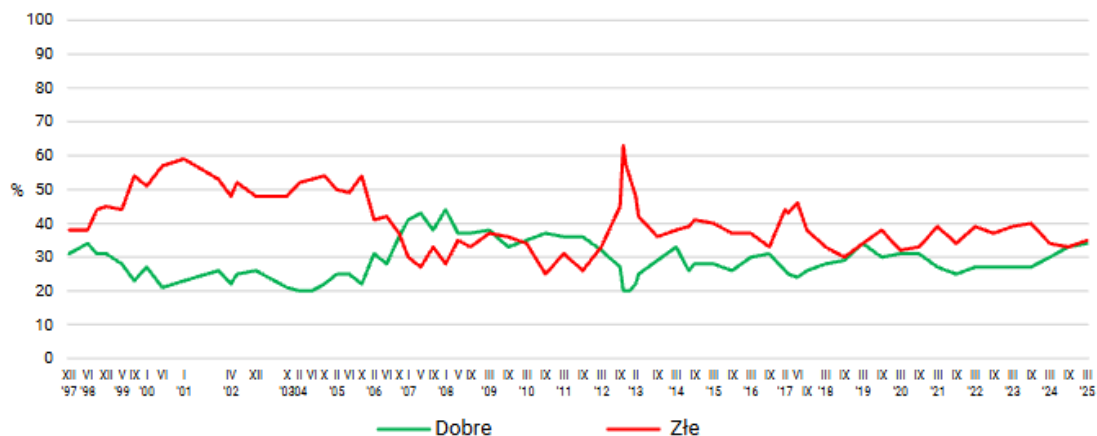
RYS. 8. Oceny działalności sądów

Rysunek 1. Ocena działalności sądów w Polsce (dokonywana przez obywateli) w latach 1997-2025 (za raportem CBOS 28/2025).

Z podobną sytuacją mamy do czynienia przy analizie ocen działań prokuratury. Także i tu – z wyjątkiem wzmiankowanych wcześniej miesięcy – przeważają oceny negatywne. Jednak ostatnie badania z końca 2024 roku, wskazują, że ten trend może się odwrócić.

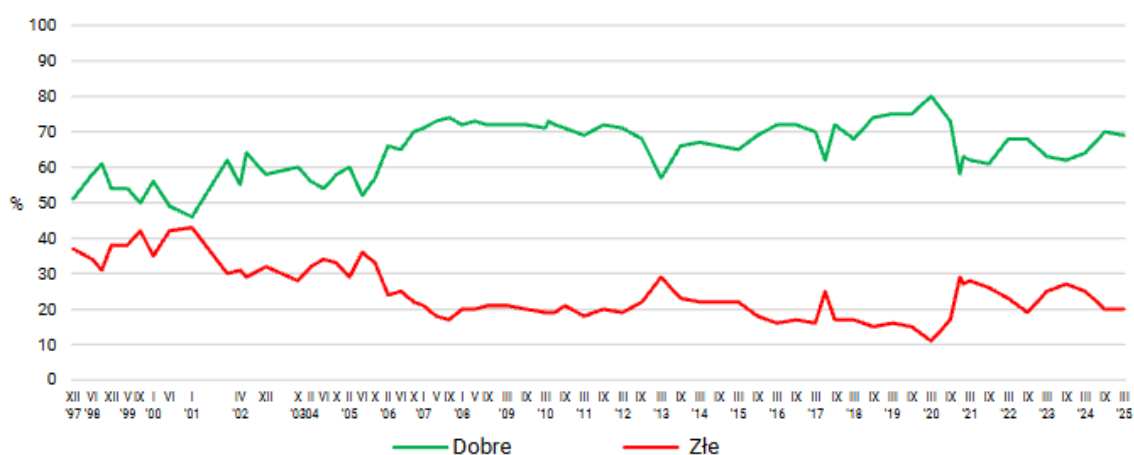
RYS. 9. Oceny działalności prokuratury

Rysunek 2. Ocena działalności prokuratury w Polsce (dokonywana przez obywateli) w latach 1997-2024 (za raportem CBOS 28/2025).

Na tym tle odmienny wzorzec widać w ocenach pracy policji – tu zawsze przeważają oceny pozytywne. W badaniach z końca 2024 roku 70% Polaków oceniało pracę policji pozytywnie, a jedynie 20% negatywnie.

RYS. 10. Oceny działalności policji

Rysunek 3. Ocena działalności policji w Polsce (dokonywana przez obywateli) w latach 1997-2024 (za raportem CBOS 28/2025).

Warto jednak pamiętać, że prowadzone przez CBOS systematyczne badania nie są jedynymi, które analizują opinie na temat pracy policji. Co ciekawe, inne badania pokazują także inne wyniki – na przykład badania IBRIS dla Polskiej Agencji Prasowej wskazują, że zaufanie do policji było rekordowo niskie jesienią 2020 oraz 2023 roku.

Rysunek 4. Zaufanie do policji w latach 2016 – 2025 (badania IBRIS dla Polskiej Agencji Prasowej).

2. Częstość kontaktów z organami stanowiącymi i egzekwującymi prawo

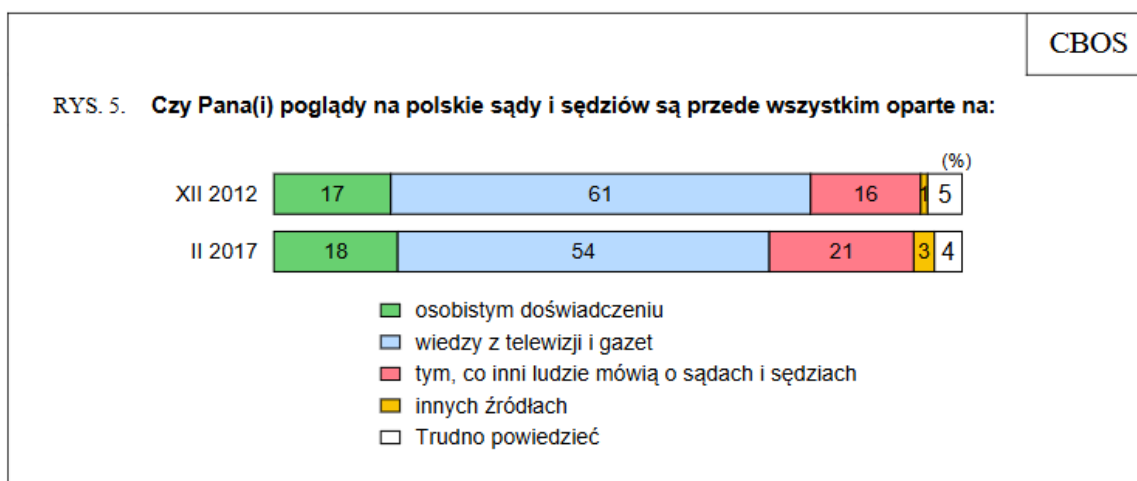
Jak można przypuszczać, jednym z czynników odpowiedzialnych za przedstawiony powyżej układ wyników może być częstość i charakter kontaktów z policją, prokuraturą i sądami. Zdecydowanie najczęściej obywatele mają kontakty z policją – zdecydowanie najrzadziej z sądami i prokuraturą.

Dane ilościowe o tym, jaki odsetek Polaków występował przed sądem, w jakim charakterze, jakie były doświadczenia zbiera CBOS w komunikacie z badań 31/2017 zatytułowanym „Społeczne oceny wymiaru sprawiedliwości”.

Wynika z niego, że blisko jedna czwarta ankietowanych (24%, o 2 punkty procentowe więcej niż w 2012 roku) deklaruje, że w ciągu ostatnich pięciu lat osobiście zetknęła się z sądem, natomiast nieco mniejszy odsetek (19%) przyznaje, iż takie doświadczenia mieli ich bliscy. Mimo to większość

respondentów wciąż nie miała żadnych – ani bezpośrednich, ani pośrednich – kontaktów z wymiarem sprawiedliwości, choć odsetek ten spadł z 64% w 2012 roku do 60% obecnie.

A zatem kontakt z sądami i prokuraturą ma zdecydowana mniejszość obywateli. Skąd zatem ludzie czerpią wiedzę o pracy wymiaru sprawiedliwości, skoro sami rzadko mają z nim do czynienia? Także i na to pytanie znajdziemy odpowiedź w tym raporcie CBOS - okazuje się, że są to głównie media.

Rysunek 4. Źródła czerpania wiedzy o pracy sądów – na podstawie raportu CBOS 31/2017.

Jednak sam fakt braku bezpośredniego kontaktu z wymiarem sprawiedliwości nie sprawia, że obywatele nie mają postaw wobec jego funkcjonowania.

Pięć największych problemów polskiego wymiaru sprawiedliwości wedle ankietowanych Polek i Polaków to:

- Przewlekłość postępowań sądowych (49%)
- Zbyt skomplikowane procedury postępowań sądowych (30%)
- Korupcja wśród sędziów (25%)
- Orzekanie zbyt niskich kar za przestępstwa (23%)
- Wydawanie przez sędziów wyroków na podstawie niewystarczającego materiału dowodowego (16%).

3. Człowiek wobec „aparatu państwa” – psychologiczne konteksty relacji z policją, prokuraturą, sądami

Wolność jest dla ludzi fundamentalna, bo – jak zauważa Jonathan Haidt – „fundament wolności/ucisku mobilizuje nas do sprzeciwu wobec dominacji i chroni przed tyranią”. Stanowi to jeden z kluczowych filarów teorii fundamentów moralnych Haidta. Gdy ktoś tę wolność ogranicza, włącza się z kolei mechanizm opisany w teorii reaktancji (biernego oporu) Jacka Brehma. Reaktancja to słowo oznaczające silną wewnętrzną niezgodę jednostki na utracenie jakiejś części wolności – i podejmowanie działania, by tę wolność odzyskać. Dlatego nawet niewielkie ograniczenia – cenzura, nadmierna kontrola czy jakikolwiek przymus – budzą silny opór, a ludzie dążą do przywrócenia możliwości autonomicznego wyboru, bo właśnie w nim widzą źródło swojej godności i sprawczości.

Co do zasady państwo powinno tę zależność rozumieć i naruszać wolność obywatela jedynie w wyjątkowych i zawsze głęboko uzasadnionych wypadkach. Nie zmienia to jednak istoty sprawy: za każdym razem, gdy obywatelem „interesuje się” policja, sąd czy prokuratura, budzi to psychologiczne konsekwencje. I w ogromnej większości wypadków są to konsekwencje zdecydowanie negatywne.

4. Bycie podejrzanym, oskarżonym, skazanym - psychologiczne konsekwencje

Psychologiczne konsekwencje relacji z wymiarem sprawiedliwości można podzielić po pierwsze ze względu na ich trwałość (krótkotrwałe i długotrwałe) oraz rolę, w której występuje obywatel (podejrzanym, oskarżonym lub skazanym). Zestaw takich możliwych konsekwencji obrazuje poniższa tabela.

Faza	Krótkotrwałe następstwa	Możliwe długotrwałe konsekwencje
Podejrzany	dezorientacja, lęk antycypacyjny, napięcie relacji rodzinnych	trwała nieufność wobec instytucji, unikanie sytuacji formalnych
Oskarżony	napiętnowanie społeczne, „zamrożenie” kariery zawodowej, koszty finansowe	objawy depresyjne/PTSD, ograniczenie kapitału społecznego
Aresztowany	deprywacja wolności lub środków finansowych, utrata pracy	chroniczne wykluczenie, wtórna wiktymizacja, nawracająca bezradność

Przyjrzyjmy się bliżej tym mechanizmom.

Krótkotrwałe następstwa

PODEJRZANY

Dezorientacja – W momencie zatrzymania lub wezwania na przesłuchanie podejrzany często doświadcza silnego poznawczego zamętu. Niewiedza co do procedur, możliwych scenariuszy i własnych praw sprawia, że trudno mu podjąć racjonalne decyzje. Dezorientacja może prowadzić do błędnych zeznań lub pochopnego przyjęcia linii obrony, a jej skutki potęgują się, gdy otoczenie instytucjonalne (np. policja) komunikuje się językiem prawnym niezrozumiałym dla laika.

Lęk antycypacyjny – Niepewność co do przyszłego rozwoju sprawy rodzi silne obawy „na zapas”. Podejrzany wyobraża sobie najgorsze konsekwencje – areszt, utratę pracy, medialny rozgłos – co uruchamia silną reakcję stresową.

Nagromadzenie myśli katastroficznych zaburza sen, koncentrację oraz podejmowanie codziennych decyzji.

Napięcie relacji rodzinnych – Bliscy, niepewni prawdziwości zarzutów i konsekwencji prawnych, reagują huśtawką emocji: od współczucia po złość. Podejrzany, skupiony na własnym strachu, bywa mniej dostępny emocjonalnie, co w efekcie wprowadza do domu atmosferę podejrzeń i milczenia. Długofalowo taki klimat może prowadzić do trwałego osłabienia więzi lub otwartego konfliktu.

OSKARŻONY

Napiętnowanie społeczne – Samo postawienie zarzutów publicznie komunikuje, że dana osoba „mogła zrobić coś złego”. W oczach społeczeństwa oskarżony nierzadko staje się moralnie podejrzany, nawet zanim zapadnie wyrok. Samo skojarzenie z policyjnym śledztwem, oskarżeniem, koniecznością obrony swojego imienia sprawia, że dla części z obserwatorów taka osoba staje się „moralnie podejrzana” na zasadzie „on ukraść, czy jemu ukradli – nieistotne, był zamieszany w kradzież”.

„Zamrożenie” kariery zawodowej – Pracodawcy obawiają się reputacyjnych kosztów zatrudniania osoby, wobec której toczy się postępowanie karne. Zawieszenie w obowiązkach, odsunięcie od kluczowych projektów czy blokada awansu to standardowe strategie „ochronne” podejmowane z perspektywy pracodawcy. Nierzadko to początek dłuższego przestoju zawodowego, nawet jeśli ostatecznie zapadnie wyrok uniewinniający.

Koszty finansowe – Honoraria adwokackie, opłaty sądowe, ekspertyzy biegłych, dojazdy na rozprawy i potencjalne kaucje generują gwałtowny odpływ środków. Wielu oskarżonych wpada w długi lub zaciąga kredyty czy wyprzedaje majątek, aby utrzymać profesjonalną obronę. Ta presja finansowa wzmacnia stres i może skłaniać do zawierania niekorzystnych uгод, byle tylko ograniczyć wydatki.

ZATRZYMANY - ARESZTOWANY

Deprywacja wolności lub środków finansowych – Nawet krótkotrwałe ograniczenie wolności odcina aresztowaną osobę od codziennych źródeł autonomii: własnego mieszkania, swobody przemieszczania się, kontaktów społecznych. Gdy kara ma wymiar grzywny, skutkiem bywa nagły spadek poziomu życia, sprzedaż dóbr lub popadnięcie w długi. Oba typy sankcji rodzą poczucie utraty kontroli nad podstawowymi zasobami życiowymi.

Utrata pracy – Zatrzymanie i aresztowanie praktycznie uniemożliwia kontynuację zatrudnienia, a nawet krótkoterminowa nieusprawiedliwiona nieobecność w pracy może być podstawą zwolnienia dyscyplinarnego. Po zwolnieniu z aresztu podejrzany może napotkać bariery: brak aktualnego doświadczenia, luka w CV i nieufność rekruterów.

Możliwe długotrwałe konsekwencje

PODEJRZANY

Trwała nieufność wobec instytucji – Jeśli dochodzenie jest nieuzasadnione, bo stanowi rodzaj represji ze strony władz lub przedłuża się, podejrzany może ugruntować w sobie przekonanie, że aparat państwa jest arbitralny lub opresyjny. W efekcie ogranicza kontakty z organami administracji, zwlekając z urzędowymi formalnościami czy unikając zgłaszania innych przestępstw jako świadek. Takie postawy mogą utrudniać społeczne współdziałanie i pogłębiać poczucie alienacji obywatelki/obywatela oraz pogarszać stan jego spraw w sądzie.

Unikanie sytuacji formalnych – Spotkania z prawnikiem, wypełnianie wniosków urzędowych czy nawet uczestnictwo w rozprawach sądowych stają się stresorem aktywującym pamięć o wcześniejszej traumie. Strategia unikania daje chwilową ulgę, ale w dłuższej perspektywie ogranicza rozwój osobisty i zawodowy, tworząc błędne koło wycofania.

OSKARŻONY

Objawy depresyjne/PTSD – Przewlekły stres wynikający z przewlekłej sprawy sądowej, postępowania policji polegającego na krótkotrwałych zatrzymaniach, wywożeniu poza miejsce zamieszkania, oczekiwanie stawiania się na komisariatach w celu złożenia zeznań lub wyjaśnień (znacząco deregulujące życie osobiste i zawodowe) czy tzw. dozór policyjny, czyli konieczność meldowania się na posterunku policji, co ogranicza wolność jednostki do swobodnego życia połączone z poczuciem społecznego odrzucenia, sprzyja wystąpieniu objawów depresji: anhedonii (czyli niemożności przeżywania radości ani innych pozytywnych emocji), bezsenności, myśli rezygnacyjnych. U części osób rozwija się zespół stresu pourazowego (PTSD) wyzwalany wspomnieniami konfrontacji z policją, sali rozpraw czy przesłuchania w prokuraturze. Bez profesjonalnej pomocy terapeutycznej objawy te mogą utrzymywać się latami po zakończeniu procesu.

Ograniczenie kapitału społecznego – Przyjaciele i współpracownicy stopniowo dystansują się, aby uniknąć pogorszenia własnej reputacji. Oskarżony traci dostęp do sieci wsparcia instrumentalnego (informacje o pracy, polecenia) oraz emocjonalnego. Redukcja kapitału społecznego obniża zdolność do odbicia się po procesie i pogłębia marginalizację.

ZATRZYMANY - ARESZTOWANY

Chroniczne wykluczenie – Etykieta „tego/tej, który/a był/a w więzieniu” towarzyszy osobie w kontaktach zawodowych, mieszkaniowych i towarzyskich. Przy czym warto zaznaczyć, że dla większości społeczeństwa różnica między aresztem i więzieniem nie jest jasna. Sprawia to, że osoby przebywające w aresztach i później uniewinnione mogą spotkać się z ostracyzmem. Badania nad powrotem do „normalnego życia” po tygodniach czy miesiącach spędzonych w

areszcie pokazują, że dyskryminacja w zatrudnieniu, brak zdolności kredytowej czy odmowa wynajmu mieszkania tworzą długotrwałą, systemową barierę powrotu do normalności. Skutkiem jest trwała separacja od głównego nurtu życia społecznego.

Wtórna wiktyimizacja – Były podejrzany może stać się ofiarą przemocy symbolicznej lub fizycznej zarówno w areszcie, jak i po jego opuszczeniu. Publiczne przypominanie o przeszłości, medialne nagłówki czy agresja ze strony otoczenia wzmacniają poczucie krzywdy i niesprawiedliwości.

Podsumowując te objawy warto oprzeć się o badania generalnych konsekwencji wejścia w relacje z wymiarem sprawiedliwości. Metaanalizy wskazują, że u osób uwikłanych w długotrwałe procesy prawne częstotliwość objawów stresu pourazowego i depresji jest kilkakrotnie wyższa niż w populacji ogólnej (np. Clemente & Padilla-Racero 2020; Keet et al. 2017).

5. SLAPP - wpływ wytaczania spraw sądowych na dobrostan aktywistów i organizacji

Wytaczanie taktycznych procesów sądowych, które mają na celu zastraszenie i uciszenie krytyków (np. państwa czy jego instytucji) poprzez wciąganie ich w długotrwałe i kosztowne procesy prawne, dokłada dodatkowe konsekwencje w życiu obywatelki/obywatela. Można je podzielić ze względu na czas ich trwania (krótkotrwałe i długotrwałe) oraz ze względu na poziom oddziaływania. Wymienimy tu trzy poziomy: indywidualny (dotyczący jednostek, aktywistek i aktywistów); organizacyjny (dotyczący konkretnego NGO) i systemowy (odwołujący się do generalnego zaufania wobec prawa i jego instytucji oraz całego środowiska działań organizacji i aktywistów).

Psychologiczne skutki dla aktywistów i NGO-sów:

Poziom	Krótkotrwałe efekty	Długotrwałe ryzyka
Indywidualny	szok, poczucie zagrożenia finansowego, auto-cenzura	wypalenie, przewlekły lęk, utrata poczucia sensu
Organizacyjny	odciągnięcie zasobów od działań statutowych, polaryzacja zespołu	erozja reputacji, spadek wolontariatu i darowizn
Systemowy	„efekt mrożący” debaty publicznej	utrwalanie nierównowagi sił, osłabienie społeczeństwa obywatelskiego

Krótkotrwałe efekty

INDYWIDUALNY

Szok – Nagła, zagrażająca sytuacja wywołuje fizjologiczne pobudzenie (wyrzut kortyzolu, przyspieszone tętno) i poznawczy paraliż, w którym trudniej klasyfikować bodźce i podejmować decyzje. W szoku zawęża się pole uwagi, rośnie podatność na sugestie, a ocena ryzyka bywa skrajnie pesymistyczna, co utrudnia racjonalne reakcje na kryzys.

Poczucie zagrożenia finansowego – Już sama perspektywa kosztów prawnych lub utraty dochodu aktywuje system „walki lub ucieczki”. Umysł przerzuca się na kalkulowanie wydatków i ograniczanie konsumpcji, co wywołuje ciągły stres, bezsenność oraz konflikty dotyczące budżetu domowego. Subiektywne poczucie biednienia często przewyższa rzeczywisty ubytek środków.

Auto-cenzura – Obawa przed dalszymi represjami sprawia, że jednostka zaczyna monitorować własne słowa i zachowania nawet w prywatnej przestrzeni: usuwa posty z mediów społecznościowych, rezygnuje z publicznych wystąpień czy omija

drażliwe tematy w rozmowach. Taka stała samokontrola obniża spontaniczność, prowadzi do poczucia izolacji i może hamować rozwój osobisty.

ORGANIZACYJNY

Odciągnięcie zasobów od działań statutowych – Kryzys prawny czy reputacyjny zmusza organizację do przekierowania budżetu i uwagi kadry z misji podstawowej na kancelarie, PR kryzysowy i procedury zarządzania kryzysem. Projekty programowe zamierają, a kluczowi specjaliści spędzają czas na zebraniach kryzysowych, co spowalnia realizację celów i obniża morale.

Polaryzacja zespołu – Niepewność rodzi plotki i próby znalezienia winnych, co dzieli pracowników na frakcje „obrońców” i „krytyków”. Nasila się zjawisko my-oni, a komunikacja formalna zastępowana jest szeptanym obiegiem informacji. Spada zaufanie wewnętrzne, co utrudnia współpracę między działami i obniża innowacyjność.

SYSTEMOWY

„Efekt mrożący” debaty publicznej – Głośny przypadek sankcji wysyła sygnał ostrzegawczy do innych aktorów: media, organizacje pozarządowe i obywatele ograniczają krytyczne wypowiedzi, by uniknąć podobnych konsekwencji. Dyskusja staje się asekuracyjna, a ważne tematy publiczne pozostają nietknięte, co zmniejsza pluralizm opinii.

Długotrwałe ryzyka

INDYWIDUALNE

Wypalenie – Przewlekła ekspozycja na zagrożenie i konieczność ciągłej czujności powodują wyczerpanie emocjonalne, cynizm oraz spadek efektywności. Osoba

traci motywację do działań, które wcześniej dawały satysfakcję, zaniedbuje relacje i pasję, co może przejść w chroniczną anhedonię i zwolnienia lekarskie.

Przewlekły lęk – Kiedy napięcie utrzymuje się miesiącami, oś podwzgórze-przysadka -nadnercza nie wraca do równowagi, a układ limbiczny reaguje nadmiernie na neutralne bodźce. Doświadczany jest stały niepokój somatyczny (kołatanie serca, bóle brzucha), hiper-czułość i katastroficzne interpretacje przyszłości, co z czasem może przerodzić się w zaburzenia lękowe.

Utrata poczucia sensu – Jeżeli represje podważają dotychczasową tożsamość zawodową lub społeczną, jednostka może zakwestionować wartość własnych celów. Pojawia się egzystencjalna pustka: dotychczasowe wysiłki jawią się jako bezużyteczne, a motywacja do długotrwałego planowania drastycznie maleje, zwiększając ryzyko depresji i wycofania.

ORGANIZACYJNE

Erozja reputacji – Przedłużający się spór prawny lub medialny osadza się w świadomości interesariuszy: partnerzy handlowi i grantodawcy zachowują ostrożność, a rankingowe algorytmy podbijają negatywne materiały. Nawet po wyciszeniu sprawy organizacja potrzebuje lat, by odbudować markę, co bezpośrednio wpływa na przychody i nabór talentów.

Spadek wolontariatu i darowizn – Gdy reputacja pogarsza się, sympatycy zawieszają wsparcie, bo nie chcą być kojarzeni z kontrowersją ani nie wiedzą, czy ich wkład zostanie właściwie wykorzystany. Mniejszy napływ środków i rąk do pracy zmusza do cięcia programów, co w dalszym efekcie może napędzać spiralę negatywnych opinii.

SYSTEMOWE

Utrwalanie nierównowagi sił – Jeśli jedynie niektóre grupy dysponują zasobami, by bronić się prawnie lub medialnie, przewaga tych instytucji/organizacji znacząco rośnie i „betonuje” scenę działań publicznych. Organy władzy czy wielkie korporacje mogą skuteczniej narzucać narrację, a słabsi gracze rezygnują z konfrontacji. W efekcie rośnie asymetria wpływu tych instytucji na procesy decyzyjne.

Oslabienie społeczeństwa obywatelskiego – Kumulacja strachu i braku zasobów może prowadzić do spadku aktywności organizacji pozarządowych, ruchów oddolnych i inicjatyw prospołecznych. Zmniejsza się kontrola społeczna nad władzą, a obywatelskie zaangażowanie przeradza się w apatię, co długofalowo podkopuje fundamenty demokracji deliberatywnej, której NGO’sy są filarem.

Inną konsekwencją działań prawnych podejmowanych wobec działaczy i działaczek NGOs bywa doświadczany w niektórych sytuacjach (przede wszystkim na poziomie jednostek) efekt zwany “wyuczoną bezradnością”. To zjawisko opisane przez amerykańskiego psychologa, Martina Seligmana. Najkrócej można je opisać jako przekonanie o braku realnego wpływu na otaczającą człowieka rzeczywistość. Wielokrotne doświadczanie sytuacji, w których podejmowane wysiłki – organizowanie protestów, składanie petycji czy nagłaśnianie problemów, gdy – spotykają się nie z realnym dialogiem, lecz z represją i brakiem skutku, może prowadzić do poczucia braku kontroli nad własnym działaniem. Z czasem aktywiści zaczynają odczuwać, że ich zaangażowanie „nie robi różnicy”, co osłabia motywację, powoduje spadek energii i zwiększa ryzyko wycofania się z działalności. Proces ten dodatkowo wzmacniają negatywne emocje, takie jak lęk czy poczucie niesprawiedliwości, które w połączeniu z doświadczeniem braku wpływu sprzyjają utrwalaniu postawy bierności.

Oprócz poważnych i zróżnicowanych konsekwencji negatywnych dla społeczeństwa obywatelskiego, jakie mogą przynosić działania policji, prokuratury i sądów, warto wskazać również te pozytywne. Można zaryzykować twierdzenie, że paradoksalnie działania policji i prokuratury wymierzone w działaczy organizacji pozarządowych mogą wręcz przyczynić się do rozkwitu społeczeństwa

obywatelskiego. Reakcje instytucji państwowych, takie jak wszczynanie postępowań czy publiczne piętnowanie aktywistów, uruchomić mogą mechanizmy psychologiczne sprzyjające mobilizacji społecznej.

Po pierwsze, efekt „backfire” sprawia, że próba uciszenia krytyki prowadzi do zwiększonego zainteresowania opinii publicznej sprawą i silniejszej solidarności z represjonowanymi.

Po drugie, uruchamia się opisywany wcześniej mechanizm reaktancji: ludzie, dostrzegając ograniczanie praw i wolności, odczuwają silniejszą potrzebę ich obrony. Dodatkowo działa proces wzmacniania tożsamości grupowej – wspólne doświadczenie presji ze strony władzy wzmacnia więzi między aktywistami i sympatykami, prowadząc do konsolidacji ruchów obywatelskich. Warto też zauważyć, że działania represyjne mogą nie tylko wywołać sprzeciw, ale również wzmocnić motywację wewnętrzną działaczy i sympatyków ruchów czy NGOs. Konfrontacja z niesprawiedliwością uruchamia mechanizm poczucia sensu – ludzie zaczynają dostrzegać, że ich aktywność nie jest już tylko formą hobbystycznego zaangażowania, ale realną walką o wartości fundamentalne, takie jak wolność czy godność. Zgodnie z teorią autodeterminacji Deciego i Ryana, motywacja wewnętrzna wzmacnia się, gdy jednostka czuje autonomię, kompetencję i przynależność – wszystkie te potrzeby mogą być zaspokajane poprzez wspólne działania w obliczu nacisku ze strony władzy. Reakcje policji i prokuratury, zamiast osłabiać zaangażowanie, mogą w wielu przypadkach uczynić je bardziej autentycznym, trwałym i odpornym na zewnętrzne naciski.

6. Podsumowanie

SLAPP-y mogą w niektórych sytuacjach uruchamiać kaskadę zagrożeń: na poziomie indywidualnym aktywista doświadcza początkowego szoku, lęku o finanse i autocenzury, które z czasem mogą przerodzić się w wypalenie, przewlekły niepokój i utratę poczucia sensu misji. W NGO procesy prawne wysysają zasoby z działań statutowych, polaryzują zespół, niszczą reputację, a w konsekwencji ograniczają wolontariat i darowizny, osłabiając zdolność do realizacji celów społecznych. Systemowo spektakularne pozwy wysyłają „sygnał mrożący” do

całego sektora obywatelskiego, utrwalają dysproporcję sił między silnymi podmiotami a oddolnymi inicjatywami i stopniowo erodują żywotność debaty publicznej. W efekcie pozornie pojedyncze sprawy sądowe kumulują się w długotrwały, wielopoziomowy koszt psychologiczny, który może zniechęcić do aktywności społecznej i osłabia demokrację.

Dodatkowym czynnikiem jest poczucie niesprawiedliwości, które rodzi się w (zwłaszcza w młodych) aktywistkach i aktywistach. Wynika ono z rażącej asymetrii sił: po jednej stronie stoi potężny, dobrze finansowany podmiot, po drugiej - osoba lub grupa często dopiero rozpoczynająca dorosłe życie. Gdy niesłuszne zarzuty spotykają się z bezwzględną strategią prawnomedialną, u młodych ludzi powstaje przekonanie, że państwo chroni interesy silniejszych kosztem obywateli działających w dobrej wierze. Ta dysonansowa luka między ideałami demokracji a doświadczaną praktyką podkopuje zaufanie do instytucji publicznych na kluczowym etapie kształtowania postaw obywatelskich. W dłuższej perspektywie może to prowadzić do rezygnacji z angażowania się w sprawy wspólne, unikania debaty publicznej i wyborów czy nawet emigracji politycznej - psychicznego lub faktycznego wycofania się z życia społecznego. Nawet gdy procesy SLAPP formalnie kończą się korzystnie dla aktywistów, emocjonalna blizna podtrzymuje dystans wobec państwa, które nie zapobiegło nękanii i zniechęca do kolejnych działań, pozbawiając społeczeństwo świeżej energii i innowacyjnych inicjatyw.

Warto jednak pamiętać, że SLAPP-y mogą także przynosić paradoksalny efekt odwrotny do zamierzonego („backfire”) – aktywistki i aktywiści, w poczuciu niesłusznego oskarżenia, potrafią wspierać się wzajemnie, budować wspólnotę i sieć wsparcia. Grupy niesłusznie oskarżanych aktywistów zyskać mogą wsparcie społeczne (materialne, w postaci datków, jak i niematerialne, na przykład w postaci zwiększonego napływu wolontariuszy). W efekcie próby osłabienia NGOs doprowadzić mogą w niektórych wypadkach do odwrotnego skutku: zwiększenia zaangażowania społecznego, wzmocnienia sieci współpracy i większej widoczności społeczeństwa obywatelskiego w przestrzeni publicznej.

Cytowania

Brehm J.W., *A Theory of Psychological Reactance*. Academic Press, 1966.

- Ryan, R.M., Deci E.L., *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*, Guilford Press, 2018.
- Seligman-Martin E. P., *Learned Optimism*, Knopf, 1992.
- Clemente M., Padilla-Racero D., *Influence of Intrafamilial Abuse in Children's Change of Values Towards Their Parents*, „Journal of Family Research” 32, 2020, nr 1 s. 105-22.
- Haidt J., *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*, Pantheon Books, 2012.
- Keet M., Heavin H., Sparrow S., *Anticipating and Managing the Psychological Cost of Civil Litigation*, „Windsor Yearbook of Access to Justice” 34, 2017, nr 2, s. 73-98.

Część 2. Informacje o mechanizmach i metodach represji typu SLAPP

2.1. SLAPPy jako narzędzia niszczenia społeczeństwa obywatelskiego

W tej części Raportu opisujemy i analizujemy przypadki i stojące za nimi mechanizmy wpływu przez państwo w latach 2015-2023 poprzez rozmaite środki prawne na kształt społeczeństwa obywatelskiego i debatę publiczną. Mechanizmy te podzielić możemy na dwie kategorie.

- Pierwszą z nich stanowią **mechanizmy dyskryminacji** poglądów, osób i organizacji krytycznych wobec władzy i uprawianej przez nią ideologii.
- Drugą kategorią są **mechanizmy uprzywilejowania** poglądów, osób i organizacji popierających władzę i głoszoną przez nią ideologię. W obu przypadkach możemy mówić o posługiwaniu się przez państwo **narzędziami bezpośrednimi lub narzędziami pośrednimi**.

Mechanizmy dyskryminacji obejmowały całą skalę środków, od tych najbardziej radykalnych, jakimi były próby delegalizacji lub likwidacji całych stowarzyszeń, fundacji czy instytucji (np. Fundacji Wolni Obywatele RP) do tych bardziej „miękkich”, jakimi były próby zamknięcia ust poszczególnym naukowcom, dziennikarzom, sędziom, artystom czy aktywistom poprzez SLAPP-y i postępowania dyscyplinarne. Pomiędzy tymi dwoma biegunami sytuowały się takie narzędzia jak odmowa wsparcia finansowego, utrudnianie pozyskania funduszy zewnętrznych (np. z „funduszy norweskich”) czy ze zbiorów publicznych, degradację zawodową, zwalnianie z pracy, wysyłanie na przymusowe delegacje poza miejsce zamieszkania, czy opisywaną w I Raporcie dyfamację w mediach publicznych.

Mechanizmy uprzywilejowania polegały przede wszystkim na finansowym i propagandowym wsparciu bliskich władzy stowarzyszeń i fundacji czy powoływaniu nowych. Znaczna część z nich to pseud-NGO'sy, tzw. GONGO czyli Government-Organised Non-Governmental Organisations. GONGO powoływane są odgórnie w niedemokratycznie rządzonych społeczeństwach, żeby promować politykę rządu, ułatwiać transfery środków publicznych do instytucji partyjnych oraz wypierać autentyczne oddolne organizacje społeczne.

Bezpośrednie narzędzia dyskryminacji polegały na bezpośrednim i jawnym zaangażowaniu aparatu państwa, np. poprzez działania prokuratury czy pozwy składane przez ministerstwa i inne instytucje państwowe.

Bezpośrednie narzędzia uprzywilejowania ograniczały się w zasadzie do wsparcia finansowego ze strony budżetu państwa czy spółek skarbu państwa oraz bezpłatnej promocji w mediach publicznych.

Pośrednie narzędzia dyskryminacji polegały głównie na wytaczaniu lub wspieraniu pozwów wymierzonych w przeciwników władzy przez stowarzyszenia i fundacje przychylne władzy, przez nią wspierane finansowo lub wręcz powołane przez nią w latach 2015-2023.

Pośrednie narzędzia uprzywilejowania to przede wszystkim „łańcuchy” przepływów: instytucje państwowe > większe stowarzyszenia i fundacje przychylne władzy > mniejsze stowarzyszenia i fundacje przychylne władzy.

Zamierzonym i w znacznej mierze zrealizowanym **skutkiem** tych działań była daleko idąca **przebudowa społeczeństwa obywatelskiego i debaty publicznej** na takie, które byłyby podporządkowane partii rządzącej Polską w latach 2015-2023. Liderzy i ideolodzy tego obozu nigdy tego nie ukrywali. Wielokrotnie deklarowali, że zamierzają ograniczyć lub wręcz wyeliminować z życia publicznego to, co nazywali „liberalizmem”, „lewactwem”, „feminizmem”, „ideologią LGBTQ+” na rzecz tego, co uznawali za „narodowe” i „katolickie”²⁴. Taką deklarację „narodowej kontrrewolucji” w Unii Europejskiej złożyli wspólnie Jarosław Kaczyński i Viktor Orban w trakcie Forum Ekonomicznego 7 września 2016 r. w Krynicy²⁵. Takiej przebudowie służyć miał między innymi podręcznik szkolny

²⁴ Analizę taką przeprowadził m.in. profesor Andrzej Romanowski w książce „*Odwieczny PiS czyli historia Polski*”, Wydawnictwo Austeria, Kraków 2023. Jak pisze w zakończeniu: „(...) przez swą politykę godnościową i antyeuropejską PiS wmontował w Polskę mechanizm samozniszczenia. A to Polakom się podoba, bo PiS wyrasta z odwiecznego PiS i udatnie odwołuje się do zadomowionych tradycji destrukcyjnych i samobójczych. PiS-owski nowotwór złośliwy, żerując na tkankach, które już wcześniej były chore, dokonuje wciąż nowych przerzutów i atakuje cały już polski organizm. Czy zatem następne szanse otworzą się dla Polski za kolejne 700 lat? I czy odwieczny PiS jest naprawdę emanacją polskości. Ibidem, s. 41-42.

²⁵ „*Elita europejska, decydenci, politycy, fachowcy, liderzy mediów – oni wmówili sobie przez ostatnie 20 lat, że właściwym kierunkiem rozwoju Europy jest likwidacja naszych dotychczasowych tożsamości*” – stwierdził polityk węgierski. Pozostawanie Polakiem, Węgrem i Czechem, chrześcijaninem czy wyznawcą innej wiary nie było, ich zdaniem, nowoczesne – relacjonuje PAP. Proponowali nową europejską tożsamość. Ale „*Brytyjczycy powiedzieli nie, chcieli zostać Brytyjczykami*” – mówił Orbán. Kaczyński zgodził się z węgierskim premierem. „*Mamy także kryzys kierownictwa UE. Nie będę rozwijał tego problemu, bo to*

Wojciecha Roszkowskiego „Historia i Teraźniejszość”²⁶. Jego pedagogiczny przekaz wymierzony był nie tylko w ideologie totalitarne XX wieku, w faszyzm i komunizm, ale także w oświeceniowy nowoczesny sekularyzm i racjonalizm oraz w kontrkulturową po-nowoczesną emancypację kobiet i mniejszości.

Sterowanie przez państwo w latach 2015-2023 społeczeństwem obywatelskim i debatą miało wywoływać „**efekt mrożący**” wśród tych, którzy przeciwstawiali się władzy. Pozwy, dyscyplinarki itp. miały zniechęcić do udziału w protestach, do wspierania nieakceptowanych przez władze inicjatyw obywatelskich, naukowych czy artystycznych. Choć same pozwy, dyscyplinarki itp. często kończyły się umorzeniami lub wygraną pozwanych przed sądami apelacyjnymi, to jednak ich ofiary doznawały z tego powodu innych krzywd, przede wszystkim zaś hejtu w mediach publicznych, niepublicznych i społecznościowych.

„Efekt mrożący” działał przy tym zarówno **bezpośrednio**, na samych pozywanych i zniestawianych, jak i **pośrednio**, na całe środowiska zawodowe. Działania „mrożące” przyniosły negatywne skutki, nie tylko dla bezpośrednio objętych nimi osób, ale także dla debaty publicznej, w tym dla dyskursu naukowego i artystycznego. Podporządkowane państwu organizacje i media przestają pełnić swoje **funkcje**, takie jak kontrola władzy, artykułowanie poglądów i interesów różnych grup społecznych. Stają się jednym z kolejnych narzędzi sprawowania władzy.

jest problem personalny, nawet można powiedzieć skonkretyzowany personalnie, no ale przecież każdy go widzi. Mamy wobec tego dwie bardzo poważne przesłanki kontrrewolucyjnej, albo można to też nazwać rewolucyjnej sytuacji, to znaczy: jest opresja i jest winny. Jest winny i to jeszcze do tego taki winny, z którym wiążą się pewne reminiscencje historyczne. No, te twarze pani Merkel odpowiednio upozowane, ucharakteryzowane wiadomo na kogo. No, to jest tego bardzo dobry przykład” – mówił szef obozu rządzącego w Polsce. „Czy czekać, czy też podjąć inicjatywę? Ja nie ukrywam, że jestem zwolennikiem tego, żeby podjąć inicjatywę. Musimy próbować Unię Europejską zmienić, bo te siły, o których tutaj wspominałem [francuski Front Narodowy czy Alternatywa dla Niemiec], mogą pewnego dnia ją osłabić, ale pewnego dnia mogą ją zniszczyć” – oświadczył Kaczyński. „W związku z tym jedyną alternatywą są zmiany. Oczywiście te zmiany w swojej istocie muszą być tą kontrrewolucją kulturową, muszą przypomnieć, że Europa jest bogata bogactwem europejskich kultur, ich zróżnicowaniem, zróżnicowaniem struktur, że próba zintegrowania tego mogłaby się odbywać tylko i wyłącznie na poziomie tej popularnej, w gruncie rzeczy amerykańskiej kultury” – powiedział prezes PiS.” Zob. J. Skórzyński, Kaczyński i Orban: Europa potrzebuje kulturowej kontrrewolucji. Kronika Skórzyńskiego (3-9 września 2016), 8 lipca 2018, zob. <https://oko.press/kaczynski-i-orban-europa-potrzebuje-kulturowej-kontrrewolucji-kronika-skorzynskiego-3-9-wrzesnia-2016> [dostęp: 15.10.2025].

²⁶ W. Roszkowski, *Historia i teraźniejszość 1945-1979. Podręcznik dla liceów i techników*, t. I, Biały Kruk, Kraków 2022.

1.4. Szczegółowe mechanizmy i metody represji typu SLAPP i innych form nękania

2.2.1. Nękanie postępowaniami karnymi, cywilnymi i administracyjnymi

W tym rozdziale Komisja opisuje, w jaki sposób w latach 2015-2023 państwo skorzystało z całego arsenału narzędzi i mechanizmów: od kontroli administracyjnych, po pozwy i ciągnące się przez kilka lat sprawy, głównie o ochronę dóbr osobistych (art. 24 Kodeksu Cywilnego), zniestawienia (art. 212 Kodeksu karnego), znieważenie (art. 216 Kodeksu karnego), czy obrazę uczuć religijnych (art. 196 Kodeksu karnego).

Na szczególną uwagę w ocenie Komisji, zasługują działania podejmowane wobec społeczności LGBT. Zdaniem Komisji wobec tej grupy konsekwentnie od 2015 roku narastała atmosfera wrogości. Wpisywała się w nią kampania oszczerstw napędzana przez media publiczne przy akompaniamencie głosów czołowych polityków obozu rządzącego (zostało to opisane w pierwszej części raportu Komisji), opisane w tym raporcie uchwały i rezolucje samorządowe znane jako „strefy wolne od LGBT”, a także kolejne zakazy Marszów Równości (które będą przedmiotem trzeciej części raportu). Komisja zauważyła, że działania aktywistów i aktywistek, którzy sprzeciwiali się systemowej dyskryminacji i homofobii powodowały natychmiastową i wrogą reakcję aparatu państwa. Mierzyli się oni z represjami, zarzutami karnymi, postępowaniami cywilnymi, które nierzadko były wieloletnie, wyczerpujące i kosztowne.

W rozdziale znajduje się także Sprawa Justyny Wydrzyńskiej dotycząca obszaru praw reprodukcyjnych, który w latach 2020-2023 był przedmiotem intensywnej debaty w związku z wydaniem rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny z 22 października 2020 roku (sygn. akt: K 1/20) zmieniającym rzeczywistość polskich kobiet i usuwającym jedną z dotychczasowych legalnych przesłanek terminacji ciąży, wprowadzającym tym samym niemal całkowity zakaz aborcji w Polsce.

W latach 2015-2023 intensywna była też aktywność organizacji społecznych i oddolnych ruchów związanych z dbałością o stan środowiska. Kryzys klimatyczny, dewastacja Puszczy Białowieskiej czy Puszczy Karpackiej, oparcie – w tym nieudolna próba budowy nowych bloków, jak w Ostrołęce – w energetykę opartą na paliwach kopanych, to tylko najgłośniejsze przykłady „sukcesów” zjednoczonej prawicy w dziedzinie „ochrona środowiska”.

Sprawy aktywistów i aktywistek opisane w tym rozdziale pokazują, że na celowniku państwa w latach 2015-2023 mógł znaleźć się każdy i każda z nas.

Opowieść Jakuba Gawrona, Pauliny Pająk, Pawła Prenety i Kamila Maczugi z Atlasu Nienawiści, którzy i które **byli pozywani przez gminy** za umieszczanie ich na internetowej mapie z zaznaczonymi miejscami, gdzie dane samorzady przyjęły wykluczające społeczność LGBT+ uchwały, poznał cały świat.

Jak i historię Elżbiety Podleśnej, Anny Prus oraz Joanny Gzyry-Iskander, przeciwko którym państwo wykorzystało policję i prokuraturę, aby za wydruki z Matką Boską Częstochowską z widoczną aureolą w kolorach tęczy twierdzić – całkowicie bezpodstawnie – że doszło do „obrazy uczuć religijnych”. Zdjęcia Barta Staszewskiego z żółtą tabliczką „strefa wolna od LGBT”, przez którą działacz otrzymał szereg pozwów o ochronę dób osobistych, czy wobec którego prowadzono postępowania wykroczeniowe stały się – **niestety dla naszego państwa – symbolem oporu wobec homofobicznej polityki ówczesnej administracji.**

Sprawa Justyny Wydrzyńskiej to z kolei pierwsza sprawa w Europie, w której aktywistka jest ścigana za pomoc w aborcji poprzez dostarczenie tabletek do aborcji farmakologicznej. W tym kontekście działania prokuratury, polegające na wszczęciu postępowania karnego wobec osoby udzielającej pomocy w aborcji farmakologicznej, były postrzegane przez część opinii publicznej oraz organizacji praw człowieka jako **przejaw instrumentalnego wykorzystania aparatu państwowego do represjonowania działalności obywatelskiej.**

Działalność organizacji ekologicznych, w tym na styku z Lasami Państwowymi, ma zostać opisana – ze względu na podział pracy Komisji – w III części Raportu. Niemniej, konieczne już teraz było skupienie się na dwóch sprawach. **Te ocenione prawidłowo, ukazują bardzo charakterystyczny**

mechanizm z lat 2015-2023, tj. walki Dawida z Goliatem, a inaczej inicjowania postępowań przez Spółki Skarbu Państwa (w tym przypadku energetyczne) przeciwko organizacjom ekologicznym bądź to ze względu na ich kampanie informacyjne (Fundacja Greenpeace Polska) bądź ze względu na wypowiedzi ich przedstawicieli (Kolektyw Bombelki). Te dwie sprawy są do siebie bardzo podobne, a różni je jedynie sposób postępowania słabszej strony. Jedna z pozwanych zdecydowała się na jak najszybsze zamknięcie sporu z polskim potentatem. Druga – Fundacja Greenpeace Polska – pozostaje w sporze cywilnym z inną strategiczną spółką Skarbu Państwa już od kilku lat. Postępowanie karne zainicjowane równolegle już się zakończyło, na korzyść oskarżonych.

Mechanizm działania jest zaś oczywisty i tożsamy w tych wszystkich sprawach: czy chodziłoby o działania aktywistów LGBT czy organizacji ekologicznych, jakiekolwiek publiczne kontestowanie strategii przyjmowanych przez administracje czy też spółki energetyczne w latach 2015-2023 miał wiązać się z podejmowaniem kroków procesowych przeciwko osobom (najczęściej liderkom i liderom) lub organizacjom w związku z kampaniami informacyjnymi.

Takie działanie pozostaje w oczywistej kontrze do kilku podstawowych praw i wolności gwarantowanych nam w Konstytucji RP. Tym samym Komisja – mając na uwadze obowiązek informacyjny – zdecydowała się przedstawić je w całości poniżej:

Art. 54. 1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

Art. 57. Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa.

Art. 74. 1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłemu pokoleniom.

2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych.

3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

4. Władze publiczne wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Art. 86. *Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie.*

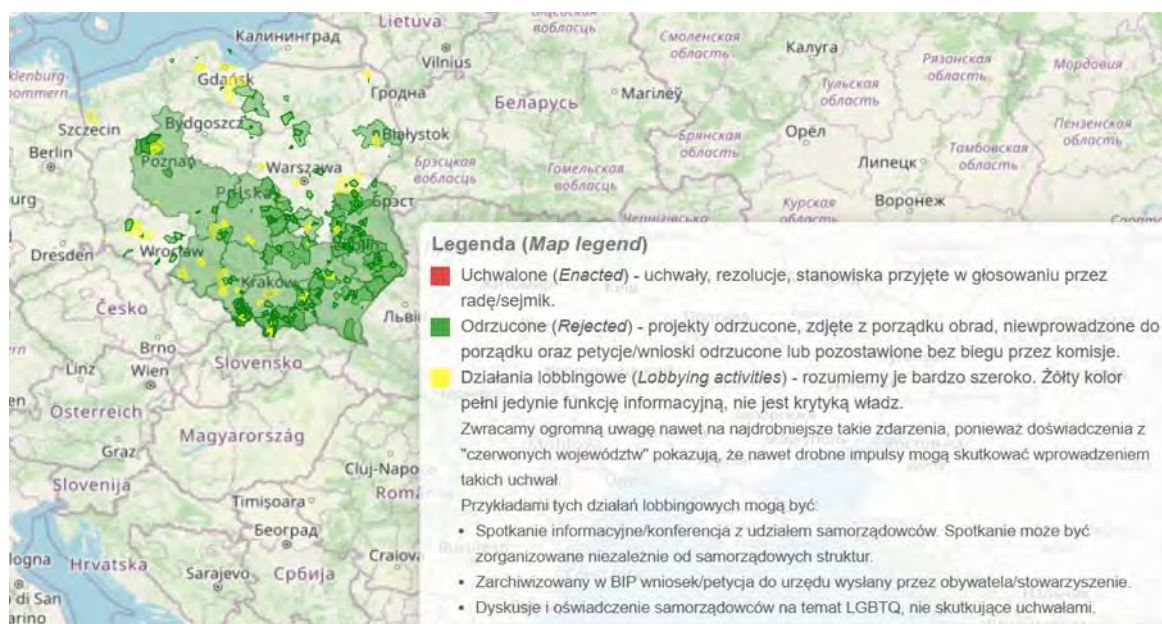
Komisja wyraża nadzieję, że nazwanie i opisanie tych mechanizmów doprowadzi w przyszłości do braku inicjowania postępowań typu SLAPP przeciwko działaczom i działaczkom na rzecz praw człowieka.

*Te złe praktyki – nazwane w tej części raportu – nie powinny być nigdy więcej powielane wobec przedstawicieli trzeciego sektora. **Komisja postuluje, aby wprowadzić takie mechanizmy prawne wobec Spółek Skarbu Państwa i organów administracji publicznej, aby te nie mogły realnie inicjować postępowań przeciwko przedstawicielom organizacji społecznych biorącym aktywny udział w demokratycznej debacie publicznej.** Jednocześnie Komisja przypomina, że zgodnie z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją z Aarhus¹ aktywny udział społeczeństwa w podejmowanie decyzji w sprawach dotyczących środowiska jest obowiązkiem leżącym po stronie państwa.*

1) Pozwy przeciwko aktywistom i aktywistkom LGBT+

Oddolne akcje aktywistów Jakuba Gawrona, Kamila Maczugi, Pawła Prenety i aktywistki Pauliny Pająk, twórców „Atlasu Nienawiści”, czy Barta Staszewskiego, skończyły się pozwami o naruszenie dóbr osobistych, które przeciwko aktywistom złożyły gminy. Ich działania były reakcją na przegłosowywane w Polsce normatywne uchwały lub rezolucje jednostek samorządu terytorialnego, wykluczające symbolicznie społeczność LGBT+ z lokalnych wspólnot. O prostej stronie z mapą Polski, na której można było zobaczyć, które gminy wspomniane dokumenty procedują, a które już przyjęły, czy o pomarańczowych tabliczkach z napisem „strefa wolna od LGBT”, usłyszał cały świat. Ostatecznie, po 5 latach zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego i wielu postępowaniach sądowych, nie ma już gmin w Polsce,

w których obowiązują te dyskryminujące akty²⁷. Część z nich wycofała się sama, część przegrała sprawy w sądzie.

Polska w „Atlasie Nienawiści” we wrześniu 2025 roku

Rok 2019 rozpoczął się od podpisania przez Prezydenta m. st. Warszawy Rafała Trzaskowskiego Deklaracji LGBT+, czyli „Warszawskiej Polityki Miejskiej Na Rzecz Społeczności LGBT+”, zakładającej realizację kilku postulatów lokalnie ważnych dla społeczności LGBT+, takich jak zwiększenie bezpieczeństwa poprzez np. monitorowanie przestępstw motywowanych homo- i transfobią, edukacja antydyskryminacyjna i seksualna w szkołach, wsparcie patronackie Parady Równości, czy rozszerzenie stosowania klauzul antydyskryminacyjnych w umowach z kontrahentami miasta. Wywołało to falę reakcji części sceny politycznej, która, przygotowując się już do planowanych na lata 2019-2020 kampanii wyborczych, chętnie nawiązywała zarówno do działania Rafała Trzaskowskiego, jak i podchwytywała wypowiedzi ówczesnej opozycji dotyczące społeczności LGBT+. Władza ponownie wykorzystała trop „obcego”, budując przedkampanijny dyskurs na wywoływaniu strachu i moralnej paniki. O

²⁷ Strona Atlasu Nienawiści, która została przygotowana oddolnie przez działaczy jako reakcja na uchwalane deklaracje i uchwały skierowane przeciwko społeczności LGBT+, zob. <https://atlasnienawisci.pl/> [dostęp: 06.12.2025].

mechanizmach tych, jak i konkretnych przykładach wypowiedzi i ich konsekwencjach, Komisja pisze w pierwszej części raportu, dotyczącej mediów publicznych w latach 2015-2023²⁸, wykazując m.in., że w 2015 roku taką strategię wykorzystano strasząc uchodźcami i uchodźczyniami, a w 2019 roku – społecznością LGBT+.

Lokalne deklaracje i Samorządowa Karta Praw Rodzin

Samorząd w Polsce to wspólnota mieszkańców wyposażona w prawo do decydowania o własnych sprawach. Konstytucja i ustawy przyznają gminom, powiatom i województwom autonomię działania w granicach prawa, a ich samodzielność podlega ochronie sądowej. Rady gmin czy powiatów uchwalają akty prawa miejscowego, gdy posiadają wyraźne umocowanie ustawowe. Obok tego istnieją uchwały o charakterze stanowisk lub deklaracji, które nie tworzą norm powszechnie obowiązujących, lecz sygnalizują kierunek polityki danej wspólnoty²⁹.

Bardzo szybko, bo już w marcu i kwietniu 2019 roku, zaczęły pojawiać się lokalnie samorządowe inicjatywy, które godziły w wolność i prawa osób LGBT+, a które z czasem powszechnie znane stały się jako tzw. „strefy wolne od LGBT”. Były to symboliczne, normatywne uchwały lub rezolucje jednostek samorządu terytorialnego (dalej: JST), deklarujące stanowisko odnoszące się do tzw. „ideologii LGBT” we wspólnotach samorządowych. Głośne medialnie, choć nie jedyne, były głosowania i towarzyszące im dyskusje w sejmikach wojewódzkich: 25 kwietnia 2019 roku sejmik województwa lubelskiego przegłosował stanowisko ws. „wprowadzenia ideologii „LGBT” do wspólnot samorządowych³⁰, 29 kwietnia

²⁸ Komisja do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy numer 1, Działalność mediów publicznych*, Warszawa 2025

²⁹ Rozdział VII Konstytucji RP, art. 163, 165, 166; Rozdział III Źródła prawa, art. 94, Prezydent RP, zob. <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [dostęp: 06.12.2025].

³⁰ *Protokół nr V/2019 z sesji Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 25 kwietnia 2019 r.*, opracowany przez Ewę Batorską, podpisany przez Przewodniczącego SWL Michała Mulawę, zob. https://umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=55&action=details&document_id=1439423, wynik głosowania: 24 głosów za, 3 głosy przeciw, 0 wstrzymujących się [dostęp: 06.12.2025].

podobną deklarację przegłosował sejmik województwa małopolskiego³¹, 27 maja sejmik województwa podkarpackiego³², a 19 czerwca sejmik województwa świętokrzyskiego³³.

Wojewoda Lubelski Przemysław Czarnek podziękował radnym z klubu Prawa i Sprawiedliwość za przedłożenie projektu tego stanowiska, które jego zdaniem występuje w obronie, a nie przeciwko komukolwiek. Zdaniem Wojewody nie można równości traktować, jako prymitywnego egalitaryzmu, zła z dobrem nie da się zrównać. Przytoczył słowa Arystotelesa: równość polega na tym, że równe traktuje się równo, a nierówne nierówno. Traktowanie równo nierównego byłoby skrajną niesprawiedliwością. Zapewnił, że nikt nie występuje przeciwko osobom, a przeciwko ideologii. Zakończył twierdząc, że seksualność jest prywatną sferą życia człowieka i nikogo nie powinno interesować, kto jest jakiej orientacji seksualnej, zaś środowisko LGBT na siłę wkracza do życia publicznego ze swoją seksualnością co uznał za brak kultury osobistej.

Fragment Protokołu nr V/2019 z sesji Sejmiku Województwa Lubelskiego podczas dyskusji wokół przyjęcia stanowiska Sejmiku Województwa Lubelskiego w sprawie wprowadzenia ideologii „LGBT” do wspólnot samorządowych i wypowiedź ówczesnego Wojewody Lubelskiego, Przemysława Czarnek.

Dyskusje wokół przyjęcia takich stanowisk wywoływały duże zainteresowanie lokalnych mediów, angażowały rzeczniczo organizacje i działaczy, którzy i które często podczas sesji sejmików wojewódzkich zabierali głos. W Krakowie dwa tygodnie po przegłosowaniu wspomnianego dokumentu ulicami

³¹ Protokół z obrad VIII Sesji Sejmiku Województwa Małopolskiego w dniu 29 kwietnia 2019 r., sporządzony przez Katarzynę Turską, podpisany przez Przewodniczącego SWM Rafała Bochenka, zob. <https://bip.malopolska.pl/umwm,a,1619652,protokol-z-obrad-viii-sesji-sejmiku-wojewodztwa-malopolskiego-w-dniu-29-kwietnia-2019-r.html>, wynik głosowania: 22 głosów za, 9 głosy przeciw, 2 wstrzymujących się [dostęp: 06.12.2025].

³² Zob. VIII sesja Sejmiku Województwa Podkarpackiego VI kadencja z dnia 27 maja 2019 r., <https://bip.podkarpackie.pl/sejmik-2/imienne-wykazy-glosowan/4678-viii-sesja-sejmiku-wojewodztwa-podkarpackiego-vi-kadencja-z-dnia-27-maja-2019-r>, wynik głosowania: 17 głosów za, 3 głosy przeciw, 1 wstrzymujących się [dostęp: 06.12.2025].

³³ Protokół X/19 sesji Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego w dniu 19 czerwca 2019r., sporządzony przez Roberta Świstaka, podpisany przez Przewodniczącego SWŚ Andrzeja Prusia, zob. <https://bip.sejmik.kielce.pl/827-protokoly-z-posiedzen-sejmiku-wojewodztwa-swietokrzyskiego-vi-kadencji-lata-2018-2024/6803-protokoly-z-posiedzen-sejmiku-wojewodztwa-swietokrzyskiego-vi-kadencji-lata-2018-2024.html#bottom>, wynik głosowania: 16 głosów za, 2 głosy przeciw [dostęp: 06.12.2025].

miasta przeszedł Marsz Równości, w którym udział wzięła rekordowa liczba uczestników i uczestniczek³⁴.

```

.....
29 April, 2019  11:51                                     PAGE: 1
PUNKT 4a                                              SCRIPT FILE: VIII 2019
.....
VOTING : 44 Parliamentary
SUBJECT : Projekt Deklaracji w sprawie
        sprzeciwu wobec wprowadzenia ideologii
        LGBT do wspólnot samorządowych

VOTING DATE AND TIME : 29 April, 2019  11:51
.....
TOTAL VOTING RESULTS:
  Obecni : 33
  Present and not voted : 0

  Za : 22
  Przeciw : 9
  Wstrzymał : 2
  Nie głos. : 0
.....
GROUP VOTING RESULTS : PiS
  Obecni : 22
  Za : 22
  Przeciw : 0
  Wstrzymał : 0
  Nie głos. : 0
GROUP VOTING RESULTS : PSL
  Obecni : 2
  Za : 0
  Przeciw : 0
  Wstrzymał : 2
  Nie głos. : 0
GROUP VOTING RESULTS : Koalicja Obywatelska
  Obecni : 9
  Za : 0
  Przeciw : 9
  Wstrzymał : 0
  Nie głos. : 0

```

³⁴ A. Pitoń, *Rekordowa liczba uczestników Marszu Równości w Krakowie. "Prawa człowieka to nie przywileje"*, „Wyborcza.pl Kraków”, 18 maja 2019. Zob. <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,24800238,rekordowa-liczba-uczestnikow-marszu-rownosci-w-krakowie-prawa.html#s=S.index-K.C-B.2-L.12.duzy> [dostęp: 06.12.2025].

Zrzut ekranu głosowania nad projektem Deklaracji w sprawie sprzeciwu wobec wprowadzenia ideologii LGBT do wspólnot samorządowych, które odbyło się podczas sesji sejmiku województwa małopolskiego 29 kwietnia 2019 roku.

W międzyczasie uchwały, deklaracje i stanowiska przegłosowywano także na poziomie powiatów i gmin. Do jesieni 2019 roku, jak podawał „Atlas Nienawiści”, zrobiło to łącznie ok. 50 jednostek samorządu terytorialnego³⁵.

Coraz większe zainteresowanie medialne tematem i nagłaśnianie tych praktyk przez – zwłaszcza lokalnie zaangażowanych – aktywistów i aktywistki LGBT+ sprawiło, że z czasem tego rodzaju uchwały i rezolucje przestały pojawiać się w kolejnych JST. Jednak od marca 2019 roku Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris promowała przyjmowanie innych dokumentów: Samorządowych Kart Praw Rodzin (dalej: SKPR).

Głównym celem Samorządowej Karty Praw Rodzin było, jak dowiadujemy się ze strony z treścią Karty i petycją – kartarodzin.pl, potwierdzenie „konstytucyjnych gwarancji praw rodzin i praw rodziców” oraz stworzenie „realnych gwarancji ich przestrzegania”³⁶. Treść uchwały dołączanej do Karty brzmiała:

§ 1

Przyjmuje się Samorządową Kartę Praw Rodzin stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały, jako wyraz ochrony wartości poświadczonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w tym ochrony rodziny, małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny, rodzicielstwa i macierzyństwa, prawa do ochrony życia rodzinnego, prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami oraz prawa dziecka do ochrony przed demoralizacją.

Wzór uchwały do Samorządowej Karty Praw Rodzin, który znajdziemy na stronie kartarodzin.pl

Ordo Iuris udostępniał Kartę wraz z komunikatami zachęcającymi do jej przyjmowania przez rady gmin i powiatów. Materiał był przygotowany tak, by można

³⁵ K. Jabłonowski, *Strefy "wolne od ideologii LGBT": ponad 50 samorządów przyjęło podobne uchwały*, Konkret 24 tn24.pl, 30 września 2020, zob. <https://konkret24.tvn24.pl/polska/strefy-wolne-od-ideologii-lgbt-ponad-50-samorzadow-przyjelo-podobne-uchwaly-ra1031974-ls5790087> [dostęp: 06.12.2025].

³⁶ Dedykowana Samorządowej Karcie Praw Rodzin strona, na której można znaleźć materiały, w tym edukacyjne, gotowe projekty uchwał i instrukcję ich procedowania, zob. <https://kartarodzin.pl/> [dostęp: 06.12.2025].

go było jak najszybciej włączyć do porządku obrad i głosować (gotowa uchwała na różne szczeble JST, uzasadnienie, argumentacja – podana w przyjaznej formie poradnika)³⁷. Karta zawierała rozwiązania o charakterze deklaracyjnym i organizacyjnym oraz procedury kontroli współpracy szkół z organizacjami pozarządowymi. W treści Karty znalazły się rozwiązania, które formalnie nie miały charakteru prawa miejscowego, lecz mogły wpływać na praktykę administracji i oświaty. Dokument proponował między innymi obowiązek publikowania w Biuletynie Informacji Publicznej list organizacji prowadzących zajęcia w szkołach, wprowadzenie mechanizmu tzw. podwójnej zgody rodzicielskiej na zajęcia związane z szeroko rozumianą edukacją zdrowotną i antydyskryminacyjną czy wdrożenie zasady „family mainstreaming,” czyli oceny uchwał pod kątem ich wpływu na rodzinę. Celem zmian było m.in. monitorowanie prorównościowych inicjatyw, podejmowanych przez JST. Wszystkie te rozwiązania mogły być przyjmowane w formie deklaracji lub stanowisk, co pozwalało kształtować lokalną politykę bez wprowadzania nowych, powszechnie obowiązujących regulacji³⁸. Samorządowa Karta Praw Rodzin była propagowana w szeroki sposób. Do jej aktywnej promocji przystąpiły także liczne organizacje pozarządowe, w tym zagraniczne. Wokół Karty działał krąg podmiotów deklarujących się jako prorodzinne³⁹, które wspierały jej rozpowszechnianie.

Skargi na uchwały w wojewódzkich sądach administracyjnych

Przyjęte przez gminy uchwały budziły od początku sprzeciw środowisk aktywistycznych i organizacji działających na rzecz obrony praw człowieka. Dokumentowały one treści i skutki uchwał, także podejmowały działania prawne.

³⁷ Samorządowa Karta Praw Rodzin – strona projektu z apelem o przyjmowanie Karty, zob. <https://kartarodzin.pl/>, a także komunikat Ordo Iuris, *Kompendium wiedzy dla prorodzinnych samorządów. Przewodnik Ordo Iuris na temat Samorządowej karty Praw Rodzin*, ordoiuris.pl, 7 maja 2020, zob. <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/kompendium-wiedzy-dla-prorodzinnych-samorzadow-przewodnik-ordo-iuris-na-temat-samorzadowej-karty-praw-rodzin/> [dostęp: 06.12.2025].

³⁸ Podstrona *Samorządowa Karta Praw Rodzin*, Ordo Iuris, 2019, zob. <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/samorzadowa-karta-praw-rodzin/> [dostęp: 06.12.2025].

³⁹ *Samorządowa Karta Praw Rodzin – nowa inicjatywa prorodzinna*, „Niedziela/KAI”, 2 września 2019. Zob. <https://www.niedziela.pl/artyku/44944/Samorzadowa-Karta-Praw-Rodzin---nowa-inicjatywa-prorodzinna>, [dostęp: 06.12.2025].

Szczególną rolę odegrała Kampania Przeciw Homofobii⁴⁰ oraz Stowarzyszenie Lambda Warszawa, a także Rzecznik Praw Obywatelskich⁴¹.

17 maja 2019 roku, a więc w Międzynarodowy Dzień Przeciw Homofobii, Bifobii i Transfobii⁴², Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Adam Bodnar opublikował stanowisko w sprawie pojawiających się w JST deklaracji „przeciw ideologii LGBT”: *Jako organ stojący na straży tych praw, Rzecznik Praw Obywatelskich wyraża więc stanowczy sprzeciw wobec działań organów samorządu terytorialnego, które godzą w grupę społeczną osób nieheteronormatywnych i mogą prowadzić do naruszenia prawnego zakazu dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową* – czytamy w stanowisku⁴³.

Komisja odnotowała, że zgodnie z informacją zawartą w Biuletynie Informacji Publicznej RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do wojewódzkich sądów administracyjnych łącznie 15 skarg na tego typu uchwały.⁴⁴

⁴⁰ Kampania Przeciw Homofobii, *NSA utrzymał w mocy skasowanie czterech uchwał LGBT*, kph.org.pl, 29 czerwca 2022, zob. <https://kph.org.pl/nsa-4-uchwalyanty-lgbt/> [dostęp: 06.12.2025].

⁴¹ J. Pasterczyk, *Adam Bodnar skarży uchwały anty-LGBT pięciu gmin. Wójt Niebylca: "Będziemy jej bronić"*, Rzeszów.wyborcza.pl, 12 grudnia 2019, zob. <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,25505961,adam-bodnar-zaskarza-uchwaly-anty-lgbt-pieciu-gmin.html> [dostęp: 06.12.2025].

⁴² Międzynarodowy Dzień Przeciwko Homofobii, Bifobii i Transfobii obchodzony jest co roku 17 maja w związku z wykreśleniem w 1990 roku przez Światową Organizację Zdrowia homoseksualności z listy chorób.

⁴³ Dyrektor Zespołu ds. Równego Traktowania, *Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich wobec przyjmowania przez organy władzy publicznej deklaracji „przeciw ideologii LGBT”*, bip.brpo.gov.pl, 17 maja 2019. Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/stanowisko-rpo-ws-przyjmowania-przez-organy-wladzy-publicznej-deklaracji-przeciw-ideologii-lgbt> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁴ Biuletyn Informacji Publicznej RPO: „Wszystkie uchwały samorządów dyskryminujące osoby LGBT zostały uchylone przez organy samorządu terytorialnego lub unieważnione przez sądy. WSA rozpoznał ostatnią skargę RPO.” Informacja z dnia 26 marca 2024 roku znajdująca się pod adresem. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wsa-wszystkie-uchwaly-anty-lgbt-uniewaznione> [dostęp: 04.12.2025].

32. W zaskarżonej uchwale Rada Gminy Istebna nawołuje do uczynienia wspólnoty samorządowej *wolną od ideologii LGBT* i deklaruje podjęcie działań ku realizacji tego celu. Taka wypowiedź organu władzy publicznej stanowi dyskryminację osób LGBT (lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych) i narusza ich prawa do ochrony życia prywatnego i wolności słowa, gwarantowane przez prawo powszechnie obowiązujące – Konstytucję RP i przepisy wiążące Polskę prawa międzynarodowego. Ponadto sformułowany przez Radę Gminy postulat może być niewątpliwie odczytany przez podległe gminie jednostki organizacyjne jako dyspozycja *przeciwdziałania ideologii LGBT*, co w praktyce może prowadzić do dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową w procesie stosowania prawa. Argumentacja dotycząca zarzutu bezprawnej ingerencji w prawa i wolności jednostek zostanie przedstawiona w dalszej części niniejszej skargi. W tym miejscu podkreślenia raz jeszcze wymaga, że **nawet w przypadku uznania, że zaskarżona uchwała stanowi deklarację światopoglądową Rady Gminy**, do której wydania nie jest wymagana podstawa prawna, należy stwierdzić, że **deklaracja ta przekracza granice wolności wypowiedzi organu**, a tym samym pozostaje w sprzeczności z art. 7 Konstytucji RP.

Fragment skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę nr X/78/2019 Rady Gminy Istebna z dnia 2 września 2019 r. „w sprawie podjęcia deklaracji w sprawie powstrzymania ideologii LGBT przez wspólnotę samorządową”.

W wyniku zainicjowanych przez RPO postępowań sądowo-administracyjnych zaskarżone uchwały zostały uznane za nieważne. Poniżej, Komisja, cytując informacje zawarte w Biuletynie, pokazuje konsekwentne, kompleksowe i wieloletnie działania RPO w tym zakresie⁴⁵.

Zaskarżone w 2019 i 2020 roku przez RPO uchwały (łącznie 9) zostały uznane przez wojewódzkie sądy administracyjne za podjęte bez podstawy prawnej i nieważne z powodu rażącego naruszenia prawa przez organy je podejmujące. 28 czerwca 2022 roku Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargi kasacyjne złożone od czterech wyroków wojewódzkich sądów administracyjnych, a w dniach 11 i 12 października 2023 roku od pozostałych pięciu wyroków – tym samym orzeczenia te stały się prawomocne.

⁴⁵ Komisja dla precyzyjnego oddania stanu faktycznego zdecydowała na zacytowanie całości informacji znajdujących się w Biuletynie Informacji Publicznej RPO: „Wszystkie uchwały samorządów dyskryminujące osoby LGBT zostały uchylone przez organy samorządu terytorialnego lub unieważnione przez sądy. WSA rozpoznał ostatnią skargę RPO.” Informacja z dnia 26 marca 2024 roku znajdująca się pod adresem <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wsa-wszystkie-uchwaly-anty-lgbt-uniewaznione> [dostęp: 04.12.2025].

Z uwagi na to, że uchwały nadal obowiązywały w części gmin i powiatów, 28 listopada 2022 roku Rzecznik wystąpił do 24 gmin i 12 powiatów z apelem o podjęcie czynności w celu ich uchylecia.

W pismach do samorządów RPO podkreślił, że NSA potwierdził, iż uchwały podjęto bez podstawy prawnej i są one nieważne z powodu rażącego naruszenia prawa. W związku z tym, organy samorządów, w których takie uchwały jeszcze obowiązują, powinny uwzględnić ich ocenę prawną dokonaną przez NSA.

Rzecznik wskazał, że *dalsze obowiązywanie uchwał naraża mieszkańców nie tylko na nierówne traktowanie, ale także na utratę finansowego wsparcia ze środków unijnych. Uchwały wprowadzające na terenie gmin, powiatów lub województw strefy wolne od tzw. „ideologii LGBT” ograniczają swobodę przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich poprzez nieuzasadnione zniechęcanie obywateli Unii Europejskiej, którzy identyfikują się jako osoby LGBT lub wyznają światopogląd inny niż ten narzucony przez uchwałę, do przebywania na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego. Uchwały te naruszają ponadto prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolność wypowiedzi i informacji.*

30 samorządów, do których wystąpił RPO, uchyliło swe uchwały lub je odpowiednio zmodyfikowało. W niektórych regionach Polski uchwały jednak nadal obowiązywały, dlatego w 2023 roku Rzecznik kontynuował działania zmierzające do ich unieważnienia. RPO zaskarżył do wojewódzkich sądów administracyjnych uchwałę Rady Gminy w Tuszowie Narodowym (skarga z dnia 10 lipca 2023 r.), Rady Miejskiej w Kocku (skarga z dnia 28 sierpnia 2023 r.), uchwałę Rady Powiatu w Świdniku (skarga z dnia 5 września 2023 r.), uchwałę Rady Gminy Zakrzówek (skarga z dnia 5 września 2023 r.), uchwałę Rady Miejskiej w Mordach (skarga z dnia 5 września 2023 r.) oraz uchwałę Rady Gminy w Potworowie (skarga z dnia 5 września 2023 r.).

11 stycznia 2024 roku WSA w Lublinie rozpoznał trzy skargi Rzecznika na uchwały Rady Miejskiej w Kocku, Rady Powiatu w Świdniku i Rady Gminy Zakrzówek. Sąd stwierdził nieważność wszystkich trzech, przychylając się do argumentacji RPO. 25 stycznia 2024 r. WSA w Warszawie Wydział Zamiejscowy w

Radomiu uznał za nieważną uchwałę Rady Gminy w Potworowie, a w dniu 6 lutego 2024 r. WSA w Warszawie unieważnił uchwałę Rady Miejskiej w Mordach. Sąd stwierdził, że uchwały naruszają prawa osób LGBT do ochrony życia prywatnego i wolności słowa. Wyrok WSA w Lublinie z dnia 11 stycznia 2024 roku ws. uchwały Rady Miejskiej w Kocku jest już prawomocny. Od pozostałych wyroków organom jednostek samorządu terytorialnego przysługuje możliwość złożenia skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

13 marca 2024 roku WSA w Rzeszowie rozpoznał ostatnią skargę Rzecznika Praw Obywatelskich i nieprawomocnie stwierdził nieważność uchwały Rady Gminy w Tuszowie Narodowym⁴⁶.

W literaturze orzeczenia sądów administracyjnych oceniano jako przykład działania „konstytucyjnych bezpieczników”, które mają chronić jednostkę przed arbitralnością władzy lokalnej⁴⁷. Zdaniem Komisji miały one także znaczenie symboliczne dla społeczności LGBT+, bo nie tylko odrzucały podważany przez ówczesnie rządzących dyskryminacyjny charakter uchwał, ale przede wszystkim wskazywały na antagonizujący ich charakter, a także legitymizowały lokalnie aktywistów i aktywistki, którzy podjęli walkę z uchwałami i deklaracjami.

Komisja poniżej przytacza fragmenty niektórych rozstrzygnięć:

Wyrok WSA w Gliwicach z 14 lipca 2020 r., sygn. akt III SA/GI 15/20⁴⁸:

„Termin „strefa wolna od ideologii LGBT” de facto odnosi się do ludzi z tego grona. Bezpośrednio ich dotyczy. Tłumaczenie, że LGBT to nie ludzie, a ideologia, jest przymykaniem oczu na rzeczywistość, kiedy nie chce się dostrzec pełnych konsekwencji takich słów. Zaskarżona uchwała jest analizowana przez Sąd nie tylko z punktu widzenia językowego, nie tylko z punktu widzenia intencji Rady Gminy [...], ale też z punktu widzenia jej realnych skutków ocenianych przez pryzmat postanowień Konstytucji i norm prawa międzynarodowego”.

⁴⁶ W tym miejscu Komisja zakończyła cytowanie Biuletynu Informacji Publicznej RPO.

⁴⁷ A. Bisztyga, J. Ciapała, A. Pyrzyńska, *Dylematy wokół konstytucyjnej pozycji samorządów*, Warszawa 2022, s. 129.

⁴⁸ Wyrok WSA w Gliwicach z 14 lipca 2020 r., III SA/GI 15/20, LEX nr 3042555.

Wyrok NSA z 28 czerwca 2022 r., sygn. akt III OSK 4028/21⁴⁹:

„[...] istotą zawartego w deklaracji przekazu jest de facto negowanie podejmowanych w przestrzeni publicznej działań równościowych i antydyskryminacyjnych oraz faktycznej swobody funkcjonowania osób należących do środowiska LGBT (choćby poprzez uniemożliwienie im przedstawiania swoich postulatów – gdyż te, jak należy mniemać, stanowią «ideologię LGBT» i «homopropagandę»). [...].”

Niewątpliwie więc **wydzwięk takiej deklaracji jest sprzeczny z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa oraz zakazem dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny (art. 32 Konstytucji), a także art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych UE** («Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.») **i art. 14 EKPC** («Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów, jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn»).

Analiza tych rozstrzygnięć pokazuje, że uchwały przyjmowane przez rady gmin i powiatów, choć formalnie są aktami prawnymi, w swej treści dotyczyły przede wszystkim sfery symbolicznej i światopoglądowej. W języku prawa ujmowano deklaracje, które trudno było pogodzić z tradycyjnie rozumianym zakresem zadań samorządu. W ten sposób instrument uchwały stawał się środkiem wyrażania manifestów, a nie narzędziem wykonywania powierzonych zadań publicznych.

Zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej mogą tylko działać na podstawie i w granicach prawa.

⁴⁹ Wyrok NSA z 28 czerwca 2022 r., III OSK 4028/21, LEX nr 3361700.

Zgodnie z art. 94 Konstytucji RP akty prawa miejscowego mogą być stanowione jedynie na podstawie i w granicach upoważnień ustawowych. Norma wyrażona w art. 166 ust. 1 Konstytucji RP zastrzega, że jednostki samorządu terytorialnego wykonują zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty.

Opisywane uchwały nie miały żadnej podstawy prawnej, a zawierały elementy władcze. Nie ulega również wątpliwości, że ich treść nie zaspokajała potrzeb wspólnoty.

Tym samym, działania podejmowane przez niektóre samorządy dotyczące uchwał o charakterze dyskryminującym społeczność LGBT unaocznily, jak cienka jest granica między pożądaną samorządnością a przekroczeniem kompetencji, gdy narzędzia prawne wykorzystane zostały do celów niezgodnych z ich podstawową funkcją.

Pozwy skierowane przeciwko aktywistom i aktywistkom

W odpowiedzi na działania „Atlasu Nienawiści”, którego inicjatorzy na prostej stronie z mapą Polski gromadzili informacje o podejmowanych w związku z tzw. „strefami wolnymi od LGB” inicjatywach, jego twórcy zostali pozwani przez siedem jednostek samorządu terytorialnego. Były to: powiat opoczyński, powiat łowicki, powiat tarnowski, powiat przysuski, powiat przasnyski, powiat tatrzański oraz gmina Gromadka. Pozwy te dotyczyły naruszenia dóbr osobistych gmin i złożono je przy wsparciu prawników Fundacji Instytut na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris. Poniżej fragment jednego z pozwów:

58. Przypisywanie Powódce działań dyskryminujących mniejszości seksualne, których celem jest nawoływanie do nienawiści, wykluczanie, brak poszanowania godności części obywateli poprzez rzekome tworzenie stref „wolnych od LGBT” powoduje istotną rysę na renomie Powódki, jej dobrym imieniu oraz prowadzi do utraty zaufania opinii publicznej. Podkreślić należy, że każdorazowe wprowadzenie za pomocą środków masowego komunikowania nierzetelnych, nieprawdziwych, a tym samym bezprawnych informacji prowadzi do zasiania, co najmniej wątpliwości, co do działalności Powódki w opinii publicznej, a wielokrotne prowadzi do niechęci, czy wręcz potępienia, co miało miejsce w Parlamencie Europejskim, o czym szczegółowo mowa powyżej. Informacja, że Powódka, przyjmując Samorządową Kartę Praw Rodzin, propaguje nienawiść i tworzy tzw. „strefy wolne od LGBT”, wyklucza i dyskryminuje część obywateli są nieprawdziwe i rodzą poczucie krzywdy, podobnie jak wynikająca z nich konieczność tłumaczenia i wyjaśniania opinii publicznej, że Powódka swoim działaniem nikogo nie dyskryminuje, a tym samym nie narusza art. 30 Konstytucji RP, ani innych przepisów prawa.

Fragment pozwu od Gminy Gromadka

Na podstawie dostępnych publicznie informacji oraz dokumentacji procesowej przekazanej przez aktywistów Komisja ustaliła, że w ramach postępowania gminy i powiaty żądały od aktywistów pisemnego oświadczenia zatytułowanego „Przeprosiny Powiatu (nazwa powiatu)”, a następnie nadanie oświadczenia w terminie 7 dni od uprawomocnienia się wyroku wraz z jego tłumaczeniem przysięgłym na język angielski, za pośrednictwem poczty elektronicznej e-mail do wszystkich Eurodeputowanych Parlamentu Europejskiego, stałe opatrzenie strony internetowej „Atlasu Nienawiści” oświadczeniem o przeprosinach oraz jego tłumaczeniem na język angielski sporządzonym przez tłumacza przysięgłego w widocznym dla każdego odwiedzającego stronę użytkownika sieci Internet miejscu, zorganizowanie na koszt pozwanych w Polskiej Agencji Prasowej S.A. z siedzibą w Warszawie konferencji i odczytanie podczas konferencji prasowej oświadczenia o przeproszeniu powiatu, zorganizowanie na koszt pozwanych konferencji prasowej przed budynkiem Parlamentu Europejskiego w Brukseli i odczytania na tej konferencji oświadczenia i zasądzenie solidarnie od pozwanych kwoty 20 000 zł na rzecz lokalnych organizacji pozarządowych.⁵⁰

⁵⁰ Informacja ze strony Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, „Powództwo Powiatu P. przeciwko autorom strony internetowej www.a...pl” znajdująca się pod adresem: <https://bialystok.sa.gov.pl/informacje->

Poniżej Komisja na podstawie przekazanej przez aktywistów dokumentacji procesowej opisuje, w jaki sposób rozstrzygnęły się postępowania wszczęte przeciwko nim na skutek pozwów o naruszenie dóbr osobistych składanych przez gminy. Nie w każdym przypadku Komisja miała dostęp do informacji, czy wydany w sprawie wyrok jest prawomocny. Jednak dla opisanie samych mechanizmów o charakterze SLAPP używanych w tym kontekście wobec aktywistów nie ma to znaczenia.

Pierwszy wyrok w tej batalii sądowej zapadł 29 grudnia 2021 roku w Sądzie Okręgowym w Ostrołęce (sygn. akt I C 1091/20) w sprawie przeciwko powiatowi przasnyskiemu. Sąd oddalił powództwo w całości i obciążył powiat kosztami sądowymi. W uzasadnieniu sąd wskazał, że aktywność „Atlasu Nienawiści” mieściła się w granicach wolności słowa oraz służyła ważnemu interesowi publicznemu i społecznemu. 21 kwietnia 2023 roku Sąd Apelacyjny w Białymstoku oddalił apelację w tej sprawie⁵¹.

[rzecznika-prasowego/1867-powodztwo-powiatu-p-przeciwko-autorom-strony-internetowej-www-a-pl.html](https://bialystok.sa.gov.pl/informacje-rzecznika-prasowego/1867-powodztwo-powiatu-p-przeciwko-autorom-strony-internetowej-www-a-pl.html) [dostęp: 04.12.2025].

⁵¹ Informacja znajdująca się na stronie internetowej Sądu Apelacyjnego w Białymstoku: Prawomocny wyrok w sprawie z powództwa Powiatu P. przeciwko autorom strony internetowej www.a....pl, znajdująca się pod adresem <https://bialystok.sa.gov.pl/informacje-rzecznika-prasowego/1899-prawomocny-wyrok-w-sprawie-z-powodztwa-powiatu-p-przeciwko-autorom-strony-internetowej-www-a-pl.html> [dostęp: 04.12.2025].

Tymczasem w ocenie Sądu podjęta uchwała Powiatu Przasnyskiego i SKPR w inny sposób interpretuje prawa rodziców. Bardzo wąsko postrzega ona samą rodzinę, zawężając ją do rodziców: matki i ojca, pozostających w związku małżeńskim. Tym samym odmawia inaczej – szerzej – postrzegany rodzinom, szeregu uprawnień. Tymczasem w Konstytucji jedynie pojęcie małżeństwa (w art. 18) zdefiniowane zostało jako związek kobiety i mężczyzny. Takiej definicji nie sformułowano w odniesieniu do pojęcia „rodzina”, które ewoluuje. Zmiany, jakie stale zachodzą w postrzeganiu rodziny są bardzo intensywne. W wyniku rozwoju kulturowego zmienił się niemal każdy obszar życia człowieka. Nastąpiła rotacja tradycyjnych ról społecznych. Przeobrażeniu uległ charakter związków międzyludzkich. Obok standardowej rodziny, której podstawą jest małżeństwo kobiety i mężczyzny, równolegle istnieją także gospodarstwa domowe, w których tylko jeden rodzic wychowuje dziecko, opiekunowie pozostają w relacjach niesformalizowanych, dziecko wychowywane jest przez matkę i jej partnerkę, czy przez ojca i jego partnera. Pojęcie rodziny w taki sposób, a więc szeroki, ujęte jest choćby w ustawie o pomocy społecznej (art. 6 pkt 14 ustawy). Rodzinę stanowią osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.

*Fragment wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w sprawie z powództwa
Powiatu Przasnyskiego*

Kolejne wyroki potwierdziły tę linię orzecniczą. 21 grudnia 2022 roku Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim oddalił pozew powiatu opoczyńskiego. Sąd podkreślił w wyroku, że „Powód decydując się na zajęcie radykalnego stanowiska w ostrej debacie na temat praw społeczności LGBT+ w Polsce, nie może odmawiać drugiej stronie sporu prawa do równie radykalnej krytyki swojego stanowiska”⁵².

Oddalenie powództwa w przypadku powiatu tatrzańskiego miało miejsce 25 czerwca 2024 roku⁵³. Podobnie sprawa skończyła się w przypadku powiatu tarnowskiego, gdzie po oddaleniu powództwa 29 grudnia 2022 roku⁵⁴, 3 grudnia

⁵² Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 21 grudnia 2022 r., sygn. akt I C 566/21.

⁵³ Wyrok Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 25 czerwca 2024 r., sygn. akt I C 1215/20.

⁵⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 29 grudnia 2022 r., sygn. akt I C 144/21.

2025 roku Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie⁵⁵.

Ostatni wyrok przed sądem pierwszej instancji zapadł 15 listopada 2024 roku w Sądzie Okręgowym w Łodzi, który oddalił pozew powiatu łowickiego⁵⁶. Jak relacjonowała jedna z pełnomocniczek reprezentujących aktywistów: „Sąd podkreślił, podobnie jak w innych tego typu historiach, że mamy do czynienia ze sprawą dotyczącą granic wolności słowa i prawa do krytyki i wskazał, że te granice nie zostały przekroczone. Uznał przy tym, że takie wypowiedzi – jak na mapie ‘Atlasu Nienawiści’ – są krytyką uzasadnioną i dlatego nie jest to bezprawne”⁵⁷. Powiat łowicki złożył apelację, która czeka na rozpoznanie⁵⁸.

Dwa samorządy – Gmina Gromadka oraz powiat przysuski wycofały swoje pozwy przed wydaniem wyroków.

Twórcy „Atlasu Nienawiści” nie byli jednymi aktywistami, wobec których jednostki samorządu terytorialnego, przyjmujące uchwały lub stanowiska wyrażające sprzeciw wobec tzw. „ideologii LGBT” oraz deklarujących „ochronę” przed jej wpływem, podejmowały kroki prawne. W odpowiedzi na te uchwały także opisywany w pierwszej części raportu cząstkowego Komisji⁵⁹ aktywista Bartosz Staszewski podjął działania o charakterze społeczno-interwencyjnym. W ramach projektu „Strefy Wolne od LGBT” dokumentował skutki tych aktów, fotografując tablice z nazwami miejscowości uzupełnione o tabliczkę „STREFA WOLNA OD LGBT” w kilku wersjach językowych.

⁵⁵ Informacja przekazana Komisji przez aktywistę Jakuba Gawrona w dniu 3 grudnia 2025 r.

⁵⁶ Uzasadnienie do wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi, sygn. akt I C 1965/21.

⁵⁷ L. Osiadło, *Atlas Nienawiści wygrywa z Ordo Iuris w ostatniej sprawie*, OKO.press, 27 listopada 2024. Zob. <https://oko.press/atlas-nienawisci-wygrywa-siodma-sprawe> [dostęp: 06.12.2025].

⁵⁸ Informacja przekazana Komisji przez aktywistę Jakuba Gawrona w dniu 6 grudnia 2025 r.

⁵⁹ Komisja do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy numer 1, Działalność mediów publicznych*, Warszawa 2025.

Fotografia: archiwum prywatne Bartosza Staszewskiego

Publikacje te stały się podstawą działań tak karnych, jak i cywilnych ze strony samorządów terytorialnych. Były to powództwa o naruszenie dóbr osobistych składane przez gminy, które uważały, że działania aktywisty naruszały ich w dobre imię, renomę oraz wiarygodność publiczną, jak i wnioski o ukaranie z uwagi na rzekome złamanie przepisów kodeksu wykroczeń oraz ustawy Prawo o ruchu drogowym.

Na potrzeby niniejszego raportu Komisja przedstawia wybrane sprawy cywilne wytoczone przez gminy z różnych regionów kraju, które podjęły próbę

ochrony dóbr osobistych w związku z działaniami Bartosza Staszewskiego. Stan faktyczny tych spraw został ustalony na podstawie dokumentów procesowych, przede wszystkim wyroków sądowych wraz z uzasadnieniami przekazanych Komisji przez pełnomocnika aktywisty i za jego zgodą.

Powództwo wytoczone przez Gminę Tuszów Narodowy (sygn. akt: I C 762/20)

Pozwem z dnia 21 września 2020 roku Gmina Tuszów Narodowy wniosła przeciwko Bartoszowi Staszewskiemu powództwo o ochronę dóbr osobistych, zarzucając, że jego działania naruszyły jej dobre imię, renomę, wiarygodność i reputację. Gmina żądała zobowiązania go do usunięcia skutków naruszenia poprzez opublikowanie – w ciągu 7 dni od uprawomocnienia się orzeczenia – obszernego oświadczenia, w którym miał on potwierdzić m.in., że:

- wprowadził opinię publiczną w błąd, sugerując istnienie „strefy wolnej od LGBT” w Gminie Tuszów Narodowy;
- Gmina nigdy nie ustanowiła takich stref ani żadnych przepisów dyskryminujących osoby ze względu na orientację seksualną;
- tablice „Strefa wolna od LGBT” były jego własnością, zostały wykonane i zamontowane wyłącznie przez niego, bez wiedzy i zgody Gminy, jedynie na czas wykonania zdjęcia;
- Gmina nie była poinformowana o montażu tablic, nie uczestniczyła w tych działaniach i nie wyraziła na nie zgody;
- w Gminie przestrzegane są standardy praw człowieka i zasada równości wobec prawa;
- celem montażu tablic było sugerowanie, że działania takie podejmuje Gmina.

Dodatkowo gmina domagała się publikacji odrębnego oświadczenia z przeprosinami za naruszenie dobrego imienia. Oba oświadczenia miały zostać zamieszczone jako stałe, przypięte wpisy na profilach społecznościowych pozwanego oraz na stronie głównej lgbtfreezones.pl – bez możliwości komentowania ani modyfikacji.

Bartosz Staszewski zaprzeczył naruszeniu dóbr osobistych gminy. Przyznał, że samodzielnie zamówił i tymczasowo zamontował na znaku drogowym „Tuszów

Narodowy” tabliczkę z napisem „Strefa wolna od LGBT” w czterech językach. Podkreślił, że tabliczkę zdemontował tego samego dnia, a działania te stanowiły element projektu artystyczno-interwencyjnego będącego reakcją na stanowisko Rady Gminy z 29 marca 2019 roku – „Samorząd wolny od ideologii LGBT”.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu, I Wydział Cywilny z dnia 10 października 2023 r. (sygn. akt: I C 762/20) powództwo Gminy Tuszów Narodowy zostało oddalone w całości, nakazując Gminie zapłatę kosztów postępowania.

W uzasadnieniu sąd podkreślił, że fakt, iż Rada Gminy formalnie przyjęła „stanowisko”, a nie „uchwałę”, nie ma znaczenia – był to bowiem akt publiczny wyrażony przez osoby sprawujące mandat publiczny w imieniu Gminy. Sąd zauważył także, że Gmina poszukiwała ochrony dóbr osobistych w sytuacji, w której działania aktywisty zostały zdeterminowane przez nią samą: *Właśnie wskazane wyżej stanowisko Rady Gminy Tuszów Narodowy spowodowało, że pozwany, jako osoba prywatna, a tym samym działająca publicznie na rzecz praw środowisk LGBT, zainstalował przy tablicy informującej o nazwie miejscowości, tabliczkę z treścią „Strefa wolna od LGBT”*”, zadając przy tym retoryczne pytanie „*Jakże zatem miało dojść do naruszenia dóbr osobistych, w sytuacji, gdy publiczne, jawne stanowisko radnych zostało jedynie upublicznione w sposób wyrażony przez pozwanego, dodając, że Pozwany montując tabliczkę z napisem „strefa wolna od LGBT” – nie poinformował swoich odbiorców o niczym innym, niż to, co miało wynikać z podjętego stanowiska rady.* Wyrok Sądu nie jest prawomocny. Sprawa oczekuje na wyznaczenie terminu w II instancji.

Powództwo wytoczone przez Gminę Niebylec (sygn. akt: I C 119/21)

28 stycznia 2021 roku pozew o ochronę dóbr osobistych przeciwko Bartoszowi Staszewskiemu wniosła także Gmina Niebylec. W pozwie podniosła, że publikacje aktywisty naruszają jej dobre imię, renomę oraz wiarygodność publiczną, a także podważają zaufanie społeczne do jednostki samorządu terytorialnego. W związku z tym sformułowała żądania obejmujące:

- usunięcia nazwy Gminy Niebylec z tzw. „Atlasu Hejtu” udostępnianego na stronach www.lgbtfreezones.pl oraz www.strefywolneodnienawisci.pl,
- nakazania pozwanemu złożenia oświadczenia z przeprosinami – w języku polskim i angielskim, w którym przyzna on, że dopuścił się naruszenia dóbr osobistych, a także m.in., że „w Gminie nie ma żadnych „stref wolnych od LGBT ani żadnych wiążących przepisów dyskryminujących osoby ze względu na ich orientację seksualną ani według żadnego innego kryterium”,
- zakazu dalszego publicznego prezentowania spornego zdjęcia przedstawiającego tablicę z napisem „Strefa wolna od LGBT” zestawioną z nazwą Gminy,
- zasądzenia kwoty 5 000 zł na cel społeczny, na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c., na rzecz Fundacji „Podkarpackie Hospicjum dla Dzieci”.

W uzasadnieniu powództwa Gmina Niebylec podniosła, że przypisanie jej statusu „strefy wolnej od LGBT” stanowi bezpodstawne pomówienie, które narusza jej dobra osobiste poprzez kreowanie wizerunku jednostki dopuszczającej się „segregacji i dyskryminacji ludzi”. Zdaniem gminy przedstawiona narracja mogła wywoływać negatywne konsekwencje gospodarcze i społeczne, w tym zniechęcać turystów, inwestorów i potencjalnych partnerów strategicznych, a także podważać jej wiarygodność w procesach ubiegania się o środki z funduszy unijnych.

Bartosz Staszewski wnosząc o oddalenie powództwa w całości wskazał, że jego działania mieściły się w granicach konstytucyjnie chronionej wolności wypowiedzi, stanowiły element debaty publicznej oraz nie dotyczyły „cech” gminy jako osoby prawnej, lecz odnosiły się do jej własnych działań – w szczególności do uchwały Rady Gminy z 25 września 2019 r., w której jednostka samorządu terytorialnego wyraziła „sprzeciw wobec ideologii LGBT”.

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie, I Wydział Cywilny oddalił powództwo w całości, orzekając jednocześnie o wzajemnym zniesieniu kosztów procesu. Sąd przyjął, że strona powodowa nie wykazała, aby w związku z działaniami pozwanego doszło do naruszenia jej dóbr osobistych.

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2022 roku Sąd Okręgowy w Rzeszowie, I Wydział Cywilny (sygn. akt: I C 119/21) oddalił powództwo wniesione przez Gminę Niebylec. Sąd uznał roszczenie Gminy za niezasadne i z tego powodu podlegające oddaleniu. W ocenie Sądu gmina jako strona powodowa nie wykazała, by doszło do naruszenia dóbr osobistych na skutek działań podejmowanych przez pozwanego aktywistę w ramach akcji społecznej „Strefa wolna od LGBT” na portalu społecznościowym Facebook.

W uzasadnieniu Sąd stwierdził wprost, że zarówno dokumenty z postępowania dowodowego, jak i treści uchwały Gminy Niebylec z dnia 25 września 2019 r. wskazują jednoznacznie, iż *„działanie pozwanego stanowiło reakcję na działania części gmin i miast polskich, które podejmowały uchwały wyrażające sprzeciw wobec ideologii LGBT, a które to uchwały były dostępne publicznie”*, podkreślając, że *„Działanie to miało na celu zwrócenie uwagi na kwestię ochrony praw mniejszości seksualnych w Polsce”*. Wyrok jest prawomocny.

Powództwo wytoczone przez Gminę Zakrzówek (sygn. akt: I C 1059/20)

Kolejną z gmin, która zdecydowała się na wytoczenie kroków prawnych na drodze cywilnej przeciwko Bartoszowi Staszewskiemu była Gmina Zakrzówek. Pozwem z dnia 26 września 2020 roku wniosła o zobowiązanie pozwanego aktywisty do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych poprzez zamieszczenie w terminie 7 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia oświadczenia w języku polskim i angielskim.

Oświadczenie miało zostać opublikowane na profilach pozwanego w mediach społecznościowych na portalach Facebook oraz Instagram. Gmina zażądała także, aby Sąd zobowiązał pozwanego do przesłania oświadczenia drogą mailową w języku angielskim do zagranicznych podmiotów medialnych.

Także w tym przypadku Bart Staszewski zaprzeczył wszystkim zarzutom skierowanym wobec niego przez Gminę, wnosząc o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2024 r. Sąd Okręgowy w Lublinie, I Wydział Cywilny (sygn. akt: I C 1059/20) oddalił powództwo Gminy Zakrzówek uznając, że działania Barta Staszewskiego nie doprowadziły do naruszenia dóbr osobistych i obciążył gminę kosztami postępowania. Wyrok jest prawomocny.

Wobec Bartosza Staszewskiego wszczynano również postępowania karne i wykroczeniowe związane z jego projektem artystycznym. Komisja zauważyła, że policja wszczęła śledztwa łącznie w kilkunastu sprawach, które, jak przekazał Komisji aktywista, według jego najlepszej wiedzy, w każdym wypadku zakończyły się uniewinnieniem, umorzeniem bądź odmową wszczęcia postępowania⁶⁰. W rozmowie z Komisją podkreślił także, że autorami zawiadomień wielokrotnie byli politycy Zjednoczonej Prawicy⁶¹.

Poniżej Komisja, aby zobrazować mechanizm działania poszczególnych gmin, opisała niektóre z tych postępowań. Ustalony przez Komisję stan faktyczny został sporządzony na podstawie akt procesowych, które za zgodą aktywisty przekazał Komisji jego pełnomocnik.

Postępowanie przed Sądem Rejonowym w Nowym Sączu, II Wydział Karny – uniewinnienie (sygn. akt II W 986/20)

Zawiadomienie w sprawie złożyli kolejno: poseł Prawa i Sprawiedliwości Arkadiusz Mularczyk w dniu 4 września 2020 r.; poseł Prawa i Sprawiedliwości Krzysztof Sobolewski 8 września oraz Instytut na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris – 21 września. Zarzucano Staszewskiemu naruszenie art. 97 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (dalej: KW)⁶² w związku z art. 45 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym⁶³ poprzez samowolne

⁶⁰ K. Sarniewicz, *Bart Staszewski wygrał wszystkie sprawy z policją za wieszanie tablic "Strefa wolna od LGBT"*, Wyborcza Warszawa, 27 października 2021, zob. <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,27736638,koniec-spraw-przeciwko-staszewskiemu-za-wieszanie-tablic-to.html> [dostęp: 06.12.2025].

⁶¹ Informacje przekazane Komisji przez aktywistę Bartosza Staszewskiego.

⁶² T.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 734 ze zm.

⁶³ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 ze zm.

umieszczenie tablicy w miejscowości Łososina Dolna w rejonie nowosądeckim na znaku drogowym E-17a na drodze K-75.

Na gruncie art. 97 KW, uczestnik ruchu lub inna osoba znajdująca się na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu, a także właściciel lub posiadacz pojazdu, który wykracza przeciwko innym przepisom ustawy – Prawo o ruchu drogowym lub przepisom wydanym na jej podstawie, podlega karze grzywny do 3 000 złotych albo karze nagany. Art. 45 ust. 1 pkt 10 ustawy Prawo o ruchu drogowym ustanawia natomiast zakaz samowolnego **umieszczania na drodze** jakichkolwiek znaków, napisów lub symboli.

Wyrokiem z 19 marca 2021 roku sąd uniewinnił Staszewskiego. Ustalił, że tabliczka to fotomontaż wykonany z wykorzystaniem programu komputerowego. Dodatkowo znak drogowy, którego dotyczyła sprawa nie był zamieszczony na żadnej części drogi – a na terenie porośniętym trawą poza obszarem definiowanym przez ustawodawcę jako droga, co w danym wypadku wykluczało możliwość naruszenia ustawy – Prawo o ruchu drogowym.

Postępowanie przed Sądem Rejonowym w Tarnowie, II Wydział Karny Sekcja ds. Wykroczeniowych – uniewinnienie (sygn. II W 939/21)

Bartoszewi Staszewskiemu zarzucano, że w bliżej nieustalonym dniu w okresie jednego roku do dnia 31 lipca 2020 roku w miejscowości Tuchów w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1385K samowolnie umieścił tabliczkę na słupku znaku informacyjnego E-17a. Podczas czynności podjętych przez funkcjonariusza policji około miesiąc po złożeniu zawiadomienia (październik 2020 roku) tabliczki nie było już na miejscu. Staszewski przyznał, że przymocował ją jedynie na kilkadziesiąt sekund, wyłącznie na czas wykonania zdjęcia, po czym natychmiast ją zdjął.

W uniewinniającym wyroku z 12 kwietnia 2021 roku sąd wskazał, że zachowanie aktywisty nie było skierowane przeciwko porządkowi ani bezpieczeństwu ruchu drogowego. Treść tabliczki nie dotyczyła ruchu drogowego, a więc nie mogła wpływać na jego bezpieczeństwo ani organizację.

Postępowanie przed Sądem Rejonowym w Mielcu, II Wydział Karny – uniewinnienie (sygn. akt II W 29/21)

Bartoszowi Staszewskiemu zarzucano, że 29 lipca 2020 roku w pasie drogowym drogi powiatowej Nr 1161R w miejscowości Tuszów Narodowy (woj. podkarpackie) pod znakiem drogowym E-17a i D-42 z nazwą miejscowości samowolnie umieścił tabliczkę z napisem „Strefa wolna od LGBT”, co miało stanowić naruszenie art. 63a KW. Sąd Rejonowy w Mielcu, II Wydział Karny wydał 15 kwietnia 2021 roku wyrok uniewinniający. Komisja nie posiada jednak uzasadnienia wyroku i nie może odwołać się do jego treści.

Postępowanie przed Sądem Rejonowym w Lubaczowie, II Wydział Karny – umorzenie postępowania (sygn. akt II W 32/21)

W związku z zamieszczeniem tabliczki „Strefa wolna od LGBT” w bliżej nieokreślonym czasie w 2020 r do 4 września 2020 roku w miejscowości Lubaczów, w woj. Podkarpackim, Staszewskiemu zarzucono naruszenie art. 85 KW. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu, kto samowolnie ustawia, niszczy, uszkadza, usuwa, włącza lub wyłącza znak, sygnał, urządzenie ostrzegawcze lub zabezpieczające albo zmienia ich położenie, zastania je lub czyni niewidocznymi, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Dnia 5 maja 2021 roku sąd postanowił o umorzeniu postępowania ze względu na brak społecznej szkodliwości czynu, o czym świadczył sposób i okoliczności popełnienia czynu, postać zamiaru i motywacja sprawcy.

Postępowanie przed Sądem Rejonowym w Cieszynie (sygn. akt II W 720/21) – odmowa wszczęcia postępowania

Wniosek w sprawie skierował Komisariat Policji w Wiśle, zarzucając Staszewskiemu, że 3 września 2020 roku w Wiśle na przełęcz Kubalonka w pasie drogi wojewódzkiej DW 914 samowolnie umieścił tabliczkę z napisem „Strefa wolna od LGBT”. Działanie to miało naruszać art. 85 KW.

Prezes Sądu Rejonowego w Cieszynie wydał 5 sierpnia 2021 roku postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania. Podniesiono brak dowodów na popełnienie czynu opisanego w zarzucie, zważywszy, że nie wykluczono, iż zdjęcie przedstawiające tabliczkę mogło stanowić fotomontaż. Zauważano zarazem, że nawet gdyby tabliczka rzeczywiście została fizycznie umieszczona w miejscu przedstawionym na zdjęciu, to nie mogłaby powodować zakłóceń w ruchu drogowym, ponieważ nie zastaniałaby ani nie groziłaby uszkodzeniem tablicy z nazwą miejscowości.

Postępowanie przed Sądem Rejonowym w Gorlicach, II Wydział Karny (sygn. akt II W 1006/20)

Staszewskiemu zarzucano naruszenie art. 97 KW oraz art. 45 ust. 1 pkt 10 ustawy – Prawo o ruchu drogowym poprzez umieszczenie tablicy „Strefa wolna od LGBT” pod znakiem informującym o nazwie miejscowości Lipinki (woj. małopolskie, gmina Lipinki) w nieustalonym dniu w okresie od lipca 2020 do 8 września 2020.

Sąd postanowieniem z 13 sierpnia 2021 roku umorzył postępowanie, wskazując na brak dowodów potwierdzających, że rzeczywiście tablica została zamieszczona, a zdjęcie nie stanowiło fotomontażu.

Pozwy skierowane przez jednostki samorządowe przeciwko zarówno twórcom „Atlasu Nienawiści”, jak i Bartoszowi Staszewskiemu spełniają kryteria postępowań o charakterze SLAPP. W pierwszym przypadku i w ocenie Komisji łączne żądania finansowe wobec aktywistów i aktywistek uwzględniające nie tylko kwoty zadośćuczynienia, ale też koszty wynajmu sali w budynku Polskiej Agencji Prasowej, a także koszty podróży do Brukseli w znaczny sposób przewyższały ich możliwości finansowe. Obywatele i obywatelki prowadzący monitoring uchwał dyskryminacyjnych znaleźli się na pozycji znacznie słabszej – zmuszeni byli stawić czoła rozciągniętej w czasie, wielowątkowej batalii sądowej, angażować środki na obronę prawną oraz mierzyć się z ryzykiem finansowym i stygmatyzacją w ich lokalnych społecznościach czy miejscu pracy, gdzie byli

wysyłane pozwy. Ryzyko to było tym większe, że pozwy ze strony kilku niezależnych samorządów napływały równolegle, co wydłużało i komplikowało całą procedurę. **Pokazuje to znaczną dysproporcję środków i pozycji stron. Ta rażąca nierówność zasobów charakterystyczna jest dla działań typu SLAPP, gdzie strona silniejsza nadużywa prawa procesowego, by obciążyć przeciwnika kosztami finansowymi, emocjonalnymi i czasowymi.**

W ocenie Komisji złożone przez jednostki samorządu terytorialnego pozwy miały także **na celu zastraszenie i uciszenie publicznej krytyki ich działań, w szczególności tych, które w ocenie twórców „Atlasu Nienawiści” oraz Barta Staszewskiego miały charakter dyskryminacyjny wobec społeczności LGBT+.** Treści umieszczone na stronie internetowej „Atlasu Nienawiści”, co potwierdziło orzecznictwo sądów konsekwentnie oddalających pozwy przeciwko aktywistom, miały charakter debaty publicznej dotyczącej sytuacji społeczności LGBT w Polsce oraz standardów ochrony praw człowieka.

Takie zachowania Komisja interpretuje jako próbę wywołania efektu mrożącego (chilling effect), by zniechęcić zarówno twórców „Atlasu Nienawiści”, jak i innych aktywistów oraz obywateli do zabierania głosu w sprawach publicznych.

Solidarność poza strefą: międzynarodowe reakcje na sytuację społeczności LGBT+ w Polsce

Temat dyskryminujących uchwał i deklaracji szeroko zainteresował europejską opinię publiczną, która poprzez różne akcje, kampanie, rzecznictwo, także na poziomie politycznym, solidaryzowała się z polską społecznością LGBT+. W grudniu 2019 roku Parlament Europejski przyjął rezolucję „w sprawie dyskryminacji osób LGBTI i nawoływania do nienawiści do nich w sferze publicznej, w tym stref wolnych od LGBTI”⁶⁴. W lipcu 2021 roku Komisja Europejska ogłosiła wszczęcie postępowania w sprawie „uchybień zobowiązaniom państwa

⁶⁴ A. Jędrzejczyk, *Parlament Europejski potępia dyskryminację i mowę nienawiści wobec osób LGBTI w sferze publicznej, w tym polskie „strefy wolne od LGBTI”*, bip.brpo.gov.pl, 19 grudnia 2019. Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/parlament-europejski-potepia-dyskryminacje-i-mowe-nienawisci-wobec-osob-lgbti-w-sferze-publicznej>

członkowskiego przeciwko Węgrom i Polsce związane z równością i ochroną praw podstawowych”, podkreślając, że „w przypadku Polski Komisja uważa, że władze polskie nie ustosunkowały się w pełni i w odpowiedni sposób do zapytania Komisji dotyczącego charakteru i wpływu uchwał dotyczących tzw. stref wolnych od ideologii LGBT przyjętych przez kilka polskich regionów i gmin”⁶⁵. Komisja chce także zauważyć wpływ uchwał i deklaracji na międzynarodowe partnerstwa między miastami i regionami, które w niektórych przypadkach zaczęły interesować się inicjatywami anty-LGBT w kontekście partnerstw w Polsce, a niektóre nawet te partnerstwa zrywać (przykład Niemiec i Francji)⁶⁶. 28 lipca 2020 roku unijna Komisarz ds. Równości, Helena Dalli, poinformowała, że sześć polskich JST, które starały się o dotacje w ramach programu partnerstwa miast, zostały odrzucone w programie z powodu dyskryminujących społeczność LGBT+ uchwał lub deklaracji⁶⁷. Ówczesny rząd odpowiedział w sierpniu 2020 roku akcją przyznawania „symbolicznych czeków” na dotację z Funduszu Sprawiedliwości dla tych właśnie gmin. „To wsparcie dla gminy, której wniosek o środki unijne został odrzucony przez Komisję Europejską z racji ogłoszenia przez radę miejską Tuchowa w maju tego roku rezolucji dotyczącej powstrzymania ideologii LGBT w gminie” – czytamy w komunikacie na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości z 18 sierpnia 2020 roku, po uroczystym przekazaniu czeku radnym Tuchowa przez Zbigniewa Ziobrę i Marcina Romanowskiego⁶⁸.

⁶⁵ Komunikat prasowy, *Podstawowe wartości UE: Komisja wszczyna kroki prawne przeciwko Węgrom i Polsce w związku z naruszeniem praw podstawowych osób LGBTIQ*, ec.europa.eu, 15 lipca 2021, zob. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_21_3668

⁶⁶ (BW), *Kolejne francuskie miasta reagują na strefy anty-LGBT w ich polskich miastach partnerskich*, Onet.pl, 20 lutego 2020. Zob. <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/kolejne-francuskie-miasta-reaguja-na-strefy-anty-lgbt-w-ich-polskich-miastach/57tlv2z>

⁶⁷ Zob. wpis Heleny Dalli w serwisie Twitter z 28 lipca 2020. Zob. <https://x.com/helenadalli/status/1288122195927896068>

⁶⁸ Biuro Komunikacji i Promocji Ministerstwo Sprawiedliwości, *Wsparcie z Funduszu Sprawiedliwości dla gmin, które pominięto w unijnym programie „Partnerstwo miast”*, 18 sierpnia 2020, zob. <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/wsparcie-z-funduszu-sprawiedliwosci-dla-gmin-ktore-pominieto-w-unijnym-programie-partnerstwo-miast> [dostęp: 06.12.2025].

Zdjęcie z konferencji Zbigniewa Ziobry i Marcina Romanowskiego przekazujących czek z dotacji z Funduszu Sprawiedliwości radnym Tuchowa, fot. Ministerstwo Sprawiedliwości

Sytuację społeczności LGBT+ w Polsce monitorowała też Rada Europy, której Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych przyjął w połowie 2021 roku rezolucję, wzywającą jednostki samorządu w Polsce do uchylecia uchwał anty-LGBT⁶⁹.

Jesienią 2020 roku ogólną sytuację społeczności LGBT+ w Polsce, zwłaszcza wobec pojawiającej się w przestrzeni publicznej mowy nienawiści, skomentowało w skierowanym do polskich władz liście przedstawicieli i przedstawicielek 50 państw i instytucji międzynarodowych. Ambasadorka Stanów Zjednoczonych Ameryki, Georgette Mosbacher, opublikowała koordynowany przez Ambasadę Belgii list na Twitterze, z komentarzem: „Prawa człowieka to nie ideologia – są one uniwersalne. 50 ambasadorów i przedstawicieli się z tym zgadza”⁷⁰. Pytana przez Wirtualną Polskę o tzw. „strefy wolne od LGBT” i ich symboliczną właściwość, odpowiadała, że „czasami symbole mówią więcej niż czyny czy słowa”⁷¹.

⁶⁹ The Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, *The role of local and regional authorities with regard to the situation of LGBTI people in Poland*, 17 maja 2021, RESOLUTION 471 (2021).

⁷⁰ M. Kozłowska, *Mosbacher dla Wirtualnej Polski: w kwestii LGBT jesteście po złej stronie historii*, PAP, 29 września 2020, zob. <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C725821%2Cmosbacher-dla-wirtualnej-polski-w-kwestii-lgbt-jestescie-po-zlej-stronie> [dostęp: 06.12.2025].

⁷¹ *Ibidem*.

2) Instrumentalne wykorzystanie prawa karnego

Sprawa Justyny Wydrzyńskiej stanowi przypadek wszczęcia postępowania karnego przeciwko aktywistce wobec udzielenia przez nią pomocy w dokonaniu aborcji farmakologicznej. Ma ona charakter precedensowy, zarówno w aspekcie interpretacji i stosowania przepisów karnych dotyczących pomocy w przerywaniu ciąży, jak i w kontekście tzw. strategii procesowych typu SLAPP, których celem jest ograniczenie działalności społecznej i obywatelskiej.

Justyna Wydrzyńska jest działaczką społeczną i współzałożycielką inicjatywy „Aborcyjny Dream Team”, nieformalnej grupy zajmującej się udzielaniem informacji na temat praw reprodukcyjnych oraz niosącej wsparcie wszystkim potrzebującym dostępu do bezpiecznej aborcji.

W listopadzie 2021 roku, Prokuratura Okręgowa Warszawa-Praga wniosła akt oskarżenia przeciwko Wydrzyńskiej, zarzucając jej popełnienie przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. za udzielenie kobiecie w ciąży pomocy w jej przerwaniu z naruszeniem przepisów ustawy, a także z art. 124 ustawy z dnia 6 września 2001 roku – Prawo farmaceutyczne, z uwagi na rzekome posiadanie nieautoryzowanych leków z zamiarem wprowadzania ich do obrotu na rynku. W toku całego postępowania aktywistka nie przyznała się do popełnienia czynu. Przed jedną z rozpraw powiedziała: *„To, co zrobiłam było dobre. Ludziom trzeba pomagać. Reprezentuję wszystkie osoby, które pomagają sobie w aborcjach. Matki, które pomagają córkom. Córki, które pomagają matkom”*⁷².

Jak wskazywały pozarządowe organizacje społeczne działające na rzecz ochrony praw człowieka, m.in. Amnesty International, **sprawa Justyny Wydrzyńskiej to pierwsza sprawa w Europie, w której aktywistka jest ścigana za pomoc w aborcji poprzez dostarczenie tabletek do aborcji farmakologicznej**. Z kolei Helsińska Fundacja Praw Człowieka, w skierowanej w

⁷² M. Chrzczonowicz, *Rozprawa Justyny Wydrzyńskiej oskarżonej o pomoc w aborcji. Wyrok nie zapadł [RELACJA, ZDJĘCIA]*, OKO.press, 14 października 2022, <https://oko.press/rozprawa-justyny-wydrzynskiej-pomoc-aborcja> [dostęp: 25.10.2025].

sprawie opinii przyjaciela sądu *amicus curiae*⁷³⁷⁴ wskazała, że **Polska pozostaje jednym z nielicznych państw europejskich z tak restrykcyjnym prawem antyaborcyjnym.**

Opinię w sprawie skierowała również Fundacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA, w której wskazała zarówno na konieczność uniewinnienia oskarżonej Justyny Wydrzyńskiej, jak i na szerszy, systemowy problem penalizacji przerywania ciąży w Polsce. W swojej opinii FEDERA argumentowała, że działania oskarżonej miały charakter solidarnościowy, stanowiąc odpowiedź na sytuację przemocy domowej, i jako takie nie powinny podlegać penalizacji. Organizacja podkreśliła również, że **stosowanie przepisów karnych w odniesieniu do pomocy w przerywaniu ciąży prowadzi do naruszenia podstawowych praw kobiet: Kryminalizacja aborcji osłabia ochronę kobiet i pośrednio uniemożliwia realizację ich gwarancji w zakresie życia prywatnego. Stanowi nieproporcjonalną i niezasadną ingerencję władzy publicznej, przed którą chroni Europejska Konwencja Praw Człowieka, ale również Konstytucja RP...**⁷⁵.

Po skierowaniu do sądu aktu oskarżenia Fundacja Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris dołączyła do postępowania w charakterze organizacji społecznej z uwagi na „ochronę interesu społecznego”. obrońcy oskarżonej sprzeciwili się udziałowi Ordo Iuris, wskazując, że w sprawie nie występuje pokrzywdzony z uwagi na to, że nie może być uznany za niego „płód” ani jego osoby

⁷³ Opinia przyjaciela sądu (*amicus curiae*) – pisemne stanowisko przygotowane przez osobę, instytucję lub organizację, która nie jest stroną postępowania, ale posiada wiedzę, doświadczenie lub ekspertyzę istotną dla sprawy. Celem opinii jest pomoc sądowi w dokonaniu szerszej oceny problemu prawnego lub społecznego poprzez przedstawienie argumentów, kontekstu lub skutków możliwego rozstrzygnięcia. Opinia *amicus curiae* nie jest wiążąca dla sądu, ale może wpłynąć na interpretację prawa lub kierunek orzeczenia.

⁷⁴ Opinia przyjaciela sądu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka do Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie (sygn. akt: V K 18/22) z dnia 08.04.2022, <https://hfhr.pl/aktualnosci/aktywistka-aborcyjnego-dream-teamu-oskarzona-o-pomoc-w-aborcji-hfpc-sklada-opinie-przyjaciela> [dostęp: 31.10.2025].

⁷⁵ Opinia przyjaciela sądu *amicus curiae* Fundacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA do Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie (sygn. akt: V K 18/22) z dnia 10.10.2022, <https://federa.org.pl/amicus-curiae-justyna-wydrzynska> [dostęp: 25.10.2025].

bliskie. W konsekwencji w ocenie obrony w sprawie nie można mówić o interesie indywidualnym pokrzywdzonego ani interesie społecznym⁷⁶.

W dniu 14 marca 2023 roku Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (sygn. akt: V K 18/22), po rozpoznaniu na sześciu terminach rozpraw wydał wyrok, uznając Justynę Wydrzyńską winną czynu z art. 152 § 2 k.k. w ten sposób, że (...) *w dniu 24 lutego 2020 r. w Przasnyszu udzieliła pomocy będącej w ciąży (...) w przerwaniu ciąży, z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 07 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, w ten sposób, że za pośrednictwem operatora pocztowego InPost przekazała jej produkt leczniczy o działaniu poronnym w postaci co najmniej dziesięciu tabletek zawierających w składzie mizoprostol...* – wymierzając jej karę 8 miesięcy ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin miesięcznie⁷⁷.

Jednocześnie sąd postanowił uniewinnić oskarżoną od popełnienia czynu z art. 124 Prawa farmaceutycznego⁷⁸.

Wyrok ten został wydany w składzie orzekającym, w którym znajdowała się osoba powołana na stanowisko sędziego na wniosek nowej Krajowej Rady Sądownictwa (w przestrzeni publicznej nazywana także neo-KRS), czyli organu ukształtowanego na mocy nowelizacji ustawy o KRS z 2017 roku, zgodnie z którą jej 15 sędziowskich członków nie jest już wybieranych przez środowisko sędziowskie, lecz przez Sejm. Zmiana ta spowodowała, że nowa KRS utraciła niezależność od władzy ustawodawczej i wykonawczej, co Komisja opisuje w dalszej części Raportu.

W wyniku wniesionej przez obrońców oskarżonej apelacji – wyrokiem z dnia 13 lutego 2025 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie, II Wydział Karny (sygn. akt: II AKa 415/24) na podstawie art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał go do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji. **U podstaw decyzji sądu odwoławczego legła nienależyta obsada sądu, tj. wydanie wyroku z**

⁷⁶ Ordo Iuris, *Ruszył proces działaczki aborcyjnej. Ordo Iuris dołącza do postępowania*, ordoiuris.pl, 9 kwietnia 2022, <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/ruszył-proces-działaczki-aborcyjnej-ordo-iuris-dolacza-do-postepowania/> [dostęp: 25.10.2025].

⁷⁷ Informacje z uzyskanych przez Komisję akt postępowania I instancji (sygn. akt: V K 18/22).

⁷⁸ *Op. cit.*

udziałem osób powołanych na stanowiska sędziowskie z udziałem nowej Krajowej Rady Sądownictwa. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu wyroku: *w przedmiotowej sprawie niemal jak w soczewce, skoncentrowały się liczne ułomności i wątpliwości na wszystkich trzech wyżej wymienionych płaszczyznach, czyli zarówno ustrojowej dotyczącej wadliwej procedury nominacyjnej sędziów, jak i odnoszącej się konkretnie do przebiegu kariery orzekającej w tej sprawie sędzi Pani Agnieszki Brygidyr-Doros⁷⁹, a także odnoszącej się do specyfiki tejże konkretnej sprawy. Sąd wskazał także, że „sam fakt przeprowadzenia procesu nominacyjnego przed tak ukształtowaną KRS aktualizuje obiektywne wątpliwości co do bezstronności powołanej w tym trybie sędzi referent sprawy Agnieszki Brygidyr-Doros, zaś obawy te są dodatkowo poparte okolicznościami dotyczącymi przebiegu kariery zawodowej ww. sędzi, wyraźnie powiązanej z decyzjami przedstawicieli władzy wykonawczej”⁸⁰.* W ocenie SA w Warszawie w apelacji trafnie powołano w tym kontekście szybkość awansu sędzi, która od 2005 do 2019 roku zajmowała stanowiska prokuratorskie, skąd uzyskała bezpośredni awans do Sądu Okręgowego.

Sędzia, której wadliwy status spowodował uchylenie wyroku, została przez Ministra Sprawiedliwości delegowana do orzekania w sądzie wyższej instancji, tj. w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie właśnie w dniu jego wydania – na co zwrócił uwagę w uzasadnieniu sąd odwoławczy⁸¹. 6 września 2023 roku, po uzyskaniu delegacji do Sądu Apelacyjnego na mocy decyzji Ministra Sprawiedliwości, sędzia ta otrzymała również formalną rekomendację nowej

⁷⁹ Z uwagi na publikację m.in. w artykule na portalu Okopress w artykule Mariusza Jałoszewskiego, *Sędzia skazując Wydrzyńską ws. Aborcji miała już awans* z dnia 16 marca 2023: <https://oko.press/sedzia-wydrzynska-delegacja> [dostęp na 29.12.2025] a także na portalu Onet.pl Magdaleny Gałczyńskiej, *Skazała aktywistkę Abircyjnego Dream Teamu. Teraz dostała awans. Z dnia z dnia 9 wrzesnia 23r.* link: <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/skazala-aktywistke-aborcyjnego-dream-teamu-neokrs-daje-jej-awans/cvrt72y> [dostęp na dzień 29.12.2025] w zakresie danych osobowych sędzi Agnieszki Brygidyr-Doros Komisja podaje dane sędzi bez ich anonimizacji.

⁸⁰ Informacje z uzyskanych przez Komisję akt postępowania II instancji (sygn. akt: II AKa 415/24).

⁸¹ *Ibidem*.

Krajowej Rady Sądownictwa⁸² do stałego awansu do tego sądu na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

Sprawa Justyny Wydrzyńskiej wywołała szerokie reakcje społeczne w Polsce i za granicą. Według danych Amnesty International, pod apelami i petycjami w jej obronie podpisało się ponad 760 000 osób z całego świata, domagających się umorzenia postępowania i dekryminalizacji pomocy w aborcji⁸³.

Proces ten stał się symbolem walki o prawa reprodukcyjne kobiet w Polsce. Jak relacjonowały media, w tym media międzynarodowe⁸⁴, w wielu miastach odbywały się manifestacje i zgromadzenia solidarnościowe, podczas których uczestnicy i uczestniczki wyrażali sprzeciw wobec karania osób wspierających dostęp do aborcji.

Sprawa ta dotyczyła obszaru praw reprodukcyjnych, który w latach 2020-2023 był przedmiotem intensywnej debaty w związku z wydaniem rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny z 22 października 2020 roku (sygn. akt: K 1/20). **W tym kontekście działania prokuratury, polegające na wszczęciu postępowania karnego wobec osoby udzielającej pomocy w aborcji farmakologicznej, były postrzegane przez część opinii publicznej oraz organizacji praw człowieka jako przejaw instrumentalnego wykorzystania aparatu państwowego do represjonowania działalności obywatelskiej.**

Komisja chciałaby zwrócić uwagę na **brak gwarancji rzetelnego procesu, jakiego doświadczyła Justyna Wydrzyńska**. Sąd Apelacyjny wprost stwierdził, że w I instancji sprawy nie prowadził sąd bezstronny ani niezależny, z uwagi na powołanie sędzi orzekającej w tej instancji przez organ, którego niezależność od władzy politycznej budzi poważne wątpliwości. **W praktyce oznaczało to, że aktywistka od początku została pozbawiona fundamentalnego prawa każdego**

⁸² Uchwała nr 756/2023 nowej Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 6 września 2023 r. w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, ogłoszonym w Monitorze Polskim z 2022 r., poz. 945.

⁸³ Amnesty International, *Ponad 760 tys. głosów wsparcia dla Justyny Wydrzyńskiej*, amnesty.org.pl, 21 marca 2025, <https://www.amnesty.org.pl/ponad-760-tys-glosow-wsparcia-dla-justyny-wydrzynskiej/> [dostęp: 25.10.2025].

⁸⁴ *Fighting for abortion rights – Polish women's struggle*, dw.com, 17 kwietnia 2023, <https://www.dw.com/en/fighting-for-abortion-rights-polish-womens-struggle/video-65352640> [dostęp: 25.10.2025].

obywatela do rozpoznania jego sprawy przez niezależny i bezstronny sąd ustanowiony ustawą.

Po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w sądzie I instancji w sprawie nie zapadł jeszcze wyrok.

3) Spółka Skarbu Państwa przeciwko Fundacji Greenpeace Polska

Od lat aktualny pozostaje nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie, problem postępujących zmian klimatu, w tym globalnego ocieplenia. Jedną z głównych przyczyn takiego stanu rzeczy, zgodnie z badaniami naukowymi, jest nadmierna emisja dwutlenku węgla oraz innych gazów cieplarnianych do atmosfery. W związku z tym konieczne jest poszukiwanie rozwiązań mających na celu zarówno zmodernizowanie metod wydobycia konwencjonalnych paliw kopalnianych, jak i wdrażanie i rozwijanie alternatywnych, niskoemisyjnych źródeł pozyskiwania energii.

Działania mające na celu przyspieszenie transformacji energetycznej, jak również szerzenie wiedzy w tym zakresie, podejmowane są m.in. przez Fundację Greenpeace. Jest to jedna z największych międzynarodowych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony środowiska od 1971 roku. Fundacja dąży do systemowych zmian w postawach rządów, korporacji oraz społeczeństwa wobec środowiska naturalnego, promując jego ochronę poprzez pokojowe formy wyrazu. Od 2004 roku działa także Fundacja Greenpeace Polska (dalej jako „Fundacja”).

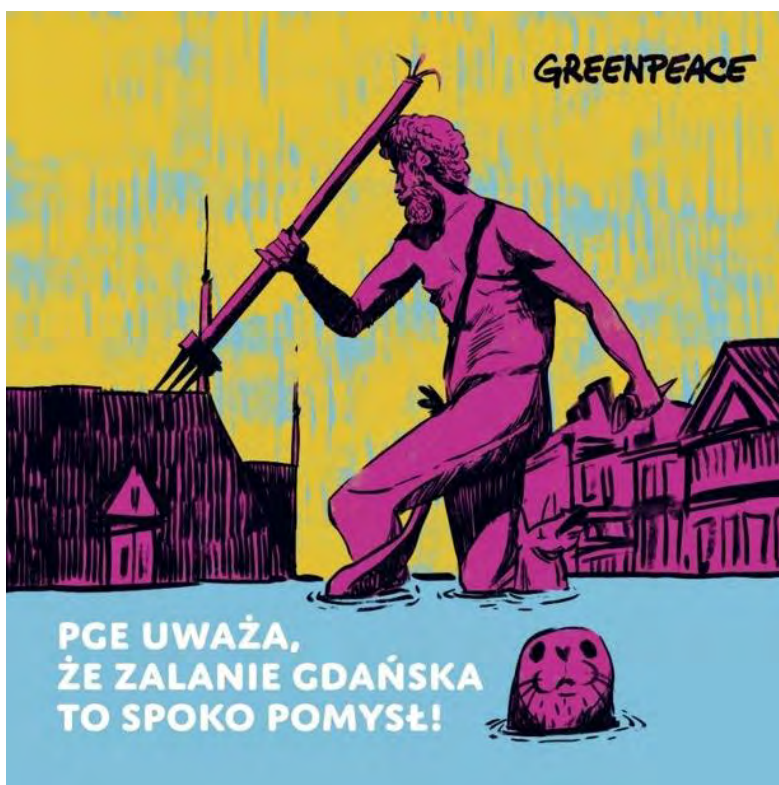
Jednym z przejawów aktywnej postawy Fundacji, podyktowanej chęcią rzeczywistego wpływu na kształt polityki energetycznej w Polsce, było skierowanie przeciwko PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. (spółka wchodząca w skład grupy kapitałowej PGE Polskie Górnictwo Energetyczne S.A.) pozwu z 11 marca 2020 roku. Sprawa prowadzona jest przed Sądem Okręgowym w Łodzi pod sygnaturą akt X GC 264/20. Fundacja, inicjując to postępowanie, domagała się od PGE GiEK podjęcia niezbędnych środków zapobiegawczych w celu ograniczenia zagrożenia i naruszenia środowiska jako dobra wspólnego, związanego z emisją dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych do atmosfery w znacznych

ilościach, m.in. poprzez odstąpienie od realizacji nowych inwestycji w zakresie wydobywania oraz energetycznego spalania węgla kamiennego oraz brunatnego. Fundacja wniosła też o nakazanie PGE GiEK opracowania i publikacji, w terminie 6 miesięcy, strategii ograniczenia emisji dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych najpóźniej do 2030 roku, a także osiągnięcia zerowej emisji netto dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych z instalacji opalanych węglem kamiennym i brunatnym, a należących do Spółki. 10 lipca 2020 roku PGE GiEK złożyła odpowiedź na pozew. Na podstawie informacji przedstawionych w tym dokumencie, jak również opierając się na podstawie przyjętej przez pozwaną Spółkę w toku całego postępowania sądowego, Fundacja stworzyła kampanię informacyjną.

19 stycznia 2022 roku Fundacja rozpoczęła informacyjną kampanię outdoorową, która miała stanowić element edukowania społeczeństwa o rzeczywistych działaniach PGE (zdaniem Fundacji) w zakresie transformacji energetycznej. Nawiązano w niej lub wprost wykorzystano między innymi cytaty z pism procesowych oraz wniosków dowodowych składanych przez samą PGE w postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w Łodzi. Kampania polegała m.in. na opublikowaniu na stronie internetowej Fundacji Greenpeace Polska artykułu o tytule „Czy PGE chce zalania gdańskiej starówki?”⁸⁵, a także na umieszczeniu na terenie Warszawy elementów graficznych w postaci plakatów czy murali. Każda z przedstawionych w kampanii grafik zawierała ilustrację zwierzęcia oraz hasło opierające się o stanowisko i wypowiedzi samej PGE. Grafiki zawierały sformułowania, takie jak: „Według PGE o tym, czy kryzys klimatyczny jest szkodliwy dowiemy się dopiero, gdy świat będzie płonął!”; „PGE uważa, że zalanie Gdańska to spoko pomysł!”; „PGE uważa, że połowa gatunków zwierząt powinna wyginąć!” czy „Kopalnia Bełchatów jest tak wielka, że mogłaby być grobowcem dla całej ludzkości!”.

⁸⁵ K. Bilewska, *Czy PGE chce zalania gdańskiej starówki?*, 19 stycznia 2022, <https://www.greenpeace.org/poland/aktualnosci/31375/czy-pge-chce-zalania-gdanskiej-starowki/> [dostęp: 07.12.2025].

**WEDŁUG PGE O TYM CZY KRYZYS
KLIMATYCZNY JEST SZKODLIWY DOWIEMY
SIĘ DOPIERO, GDY ŚWIAT BĘDZIE PŁONAŁ!**

Grafiki wykorzystane w kampanii Fundacji Greenpeace Polska

W związku z kampanią, PGE skierowała do Fundacji Greenpeace Polska w dniu 27 stycznia 2022 roku wezwanie do natychmiastowego zaprzestania naruszania dóbr osobistych⁸⁶. W piśmie tym Spółka uznała, że publikacje Fundacji są nieprawdziwe, nieścisłe i naruszają jej dobre imię. Spółka domagała się, by Fundacja sporządziła pisemne przeprosiny, doręczyła je w ciągu 12 godzin od chwili otrzymania wezwania do siedziby PGE, a także usunęła wszelkie elementy kampanii z przestrzeni internetowej. Jako konsekwencję braku zrealizowania tych żądań, PGE zapowiedziało wstąpienie na drogę sądową, **zarówno na polu sprawy karnej, jak i cywilnej**.

Kolejnym krokiem PGE było złożenie 3 lutego 2022 roku **w Komendzie Rejonowej Policji Warszawa I skargi w związku z rzekomym popełnieniem przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego**. Sprawie nadano bieg i w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie prowadzono ją pod sygnaturą V K 180/22. W toku postępowania, na jego wczesnym etapie, wydano zarządzenie, które zobowiązywało PGE do uzupełnienia braków formalnych prywatnego aktu oskarżenia inicjującego całą sprawę. Sąd zwrócił bowiem uwagę na szereg uchybień w postaci m.in. braku wskazania dokładnych danych oskarżonego, braku uiszczenia opłaty, braku wskazania przepisów ustawy karnej, które miały zostać naruszone zachowaniem oskarżonego, a także brak dokładnego określenia zarzucanych prywatnym aktem oskarżenia czynów wraz ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, w tym wysokości powstałej szkody. Wykonując zarządzenie Sądu, pełnomocnik Spółki wskazał jako osoby oskarżone członków zarządu Fundacji Greenpeace Polska, a jako czyn zabroniony, którego mieli się oni dopuścić, wskazano art. 212 k.k. § 1 i 2, tj. przestępstwo zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania.

Postanowieniem z 25 czerwca 2024 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie postanowił umorzyć zainicjowane przez PGE postępowanie karne, uznając, że opisane w prywatnym akcie oskarżenia **działania nie zawierały znamion czynu zabronionego**. Sąd Rejonowy w uzasadnieniu tego

⁸⁶ Całość opisu spraw prowadzonych przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, sygn. akt VK 180/22 oraz przed Sądem Okręgowym w Warszawie sygn. akt IIIC 185/22 opisana jest na podstawie akt sprawy przekazanych Komisji za zgodą Klientów przez obrońców ówczesnych oskarżonych oraz pełnomocników Fundacji.

postanowienia wskazał, że sformułowania użyte podczas kampanii są „naturalną reakcją na politykę energetyczną Polski, w tym jej oddziaływanie na klimat oraz środowisko, jak i ludzi oraz zwierzęta,” działania podjęte przez Fundację miały na celu „w głównej mierze obronę dobra ogółu społeczeństwa” i „były częścią dyskusji medialnej”, a także, że działania Fundacji mieściły się „w ramach przysługującej wolności wypowiedzi, wyrażenia poglądów, która nie przekraczała granic wyznaczonych przez prawo i zasady współżycia społecznego”, a więc podlegają ochronie prawnej. W konsekwencji złożonego przez PGE zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania, Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie o sygn. akt IX Kz 1118/24 ponownie ocenił okoliczności przedmiotowej sprawy. Postanowieniem z dnia 13 listopada 2024 roku **nie uwzględnił wniesionego zażalenia i utrzymał w mocy postanowienie Sądu Rejonowego umarzające postępowanie karne.**

Niemalże **jednocześnie z pismem inicjującym postępowanie karne, PGE zdecydowało się** na wniesienie do Sądu Okręgowego w Warszawie **pozwu o ochronę dóbr osobistych wraz z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia.** Pismo sporządzone zostało 22 lutego 2022 roku, a więc trzy tygodnie po złożeniu skargi wszczynającej postępowanie karne przeciwko członkom Zarządu Fundacji Greenpeace Polska. W pozwie cywilnym PGE wniosło m.in. o nakazanie Fundacji złożenia i opublikowania pisemnych przeprosin, usunięcia elementów graficznych kampanii, zasądzenie na rzecz Spółki kwoty 50 000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 50 000 zł na cel społeczny. Sprawie została nadana sygnatura III C 185/22. 18 lipca 2022 roku. Greenpeace złożyło do Sądu Okręgowego w Warszawie odpowiedź na pozew, podając źródło każdego z użytych w kampanii haseł, pochodzących z wypowiedzi lub pism PGE. Dnia 31 marca 2023 roku strona powodowa wniosła replikę. PGE złożyło także do akt sprawy wnioski o zabezpieczenie roszczenia w postaci m.in. zobowiązania Greenpeace do opublikowania na ich stronie określonego oświadczenia, zagrożenia przez Sąd pozwanej nakazem zapłaty kwoty 50 000 zł na rzecz PGE na wypadek naruszenia przez Fundację obowiązku umieszczenia tego komunikatu. Wniosek ten został przez Sąd Okręgowy w Warszawie oddalony w całości w dniu 17 maja 2022 r. Zdaniem składu rozpoznającego wniosek PGE, w sprawie należało przyznać

prymat wolności wypowiedzi nad ochroną dobrego imienia czy wiarygodności powoda. Spółka złożyła zażalenie na to postanowienie, modyfikując jednak zakres swoich żądań. Ostatecznie, postanowieniem z 20 lutego 2023 r. Fundacja została zobowiązana do umieszczenia na swojej stronie internetowej oraz platformach społecznościowych oświadczenia o treści: *W wykonaniu orzeczenia w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. z siedzibą w Warszawie informujemy, że w związku z publikowanymi przez Fundację Greenpeace Polska z siedzibą w Warszawie od dnia 19 stycznia 2022 r. treściami dotyczącymi działalności PGE [...], aktualnie toczy się postępowanie sądowe przed Sądem Okręgowym w Warszawie z powództwa PGE [...] przeciwko Fundacji Greenpeace Polska w przedmiocie ochrony dóbr osobistych PGE [...] oraz o zapłatę. W tym postępowaniu PGE [...] kwestionuje prawdziwość treści prezentowanych przez Fundację Greenpeace Polska [...] objętych postępowaniem sądowym.* Oświadczenie, zgodnie z postanowieniem Sądu, zostało opublikowane, a sprawa główna nadal jest w toku.

87

Oświadczenie Fundacji Greenpeace Polska z dnia 19 stycznia 2022 roku

⁸⁷ K. Bilewska, Czy PGE chce ... <https://www.greenpeace.org/poland/aktualnosci/31375/czy-pge-chce-zalania-gdanskiej-starowki/> [dostęp: 07.12.2025].

Równoległe zainicjowanie dwóch rodzajów postępowań sądowych – karnego oraz cywilnego – sugeruje rzeczywisty cel działań podejmowanych przez PGE. Strategia taka świadczy o tym, że Spółka podjęła się wszelkich dostępnych środków, aby zmaksymalizować działania represyjne wobec Fundacji, negatywnie na nią oddziałując.

Działanie te należy ocenić jako próbę wywarcia presji zarówno na Fundację, jak również osobiście na jej przedstawicieli, co miałyby wywołać efekt mrożący zarówno w stosunku do tych podmiotów, jak również potencjalnie innych zaangażowanych w dyskurs związany z ochroną środowiska. Podniesione w pozwie roszczenia finansowe cechują się rażącą niewspółmiernością zarówno w kontekście rzekomych naruszeń, do których miałyby potencjalnie dojść wskutek kampanii zorganizowanej przez Fundację, jak i znaczącej dysproporcji w stanie aktywów finansowych obu podmiotów uczestniczących w postępowaniu. Grupa kapitałowa PGE, jak sama wskazuje, jest największym w Polsce przedsiębiorstwem sektora elektroenergetycznego pod względem przychodów i generowanego zysku⁸⁸. **Głównym akcjonariuszem PGE jest Skarb Państwa**, a w 2024 roku Spółka odnotowała rekordowy zysk netto – prawie 11 mld zł.⁸⁹ Fundacja Greenpeace z kolei utrzymuje się wyłącznie z wpłat od osób fizycznych, np. darowizn⁹⁰.

Opisane powyżej elementy prowadzą do wniosku, że podjęcie przez PGE tak intensywnych oraz nadmiernych w wymiarze finansowym działań nie miało na celu słusznego i mieszczącego się w zakresie przewidzianym przez prawo dochodzenia przez Spółkę ochrony swoich praw.

Opisane działania miały w ocenie Komisji wykreować efekt mrożący zarówno dla samej Fundacji Greenpeace, jak i dla innych, mniejszych organizacji,

⁸⁸ <https://www.gkpge.pl/grupa-pge/o-grupie/kim-jestesmy> [dostęp: 07.12.2025].

⁸⁹ *Wyniki PGE: Grupa PGE kończy 2024 r. z rekordowym zyskiem EBITDA* 16 kwietnia 2025, <https://www.gkpge.pl/grupa-pge/dla-mediow/komunikaty-prasowe/korporacyjne/wyniki-pge-grupa-pge-konczy-2024-r.-z-rekordowym-zyskiem-ebitda> [dostęp: 07.12.2025].

⁹⁰ *Nasze finanse*, 1 marca 2025, <https://www.greenpeace.org/poland/artykuly/2706/nasze-finanse/> [dostęp: 07.12.2025].

które głośno i otwarcie sprzeciwiają się dewastującym planetę zachowaniom gigantów takich, jak PGE.

Paweł Szypulski, Dyrektor Fundacji Greenpeace Polska: *PGE to jeden z największych emitentów gazów cieplarnianych w Unii Europejskiej. Uważamy, że z tego powodu na firmie spoczywa szczególna odpowiedzialność. Niestety mimo tego, jak pilne jest w obliczu kryzysu klimatycznego odejście od spalania paliw kopalnych, w naszym przekonaniu koncern nie podejmuje działań na rzecz transformacji energetycznej, które byłyby adekwatne do skali wyzwania i zagrożenia. Zamiast tego – pozywając Fundację Greenpeace Polska – próbuje tłumić głosy krytyki. Niezależnie od intencji stojących za działaniami prawnymi PGE, Greenpeace nie jest organizacją, którą można zastraszyć lub uciszyć. Pozew wytoczony Fundacji angażuje jednak czas i zasoby organizacji, które tym samym nie są przeznaczane na ochronę klimatu, walkę o czyste powietrze, czy obronę polskich lasów. Co gorsza może mieć ogromne znaczenie symboliczne, ponieważ wysyła sygnał do mniejszych organizacji, mówiący, że działania na rzecz klimatu nie są bezpieczne, że krytyka koncernu odpowiedzialnego za niszczenie środowiska wiąże się z realnym ryzykiem. Pozwy tego typu są szkodliwe nie tylko z perspektywy ochrony środowiska. Są też toksyczne dla wolności słowa i jakości demokracji w naszym kraju⁹¹.*

4) Kolektyw Bombelki

Fundacja Zielone Światło jest organizacją pozarządową, której misją i celami statutowymi jest szerzenie wiedzy oraz świadomości społecznej w zakresie istotnych i aktualnych problemów z obszaru zdrowia, technologii, ekologii, zrównoważonego rozwoju, demokracji, praw człowieka, praw mniejszości, ekonomii czy kultury. Swoje cele Fundacja realizuje m.in. poprzez wydawanie tytułu „Zielone Wiadomości” w postaci głównie portalu internetowego⁹², ale także, sporadycznie, wydań papierowych.

⁹¹ Wypowiedź Pawła Szypulskiego na prośbę Komisji przekazana Komisji przez pełnomocniczkę Fundacji Greenpeace Polska.

⁹² <https://zielonewiadomosci.pl/> [dostęp: 07.12.2025].

Autorką jednego z artykułów w gazecie „Zielone Wiadomości”⁹³ pt. *LNG Gdańsk = gazowa pułapka* – *partyzancka projekcja w Warszawie*⁹⁴ była Nawojka Ciborska. 23-latka jest aktywistką społeczną, skupiającą swoje działania na tematyce zmian klimatu i ochrony środowiska. Od 2021 r. współpracuje z międzynarodowym kolektywem Gastivists, który zrzesza osoby i grupy aktywnie działające na rzecz zaprzestania wykorzystywania gazu kopalnego i rozwoju infrastruktury gazowej, postulując konieczność przeprowadzenia transformacji energetycznej zakładającej zeroemisyjność. Ciborska jest także założycielką i członkinią Kolektywu Bombelki, który od 2021 r. do 2023 r. realizuje na terenie Polski tożsame z kolektywem Gastivitis działania. Artykuły jej autorstwa znaleźć można również w szerzej znanych tytułach, jak np. „Rzeczpospolita”⁹⁵.

5 sierpnia 2022 r. w Warszawie, na nadwiślańskich bulwarach, zrealizowana została akcja aktywistów Kolektywu Bombelki, polegająca na wyświetleniu na ścianie Centrum Nauki Kopernik hasel krytykujących postępujące inwestycje w paliwo kopalne w postaci gazu. Wśród prezentowanych hasel znalazły się m.in. takie sformułowania jak „Gaz to drugi węgiel” czy „Gazoport w Gdańsku – kryzys klimatyczny na całym świecie”. Tłem tych wydarzeń, oprócz intensywnej realizacji planów ówczesnego rządu polskiego w kierunku wzmacniania pozycji gazu jako paliwa kopalnego, była informacja o wydaniu pierwszego pozwolenia dla spółki Skarbu Państwa Gaz-System na budowę lądowych gazociągów w ramach projektu FSRU. 4 sierpnia 2022 r. spółka poinformowała, że Wojewoda Pomorski wydał pozwolenie na budowę pierwszej z trzech części gazociągu lądowego. Prace budowlane miały rozpocząć się niezwłocznie po zakończeniu pełnego procesu związanego z wydawaniem pozwoleń⁹⁶. W ramach zreferowania wydarzeń z 5 sierpnia 2022 roku Ciborska sporządziła artykuł o tytule: „’LNG Gdańsk = Gazowa Pułapka’ Partyzancka projekcja w Warszawie”. W tekście tym, opublikowanym w

⁹³ Gazeta i portal przez Fundację Zielone Światło: <https://zieloneswiatlo.org/> [dostęp: 07.12.2025].

⁹⁴ <https://zielonewiadomosci.pl/tematy/energetyka/lng-gdansk-gazowa-pulapka-partyzancka-projekcja-w-warszawie/> [dostęp: 07.12.2025].

⁹⁵ <https://www.rp.pl/autor/1731-nawojka-ciborska> [dostęp: 07.12.2025].

⁹⁶ GAZ-SYSTEM z pierwszym pozwoleniem na budowę w ramach projektu FSRU, 4 sierpnia 2022, <https://www.gaz-system.pl/pl/terminal-fsru/aktualnosci/04-08-2022-gaz-system-z-pierwszym- pozwoleniem-na-budowe-w-ramach-projektu-fsru.html> [dostęp: 07.12.2025].

dniu 18 sierpnia 2022 roku na portalu „Zielone Wiadomości”, autorka użyła sformułowania, w którym anonimowo przytaczała słowa jednego z aktywistów: „Gaz-System to banda zbrodniarzy, którzy dla swoich zysków pchają nas prosto do katastrofy”.

Spółka Gaz-System złożyła do Sądu Okręgowego w Warszawie datowany na 28 października 2022 roku pozew o ochronę dobrego imienia w związku z naruszeniem dóbr osobistych, do których miało dojść we wspomnianym powyżej artykule. Powódka domagała się od Fundacji Zielone Światło oraz Ciborskiej zamieszczenia oświadczenia zawierającego przeprosiny wobec spółki Gaz-System na portalu „Zielone Wiadomości” oraz zapłaty kwoty 20 000,00 zł na cel społeczny. Sprawa prowadzona była pod sygnaturą III C 1430/22. Po wymianie szeregu pism procesowych w postaci: (1) odpowiedzi na pozew pozwanej Fundacji Zielone Światło z dnia 8 grudnia 2022 roku; (2) odpowiedzi na pozew pozwanej Nawojki Ciborskiej z dnia 15 grudnia 2022 roku; (3) repliki powoda z dnia 23 marca 2023 roku oraz (4) pisma pozwanych z dnia 28 czerwca 2023 roku, strony w dniu 3 kwietnia 2025 roku zawarły ugodę.

Zgodnie z jej treścią Fundacja Zielone Światło oraz Ciborska zobowiązali się do zamieszczenia na portalu internetowym „Zielone Wiadomości” oświadczenia informującego o fakcie skierowania przez Gaz-System pozwu o ochronę dóbr osobistych wskutek opublikowania w dniu 18 sierpnia 2022 roku kwestionowanego artykułu oraz informacji o zawarciu ugody. Pozostałe roszczenia strony powodowej, w tym roszczenie o zapłatę na cele społecznie kwoty 20 000,00 zł, zostały jednocześnie przedmiotową ugodą zaspokojone. Ugoda została zatwierdzona przez Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2025 roku. Do 27 października 2025 roku – w związku zawartą ugodą – na stronie Zielonych Wiadomości znajduje się następujące oświadczenie:

OŚWIADCZENIE

W związku z zamieszczonym materiałem prasowym Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. skierował przeciwko nam pozew o ochronę dóbr osobistych Spółki. W pozwie żądał zapłaty 20.000 zł na cele społeczne i usunięcia powyższego artykułu.

Strony zdecydowały się jednak na ugodowe zakończenie sprawy, którego efektem jest niniejsze oświadczenie.

Fundacja Zielone Światło – wydawca

Artykuły autorstwa Nawojki Ciborskiej dotyczyły spraw leżących w interesie publicznym. Zgodnie z art. 4 ust. 2 lit. a dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywistie bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”) z dnia 11 kwietnia 2024 r., 2024/1069, są to sprawy m.in. dotyczące praw podstawowych, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa, środowiska lub klimatu.

Działania podjęte przez Gaz System to modelowy przykład nadużycia postępowania sądowego zmierzającego do stłumienia debaty publicznej. Było to postępowanie sądowe, które nie zostało wszczęte w celu faktycznego dochodzenia lub wykonania prawa, ale jego głównym celem było uniemożliwienie i ograniczenie debaty publicznej dotyczącej ochrony środowiska naturalnego, przy wykorzystaniu braku równowagi sił między stronami, w ramach którego wnoszone są bezzasadne roszczenia.

W kontekście opisanego postępowania sądowego nie bez znaczenia pozostaje rażąca dysproporcja sił pomiędzy jego stronami. Operator Gazociągów Przesyłowych Gaz-System S.A. to monopolista na polskim rynku, realizujący zadania w zakresie transportu paliw gazowych i ich magazynowania, funkcjonowania systemu przesyłowego oraz regazyfikacji skroplonego gazu ziemnego. **Jedynym akcjonariuszem spółki jest Skarb Państwa.**

Fundacja Zielone Światło utrzymuje się w większości z wpłat darczyńców oraz własnej działalności gospodarczej. Możliwości finansowe organizacji są istotnie ograniczone – w 2020 roku w bilansie rocznym zanotowano stratę w wysokości 3 267,67 zł, a w 2021 roku niewielki, szczególnie w porównaniu do państwowego giganta, jakim jest Gaz-System, zysk brutto w wysokości 8 873,57 zł. Dla zobrazowania dysproporcji w tym zakresie: Gaz-System w 2021 roku osiągnął zysk netto w wysokości 642 000 000,00 zł.

Naturalną i logiczną konsekwencją tak wyraźnie zróżnicowanej sytuacji finansowej stron postępowania są możliwości ponoszenia wydatków na prowadzenie procesu sądowego. Podczas gdy dla spółki Gaz-System jest to co do zasady nieodczuwalny wydatek w budżecie rocznym całego przedsiębiorstwa, o tyle dla mającej do dyspozycji skromny budżet Fundacji oraz młodej działaczki społecznej środki, które należy przeznaczyć na ten cel, są ogromnym wyzwaniem. Co więcej, powódka domagała się także od pozwanych zapłaty solidarnie kwoty 20 000,00 zł na cele społeczne. Kwota ta jawi się jako niewspółmiernie wysoka zarówno wobec możliwości finansowych pozwanych, jak i w świetle powszechności umieszczonego w dniu 18 sierpnia 2022 r. na portalu „Zielone Wiadomości” artykułu. Nawet gdyby uznać, że tekstem tym dopuszczono się naruszenia dóbr osobistych Gaz-System, to nie bez znaczenia pozostaje fakt, że artykuł ten przeczytało zaledwie 237 osób, przy czym z dużą dozą prawdopodobieństwa uznać należy, że w większości były to osoby sympatyzujące z Fundacją i dzielące głoszone w Zielonych Wiadomościach poglądy.

Równie interesującym – i mogącym wskazywać, jaki rzeczywiście cel przyświecał spółce Gaz-System w momencie złożenia pozwu – jest fakt opublikowania 18 listopada 2021 roku artykułu autorstwa Nawojki Ciborskiej w „Rzeczpospolitej”. Publikacja ta, nosząca tytuł „Gazowa zdrada Komisji Europejskiej”⁹⁷, również stanowczo krytykowała plan inwestowania potężnych środków finansowych w budowę infrastruktury gazowej. Pomimo umieszczenia w artykule nieprzychylnych wobec spółki Gaz-System słów (*„Na najnowszej liście z polskich inwestycji znalazł się tzw. Baltic Pipe oraz terminal LNG w Gdańsku, oba proponowane przez głównego operatora sieci przesyłowej na terenie Polski – Gaz-System. To spółka będąca częścią ENTSO-G - zrzeszenia gazowych zbrodniarzy klimatycznych na poziomie unijnym usprawniającego lobbying na rzecz rozwoju sieci gazowej w procesach właśnie takich jak formowanie listy PCI.”*), spółka nie zdecydowała się na wszczęcie jakiegokolwiek sporu prawnego. Za zasadne należy więc uznać zadanie sobie pytania, dlaczego zacytowanie przez autorkę nazwania

⁹⁷ N. Ciborska, *Gazowa zdrada Komisji Europejskiej podczas COP 26*, 18 listopada 2021, <https://klimat.rp.pl/moim-zdaniem/art19114081-ciborska-gazowa-zdrada-komisji-europejskiej-podczas-cop-26> [dostęp: 07.12.2025].

spółki Gaz-System „bandą zbrodniarzy” w artykule zamieszczonym w dniu 18 sierpnia 2022 r. na łamach portalu „Zielone Wiadomości” zostało uznane przez spółkę za naruszenie dóbr osobistych, podczas gdy opublikowany kilka miesięcy wcześniej w „Rzeczpospolitej” tekst zawierający analogiczne sformułowanie nie doprowadził do podobnych wniosków. Przecież „Rzeczpospolita”, jako czasopismo o ugruntowanej pozycji oraz wymiarze ogólnopolskim, ma znacząco większe zasięgi niż „Zielone Wiadomości”. Jeżeli więc już któryś z tych dwóch artykułów miał mieć rzeczywisty wpływ na naruszenie dobrego imienia Gaz-System, to właśnie ten chronologicznie opublikowany wcześniej, o niewspółmiernie szerszym odbiorze społecznym. Spółka jednak nie zdecydowała się na podjęcie jakichkolwiek kroków prawnych wobec „Rzeczpospolitej” i właśnie w tej dysproporcji w porównaniu do Fundacji Zielone Światło w kontekście zasięgów, a tym samym dostępnego budżetu, należy upatrywać się odpowiedzi na podniesione powyżej pytanie. Wiedzą powszechną jest to, że duże redakcje prasowe, właśnie takie jak „Rzeczpospolita” czy inne ogólnopolskie tytuły, dysponują solidnym zapleczem finansowym oraz wyspecjalizowanym w takim obszarze spraw wsparciem prawnym, wobec czego prowadzenie przeciwko nim spraw sądowych jest o wiele trudniejsze. Zdecydowanie łatwiej zainicjować postępowanie wobec niewielkiej fundacji oraz młodej działaczce społecznej, tworząc w ten sposób efekt mrożący, sugerujący innym reprezentantom oddolnych inicjatyw, że nie warto sprzeciwiać się i krytykować szkodzących społeczeństwu działań gigantycznych organizacji, często finansowanym przez państwo. Ogólny charakter prowadzonej z inicjatywy Gaz-System sprawy sądowej podobnie oceniony został w publikacjach internetowych⁹⁸.

Intencje spółki Gaz-System są wątpliwe z jeszcze jednego powodu. W pozwie spółka domagała się bowiem umieszczenia oficjalnych przeprosin oraz zapłaty sumy 20 000,00 zł na cele społeczne.

⁹⁸ A. Dmitruczuk, *Dawid i Goliat spotkają się w sądzie. Gaz-System pozwał aktywistkę klimatyczną z grupy Bombelki za filipikę o zbrodniarzach*, 8 września 2023, <https://wyborcza.pl/7,177851,30165700,dawid-i-goliat-spotkaja-sie-w-sadzie-gaz-system-pozwal-aktywistke.html> [dostęp: 07.12.2025].; P. Januszewska, *Co robią gazowi dziadersi, gdy boją się Bombelków? Straszą je sądem*, 11 września 2023, <https://krytykapolityczna.pl/kraj/gazowi-dziadersi-kolektyw-bombelki/> [dostęp: 07.12.2025].

Zastanawiające jest zatem, dlaczego całkowicie zrezygnowano z tych roszczeń na etapie konstruowania ugody. W jej treści nie znalazły się postanowienia nakładające na pozwanych ani obowiązek zapłaty jakiegokolwiek kwoty, ani zredagowania przeprosin dla spółki. Można więc przypuszczać, że spółce Gaz-System wcale nie chodziło o wyegzekwowanie działań mających na celu zrehabilitowanie ich rzekomo naruszonego dobrego imienia, lecz o sam fakt wytoczenia powództwa i tym samym wygenerowanie negatywnych konsekwencji zarówno finansowych, jak i emocjonalnych dla pozwanych oraz innych uczestników debaty publicznej.

5) Tęczowa Maryjka

20 kwietnia 2019 roku, w związku z obchodami katolickiego święta Wielkiej Nocy, w Parafii pod wezwaniem św. Dominika w Płocku umieszczona została instalacja Grobu Pańskiego. Ścianami tej konstrukcji były pudełka z napisami, wśród wymienionych na nich grzechów znalazły się takie słowa jak *gender*, „*homozboczenie*” i *LGBT*⁹⁹.

W odpowiedzi na takie przestanie instalacji działania podjęli między innymi lokalni aktywiści, którzy 20 kwietnia 2019 roku, udali się do kościoła św. Dominika w Płocku i umieścili pomiędzy pudełkami mającymi symbolizować grzechy, tęczowe chorągiewki oraz kartkę z napisem „63% młodzieży LGBT myśli o samobójstwie. Dlaczego uczucie nienawiści i przykładacie do tego rękę?” (dane te pokrywają się z wnioskami zawartymi w raporcie dotyczącym sytuacji społecznej osób LGBT w Polsce za lata 2015-2016, przygotowanym przez Kampanię Przeciw Homofobii¹⁰⁰).

Także trzy aktywistki, Elżbieta Podleśna, Anna Prus oraz Joanna Gzyra-Iskander postanowiły wyrazić sprzeciw wobec treści, które znalazły się w płockim kościele. Zgodnie z odtworzonym przez Sąd Rejonowy w Płocku przebiegiem

⁹⁹ Ustalenia Sądu Rejonowego w Płocku, mające odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 marca 2021 roku. Komisji zostały przekazane przez obrońcę wybrane dokumenty procesowe.

¹⁰⁰ M. Świder, M. Winiewski (red.), *Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce. Raport za lata 2015-2016*, Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2017, <https://kph.org.pl/wp-content/uploads/2017/11/Sytuacja-spoeczna-osob-LGBT-w-Polsce.pdf> [dostęp: 21.11.2025].

wydarzeń z dnia 27 kwietnia 2019 roku, a więc tydzień po umieszczeniu w kościele św. Dominika kontrowersyjnej instalacji, we wczesnych godzinach porannych zorganizowały akcję rozklejania w okolicach kościoła wydruków przedstawiających przerobiony obraz Matki Bożej Częstochowskiej z widoczną aureolą w kolorach tęczy, będącej symbolem społeczności LGBTQ+. Drugim z elementów akcji było wywieszenie przez jedną z aktywistek „listy z nazwiskami duchownych, kryjących pedofilię w Kościele Katolickim”¹⁰¹.

6 maja 2019 roku w godzinach porannych, Policja dokonała w Warszawie przeszukania mieszkania oraz samochodu Elżbiety Podleśnej. Podczas czynności zatrzymane zostały wszystkie należące do kobiety nośniki elektroniczne oraz naklejki z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej z tęczową aureolą. Sama aktywistka została zatrzymana i przewieziona z Warszawy na komisariat Policji w Płocku. Kilka dni później Anna Prus i Joanna Gzyra-Iskander dobrowolnie stanęły się na tym samym komisariacie. Jeszcze w lipcu 2019 roku Sąd Rejonowy w Płocku uznał, że zatrzymanie Elżbiety Podleśnej było niezasadne ale legalne¹⁰².

Rok później, 1 lipca 2020 roku, Prokuratura Rejonowa w Płocku postawiła aktywistkom zarzuty popełnienia przestępstwa z art. 196 k.k., tj. obrazy uczuć religijnych: „Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”¹⁰³.

W wyniku przeprowadzonego postępowania sąd I instancji w dniu 2 marca 2021 roku wydał wyrok uniewinniający oskarżone od zarzucanych im czynów. Oceniając dowody w sprawie sąd wskazał, że: „Oskarżone działają na rzecz równouprawnienia osób LGBT i postanowiły zareagować na obrażającą i dyskryminującą osoby LGBT instalację Grobu Pańskiego w kościele św. Dominika

¹⁰¹ Ustalenia Sądu Rejonowego w Płocku, mające odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 marca 2021 roku. Komisji zostały przekazane przez obrońcę wybrane dokumenty procesowe.

¹⁰² M. Gałczyńska, *Adwokat o kulisach zatrzymania Elżbiety Podleśnej*, wiadomosci.onet.pl, 7 maja 2019, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/adwokat-o-kulisach-zatrzymania-elzbiety-podlesnej/qsjxyzh>, [dostęp: 21.11.2025].

¹⁰³ Ustalenia Sądu Rejonowego w Płocku, mające odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 marca 2021 roku. Komisji zostały przekazane przez obrońcę wybrane dokumenty procesowe.

w Płocku (...). Z drugiej strony, oskarżone chciały zwrócić uwagę i nagłośnić fakt, poparty niepodważalnymi danymi statystycznymi, że dyskryminacja osób LGBT dotyczy zwłaszcza dojrzewających dzieci, które w związku z odrzuceniem przez otoczenie, targają się na swoje życie, co potwierdzają obiektywne dane statystyczne. (...) Zdając sobie sprawę, że akcja ta jest prowokacyjna i spotka się z żywą reakcją ludzi, a u części z nich wywoła dezaprobatę, wybrały porę nocną, by w sposób niezakłócony розміścić znaczną ilość naklejek i plakatów z tym wizerunkiem wokół kościoła, by wzbudzić refleksje u przechodniów, co zdarzyło się w tej kaplicy, wywołać debatę publiczną na temat istotnego społecznie problemu – dyskryminacji osób LGBT. Nie ma powodów, by negować twierdzenia oskarżonych, że wizerunek Matki Boskiej z aureolą w kolorach tęczy LGBT *miał symbolizować bezwarunkową miłość i akceptację w ramach różnorodności i zgody na tę różnorodność (...). Faktycznie dla katolików Matka Boża jest pełną miłości powierniczką, pocieszycielką, pod opiekę której oddają się wierzący. Tym samym, tak przerobiony wizerunek niósł ze sobą pozytywne wartości i skojarzenia, nie przejawiał intencji obrażenia uczuć Katolików. Podobnie też umiejscowienie wlepek i plakatów z tym wizerunkiem, nie miało zmierzać do poniżenia, ośmieszenia osoby Matki Boskiej ani Jezusa, lecz wyznaczać drogę do skandalicznej instalacji Grobu Chrystusa*¹⁰⁴.

Postawienie zarzutów aktywistkom i tocząca się sprawa sądowa zwróciła uwagę licznych międzynarodowych organizacji broniących praw człowieka, takich jak Amnesty International czy Kampania Przeciwko Homofobii. Helsińska Fundacja Praw Człowieka złożyła w prowadzonej przed Sądem Rejonowym w Płocku sprawie opinię „przyjaciela sądu”¹⁰⁵, wskazując, że **„wypowiedź oskarżonych korzysta z ochrony przewidzianej dla wypowiedzi o sprawach budzących publiczne zainteresowanie. Ma ona charakter publiczny, została również dokonana w odpowiedzi na prowokacyjne zachowania polityków prowadzących szeroką krytykę środowisk LGBTQ+. Dotyczyła aktualnych kwestii, poruszony temat dotyczył mniejszości seksualnych i ataków, jakim**

¹⁰⁴ Uzasadnienie wyroku z dnia 2 marca 2021 roku, Sądu Rejonowego w Płocku, przekazane Komisji przez obrońcę.

¹⁰⁵ *Tęcza nie obraża. Wyrok uniewinniający w sprawie Tęczowych Maryjek utrzymany*, hfhr.pl, 13 stycznia 2022, <https://hfhr.pl/aktualnosci/tecza-nie-obraza-wyrok-uniewinnienie> [dostęp: 21.11.2025].

zostały poddane. Z tych samych też względów wypowiedź oskarżonych traktowała o kwestii istotnej, budzącej powszechne zainteresowanie”¹⁰⁶.

Na fakt prowadzenia wobec aktywistek postępowania karnego zareagowała również zagraniczna opinia publiczna, w tym m.in. grupa katolików z Holandii, która wystosowała list¹⁰⁷ do ówczesnego Prokuratora Generalnego Zbigniewa Ziobry. Wyrazili oni głębokie zaniepokojenie losem oskarżonych kobiet, a prowadzone wobec nich postępowanie określili jako „szokujące” i „niezrozumiałe”. **Zwrócono przy tym uwagę na kluczowy w tej sprawie kontekst, w którym działanie aktywistek było odpowiedzią i protestem wobec instalacji w kościele katolickim w Płocku, która przedstawiała w skrajnie negatywnym świetle całą społeczność osób LGBTQ+.** Podkreślili również, że *Maryja jest symbolem bezwarunkowej miłości i każda osoba w potrzebie może się do niej zwrócić o wsparcie i ukojenie: starzy i młodzi, mężczyźni i kobiety, biedni czy bogaci, osoby identyfikujące się jako LGBT lub nie*, przytaczając przy tym słowa ówczesnego papieża Franciszka, który w jednym z listów skierowanym do amerykańskiego duchownego podziękował za jego troskę o osoby ze społeczności LGBTQ+. List został podpisany m.in. przez ministra prowincjonalnego Franciszkanów, rektora klasztoru redemptorystów w Wittem, a także profesorów teologii¹⁰⁸.

Również zagraniczne organizacje broniące praw człowieka alarmowały o sprawie. Międzynarodowa organizacja ILGA-Europe w swoim oświadczeniu podkreśliła, że zarzuty wobec aktywistek były nieuzasadnione, a ich działania miały charakter pokojowej ekspresji artystycznej i społecznej. [2]

¹⁰⁶ Opinia przyjaciela sądu sporządzona przez Helsińską Fundację Praw Człowieka, umieszczona na stronie fundacji pod linkiem: https://hfhr.pl/upload/2022/01/opinia-przjaciela-sadu-ii-k-296_20_2.pdf [dostęp: 21.11.2025].

¹⁰⁷ *List katolików z Holandii w obronie tęczowej Maryi*, [amnesty.org.pl](https://www.amnesty.org.pl/list-katolikow-z-holandii-w-obronie-teczowej-maryi/), 04.11.2021, <https://www.amnesty.org.pl/list-katolikow-z-holandii-w-obronie-teczowej-maryi/> [dostęp: 21.11.2025].

¹⁰⁸ *Op. cit.*

O oskarżeniu aktywistek za rozpowszechnianie wizerunku Matki Bożej z tęczową aureolą szeroko informowały także zagraniczne media, które podkreślały powagę zarzutów i ich potencjalne konsekwencje¹⁰⁹¹¹⁰.

Od powyższego wyroku Sądu Rejonowego wniesione zostały pod koniec kwietnia 2021 roku trzy apelacje – Prokuratury oraz pełnomocników oskarżycieli posiłkowych, tj. proboszcza parafii i Kai Godek, polskiej aktywistki antyaborcyjnej.

Wyrokiem z dnia 12 stycznia 2022 roku Sąd Okręgowy w Płocku utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego uniewinniający aktywistki¹¹¹. Złożone przez prokuratora oraz pełnomocników oskarżycieli posiłkowych apelacje uznane zostały za całkowicie bezzasadne i niezastępujące na uwzględnienie.

Sąd odwoławczy wskazał, między innymi, że: *Niewątpliwie uczucia religijne innych osób stanowią część wolności religijnej, o jakiej mowa w przepisach konstytucyjnych, jak i konwencyjnych i podlegają one szczególnej ochronie prawa*”. Oczywiście jest jednak, że w tych samych przepisach, takiej samej ochronie podlegają inne wolności. Należy do nich między innymi wolność wyrażania swoich poglądów. Nie jest tak, że każda z tych wolności jest nieograniczona, bowiem granice dla nich stanowią inne wartości. Nie ma charakteru znieważenia przedmiot czci religijnej (a co za tym idzie również obrazy uczuć religijnych innych osób), wypowiedź lub zachowanie, które wyraża negatywny stosunek do przedmiotu czci religijnej lub wykorzystuje ten przedmiot jako element kreacji artystycznej, o ile ze względu na formę nie zawiera elementów poniżających lub obraźliwych¹¹².

Oskarżyciele posiłkowi oraz prokuratura skorzystali z nadzwyczajnego środka odwoławczego, jakim jest kasacja kierowana do Sądu Najwyższego. Przed rozpoznaniem sprawy przez Sąd Najwyższy, Prokurator Rejonowy w Płocku wycofał

¹⁰⁹ S. Hancock, *Polish activists face jail for sticking up Virgin Mary posters with rainbow halo*, independent.co.uk, 11 stycznia 2021, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/poland-virgin-mary-posters-lgbt-b1785664.html> [dostęp: 21.11.2025].

¹¹⁰ R. Kennedy, *Polish activist detained for 'offending religious beliefs' over LGBTQ Virgin Mary*, euronews.com, 7 maja 2019, <https://www.euronews.com/2019/05/07/polish-activist-detained-for-offending-religious-beliefs-over-lgbtq-virgin-mary> [dostęp: 21.11.2025].

¹¹¹ Informacja o toczących się zarówno przed sądem I, jak i II instancji postępowaniach zawarta została w postanowieniu Sądu Najwyższego z 09.11.2023, <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/v%20kk%20430-22.pdf> [dostęp: 21.11.2025].

Informacja o toczących się zarówno przed sądem I, jak i II instancji postępowaniach zawarta została w postanowieniu Sądu Najwyższego z 09.11.2023,

kasację. Co do skarg złożonych przez oskarżycieli posiłkowych – Kai Godek i proboszcza w kościele Św. Dominika Sąd Najwyższy uznał, że są one oczywiście bezzasadne.

Z raportów organizacji pozarządowych¹¹³ wynika, że przepisy dotyczące obrazy uczuć religijnych są w Polsce nadużywane, prowadząc do nieuzasadnionego karnego chronienia „abstrakcyjnych przekonań religijnych” i „uczuć wyznawców”. W konsekwencji wobec aktywistów i osób zaangażowanych w działania proróżnościowe organizowane są negatywne kampanie, a same osoby zmuszane są do udziału w wyczerpujących, kosztownych i przewlekłych postępowaniach sądowych, co stanowi formę nacisku i represji, niezależnie od końcowego wyniku procesów.

Amnesty International w Polsce, analizując¹¹⁴ również statystyki policyjne, potwierdziła występujący trend wzrostowy. Wynika z nich, że w latach 2016-2020 nastąpił znaczący wzrost zarówno liczby wszczynanych postępowań, jak i liczby przestępstw stwierdzonych z art. 196 k.k.:

- 2016 r.: 54 wszczęte postępowania, 46 przestępstw stwierdzonych,
- 2020 r.: 130 wszczętych postępowań, 97 przestępstw stwierdzonych.

Dynamika ta wskazuje na systemowe rozszerzanie praktyki ścigania z tytułu „obrazy uczuć religijnych”, co potwierdza, że zjawisko nie ma charakteru incydentalnego, lecz jest rozpoznany i opisanym mechanizmem wykorzystywania instrumentów prawa karnego, także przeciwko społeczności LGBTQ+.

Postępowania dotyczące rzekomej „obrazy uczuć religijnych”¹¹⁵ przybierają zarówno formę ścigania wypowiedzi, symboli czy ekspresji artystycznej, jak i

<https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/v%20kk%20430-22.pdf> [dostęp: 21.11.2025]; *Byliśmy traktowani jak przestępcy. Od atmosfery wrogości po nękanie osób broniących praw LGBTI*, lipiec 2022, <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/07/EUR3758822022POLISH.pdf>.

¹¹⁴ *Op. cit.*

¹¹⁵ Por. przykładowe postępowania wszczynane na podstawie art. 196 k.k.: III K 60/24 – protest w kościele po rozstrzygnięciu Trybunału Konstytucyjnego dot. aborcji (wyrok uniewinniający uchylony, następnie warunkowe umorzenie, postępowanie nieprawomocne, w toku); II K 1053/22 – S. Niemiec dot. przeprowadzenia „tęczowa mszy” (umorzenie uchylone, postępowanie w toku); II KK 440/23 – pomalowanie dłoni pomnika JP2 (kasacja przed SN, w toku);

pojedynczych protestów kierowanych wobec konkretnych osób publicznych, zwłaszcza w kontekście sprzeciwu wobec decyzji organów państwa lub stanowisk Kościoła katolickiego. Wiele z tych spraw – mimo że wszczęto je nawet kilka lat temu – do dziś nie zostało prawomocnie zakończonych, a ich finał trafia niejednokrotnie aż przed Sąd Najwyższy, co dobitnie pokazuje ich przeciągający się, represyjny charakter.

2.2.2. Ataki na organizacje obywatelskie

Lata 2015-2023 były czasem bardzo intensywnych działań władzy wobec środowiska organizacji pozarządowych niesprzyjających władzy. Choć nie realizowały się one głównie poprzez realizację „standardowych” (opisywanych w innych częściach raportu) mechanizmów „SLAPP-owych”, to w strategii ówczesnego, szeroko pojętego obozu władzy łatwo dostrzec można wykorzystywanie przewagi instytucjonalnej wobec często niewielkich organizacji, podejmujących działania krytykowane przez rządzących.

Strukturalnym wyrazem tego dążenia było przede wszystkim zwiększenie kontroli nad finansowaniem środowiska pozarządowego poprzez utworzenie Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w 2017 r. Nowa instytucja przejęła realizację programów dofinansowania dla środowiska, w tym kluczowego Funduszu Inicjatyw Obywatelskich i utworzonego później Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich. Sam proces jej tworzenia był krytykowany za pośpiech i nieuwzględnianie opinii środowiska, a przyjęte rozwiązania – za nadmiar kontroli przyznawanej rządowi i dyrektorowi Centrum (krytykowali m.in. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych¹¹⁶, Rzecznik Praw Obywatelskich¹¹⁷,

XIV K 1334/20 – Matka Boża z tęczą na marszu równości w Częstochowie (sprawa prawomocnie umorzona, skarga nadzwyczajna II NSNk 18/23 – w toku).

¹¹⁶ OFOP, Narodowe Centrum – nie rozwiązuje problemów, tworzy nowe – Stanowisko OFOP, <https://ofop.eu/narodowe-centrum-nie-rozwiazuje-problemow-tworzy-nowe-stanowisko-ofop/> [dostęp: 07.12.2025].

¹¹⁷ The Commissioner presented his opinions on the government bill on the National Freedom Institute–Centre for Civil Society Development, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/commissioner-presented-his->

Związek Miast Polskich¹¹⁸ czy OBWE¹¹⁹). Liczne przykłady dowodziły przekierowania znacznej części środków do organizacji bliskich obozowi władzy¹²⁰, a szeregu nieprawidłowości w funkcjonowaniu NIW-CRSO dopatrzyła się Najwyższa Izba Kontroli¹²¹.

Próba dalszego zwiększenia kontroli nad organizacjami pozarządowymi był – podobny rozwiązaniom przyjętym w Rosji czy na Węgrzech – projekt ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych. Nieprzyjęte nigdy tzw. „lex Woś” miało zwiększać obowiązki sprawozdawcze organizacji, zwłaszcza w zakresie wsparcia zagranicznego, jednak zarówno przyjęte rozwiązania, jak i zagraniczne inspiracje budziły podejrzenia i oskarżenia, że prawdziwym celem jest „przykręcenie śruby” liberalno-lewicowej części środowiska.

Te strukturalne działania toczyły się w kontekście opisanej szeroko przez Komisję w pierwszym raporcie cząstkowym nagonki medialnej na organizacje krytyczne wobec władzy i ich reprezentantów¹²².

Wykorzystywanie przewagi instytucjonalnej wobec organizacji pozarządowych realizowało się też w obszarze działań administracyjnych. Obok opisywanych w innych częściach raportu działań podejmowanych wobec organizacji LGBT czy ekologicznych, wyróżnić można także sprawę natychmiastowego rozwiązania umowy z Fundacją Autonomia przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz próbę wprowadzenia zarządcy

[opinions-government-bill-national-freedom-institute%E2%80%93centre-civil-society](https://publicystyka.ngo.pl/opinions-government-bill-national-freedom-institute%E2%80%93centre-civil-society) [dostęp: 07.12.2025].

¹¹⁸ Związek Miast Polskich. NIW nie rozwiązuje problemów sektora, <https://publicystyka.ngo.pl/zwiazek-miast-polskich-niw-nie-rozwiazuje-problemow-sektora> [dostęp: 07.12.2025].

¹¹⁹ Opinia OBWE o Narodowym Instytucie Wolności, <https://publicystyka.ngo.pl/opinia-obwe-o-narodowym-instytucie-wolnosci> [dostęp: 07.12.2025].

¹²⁰ Zob. np. M. Pankowska, Instytut Glinńskiego rozdał 3,2 mln zł. Komu? Księżom, narodowcom, organizacjom działaczy PiS..., <https://oko.press/instytut-glinskiego-rozdal-32-mln-zl-komu-ksiezom-narodowcom-organizacjom-dzialaczy-pis> [dostęp: 07.12.2025].

¹²¹ System dotacji dla organizacji pozarządowych potrzebuje uzdrowienia, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/administracja/narodowy-instytutu-wolnosci-niw-crs.html> [dostęp: 07.12.2025].

¹²² Zob. *Działalność mediów publicznych. Raport cząstkowy nr 1*, Komisja ds. wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, Warszawa 2025.

przymusowego w silnie krytycznej wobec władzy organizacji Wolni Obywatele RP przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Powiązany wątkiem jest działalność organizacji pozarządowych bliższych władzy. W obszarze objętym raportem szczególnie „wyróżniła się” fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris. Ta konserwatywna organizacja sprawnie korzystała ze swojej silnej pozycji instytucjonalnej, co zrealizowało się m.in. w dwóch postępowaniach sądowych zainicjowanych przeciwko aktywistce Marcie Lempart (z czego jedno sąd wprost nazwał SLAPP-em).

6) Próba „delegalizacji” organizacji pozarządowej- Obywatele RP

Komisja zdecydowała się na określenie „delegalizacja”, aby lepiej oddać nastroje społeczne, które towarzyszyły tej sprawie. Faktycznie postępowanie dotyczyło wniosku o zawieszenie zarządu Fundacji Wolni Obywatele RP i ustanowienia zarządcy przymusowego.

Fundacja Wolni Obywatele RP („**Fundacja**”) została zarejestrowana i wpisana do Rejestru Stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS: 0000679752. Zgodnie ze Statutem, nadzór nad fundacją sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W dniu 19 maja 2025 roku Komisja zwróciła się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o informację, czy w latach 2015-2023 wobec organizacji pozarządowych toczyły się postępowania dotyczące zawieszenia zarządów organizacji i ustanowienia zarządcy przymusowego.

W odpowiedzi na pismo Komisji, w dniu 6 sierpnia 2025 roku MSWiA poinformowało, że tego rodzaju postępowanie toczyło się wobec Fundacji. Do pisma dołączono dokumentację sprawy, na podstawie której Komisja odtworzyła stan faktyczny.

20 lipca 2017 roku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wezwało Fundację do „zaprzestania naruszania przepisów prawa powszechnie

obowiązującego i postanowień statutu fundacji” w ciągu 14 dni od doręczenia pisma¹²³.

W piśmie nie wskazano precyzyjnie, w jaki sposób naruszono wskazane przepisy. Zawarto w nim jedynie lakoniczny opis działań Fundacji polegających na organizowaniu zgromadzeń w tym samym miejscu i czasie, co cykliczne zgromadzenia dla „oddania hołdu ofiarom katastrofy w Smoleńsku”.

10 sierpnia 2017 r. RPO prof. Adam Bodnar zwrócił się do MSWiA o sprecyzowanie zarzutów. Zwrócił uwagę, że organizowanie zgromadzeń w tym samym miejscu i czasie celem prezentowania odmiennych poglądów nie jest co do zasady zabronione przez Prawo o zgromadzeniach. Przewiduje ono zaś przyznanie wyboru miejsca i czasu zgromadzenia jednemu z organizatorów, gdy nie jest możliwe odbycie obu zgromadzeń tak, aby ich przebieg nie zagrażał życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach. Samo organizowanie kontrdemonstracji nie może być przesłanką ograniczenia wolności zgromadzeń publicznych¹²⁴.

W ocenie MSWiA Zarząd Fundacji w wyznaczonym terminie nie zaprzestał naruszeń, dlatego 20 listopada 2017 roku Dyrektor Departamentu Zezwoleń i Koncesji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w imieniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji złożył do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie wniosek o zawieszenie zarządu Fundacji i wyznaczenie zarządcy przymusowego¹²⁵.

Jak wynika ze złożonego wniosku, MSWiA przeanalizowało postanowienia statutu Fundacji, a także treści rozpowszechniane w internecie i ustaliło, że członkowie jej zarządu – Cezary Kasprzak oraz Paweł Wrabiec – przez swoją

¹²³ Pismo MSWiA z dnia 20 lipca 2017 roku do zarządu Fundacji Wolni Obywatele RP, dokument uzyskany przez Komisję.

¹²⁴ RPO za oddaleniem przez sąd wniosku MSWiA o zarząd przymusowy dla Obywateli RP; <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-za-oddaleniem-przez-sad-wniosku-mswia-o-zarząd-przymusowy-dla-obywateli-rp> [dostęp: 30.11.2025].

¹²⁵ Wniosek Dyrektora Departamentu Zezwoleń i Koncesji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji działającego z upoważnienia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 listopada 2017 roku do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie o zawieszenie zarządu Fundacji Wolni Obywatele RP z siedzibą w Warszawie i wyznaczenie zarządcy przymusowego, dokument uzyskany przez Komisję.

działalność mogli naruszać prawo powszechnie obowiązujące i postanowienia statutu Fundacji.¹²⁶

Przedewszystkim, zdaniem ministerstwa, Fundacja rozpowszechniała tzw. „Deklarację Obywatelską” oraz „Deklarację nieposłuszeństwa”, i tym samym wzywała do aktów naruszania prawa, a w swej działalności i wykorzystywanych materiałach znieważała legalnie i demokratycznie działające organy władzy publicznej, w tym Prezydenta RP poprzez użycie słów: „Andrzej Duda jest kłamcą i krzywoprzysięzcą niegodnym sprawowania żadnej godności w Rzeczypospolitej. Mam pełną świadomość, że naruszam art. 135 § 2 Kodeksu karnego, narażając się na karę do 3 lat pozbawienia wolności. Deklaruję gotowość poniesienia tych konsekwencji”¹²⁷.

Wskazano również, że Fundacja blokowała i zakłócała cykliczne zgromadzenia publiczne odbywające się w celu oddania hołdu ofiarom katastrofy w Smoleńsku¹²⁸.

25 maja 2018 roku Fundacja wniosła o oddalenie wniosku o zawieszenie zarządu Fundacji i wyznaczenie zarządcy przymusowego w całości. Odniosła się do zarzutów i wskazała, że nie naruszyła przepisów prawa powszechnie obowiązującego ani postanowień jej statutu. Jej zdaniem, treść „Deklaracji Obywatelskiej” zawierała negatywną ocenę działań podejmowanych przez ówczesne organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej i stanowiła element dozwolonej krytyki władz publicznych przez obywatela, a głoszone tezy mieściły się w granicach wolności wyrażania swoich poglądów oraz rozpowszechniania informacji (art. 54 Konstytucji RP)¹²⁹.

Fundacja wskazała także, że nie znieważała organów władzy publicznej RP argumentując, że od momentu zarejestrowania Fundacji nie zostały wszczęte i nie toczyły się jakiegokolwiek postępowania w stosunku do członków zarządu Fundacji

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Odpowiedź uczestnika Fundacji Wolni Obywatele RP na wniosek o zawieszenie zarządu fundacji i wyznaczenie zarządcy przymusowego z dnia 25 maja 2018 roku.

w związku z czynem zabronionym podlegającym ściganiu na podstawie art. 135 §2 Kodeksu karnego (publiczne znieważenie Prezydenta RP)¹³⁰.

W odniesieniu do tzw. „miesięcznic smoleńskich” wskazała, że nie była organizatorem jakichkolwiek wydarzeń oraz zgromadzeń, które odbywały się przy okazji innych wydarzeń i zgromadzeń organizowanych 10. dnia każdego miesiąca kalendarzowego w Warszawie przy ul. Krakowskie Przedmieście. Nie dokonywała jakichkolwiek zawiadomień o zgromadzeniach publicznych, które miałyby odbywać się w tym czasie i miejscu, jak również nie była inicjatorem jakichkolwiek takich zgromadzeń¹³¹.

7 sierpnia 2018 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie wydał postanowienie o stwierdzeniu swojej niewłaściwości i przekazaniu sprawy Sądowi Rejonowemu dla m.st. Warszawy w Warszawie, XII Wydziałowi Gospodarczemu KRS¹³².

W związku z tym, 27 lipca 2018 roku Fundacja ponownie wniosła o oddalenie wniosku w całości i złożyła w tym zakresie pismo uzupełniające¹³³.

1 sierpnia 2018 roku MSWiA zwróciło się do Biura Prawnego i Spraw Pracowniczych Kancelarii Sejmu z pytaniem¹³⁴ o listę osób, „członków Fundacji Obywatele RP naruszających porządek i bezpieczeństwo na terenie obiektów kompleksów sejmowych”. W odpowiedzi, 3 września 2018 roku Biuro poinformowało, że Straż Marszałkowska „nie posiada listy członków Fundacji Wolni Obywatele RP.” W związku z tym jej wiedza o przynależności osób, które naruszyły porządek i bezpieczeństwo na terenie kompleksu obiektów sejmowych opiera się na przypuszczeniach i doniesieniach medialnych¹³⁵. Jednocześnie w

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z dnia 7 sierpnia 2018 roku, dokument uzyskany przez Komisję.

¹³³ Pismo Fundacji z dnia 27 lipca 2018 roku, dokument uzyskany przez Komisję.

¹³⁴ Komisja nie jest w posiadaniu tego pisma, ale jest w posiadaniu odpowiedzi Biura z dnia 3 września 2018 roku i na podstawie tej odpowiedzi odtworzyła treść pisma z dnia 1 sierpnia 2018 roku.

¹³⁵ Pismo z dnia 3 września 2018 roku od Dyrektora Generalnego MSWiA do Dyrektora Departamentu Zezwoleń i Koncesji MSWiA.

piśmie stwierdzono, że najczęstsze naruszenia porządku i bezpieczeństwa polegały na:

1. naruszaniu przepisów porządkowych wydanych na podstawie Regulaminu Sejmu, głównie zawartych w zarządzeniu Marszałka Sejmu nr 1 z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu (ze zmianami);
2. wtargnięciu na teren kompleksu bez wymaganych uprawnień;
3. niestosowaniu się do poleceń funkcjonariuszy Straży Marszałkowskiej, w tym poleceń opuszczenia terenu pozostającego w zarządzie Kancelarii Sejmu;
4. stawianiu oporu biernego podczas usuwania z terenu kompleksu;
5. odmowie poddania się wylegitymowaniu, w celu sprawdzenia uprawnień do przebywania na terenie kompleksu;
6. okupacji obiektów sejmowych (Dział Przepustek).

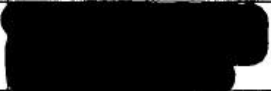
Zgodnie z odpowiedzią, we wszystkich przypadkach zostało nałożone czasowe zawieszenie prawa wstępu.

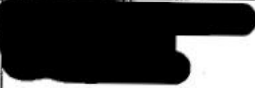
Załączono również sporządzony przez Straż Marszałkowską wykaz przypadków naruszania porządku i bezpieczeństwa na terenie kompleksu obiektów sejmowych przez osoby „kojarzone” z Fundacją Wolni Obywatele RP.

**Wykaz przypadków naruszenia porządku i bezpieczeństwa
na terenie kompleksu obiektów sejmowych przez osoby kojarzone z Fundacją
Wolni Obywatele RP.**

Data zdarzenia	Osoby naruszające porządek i bezpieczeństwo	Rodzaj naruszenia porządku i bezpieczeństwa
21.07.2016		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu. 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM
21.10.2016		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu. 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM
04.11.2016		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu. 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM

Data zdarzenia	Osoby naruszające porządek i bezpieczeństwo	Rodzaj naruszenia porządku i bezpieczeństwa
23.11.2016		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu.
30.11.2016		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu. 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM
30.11.2016		1. Włargnięcie na teren
13.12.2016		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu. 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM

Data zdarzenia	Osoby naruszające porządek i bezpieczeństwo	Rodzaj naruszenia porządku i bezpieczeństwa
25.01.2017		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu, 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM
25.01.2017		1. Wtargnięcie na teren
21.06.2017		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu, 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM
13.07.2017		1. Wtargnięcie na teren 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM 3. Bierny opór

Data zdarzenia	Osoby naruszające porządek i bezpieczeństwo	Rodzaj naruszenia porządku i bezpieczeństwa
24.11.2017		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu, 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM 3. Bierny opór
12.12.2017		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu,
28.02.2018		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu, 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM 3. Bierny opór
22.03.2018		1. Wtargnięcie na teren 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM 3. Bierny opór

Data zdarzenia	Osoby naruszające porządek i bezpieczeństwo	Rodzaj naruszenia porządku i bezpieczeństwa
11.04.2018		1. Wtargnięcie na teren
11.04.2018		1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z <i>Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu.</i> 2. Nie stosowanie się do poleceń funkcjonariuszy SM 3. Bierny opór 4. Okupacja Działu Przepustek

Data zdarzenia	Osoby naruszające porządek i bezpieczeństwo	Rodzaj naruszenia porządku i bezpieczeństwa
18.07.2018	[REDACTED]	1. Wtargnięcie na teren (wwiezienie w bagażniku samochodu)
18.07.2018	[REDACTED]	1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu.
18.07.2018	[REDACTED]	1. Naruszenie przepisów porządkowych wynikających z Zarządzenia nr 1 Marszałka Sejmu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu, 2. Wtargnięcie na teren. 2. Wandalizm (graffiti na ścianie Sejmu)

W tabeli wskazano daty zdarzeń, od 21 lipca 2016 roku do 18 lipca 2018 roku. Dane osób naruszających porządek i bezpieczeństwo zostały zanonimizowane. W wykazie opisano również rodzaje naruszeń porządku i bezpieczeństwa¹³⁶.

Dnia 31 sierpnia 2018 roku do postępowania sądowego przystąpił RPO prof. Adam Bodnar¹³⁷. 8 listopada 2018 roku Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie wydał postanowienie o oddaleniu wniosku. **Uznał, że Fundacja jako organizacja społeczna oraz osoba prawna ma prawo do samostanowienia o swojej działalności w ramach swoich wewnętrznych organów w sposób**

¹³⁶ Wykaz przypadków naruszenia porządku i bezpieczeństwa na terenie kompleksu obiektów sejmowych przez osoby kojarzone z Fundacją Wolni Obywatele RP, dokument uzyskany przez Komisję.

¹³⁷ RPO za oddaleniem ..., <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-za-oddaleniem-przez-sad-wniosku-mswia-o-zarząd-przymusowy-dla-obywateli-rp>

określony w statucie. Ingerencja w strukturę wewnętrzną fundacji może mieć tylko charakter wyjątkowy i w sposób ściśle określony w ustawie.

Sąd podkreślił, że Wnioskodawca (MSWiA) nie określił, jakie konkretnie przepisy prawa powszechnie obowiązującego zarząd Fundacji naruszył. Zdaniem sądu nie można było także przyjąć, że "Deklaracja nieposłuszeństwa" jest oświadczeniem zarządu Fundacji.

Twierdzenia, że Fundacja zakłócała cykliczne zgromadzenia odbywające się w celu oddania hołdu ofiarom katastrofy w Smoleńsku nie zostały poparte żadnymi konkretnymi dowodami. Sąd podkreślił także, że nie można stwierdzić, iż zarząd Fundacji w istotny sposób naruszył przepisy prawa. Zatem nie zostały spełnione przesłanki z art. 14 ust 1 i ust 2 ustawy o fundacjach uzasadniające zawieszenie zarządu i ustanowienie zarządcy przymusowego.

Sąd uznał, że brak jest podstaw do zawieszenia zarządu Fundacji i ustanowienia zarządcy przymusowego, ponieważ wnioskodawca nie wykazał istotnego naruszenia prawa przez zarząd, ani nie skorzystał z wcześniejszych, łagodniejszych środków nadzoru przewidzianych w art. 13 ustawy o fundacjach. Zgodnie z doktryną środek ten ma charakter wyjątkowy i może być zastosowany dopiero wtedy, gdy wszystkie inne środki zostały wyczerpane¹³⁸.

Po wydaniu postanowienia kończącego sprawę, MSWiA wniosło o zawieszenie postępowania przed Sądem, powołując się na toczące się postępowania w sprawach o wykroczenia przeciwko członkom zarządu Fundacji Wolni Obywatele RP w osobach Cezarego Pawła Kasprzaka i Pawła Stefana Wrabca oraz byłych członków zarządu Arkadiusza Szczurka i Tadeusza Jakrzewskiego¹³⁹. 23 stycznia 2019 roku Sąd wniosek oddalił.

7) Natychmiastowe rozwiązanie umowy z Fundacją Autonomia z Krakowa

¹³⁸ Postanowienie Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z dnia 8 listopada 2018 roku, sygn. akt WA XII Ns Rej KRS 70572/18/628, dokument uzyskany przez Komisję.

¹³⁹ Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 listopada 2018 roku o zawieszenie postępowania, dokument uzyskany przez Komisję.

W grudniu 2016 r. po jednodniowej kontroli Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rozwiązało ze skutkiem natychmiastowym umowę z krakowską Fundacją Autonomia, realizującą w ramach programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich projekt dotyczący przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć. Komentowaną w społeczeństwie obywatelskim i w mediach¹⁴⁰ decyzję Ministerstwa poprzedziły interpelacja posłów Roberta Winnickiego (Konfederacja)¹⁴¹ oraz zapytanie poselskie Piotra Uścińskiego (Prawo i Sprawiedliwość)¹⁴², nawiązujące do działań projektowych, które Autonomia zamierzała zrealizować. Wydźwięk tych dokumentów wzmocniony był materiałami w prawicowych serwisach jak *Polonia Christiana*¹⁴³. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oprócz zerwania umowy zażądało od Fundacji Autonomia zwrotu części wydanych już środków, w kwocie 18 900 zł.¹⁴⁴ Po roku, w styczniu 2018 roku, Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego, Piotr Gliński, ostatecznie umorzył postępowanie administracyjne¹⁴⁵. Rolą Komisji nie jest szczegółowa analiza umowy i projektowej sprawozdawczości Fundacji Autonomia, ale na poniższym przykładzie Komisja chce pokazać, że wykorzystywanie procedur administracyjnych może być jednym z mechanizmów przeciwko organizacjom społeczeństwa obywatelskiego.

¹⁴⁰ Zob. Anton Ambroziak, *Rafalska dyskryminuje fundację, która przeciwdziała dyskryminacji. Zrywa umowę, każe oddać dotację*, „OKO.press”, 27 stycznia 2017, <https://oko.press/prawicowe-media-lgbt-fundacji-rafalska-zrywa-umowe-rzad-dyskryminuje> [dostęp: 06.12.2025]; Paweł Kościński, *Minister pracy zabiera pieniądze na walkę z przemocą wobec kobiet*, „Gazeta Wyborcza”, 17 grudnia 2016, zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,21130010,minister-pracy-zabiera-pieniadze-fundacji-przeciwdzialajacej.html> [dostęp: 06.12.2025]; Ignacy Dudkiewicz, *Ministerstwo zrywa umowę z fundacją Autonomia po „nagłej kontroli”*, „NGO.pl”, 15 grudnia 2016. Zob. <https://publicystyka.ngo.pl/ministerstwo-zrywa-umowe-z-fundacja-autonomia-po-naglej-kontroli> [dostęp: 06.12.2025].

¹⁴¹ Robert Winnicki, *Interpelacja nr 8185 do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej w sprawie dotowania organizacji promujących dewiacje przez MRPiPS*, sejm.gov.pl, 28 listopada 2016, zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=58E13630> [dostęp: 06.12.2025].

¹⁴² Piotr Uściński, *Zapytanie nr 1354 do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej w sprawie dofinansowania projektu Fundacji Autonomia*, sejm.gov.pl, 30 listopada 2016, zob. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=659BBE19> [dostęp: 06.12.2025].

¹⁴³ *Polonia Christiana* to dwumiesięcznik wydawany przez krakowskie Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. Ks. Piotra Skargi, jego wersją internetową jest portal PCh24.pl.

¹⁴⁴ Rozwiązanie umowy ze skutkiem natychmiastowym, pismo z dnia 9 grudnia 2015 roku, dokumenty, w posiadaniu których jest Komisja.

¹⁴⁵ Pismo o sygnaturze DOB.OPL.5013.1.1.2018.MC, dokument uzyskany przez Komisję.

Fundacja Autonomia powstała w 2007 roku w Krakowie; akt założycielski podpisały Monika Serkowska i Agata Teutsch. Organizacja w swojej misji ma wzmacnianie przede wszystkim kobiet i dziewczynek poprzez [m.in.](#) warsztaty, projekty edukacyjne, rzecznictwo, budowanie społeczności, z wykorzystaniem podejścia włączającego do działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy ze względu na płeć i przeciwdziałaniem dyskryminacji także społeczność LGBT+¹⁴⁶.

13 kwietnia 2016 roku Fundacja podpisała z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej umowę nr 95_II/2016 na realizację do końca 2017 roku w ramach programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich projektu „ZERo przemocy – Zaangażowanie, Edukacja, Rzecznictwo przeciwko przemocy ze względu na płeć”, na łączną kwotę 221 020 zł.¹⁴⁷ W ramach projektu zaplanowano [m.in.](#) warsztaty dla kobiet i dziewcząt w temacie przeciwdziałania przemocy, publikacje i działania w ramach międzynarodowej kampanii „16 Dni Akcji Przeciwko Przemocy ze względu na Płeć”, którą Autonomia od 2008 roku organizuje w Polsce.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO) to rządowy program, którego realizację w 2017 roku przejął od Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego¹⁴⁸. W perspektywie na lata 2014-2020 program miał przede wszystkim na celu wzmocnienie potencjału trzeciego sektora, inicjatyw oddolnych i zaangażowania obywateli i obywaterek w życie publiczne.

27 listopada 2016 roku na stronie *Polonia Christiana* pojawił się tekst Pawła Ozdoby, dotyczący startu kampanii 16 Dni Akcji Przeciwko Przemocy ze względu na Płeć¹⁴⁹. To międzynarodowa kampania, koordynowana przez Center for Women's Global Leadership, której początki sięgają 1991 roku. Fundacja Autonomia

¹⁴⁶ Zakładka „Nasza herstoria” na stronie Fundacji Autonomia, zob. <https://autonomia.org.pl/o-nas/nasza-herstoria/> [dostęp: 07.12.2025].

¹⁴⁷ Umowa nr 95_II/2016 o realizację zadania publicznego zleconego w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich pod nazwą „ZERo przemocy: Zaangażowanie, Edukacja, Rzecznictwo przeciwko przemocy ze względu na płeć”, zawarta w dniu 13 kwietnia 2016 r. w Warszawie, dokument uzyskany przez Komisję.

¹⁴⁸ Zob. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, <https://niw.gov.pl/nasze-programy/archiwalne-programy/fio/>

¹⁴⁹ Paweł Ozdoba, Kampania promująca subkulturę LGBT wsparta przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, „Polonia Christiana”, 27 listopada 2020, <https://pch24.pl/kampania-promujaca-subkulture-lgbt-wsparta-przez-ministerstwo-rodziny-pracy-i-polityki-spolecznej/> [dostęp: 06.12.2025].

realizuje kampanię w Polsce od 2007 roku¹⁵⁰. 28 listopada na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej opublikowane zostało „wyjaśnienie”, nawiązujące do tekstu, z którego dowiadujemy się m.in., że „Projekt został bardzo wysoko oceniony przez niezależnych ekspertów, którzy podkreślali m.in. zaangażowanie społeczności lokalnej”¹⁵¹. Tego samego dnia interpelację ws. projektu wystąpił do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poseł Konfederacji Robert Winnicki, a 30 listopada zapytanie poseł Prawa i Sprawiedliwości Piotr Uściński. Politycy pytali o to, kto i kiedy zdecydował o wsparciu finansowym dla Fundacji, ale też o motywacje dofinansowania, w tym, czy „MRPiPS planuje w przyszłości wspierać finansowo organizacje szerzące marksizm kulturowy, tzn. uderzające w tradycyjną obyczajowość, rodzinę, kulturę?” (Robert Winnicki) i „jak to pogodzić z jednoczesnymi działaniami resortu na rzecz silnej pozycji rodziny i małżeństwa w polskim porządku prawno-aksjologicznym?” (Piotr Uściński). Równocześnie w obu zapytaniach nie brakuje odniesień do ówczesnej prezeski Autonomii, Agaty Teutsch, w tym podkreślania jej zaangażowania w działania na rzecz społeczności LGBT+, w tym Marsze Równości i Manify oraz zwracania uwagi – za *Polonia Christiana* na to, że nazywała się „działaczką lesbijską”¹⁵².

W kolejnych dniach wydarzenia wokół Autonomii przyspieszyły. 8 grudnia 2016 roku Ministerstwo zorganizowało w Fundacji (zapowiedziany tego samego dnia) monitoring projektu; kilka dni później Autonomia otrzymała pismo o rozwiązaniu umowy – z datą 9 grudnia 2016 roku¹⁵³. Pismo o zerwaniu umowy określało także kwotę dotacji podlegającą zwrotowi, czyli 18 900 zł „z tytułu

¹⁵⁰ Polska strona kampanii. 16 dni akcji przeciw przemocy ze względu na płeć zob. <https://kampania16dni.pl/o-kampanii/organizatorki/> [dostęp: 07.12.2025].

¹⁵¹ Wyjaśnienie w związku z artykułem dotyczącym kampanii „16 dni przeciw przemocy ze względu na płeć”, opublikowanym 27 listopada 2016 r. na portalu *Polonia Christiana*, gov.pl/web/rodzina, 28 listopada 2016, zob. <https://www.gov.pl/web/rodzina/wyjasnienie-w-zwiazku-z-artykulem-dotyczacym-kampanii-16-dni-przeciw-przemocy-ze-wzgledu-na-plec-opublikowanym-27-listopada-2016-r-na-portal-polonian-christiana> [dostęp: 06.12.2025].

¹⁵² Zob. Robert Winnicki, *Interpelacja nr 8185*, op.cit., Piotr Uściński, *Zapytanie nr 1354*, op. cit.

¹⁵³ Z uzyskanych przez Komisję dokumentów, zwłaszcza z umowy o Nr. 95_II/2016 wynika tryb kontroli projektu, opisany w rozdziale umowy „Kontrola zadania publicznego”. Z punktu 4. dowiadujemy się, że o wynikach kontroli Zleceniodawca poinformuje Zleceniobiorcę, ale też w przypadku nieprawidłowości zostaną przekazane wnioski i zalecenia mające na celu ich usunięcie.

wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem” w terminie 15 dni od rozwiązania umowy. 2-stronicowe uzasadnienie powołało się na § 15 ust. 1 umowy, zgodnie z którym umowa może być rozwiązana przez zleceniodawcę ze skutkiem natychmiastowym w sześciu przypadkach, w tym m.in. wykorzystywania udzielonej dotacji niezgodnie z przeznaczeniem¹⁵⁴.

Zdaniem resortu Fundacja nie prowadziła działalności rzeczniczej ani warsztatów zgodnie z tym, co było deklarowane we wniosku. W uzyskanym przez Komisję dokumencie pt. „Rozwiązanie umowy ze skutkiem natychmiastowym” z 9 grudnia 2015 roku, organizacji zarzucano m.in. brak działań wobec Ministerstwa Edukacji Narodowej, które zgodnie z relacjami organizacji nie odpowiadało ani na żadne zaproszenia, ani pisma. 15 grudnia 2016 roku Ministerstwo opublikowało także na swojej stronie w rubryce „Aktualności” krótką informację o rozwiązaniu umowy, z której możemy się dowiedzieć, że „Powodem rozwiązania umowy ze skutkiem natychmiastowym były naruszenia, jakie stwierdzono, w trakcie realizowanego przez Fundację zadania. Ministerstwo, tak jak każdy organ administracji publicznej, zlecający realizację zadań publicznych organizacjom pozarządowym, dokonuje ich monitoringu, kontroli i oceny¹⁵⁵.

21 grudnia 2016 roku Fundacja Autonomia złożyła obszernie wyjaśnienie na piśmie, odnosząc się do uzasadnienia i zawartych w nim zarzutów o naruszenia, odmawiając zwrotu zażądanych środków, jak i zwracając uwagę na brak informacji pokontrolnej oraz możliwości usunięcia niedociągnięć w projekcie¹⁵⁶. Członkinie organizacji zwracały uwagę na to, że rzecznictwo jest działaniem długofalowym, a organizacje społeczeństwa obywatelskiego nie są w stanie wpływać na instytucje, by nakłonić je do współpracy – jak to miało miejsce z MEN. Równocześnie organizacja nawiązała współpracę z Uniwersytetem Pedagogicznym i Uniwersytetem Jagiellońskim, a przygotowane przez fundację standardy

¹⁵⁴ Umowa nr 95_II/2016, *op. cit.*

¹⁵⁵ *MRPiPS rozwiązało umowę z Fundacją Autonomia*, gov.pl/web/rodzina, 15 grudnia 2016, zob. <https://www.gov.pl/web/rodzina/mrpips-rozwiazalo-umowe-z-fundacja-autonomia> [dostęp: 06.12.2025].

¹⁵⁶ *Oświadczenie w sprawie rozwiązania przez MRPiPS umowy nr 95_II/2016 z dnia 13 kwietnia 2016 zawartej pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Fundacją Autonomia*, 21 grudnia 2016, dokument uzyskany przez Komisję.

antydiskryminacyjne otrzymały pozytywną opinię Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹⁵⁷.

Forma kontroli przeprowadzonej przez MRPiPS

Po monitoringu poprzedzającym decyzję MRPiPS, który został zapowiedziany ustnie na ok 60 minut przed rozpoczęciem monitoringu, i odbył się w dniu 8.12.2016, do dnia 18 grudnia 2016 roku fundacja Autonomia nie otrzymała notatki z jej przebiegu sporządzanej w formie karty z monitoringu opracowywanej przez pracowników MRPiPS. Notatka taka została nam przesłana dopiero w dniu 19 grudnia 2016 roku.

Do dnia dzisiejszego fundacja Autonomia nie otrzymała informacji od Zleceniodawcy (MRPiPS) o wnioskach ani zaleceniach dotyczących ewentualnie stwierdzonych nieprawidłowości, mających na celu ich usunięcie w terminie nie dłuższym niż 14 dni, o czym jest mowa w §10 ust. 4 umowy nr 95_II/2016. Niezastosowanie opisanego w umowie trybu dot. kontroli uznajemy za uchylenie się od procedury.

Równocześnie zgodnie z zapisami §22 umowy między MRPiPS oraz fundacją Autonomia ewentualne spory powstałe w związku z wykonywaniem umowy Strony miały rozstrzygać polubownie. Rozwiązanie przez MRPiPS umowy w trybie natychmiastowym, uznajemy za odstąpienie przez MRPiPS od zasad określonych w §22.

Fragment oświadczenia fundacji Autonomia w sprawie rozwiązania przez MRPiPS umowy nr 95_II/2016 z dnia 13 kwietnia 2016 zawartej pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Fundacją Autonomia

W styczniu 2017 roku doszło także do spotkania Zespołu ds. Interwencji Rady Działalności Pożytku Publicznego, w którym udział wzięła przedstawicielka Fundacji Autonomia, Agata Teutsch. W wydanym po spotkaniu oświadczeniu organizacja nazwała całą sytuację „niebezpiecznym precedensem” i „alarmującym sygnałem dla organizacji pozarządowych realizujących zadania zlecone w interesie publicznym”. Jak stwierdziła, „takie działania mogą prowadzić do paraliżowania aktywności „niewygodnych” organizacji, a tym samym osłabiać społeczeństwo obywatelskie i demokratyczne mechanizmy”. Przypomniała także, że do dnia wspomnianego spotkania nie otrzymała od Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Elżbiety Rafalskiej odpowiedzi na podpisany przez 60 organizacji pozarządowych list z grudnia 2016 roku dot. ataków na działania wokół kampanii 16 Dni Akcji Przeciwno Przemocy ze względu na Płeć oraz potrzeby realizowania działań w zakresie edukacji antydiskryminacyjnej i przeciwdziałania przemocy¹⁵⁸.

¹⁵⁷ Oświadczenie fundacji Autonomia w sprawie rozwiązania przez MRPiPS umowy nr 95_II/2016 z dnia 13 kwietnia 2016 zawartej pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Fundacją Autonomia.

¹⁵⁸ Oświadczenie Zarządu i Rady fundacji Autonomia po spotkaniu w dniu 11.01.2017 w Zespole ds. Interwencji Rady Działalności Pożytku Publicznego w zw. rozwiązaniem przez Ministra Rodziny, Pracy i

Tryb kontroli wzbudził też niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich, który w piśmie z dnia 11 stycznia 2017 roku do dyrektorki Departamentu Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego w MRPiPS poprosił o podanie podstawy prawnej przeprowadzonej kontroli i jej wyników¹⁵⁹.

13 stycznia 2017 roku Fundacja Autonomia złożyła częściowe sprawozdanie, wpłacając na konto MRPiPS sumę 12 900 zł, będącą kwotą niewykorzystanej części dotacji z pierwszego roku projektu. Pod koniec lutego Ministerstwo wezwało Fundację do złożenia kolejnych wyjaśnień. Ostatecznie, po czterech miesiącach wymiany pism, 14 lipca 2017 roku resort wszczął z urzędu postępowanie administracyjne ws. zaległości podatkowej z tytułu wykorzystania części dotacji. Zakończyło się ono 26 października decyzją umarzającą, za której podstawę przyjęto jednak fakt wygaśnięcia należności na skutek wspomnianej wpłaty Autonomii.

Odebranie finansowania Fundacji Autonomia, po zainteresowaniu realizacją projektu ze strony części mediów i polityków i natychmiastowym rozwiązaniu umowy po odbytych dzień wcześniej monitoringu projektu, odbyło się nietransparentnie i w klimacie wpływającym na wzbudzenie braku zaufania do organizacji. Zdaniem Komisji mogło to wywołać efekt mrozący na inne organizacje zajmujące się tematyką przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć i przeciwdziałania dyskryminacji. Równocześnie sposób przeprowadzenia kontroli i wszczęcie procedury administracyjnej mogło także wpłynąć na ograniczenie zaufania organizacji trzeciego sektora do administracji publicznej, zniechęcając je do ubiegania się o środki publiczne.

Angażowanie społeczeństwa obywatelskiego w procedury, wymagające wymiany wielu pism i profesjonalnego prawniczego wsparcia może być wypalające i zużywające zasoby, które mogłyby być wykorzystane na konkretne działania i projekty. Z uzyskanej przez Komisję korespondencji wynika, że Fundacja Autonomia pozostawała otwarta na wyjaśnienie zgłaszanych przez resort

Polityki Społecznej umowy na realizację projektu "ZERo przemocy: Zaangażowanie, Edukacja, Rzecznictwo przeciwko przemocy ze względu na płeć", 18 stycznia 2017, dokument uzyskany przez Komisję.

¹⁵⁹ Pismo podpisane przez dyrektorkę Zespołu ds. Równego Traktowania w biurze RPO Annę Błaszczak-Banasiak, 11 stycznia 2017, dokument uzyskany przez Komisję.

naruszeń, lecz jej reprezentantki miały poczucie, o czym Agata Teutsch mówiła w wywiadach jak poniżej, że niezgodnie z procedurami nie dostały takiej możliwości:

– Zanim nas to spotkało, wydawało nam się, że taki sposób zerwania umowy – bez dowodów, jedynie na podstawie informacji z internetowej gazety albo z wystąpienia posta – nie jest możliwy. A jednak – okazało się, że korzystając z ominięcia przepisów i innych zastosowanych wobec nas praktyk ministerstwo może to zrobić. Mimo umorzenia postępowania, działania te nie zostały uznane za niezgodne z prawem. To oznacza, że nasz los mogą podzielić inne organizacje. My też dziś już inaczej myślimy o środkach dystrybuowanych przez instytucje publiczne – mówiła sama Agata Teutsch w rozmowie z Ignacym Dudkiewiczem dla portalu NGO.pl w marcu 2018 roku¹⁶⁰.

W kontekście toczącej się wówczas dyskusji wokół kampanii 16 Dni Akcji Przeciwno Przemocy ze względu na Płeć warto też przypomnieć, że już w maju 2017 roku fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris rozpoczęła kampanię „Chrońmy Dzieci!”, której celem było zmapowanie organizacji „promujących obyczaje grup LGBTQ, utożsamiających się z ideologią gender, propagujących permissywny model edukacji seksualnej” i której efektem był raport i lista organizacji, na której znalazła się także Fundacja Autonomia¹⁶¹. Ponadto coraz głośniej zapowiadane przez władze działania wokół wypowiedzenia konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, czyli tzw. Konwencji Stambulskiej, zakończyły się złożeniem przez 27 lipca 2020 r. wniosku o jej wszczęcie procedury jej wypowiedzenia do Ministry Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przez Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobro. Polityk podkreślał, że jest to zobowiązanie przedwyborcze, złożone jeszcze przez Marcina Romanowskiego¹⁶², o czym Komisja bardziej szczegółowo

¹⁶⁰ I. Dudkiewicz, *Teutsch: To wygrana połowiczna. Dla nas i innych organizacji*, „NGO.pl”, 1 marca 2018, zob. <https://publicystyka.ngo.pl/teutsch-to-wygrana-polowiczna-dla-nas-i-innych-organizacji> [dostęp: 06.12.2025].

¹⁶¹ N. Bernaciak, M. Perłowski, O. Szczypiński, D. Żelazowska, *Chrońmy dzieci! Podsumowanie kampanii*, red. Olaf Szczypiński, 2018.

¹⁶² *Wniosek w sprawie wypowiedzenia Konwencji Stambulskiej*, 25 lipca 2020. Zob. <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-konwencja-stambulska-powinna-zostac-wypowiedziana-poniewaz-jest-sprzeczna-z-prawami-konstytucyjnymi> [dostęp: 06.12.2025].

wspomina w rozdziale dotyczącym obywatelskich inicjatyw ustawodawczych i ich mrożącego wpływu na społeczeństwo obywatelskie.

8) Ordo Iuris przeciwko Marcie Lempart

Marta Lempart, jest jedną z założycielek Ogólnopolskiego Strajku Kobiet, stała się twarzą protestów, zwłaszcza jesienią 2020 roku po decyzji Trybunału Konstytucyjnego w sprawie usunięcia z przestrzeni prawnej jednej z legalnych przestanek terminacji ciąży¹⁶³. Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris (dalej też jako “Instytut” lub “OI”) dwukrotnie zainicjowała postępowanie sądowe wobec aktywistki. Za pierwszym razem Fundacja złożyła akt oskarżenia (216 § 2 k.k. w zb. z art. 212 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.), (2018), za drugim pozwała Lempart za naruszenie dóbr osobistych (2019).

W obu przypadkach Lempart wygrała (w sprawie cywilnej nieprawomocnie). **W pierwszej sprawie sąd uznał, że oskarżenie ma na celu wywołanie „efektu mrożącego”, w drugim wprost nazwał pozew Ordo Iuris przeciwko Lempart SLAPP-em.**

Takie uzasadnienia przedstawione przez oba sądy, które Komisja szczegółowo przytacza w dalszej części niniejszego Raportu, pozwalają – zdaniem Komisji – na opisanie obu spraw w kontekście mechanizmów typu SLAPP jako instrumentów używanych przeciwko społeczeństwu obywatelskiemu. Sądy doszukały się i zidentyfikowały badany mechanizm nie tylko w kontekście aktywności instytucji i organów państwa, ale także w obszarze działalności organizacji pozarządowych, wskazując na jej szczególne cechy uzasadniające tezę, że także one mogą dopuszczać się działań mających wywołać tzw. efekt mrozący, a także noszących cechy szeroko rozumianych postępowań typu SLAPP. Określenia użyte przez sądy nie miały charakteru publicystycznego, lecz zostały sformułowane w oficjalnej wypowiedzi organu sprawującego wymiar sprawiedliwości, w konkretnych sprawach jako charakterystyka danej sytuacji procesowej. W związku z tym, dla pełnego zobrazowania mechanizmów represji

¹⁶³ Sygn. Sprawy w Trybunale Konstytucyjnym: K 1/20.

używanych wobec społeczeństwa obywatelskiego w latach 2015-2023, do czego zobowiązuje Komisję Zarządzenie, na mocy którego Komisja prowadzi swoje ustalenia, uzasadnione jest uwzględnienie także dwóch postępowań, w których stronami byli aktywistka Marta Lempart i Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris.

Postępowanie karne

Pierwsza sprawa związana była z wywiadem, jakiego Marta Lempart udzieliła 6 maja 2018 roku dla portalu Onet. Zgodnie z udostępnionym Komisji przez pełnomocniczkę aktywistki i za jej zgodą prywatnym aktem oskarżenia z dnia 29 czerwca 2018 roku¹⁶⁴, Instytut oskarżył Martę Lempart o to, że działając w zamiarze bezpośrednim za pomocą środków masowego komunikowania, w wywiadzie udzielonym Tomaszowi Pajączkowi znieważała i zniesławiała Instytut oraz pomówiała go o właściwości, które poniżają go w opinii publicznej i narażają na utratę zaufania potrzebnego w działalności społecznej i naukowej poprzez stwierdzenia, że:

- do Ordo Iuris należą sadyści;
- Ordo Iuris jest grupą, której “zawdzięczamy projekt” zamykania kobiet w więzieniach za poronienia;
- Ordo Iuris pośrednio odpowiada za masowe protesty w ramach Ogólnopolskiego Strajku Kobiet 3 października 2016 r.

W dniu 29 grudnia 2023 roku (sygn. Akt VK 1081.18) Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Krzyków we Wrocławiu uniewinnił Martę Lempart od zarzucanych jej czynów. Od tego wyroku Instytut złożył apelację. Sąd odwoławczy (sygn.akt IV Ka 481.24) utrzymał w mocy wyrok sądu I instancji. Podkreślił przy tym, że **„zachowanie Ordo Iuris (osoby prawnej zatrudniającej sztab prawników) wnoszącej prywatny akt oskarżenia przeciwko osobie fizycznej stanowi wręcz próbę wywarcia efektu mrozącego wobec przeciwników sporu i krytyków publicznie prezentowanego stanowiska przez Ordo Iuris. Taka ocena wynika**

¹⁶⁴ Prywatny akt oskarżenia z dnia 29 czerwca 2018 roku złożony przez Instytut przeciwko aktywistce, dokument udostępniony przez pełnomocnika Marty Lempart i za jej zgodą.

choćby z faktu, że złożony akt oskarżenia i prezentowane stanowisko w sprawie pozostaje w sprzeczności ze stanowiskiem prezentowanym publicznie przez ORDO IURIS na swojej stronie internetowej, na której można przeczytać, że: „Jako Instytut Kultury Prawnej Ordo Iuris stajemy na straży konstytucji i poszanowania prawa do wolności wypowiedzi – zarówno w miejscach publicznych, jak i na łamach prasy czy w mediach społecznościowych”. Co więcej na stronie oskarżyciela prezentowane jest z aprobatą orzecznictwo TSUE odnośnie wolności wypowiedzi, w tym wolności do wypowiedzi obraźliwych”¹⁶⁵.

W ocenie Sądu odwoławczego, choć wypowiedź Marty Lempart była „obraźliwa i urągająca elementarnym zasadom kultury osobistej”, to „uwzględniając zasadę proporcjonalności należy stwierdzić, że w polskim porządku prawnym prawo do poszanowania czci pokrzywdzonej Fundacji w przedmiotowej sprawie mogło być chronione w drodze procesu cywilnego, a nałożenie sankcji karnej nie jest konieczne dla ochrony tego prawa”. Dodał, że sprawa ta nie zawierała w sobie, oprócz proporcjonalności, odpowiedniej „powagi”, by spór przenosić na prawo karne¹⁶⁶.

Postępowanie cywilne

Druga sprawa, wszczęta w 2020 roku, została nieprawomocnie rozstrzygnięta po pięciu latach. Dotyczyła wpisu Marty Lempart na Twitterze (obecnie X) o treści: „5 lat za uczenie dzieci, jak mają się bronić przed złym dotykiem? Siedzieć to będziecie Wy, smutny PiS-ie, razem z Waszymi kolegami, opłacanymi przez Kreml fundamentalistami z Ordo Iuris”¹⁶⁷.

Ten komentarz był reakcją aktywistki w związku z projektem Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „Stop pedofilii” (stała za nim fundacja Pro-Prawo do

¹⁶⁵ Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu, sygn. akt IV Ka 481.24, ss.16-17.

¹⁶⁶ *Ibidem*, s.17.

¹⁶⁷ <https://x.com/martalempart/status/1184202445834149888> [dostęp: 29.11.2025], a także pozew z dnia 13 marca 2020 roku przekazany Komisji przez pełnomocnika aktywistki i za jej zgodą.

Życia¹⁶⁸), który 15 października 2019 roku trafił pod obrady Sejmu, a dotyczył poszerzenia zakresu art. 200b Kodeksu karnego. Zgodnie z założeniami projektu – oprócz kary 3 lat pozbawienia wolności za „publiczne propagowanie lub pochwałę zachowań o charakterze pedofilskim” – miałby on zakładać karę dwóch lat pozbawienia wolności dla każdego, kto „publicznie propaguje lub pochwała podejmowanie przez małoletniego obcowania płciowego”; trzech lat, jeśli robiłby to w ramach działań związanych z wychowaniem, edukacją, opieką lub leczeniem małoletnich¹⁶⁹. Przedstawiając stanowisko klubu PiS, poseł Andrzej Matusiewicz domagał się, by kary za powyższe działania wynosiły pięć lat więzienia¹⁷⁰. Opis tej inicjatywy ustawodawczej oraz jej potencjalnych skutków w zakresie odpowiedzialności osób prowadzących edukację antydyskryminacyjną i zdrowotną Komisja opisuje dalszej części Raportu.

Ordo Iuris uznało wpis Lempart za naruszający dobra osobiste Fundacji i w marcu 2020 roku złożyło pozew, domagając się między innymi przeprosin o następującej treści: „sformułowanie przeze mnie na portalu społecznościowym www.twitter.com stwierdzenie, że Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris jest opłacany przez Kreml jest nieprawdziwe, krzywdzące i narusza dobre imię Fundacji. Nie posiadam wiedzy uzasadniającej formułowanie treści wskazujących na powiązania Fundacji Instytut na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris z władzami Rosji. Mój wpis [...] był wyrazem złej woli, miał na celu wywołanie niechęci do Fundacji Ordo Iuris wśród jego odbiorców. Moje działanie uznaję za wysoce niestosowne i karygodne za co bardzo przepraszam”¹⁷¹.

Ordo Iuris w uzasadnieniu pozwu stwierdziło m.in., że „pozwana swoim działaniem dokonała zabiegu, który sugeruje opinii publicznej, że Instytut działa w interesie obcego kraju kojarzonego z agresją i łamaniem podstawowych praw i

¹⁶⁸ <https://stronazycia.pl/stop-pedofilii/inicjatywa-2019/> [dostęp: 29.11.2025].

¹⁶⁹ M. Sewastianowicz, *Za edukację seksualną do więzienia - nowa inicjatywa obywatelska*, 14 maja 2019, <https://www.prawo.pl/oswiata/kara-wiezienia-za-edukacje-seksualna-projekt-ustawy.414249.html> [dostęp: 29.11.2025].

¹⁷⁰ D. Sitnicka, *Z ostatniej chwili: PiS popiera ustawę o zakazie edukacji seksualnej! Chcą nie 3, a 5 lat więzienia*, 15 października 2019, <https://oko.press/z-ostatniej-chwili-pis-popiera-ustawe-o-zakazie-edukacji-seksualnej-chca-nie-3-a-5-lat-wiezienia> [dostęp: 29.11.2025].

¹⁷¹ Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 1 lipca 2025 w sprawie Ordo Iuris v. Marta Lempart, sygn. II C 253/23, s.1.

wolności. [...] Sugerowanie opinii publicznej, jakoby Powód działał na rzecz obcego Państwa samo przez się podważa jego intencje i autentyczność zaangażowania w działanie na rzecz obrony porządku prawnego w Polsce”¹⁷². Przedstawiło też sprawozdania finansowe dotyczące wpłat na konto Fundacji.

Ordo Iuris domagało się zamieszczenia przeprosin nie tylko w mediach społecznościowych Lempart, ale także opublikowania ich w szeregu tytułów medialnych oraz usunięcia spornych wpisów i zadośćuczynienia pieniężnego w wysokości 50 tys. zł. Kwota miała być adekwatna do szkód, bowiem OI „zмага się z powielaniem bezprawnych i nieprawdziwych informacji na swój temat”, a wpis Lempart spowodował „istotną rysę na renomie Powoda, jego dobrym imieniu oraz prowadzi do utraty zaufania opinii publicznej”¹⁷³. Ordo Iuris wniosło także o zabezpieczenie, tj. „zakazanie Pozwanej dalszego rozgłaszania nieprawdziwych informacji, o tym, że Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris jest opłacanymi przez Kreml fundamentalistami”¹⁷⁴. W dniu 14 maja 2020 roku (sygn. Akt IV C 484/20) Sąd Okręgowy w Warszawie udzielił Instytutowi zabezpieczenia o żądanej treści¹⁷⁵.

W odpowiedzi na pozew Marta Lempart wniosła o oddalenie powództwa w całości, gdyż jej zdaniem „użycie przez nią terminu »opłacanymi« odnosiło się do wszelkich korzyści uzyskiwanych przez powoda z faktu współpracy z »Kremlem«. W jej przekonaniu chodziło tu zarówno o korzyści ściśle finansowe, jak i korzyści niefinansowe, przyjmujące postać np. poznawania wpływowych osób, dopuszczania do udziału w ważnych spotkaniach czy współtworzenia strategii i planów działania”.¹⁷⁶

2 listopada 2020 roku Instytut złożył pismo procesowe z żądaniem rozszerzenia powództwa wnosząc o zobowiązanie Marty Lempart do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, jakiego w ocenie Instytutu ponownie

¹⁷² Pozew fundacji Ordo Iuris przeciwko Marcie Lempart z dnia 25 marca 2020, s. 7.

¹⁷³ *Ibidem*, s. 11.

¹⁷⁴ Pozew z dnia 13 marca 2020 r.

¹⁷⁵ Pismo procesowe pełnomocnika Instytutu z żądaniem rozszerzenia powództwa z dnia 2 listopada 2020 roku.

¹⁷⁶ Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 1 lipca 2025, *op. cit.*, s. 5.

dopuszcza się aktywistka, zamieszczając w mediach społecznościowych odpis postanowienia o zabezpieczeniu wydanym przez sąd i opatrując go wpisem: *Listonosze już dzwonią do moich drzwi jak policja, tym charakterystycznym dzwonkiem nie znoszącym sprzeciwu i nie dającym czasu na zastanowienie. Kolejny pozew od #Ordoluris, od razu z zabezpieczeniem. Przeczytajcie czego dotyczy, bo mnie chyba nie wolno tego napisać* i przez to doprowadzenie do rozpowszechniania nieprawdziwych sformułowań dotyczących Instytutu¹⁷⁷.

Złożenie wniosku o rozszerzenie powództwa przez Instytut spowodowane było reakcją opinii publicznej na wyżej przytoczony wpis aktywistki o tym, że sąd zakazał jej mówić, że „Ordo Iuris to „opłacani przez Kreml fundamentaliści”. W dyskusji publicznej powtórzono tę wypowiedź (przede wszystkim poprzez zwroty „Nie można mówić, że Ordo Iuris to opłacani przez Kreml fundamentaliści” i podobne) tysiące razy. Z wykonanego dla „Presserwisu” monitoringu wynika, że przez tydzień było na ten temat 9,5 tys. publikacji w mediach społecznościowych i 63 materiały w mediach tradycyjnych¹⁷⁸.

1 lipca 2025 roku Sąd Okręgowy w Warszawie II Wydział Cywilny oddalił powództwo Instytutu w całości. Ustalił, że „w dniu 20 września 2016 r. na stronie internetowej Ordo Iuris opublikowano artykuł pt. *Rosyjska ustawa federalna o zakazie propagowania treści kwestionujących wartość tradycyjnej rodziny i jej reperkusje medialne*. Artykuł stanowił analizę wykonaną przez amerykańską organizację Alliance Defending Freedom i dotyczył rosyjskiej ustawy nr 135-FZ”¹⁷⁹ (zakazującej upowszechniania informacji o związkach LGBT).

Sąd stwierdził także, że „Pozwana miała podstawy, by określić fundację Ordo Iuris fundamentalistami”¹⁸⁰. Podkreślił, że wypowiedź Lempart „miała charakter wypowiedzi wyłącznie ocennej, która nie podlega testowi prawdy. Zdaniem Sądu wypowiedź ta była dopuszczalna, ponieważ krytyka powodowej

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ Artykuł: *Kilkumilionowy ekwiwalent "zakazanych" informacji o Ordo Iuris w kontekście Kremla z dnia 5 czerwca 2020 roku*, autorka Iga Kołacz: *Kilkumilionowy ekwiwalent "zakazanych" informacji o Ordo Iuris w kontekście Kremla - Press.pl - najnowsze informacje z branży medialnej, marketingowej, reklamowej i public relations* [dostęp: 06.12.2025].

¹⁷⁹ Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 1 lipca 2025 r., *op. cit.*, s. 11.

¹⁸⁰ *Ibidem*, s. 26.

fundacji leżała w interesie publicznym i była rzetelna”.¹⁸¹ “W ocenie Sądu pozwana miała również podstawy, aby sformułować zarzut dotyczący finansowania przez Kreml”¹⁸². Następnie Sąd podkreślił, że: „Pozwana, dysponując opisanymi wyżej informacjami i wiążąc je z publikacją przez powódkę przychylnej analizy rosyjskiej ustawy nr 135-FZ, miała podstawy, aby sformułować wypowiedź opublikowaną w dniu 15 października 2019 roku”¹⁸³.

Sąd stwierdził także, że „działalność Fundacji Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris budzi w Polsce i poza granicami kraju liczne kontrowersje”¹⁸⁴, aczkolwiek podkreślił też, że „rozstrzygnięcie sprawy nie sprowadzało się do odpowiedzi na pytanie „Czy można mówić, że Ordo Iuris to fundamentaliści finansowani przez Kreml”, ale do oceny, czy Marta Lempart miała podstawy do sformułowania spornej wypowiedzi. Jak wyżej wyjaśniono podstawy takie istniały”¹⁸⁵.

Co istotne z perspektywy niniejszego raportu, w uzasadnieniu wyroku wskazano wprost, że **„pozew stanowi element szerokiej akcji mającej na celu ograniczenie udziału Marty Lempart w debacie publicznej, w szczególności w zakresie krytycznych wypowiedzi dotyczących strony powodowej. Pozew należało zatem zakwalifikować jako strategiczne powództwo zmierzające do stłumienia debaty publicznej w rozumieniu Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi”**¹⁸⁶.

Sąd uznał, że **„celem pozwanej przy publikacji przedmiotowego wpisu nie było poniżenie, obrażenie czy sprowokowanie powodowej fundacji. Pozwana nie działała również w celach dotyczących jej prywatnych interesów,**

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Ibidem*.

¹⁸³ *Ibidem*, s. 29.

¹⁸⁴ *Ibidem*, s. 15.

¹⁸⁵ *Ibidem*, s. 37.

¹⁸⁶ *Ibidem*, s. 35.

w szczególności majątkowych. Krytyka wyrażona przez pozwaną została podjęta w interesie społecznym, bowiem odnosiła się do proponowanej przez Komitet Inicjatywy Ustawodawczej „Stop pedofilii” zmiany przepisów prawa”¹⁸⁷.

Sąd zaznaczył także dysproporcje sił pomiędzy stronami: „Pozwana Marta Lempart występuje przy tym w procesie jako osoba fizyczna, zaś powódka dysponuje znacznie większym zapleczem administracyjnym i finansowym, a potencjał jej wpływów sięga skutecznie formułowanej inicjatywy ustawodawczej”¹⁸⁸.

Z uzyskanych przez Komisję informacji wynika, że Powód w tej sprawie wniósł apelację. Nie została ona doręczona stronom, a postępowanie w tej sprawie zostało zarejestrowane w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, pod sygn. akt VI ACa 780/25. Tym samym wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie nie jest prawomocny.

9) „Lex Woś”, czyli ustawa o transparentności finansowania NGO

Kolejnym elementem składającym się na obraz strukturalnego dążenia dawnego obozu władzy do ograniczenia wolności działań jego krytyków jest historia tzw. „lex Woś”, albo, inaczej mówiąc, „ustawa o agentach zagranicznych”. Miano takie przyłgnęło do projektu ustawy dotyczącego transparentności finansowania organizacji pozarządowych, który kierowana przez Zbigniewa Ziobrę Solidarna Polska (SP) 30 marca 2022 roku złożyła w Sejmie¹⁸⁹. Według uzasadnienia, projekt miał na celu „wprowadzenie obowiązku ujawniania przez organizacje pozarządowe informacji o wsparciu oraz w wsparciu otrzymanym z zagranicy”¹⁹⁰, co miałoby służyć realizacji zasady jawności oraz być „gwarancją dobrych praktyk organizacji pozarządowych i realizacją ich postulatów w tym

¹⁸⁷ *Ibidem*, s. 32.

¹⁸⁸ *Ibidem*, s. 36.

¹⁸⁹ *Poselski projekt ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych*, druk nr 2299, zob. <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2299> [dostęp: 27.10.2025].

¹⁹⁰ Pisownia oryginalna.

zakresie”¹⁹¹. Projekt nigdy nie wszedł w życie, jednak sama propozycja ilustruje podejście dawnego obozu władzy do organizacji pozarządowych.

Choć formalnie rzecz biorąc, proponowane nowe obowiązki odnoszący się do transparentności finansowania niezależnie od jego pochodzenia, to dyskusja publiczna – w tym wiele deklaracji ze strony samych przedstawicieli SP – skoncentrowała się na wątkach związanych z zagranicznym finansowaniem NGO. Już na konferencji prasowej towarzyszącej złożeniu projektu Michał Woś – wówczas wiceminister sprawiedliwości, wcześniej m.in. minister środowiska – uzasadniał konieczność zwiększenia transparentności w odniesieniu do zagranicznych środków twierdzeniami, że niektóre organizacje są „elementem polityki rosyjskiej i nacisków na opinię publiczną państw zachodu” i „narzędziem polityki klimatycznej państwa rosyjskiego”¹⁹².

Propozycje zawarte w projekcie zakładały wprowadzenie dodatkowych obowiązków w zakresie transparentności na organizacje pozarządowe, których zakres zależałby od progu przychodowego.

Wszystkie organizacje mające przychód z działalności statutowej przekraczający 250 tys. zł rocznie zostałyby zobowiązane do przekazywania do KRS co kwartał zbiorczej informacji o źródłach finansowania swoich działań. Te z nich, które „otrzymały wsparcie¹⁹³ lub wsparcie z zagranicy¹⁹⁴”, musiałyby ponadto w ciągu tygodnia od jego otrzymania opublikować na swoich stronach internetowych informacje o jego źródłach.

Organizacje o przychodzie przekraczającym 1 mln zł rocznie miałyby dodatkowo informować o źródłach finansowania „za pośrednictwem środków

¹⁹¹ Uzasadnienie do poselskiego projektu ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych, s. 1, zob. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/1EB54CD5C1D657A4C125884D0038275B/%24File/2299-uzas.docx> [dostęp: 27.10.2025].

¹⁹² Robert Horbaczewski, *Politycy chcą lustrować NGO, by wyłapać agentów wpływu z zagranicy*, Prawo.pl, 1 kwietnia 2022, <https://www.prawo.pl/samorzad/jawnosc-finansowania-organizacji-pozarzadowych-propozycje-zmian,514383.html> [dostęp: 27.10.2025].

¹⁹³ Definiowane jako „pozyskane, niezależnie od tytułu prawnego, wszelkie korzyści pieniężne lub inne korzyści majątkowe, których wartość od jednego wspierającego w roku podatkowym jest wyższa niż 10 000 zł”.

¹⁹⁴ Poselski projekt ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/1EB54CD5C1D657A4C125884D0038275B/%24File/2299.pdf> [dostęp: 27.10.2025].

audiowizualnych, dźwiękowych lub wizualnych (na stronie internetowej, na profilach w mediach społecznościowych, na materiałach drukowanych)”¹⁹⁵. Projekt ustawy był w tym zakresie bardzo precyzyjny – wymagał m.in., by informacje dźwiękowe trwały nie mniej niż 4 sekundy, a wizualne zajmowały nie mniej niż 10% grafiki umieszczanej w internecie. Dodatkowo, duże organizacje musiałyby prowadzić publiczne rejestry wpłat i umów (takich, które mogą podlegać udostępnieniu na podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 roku o dostępie do informacji publicznej).

Za łamanie przepisów ustawy organizacja mogłaby zostać ukarana grzywną o wysokości od 3 do 50 tys. zł, nakładaną w drodze decyzji administracyjnej przez dyrektora Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW-CRSO, instytucji powołanej w 2017 roku, powszechnie krytykowanej przez liberalną część środowiska NGO)¹⁹⁶.

Formalnie projekt zgłosiła grupa posłów Solidarnej Polski na czele z wiceministrem sprawiedliwości Michałem Wosiem. W praktyce jednak dokumentacja udostępniona Komisji przez Ministerstwo Sprawiedliwości wskazuje na to, że przynajmniej część prac nad projektem była realizowana w MS. W zasobach Ministerstwa zachowało się pismo Wicemarszałek Sejmu Małgorzaty Gosiewskiej z 6 kwietnia 2022 roku do Michała Wosia – jako posła, a nie wiceministra – z prośbą o uzupełnienie uzasadnienia do złożonego wcześniej projektu ustawy¹⁹⁷.

Po piśmie Gosiewskiej, ówczesny dyrektor Departamentu Legislacyjnego Prawa Karnego skierował 28 kwietnia 2022 roku pisma do dyrektorów Departamentu Strategii i Funduszy Europejskich oraz Departamentu Prawa Europejskiego, przesyłając „na prośbę Pana Michała Wosia, Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości” poselski projekt ustawy wraz z prośbami o – odpowiednio – przygotowanie informacji na temat przewidywanych skutków

¹⁹⁵ *Uzasadnienie do polskiego projektu...*, op. cit., s. 3.

¹⁹⁶ *Poselski projekt...*, op. cit.

¹⁹⁷ Pismo Marszałek Sejmu Małgorzaty Gosiewskiej z 6 kwietnia 2022 roku do Michała Wosia, sygn. SPS-WP-02096.2022.

regulacji oraz jego zgodności z prawem unijnym¹⁹⁸. Odpowiedzi trafiły do DLPK 5 i 6 maja tego samego roku.

Warto zauważyć, że w swoim piśmie dyrektor DPE zaznaczył, że projekt *powiela rozwiązania węgierskiej ustawy o przejrzystości organizacji otrzymujących wsparcie zagraniczne, uznanej za niezgodną z art. 63 TFUE (zasada swobodnego przepływu kapitału) wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie C-78/18 Komisja przeciwko Węgrom. Trudno sobie wyobrazić, aby autor projektu nie był świadomy istnienia owego wyroku, dlatego aby w dobrej wierze złożyć oświadczenie o zgodności projektu z prawem Unii Europejskiej, wnioskodawca w uzasadnieniu projektu powinien ustosunkować się do zarzutów stawianych przez TSUE węgierskiej ustawie i wyjaśnić, dlaczego nie zachowują one trafności w stosunku do procedowanego projektu, albowiem w przeciwnym razie, w postępowaniu naruszeniowym, które w razie uchwalenia ustawy niechybnie zostanie wszczęte, Polska będzie na z góry przegranej pozycji¹⁹⁹. W złożonym przez ziobrystów uzasadnieniu projektu ustawy rozwiązania węgierskie (omówione później) nie zostały wspomniane.*

Inicjatywa SP wywołała szeroką krytykę ze strony liberalnych mediów i organizacji pozarządowych. – *To jest przerażające, że ktoś w Polsce mógł wpaść na pomysł, by wprowadzić do dyskursu publicznego coś, co funkcjonuje na Węgrzech i w Rosji. To kampania naznaczania organizacji. To są przepisy, które w Rosji doprowadziły do zamknięcia wielu instytucji. I one są przedstawiane w Polsce w czasie, w którym Rosja zaatakowała Ukrainę, wcześniej niszcząc społeczeństwo obywatelskie przy pomocy takich ustaw – mówił prezes stowarzyszenia Sieć Obywatelska Watchdog Polska Szymon Osowski w rozmowie z portalem OKO.press. – Wrzucanie tego teraz, kiedy do Polski na działania pomocowe napływa dużo środków z organizacji międzynarodowych i zagranicznych dla organizacji społecznych, które ta władza tępiła i tępi jest jak najbardziej celowe. Wiedzą, że ich organizacje tych pieniędzy nie zobaczą, a te, które chcieli uśmiercić,*

¹⁹⁸ Pisma dyrektora Departamentu Legislacyjnego Prawa Karnego do dyrektorów Departamentu Strategii i Funduszy Europejskich oraz Departamentu Prawa Europejskiego o numerze identyfikacyjnym koszulki 3122614, brak numeru sprawy.

¹⁹⁹ Pismo dyrektora Departamentu Prawa Europejskiego do dyrektora Departamentu Legislacyjnego Prawa Karnego z dnia 5 maja 2022 roku, sygnatura sprawy DLPK-IV.454.2.2022.

teraz robią najbardziej potrzebną robotę – komentowała z kolei Ewa Kulik-Bielińska, prezeska Fundacji im. Stefana Batorego²⁰⁰. Oboje zwracali też uwagę, że proponowane przez ziobrystów rozwiązania są nadmiarowe, bo organizacje pozarządowe są już objęte szeregiem obowiązków transparentnościowych, m.in. na podstawie ustawy o CIT – w tym w zakresie publicznego informowania o darowiznach przekraczających 15 tys. zł oraz darczyńcach przekazujących w ciągu roku ponad 35 tys. zł.²⁰¹

Przedstawiciele organizacji społecznych i część dziennikarzy sygnalizowali, że projekt jest wyjątkowo podobny do rozwiązań przyjętych w państwach trzecich, np. w Izraelu, na Węgrzech i przede wszystkim w Rosji.

W opisywanym wyżej uzasadnieniu do projektu ustawy, grupa posłów Solidarnej Polski powoływała się na przykład amerykańskiej ustawy Foreign Agents Registration Act (FARA), „która przewiduje m.in. informowanie o finansowaniu organizacji pozarządowych”²⁰². Jest to jedyny przykład regulacji zagranicznych, do którego odwołują się ziobryści. Należy jednak podkreślić istotną różnicę między FARA a „lex Woś” – amerykańska regulacja koncentruje się na kwestiach lobbingowych, wymagając rejestracji jedynie od podmiotów dążących do wywierania wpływu na amerykańską administrację lub opinię publiczną (nie tylko poprzez bezpośredni lobbying, lecz także m.in. przyznawanie grantów)²⁰³. Warto nadmienić, że FARA pochodzi z 1938 roku, a kontekstem jej przyjęcia było dążenie do ograniczenia wpływu nazistowskiej propagandy na amerykańskie społeczeństwo²⁰⁴. Została też – jak w 2014 roku zwracała uwagę Komisja Wenecka – wyraźnie zawężona w wyniku kolejnych nowelizacji, częściowo w wyniku decyzji

²⁰⁰ P. Sitnicka, *Lex Woś. Solidarna Polska chce "deputinizować" organizacje pozarządowe ustawą rodem z Rosji Putina*, 31 marca 2022, <https://oko.press/lex-wos-solidarna-polska-deputinizowac-organizacje-porzarzadowe-przy-pomocy-ustawy-od-putina> [dostęp: 28.10.2025].

²⁰¹ *CIT-8 obowiązkiem każdej organizacji pozarządowej*, <https://poradnik.ngo.pl/cit8-obowiazkiem-kazdej-organizacji-pozarzadowej> [dostęp: 29.10.2025].

²⁰² *Uzasadnienie do polskiego projektu...*, op. cit., s.1.

²⁰³ <https://www.justice.gov/nsd-fara> [dostęp: 28.10.2025].

²⁰⁴ <https://www.fara.us/> [dostęp: 29.10.2025].

sądów, i wymaga bardzo silnej relacji sprawczości i kontroli między zagranicznym podmiotem a „agentem”²⁰⁵.

Projekt ustawy Solidarnej Polski o agentach zagranicznych był uznawany za bliższy rozwiązaniom wprowadzanym kolejno przez Rosję, Izrael i Węgry. Legislacyjny szlak przetarła Moskwa, przyjmując w lipcu 2012 roku tzw. prawo o agentach zagranicznych (podobnie jak Solidarna Polska, Rosjanie odwoływali się do amerykańskiej FARA²⁰⁶). Była to nowelizacja m.in. ustawy o NGO, wprowadzająca definicję „agenta zagranicznego” jako organizacji otrzymującej finansowanie z zagranicy i angażującej się w działania polityczne. Wymagała ona, by „agenci” rejestrowali się w specjalnym rejestrze, pod groźbą likwidacji oraz kar (finansowych, prac poprawczych/społecznych lub ograniczenia wolności) dla ich reprezentantów. „Agenci” zostali objęci też wzmocnionym reżimem kontrolnym zobowiązani do umieszczania na tworzonych przez siebie materiałach informacji o swojej „agenturalności”. Reżim regulacyjny w odniesieniu do NGO w Rosji został trzy lata później rozszerzony o ustawę o „organizacjach niepożądanych”; regulacje były stopniowo zaostrzane i poszerzane, w tym poprzez objęcie nimi mediów²⁰⁷.

Śladem Rosji poszły władze Izraela, który w 2016 roku przyjął ustawę nakazującą organizacjom otrzymującym ponad połowę finansowania z zagranicy, publiczne informowanie o tym fakcie we wszystkich swoich publikacjach. Jak donosiły izraelskie media, analiza tamtejszego ministerstwa sprawiedliwości wykazała, że nowe prawo dotknie 27 organizacji, z czego 25 to „organizacje prawnoczwolnicze identyfikowane jako lewicowe”²⁰⁸. Projekt wzbudził istotne kontrowersje i szeroką krytykę, m.in. ze strony Komisji Europejskiej, która uznała, że regulacja podważa wartości, takie jak wolność słowa i demokracja, i że wydaje

²⁰⁵ Raport Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej) ws. rosyjskiej „ustawy o agentach”, Strasburg, 27 czerwca 2014 r., s. 10, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)025-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)025-e) [dostęp: 28.10.2025] (tłumaczenie własne).

²⁰⁶ *Ibidem*, s. 9.

²⁰⁷ Małgorzata Łojkowska, *Ustawa o transparentności. Stygmatyzowanie zagranicznego finansowania jak w Rosji?* ngo.pl, 11 kwietnia 2022, <https://publicystyka.ngo.pl/ustawa-o-transparentnosci-stygmatyzowanie-zagranicznego-finansowania-jak-w-rosji> [dostęp: 29.10.2025].

²⁰⁸ Jonathan Lis, *Despite Global Criticism, Israel Approves Contentious 'NGO Law'*, haaretz.com, 11 lipca 2026, <https://www.haaretz.com/israel-news/2016-07-11/ty-article/israel-passes-contentious-ngo-bill-into-law/0000017f-db74-d3ff-a7ff-fbf41d630000> [dostęp: 29.10.2025].

się zmierzać do ograniczenia aktywności NGO²⁰⁹. Izraelska ustawa była rozwinięciem obowiązującego od 2012 roku prawa, zwiększającego obowiązki sprawozdawcze organizacji finansowanych z zagranicy²¹⁰.

Władze Węgier, od 2010 roku rządzonych przez Viktora Orbána, swoje regulacje wprowadziły w 2017 roku. Kluczowe założenia były identyczne jak w Rosji i Izraelu – organizacje przyjmujące rocznie więcej niż 7,2 mln forintów z zagranicy zostały zdefiniowane jako „agenci zagranicy” i zmuszone do rejestracji w specjalnym rejestrze pod groźbą grzywny lub – w dalszej kolejności – likwidacji. W 2020 roku Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał węgierską regulację za niezgodną z prawem unijnym²¹¹. Stwierdził, że jest ona sprzeczna z regułą swobodnego przepływu kapitału (ponieważ różnicuje zasady finansowania NGO – uznanego za „przepływ kapitału” – w zależności od pochodzenia środków), ogranicza zawarte w Karcie Praw Podstawowych prawo do zrzeszania się i *opiera się na domniemaniu, że wszelkie wsparcie finansowe organizacji obywatelskich wysyłane z zagranicy jest z natury podejrzane*²¹². W efekcie orzeczenia w 2021 roku węgierski parlament unieważnił ustawę, w zamian zobowiązując Państwową Izbę Kontroli (odpowiednik polskiej NIK) do publikowania corocznych raportów na temat organizacji o rocznej sumie bilansowej powyżej 20 mln forintów²¹³. Wprowadzono też zakaz przekazywania anonimowych wpłat na NGO²¹⁴. Debata

²⁰⁹ Peter Beaumont, *Israel passes law to force NGOs to reveal foreign funding*, theguardian.com, 12 lipca 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/12/israel-passes-law-to-force-ngos-to-reveal-foreign-funding> [dostęp: 29.10.2025].

²¹⁰ *NGO Transparency Law update: NGO reports to Israeli Registrar of Non-Profits in 2012*, NGO Monitor, 1 listopada 2013, <https://ngo-monitor.org/reports/20/> [dostęp: 29.10.2025].

²¹¹ Sprawa C-78/18, *KE przeciwko Węgrom*.

²¹² Małgorzata Łojkowska, *Trybunał Sprawiedliwości UE: Węgierska ustawa o organizacjach pozarządowych otrzymujących wsparcie z zagranicy niezgodna z prawem unijnym*, ngo.pl, 18 czerwca 2020, <https://publicystyka.ngo.pl/trybunal-sprawiedliwosci-ue-wegierska-ustawa-o-organizacjach-pozarządowych-otrzymujących-wsparcie-z-zagranicy-niezgodna-z-prawem-unijnym> [dostęp: 29.10.2025].

²¹³ *Węgry: Parlament unieważnił ustawę o finansowaniu NGO otrzymujących wsparcie z zagranicy*, gazetaprawna.pl, 18 maja 2021, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8166340,wegry-parlament-ustawa-finansowanie-ngo-z-zagranicy.html> [dostęp: 29.10.2025].

²¹⁴ Paulina Borowska, Vlagyiszlav Makszimov, *Węgry: Koniec z anonimowymi dotacjami dla NGO'sów*, euractiv.pl, 2 lipca 2021, <https://euractiv.pl/section/grupa-wyszehradzka/news/wegry-viktor-orban-ngo-organizacje-pozarządowe-dekret-darowizny-dotacje-finansowanie-tsue/> [dostęp: 29.10.2025].

wokół węgierskich organizacji ożyła w maju 2025 roku, gdy rządzący Fidesz złożył w parlamencie projekt ustawy przewidujący utworzenie oficjalnej listy organizacji mających wpływ na życie publiczne²¹⁵.

Oceniając tego typu regulacje, konieczna jest analiza nie tylko samej ich treści, lecz także kontekstu, w jakim były przyjmowane. Mimo bardzo istotnych różnic między opisywanymi wyżej krajami, wszystkie one były od wielu lat rządzone przez tych samych liderów, podejmujących (znowu – w istotnie różnym stopniu) działania ograniczające wolność prasy i działalność społeczeństwa obywatelskiego i opierających się na retoryce populistycznej, wrogiej wobec idei liberalnych (w tym praw kobiet czy osób LGBT). Jak zwracali uwagę krytycy, przyjmowanie ustaw o „transparentności” NGO było w każdym przypadku poprzedzone – mniej lub bardziej skoordynowanymi – kampaniami przeciwko działaniom organizacji społecznych, często krytycznych wobec sposobu sprawowania rządów przez wspomnianych wyżej liderów. – *Najpierw były medialne ataki, potem kontrole w biurach, potem wskazywanie na nieprawidłowości, anektowanie komputerów* – opisywała działania węgierskich władz choćby dyrektorka programowa Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska, Katarzyna Batko-Tołuć²¹⁶.

Nie inaczej było w Polsce. Sformułowana przez Solidarną Polskę propozycja była logiczną kontynuacją ciągu działań z lat poprzednich. Fundamentalnym ich aspektem było przekierowanie strumienia rządowych funduszy do organizacji związanych z rządzącymi lub bliskich im ideowo, nierzadko przy naruszaniu zasad konkursów czy wydawania środków publicznych – NIK stwierdził naruszenie zasad m.in. w odniesieniu do Polskiej Fundacji Narodowej²¹⁷ czy NIW-CRSO²¹⁸. W

²¹⁵ *List otwarty: węgierski projekt ustawy o „przejrzystości życia publicznego”, ofop.eu, 23 maja 2025, <https://ofop.eu/list-otwarty-wegierski-projekt-ustawy-o-przejrzystosci-zycia-publicznego/> [dostęp: 29.10.2025].*

²¹⁶ Katarzyna Batko-Tołuć, *Kasa z zagranicy? Rząd idzie drogą Putina i Orbana*, ngo.pl, 16 sierpnia 2017, <https://publicystyka.ngo.pl/kasa-z-zagranicy-rzad-idzie-droga-putina-i-orbana> [dostęp: 29.10.2025].

²¹⁷ *Podejrzanie popełnienia przestępstwa przez zarząd Polskiej Fundacji Narodowej*, nik.gov.pl, 9 kwietnia 2021, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/podejrzanie-popelnienia-przestepstwa-przez-zarzad-polskiej-fundacji-narodowej.html> [dostęp: 29.10.2025].

²¹⁸ *System dotacji dla organizacji pozarządowych potrzebuje uzdrowienia*, nik.gov.pl, 17 czerwca 2024, <https://www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/narodowy-instytutu-wolnosci-niw-crso.html> [dostęp: 29.10.2025].

kontrolowanej przez obóz władzy TVP podejmowano kolejne ataki na część środowiska pozarządowego, oskarżając organizacje o nieprawidłowe pozyskiwanie i wydatkowanie środków, powiązania towarzyskie i polityczne z poprzednią władzą czy – wzorem Rosji i Węgier – realizowanie agendy demonizowanego przez prawicę George’a Sorosa²¹⁹. Nagonka bliskich rządowi mediów stała się tłem utworzenia wspomnianego wcześniej NIW-CRSO, który przejął zarządzanie kluczowymi dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego funduszami – z korzyścią dla organizacji prawicowych i bliskich władzy²²⁰. Przedstawiciele krytycznych wobec PiS organizacji zwracali też uwagę na nasilenie działań kontrolnych wobec nich.²²¹

Działania poprzedzające „lex Woś” miały miejsce także na scenie czysto partyjnej. W 2017 roku Ruch Narodowy przedstawił projekt ustawy – zapowiedziany po raz pierwszy na antyunijnej demonstracji²²² – całkowicie zakazujący finansowania NGO z zagranicy, z wyjątkiem finansowania przekazywanego na podstawie umów międzynarodowych²²³. Sam Michał Woś już w 2020 roku, jeszcze jako minister środowiska, ogłosił rozpoczęcie prac nad

²¹⁹ Ewa Siedlecka, „*Wiadomości*” atakują organizacje pozarządowe. Skończy się jak u Putina?, wyborcza.pl, 3 listopada 2016, <https://wyborcza.pl/7,75968,20924093,wiadomosci-atakuja-organizacje-pozarządowe-skonczy-sie-jak.html> [dostęp: 29.10.2025].

²²⁰ Daniel Flis, Sebastian Klauziński, Maria Pankowska, *Instytut Glinńskiego rozdał 68 mln zł. Publiczne pieniądze dla organizacji z kręgu ministrów PiS*, oko.press, 11 maja 2023, <https://oko.press/instytut-glinskiego-niw-pis>, P. Jaźwiński, *Ponad 30 organizacji, którym Narodowy Instytut Wolności przyznał co najmniej pół miliona złotych dotacji*, konkret24.tvn24.pl, 12 sierpnia 2021, <https://konkret24.tvn24.pl/polska/ponad-30-organizacji-ktorym-narodowy-instytut-wolnosc-przyznal-co-najmniej-pol-miliona-zlotych-dotacji-ra1073636-ls5790685> [dostęp: 29.10.2025].

²²¹ M. Arczewska, M. Dudkiewicz, *Strategie czy przystosowanie? Sytuacja organizacji pozarządowych w Polsce po 2015 roku*, wyd. Impuls, Kraków 2019, s. 40, 53, 55.

²²² *W Warszawie przed przedstawicielstwem KE antyeuropejska manifestacja środowisk narodowych*, pap.pl, 26 lipca 2017, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1026198%2Cw-warszawie-przed-przedstawicielstwem-ke-antyeuropejska-manifestacja-srodowisk-narodowych.html> [dostęp: 29.10.2025].

²²³ Ignacy Dudkiewicz, *Czy ograniczyć kasę z zagranicy? Zapraszamy do dyskusji!*, ngo.pl, 16 sierpnia 2017, <https://publicystyka.ngo.pl/czy-ograniczyc-kase-z-zagranicy-zapraszamy-do-dyskusji> [dostęp: 29.10.2025].

projektem ustawy wprowadzającej rejestr organizacji finansowanych z zagranicy²²⁴. Wówczas jednak Solidarnej Polsce nie udało się go złożyć w Sejmie²²⁵.

Podsumowując, choć złożony przez SP projekt nigdy nie wszedł w życie, to można uznać go za próbę kontynuacji systemowych działań zwiększających kontrolę rządu nad środowiskiem pozarządowym oraz nakierowanych na wzmocnienie lojalnej wobec władzy części tego środowiska. Powstawał on w logice i kontekście podobnym do regulacji przyjętych wcześniej w Rosji, Izraelu i na Węgrzech – krajach, w których polityka wobec NGO jest bardzo restrykcyjna i sprzeczna z zachodnimi standardami – i to pomimo, że jego deklarowanym celem była minimalizacja rosyjskich wpływów w Polsce. Dodatkowym kontekstem staje się moment złożenia tego projektu, tj. w pierwszym miesiącu po ataku Rosji na Ukrainę.

10) Inicjatywy ustawodawcze mogące hamować aktywności obywatelskie

Komisja zwraca uwagę na kilka inicjatyw ustawodawczych powstałych w latach 2015-2023, które co prawda nie weszły w życie, ale **już samo ich poddanie pierwszemu czytaniu i skierowanie do komisji sejmowych wywoływało efekt mrozący.**

Najczęściej były to projekty obywatelskie, w przypadku których do tego, by projekt trafił do Sejmu konieczne jest zebranie podpisów minimum 100 tysięcy osób w 3 miesiące. Po zebraniu podpisów projekt jest składany w Sejmie, który może ten projekt przyjąć, odrzucić albo skierować do dalszych prac legislacyjnych. I chociaż sama idea inicjatywy obywatelskiej jest ważnym narzędziem demokratycznej partycypacji i wpływu obywateli i obywaterek na prawodawstwo, lata 2015-2023 w Polsce pokazują też jej inne oblicze.

²²⁴ Redakcja ngo.pl, *Czy powstanie publiczny indeks organizacji pozarządowych finansowanych z zagranicy?*, ngo.pl, 7 sierpnia 2020, <https://publicystyka.ngo.pl/czy-powstanie-publiczny-wykazu-organizacji-pozarzadowych-finansowanych-przez-podmioty-zagraniczne> [dostęp: 29.10.2025].

²²⁵ Dominika Sitnicka, *Lex Woś. Solidarna Polska chce "deputinizować" organizacje pozarządowe ustawą rodem z Rosji Putina*, oko.press, 31 marca 2022, <https://oko.press/lex-wos-solidarna-polska-deputinizowac-organizacje-porzadzowe-przy-pomocy-ustawy-od-putina> [dostęp: 29.10.2025].

Za każdym razem projekty wywoływały **reakcję społeczeństwa obywatelskiego, które wyrażało swoją niezgodę nie tylko poprzez protesty i demonstracje, ale też podejmując działania rzecznicze tak w Polsce, jak i na arenie międzynarodowej.**

Stop aborcji, 2016

3 października 2016 roku w strugach deszczu – co ważne dla późniejszej symboliki ruchu – ponad 100 tys. osób wyszło w Polsce (ale i za granicą) na ulice, sprzeciwiając się obywatelskiemu projektowi ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży autorstwa komitetu „Stop aborcji”²²⁶. Pełnomocnikami komitetu inicjatywy ustawodawczej byli Mariusz Dzierżawski (z Fundacji Pro – prawo do życia) i Jerzy Kwaśniewski (jako zastępca, z Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris).²²⁷

Kilka dni wcześniej, końcem września 2016 roku, Sejm odrzucił inny obywatelski projekt ustawy – o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie, przygotowany przez komitet inicjatywy ustawodawczej „Ratujmy Kobiety”²²⁸. Projekt „Stop aborcji” wpłynął do Sejmu 19 sierpnia 2016 roku i podczas tego samego posiedzenia Sejmu, podczas którego odrzucony został projekt „Ratujmy Kobiety”, skierowano go do dalszych prac w komisjach²²⁹.

²²⁶ Anita Karwowska, *Cztery lata po "czarnym poniedziałku". Co dalej?*, „Wyborcza.pl”, 2 października 2020, zob. <https://wyborcza.pl/7,162657,26361957,cztery-lata-po-czarnym-poniedzialku-co-dalej.html> [dostęp: 07.12.2025].

²²⁷ Ordo Iuris, *Komitet inicjatywy ustawodawczej Stop Aborcji zarejestrowany*, „ordoiuris.pl”, 7 kwietnia 2016, zob. <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/komitet-inicjatywy-ustawodawczej-stop-aborcji-zarejestrowany/> [dostęp: 07.12.2025].

²²⁸ *Obywatelski projekt ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie*, numer druku 830, za: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=830> [dostęp: 12.11.2025]. I czytanie na posiedzeniu Sejmu 23 września 2016 r., głosami 230 za, 173 przeciw, 15 wstrzymujących się projekt odrzucono, zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=26&glosowanie=17>

²²⁹ *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny*, numer druku 784, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=784> [dostęp: 12.11.2025]. I czytanie na posiedzeniu Sejmu 23 września 2016 r., głosowania: wniosek o odrzucenie projektu ustawy w pierwszym czytaniu - 154 za, 267 przeciw, 11 wstrzymało się. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=26&glosowanie=15> oraz wniosek o skierowanie projektu ustawy do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, Komisji Sprawiedliwości i Praw

Projekt „Stop Aborcji” wzbudził wiele kontrowersji, zwłaszcza w kontekście wprowadzenia całkowitego zakazu aborcji razem z karalnością kobiet. Wśród krytycznych opinii znalazła się m.in. ta autorstwa Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, która stanęła na stanowisku, że „zaproponowane zmiany w Kodeksie karnym, jeśli zostaną przyjęte, będą stanowiły niedopuszczalną ingerencję w życie prywatne kobiet oraz barierę w realizacji przez nie prawa do ochrony zdrowia. Propozycje przepisów zakładające zaostrzenie obowiązujących regulacji poprzez wprowadzenie całkowitego zakazu aborcji oraz kryminalizację aborcji bez względu na okoliczności są sprzeczne z rekomendacjami międzynarodowych organów stojących na straży przestrzegania praw człowieka”²³⁰. Z kolei Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA zwracała uwagę, że propozycja doprowadzi do „całkowitego zakazu przerywania ciąży w Polsce oraz obniżenia standardu prawnego dostępu do edukacji seksualnej”²³¹.

Tzw. „czarny poniedziałek”/„czarny protest” był pierwszym od wielu lat tak dużym wybuchem emocji społecznych, który zwrócił też uwagę globalnej opinii publicznej. Obrazy protestów z tysiącami Polek i Polaków na ulicach z parasolkami obiegły cały świat. Wywołało to reakcję władzy kilka dni później, 6 października 2016 roku projekt został odrzucony w drugim czytaniu w Sejmie²³².

Człowieka oraz Komisji Zdrowia: 42 za, 361 przeciw, 30 wstrzymało się. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=26&glosowanie=16> [dostęp: 07.12.2025].

²³⁰ O kryminalizacji kobiet wpisanym w projekt „Stop Aborcji” pisała na przykład Helsińska Fundacja Praw Człowieka: *Krytyczna opinia HFPC dotycząca projektu ustawy antyaborcyjnej*, 3 października 2016, zob. <https://hfhf.pl/aktualnosci/krytyczna-opinia-hfpc-dotyczaca-projektu-ustawy-antyaborcyjne>, [dostęp: 7.12.2025].

²³¹ Js /rzw / PAP, *Projekt całkowitego zakazu aborcji już w Sejmie. Prawie pół miliona podpisów*, „tvn24.pl”, 2 lipca 2016, zob. <https://tvn24.pl/polska/projekt-calkowitego-zakazu-aborcji-juz-w-sejmie-prawie-pol-miliona-podpisow-ra658703-ls3186454> [dostęp: 07.12.2025].

²³² *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny*, numer druku 784, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=784> [dostęp: 12.11.2025]. II czytanie na posiedzeniu Sejmu 6 października 2016 r., głosowanie nad przyjęciem wniosku komisji o odrzucenie projektu ustawy - 352 za, 58 przeciw, 18 wstrzymało się. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=27&glosowanie=12> [dostęp: 07.12.2025].

Stop pedofilii, 2019

17 lipca 2019 roku do Sejmu wpłynął sygnowany przez Fundację Pro – Prawo do Życia obywatelski projekt ustawy „Stop Pedofilii”, nowelizujący Kodeks karny. Fundacja Pro – Prawo do Życia została wpisana do rejestru stowarzyszeń w 2005 roku, twarzą organizacji od lat jest wspomniany już Mariusz Dzierżawski.

Przewidywał on nowelizację art. 200b kodeksu karnego²³³ poprzez wprowadzenie kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do dwóch lat za publicznie propagowanie lub pochwalanie podejmowania przez dzieci obcowania płciowego. Z kolei propagowanie lub pochwalanie takich zachowań za pomocą środków masowego komunikowania miało, zgodnie z założeniami projektu, podlegać karze do trzech lat pozbawienia wolności.

Takiej samej karze ma podlegać osoba, która „propaguje lub pochwała podejmowanie przez małoletniego obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej, działając w związku z zajmowaniem stanowiska, wykonywaniem zawodu lub działalności związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi albo działając na terenie szkoły lub innego zakładu lub placówki oświatowo-wychowawczej lub opiekuńczej”.

Jak zauważył RPO prof. Adam Bodnar, **choć sam projekt nie wskazywał wprost na penalizację edukacji seksualnej, uzasadnienie nie pozostawiało wątpliwości, że jego celem jest w zasadzie zupełne uniemożliwienie przekazywania dzieciom wiedzy na temat rozwoju seksualnego człowieka.** Zwrócił także uwagę, że zarzuty projektodawców wobec edukacji seksualnej nie zostały podparte żadnymi rzetelnymi materiałami źródłowymi ani argumentami o charakterze naukowym, ale były ich subiektywną opinią nawiązującą do powszechnych mitów o edukacji seksualnej²³⁴. W związku z decyzją o skierowaniu

²³³ Art. 200b mówił jedynie o publicznym propagowaniu treści charakterze pedofilskim, za które grozi kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch.

²³⁴ Biuletyn Informacji Publicznej RPO, „Ogranicza prawa i wolności. RPO o obywatelskim projekcie zakazującym edukacji seksualnej”: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-o-obywatelskim-projekcie-zakazu-edukacji-seksualnej> [dostęp: 07.12.2025].

projektu do dalszych prac w komisji sejmowej w wielu miastach w Polsce odbywały się protesty²³⁵.

Stop LGBT, 2020

W listopadzie 2020 roku Fundacja Życie i Rodzina złożyła w Sejmie obywatelski projekt „Stop LGBT”, pod którym zebrano 200 tys. podpisów. **Jego celem było zakazanie zgromadzeń wokół tematu i z symboliką społeczności LGBT+.** Fundacja Życie i Rodzina została wpisana do rejestru stowarzyszeń w styczniu 2016 roku. W jej zarządzie była między innymi Kaja Godek.

Od początku kontrowersyjny, bo wchodzący w temat wolności zgromadzeń projekt najpierw został wystany do dalszych prac w sejmowej Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, skąd już nie wrócił do kolejnych czytań²³⁶, by w lutym 2024 roku zostać odrzuconym po pierwszym czytaniu po nadaniu mu numeru druku w nowej kadencji Sejmu²³⁷.

W zbiórki podpisów pod obywatelskim projektem ustawy zaangażowały się parafie, co sprawdził aktywista Jakub Gawron z „Atlasu Nienawiści”. Do mapy, która służyła monitorowaniu inicjatyw uchwałodawczych wokół tzw. stref wolnych LGBT, działacz zaczął dodawać także parafie, które włączyły się w zbiórki

²³⁵ Np. artykuły z dnia 16.10.2019 roku, umieszczony na stronie PAP: kmz/mhr, „Protest pod Sejmem w sprawie zakazu edukacji seksualnej, 16 października 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C529140%2Cprotest-przed-sejmem-przeciwko-zakazowi-edukacji-seksualnej.html> [dostęp: 07.12.2025] oraz w Gazecie Wyborczej: „Protest w Łodzi przeciwko projektowi ustawy „Stop pedofilii”. Prawnik: „Chodzi o to, żeby ludzi zastraszyć”, autorstwa Jazka Losika i Agnieszki Urazińskiej [dostęp: 07.12.2025].

²³⁶ *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach oraz niektórych innych ustaw*, numer druku 1607, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=1607> [dostęp: 12.07.2025]; I czytanie na posiedzeniu Sejmu 29 października 2021 r., głosami 203 za, 235 przeciw, 1 wstrzymującym się skierowano do Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, zob. *Głosowanie nr 16 na 40. posiedzeniu Sejmu - Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, [dostęp: 07.12.2025].

²³⁷ *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach oraz niektórych innych ustaw*, numer druku 1607, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=1607> [dostęp: 12.07.2025]; I czytanie na posiedzeniu Sejmu 29 października 2021 r., głosami 203 za, 235 przeciw, 1 wstrzymującym się skierowano do Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=40&glosowanie=16> [dostęp: 07.12.2025].

podpisów. List z informacją o zbiorce wystął także Episkopat²³⁸. W lutym 2025 roku prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych Mirosław Wróblewski nałożył 10 913 zł kary na Komitet Inicjatywy Ustawodawczej „Stop LGBT” za nieprawidłowe zbieranie podpisów – niezabezpieczone listy z danymi zostały pozostawione w kościele²³⁹.

Czytaniu projektu w Sejmie w 2021 roku towarzyszyły protesty w kilku miastach w obronie marszy równości²⁴⁰. Podczas samej dyskusji nie brakowało homofobicznych odwołań, czy porównywania homoseksualności do pedofilii²⁴¹.

Tak dla rodziny, nie dla gender, 2020

Z końcem roku 2020 do Sejmu wpłynął obywatelski projekt ustawy²⁴², dotyczący wyrażenia zgody na wypowiedzenie przez Prezydenta RP Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 roku oraz utworzenia Zespołu do spraw opracowania założeń międzynarodowej konwencji o prawach rodziny. Na Komitet Inicjatywy Ustawodawczej „Tak dla rodziny, nie dla gender” składały się takie organizacje, jak fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris i m.in. Chrześcijański Kongres Społeczny, a reprezentował go w Sejmie poseł

²³⁸ PAP, oprac. Magdalena Partyła, *Biskupi podzieleni ws. zbierania podpisów pod ustawą Stop LGBT*, „RMF FM”, 16 września 2020. Zob. <https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-biskupi-podzieleni-ws-zbierania-podpisow-pod-ustawa-stop-lgb,nld,4734790> [dostęp: 07.12.2025].

²³⁹ Decyzja DKN.5131.32.2022, *Jak zbierać podpisy pod inicjatywą ustawodawczą. Kara dla Komitetu Inicjatywy „Stop LGBT”*, uodo.gov.pl, za: <https://uodo.gov.pl/pl/138/3078> [dostęp: 20.06.2025].

²⁴⁰ Maciej Orłowski, *W Sejmie pierwsze czytanie projektu „Stop LGBT” Kai Godek. Pod Sejmem protest*, „Newsweek”, 28 października 2021, zob. <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/w-sejmie-pierwsze-czytanie-projektu-stop-lgbt-kai-godek-pod-sejmem-protesty/pkx1yp7> [dostęp: 07.12.2025].

²⁴¹ Jakub Wencel, *Pierwsze czytanie projektu „Stop LGBT” w Sejmie. Czarzasty: To było najbardziej obrzydliwe wystąpienie, jakie słyszałem w Sejmie*, „Wyborcza.pl”, 28 października 2021. Zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,27745554,pierwsze-czytanie-projektu-stop-lgbt-w-sejmie.html> [dostęp: 07.12.2025].

²⁴² *Obywatelski projekt ustawy - Tak dla rodziny, nie dla gender*, numer druku 915. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=915>, I czytanie na posiedzeniu Sejmu 30 marca 2021, głosami 188 za, 250 przeciwnych się projekt skierowano do Komisji Spraw Zagranicznych oraz Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=27&glosowanie=89> [dostęp: 07.12.2025].

Marek Jurek. Choć ostatecznie projekt został odrzucony²⁴³ to Komisja zauważyła, że **ta inicjatywa ustawodawcza wpisywała się w działania Zjednoczonej Prawicy w zakresie planów wypowiedzenia konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, czyli tzw. Konwencji Stambulskiej.**

Konwencja ta, ratyfikowana przez Polskę w 2015 roku, od początku budziła kontrowersje wśród części organizacji, które wskazywały, że „promuje ideologię gender” i faktycznie nie wspiera kobiet, które doznają przemocy²⁴⁴. 27 lipca 2020 roku ówczesny Minister Sprawiedliwości Zbigniew Ziobro złożył do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wniosek o wszczęcie procedury wypowiedzenia Konwencji.

W styczniu 2024 roku premier Donald Tusk roku wycofał złożony 30 lipca 2024 roku do Trybunału Konstytucyjnego przez Mateusza Morawieckiego wniosek o zbadanie zgodności Konwencji Stambulskiej z polską Konstytucją²⁴⁵.

2.2.3. Represje wobec nauczycieli oraz w szkołach

*Analiza dokumentów z kuratoriów, Ministerstwa Edukacji Narodowej i komisji dyscyplinarnych właściwych dla nauczycieli z lat 2015-2023 ujawnia, że **nadzór pedagogiczny został wykorzystany instrumentalnie do wywierania presji na osoby z oświaty angażujące się w działania obywatelskie.***

*Udokumentowane sprawy pokazują powtarzalny wzorzec, w którym **nauczycielki i nauczyciele stawali się przedmiotem postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych za działania mieszczące się w granicach ich***

²⁴³ Obywatelski projekt ustawy - Tak dla rodziny, nie dla gender, numer druku 915, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=915>. I czytanie na posiedzeniu Sejmu 30 marca 2021, głosowanie podczas 27 posiedzenia Sejmu, projekt skierowany do dalszych prac w Komisjach głosami 188 za, 250 przeciw, 10 wstrzymujących się. Zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=27&glosowanie=89> [dostęp: 07.12.2025].

²⁴⁴ Strona inicjatywy „Tak dla rodziny, nie dla gender”, zob. <https://takdlarodziny.ordoiuris.pl/o-nas/> [dostęp: 12.11.2025].

²⁴⁵ Premier Donald Tusk: konwencja stambulska ma chronić przed przemocą kobiety i dzieci, gov.pl/web/premier, 30 stycznia 2024, <https://www.gov.pl/web/premier/pdt-konwencja-stambulska> [dostęp: 07.12.2025].

praw obywatelskich. Represje dotyczyły symbolicznego poparcia „czarnych protestów” (nawet poprzez ubiór czy zdjęcia na ich prywatnych profilach na portalach społecznościowych), udziału w lokalnych demonstracjach czy inicjatywach edukacyjnych.

Procedura dyscyplinarna była uruchamiana na podstawie zgłoszeń zewnętrznych – anonimowych pism, e-maili od osób podpisujących się jako rodzice uczniów i uczennic, a także interwencji polityków, posłów i radnych, często na podstawie sygnałów medialnych. **Często wystarczył SMS posła do kuratora oświaty lub wpis w mediach społecznościowych, by żądano wyjaśnień od dyrekcji, wszczynano kontrole doraźne i angażowano rzeczników dyscyplinarnych.** Zamiast stosować tryb zaleceń nadzorczych przy ewentualnych drobnych uchybieniach, sprawy te często przenoszono na ścieżkę dyscyplinarną.

Istotnym elementem eskalacji tych działań było ścisłe współdziałanie instytucji – MEN, kuratoriów, rzeczników dyscyplinarnych przy wojewodach oraz Rzecznika Praw Dziecka. RPD odgrywał tu istotną rolę, wnosząc zażalenia w sprawach, w których komisje odmawiały wszczęcia postępowania lub je umarzały, co powodowało powrót sprawy na ścieżkę dyscyplinarną, wydłużając procedury mimo braku nowych dowodów. Taka praktyka pogłębiała asymetrię między nauczycielem a aparatem państwa, czyniąc sam udział w przewlekłym postępowaniu istotną dolegliwością.

Ministerstwo Edukacji Narodowej i kuratoria aktywnie tropiły również inne formy zaangażowania szkół w wartości równościowe, tj. m.in. działania wspierające różnorodność i edukację seksualną. Zaangażowanie dyrektorów szkół i nauczycieli, a także samych uczniów i uczennic, świadczyło tym, że dla nich to były ważne tematy. W przypadku tej pierwszej reakcje dotyczące często organizowanych w szkołach oddolnie Tęczowych Piątków, które sprowadzały na placówki kontrole doraźne, co miało zdaniem Komisji zniechęcać kadrę kierowniczą i nauczycielską szkół do angażowania się. W przypadku drugiej podobny mechanizm był wykorzystywany przeciwko edukacji seksualnej, zarówno atakując realizujące je organizacje pozarządowe, jak i wspierające je samorządy, co pokazuje gdański program „Zdrowe love”.

*W sprawach, do których udało się dotrzeć, ostateczne rozstrzygnięcia były dla nauczycieli korzystne – kończyły się uniewinnieniami lub umorzeniami. **Mimo braku potwierdzenia zarzutów i braku szkody po stronie uczniów, organy państwa stosowały środki nadmiernie surowe, wykorzystując klauzulę „uchybień godności zawodu” do oceny działań podejmowanych poza szkołą. Działania kontrolne i dyscyplinarne miały charakter zorganizowany i służyły ograniczeniu aktywności obywatelskiej nauczycieli poprzez wywołanie szerokiego efektu mrożącego w środowisku.***

*Komisja zwróciła także uwagę na projekty nowelizacji ustawy **Prawo oświatowe- Lex Czarnek i Lex Czarnek 2.0** które przewidywały gruntowne zmiany m.in. w zakresie obsadzania stanowisk kierowniczych, w tym rozszerzenie kompetencji organów nadzoru pedagogicznego, w szczególności kuratorów oświaty w zakresie kontroli działalności prowadzonej w szkołach przez podmioty zewnętrzne, w tym organizacje pozarządowe.*

*Choć żaden z tych projektów ostatecznie nie wszedł w życie, **już same ich założenia wywołały tzw. efekt mrożący o charakterze prewencyjnym, polegający na powstrzymywaniu się podmiotów zewnętrznych od podejmowania działań w szkołach z obawy przed potencjalnymi konsekwencjami administracyjnymi – na mocy wówczas obowiązujących przepisów.***

11) Wielokrotne przypadki represji nauczycielskich

Wprowadzenie

8 kwietnia 2019 roku rozpoczął się największy strajk nauczycieli i nauczycielek od lat 90., w który zaangażowało się 75% szkół, przedszkoli i innych placówek edukacyjnych (**dalej także jako “Strajk”**)²⁴⁶. Nauczyciele domagali się podniesienia wynagrodzeń zasadniczych, większych nakładów na oświatę, ale także dymisji Minister Edukacji Narodowej, Anny Zalewskiej. Negocjacje z rządem

^[1] ZNP, Dwa lata temu rozpoczął się ogólnopolski strajk w oświacie. Zob. <https://znp.edu.pl/9796-2/>

Zjednoczonej Prawicy zakończyły się fiaskiem, co poskutkowało wybuchem strajku. Polskie społeczeństwo, pomimo trudności w codziennym życiu, jakie Strajk przyniósł, w większości popierało strajkujących²⁴⁷, a w dyskursie publicznym odbyła się rozmowa o ważnej roli nauczycieli w życiu dzieci i młodzieży. Rola ta, także z perspektywy zaangażowania społecznego w obronę wartości, została przypomniana między innymi jesienią 2020 roku, gdy część nauczycieli i nauczycielek zaangażowało się w protesty organizowane przez Strajk Kobiet, nierzadko ponosząc za to konsekwencje.

31 lipca 2025 roku Komisja skierowała zapytania do wszystkich szesnastu kuratoriów oświaty w Polsce oraz do Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczące przypadków wszczęcia postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli w związku z ich udziałem w protestach obywatelskich, manifestacjach oraz publicznym wyrażaniem poglądów w sprawach społecznych.

Komisja otrzymała odpowiedzi i informacje od wszystkich kuratoriów, jednak w niektórych przypadkach dane te były niepełne i nie zawierały całości dokumentacji ani szczegółowych danych o przebiegu i zakończeniu postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych.

29 sierpnia 2029 roku Komisja zwróciła się również do Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministrze Edukacji z wnioskiem o udzielenie informacji, w tym przedstawienie całości akt sprawy, dokumentów (w tym: korespondencji wewnętrznej, notatek służbowych, pism procesowych itp.) dotyczących postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli i pracowników oświaty w związku z ich działalnością społeczną i aktywnością pro publico bono w latach 2015-2023. 4 września 2025 roku Ministra Edukacji Barbara Nowacka udzieliła Komisji odpowiedzi w tym zakresie, załączając do pisma orzeczenia wydane przez Komisję Odwoławczą.

W sierpniu 2025 roku, Komisja zwróciła się także do Związku Nauczycielstwa Polskiego z prośbą o pomoc w dotarciu do nauczycieli, którzy mogli być objęci postępowaniami dyscyplinarnymi. Dzięki temu Komisja nawiązała kontakt z częścią osób, które zgodziły się podzielić swoimi doświadczeniami oraz udostępnić posiadaną dokumentację.

²⁴⁷ Badanie CBOS https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_054_19.PDF

Podstawę tego rozdziału stanowią cztery kategorie źródeł: (i) pisma i zestawienia otrzymane od kuratoriów oświaty; (ii) korespondencja z Odwoławczą Komisją Dyscyplinarną dla Nauczycieli przy Ministrze Edukacji; (iii) dokumenty przekazane Komisji przez same nauczycielki i nauczycieli, w tym postanowienia rzeczników dyscyplinarnych; (iv) orzeczenia komisji (v) protokoły kontroli; (vi) korespondencja urzędowa; oraz (vii) relacje samych osób dotkniętych nadmiarowymi reakcjami aparatu państwa zebrane w rozmowach z członkami Komisji. Posiłkowo Komisja korzystała także z materiałów prasowych znajdujących się w mediach lokalnych i ogólnopolskich.

Zadaniem Komisji nie jest pełne i wyczerpujące przedstawienie skali i charakteru represji wobec społeczności nauczycielskiej w latach 2015-2023. Wymagałoby to zresztą dostępu do całości dokumentacji z kuratoriów, komisji dyscyplinarnych oraz Ministerstwa Edukacji. Niemniej, zgromadzone dane i informacje pozwalają Komisji na opisanie mechanizmów represji stosowanych przez organy państwa wobec nauczycieli i nauczycielek latach 2015-2023.

Zawód i misja nauczyciela a ramy prawne odpowiedzialności dyscyplinarnej

Ranga zawodu nauczyciela oraz związane z nim obowiązki i odpowiedzialność mają kluczowe znaczenie dla funkcjonowania całego systemu edukacji. Odniesienie do preambuły Karty Nauczyciela pokazuje, że ustawodawca traktuje misję nauczyciela jako wartość wspólną całego społeczeństwa, co otwiera drogę do dalszych szczegółowych regulacji wspierających edukację narodową²⁴⁸.

Z perspektywy systemowej pozycja nauczyciela jest tym mocniejsza, im wyraźniej szkoła zapewnia każdemu uczniowi warunki niezbędne do rozwoju i respektuje zobowiązania wynikające z krajowych i międzynarodowych standardów praw człowieka²⁴⁹. Skuteczność misji nauczyciela wymaga godnych warunków

²⁴⁸ Preambuła ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (t.j. Dz. U. 2019 r. poz. 2215 ze zm.).

²⁴⁹ [red. Krzysztof Gawroński], Olszewski Artur, Zajda Beata, Karta Nauczyciela. Komentarz. Wolters Kluwer Polska 2023, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/karta-nauczyciela-komentarz-587908629> [dostęp: 7.11.2025].

pracy oraz stabilnych ram prawnych i organizacyjnych, które umożliwiają realizację celów oświaty zgodnych z Konstytucją i przyjętymi zasadami etyki²⁵⁰.

System odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli w Polsce opiera się przede wszystkim na przepisach Karty Nauczyciela z dnia 26 stycznia 1982 roku²⁵¹. Zgodnie z art. 6 Karty Nauczyciela, nauczyciel obowiązany jest między innymi rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły tj. dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym także zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę, a także wspieranie każdego ucznia w jego rozwoju.

Ustawodawca przewidział odpowiedzialność dyscyplinarną głównie po to, by kreować bezpieczeństwo prawne i chronić prawo ucznia do nauki oraz wzmacniać zaufanie społeczne wobec systemu edukacji publicznej²⁵². Mechanizm odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli reguluje rozdział dziesiąty Karty Nauczyciela. Obejmuje on zasady wszczynania i prowadzenia postępowań przez rzecznika dyscyplinarnego przy wojewodzie oraz tryb prac komisji dyscyplinarnej. Postępowanie inicjuje rzecznik – z urzędu lub na wniosek – w razie naruszenia godności, obowiązków zawodowych bądź przepisów prawa. W pierwszej instancji sprawy rozpoznaje komisja powołana przy wojewodzie, w skład której wchodzi nauczyciele oraz przedstawiciel organu administracji rządowej. Orzeczenia mogą być zaskarżone do Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej przy Ministrze Edukacji. W zakresie nieuregulowanym stosuje się Kodeks postępowania administracyjnego²⁵³. Postępowanie dyscyplinarne kończy się orzeczeniem kary lub uniewinnieniem. Katalog kar obejmuje naganę, karę pieniężną, zwolnienie z pracy, czasowe pozbawienie prawa wykonywania zawodu²⁵⁴. Szczególne miejsce

²⁵⁰ *Ibidem*.

²⁵¹ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela. art. 6. art. 75. art. 76. art. 85t. Dz.U. z 2023 r. poz. 984. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19820325019> [dostęp: 03.11.2025].

²⁵² Radosław Giętkowski, Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013, ISBN 978-83-7865-124-6. Repozytorium Uniwersytetu Gdańskiego: <https://repozytorium.bg.ug.edu.pl/info/book/UOGa2716d48caf54bd5af74bb2b404b6ed6/> [dostęp: 03.11.2025].

²⁵³ Art. 75-76, 85t Karta Nauczyciela, Dz. U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19.

²⁵⁴ (art. 76 Karta Nauczyciela, Dz. U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19).

zajmuje zawieszenie nauczyciela w czynnościach na czas trwania postępowań karnych lub dyscyplinarnych, w przypadkach, gdy zagrożony jest istotny interes służby²⁵⁵.

W praktyce instrument odpowiedzialności dyscyplinarnej zabezpiecza prawa ucznia, zapobiega patologiom w środowisku szkolnym i chroni społeczną legitymację zawodu nauczyciela. Funkcja prewencyjna dominuje nad aspektem represyjnym, a dobro ucznia, prawidłowe funkcjonowanie szkoły i ochrona etosu zawodowego wyznaczają zakres ingerencji organów dyscyplinarnych²⁵⁶.

W kontekście dyrektorów szkół istotne znaczenie mają także przepisy ustawy Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 roku. Artykuł 68 ust. 1 pkt 6 nakłada na dyrektora obowiązek sprawowania opieki nad uczniami oraz stwarzania warunków harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne²⁵⁷.

Kluczowe dla oceny postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli uczestniczących w protestach i manifestacjach są standardy konstytucyjne oraz międzynarodowe dotyczące wolności wypowiedzi gwarantujące każdemu wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji²⁵⁸ i idei bez ingerencji władz publicznych²⁵⁹.

Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Adam Bodar wielokrotnie interweniował w sprawach nauczycieli, podkreślając, że wolność wyrażania poglądów oznacza wolność wszelkich zachowań stanowiących formę ekspresji własnych myśli. Jak podkreślał RPO, swoboda wypowiedzi nie może ograniczać się do informacji i poglądów, które są odbierane przychylnie, lecz odnosi się w równym stopniu do

²⁵⁵ (art. 85t Karta Nauczyciela, Dz. U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19).

²⁵⁶ K. Lisowski, [w:] J. Lisowski, K. Stradomski, *Karta Nauczyciela. Komentarz*³, 2022, art. 75, Legalis [dostęp: 03.11.2025].

²⁵⁷ Ł. Korzeniowski, [w:] M. Krawiec (red.), *Ustawa Prawo oświatowe. Komentarz*, Legalis, art. 68 [dostęp: 03.11.2025].

²⁵⁸ art. 54 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 [dostęp: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>] [dostęp: 03.11.2025].

²⁵⁹ art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930610284> [dostęp: 03.11.2025].

takich, które obrażają, oburzają lub wprowadzają niepokój. Takie są wymagania pluralizmu, tolerancji i otwartości, bez których demokratyczne społeczeństwo nie istnieje²⁶⁰.

Środowisko nauczycielskie i jego obywatelska aktywność w latach 2015-2023

Powodem Strajku była nie tylko odmowa przez rząd Mateusza Morawieckiego podwyższenia wynagrodzenia nauczycieli o 1 tysiąc zł²⁶¹, ale także krytyczne podejście znacznej części środowiska nauczycielskiego do przeprowadzonej 1 września 2017 roku bez konsultacji ze środowiskiem reformy edukacji.

O decyzji podjęcia Strajku zdecydowało przeprowadzone w około 20 tysiącach placówek oświatowych referendum, podczas którego 78% szkół opowiedziało się za rozpoczęciem protestu. 7 kwietnia 2019 roku, dzień przed zapowiadany strajkiem z jednolitego frontu wyłamała się nauczycielska „Solidarność”, jedyny związek, z którym rząd zgodził się rozmawiać i podpisał porozumienie płacowe²⁶². Protest rozpoczął się jednak zgodnie z zapowiedzią 8 kwietnia. Jego hasłem było „Strajk w trosce o jakość edukacji”. Uczestniczyło w nim niemal 75% placówek z całego kraju²⁶³. Protest poparty także inne centrale związkowe, takie jak Forum Związków Zawodowych – Branża Nauki i Oświaty i Wolny Związek Zawodowy „Forum-Oświata”. Uczestniczyli w nim także, mimo braku poparcia przez władze związku, członkowie nauczycielskiej „Solidarności”. Strajk polegał na codziennym przychodzeniu do miejsca pracy – do publicznej szkoły lub przedszkola, ale przy powstrzymywaniu się od wykonywania pracy

²⁶⁰ Rzecznik Praw Obywatelskich, *Nauczyciele nie mogą się obawiać omawiania z młodzieżą trudnych tematów*. Komunikat z 10 listopada 2020, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-nauczyciele-nie-moga-sie-bac-omawiania-trudnych-tematow> [dostęp: 03. 11.2025]. VII.564.117.2020.

²⁶¹ Por. <https://znp.edu.pl/ogolnopolska-akcja-protestacyjna-pracownikow-oswiaty/>

²⁶² Pro. <https://znp.edu.pl/9796-2/>

²⁶³ ads, rzw, kwoj / PAP, *Małeje liczba strajkujących placówek, ale ZNP i ministerstwo podają rozbieżne dane*, tvn24.pl, 10.04.2019 r., dostęp: <https://tvn24.pl/polska/strajk-nauczycieli-ile-placowek-strajkuje-ra928428-ls2288610> [dostęp: 03.11.2025].

nauczyciela, co oznaczało, że uczniowie nie mogli uczęszczać do placówek edukacyjnych²⁶⁴.

Mimo oczywistych trudności, jakie powodował Strajk, spotkał się on z wieloma gestami solidarności. Cieszył się także sporym poparciem ogółu społeczeństwa (44%). Wśród najbardziej dotkniętych strajkiem rodziców dzieci szkolnych i przedszkolnych odsetek ten wynosił 50%. 42% ogółu badanych uznawało, że rząd jest „zbyt nieustępliwy – lekceważy ich problemy i potrzeby”, a zdanie przeciwne o „zbytnej uległości rządu” wyrażało jedynie 11% badanych²⁶⁵.

25 kwietnia 2019 roku, po trzech tygodniach, w szczególności z powodu nadchodzących matur i obawy o to, aby Strajk nie utrudnił młodzieży kandydowania na studia – protest zawieszono, co w praktyce oznaczało jego zakończenie. Strajk pokazał niezwykłą solidarność środowiska nauczycielskiego, jego zdolność do samoorganizacji oraz determinację w walce o swoje prawa i godność zawodu²⁶⁶.

W tym czasie rząd kształtował przekaz dotyczący Strajku za pomocą działań instytucjonalnych, medialnych i prawnych²⁶⁷. W debacie publicznej dominował przekaz podważający zasadność protestu i przedstawiający nauczycieli jako grupę działającą kosztem dzieci oraz planowo destabilizującą przebieg egzaminów²⁶⁸. Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadziło kampanię informacyjną, mającą na celu zdyskredytowanie postawy nauczycieli i spolaryzowanie polskiego społeczeństwa, czego przejawem był także stworzony

²⁶⁴ Por. <https://warszawa.naszemiasto.pl/strajk-nauczycieli-warszawa-2019-trwa-protest-nauczycieli/ar/c1-5071011>

²⁶⁵ R. Boguszewski, *Spółeczne poparcie dla protestu nauczycieli*, *Komunikat z badań CBOS nr 54/2019*, Fundacja CBOS, Warszawa, kwiecień 2019 https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_054_19.PDF [dostęp: 09.11.2025].

²⁶⁶ Związek Nauczycielstwa Polskiego, Dwa lata temu rozpoczął się ogólnopolski strajk w oświacie, [znp.edu.pl](https://znp.edu.pl/9796-2/), 8 kwietnia 2021, dostęp: <https://znp.edu.pl/9796-2/> [dostęp: 09.11.2025].

²⁶⁷ Ministerstwo Edukacji Narodowej, *Strajk nie jest powodem do odwołania zajęć w przedszkolach i szkołach. Informacja dla rodziców*, 5 kwietnia 2019, gov.pl, dostęp: <https://www.gov.pl/web/edukacja/strajk-nie-jest-powodem-do-odwolania-zajec-w-przedszkolach-i-szkolach> [dostęp: 09.11.2025].

²⁶⁸ Rafał Paradowski, *Strajk nauczycieli w komunikatach medialnych Związku Nauczycielstwa Polskiego na Twitterze*, „Konteksty Społeczne” 2020, t. 8, nr 2, s. 91–111, dostęp: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_17951_ks_2020_8_2_91-111/c/12447-8801.pdf [dostęp: 09.11.2025].

spot, którego celem było przekierowanie sympatii społeczeństwa z protestujących nauczycieli na rząd²⁶⁹.

Równolegle upowszechniano przekaz, że rząd wykazuje elastyczność i gotowość do rozmów²⁷⁰, natomiast liderom związkowym przyświeca cel polityczny, a nie rzeczywiste dobro nauczycieli i uczniów. W przestrzeni medialnej, w tym za pośrednictwem telewizji publicznej, powielano narrację wskazującą na zbyt wygórowane oczekiwania płacowe środowiska oświatowego, a także sugerowano, że nauczyciele stanowią grupę uprzywilejowaną na tle innych pracowników sfery budżetowej. Wskazywano na koszty finansowe postulatów i silnie eksponowano argumenty o destabilizacji porządku publicznego przez długotrwały protest edukacji²⁷¹. Dużą pozytywną rolę odegrały natomiast niezależne media tak ogólnopolskie (TVN, Onet.pl, Oko Press, Gazeta Wyborcza i inne), jak i lokalne, które na bieżąco informowały o przebiegu Strajku i o rzeczywistych postulatach nauczycieli, tworząc przeciwwagę dla rządowej narracji.

Oprócz Związku Nauczycielstwa Polskiego, który reprezentował interesy środowiska, powstawały także oddolne inicjatywy obywatelskie. Takim przykładem był „Protest z wykrzyknikiem”²⁷² stworzony przez poznańską nauczycielkę matematyki Annę Schmidt-Fic w styczniu 2019 czy założona (jeszcze w 2017 roku) przez poznańską nauczycielkę historii Agnieszkę Jankowiak-Maik, znaną popularyzatorkę historii jako „Babka od histy” – Fundacja „Ja nauczyciel”²⁷³.

²⁶⁹ Rafał Boguszewski, *Spółeczne poparcie dla protestu nauczycieli*, Komunikat z badań CBOS nr 54/2019, Fundacja CBOS, Warszawa, kwiecień 2019, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_054_19.PDF [dostęp: 09.11.2025].

²⁷⁰ Rafał Paradowski, *Strajk nauczycieli w komunikatach medialnych Związku Nauczycielstwa Polskiego na Twitterze*, „Konteksty Społeczne” 2020, t. 8, nr 2, s. 91–111, dostęp: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_17951_ks_2020_8_2_91-111/c/12447-8801.pdf [dostęp: 09.11.2025].

²⁷¹ ZNP odrzuca propozycje MEiN, uznając je za wyraz arogancji i braku szacunku dla zawodu nauczyciela, <https://znp.edu.pl/znp-odrzuca-propozycje-mein-mamy-dosc-arogancji-i-braku-szacunku-dla-zawodu-nauczyciela/> [dostęp: 09.11.2025].

²⁷² Facebook, Wydarzenie: Protest z Wykrzyknikiem – Ogólnopolski Protest Nauczycieli, dostęp: <https://www.facebook.com/events/631399104001767> [dostęp: 09.11.2025].

²⁷³ „Misja”, Ja Nauczyciel <https://ja-nauczyciel.pl/misja/> [dostęp: 09.11.2025].

Te i inne oddolne inicjatywy stały się przestrzenią nie tylko protestu, ale przede wszystkim budowania wspólnoty nauczycielskiej opartej na wartościach demokratycznych, autonomii zawodowej oraz zaangażowaniu obywatelskim. Nauczyciele w tych grupach działali w imię idei jakościowej edukacji wzmacniającej demokrację i demokratyczne społeczeństwo, pokazując, że potrafią funkcjonować jako aktywne, odpowiedzialne i wrażliwe na problemy społeczne środowisko.

Nauczyciele jako grupa społeczna wykazali w latach 2015-2023 aktywność obywatelską wykraczającą daleko poza wąsko pojęte interesy zawodowe. Nauczycielki i nauczyciele masowo uczestniczyli w protestach w obronie Konstytucji i niezależnych sądów²⁷⁴. Artur Sierawski, nauczyciel historii i przedstawiciel zarządu KOD, jeszcze na długo przed strajkiem nauczycieli aktywnie włączył się w koalicję protestującą przeciwko reformie edukacji pod hasłem „Nie dla chaosu w szkole!”, pokazując jak nauczyciele potrafią łączyć walkę o swoje środowisko z szerszym zaangażowaniem obywatelskim²⁷⁵. Nauczyciele stawiali ramię w ramię z innymi organizacjami społecznymi i grupami nieformalnymi i stającymi w obronie niezależności sądownictwa, m.in. brali udział w tzw. Marszu Tysiąca Tóg²⁷⁶.

Szczególnie znaczący był udział nauczycielek w protestach w obronie praw kobiet w 2016 i 2020 roku. W październiku 2016 roku, podczas tak zwanego „czarnego protestu”, nauczycielki wielu szkół w Polsce symbolicznie poparły sprzeciw wobec zaostrzenia przepisów dotyczących przestępstw zezwalających terminację ciąży.²⁷⁷ Ich działania były widoczne także w 2020 roku, po

²⁷⁴ Komitet Obrony Demokracji, Wikipedia, 12 grudnia 2015, zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Komitet_Obrony_Demokracji [dostęp: 09.11.2025].

²⁷⁵ Artur Sierawski, „O reformie oświaty”, rozmowa Przemysław Wiszniewski, KOD Komitet Obrony Demokracji, 22 sierpnia 2016. Zob. <https://ruchkod.pl/artur-sierawski-o-reformie-oswiaty/> [dostęp: 09.11.2025].

²⁷⁶ protestzwykrzyk, wpis na portalu X, 11 stycznia 2020, <https://x.com/protestzwykrzyk/status/1215928692322467840?s=20> [dostęp: 09.11.2025].

²⁷⁷ Protesty przeciwko zaostrzeniu przepisów dotyczących aborcji, Wikipedia, 22 października 2020, zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty_przeciwko_zaostrzeniu_przepisów_dotyczących_aborcji [dostęp: 09.11.2025].

rozstrzygnięciu Trybunału Konstytucyjnego²⁷⁸ (dalej także „**Rozstrzygnięcie TK w sprawie aborcji**”), na mocy którego ten organ, w składzie z osobami wadliwie powołanymi²⁷⁹ orzekł, że przepisy tzw. ustawy antyaborcyjnej z 1993 roku, zezwalające na aborcję w przypadku ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, są niezgodne z Konstytucją RP. Nauczycielki i nauczyciele wychodzili wówczas na ulice ramię w ramię z uczniami i rodzicami, protestując przeciwko ograniczaniu praw kobiet.

Solidarność z uczestniczkami Czarnego Poniedziałku (10 nauczycielek z Zabrza)

3 października 2016 roku w całej Polsce odbył się protest organizowany przez Ogólnopolski Strajk Kobiet znany jako Czarny Poniedziałek²⁸⁰. Akcja stanowiła reakcję na projekt ustawy całkowicie zakazującej aborcji w Polsce²⁸¹. Protest miał charakter masowy, ogólnopolski²⁸². Uczestniczki akcji ubierały się na czarno w geście solidarności oraz protestowały na ulicach miast. Protest dotyczył kwestii fundamentalnych praw kobiet, w tym prawa do samostanowienia oraz prawa do ochrony zdrowia reprodukcyjnego²⁸³.

Dziesięć nauczycielek zatrudnionych w Zespole Szkół Specjalnych nr 39 w Zabrzu wraz z dyrektorką placówki postanowiły wziąć udział w ogólnopolskiej akcji

²⁷⁸ Sygn. A.t K 1/20 źródło: <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11300-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy>

²⁷⁹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w sprawie Xero Flor przeciwko Polsce, skarga nr 4907 z dnia 7 maja 2021 roku

²⁸⁰ https://pl.wikipedia.org/wiki/Og%C3%B3lnopolski_Strajk_Kobiet

²⁸¹ Protesty przeciwko zaostrzeniu przepisów dotyczących aborcji w Polsce (2020-2021), Wikipedia, hasło encyklopedyczne, Zob. [https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty_przeciwko_zaostrzeniu_przepis%C3%B3w_dotycz%C4%85cych_aborcji_w_Polsce_\(2020%E2%80%932021\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty_przeciwko_zaostrzeniu_przepis%C3%B3w_dotycz%C4%85cych_aborcji_w_Polsce_(2020%E2%80%932021)) [dostęp: 09.11.2025].

²⁸² T. Semik, „Za czarny protest nauczycielki z Zabrza pod sąd, bo przyszły w czarnych ubraniach”, Naszemiasto.pl, 4 października 2016, zob.: <https://zabrze.naszemiasto.pl/za-czarny-protest-nauczycielki-z-zabrza-pod-sad-bo-przyszly/ar/c1-4011362> [dostęp: 09.11.2025].

²⁸³ Protesty przeciwko zaostrzeniu przepisów dotyczących aborcji w Polsce (2020–2021), Wikipedia, *op. cit.*

Czarny Poniedziałek²⁸⁴. Swoją solidarność z protestującymi kobietami wyraziły poprzez symboliczny gest, ubrania się w dniu protestu na czarno²⁸⁵.

Podczas przerwy w zajęciach, w czasie wolnym od obowiązków dydaktyczno-wychowawczych i za zgodą dyrekcji placówki, wykonały wspólne zdjęcie. Jedna z nauczycielek umieściła fotografię na swoim prywatnym profilu w portalu społecznościowym. Publikacja miała charakter prywatny, nie była zamieszczona na oficjalnej stronie internetowej szkoły ani w jakiegokolwiek innej formie komunikacji instytucjonalnej placówki²⁸⁶.

Samo zdjęcie jak i informacja o zdarzeniu zostały nagłośnione przez jednego z nauczycieli zatrudnionych w tej samej placówce oświatowej. Nauczyciel skopiował zdjęcie z prywatnego profilu koleżanki, umieścił je na swoim profilu w portalu społecznościowym i opatrzył komentarzami²⁸⁷. Następnie nagłośnił sprawę, informując Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Kuratorium Oświaty w Katowicach²⁸⁸.

W następstwie tych działań Rzecznik Dyscyplinarny dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim podjął decyzję o wszczęciu postępowania wyjaśniającego, a następnie postępowania dyscyplinarnego wobec dziewięciu nauczycielek oraz dyrektorki placówki²⁸⁹.

Podstawą wszczęcia postępowania było podejrzenie popełnienia przewinienia dyscyplinarnego polegającego na publicznym manifestowaniu poglądów w godzinach i miejscu pracy, co miało stanowić naruszenie art. 6 pkt 4 i 5 Karty Nauczyciela²⁹⁰. Rzecznik dyscyplinarny zakwalifikował zachowanie

²⁸⁴ „Archiwum Osiatyńskiego. Alfabet buntu”, 11 września 2018, opis zdarzenia z dnia 03 października 2016 roku, zob. <https://archiwumosiatsynskiego.pl/alfabet-buntu/nauczycielki-z-zabrza/> [dostęp: 09.11.2025].

²⁸⁵ „Archiwum Osiatyńskiego. Alfabet buntu”, *op. cit.*

²⁸⁶ T. Semik, „Za czarny protest nauczycielki z Zabrze pod sąd, bo przyszły w czarnych ubraniach”, *op. cit.*

²⁸⁷ „Czarny nie dodaje inteligencji – wyszczupla! Szkoła Specjalna nr 39 w Zabrzu za mordowaniem upośledzonych dzieci – czeka je bezrobocie” – E. Turley, „Nauczycielki z Zabrze nie zostaną ukarane za Czarny Protest. To początek tej historii”, *Polityka*, 10 lutego 2017, zob. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1693826,1,nauczycielki-z-zabrza-nie-zostana-ukarane-za-czarny-protest-to-poczatek-tej-historii.read> [dostęp: 09.11.2025].

²⁸⁸ T. Semik, „Za czarny protest nauczycielki z Zabrze pod sąd, bo przyszły w czarnych ubraniach”, *op. cit.*

²⁸⁹ Pismo Kuratorium Oświaty w Katowicach do Przewodniczącej Komisji, 13 sierpnia 2025.

²⁹⁰ Treść zarzutów Komisja ustaliła na podstawie orzeczeń dyscyplinarnych przekazanych Komisji przez pełnomocniczkę nauczycielek i za ich zgodą.

nauczycielek jako uchybienie godności zawodu nauczyciela, powołując się na rzekomą manifestację poglądów politycznych w miejscu oraz w godzinach pracy²⁹¹.

Postępowanie przed Komisją Dyscyplinarną dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim trwało kilka miesięcy. W trakcie postępowania nauczycielki były narażone na publiczne oskarżenia, presję społeczną oraz trudności w relacjach ze współpracownikami²⁹². Po przeprowadzeniu postępowania Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim wydała orzeczenia uniewinniające wszystkie oskarżone nauczycielki oraz dyrektorkę placówki²⁹³. W uzasadnieniu orzeczenia Komisja wskazała, że każdemu obywatelowi Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia się wolność sumienia, religii oraz wyrażania swoich poglądów zgodnie z art. 53 i art. 54 Konstytucji RP. Komisja podkreśliła, że nauczycielki działały w ramach przysługujących im praw konstytucyjnych, a ich zachowanie nie nosiło znamion uchybienia godności zawodu nauczyciela²⁹⁴.

Materiały satyryczne na prywatnym profilu społecznościowym (BW)

W sprawie nauczyciela wychowania fizycznego w szkole w Żaganiu, wobec którego Komisja Dyscyplinarna przy Wojewodzie Lubuskim wszczęła postępowanie w związku z jego aktywnością na profilu społecznościowym, Komisja nie otrzymała wystarczających informacji od kuratorium i organów dyscyplinarnych. Stan faktyczny tej sprawy udało się jednak częściowo odtworzyć dzięki interwencji RPO prof. Adama Bodnara opisaną w Biuletynie Informacji

²⁹¹ Treść zarzutów Komisja ustaliła na podstawie orzeczeń dyscyplinarnych przekazanych Komisji przez pełnomocniczkę nauczycielek i za ich zgodą.

²⁹² P. Szewczyk, „Nauczycielki z Zabrza za udział w Czarnym Proteście zapłaciły wysoką cenę, ale nie żałują”, Newsweek.pl, 28 lutego 2018, zob. <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/nauczycielki-z-zabrza-za-udzial-w-czarnym-protescie-zaplacily-wysoka-cene-czarny/wjqrkj6> [dostęp: 09.11.2025].

²⁹³ Orzeczenia dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim przekazane Komisji przez pełnomocniczkę nauczycielek i za ich zgodą.

²⁹⁴ *Ibidem*.

Publicznej Rzecznika. Informacje tam zawarte znalazły także potwierdzenie w mediach opisujących sprawę²⁹⁵.

RPO podjął interwencję w oparciu o ogólnodostępne informacje prasowe, zgodnie z którymi „wobec nauczyciela wychowania fizycznego z Zespołu Szkół Technicznych i Licealnych w Żaganiu zostało wszczęte postępowanie dyscyplinarne na skutek opublikowania przez niego na portalu społecznościowym Facebooku linku do satyrycznego serialu „Ucho Prezesa” oraz wyrażenia swojego poparcia dla Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy²⁹⁶”. Na sprawę zwrócił uwagę opinii publicznej radny powiatu żagańskiego, Tomasz Kwarciański, który podczas sesji rady powiatu złożył interpelację²⁹⁷.

RPO piśmie z dnia 5 kwietnia 2017 roku, skierowanym do Przewodniczącej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Lubuskim podkreślił, że **decyzja o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego wobec wskazanego nauczyciela powinna uwzględniać konstytucyjne oraz międzynarodowe gwarancje wolności wypowiedzi oraz swobody wyrażania poglądów** w świetle Konstytucji RP, jak i Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. **„Swoboda wypowiedzi nie może ograniczać się do informacji i poglądów, które**

²⁹⁵ *Nauczyciel ma być ukarany za udostępnianie na Facebooku Ucha Prezesa. Mogą mnie za to zwolnić z pracy*, Wirtualnemedial.pl, 6 kwietnia 2017, zob. <https://www.wirtualnemedial.pl/nauczyciel-ma-byc-ukarany-za-udostepnianie-na-facebooku-ucha-prezesa-moga-mnie-za-to-zwolnic-z-pracy,7171788776216705a> [dostęp: 09.11.2025].

²⁹⁶ Pismo z dnia 5 kwietnia 2017 r. Dyrektora Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i Europejskiego Biura RPO, Mirosława Wróblewskiego do Przewodniczącej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Lubuskim zob. <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20przewodniczacej%20Komisji%20Dyscyplinarnej%20dla%20Nauczycieli%20przy%20Wojewodzie%20Lubuskim.pdf> [dostęp: 09.11.2025].

²⁹⁷ Protokół Nr XXIV.2017 z obrad sesji Rady Powiatu Żagańskiego z dnia 31 marca 2017 roku - Wypowiedź radnego Tomasza Kwarciańskiego „Mamy do czynienia z sytuacją w jednej ze szkół, jest to sytuacja świeża, że jednego z nauczycieli chce się podać do komisji dyscyplinarnej przy wojewodzie, czyli nad zwyczajnie w świecie chce się go zwolnić przez to, że zostało wysłane pismo przez starostwo, w którym domaga się wyciągnięcia konsekwencji wobec tego nauczyciela, a argumentami, załącznikami do tego są kopie z portalu społecznościowego facebook z prywatnego konta tego nauczyciela, Między innymi takie rzeczy tam są udostępnione, jak chociaż serial „Ucho prezesa”, jak chociażby 26 sprawa związana z Wielką Orkiestrą Świątecznej Pomocy i ochroną tej Orkiestry. (...) Sprawa dotyczy jednej ze szkół w Żaganiu, jest tutaj, mówiąc kolokwialnie, dyrektor „60”, chciałbym, aby, jeśli byby uprzejmy, powiedział, czy taka jest prawda, czy rzeczywiście taka sytuacja mam miejsce, czy tego typu pismo ze starostwa zostało wystosowane, czy był to rodzaj nacisków i czy rzeczywiście przez udostępnianie satyrycznych filmów w postaci „Ucho prezesa” doszliśmy do tego, że przez to stawia się kogoś przed komisją dyscyplinarną i próbuje się go szykanować. Naprawdę takie powinny być standardy?”

są odbierane przychylnie albo postrzegane jako nieszkodliwe lub obojętne, lecz odnosi się w równym stopniu do takich, które obrażają, oburzają lub wprowadzają niepokój i otwartości na inne poglądy, bez których demokratyczne społeczeństwo nie istnieje”²⁹⁸.

Ostatecznie, co Komisja ustaliła na podstawie informacji ogólnodostępnych, rzecznik dyscyplinarny przy Wojewodzie Lubuskim, który badał sprawę przez miesiąc, zdecydował o jej umorzeniu²⁹⁹.

Strajk kobiet a sprawa nauczycieli – celowy efekt mrożący czy kontrola urzędnicza?

W związku z masowymi protestami jesienią 2020 roku związanymi ze sprzeciwem wobec rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji, Ministerstwo Edukacji uruchomiło systematyczną kontrolę nauczycieli popierających Strajk Kobiet³⁰⁰, a resort przestał wszystkim dyrektorom szkół żądać pilnych raportów dotyczących przebiegu protestów w danym rejonie, o czym pisały także w tamtym czasie media³⁰¹. Kuratorzy oświaty występowali z prośbą o uzupełnienie załączonych tabel i odesłanie ich w krótkim czasie³⁰². Komisja trafiła na ślad takich tabel w korespondencjach Departamentu Kształcenia Ogólnego z kuratoriami z początku listopada 2020 roku. Rozesłana

²⁹⁸ Pismo z dnia 5 kwietnia 2017r. Dyrektora Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i Europejskiego Biura RPO, Mirosława Wróblewskiego do Przewodniczącej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Lubuskim zob. <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20przewodniczacej%20Komisji%20Dyscyplinarnej%20dla%20Nauczycieli%20przy%20Wojewodzie%20Lubuskim.pdf> [dostęp: 09.11.2025].

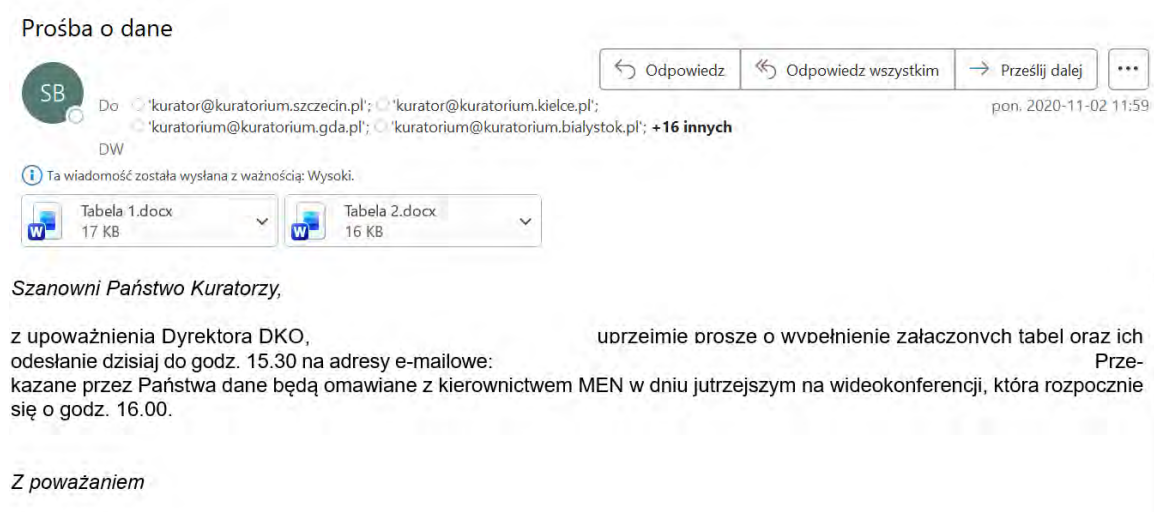
²⁹⁹ *Nauczyciel udostępniający na Facebooku Ucha Prezesa nie stracił pracy. Nie uchybił godności zawodu*, Wirtualnemedi.pl, 30 maja 2017, zob. <https://www.wirtualnemedi.pl/nauczyciel-udostepniajacy-na-facebooku-ucho-prezesa-nie-stracil-pracy-nie-uchybil-godnosci-zawodu,7171771360315521a> [dostęp: 09.11.2025].

³⁰⁰ Pkr, *MEN: będą konsekwencje prawne wobec nauczycieli, którzy namawiali uczniów do udziału w protestach*, 3 listopada 2020, <https://polskieradio24.pl/artukul/2613269,men-beda-konsekwencje-prawne-wobec-nauczycieli-ktorzy-namawiali-uczniow-do-udzialu-w-protestach>

³⁰¹ Komentarz rzecznika prasowego MEN, 2 listopada 2020, <https://www.gov.pl/web/edukacja/komentarz-rzecznika-prasowego-men>

³⁰² Paweł Korzeniowski, „MEN na tropie nauczycieli popierających strajk. Śledztwu dowodzi sam Czarnek”, 3 listopada 2020, Noizz.pl, zob.: <https://noizz.pl/spoleczenstwo/ministerstwo-edukacji-na-tropie-nauczycieli-ktorzy-poparli-strajk/9hljm4t> [dostęp: 05.11.2025].

korrespondencja zawierała dwie tabele, jedną zatytułowaną „Informacja dotycząca sytuacji związanej manifestacjami z udziałem uczniów, nauczycieli i dyrektorów”. Uzyskane informacje miały przede wszystkim na celu monitorowanie wydarzeń związanych z manifestacjami strajkowymi kobiet jesienią 2020 roku. Uznano, że wspieranie czy namawianie do protestów stanowiło złamanie etosu zawodowego oraz spowodowało zagrożenie epidemiologiczne. Ministerstwo zapowiedziało wyciągnięcie konsekwencji przewidzianych prawem wobec pracowników, którzy wspierali protesty. Zgodnie z zapowiedzią próbowano takie konsekwencje wyciągać wobec nauczycieli, dyrektorów korzystających z konstytucyjnej wolności słowa, a czasem także wobec osób, które w ogóle nie podjęły żadnych działań związanych ze wsparciem protestów, ale w związku z pełnioną funkcją miały ponieść odpowiedzialność „dla przykładu”³⁰³. Poniżej przykład uzyskanej przez Komisję korespondencji z Ministerstwa Edukacji Narodowej i pusta tabela do wypełnienia:

³⁰³ Ibidem.

Informacja dotycząca sytuacji związanej manifestacjami z udziałem uczniów, nauczycieli i dyrektorów.

Lp.	Miejscowość, szkoła	Skrócony opis zdarzenia	Podjęte działania

Rzeczniczka prasowa MEN Anna Ostrowska oświadczyła w oficjalnym komunikacie, że „jeżeli potwierdzi się, że niektórzy nauczyciele namawiali uczniów do udziału w protestach lub sami brali w nich udział, m.in. powodując zagrożenie w czasie epidemii, będą wyciągnięte konsekwencje przewidziane prawem”³⁰⁴.

Komunikat MEN z 2.11.2020 umieszczony na portalu X (ówcześnie Twitter)³⁰⁵

³⁰⁴ Polskie radio 24, 03.11.2020, Jeżeli potwierdzi się, że niektórzy nauczyciele [dostęp: 11.11.2020].

³⁰⁵ Komunikat umieszczony na profilu MEN portalu X, https://x.com/MEN_GOVPL/status/1323395734931202055?s=20

W kontekście udziału nauczycielek bądź nauczycieli w protestach związanych ze Strajkiem Kobiet kluczową rolę pełniły Wojewódzkie Kuratoria Oświaty oraz Rzecznicy Dyscyplinarni przy Wojewodach – podmioty te podejmowały działania kontrolne, wyjaśniające oraz dyscyplinarne wobec nauczycielek, nauczycieli).

Zaangażowanie Kuratoriów wynikało przede wszystkim ze zgłoszeń wpływających do nich z zewnątrz - zarówno ze strony rodziców uczennic i uczniów, ze strony „zwykłych” obywaterek i obywateli od działaczy politycznych – między innymi Prawa i Sprawiedliwości³⁰⁶.

Komisja odnotowała także działania ówczesnego Rzecznika Praw Dziecka, Mikołaja Pawlaka. Włączał się on jako strona w sprawy dyscyplinarne nauczycielek i nauczycieli³⁰⁷, m.in., co zostanie dalej zilustrowane przykładami, wnioskując o ponownie wszczęcie umorzonych postępowań – przede wszystkim w sprawach, w które osobiście zaangażowani byli politycy Prawa i Sprawiedliwości.

Udział w protestach Strajku Kobiet (IO)

Dyrektorka prywatnej szkoły podstawowej w Tczewie, brała udział w protestach Strajku Kobiet i zabierała głos na zgromadzeniach ulicznych³⁰⁸. Jej zaangażowanie w wydarzenia związane z protestami zauważył poseł Prawa i Sprawiedliwości Kazimierz Smoliński. 4 listopada 2020 roku wysłał do Kuratorium Oświaty wiadomość SMS, zgodnie z którą nauczycielka miała używać na proteście

³⁰⁶ *Nauczyciele skarżą się na sposób prowadzenia "dyscyplinarek". Min. Czarnek odpowiada Rzecznikowi. Kolejne pismo do resortu*, 23 czerwca 2023, 12 lipca 2023, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-nauczyciele-dyscyplinarki-mein-odpowiedz>

³⁰⁷ M. Szuleka, M. Kalisz, *Prawa dziecka w cieniu kryzysu praworządności. Funkcjonowanie Urzędu Rzecznika Praw Dziecka w latach 2015-2022*, Warszawa 2022, https://hfhr.pl/upload/2022/12/raport-prawa-dziecka-w-cieniu-kryzysu-praworzadnosci_1.pdf [dostęp: 18.11.2025].

³⁰⁸ Anton Ambroziak, „Zakaz wykonywania zawodu za udział w strajku kobiet? Represje kuratorium wobec nauczycielki”, OKO.press, 29 stycznia 2021, zob. <https://oko.press/zakaz-wykonywania-zawodu-za-udzial-w-strajku-kobiet> [dostęp: 09.11.2025].

wulgaryzmów³⁰⁹ oraz wskazał, że sms należy potraktować jako oficjalne zawiadomienie³¹⁰.

W drugiej połowie listopada 2020 roku Kuratorium Oświaty w Gdańsku nadało sprawie bieg i przekazało ją do prowadzenia do Delegatury w Tczewie. 20 listopada dyrektorka Delegatury wysłała pismo do dyrektorki, w którym zwróciła się z wnioskiem o odniesienie się do pozyskanych przez kuratorium informacji³¹¹. Jeszcze tego samego dnia Pomorska Kurator Oświaty – Małgorzata Bielang poinformowała posta Smolińskiego o przebiegu dotychczasowego postępowania³¹².

W odpowiedzi na żądanie wyjaśnień, 24 listopada 2020 dyrektorka odpowiedziała na pismo. Wyjaśniła ona, iż nieprawdą jest to, że miała organizować na ulicach Tczewa zgromadzenie z udziałem młodzieży, nie miała wpływu na treść haseł umieszczonych na transparentach oraz podkreśliła, iż *będąc dyrektorką szkoły jest jednocześnie wolnym człowiekiem, korzystającym w pełni ze swoich nieograniczonych przez obowiązki i etykę zawodową praw obywatelskich*³¹³.

Po otrzymaniu odpowiedzi Pomorska Kurator Oświaty złożyła do Wojewody Pomorskiego Dariusza Drelicha zawiadomienie o możliwości uchybienia godności zawodu i obowiązkom nauczyciela³¹⁴. W sprawę zaangażował się także Rzecznik

³⁰⁹ Wydruk wiadomości tekstowej wysłanej na telefon służbowy Pomorskiego Kuratora Oświaty. w aktach sprawy DT.570.3.2020.ZP, który został uznany za oficjalne zgłoszenie wszczęcia postępowania.

Uwagi: Z ustaleń Komisji, co zostało wyjaśnione poniżej wynika, że dyrektorka IO, nie była autorką tego sformułowania. Niezależnie od tego, Komisja zastrzega, że przytoczenie tego przykładu w tekście nie oznacza aprobaty Komisji dla tego rodzaju sformułowań.

³¹⁰ Maciej Sandeck, „Absurdalne zarzuty dla nauczycielki za Strajk Kobiet. Powstały po SMS-ie posta Smolińskiego z PiS”, Gazeta Wyborcza Trójmiasto, 09 czerwca 2021, zob. <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,27176043,absurdalne-zarzuty-dla-nauczycielki-za-strajk-kobiet-postawiono.html> [dostęp: 09.11.2025].

³¹¹ Pismo z Kuratorium Oświaty w Gdańsku Delegatura w Tczewie z dnia 20 listopada 2020r. Do Dyrektora z żądaniem ustosunkowania się i złożenia pisemnych wyjaśnień w sprawie. DT.570.3.2020.ZP.

³¹² Pismo z Kuratorium Oświaty w Gdańsku Delegatura w Tczewie z dnia 20 listopada 2020r. Skierowane do posta Kazimierza Smolińskiego sygn. DT.570.3.2020.ZP.

³¹³ Pismo Dyrektora Prywatnej Szkoły Podstawowej w Tczewie „Fontanna Marzeń” z dnia 24.11.2020r. Zawierające wyjaśnienia dyrektorki skierowane do Bożeny Żurawskiej Dyrektora Delegatury w Tczewie Kuratorium Oświaty w Gdańsku sygn. Akt DT.570.3.2020.ZP.

³¹⁴ Zawiadomienie o możliwości uchybienia godności zawodu i obowiązkom nauczyciela skierowane do Wojewody Pomorskiego z dnia 3 grudnia 2020r. DT.570.3.2020.ZP.

Praw Dziecka Mikołaj Pawlak, którego biuro prosiło o informację o postępowaniu³¹⁵.

16 marca 2021 roku Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim wniosła do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego³¹⁶. Rzecznik domagał się wymierzenia kary nagany z ostrzeżeniem. Złożono także wniosek o przesłuchanie w trakcie rozprawy pośta Kazimierza Smolińskiego³¹⁷.

W odpowiedzi na wniosek Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli decyzją z dnia 25 marca 2021 roku postanowiła odmówić wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, argumentując, iż w jej ocenie przytoczone przez Rzecznika dowody nie wskazują na popełnienie przez dyrektorkę deliktu dyscyplinarnego, a prawo do wolności słowa i protestu wynika z art. 51 ust. 1 i art. 57 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³¹⁸.

Zażalenie na ww. decyzję złożył Mikołaj Pawlak³¹⁹, a Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy MEN postanowiła zażalenie uwzględnić, uchylając postanowienie Komisji z dnia 25 marca 2021 roku odmawiające wszczęcia postępowania³²⁰. Sprawa wróciła do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim, która po przeprowadzeniu postępowania dowodowego w sprawie uniewinniła dyrektorkę, uznając, iż jej

³¹⁵ Pismo Dyrektora Zespołu ds. Edukacji i Wychowania Biuro Rzecznika Praw Dziecka z dnia 23 marca 2021r. Skierowane do Pomorskiego Kuratora Oświaty.

³¹⁶ Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego z dnia 16 marca 2021r. Sygn. Akt KD.5843.46.2020.BL.

³¹⁷ Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego z dnia 16 marca 2021r. Sygn. Akt KD.5843.46.2020.BL.

³¹⁸ Decyzja Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli z dnia 25 marca 2021 roku odmawiająca wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, sygn. Akt KD.5843.46.2020.

³¹⁹ Zażalenie z dnia 14 kwietnia 2021r. Rzecznika Praw Dziecka na postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 25 marca 2021r. Sygn. Akt ZEW.441.82.2021.MP (dot. Sprawy KD.5843.46.2020).

³²⁰ Postanowienie Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy MEN z dnia 20.05.2021r. Sygn. BM-OKDiR.0031.55.2021.

udziału w manifestacji jako osoby prywatnej (tj. bez powoływania się na jej pozycję zawodową) nie można jednoznacznie uznać za uderzający w godność zawodu³²¹.

Udział w protestach Strajku Kobiet (Justyna Gąsior)

Justyna Gąsior³²², polonistka w Szkole Podstawowej Integracyjnej w Świebodzicach, nauczycielka dyplomowana z trzynastoletnim stażem od lat angażowała się w działania na rzecz obrony praw człowieka³²³. 25 października 2020 roku wzięła udział w protestach w ramach ogólnopolskiego Strajku Kobiet przeciwko rozstrzygnięciu Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji³²⁴. Była jedną z organizatorek manifestacji w swojej społeczności lokalnej i parokrotnie zabierała głos publicznie³²⁵.

Aktywność Justyny Gąsior w ramach ogólnopolskich protestów Strajku Kobiet została dostrzeżona przez jednego z rodziców uczniów szkoły, w której nauczycielka pracowała. Jak wynika z udostępnionej Komisji dokumentacji, poinformował on dyrektorkę szkoły o tym, że Gąsior „wzięła udział w zgromadzeniu, na którym padły wulgarne słowa”³²⁶. Po tej informacji dyrektorka szkoły zdecydowała się złożyć wniosek do rzecznika dyscyplinarnego, który wszczął wobec nauczycielki postępowanie wyjaśniające. Jako podstawę wskazano podejrzenie uchybienia godności zawodu przez publiczne używanie wulgaryzmów w obecności młodzieży podczas zgromadzenia, co miało narażać jej życie i zdrowie w kontekście trwającej pandemii COVID-19³²⁷.

³²¹ Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 9 października 2021r. Sygn. KD.5843.46.2020.

³²² Obecnie Justyna Gąsior pełni funkcję publiczną dlatego komisja odstąpiła od anonimizacji jej danych.

³²³ Justyna Gąsior, „Justyna Gąsior on about.me”, <https://about.me/justyna.gasior82> [dostęp: 10.11.2025].

³²⁴ Ad, *Liderka Strajku Kobiet: życie mi się wywróciło, ale na bardzo dobrą stronę*, [walbrzych.wyborcza.pl](https://walbrzych.wyborcza.pl/walbrzych/7,178336,28888851,liderka-strajku-kobiet-zycie-mi-sie-wywracilo-ale-na-bardzo.html), 10.09.2022, <https://walbrzych.wyborcza.pl/walbrzych/7,178336,28888851,liderka-strajku-kobiet-zycie-mi-sie-wywracilo-ale-na-bardzo.html>, [dostęp: 20.10.2025].

³²⁵ *Ibidem*.

³²⁶ Postanowienie Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Dolnośląskim z dnia 10 maja 2021 roku przekazane przez pełnomocnika Justyny Gąsior i za jej zgodą.

³²⁷ *Ibidem*.

W obronie polonistki stanęli mieszkańcy Świebodzic oraz uczestnicy akcji Szlachetna Paczka, której koordynatorką była Gąsior. Pomoc zaoferował także Związek Nauczycielstwa Polskiego, który zajął się sprawą i zapewnił pomoc prawną³²⁸. Poparcie wyrazili również posłowie, samorządowcy oraz Rada Rodziców szkoły, która przekazała do kuratorium list z wyrazami poparcia dla nauczycielki. Aktywność społeczną nauczycielki zauważył i docenił także samorząd i burmistrz Świebodzic Paweł Ozga. Powierzył on Gąsior funkcję pełnomocniczki do spraw kobiet, pierwszego takiego stanowiska w powiecie. Jej zadaniem jako pełnomocniczki miało być podejmowanie działań na rzecz kobiet i równości szans, w tym w szczególności dotyczącej promocji zatrudnienia, aktywizacji zawodowej, ochrony przed przemocą oraz równouprawnienia kobiet we wszystkich dziedzinach życia, a także wspieranie kobiet w ich twórczości artystycznej i literackiej. Uzasadniając swoją decyzję burmistrz stwierdził, że utworzenie stanowiska to odpowiedź na ważne głosy mieszkank Świebodzic³²⁹.

10 maja 2021 roku Rzecznik Dyscyplinarny dla Nauczycieli przy Wojewodzie umorzył postępowanie³³⁰.

Po zakończeniu postępowania Gąsior podkreśliła, że nikogo nie wolno karać za poglądy i nikt nie ma prawa karać za wyrażanie swoich poglądów. Nikt też nie ma prawa ingerować w integralną wolność człowieka, a władza nie ma prawa tłumić protestów zastraszaniem, nękaniem i dyskryminowaniem uczestników³³¹.

³²⁸ K. Łapczyńska, *Strajk kobiet. Kuratorium wszczyna postępowanie przeciwko nauczycielce. Poszło o protesty*, Wirtualna Polska, 28.11.2020, zob. <https://wiadomosci.wp.pl/wroclaw/strajk-kobiet-kuratorium-wszczyna-postepowanie-przeciwko-nauczycielce-poszlo-o-protesty-6580410081442752a#:~:text=Pomoc%20zaoferowa%C5%82%20m.in.%20Zwi%C4%85zek%20Nauczycielstwa%20Polskiego> [dostęp: 20.10.2025].

³²⁹ Justyna Cader, *Nauczycielka, której grozi wydalenie z zawodu za udział w strajku kobiet objęła nowe stanowisko*, mojaswidnica.pl, 3 grudnia 2020. Zob. <https://mojaswidnica.pl/nauczycielka-ktorej-grozi-wydalenie-z-zawodu-za-udzial-w-strajku-kobiet-objela-nowe-stanowisko/> [dostęp: 20.10.2025].

³³⁰ Postanowienie Rzecznik Dyscyplinarny dla Nauczycieli przy Wojewodzie Dolnośląskim z dnia 10 maja 2021 [sygn. akt RD.5841.72.2020.MSI Wrocław].

³³¹ mn/ *Nauczycielka nie zostanie ukarana za udział w proteście*, 18 maja 2021, Swidnica24.pl, *Nauczycielka nie zostanie ukarana za udział w proteście - Swidnica24.pl - wydarzenia, informacje, rozrywka, kultura, polityka, wywiady, wypadki* [dostęp: 30.11.2025].

Udział w proteście Strajku Kobiet (Michał Sporoń³³²)

Nauczyciel II Liceum Ogólnokształcącym imienia Stanisława Staszica w Tarnowskich Górach, w październiku 2020 roku dołączył do uczestników Strajku Kobiet, odpowiadając spontanicznie na lokalne wezwanie do protestu. Demonstracje te odbywały się między innymi pod biurem postanki Prawa i Sprawiedliwości Barbary Dziuk.

Po kilku dniach postanka skierowała oficjalne doniesienie do Kuratorium Oświaty w Katowicach³³³, wskazując Michała Sporonía jako współorganizatora demonstracji „Piekło Kobiet” w Tarnowskich Górach, w której 90% uczestników miała stanowić młodzież w wieku 13-18 lat. W zawiadomieniu zarzuciła nauczycielowi wykorzystywanie wulgarnych haseł podczas manifestacji i podburzanie młodzieży przeciwko jej osobie³³⁴. Interwencja ta skutkowała wydaniem przez Śląskiego Kuratora Oświaty polecenia przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. W piśmie Śląska Kurator Oświaty zaznaczyła, że oczekuje sporządzenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego³³⁵, co nastąpiło w dniu 30 listopada 2020 roku³³⁶.

Nauczyciel w informacji przesłanej Komisji 8 września 2025 roku wskazał, iż ³³⁷ *Barbara Dziuk „upatrzyła sobie” mnie, zapewne dlatego, że od lat jestem społecznikiem i aktywnym radnym. Szkoła, w której uczę, zdaniem postanki jest lewacka i szerzy „ideologię gender”. Postanka skierowała na mnie donos do kuratorium oświaty. Pisała w nim, że rzekomo używałem „wulgarnych haseł podczas manifestacji i siałem nienawiść wśród młodych ludzi”, a także „umieszczałem w sieci wulgarne treści”.*

³³² Z uwagi na pełnienie przez Michała Sporonía funkcji publicznej Komisja odstąpiła od anonimizacji danych osobowych.

³³³ Pismo postanki Barbary Dziuk z dnia 28.10.2020r. skierowane do Śląskiego Kuratora Oświaty.

oraz Pismo Kuratorium Oświaty w Katowicach do Przewodniczącej Komisji z dnia 13 sierpnia 2025.

³³⁴ Pismo postanki Barbary Dziuk z dnia 28.10.2020r. skierowane do Śląskiego Kuratora Oświaty.

³³⁵ Pismo Śląskiego Kuratora Oświaty z dnia 4 listopada 2020r. Skierowane do Rzecznika Dyscyplinarnego Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim sygn. GK-KA.5841.111.2020.

³³⁶ Postanowienie Rzecznika Dyscyplinarnego o wszczęciu postępowania wyjaśniającego z dnia 30.11.2020r. RD.5841.111.2020.

³³⁷ Informacja przesłana Komisji 8 września 2025 roku przez Michała Sporonía.

Rzecznik dyscyplinarny kuratorium przeprowadził szereg dowodów, w tym przesłuchanie świadków oraz analizę aktywności nauczyciela w mediach społecznościowych. Jak wskazywał w wywiadzie dla Radio Piekary sam nauczyciel, również jego partnerka – z zawodu *dziennikarka – pracująca w tym czasie w wydziale promocji urzędu miejskiego, zajmująca się m.in. kontaktem z mediami, spotkała się z licznymi represjami z powodu prodemokratycznej aktywności społecznika*³³⁸. W zakresie zarzutów używania wulgarnego języka, umieszczania w internecie obraźliwych wpisów i wulgarnych postów (za co groziło nauczycielowi nawet wydalenie z zawodu)³³⁹, komisja dyscyplinarna zebrana w lutym 2021 roku na posiedzeniu niejawnym odmówiła wszczęcia postępowania³⁴⁰.

22 marca 2021 roku nauczyciel otrzymał jednak kolejne zawiadomienie od Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim³⁴¹. Tym razem Sporonowi zarzucono, że miał za pośrednictwem mediów społecznościowych namawiać młodzież do gromadzenia się w czasie pandemii i narażać tym samym zdrowie młodych ludzi³⁴². Ostatecznie postępowanie zostało umorzone³⁴³.

Nauczyciel nie wycofał się z działalności publicznej, ale podkreśla, że atmosfera zagrożenia, presji medialnej i politycznej skutkuje realnym efektem mrozącym w środowisku nauczycielskim³⁴⁴.

Ubiór jako forma protestu (nauczycielki z Gdańska)

³³⁸ Rozmowa dnia – MS, Radio Piekary News, <https://www.youtube.com/watch?v=L6VVC04-Rq8>

³³⁹ Monika Chruścińska- Dragan, *Nauczyciel z Tarnowskich Gór w środę znów stanie przed rzecznikiem dyscyplinarnym za strajk kobiet. Miał narażać zdrowie młodzieży*, „Dziennik Zachodni”, [dziennik.zachodni.pl](https://dziennikzachodni.pl), 13 kwietnia 2021, <https://dziennikzachodni.pl/tag/michal-sporon> [dostęp: 25.10.2025].

³⁴⁰ Postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie o odmowie wszczęcia postępowania z dnia 21.02.2021r. RD.5841.111.2020.

³⁴¹ Zawiadomienie o wszczęciu postępowania Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego z dnia 22.03.2021r. RD.5841.6.2021.

³⁴² *Ibidem*.

³⁴³ Postanowienie Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego o umorzeniu postępowania z dnia 13.05.2021 RD.5841.6.2021.

³⁴⁴ Pismo Michała Spironia do Komisji nadstane drogą elektroniczną w dniu 8 września 2025 r.

W październiku 2020 roku nauczycielki z przedszkola nr 77 w Gdańsku umieściły zdjęcie, na którym były ubrane na czarno jako formę protestu wobec rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji. Akcję tę dostrzegł i upublicznił na swoim profilu społecznościowym na portalu Facebook poseł Kacper Płażyński umieszczając wpis: (...) *Kim trzeba być, by manifestować tym rodzicom w twarz, jak niewiele znaczy dla nich życie ich dzieci? Dzieci, które Ci rodzicie im powierzają w opiekę? Jak nieczułym, pozbawionym empatii, paskudnym? To jest Wasz marsz i Wasze emocje. Dno człowieczeństwa, zbydlęcenie*³⁴⁵.

Jak wskazuje korespondencja przestana Komisji, do Pomorskiego Kuratorium Oświaty dotarły zgłoszenia telefoniczne od rodziców dzieci uczęszczających do placówki. W odpowiedzi na te zgłoszenia, 28 października 2020 roku Dyrektor Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego Pomorskiego Kuratorium Oświaty zażądał wyjaśnień od dyrektorki placówki³⁴⁶.

„W związku z telefonami Rodziców do Pomorskiego Kuratora Oświaty w dniu 28.10.2020 r., którzy nie godzą się z sytuacją, aby nauczyciele nosili emblematy czarnych marszów, zwrócili się o wyjaśnienie. W związku z tym proszę o pisemne, niezwłoczne złożenie wyjaśnień do okoliczności zaistniałej sytuacji” – pisał³⁴⁷.

Dzień później w sprawę włączył się ówczesny RPD Mikołaj Pawlak, który w piśmie do Pomorskiego Kuratorium Oświaty wskazał, że „tego rodzaju protest – z uwagi na tak specyficzne miejsce, jakim jest przedszkole, które jest w sposób szczególny dedykowane jest dla dzieci z porażeniem mózgowym – jest praktyką niedopuszczalną i uderza w sytuację rodzin dzieci z niepełnosprawnością”.

³⁴⁵ Kacper Płażyński, „Kacper Płażyński krytykuje pracownice Przedszkola 77 dla dzieci niepełnosprawnych. Jego słowa wywołały burzę”, 29 października 2020, Naszemiasto Gdańsk, zob. <https://gdansk.naszemiasto.pl/kacper-plazynski-krytykuje-pracownice-przedszkola-77-dla/ar/c1-7972565> [dostęp: 10.11.2025].

³⁴⁶ Pismo Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego Pomorskiego Kuratorium Oświaty Jerzego Wiśniewskiego z dnia 28 października 2020 r., do dyrektorki Przedszkola nr 77 w Gdańsku [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

³⁴⁷ Pismo Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego z dnia 28.10.2020r. wysłane pocztą elektroniczną Dyrektor Przedszkola nr 77 w Gdańsku.

Do sprawy odniosła się też prezydent Gdańska, Aleksandra Dulkiewicz, która zadeklarowała pełną solidarność z pracownikami placówki³⁴⁸.

Już 30 października 2020 roku Pomorski Kurator Oświaty skierował do Wojewody Pomorskiego zawiadomienie o uchybieniu godności zawodu i obowiązkom nauczyciela. Jako podstawę uchybień wskazano w art. 6 pkt 4 i 5 Karty Nauczyciela³⁴⁹.

Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego zdecydował się na skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego³⁵⁰. Zgodnie z wnioskiem - dyrektorze przedszkola zarzucono brak właściwego nadzoru nad personelem, dopuszczenie do wyrażenia solidarności z protestem poprzez noszenie czarnego stroju, akceptację przerwy w zajęciach i brak reakcji na spotkanie pracownic, co zostało zinterpretowane jako element protestu³⁵¹.

Z treści wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wynika, że przesłuchane pracownice przedszkola nr 77 potwierdziły, że dyrektorka przebywała w przedszkolu tylko rano, następnie udała się na spotkanie służbowe poza przedszkolem, a realne zastępstwo sprawowała tego dnia wicedyrektor. Nie miała więc ani wiedzy, ani wpływu na to, co działo się w tym czasie w miejscu pracy³⁵². Skargi dotyczyły po pierwsze czarnego stroju pracowniczek przedszkola, po drugie tego, że podczas jej nieobecności i w związku z postem pośta Płażyńskiego, zorganizowały one 10-20 minutowe spotkanie, by przedyskutować

³⁴⁸ Aleksandra Dulkiewicz, wypowiedź chroniąca pracownice Przedszkola nr 77 w Gdańsku, cytata w: Kacper Płażyński, „Kacper Płażyński krytykuje pracownice Przedszkola 77 dla dzieci niepełnosprawnych. Jego słowa wywołały burzę”, 29 października 2020, Naszemiasto Gdańsk, zob. <https://gdansk.naszemiasto.pl/kacper-plazynski-krytykuje-pracownice-przedszkola-77-dla/ar/c1-7972565#:~:text=Aleksandra%20Dulkiewicz%3A%20%E2%80%9EOsoby,doda%C5%82a%20Aleksandra%20Dulkiewicz.> [dostęp: 10.11.2025].

³⁴⁹ Zawiadomienie z dnia 30 października 2020 r. skierowane przez Pomorskiego Kuratora Oświaty Małgorzatę Bielang do Wojewody Pomorskiego SNP.570.294.2020.LCh.EO.

³⁵⁰ Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26.01.2021r. skierowany do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim.

³⁵¹ Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26 stycznia 2021 r skierowany do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorski [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

³⁵² *Ibidem*.

sytuację i podjąć jakieś kroki bezpieczeństwa³⁵³. Tymczasem ona sama nie była informowana ani o czarnym stroju nauczycielek, ani o naradzie zorganizowanej przez personel. Spotkanie miało charakter zamknięty i było reakcją personelu na pojawiające się w mediach społecznościowych pogrożki i napięcia po falach internetowego hejtu skierowanego wobec przedszkola³⁵⁴.

28 stycznia 2021 roku Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim odmówiła wszczęcia postępowania, powołując się na brak podstaw do uznania winy dyrektorki³⁵⁵. Decyzja ta spotkała się z reakcją Rzecznika Praw Dziecka, który 1 marca 2021 wniósł zażalenie³⁵⁶. Jeszcze w marcu Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy MEN, uwzględniając zażalenie, uchyliła postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania³⁵⁷. Sprawa powróciła do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim która tym razem postępowanie wszczęła³⁵⁸.

Ostatecznie, 1 lipca 2021 roku Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim uniewinniła dyrektorkę od postanowionych jej zarzutów³⁵⁹.

Profil w mediach społecznościowych jako wsparcie dla Strajku Kobiet (AM)

³⁵³ *Ibidem*.

³⁵⁴ *Ibidem*.

³⁵⁵ Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim, 28 stycznia 2021 r.

³⁵⁶ Zażalenie Rzecznika Praw Dziecka do Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministrze Edukacji i Nauki z dnia 1 marca 2021r. [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

³⁵⁷ Postanowienie Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministrze Edukacji i Nauki z dnia 25 marca 2020 r. oraz postanowienie o wszczęciu postępowania Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26 kwietnia 2021 r., [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

³⁵⁸ Postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26.04.2021r. Wszczynające postępowanie dyscyplinarne.

³⁵⁹ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 1 lipca 2021r. sygn. KD.5843.45.2020 [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

Kolejną sprawą dyscyplinarną dotyczącą – tym razem rzekomego – wsparcia przez pracownika oświaty Strajku Kobiet, była sytuacja z jednego z mrągowskich liceów – gdzie na Facebookowej stronie szkoły opublikowano kolaż ze zdjęć uczennic z błyskawicami na dłoniach czy policzkach. Post ten zauważył rodzic, który zgłosił sprawę do Kuratorium Oświaty. To zaś pismem z dnia 18 listopada 2020 roku poleciło Rzecznikowi Dyscyplinarnemu przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim przeprowadzenie postępowania przygotowawczego wobec wicedyrektor szkoły³⁶⁰. Jako powód podano podejrzenie uchybienia godności zawodu nauczyciela oraz obowiązkowi, o których mowa w art. 6 Karty Nauczyciela³⁶¹.

O wszczęciu postępowania wyjaśniającego poinformował zainteresowaną w dniu 30 listopada 2020 roku Rzecznik Dyscyplinarny dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim, wskazując, że: *Postępowanie będzie prowadzone w związku z nierzetelną realizacją zadań wynikających z powierzonego stanowiska poprzez wykorzystywanie społeczności szkolnej dla działań o charakterze politycznym polegających na upublicznianiu na oficjalnej stronie internetowej szkoły określonych wizerunków i obrazów*³⁶².

4 grudnia 2020 roku wicedyrektor placówki w piśmie do Rzecznika Dyscyplinarnego tak wyjaśniła okoliczności sprawy: *Nasza szkoła, I Liceum Ogólnokształcące im. Obrońców Westerplatte w Mrągowie posiada jedyną oficjalną stronę internetową pod adresem <http://www.lo1.mragowo.pl>. Zarówno w przeszłości, jako tylko nauczycielka biologii, ani obecnie jako również wicedyrektor naszej szkoły, nigdy nie umieszczałam żadnych wizerunków, zdjęć oraz treści politycznych. Takie treści nie były również zamieszczane przez żadne inne osoby mające prawo się tam wypowiadać, zarówno nauczycieli, Samorząd Uczniowski czy Radę Rodziców. W związku z tym uważam zarzut za bezpodstawny. Wskazała także, że żadne inne strony, w tym te dostępne w mediach społecznościowych czy na platformach internetowych – nie są oficjalnymi stronami I Liceum*

³⁶⁰ Pismo z Kuratorium Oświaty z dnia 18 listopada 2020 roku dla Rzecznika Dyscyplinarnego przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim z poleceniem przeprowadzenia postępowania przygotowawczego.

³⁶¹ *Ibidem*.

³⁶² Pismo wszczynające postępowanie wyjaśniające z 30 listopada 2020 roku, skierowane przez Rzecznika Dyscyplinarnego Elżbietę Wąsowską do AM.

Ogólnokształcącego i prowadzone są przez osoby prywatne, bez kontroli dyrektora czy wicedyrektorki nad zamieszczanymi tam treściami³⁶³.

W toku postępowania wyjaśniającego przesłuchany został m.in. dyrektor szkoły oraz obwiniona, którzy wskazali, iż jako kadra pedagogiczna nie mają dostępu ani kontroli nad stroną na portalu Facebook³⁶⁴. Mimo tych wyjaśnień 25 marca 2020 roku rzecznik dyscyplinarny złożył do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego i ukaranie AM karą nagany z ostrzeżeniem³⁶⁵, swoją decyzję argumentując m.in. w następujący sposób:

W ocenie rzecznika dyscyplinarnego wicedyrektor, pani (...), nadzorując podstawowe funkcje szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, nierzetelnie realizowała zadania związane z powierzonym jej stanowiskiem. Nie zareagowała prewencyjnie i nie podjęła działań zapobiegających pojawieniu się w przestrzeni szkolnej tego, czego być nie powinno, a co doprowadziło do wykonania przez uczniów i upublicznienia kontrowersyjnego kolażu, wywołującego m.in. niepochlebne komentarze o szkole i wychowaniu młodego pokolenia³⁶⁶.

Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim zgodnie z wnioskiem rzecznika wszczęła postępowanie³⁶⁷. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego wydała orzeczenie uniewinniające. Uznała, że prowadzony przez uczniów profil w mediach społecznościowych nie może być traktowany jako oficjalna strona szkoły, nie może więc być mowy o działaniu czy zaniechaniu po stronie pani dyrektor w związku z pojawiającymi się na nim treściami³⁶⁸.

³⁶³ Pismo wyjaśniające AM z 4 grudnia 2020 roku adresowane do Rzecznika Dyscyplinarnego. [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

³⁶⁴ Protokoły przesłuchań AM i wicedyrektora szkoły akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

³⁶⁵ Wniosek rzecznika dyscyplinarnego z 25 marca 2020 roku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego i ukaranie naganą [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

³⁶⁶ *Ibidem*.

³⁶⁷ Pismo zawiadamiające o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego z dnia 13 kwietnia 2020r. [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

³⁶⁸ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim z 8 czerwca 2020 roku uniewinniające obwinioną. [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

Zdjęcie profilowe z błyskawicą (Anna Gaszka³⁶⁹)

Nauczycielka Szkoły Podstawowej nr 4 w Żorach i radna miejska Anna Gaszka w okresie wzmożonych protestów związanych z rozstrzygnięciem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 roku zamieściła na swoim profilu społecznościowym zdjęcie przedstawiające czerwoną błyskawicę, będącą symbolem Strajku Kobiet. 3 grudnia 2020 roku mieszkanka Żor³⁷⁰, poinformowała Kuratorium Oświaty w Katowicach wskazując między innymi, że „Pani Anna Gaszka zatrudniona jako nauczyciel historii w Szkole Podstawowej nr 4 w Żorach zapraszała na forach społecznościowych uczniów i młodzież szkolną do udziału w Strajku Kobiet w czasie trwania obostrzeń spowodowanych pandemią COVID-19”³⁷¹.

W związku z treścią tego zawiadomienia Kuratorium zwróciło się do dyrekcji szkoły o wyjaśnienie³⁷². W odpowiedzi, dyrektor poinformowała Kuratorium, że zgodnie z ustalonym przez nią stanem faktycznym nauczycielka nie namawiała uczniów ww. szkoły na lekcjach do udziału w ulicznych manifestacjach, a osoby wymienione w jej postach w mediach społecznościowych nie są obecnie uczniami szkoły, ale jej absolwentami, osobami dorosłymi. Wskazała także, że do dyrekcji nie wpłynęły żadne skargi ustne lub pisemne od rodziców lub opiekunów prawnych obecnych uczniów szkoły w tym zakresie. Do swoich wyjaśnień dyrektor szkoły dołączyła notatki służbowe z przeprowadzonych z nauczycielką rozmów oraz jej pisemne oświadczenia³⁷³. 3 lutego 2021 roku Kuratorium poinformowało mieszkankę Żor, która złożyła skargę, o treści tych ustaleń³⁷⁴. Zgodnie z

³⁶⁹ Z uwagi na pełnienie przez Anne Gaszkę funkcji publicznej Komisja odstąpiła od anonimizacji danych osobowych.

³⁷⁰ Skarga 3 grudnia 2020 roku na Annę Gaszkę zaadresowana Śląskiego Kuratora Oświaty [akta kuratorium].

³⁷¹ *Ibidem*.

³⁷² Pismo Kuratorium z dnia 17 grudnia 2020 roku do dyrekcji Szkoły Podstawowej nr 4 w Żorach.

³⁷³ Pismo Dyrektorki SP nr 4 w Żorach z dnia 26 stycznia 2021 roku do Dyrektora Delegatury w Rybniku.

³⁷⁴ Pismo Delegatury w Rybniku 3 lutego 2021 skierowane do skarżącej.

wyjaśnieniami otrzymanymi przez Komisję z Kuratorium w Katowicach w sierpniu 2025 roku Rzecznik Dyscyplinarny na tym postępowanie zakończył.

Rzekome zachęcanie uczniów do udziału w Strajku Kobiet (AO)

Postępowanie wobec nauczyciela historii IX Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni, zostało wszczęte w następstwie wiadomości elektronicznej z niezweryfikowanego adresu. Zawierała ona treść skargi złożonej przez grupę rodziców do Kuratoria Oświaty w Gdańsku za pośrednictwem Ministerstwa Edukacji Narodowej³⁷⁵. W piśmie tym autor argumentował, że nauczyciel swoim zachowaniem na lekcjach oraz aktywnością w mediach społecznościowych miał zachęcać uczniów do udziału w protestach Strajku Kobiet, co narażało dzieci na niebezpieczeństwo związane z epidemią³⁷⁶. Pomimo tego, że pismo nadesłane drogą elektroniczną nie spełniało wymogów określonych w art. 63 par. 2 i 3 oraz 3a k.p.a.³⁷⁷, wezwano nadawcę do uzupełnienia tych braków formalnych w terminie 7 dni pod rygorem pozostawienia pisma bez rozpoznania³⁷⁸. Braki te nie zostały w

³⁷⁵ Mail wysłany z prywatnego adresu mailowego jednego z rodziców dzieci uczęszczających do IX Liceum Ogólnokształcącego - podpisany "Zdesperowani rodzice uczniów IX LO w Gdyni" z dnia 29.10.2020r. inicjujący postępowanie w sprawie SNP.570.295.2020, dokument ten został udostępniony Komisji przez Kuratorium Oświaty w Gdańsku.

³⁷⁶ *Ibidem*.

³⁷⁷ art. 63 KPA § 1. Podania (żądania, wyjaśnienia, odwołania, zażalenia) wnosi się na piśmie, za pomocą telefaksu lub ustnie do protokołu. Podania utrwalone w postaci elektronicznej wnosi się na adres do doręczeń elektronicznych lub za pośrednictwem konta w systemie teleinformatycznym organu administracji publicznej. Jeżeli przepisy odrębne nie stanowią inaczej, podania wniesione na adres poczty elektronicznej organu administracji publicznej pozostawia się bez rozpoznania.

§ 2. Podanie powinno zawierać co najmniej wskazanie osoby, od której pochodzi, jej adres, również w przypadku złożenia podania w postaci elektronicznej, i żądanie oraz czynić zadość innym wymaganiom ustalonym w przepisach. szczególnych.

§ 3. Podanie wniesione na piśmie albo ustnie do protokołu powinno być podpisane przez wnoszącego, a protokół ponadto przez pracownika, który go sporządził. Gdy podanie wnosi osoba, która nie może lub nie umie złożyć podpisu, podanie lub protokół podpisuje za nią inna osoba przez nią upoważniona, czyniąc o tym wzmiankę obok podpisu.

§ 3a. Podanie wniesione na adres do doręczeń elektronicznych lub za pośrednictwem konta w systemie teleinformatycznym organu administracji publicznej zawiera dane w ustalonym formacie, zawartym we wzorze podania określonym w odrębnych przepisach, jeżeli te przepisy nakazują wnoszenie podań według określonego wzoru.

³⁷⁸ Pismo Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego z dnia 5 listopada 2020r. Z wezwaniem do uzupełnienia braków formalnych skargi.

zakreślonym terminie uzupełnione, jednak Kuratorium procedowało sprawę dalej i 30 października 2020 roku skierowało prośbę o wyjaśnienia do dyrekcji szkoły³⁷⁹. Dyrektor placówki po przeprowadzeniu rozmów z nauczycielem przekazał Kuratorium informacje, że nauczyciel nie prowadził agitacji politycznej i nie namawiał uczniów do uczestnictwa w masowych zgromadzeniach, a aktywność nauczyciela na portalach społecznościowych miała charakter wyłącznie informacyjny³⁸⁰.

Podczas trwania postępowania wyjaśniającego Rada Rodziców skierowała do Kuratorium Oświaty w Gdańsku pismo z wyrazami poparcia dla nauczyciela³⁸¹. W mediach społecznościowych uczniowie i absolwenci uruchomili także kampanię solidarnościową, podkreślając autorytet nauczyciela i negując stawiane mu zarzuty³⁸². Do kuratorium wpłynęła także interwencja poselska³⁸³ posłanki Beaty Maciejewskiej. Posłanka informowała, że Pomorska Kurator Oświaty Małgorzata Bielang skierowała do dyrektorów szkół i placówek oświatowych na Pomorzu pismo, które – zdaniem Maciejewskiej – mogło zostać uznane za próbę zastraszenia społeczności szkolnej i wywieranie niezgodnych z art. 7 Konstytucji nacisków na podległe kuratorium placówki³⁸⁴.

Także Rzecznik Praw Obywatelskich zajął w tej sprawie stanowisko, wyrażając w piśmie skierowanym do Pomorskiego Kuratora Oświaty zaniepokojenie w związku ze skierowaniem przez Pomorskie Kuratorium Oświaty pism do dyrektorów szkół, nauczycieli i rodziców, w których wskazano, że *niedopuszczalne i zabronione prawem są wszelkie próby wykorzystywania*

³⁷⁹ Prośba o złożenie wyjaśnień, skierowana pocztą elektroniczną z dnia 30.10.2020r. do Dyrektora IX Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni SNP.570.295.2020.

³⁸⁰ Pismo Dyrektora IX Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni z dnia 2.11.2020r. skierowane do Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego Kuratorium Oświaty w Gdańsku wraz z protokołem z czynnościach wyjaśniających oraz wyjaśnieniami AO

³⁸¹ Pismo Rady Rodziców do Kuratorium Oświaty z dnia 6.11.2020 r.

³⁸² Katarzyna Fryc, „Komisja dyscyplinarna za poparcie strajku kobiet. Uczniowie i rodzice murem za nauczycielem”, [trojmiasto.wyborcza.pl](https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,26495243,uczniowie-i-rodzice-murem-za-nauczycielem-historii-z-gdyni.html), 9 listopada 2020, zob. <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,26495243,uczniowie-i-rodzice-murem-za-nauczycielem-historii-z-gdyni.html>, [dostęp: 09.11.2025].

³⁸³ Interwencja poselska ”w sprawie represji w zw. Z udziałem uczniów i nauczycieli w protestach Strajku Kobiet” posłanki Beaty Maciejewskiej z dnia 5.11.2020 r.

³⁸⁴ *Ibidem*.

uczniów do działań o charakterze politycznym oraz indoktrynacji ideologicznej. Każda próba wpływania na poglądy uczniów i wychowanków przez nauczycieli jest nadużyciem i łamaniem obowiązującego prawa (...) Spotka się to każdorazowo z reakcją ze strony Pomorskiego Kuratora Oświaty. Nie wolno nam zgodzić się na podsycanie do totalnej negacji oraz deprecjonowania Wartości³⁸⁵.

Dlatego też Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się do Pani Kurator z uprzejmą prośbą o podejmowania działań w taki sposób, aby wszelkie wezwania kierowane do dyrektorów szkół, nauczycieli i uczniów brały pod uwagę, zagwarantowane w Konstytucji RP i wielu innych aktach prawnych, wolności i prawa obywatelskie, takie jak m.in. wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, wolność sumienia, wolność poruszania się, wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich oraz wolność zrzeszania się. Wątpliwości Rzecznika budzi także sygnalizowane gromadzenie przez kuratorów oświaty i MEN informacji na temat zachowania nauczycieli i uczniów w ich czasie wolnym, co może stanowić naruszenie ich prawa do życia prywatnego i prawa do ochrony danych osobowych.

Fragment pisma RPO do Pomorskiego Kuratora Oświaty z dnia 6.11.2020 roku³⁸⁶

Ostatecznie, po analizie otrzymanych wyjaśnień oraz rozmowach z dyrekcją szkoły zaniechano dalszego postępowania dyscyplinarnego wobec pedagog, a sprawa została zakończona na etapie czynności wyjaśniających.

Udział uczennic i uczniów w Tour de Konstytucja (AS)

8 czerwca 2021 roku w małopolskich Dobczycach odbył się jeden z pikników w ramach ogólnopolskiej akcji „Tour de Konstytucja”³⁸⁷ – edukacyjnej inicjatywy organizowanej przez Fundację Kongres Obywatelskich Ruchów Demokratycznych, objętej honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich Adama

³⁸⁵ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 6.11.2020r. skierowane do Pomorskiego Kuratora Oświaty VII.564.117.2020.AT.

³⁸⁶ *Ibidem*.

³⁸⁷ Zob. <https://tour-de-konstytucja.pl/edycja-i-trasa>.

Bodnara³⁸⁸. Celem projektu była popularyzacja polskiej Konstytucji i rozmowy z mieszkańcami miast o prawach obywatelskich, wartościach demokratycznych i kondycji państwa prawa³⁸⁹. Podczas spotkania na dobczyckim rynku wystąpił między innymi sędzia Waldemar Żurek, który rozmawiał z mieszkańcami o Konstytucji, czytał na głos także rozdziały dotyczące praw dziecka³⁹⁰.

Uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Dobczycach, pod opieką nauczycieli, wzięli udział w tym wydarzeniu jako część „żywej lekcji” historii i wiedzy o społeczeństwie³⁹¹. Pojawiła się również grupa przedszkolaków, która otrzymała białe-czerwone chorągiewki, a ich opiekunki – egzemplarze Konstytucji³⁹².

Tego samego dnia, Minister edukacji i nauki Przemysław Czarnek nazwał obecność dzieci na spotkaniu „obrzydliwym skandalem” i zapowiedział natychmiastową interwencję oraz wykorzystanie „wszystkich narzędzi” ministerstwa³⁹³. Minister Czarnek oskarżył także organizatorów i nauczycieli o „indoktrynację dzieci i młodzieży” oraz „wykorzystanie ich w celach politycznych”³⁹⁴. Już następnego dnia po wydarzeniu w szkole podstawowej nr 1 w Dobczycach przeprowadzono kontrole doraźną³⁹⁵. 11 czerwca 2021 Burmistrz Gminy i Miasta Dobczyce złożył do Rzecznika Dyscyplinarnego zawiadomienie, w

³⁸⁸ M.F., M.P., *Dyrektor szkoły w Dobczycach zawieszona za udział uczniów w „Tour de Konstytucja”*, Głos Nauczycielski, 6 października 2021, <https://glos.pl/dyrektor-szkoly-w-dobczycach-zawieszona-za-udzial-uczniow-w-tour-de-konstytucja> [dostęp: 10.09.2025].

³⁸⁹ <https://tour-de-konstytucja.pl/edycja-i>

³⁹⁰ M. Zubel, *„To obrzydliwy skandal”. Czarnek komentuje udział dzieci w „Tour de Konstytucja”*, Wirtualna Polska, 8 czerwca 2021, <https://wiadomosci.wp.pl/to-obrzydliwy-skandal-czarnek-komentuje-udzial-dzieci-w-tour-de-konstytucja-6648531773754272a> [dostęp: 10.09.2025].

³⁹¹ Zawiadomienie Burmistrza Gminy i Miasta Dobczyce z dnia 11 czerwca 2021r. do Rzecznika Dyscyplinarnego – akta sprawy dyscyplinarnej Komisji Dyscyplinarnej przy Wojewodzie Małopolskim.

³⁹² M.Ł., *Dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 1 zawieszona. Za „Tour de Konstytucja”*, Interia, 7 października 2021, <https://wydarzenia.interia.pl/malopolskie/news-dobczyce-dyrektorka-szkoly-podstawowej-nr-1-zawieszona-za-to,nld,5569852> [dostęp: 10.09.2025].

³⁹³ mmi/, *Czarnek o udziale dzieci w „Tour de Konstytucja”: „Natychmiast podejmę interwencję”*, Polska Agencja Prasowa, 8 czerwca 2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news,887517,wpolitycepl-czarnek-o-udziale-dzieci-w-tour-de-konstytucja-natychmiast> [dostęp: 10.09.2025].

³⁹⁴ *Tour de Konstytucja w szkole. Kurator oświaty: będzie kontrola*, Onet, 9 czerwca 2021, <https://www.onet.pl/informacje/onetkrakow/tour-de-konstytucja-w-szkole-kurator-oswiaty-bedzie-kontrola/rpc4j40,79cfc278> [dostęp: 10.09.2025].

³⁹⁵ Protokół kontroli doraźnej z dnia 9 czerwca 2021r. NP.5533.2.78.2021.KP.

którym wskazał, że istnieje podejrzenie popełnienia przez dyrektora szkoły czynu naruszającego prawa i dobro dziecka³⁹⁶. Barbara Nowak, małopolska Kurator Oświaty z kolei zarzuciła dyrektorce „haniebne wykorzystywanie dzieci do spraw politycznych”, a nawet „przestępstwo wobec bezpieczeństwa dzieci”³⁹⁷ i domagała się wyciągnięcia konsekwencji wobec dyrekcji szkoły.³⁹⁸ Do sprawy włączył się także Mikołaj Pawlak³⁹⁹.

Rzecznik Dyscyplinarny dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim 23 września, po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, wszczął postępowanie dyscyplinarne⁴⁰⁰. Burmistrz Dobczyc Tomasz Suś, w październiku 2021 roku, na wniosek Rzecznika Praw Dziecka⁴⁰¹, zawiesił dyrektorkę w pełnieniu obowiązków⁴⁰². Tłumaczył, że „obowiązek wynikał bezpośrednio z ustawy” i nie miał innej możliwości działania.⁴⁰³

Komisja dyscyplinarna przy Wojewodzie Małopolskim orzeczeniem z 6 października 2022 roku⁴⁰⁴ w części uniewinniła dyrektorkę od zarzucanych jej czynów, niemniej jednak uznała ją winną w zakresie tego, że „naruszyła dobra i prawa dzieci/uczniów poprzez niezapewnienie im bezpieczeństwa fizycznego i

³⁹⁶ Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia deliktu dyscyplinarnego z dnia 11 czerwca 2021r. RO.2120.7.2021.MAZU.

³⁹⁷ "Tour de Konstytucja" ma znamiona wieców politycznych; udział dzieci naganny - Barbara Nowak odpowiada Rzecznikowi (brpo.gov.pl), 7 lipca 2021, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/to-nie-popularyzacja-konstytucji-barbara-nowak-odpowiada-rpo>[dostęp: 07.11.2025].

³⁹⁸ Redakcja, *Kurator oświaty Barbara Nowak chce odwołania dyrektora SP1 w Dobczycach*, KMY.PL, 7 lipca 2021, <https://kmy.pl/kurator-oswiaty-barbara-nowak-chce-odwolania-dyrektor-sp1-w-dobczycach/> [dostęp: 10.09.2025].

³⁹⁹ Pismo RPD z dnia 2 sierpnia 2021r. Sygn. ZEW.441.632.2021.ES.

⁴⁰⁰ Postanowienie o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego z dnia 23 września 2021r. WO-I.5841.37.2021.ZA

⁴⁰¹ Wniosek RPD o zawieszenie nauczyciela pełniącego funkcję dyrektora szkoły, z dnia 22 września 2021r. Sygn. ZEW.441.632.2021.AS.

⁴⁰² *Dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 1 zawieszona. Za "Tour de Konstytucja"*, Interia.pl, 8 października 2021, <https://wydarzenia.interia.pl/malopolskie/news-dobczyce-dyrektorka-szkoly-podstawowej-nr-1-zawieszona-za-to,nld,5569852> [dostęp: 10.09.2025].

⁴⁰³ *Tour de Konstytucja zbiera żniwo. Dyrektorka szkoły w Dobczycach zawieszona*, Miasto-info.pl, 7 października 2021, <https://miasto-info.pl/myslenice/28173,tour-de-konstytucja-zbiera-zniwo-dyrektorka-szkoly-w-dobczycach-zawieszona.html> [dostęp: 10.09.2025].

⁴⁰⁴ Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy Wojewodzie Małopolskim z dnia z 6 października 2022 roku [akta Małopolskiego Kuratorium Oświaty].

psychicznego wydając w dniu 8 czerwca 2021 roku zgodę na ich udział w wydarzeniu pt. Tour de Konstytucja na Rynku w Dobczycach bez wcześniejszego dostatecznego rozeznania sytuacji, a w szczególności treści, które miały być przekazywane w trakcie tego przedsięwzięcia (...) w konsekwencji czego uczniowie zostali narażeni na treści niedostosowane do ich wieku rozwojowego(...) ⁴⁰⁵. Dyrektorka została ukarana naganą, chociaż Rzecznik Dyscyplinarny domagał się znacznie surowszej kary, a mianowicie zwolnienia z pracy z zakazem wykonywania zawodu przez trzy lata.

Społeczność lokalna stanęła murem za dyrektorką. Rodzice i uczniowie zebrali się pod szkołą i rozpoczęli zbieranie podpisów pod petycją „Murem za dyrektorką i nauczycielami z SP 1 Dobczyce”. Petycję, apelującą o zaniechanie nagan i zwolnień wobec nauczycieli, podpisało blisko 800 osób ⁴⁰⁶. W petycji mieszkańcy Dobczyc, rodzice uczniów i społeczność powiatu myślenickiego podkreślali, że nauczycielami i dyrektorką „kierowały dobre intencje przekazania uczniom wiedzy o prawach, wolności i Konstytucji” ⁴⁰⁷. Zwracali uwagę, że w dobie pandemii „żywe lekcje” są pozytywne dla zdrowia fizycznego i psychicznego młodzieży. ⁴⁰⁸

W listopadzie 2021 roku Tour de Konstytucja powróciła do Dobczyc jako do „przystanku na żądanie”, by okazać wsparcie zawieszanej dyrektorce. Podczas tego wydarzenia AS została przyjęta owacją przez zgromadzonych mieszkańców ⁴⁰⁹.

Postępowanie dyscyplinarne trwało przez prawie trzy lata. Dyrektorka odwołała się od wyroku do Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej przy MEN, która w lutym 2023 roku uchyliła karę nagany i przekazała sprawę do ponownego rozpoznania, wskazując, że zarzuty nie zostały dostatecznie udokumentowane. Stwierdzono także, iż „samo wyjście na festyn odbywający się pod hasłem Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej i pod patronatem np. Rzecznika Praw

⁴⁰⁵ *Ibidem*.

⁴⁰⁶ Zob. *Murem za dyrektorką i nauczycielami z SP1 Dobczyce*, https://www.petycjeonline.com/murem_za_dyrektorka_i_nauczycielami_z_sp1_dobczyce.

⁴⁰⁷ *Op. cit.*

⁴⁰⁸ *Op. cit.* https://www.petycjeonline.com/murem_za_dyrektorka_i_nauczycielami_z_sp1_dobczyce

⁴⁰⁹ Tomasz Stępień, „Tour de Konstytucja” ponownie w Dobczycach. „Chcemy okazać wsparcie”, Onet.pl / Głos24.pl, 31 października 2021, <https://www.onet.pl/informacje/glos24/tour-de-konstytucja-ponownie-w-dobczycach-chcemy-okazac-wsparcie/17gb4hx,30bc1058> [dostęp: 10.09.2025].

Obywatelskich (a tak reklamowane było wydarzenie Tour de Konstytucja w mediach), w myśl podstawy programowej nie można uznać za niedopuszczalną formę wdrażania młodych obywateli do uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności. Sama podstawa programowa opisuje treść nauczania wiedzy o społeczeństwie w następujący sposób: treści nauczania sformułowano tak, żeby uczeń miał świadomość wpływu obywateli na życie publiczne, przy czym poza formami konwencjonalnymi uwypuklono także te niekonwencjonalne. Sprzyjać ma to kreowaniu aktywnych postaw w życiu społecznym, ale i brania odpowiedzialności za własne wybory i czyny. Gdyby w tak ochronny dla dzieci i młodzieży sposób podchodzić do treści rzekomo narażających je na niebezpieczeństwo psychiczne, można pokusić się o analogię, że Balladyna Juliusza Słowackiego, będąca lekturą w szkole podstawowej, zawiera niedostosowane treści w zakresie morderstwa z premedytacją i jako taka stanowi dla młodych czytelników zagrożenie⁴¹⁰. Po ponownym rozpoznaniu sprawy orzeczeniem z dnia 27 lutego 2024 roku Komisja Dyscyplinarna działająca przy Małopolskim Kuratorium Oświaty uniewinniła dyrektorkę⁴¹¹.

AS przeszła na emeryturę przed ostatecznym rozstrzygnięciem sprawy. Decyzję tę podjęta z obawy przed niekorzystnym rozstrzygnięciem komisji i wnioskowanym przez rzecznika dyscyplinarnego zwolnieniem dyscyplinarnym. W rozmowie z reporterem tvn24.pl podkreśliła, że gdyby nie działania Barbary Nowak, wciąż uczyłaby dziś w szkole.⁴¹² Po zakończeniu tej sprawy dyrektor mówiła: *To była walka o honor i cieszę się, że zakończyła się zwycięstwem*⁴¹³.

Podsumowanie

⁴¹⁰ Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 27 lutego 2024 roku.

⁴¹¹ Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 27 lutego 2024 roku.

⁴¹² wini/tok, *Dyrektorka szkoły zawieszona przez Barbarę Nowak została uniewinniona*, TVN24, 29 lutego 2024, <https://tvn24.pl/kraow/dobczyce-dyrektorka-szkoly-zawieszona-przez-barbare-nowak-zostala-uniewinniona-st7796978> [dostęp: 10.09.2025].

⁴¹³ wini/tok, *Dyrektorka szkoły zawieszona przez Barbarę Nowak została uniewinniona*, TVN24, 29 lutego 2024, <https://tvn24.pl/kraow/dobczyce-dyrektorka-szkoly-zawieszona-przez-barbare-nowak-zostala-uniewinniona-st7796978> [dostęp: 10.09.2025].

Dobór spraw zaprezentowanych w tej części raportu miał na celu pokazanie mechanizmów o charakterze dyscyplinarnym i represyjnym, jakie organy państwa stosowały wobec nauczycieli i nauczycielek zaangażowanych w budowę społeczeństwa obywatelskiego.

Komisja zauważyła, że choć z udostępnionych jej danych, dokumentów i informacji wynika, że końcowe rozstrzygnięcia organów prowadzących postępowania wyjaśniające lub dyscyplinarne były dla nauczycieli i nauczycielek korzystne, to zastosowane wobec nich środki były nadmierowe wobec przedstawianych im zarzutów. **Działania te, w połączeniu z publiczną krytyką ze strony czołowych polityków obozu ówczesnie rządzącego i aktywnością kuratoriów, mogły powodować wśród nauczycieli i nauczycielek efekt mrozący mający zniechęcić ich do podejmowania działań proobywatelskich i prospołecznych.**

Opisane w tym rozdziale sprawy pokazują także sprzężenie działań polityków Prawa i Sprawiedliwości, kuratoriów oświaty, Rzecznika Praw Dziecka i rzeczników dyscyplinarnych przy wojewodach. Jak wynika z dokumentacji uzyskanej przez Komisję od poszczególnych kuratoriów oświaty, co do zasady zażalenie Rzecznika Praw Dziecka na odmowy wszczęcia postępowania dyscyplinarnego były uwzględniane przez Odwoławczą Komisję Dyscyplinarną przy Ministrze Edukacji. Działania RPD wymuszały kontynuację postępowań, czego efektem była długotrwałość i intensyfikacja czynności. **Sprzężenie to wzmacniało asymetrię pozycji procesowej oraz potęgowało dolegliwość samych postępowań.**

Postępowania uruchamiano przede wszystkim na podstawie zgłoszeń zewnętrznych, tj. zawiadomień polityków, rodziców, obywateli i sygnałów medialnych. Choć w otrzymanej dokumentacji brak spraw formalnie wszczętych z urzędu, to niski próg inicjacyjny potwierdzają przypadki, w których wystarczające były zawiadomienia telefoniczne czy komunikaty w mediach społecznościowych, po których kuratoria natychmiast żądały wyjaśnień i przekazywały sprawy rzecznikom dyscyplinarnym.

Ministerstwo Edukacji Narodowej „kontrolowało” też system poprzez wspomniane w rozdziale tabele, które wypełniały kuratoria i które miały też zdaniem Komisji efekt mrożący.

W przypadku stwierdzenia drobnych uchybień proceduralnych, zamiast cyklu zaleceń naprawczych w trybie nadzoru pedagogicznego, sprawy szybko przekierowywano do postępowania dyscyplinarnego. Dodatkowo postępowaniom dyscyplinarnym i kontrolnym często towarzyszyła kampania informacyjna deprecjonująca nauczycieli. Narrację kształtowały wypowiedzi polityczne i materiały medialne, które przypisywały nauczycielom odpowiedzialność lub nieprawidłowości jeszcze przed oceną dowodów, co budowało presję na organy i środowisko pracy.

12) Lex Czarnek – jak niedoszła „reforma” edukacji wywołała efekt mrożący w działaniu szkół i organizacji pozarządowych

W latach 2021-2022 ówczesny Minister Edukacji i Nauki w rządzie Zjednoczonej Prawicy Przemysław Czarnek przedstawił projekty nowelizacji ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw, które w przestrzeni publicznej zaczęły funkcjonować pod nazwą „Lex Czarnek”.

Minister Czarnek wyszedł z propozycją dwóch ustaw, które w publicznym dyskursie zostały potocznie nazwane Lex Czarnek⁴¹⁴ i Lex Czarnek 2.0.⁴¹⁵ Obie ustawy, chociaż mające duży wpływ na system oświaty, zostały złożone jako projekty poselskie, nie podlegające więc konsultacjom publicznym.

Projekty wywołały falę protestów, w których udział wzięli także młodzi ludzie, coraz głośniej mówiący o tym, jakiej szkoły chcą i dlaczego wizja ministra Czarnka nie jest dla nich odpowiednia⁴¹⁶. Wówczas powstała między innymi inicjatywa

⁴¹⁴ Pierwsza wersja ustawy zawetowana przez Prezydenta Andrzeja Dudę.

⁴¹⁵ Projekt zgłoszony przez posła Prawa i Sprawiedliwości po odrzuceniu pierwszego projektu wetem Prezydenta

⁴¹⁶ Jędrzej Dudkiewicz, *Lex Czarnek: Młodzi mówią głośno „Nie”*, ngo.pl, 16 lutego 2022, <https://publicystyka.ngo.pl/lex-czarnek-mlodzi-mowia-glosne-nie> [dostęp: 20.11.2025].

“Wolna Szkoła”, przedstawiająca siebie „jako społeczna kampania sprzeciwu wobec prób centralizacji zarządzania oświatą, którą chciał wprowadzić rząd Prawa i Sprawiedliwości”⁴¹⁷.

Pierwsza Lex Czarnek przewidywała gruntowne zmiany m.in. w zakresie obsadzania stanowisk kierowniczych, w tym rozszerzenie kompetencji organów nadzoru pedagogicznego, **w szczególności kuratorów oświaty w zakresie kontroli działalności prowadzonej w szkołach przez podmioty zewnętrzne, w tym organizacje pozarządowe**. Projektowane zmiany miały pozwolić kuratorom oświaty odwołać dyrektora placówki publicznej w terminie 14 dni. Zwolniony dyrektor nie miał mieć w świetle tamtych przepisów możliwości odwołania się od decyzji. Do samego odwołania miał wystarczyć brak wykonania zaleceń pokontrolnych kuratorów i przedstawicieli kuratoriów. **Dyrektor miał również uzyskiwać zgodę kuratorium na czynności prowadzone w szkołach przez organizacje społeczne, które od wielu lat wspomagały kadrę pedagogiczną w realizacji ustawowych zadań – edukacyjnych, jak i wychowawczych**. W praktyce zmiany te mogłyby **uderzyć w prowadzoną przy udziale tych organizacji edukację obywatelską oraz klimatyczną**⁴¹⁸.

Założenia nowelizacji spotkały się z zastrzeżeniami samorządów⁴¹⁹ organizacji pozarządowych⁴²⁰ oraz środowiska oświatowego⁴²¹. Dotyczyły przede wszystkim potencjalnego naruszenia zasady autonomii placówek oświatowych oraz ryzyka nadmiernej centralizacji procesu decyzyjnego, która prowadziłaby do ograniczenia pluralizmu edukacyjnego. Podkreślano, że nowe rozwiązania mogą

⁴¹⁷ Informacja ze strony organizacji: [Informacje o Wolnej Szkole](#).

⁴¹⁸ *Ekologia wejdzie do szkół. Ale Czarnek tu też dostrzega „ideologię”*, businessinsider.com, 17 sierpnia 2021, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/ekologia-w-szkolach-czarnek-ma-jedno-ale-i-mowi-o-ideologii/1b2bv36> [dostęp: 20.11.2025].

⁴¹⁹ Związek Miast Polskich, *O tym dlaczego „Lex Czarnek” narusza Konstytucję*, miasta.pl, 1 lutego 2022, <https://www.miasta.pl/aktualnosci/o-tym-dlaczego-lex-czarnek-narusza-konstytucje> [dostęp: 20.11.2025].

⁴²⁰ Anton Ambroziak, *To będzie koniec niezależności szkół. Organizacje społeczne ostrzegają przed Lex Czarnek*, OKO.press, 17.06.2021, <https://oko.press/organizacje-spoeczne-ostzegaja-przed-lex-czarnek> [dostęp: 20.11.2025].

⁴²¹ SOS dla Edukacji, *Apel do parlamentarzystów o zatrzymanie prac nad „Lex Czarnek” i „Lex Wójcik”*, sosdlaedukacji.pl, 6 grudnia 2021, <https://sosdlaedukacji.pl/apel-do-parlamentarzystow-o-zatrzymanie-prac-nad-lex-czarnek-i-lex-wojcik/> [dostęp: 20.11.2021].

wywołać efekt zniechęcający wobec inicjatyw pozaszkolnych ze względu na zwiększenie obciążeń administracyjnych oraz niepewność co do zakresu uznaniowości opinii kuratora oświaty.

2 marca 2022 roku Prezydent RP Andrzej Duda poinformował o zawetowaniu ustawy Lex Czarnek, wskazując przede wszystkim na niechęć do polaryzowania społeczeństwa w początkowej fazie zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę⁴²².

Weto Prezydenta spotkało się z ponadpartyjną satysfakcją społeczną⁴²³. Szef MEiN Przemysław Czarnek już w marcu zapowiedział powrót z nową wersją projektu, pomimo apelu Prezydenta, aby *uznać temat za zakończony*⁴²⁴.

3 listopada 2022 roku odbyła się debata nad znowelizowaną wersją projektu ustawy „Lex Czarnek”, czyli „Lex Czarnek 2.0”. 1 grudnia 2022 roku Sejm odrzucił uchwałę Senatu odrzucającą w całości nowy projekt, po czym dzień później przekazano ją ponownie do podpisu Prezydenta⁴²⁵. 15 grudnia 2022 roku Prezydent RP Andrzej Duda po raz drugi odmówił podpisania nowelizacji Prawa oświatowego. Prezydent, uzasadniając swoją decyzję, argumentował, że *nie udało się osiągnąć społecznego kompromisu w sprawie tych zmian*⁴²⁶. Był to więc drugi projekt nowelizujący, który miał w sposób znaczący wzmocnić nadzór kuratorów i który „przepadł” na etapie podpisu Prezydenta.

Przy uzasadnianiu decyzji na temat drugiego weta Prezydent wskazał również, że w związku z przedmiotowym projektem ustawy wpłynęły do niego 133

⁴²² Związek Nauczycielstwa Polskiego, *Prezydent zawetował lex Czarnek!*, znp.edu.pl, <https://znp.edu.pl/prezydent-zawetowal-lex-czarnek/> [dostęp: 20.11.2025].

⁴²³ Piotr Pacewicz, *70 proc. cieszy, że nie ma Lex Czarnek. Mają rację z 6 powodów. Dziś to by dopiero była katastrofa*, OKO.press, 20 marca 2022, <https://oko.press/70-proc-sie-cieszy-ze-nie-ma-lex-czarnek-ipsos> [dostęp: 20.11.2025].

⁴²⁴ Sebastian Białach, *Przemysław Czarnek zapowiada lex Czarnek 2.0*, wiadomosci.onet.pl, 2 marca 2022, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/prezydent-duda-wetuje-przemyslaw-czarnek-zapowiada-lex-czarnek-20/w7hrz4d> [dostęp: 20.11.2025].

⁴²⁵ Przebieg procesu legislacyjnego poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw, sejm.gov.pl, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2710> [dostęp: 20.11.2025].

⁴²⁶ Oświadczenie Prezydenta RP z 15.12.2022, prezydent.pl, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/oswiadczenie-prezydenta-rp%2C62468> [dostęp: 20.11.2025].

listy protestacyjne, przy czym niektóre z nich miały zostać podpisane przez nawet kilkadziesiąt organizacji społecznych lub kilkanaście tysięcy osób prywatnych⁴²⁷.

Pomimo, że żaden z zapowiadanych projektów „Lex Czarnek” nie wszedł w życie, już same założenia projektów wywołały tzw. efekt mrożący o charakterze prewencyjnym, polegający na powstrzymywaniu się podmiotów zewnętrznych od podejmowania działań w szkołach z obawy przed potencjalnymi konsekwencjami administracyjnymi – na mocy wówczas obowiązujących przepisów. Charakterystyka tego zjawiska wskazuje na podobieństwo do mechanizmów określanych w literaturze jako działania o naturze SLAPP-owej, tj. oddziałujących głównie poprzez samą możliwość zastosowania instrumentów prawnych, niezależnie od ich faktycznego wdrożenia.

W praktyce funkcjonowania organizacji społecznych odnotowano przypadki istotnych trudności we współpracy ze szkołami – pomimo i tak rygorystycznych regulacji obowiązujących w tym zakresie. W szczególności podmioty realizujące działania z zakresu edukacji obywatelskiej i antydyskryminacyjnej spotykały się ze znaczącymi trudnościami w realizacji swoich działań. Za przykład może posłużyć historia działalności Fundacji GrowSPACE, która od 2022 r. organizowała ogólnopolski projekt – Ranking Szkół Przyjaznych LGBTQ+⁴²⁸, polegający na wypełnianiu przez osoby uczniowskie anonimowych ankiet na temat poziomu przyjazności w ich szkołach. Najwyżej oceniane szkoły były nagradzane specjalnymi dyplomami oraz tabliczkami z napisem „Bezpieczna Szkoła”, które były zawieszane na gmachach budynków tych szkół. Taki stan rzeczy nie odpowiadał m.in. politykowi ówczesnego obozu rządzącego – Januszowi Kowalskiemu, krytykującemu dyrekcję I Liceum Ogólnokształcącego w Kędzierzynie-Koźlu, która w 2023 r. zajęła w Rankingu Szkół Przyjaznych LGBTQ+ 8. Miejsce w skali kraju: *Jeżeli jakaś dyrektorka w I Liceum w Kędzierzynie-Koźlu pozwala na to, aby mieć dzieciom w głowach, że jest więcej niż dwie płcie*

⁴²⁷ *Ibidem*.

⁴²⁸ Strona projektu Ranking Szkół Przyjaznych LGBTQ+, <https://lgbtplusme.com/ranking/pl> [dostęp: 20.11.2025].

*biologiczne, to jest ogromne ryzyko, że dzieci zaczną testować, eksperymentować ze swoją seksualnością, a to pierwszy krok do problemów psychiatrycznych*⁴²⁹.

Realizując inny projekt, który miał na celu wsparcie szkół w przeglądzie obowiązujących statutów pod kątem ewentualnych naruszeń praw uczniów, GrowSpace spotykała się z dużą liczbą odmów, w tym odpowiedziami, jak m.in. *Dzień dobry, ja w kwestii projektu, odczytałem na FB szkolnym, ale wolę odpowiedzieć priv: w chwili obecnej za wszelkie działania i współpracę odpowiada dyrektor, który podlega nadzorowi kuratorium... (...) Lex Czarnek nie weszło, ale jakby nadzór działa...*⁴³⁰.

Zgłaszane w tym zakresie obawy przez szkoły potwierdzały, że już sama zapowiedź oraz możliwość uchwalenia projektowanych przez ministra Przemysława Czarneka zmian, pomimo dwukrotnego ich zawetowania, wywołały efekt mrozący, wpływający na decyzje dyrektorów dotyczące współpracy z organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza tymi o profilu nieodpowiadającym modelowi społecznemu promowanemu przez ówczesną władzę.

Pomimo braku formalnego rozszerzenia kompetencji nadzorczych kuratorów oświaty, wśród dyrektorów szkół utrzymywała się obawa, że kuratorzy ci – dysponując obowiązującymi instrumentami kontroli oraz korzystając z deklarowanego wsparcia ze strony ministra Czarneka – mogą w praktyce intensyfikować działania nadzorcze wobec placówek współpracujących z organizacjami pozarządowymi.

13) Tęczowe Piątki – efekt mrozący a oddolny ruch i solidarność

Tęczowe Piątki – efekt mrozący a oddolny ruch i solidarność

„Tęczowe Piątki” to organizowana od 2016 roku przez Kampanię Przeciw Homofobii („KPH”), a następnie Fundację GrowSPACE oddolna akcja edukacyjna

⁴²⁹ Janusz Kowalski uderza w dyrektację szkoły przyjaznej osobom LGBTQ+. "Przekroczył granicę", fakty.tvn24.pl, 15 sierpnia 2023, <https://fakty.tvn24.pl/fakty-po-poludniu/janusz-kowalski-uderza-w-dyrekcje-szkoly-przyjaznej-osobom-lgbtq-przekroczyl-granice-st7288561> [dostęp: 20.11.2025].

⁴³⁰ Informacje przekazane Komisji przez Fundację GrowSPACE.

w szkołach, mająca wzmocnić wiedzę i pokazać różnorodność, a uczniom i uczennicom, zwłaszcza LGBT+ pokazać, że mogą się w polskiej szkole czuć bezpiecznie.

Od początku swojego istnienia stała się ona celem ataków. Akcję krytykowała jako niezgodną z Prawem oświatowym Ministra Edukacji Narodowej w rządzie Zjednoczonej Prawicy, Anna Zalewska⁴³¹, jak i jej następca (jako Minister Edukacji i Nauki) Przemysław Czarnek⁴³². Drugi z ministrów kontynuował po swojej poprzedniczce systemowe działania przeciwko społeczności LGBT+, przede wszystkim wykorzystując kuratoria oświaty do kontrolowania szkół biorących udział w akcji, ale i wzmacniając dyskurs wykluczający społeczność LGBT+. Równocześnie Tęczowe Piątki pokazały w wielu miejscach determinację i odwagę uczniów i uczennic, nauczycieli, dyrektorów, ale także siłę ich wzajemnego wsparcia i zaufania, będąc tym samym ważną lekcją wiedzy o społeczeństwie dla młodych ludzi.

Pierwsza edycja Tęczowego Piątku miała miejsce 28 października 2016 roku, udział w niej wzięło 75 szkół⁴³³. Szkoły dołączały do akcji same, a jej przebieg zależał od uczniów i nauczycieli. KPH mogła dostarczyć na życzenie szkoły gotowe materiały, jak plakaty czy przypinki. Największą popularnością akcja cieszyła się w 2018 roku, gdy media obiegała informacja o ponad 200 szkołach, które do niej dołączyły. Rok później KPH już nie zbierała takich informacji; szkoły lub uczniowie i uczennice organizowali się sami⁴³⁴. Głównym celem Tęczowego Piątku było

431 Zespół wPolityce.pl, rozmawiał Rafał Stefaniuk, *NASZ WYWIAD. Zalewska ostrzega przed tzw. Tęczowym Piątkiem: Jeżeli zostanie zorganizowany, to będzie to złamanie prawa*, wpolityce.pl, 25 października 2018. Zob., <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/418248-nasz-wywiad-zalewska-ostrzega-przed-tzw-teczowym-piatkiem> [dostęp: 04.12.2025].

432 D. Starzyńska-Rosiecka, *Minister Czarnek o Tęczowym piątku: obowiązujące przepisy są doskonale znane kuratorom*, "pap.pl", 28 października 2021. Zob. <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C984730%2Cminister-czarnek-o-teczowym-piatku-obowiazujace-przepisy-sa-doskonale-znane> [dostęp: 06.12.2025].

433 P. Kościński, *Dziś "tęczowy piątek" w polskich szkołach. By każdy uczeń czuł się dobrze. Ale postawie PiS protestują*, wyborcza.pl, 28 października 2016, zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,20903181,dzis-teczowy-piatek-w-polskich-szkolach-by-kazdy-uczen-czul.html> [dostęp: 04.12.2025].

434 M. Golonka, *Tęczowy piątek 2019. Warszawa: Które szkoły okażą 25.10 wsparcie nastolatkom LGBT? W ubiegłym roku w akcji KPH wzięło udział ponad 200 szkół*, i.pl, 25 października 2019. Zob. <https://i.pl/teczowy-piatek-2019-warszawa-ktore-szkoly-okaza-2510-wsparcie-nastolatkom-lgbt-w-ubieglym-roku-w-akcji-kph-wzielo-udzial-ponad/ar/c1-14529097> [dostęp: 04.12.2025].

pokazanie, że dana szkoła jest bezpieczna i przyjazna dla wszystkich. Jak mówił wtedy prezes KPH, Vyacheslav Melnyk: „W skali roku kilkaset szkół zgłasza się do nas po materiały dotyczące edukacji antydyskryminacyjnej, pytają, jak wspierać nieheteroseksualną młodzież, w jaki sposób przeciwdziałać mowie nienawiści. Widzimy, że przemoc w szkole – również ta słowna – może skutkować tragedią, jak w przypadku 14-letniego Dominika, który powiesił się, bo czuł się zaszczuty”⁴³⁵.

W maju 2015 roku opinię publiczną poruszyła historia 14-letniego Dominika z Bieżunia, który popełnił samobójstwo. Jak mogliśmy dowiedzieć się z doniesień medialnych – chłopiec był w szkole nękany, w tym poprzez uwagi i komentarze o treści homofobicznej⁴³⁶. Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej i Kampania Przeciw Homofobii podkreślały wtedy w oświadczeniu: „Bierność klasy politycznej wobec różnych przejawów dyskryminacji, w tym homofobii sprawia, że bezpieczeństwo i życie uczniów jest zagrożone. Niezwykle tragicznym wyrazem tego stanu rzeczy jest śmierć Dominika. Domagamy się reakcji władz oświatowych, która nie będzie jedynie dochodzeniem i kontrolą w sprawie. Domagamy się realnych działań o charakterze edukacyjnym, wspierających społeczność szkolną w całej Polsce w radzeniu sobie z dyskryminacją i przemocą”⁴³⁷.

Trudną sytuację społeczności LGBT+ pokazywały też badania. „Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2015-2016” mówi, że 69,4% młodzieży LGBT+ miało myśli samobójcze, a 28,4% młodzieży LGBT+ cierpi na depresję (w por. do 5% ogółu społeczeństwa)⁴³⁸. Sytuacja w kolejnych latach nie ulegała poprawie: młode osoby LGBT+ o 10% bardziej były narażone na homofobiczną i transfobiczną przemoc niż ich dorośli koledzy i koleżanki, a ponad

⁴³⁵ *Ibidem*.

⁴³⁶ P. Malinowski, *Samobójstwo nastolatka. Nazywali go "pedziem"*, rp.pl, 2 lipca 2015, zob. : <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art4439621-samobojstwo-nastolatka-nazywali-go-pedziem> [dostęp: 04.12.2025].

⁴³⁷ KPH, *Oświadczenie Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej (TEA) i Kampanii Przeciw Homofobii (KPH) w sprawie tragicznej śmierci Dominika – ucznia gimnazjum w Bieżuniu*, kph.org.pl, 1 lipca 2015, zob. <https://kph.org.pl/oswiadczenie-towarzystwa-edukacji-antydyskryminacyjnej-tea-oraz-kampanii-przeciw-homofobii-kph-w-sprawie-tragicznej-smierci-dominika-ucznia-gimnazjum-w-biezuniu/> [dostęp: 04.12.2025].

⁴³⁸ Kampania Przeciw Homofobii, Lambda Warszawa, Fundacja Trans-Fuzja, *Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2015-2016* pod red. Magdaleny Świder i dra Mikołaja Winiewskiego, Warszawa 2017.

74% nastolatków LGBT+ czuło osamotnienie⁴³⁹. Równocześnie badania z 2014 roku w Małopolsce pokazały, że młode osoby już wtedy chciały skutecznego reagowania na dyskryminację i przemoc zwłaszcza ze strony szkół i uczelni⁴⁴⁰. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające na rzecz społeczności LGBT+ podkreślały więc, że działania edukacyjne i prewencyjne są potrzebne⁴⁴¹.

Od początku Tęczowe Piątki budziły emocje i reakcje ze strony części związanych ze Zjednoczoną Prawicą mediów i organizacji. Już w 2016 roku, w odpowiedzi na Tęczowy Piątek, Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris przygotowała dla rodziców podstronę z materiałami, ale przede wszystkim „oświadczenia”, oferując wsparcie prawne⁴⁴². „Składając oświadczenie, rodzic jednoznacznie odmawia udziału swego dziecka we wszelkich wykraczających poza program szkolny działaniach propagandowych, opartych na ideologii gender, ideologicznych koncepcjach płci „kulturowej” lub „społecznej”, oraz tożsamości płciowej i seksualnej. Udział w takich zajęciach wymagać będzie pisemnej zgody rodziców, po przedstawieniu im konspektu zajęć organizowanych w szkole” – przekonywało Ordo Iuris, odsyłając też do swoich materiałów, w tym infografik, dotyczących „praw rodziców w szkole”⁴⁴³.

W uzyskanej przez Komisję korespondencji znalazła się też wiadomość z 25 października 2023 roku, w której Ordo Iuris pisało do kuratorów, przypominając im o Tęczowym Piątku i apelując o rozestanie wiadomości z wytycznymi do dyrektorów szkół:

⁴³⁹ Kampania Przeciw Homofobii, Lambda Warszawa, *Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2019-2020* pod red. Mikołaja Winiewskiego i Magdaleny Świder, s. 281-301, Warszawa 2021.

⁴⁴⁰ Fundacja Równość.org.pl, *Dyskryminujący/dyskryminowani. LGBT w Małopolsce. Raport z projektu*, s. 55-58, Kraków 2015.

⁴⁴¹ Zob. List rodziców dzieci LGBT+ do MEN; kph.org.pl, 19 stycznia 2018, zob. <https://kph.org.pl/list-rodzicow-dzieci-lgbt-do-men/> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁴² Ordo Iuris, *Ordo Iuris oferuje wsparcie prawne i procesowe dla rodziców*, ordoiuris.pl, 26 października 2016, zob. <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/ordo-iuris-oferuje-wsparcie-prawne-i-procesowe-dla-rodzicow/> [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁴³ Ordo Iuris, *Prawa rodziców w szkole. Przewodnik w infografikach, Prawa rodziców w szkole. Jak wpływać na treści obecne w szkolnej przestrzeni i chronić dziecko przed szkodliwym przekazem*, zob. www.ordoiuris.pl/broszury/prawa-rodzicow-w-szkole [dostęp: 04.12.2025].

Warszawa, dnia 25 października 2023 r.
Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39
00-108 Warszawa
wg rozdzielnika

Szanowni Państwo Kuratorzy,
w związku planowanym powrotem do polskich szkół akcji „Tęczowy piątek”, gdzie najbliższe tego typu wydarzenie ma odbyć się już 27 października 2023 r., zwracam się z prośbą o przypomnienie dyrektorom nadzorowanych przez siebie szkół i placówek (np. rozesłanie wiadomości mailowej z wytycznymi) o obowiązujących przepisach prawa, związanych m.in. z warunkami dopuszczenia do podjęcia działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację, o których mowa w art. 86 ust. 1 Prawa oświatowego oraz warunkami ewentualnej organizacji samego wydarzenia.

Zachęcamy do zapoznania się z komentarzem prawnym Instytutu Ordo Iuris, przygotowanym w związku planowaną akcją, o której mowa we wstępie, który załączam do niniejszej wiadomości.

Z wyrazami szacunku
r.pr. Analityk Instytutu Ordo Iuris

Akcją interesowali się lokalni radni i politycy, przede wszystkim Prawa i Sprawiedliwości, którzy „tropili” Tęczowe Piątki w szkołach – jak np. Tadeusz Wieczorek, radny Rady Powiatu Ciechanowskiego, który w 2020 roku pytał w interpelacji zarząd powiatu o Dni Równości w jednym z liceów:

„Czy prawdą jest, że niektórzy nauczyciele zachęcali uczniów, by ubrali się na kolorowo, wtedy nie będą tego dnia odpytywani z przedmiotów? Mieliliśmy takie głosy. Jest to pogwałcenie zasad panujących w szkole i stosowanie dyskryminacji w walce o tolerancję” – czytamy w interpelacji⁴⁴⁴. Kampania Przeciw Homofobii podkreślała w odpowiedzi na podobne zdarzenia, że Tęczowy Piątek nie narusza ustawy Prawo oświatowe, bo organizacja nie prowadzi żadnych zajęć ani wydarzeń w szkołach, na które wymagana jest zgoda rodziców. Tęczowe Piątki, organizowane oddolnie przez samych uczniów i nauczycieli, jako wewnętrzne akcje w szkołach wspierane jedynie przez KPH materiałami wspomnianej zgody nie wymagają⁴⁴⁵. KPH odwoływała się do samej preambuły Prawa oświatowego, mówiącej, że:

„Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa; kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej

⁴⁴⁴ Kamil Żerdziewski, *Radny PiS sugeruje indoktrynację polityczną i Tęczowy Piątek w Krasiniaku. Dyrektor odpowiada*, CiechanówInaczej.pl, 16 stycznia 2020, zob. <https://ciechanowinaczej.pl/arttykul/radny-pis-sugeruje-indoktrynacje-n915566> [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁴⁵ Zob. *Tęczowy Piątek – pytania i odpowiedzi*, 26 października 2018, <https://kph.org.pl/teczowy-piatek-pytania-i-odpowiedzi/> [dostęp: 04.12.2025].

Polskiej, a także wskazaniemi zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości Ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności”⁴⁴⁶.

25 października 2018 roku, na dzień przed Tęczowym Piątkiem, ówczesna Ministra Edukacji Narodowej z ramienia Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015-2019, Anna Zalewska, udzieliła wywiadu serwisowi wPolityce.pl:

„Z informacji kuratorów wynika, że nie ma takiego programu jak tzw. Tęczowy Piątek. Jeżeli chodzi o jakąkolwiek akcję, dowolnej instytucji, która chce realizować coś, co nie wynika z podstaw programowych musi uzyskać pisemną zgodę rodziców. Jeżeli pojawiają się jakiekolwiek ulotki, materiały, to muszą być zgłoszone do kuratoriów po to, aby można było ocenić ich jakość i zgodność z podstawami programowymi”. „Nie widzę możliwości, żeby jakikolwiek dyrektor bez wiedzy kuratora i rodziców – po sprawdzeniu przez ekspertów tego co organizacje chcą dostarczać uczniom – zgodził się na to, żeby taka akcja mogła się w szkole odbyć”. Polityczka podkreśliła, że jeśli jakiś dyrektor podjął decyzję o zorganizowaniu Tęczowego Piątku „z pominięciem procedur, to znaczy, że złamał prawo oświatowe”. W rozmowie pojawiła się też instrukcja dla rodziców, by informowali kuratorów, jeśli w ich szkole odbyła się akcja. „Wtedy kuratorzy sprawdzą, które przepisy zostały złamane i będą prowadzić postępowania, łącznie z o naruszenie dóbr osobistych. To otwiera drogę do wejścia do sprawy prokuratora” – mówiła⁴⁴⁷.

⁴⁴⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku, *Prawo Oświatowe*, preambuła.

⁴⁴⁷ Zespół wPolityce.pl, rozmawiał Rafał Stefaniuk, *NASZ WYWIAD. Zalewska ostrzega przed tzw. Tęczowym Piątkiem: Jeżeli zostanie zorganizowany, to będzie to złamanie prawa*, wpolityce.pl, 25 października 2018,

Osobną uwagę Komisja chce poświęcić małopolskiej kurator oświaty, Barbarze Nowak, która wyjątkowo często wypowiadała się o społeczności LGBT+⁴⁴⁸, nie inaczej było i w przypadku Tęczowych Piątków. W opublikowanym w 2018 roku na stronach małopolskiego kuratorium liście do dyrektorów szkół ws. Tęczowych Piątków kuratorka pisała, że „seksualność uczniów, w ogromnie przeważającym procencie nieletnich, jest sztucznie podnoszonym tematem w celu wzbudzania niezdrowej sensacji i szukania pretekstów do destabilizowania funkcji wychowawczej szkoły⁴⁴⁹. Z kolei w październiku 2019 roku w rozmowie z portalem PCH24.pl stwierdziła, że „Taka impreza jak Tęczowy piątek łamie prawo, które funkcjonuje w Polsce i dlatego nie może ona mieć miejsca. Nie może być bowiem tak, że ktoś wchodzi z obcą ideologią do polskich szkół i psuje polskie dzieci. Wobec każdego nauczyciela i dyrektora, którzy nie zapewnią dzieciom bezpieczeństwa zostaną wyciągnięte konsekwencje⁴⁵⁰, a jeszcze w listopadzie 2023 wypowiadając się o tęczowej fladze stwierdziła, że „jest nośnikiem ideologii, której ja absolutnie nie uznaję, która jest zła, bo niszczy drugiego człowieka, która niesie śmierć i nie ma szacunku do życia i człowieka”⁴⁵¹.

Tęczowe Piątki komentował też następca Anny Zalewskiej, Przemysław Czarnek, będący także autorem słów: „Brońmy rodziny przed tego rodzaju zepsuciem, deprawacją, absolutnie niemoralnym postępowaniem. Brońmy nas przed ideologią LGBT i skończmy słuchać tych idiotyzmów o jakichś prawach

zob. <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/418248-nasz-wywiad-zalewska-ostrzega-przed-tzw-teczowym-piatkiem> [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁴⁸ W 2021 roku Barbara Nowak wystosowała komunikat do prezydenta Tarnowa, Romana Ciepieli, w związku z przyłączeniem się miasta do edukacyjnej kampanii Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę „LGBT+ja”. Zareagował wtedy m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich, Adam Bodnar, który wypowiedzi kurator nazwał „homofobicznymi” i wezwał Przemysława Czarńka do zareagowania. Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-ws-homofobicznych-wypowiedzi-malopolskiej-kuratorki-oswiaty>.

⁴⁴⁹ O. Szpunar, P. Figurski, „Tęczowy piątek” w szkołach. Kurator protestuje, *Ordo Iuris* straszy sądem, „Gazeta Wyborcza. Kraków”, 25 października 2018. Zob. <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,24089835,teczowy-piatek-w-szkolach-kurator-protestuje-ordo-iuris.html> [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁵⁰ Barbara Nowak: „Tęczowy piątek” deprawuje i niszczy psychikę dziecka!, pch24.pl, 21 października 2019, zob. <https://pch24.tv/barbara-nowak-teczowy-piatek-deprawuje-i-niszczy-psychike-dziecka/> [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁵¹ Paweł Figurski, Kurator Barbara Nowak: „nie jestem homofobką”, Wirtualna Polska, 20 listopada 2023, zob. <https://wiadomosci.wp.pl/kurator-barbara-nowak-nie-jestem-homofobka-6964096339794688a> [dostęp: 04.12.2025].

człowieka czy jakiejś równości. Ci ludzie nie są równi ludziom normalnym i skończmy wreszcie z tą dyskusją”, wypowiedzianych 13 czerwca 2020 roku w TVP Info, jeszcze przed objęciem urzędu⁴⁵². Jako Minister Edukacji Narodowej, a także i Nauki⁴⁵³ pytany w 2021 roku o Tęczowe Piątki, powiedział na konferencji prasowej, że „Dzisiaj obowiązujące przepisy wskazują na to – i świetnie sobie kuratorzy z tym dają radę od kilku lat, jak byłem wojewodą to również w porozumieniu z panią kurator lubelską to robiliśmy – że dyrektorzy szkół i nauczyciele mają obowiązek przestrzegania obowiązującego dzisiaj prawa oświatowego i tam nic o Tęczowych Piątkach nie ma”⁴⁵⁴.

Już kilka dni po Tęczowym Piątku w 2018 roku w mediach pojawiły się pierwsze informacje dotyczące działań MEiN, które odpytało za pośrednictwem kuratoriów oświaty szkoły, czy brały udział w akcji KPH, czy rodzice byli wcześniej informowani i jakie materiały szkoły otrzymały⁴⁵⁵.

Dokumentacja i korespondencja kuratoriów z lat 2015-2023 uzyskana przez Komisję pokazuje skargi, listy, wiadomości e-mail, na podstawie których kuratorzy inicjowali postępowania wyjaśniające i uruchamiali procedurę kontroli doraźnej wobec danej szkoły czy dyrektora, co potwierdziło doniesienia medialne. Mechanizm kontroli doraźnej, jak i związane z nią procedury został opisany we wstępnej części niniejszego rozdziału.

⁴⁵² Dominika Sitnicka, *Słowa Czarneka o LGBT "ci ludzie nie są równi ludziom normalnym" wyrwane z kontekstu? Akurat*, OKO.press, 5 października 2020, zob. <https://oko.press/czarnek-o-lgbt-studio-polska> [dostęp: 04.12.2025]. Zob. także pierwszy Raport Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, dotyczący mediów publicznych, s. 168, prof. Uniwersytetu Warszawskiego Jakub Urbanik, prawnik i wykładowca akademicki, uznał słowa polityka PiS za naruszające jego dobra osobiste i wytoczył mu powództwo cywilne, które zakończyło się ugodą, na mocy której Minister Czarnek opublikował w mediach społecznościowych oświadczenie.

⁴⁵³ *Przemysław Czarnek objął urząd ministra edukacji i nauki*, perspektywy.pl, 19 października 2020. Zob. https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=5182&catid=24&Itemid=119 [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁵⁴ Danuta Starzyńska-Rosiecka, *Minister Czarnek o Tęczowym piątku: obowiązujące przepisy są doskonałe znane kuratorom*, PAP, 28 października 2021, zob. <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C984730%2Cminister-czarnek-o-teczowym-piatku-obowiazujace-przepisy-sa-doskonale-znane> [dostęp: 04.12.2025].

⁴⁵⁵ Anton Ambroziak, *Alarm! Zalewska rękami kuratoriów oświaty zastrasza szkoły za Tęczowy Piątek*, „OKO.press”, 29 października 2018, zob. <https://oko.press/alarm-zalewska-rekami-kuratoriow-oswiaty-zastrasza-szkoly-za-teczowy-piatek> [dostęp: 04.12.2025].

Natomiast mechanizm, który możemy obserwować, zapoznając się z otrzymaną z Ministerstwa Edukacji i kuratoriów korespondencją najczęściej zaczynał się od wiadomości od obywatela, informującego o działaniach w jednej ze szkół, plakatach, postach w mediach społecznościowych, a następnie uruchamiano procedury kontroli doraźnej, protokołu z kontroli i informowano zainteresowanych obywateli o jej wynikach. Poniżej przykład takiej korespondencji:

Witam

W załączniku przesyłam zdjęcie plakatu ze Szkoły Podstawowej
plakacie widać jednopłciowe pary, teczę itp.

Na

Czy ma to związek z tzw. Tęczowym Piątkiem? Czy szkoła podstawowa jest odpowiednim miejscem na takie rzeczy? Czy kuratorium popiera organizowanie takich akcji w szkołach?

Proszę o odpowiedź.

Fragment korespondencji z 2018 roku w temacie Tęczowego Piątku w jednej ze szkół

11) Podczas kontroli wizytatorowi przedstawiono wykonane przez uczniów w trakcie zajęć cztery plakaty: „Prawo do życia”, „Prawo do nauki”, „Prawo do wolności” oraz „Prawo równości”. Ostatni z wymienionych plakatów został umieszczony w szkolnej gablocie przez nauczyciela p. Agnieszkę w dniu 24 października br. i w tym samym dniu został zdjęty z powodu usunięcia gablot na szkolnym korytarzu w celu ich modernizacji. Z rozmowy i pisemnego oświadczenia ww. nauczyciela wynika, że „(...) plakat ten nie był w żaden sposób związany z "tęczowym piątkiem", dotyczył konstytucyjnego prawa do równości (...)”.

Fragment protokołu kontroli doraźnej z listopada 2018 roku - przeprowadzonej w jednej ze szkół po Tęczowym Piątku w 2018 roku

Podczas czynności kontrolnych ustalono, że w dniu 22 października br. o godzinie 11.00, Powiatowa Biblioteka Publiczna zorganizowała dla uczniów klas gimnazjalnych, w swojej siedzibie, spotkanie z profesorem i animatorem. Tematem spotkania były prawa podstawowe obywateli Unii Europejskiej. W trakcie zajęć uczniowie wykonali cztery plakaty: „Prawo do życia”, „Prawo do nauki”, „Prawo do wolności” oraz „Prawo równości”. Ostatni z wymienionych plakatów został umieszczony w szkolnej gablocie przez nauczyciela w dniu 24 października br. i w tym samym dniu został zdjęty z powodu usunięcia gablot na szkolnym korytarzu w celu ich modernizacji. Z rozmowy i pisemnego oświadczenia ww. nauczyciela wynika, że „(...) plakat ten nie był w żaden sposób związany z „tęczowym piątkiem”, dotyczył konstytucyjnego prawa do równości (...)”

Odpowiedź kuratorium na wiadomość obywatela.

O kontrolne działania po Tęczowych Piątkach pytał minister Annę Zalewską Rzecznik Praw Obywatelskich, prof. Adam Bodnar w piśmie z 3 grudnia 2018 roku:

„Sprzeciw Rzecznika budzi budowana wobec tej inicjatywy zastraszająca atmosfera, obejmująca m.in. incydenty polegające na wzywaniu uczniów na indywidualne rozmowy z dyrektorem szkoły, zbieraniu od nich oświadczeń o uczestnictwie w akcji, kontrolowaniu ich ubioru, konfiskowaniu przedmiotów związanych z akcją (np. przypinek), czy stosowaniu wobec uczniów i uczennic gróźb obniżenia ocen z zachowania” – czytamy na stronie RPO⁴⁵⁶. W odpowiedzi datowanej na 7 stycznia 2019 roku sekretarz stanu w MEN, Marzena Machątek, odpowiadała RPO, że:

„Kuratorzy oświaty podjęli działania dotyczące organizacji akcji „Tęczowy Piątek” w związku ze zgłoszeniami rodziców, którzy nie wyrazili zgody na udział ich dzieci w akcji. W celu oceny prawidłowości działania szkół (wskazanych przez rodziców) kuratorzy oświaty zwracali się do dyrektorów tych placówek o przedstawienie wyjaśnień w sprawie organizacji ww. akcji lub/i przeprowadzali kontrole w trybie doraźnym”, podkreślając także, że „na podstawie informacji otrzymanych od kuratorów oświaty należy stwierdzić, że akcja „Tęczowy Piątek”

⁴⁵⁶ Łukasz Starzewski, „Tęczowy piątek”. Rzecznik w obronie edukacji antydyskryminacyjnej w szkołach, bip.brpo.gov.pl, 11 grudnia 2018, zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rzecznik-w-obronie-edukacji-antydyskryminacyjnej-w-szkołach> [dostęp: 04.12.2025].

miała charakter marginalny i nie została przeprowadzona na taką skalę, o jakiej informowali organizatorzy”⁴⁵⁷.

MEN zaznaczał też, że kontrole, które miały miejsce dotyczyły „prawidłowości prowadzonych działań pod względem zgodności z przepisami ustawy Prawo oświatowe”⁴⁵⁸. W związku z niewystarczającą informacją zwrotną co do odbytych i planowanych czynności kontrolnych w ramach nadzoru pedagogicznego, jak i braku załączenia wewnętrznej dokumentacji w tym zakresie, 17 stycznia 2019 roku Adam Bodnar powtórzył swoje wystąpienie. Ostatecznie 7 marca 2019 roku, sekretarz stanu w MEN, Marzena Machątek, napisała w piśmie do Rzecznika Praw Obywatelskich, że „kuratorzy oświaty realizują planowe działania w formach: ewaluacji, kontroli i monitorowania zgodnie z planami nadzoru pedagogicznego na dany rok szkolny, z uwzględnieniem priorytetów ustalonych przez Ministra Edukacji Narodowej. Jednocześnie kurator oświaty może prowadzić kontrole doraźne wynikające z potrzeby podjęcia działań nieprzewidzianych w planie nadzoru pedagogicznego, w tym także na podstawie zgłoszeń rodziców. Akta spraw prowadzonych przez kuratorów oświaty, w ramach nadzoru pedagogicznego w trybie doraźnym, są w posiadaniu tych organów”.

Kontrole te angażowały cały aparat administracyjny, od ministerstwa, po kuratoria i szkoły w procedurę, a politycy zapowiadali, że mogą się skończyć nawet i postępowaniami dyscyplinarnymi dla dyrektorów⁴⁵⁹.

W ocenie Komisji takie działania Ministerstwa Edukacji Narodowej i kuratoriów, a także publiczne wypowiedzi polityków mogły mieć efekt zastraszający i mrożący, a równocześnie poprzez zaangażowanie systemu w procedury administracyjne pokazać, że szkoły sobie szkodzą, jeśli będą organizować się wokół inicjatyw takich, jak Tęczowy Piątek.

W materiałach, które uzyskała Komisja były też jednak historie wzmacniające, jak np. dokumentacja dotycząca jednej ze szkół w mniejszym

⁴⁵⁷ Uzyskana przez Komisję korespondencja między Rzecznikiem Praw Obywatelskich, a Ministerstwem Edukacji Narodowej z lat 2015-2023.

⁴⁵⁸ *Ibidem*.

⁴⁵⁹ *MEN kontroluje szkoły po „Tęczowym Piątku”. I grozi dyrektorom dyscyplinarką*, „dziennik.pl”, 30 października 2018, zob. <https://edukacja.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/584025,teczowy-piatek-lgbt-sasin-dworczyk-zalewska-homofobia.html>

mieście (ok. 15 tys. mieszkańców), gdzie pomimo zainteresowania tematem, zapytania kuratorium, dyrekcja nie wycofywała się, broniąc wartości i tłumacząc decyzję o zorganizowaniu akcji na przykład tym, że była to inicjatywa uczniów i pedagoga, a „szkoła jest przyjazna wszystkim uczniom i uczennicom”.

- 1) Inicjatywa uczniów i pedagoga.
- 2) Konsultacje przeprowadzone zostały z pedagogiem i Radą Rodziców.
Do tej pory nie ma sygnałów niezadowolenia od uczniów i rodziców.
- 3) W organizowaniu i przebiegu nie brały udziału żadne organizacje poza szkolne.
- 4) Problem orientacji seksualnej istnieje. Wielu jest uczniów z tymi problemami.

Dotychczasowe badania wykazały, że osoby homoseksualne częściej cierpią na depresję, lęki i nerwice.

- 5) Szkoła nie chce by stało się coś złego jakimkolwiek uczniowi - trzeba rozmawiać i edukować.
- 6) W tym dniu zostały przeprowadzone dyskusje poświęcone różnorodności, tolerancji i wyświetlono 2 minutowy film/spot o tolerancji („Stoję po stronie młodzieży” – emitowany w kinach) i powieszono plakat.

Treść plakatu: Tęczowy Piątek

Nasza szkoła jest przyjazna wszystkim uczniom i uczennicom.

Tęczowy piątek świętujemy w ostatni piątek października

Odpowiedź dyrektora szkoły kuratorium w związku ze skargą obywatela.

Odpowiadając na pytanie związane z organizacją akcji *Tęczowy Piątek* przez dyrektora

Kuratorium Oświaty w _____ informuje, że wizytator, na podstawie złożonego przez dyrektora szkoły wyjaśnienia, przyjął, że:

- 1) W dniu 25 października 2019 roku z inicjatywy uczniów i pedagoga w _____ przeprowadzone zostały w kilku klasach dyskusje poświęcone sprawom różnorodności i tolerancji wobec orientacji seksualnych. Został wywieszony plakat z hasłem *Tęczowy Piątek* oraz wyświetlony dwuminutowy spot „Stoję po stronie młodzieży”. Powyższe działania zostały omówione i uzgodnione z organizatorami tj.: z Prezydium Rady Rodziców i Samorządem Szkolnym;
- 2) Zarówno rodzice jak i uczniowie do tej pory nie zgłosili uwag ani nie wyrazili niezadowolenia związanego z organizacją w szkole *Tęczowego Piątku*;
- 3) W dniu 21 stycznia 2020 roku odbyło się posiedzenie Komisji Oświaty, Kultury i Sportu Rady Powiatu _____, przed którą dyrektor złożył wyjaśnienia w przedmiotowej sprawie. Wyjaśnienia zostały przyjęte pozytywnie przez Komisję.

Kurator Oświaty wielokrotnie zwracał uwagę na to, że szkoła nie powinna być miejscem światopoglądowej indoktrynacji dzieci i młodzieży i jest przeciwny przenoszeniu sporów ideologicznych na teren szkół i placówek oświatowych. Zasadne wydaje się, aby tego typu inicjatywy dodatkowych zajęć w szkole, były poprzedzone uzyskaniem zgody wszystkich rodziców uczniów uczestniczących w tych zajęciach, a nie tylko Rady Rodziców. Dyrektor szkoły odpowiedzialny jest za organizację, przebieg oraz przekazywane treści w ramach zajęć dodatkowych i ponosi wszystkie konsekwencje związane z reakcją rodziców na tego typu imprezy. Nie mogą one odbywać się w trakcie obowiązkowych zajęć wynikających ze szkolnego planu nauczania.

Odpowiedź kuratorium oświaty skarżącemu się obywatelowi po działaniach wyjaśniających.

Komisja zauważa, że akcja „Tęczowych Piątków” – ale już ze wsparciem Ministerstwa Edukacji i kuratoriów, trwa nadal. W 2025 roku miała miejsce 31 października i udział w niej wzięło 100 szkół⁴⁶⁰.

14) Zdrovve love – atak na edukację seksualną

W latach 2015-2023 edukacja seksualna, pojawiająca się w niektórych polskich miastach jako część programów edukacyjno-profilaktycznych realizowanych przez, np. eksperckie organizacje pozarządowe, była często

⁴⁶⁰ Monika Sewastianowicz, *Warsztaty i projekcja filmu - "Tęczowy piątek" w 100 szkołach*, prawo.pl, 31 października 2025. Zob. <https://www.prawo.pl/oswiata/teczowy-piatek-2025,535654.html> [dostęp: 04.12.2025].

wykorzystywana przez rząd Zjednoczonej Prawicy jako straszak – miała „seksualizować młodzież”, odbierać sprawczość i kontrolę nad dziećmi rodzicom i opiekunom. Politycy regularnie komentowali działalność organizacji działających na rzecz edukacji seksualnej, w tym organizacji LGBT, a w 2022 roku uwaga zwróciła się także w stronę szkół w Gdańsku, które dołączyły do miejskiego programu, w tym wokół edukacji seksualnej, „Zdrowe Love”, co skończyło się zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez Ministra Edukacji Narodowej i Nauki, Przemysława Czarnka.

Edukacja seksualna to szerokie pojęcie, obejmujące przekazywanie wiedzy z zakresu ludzkiej seksualności, zdrowia i relacji. Dużą rolę w kontekście edukacji seksualnej odgrywa edukacja nieformalna, bo to organizacje społeczeństwa obywatelskiego przez lata szkoliły, uczyły i zachęcały do wzmacniania roli edukacji seksualnej w procesie kształcenia młodych ludzi. Definicji edukacji seksualnej jest wiele, jedna z nich, sygnowana przez Światową Organizację Zdrowia, podkreśla holistyczne podejście do edukacji seksualnej skupiające się na takim jej opisie, który „zapewnia dzieciom i młodym osobom bezstronne, zgodne pod względem naukowym informacje dotyczące wszystkich aspektów seksualności, a równocześnie pomaga im rozwinąć umiejętności radzenia sobie z tymi informacjami. W ten sposób przyczynia się ona do rozwoju postaw pozbawionych uprzedzeń, pełnych szacunku, pomagając zbudować społeczeństwa, w których brane są pod uwagę racje różnych stron”⁴⁶¹. Warto też podkreślić rolę pojawiającej się często w kontekście edukacji seksualnej edukacji antydyskryminacyjnej, która, powołując się na definicję Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej⁴⁶², jest „świadomym działaniem podnoszącym wiedzę, umiejętności i wpływającym na postawy, które ma na celu przeciwdziałanie dyskryminacji i przemocy motywowanej uprzedzeniami oraz wspieranie równości i różnorodności”. O roli różnorodności mówi też część definicji edukacji włączającej – za stronę

⁴⁶¹ Definicja za: Biuro Regionalne Światowej Organizacji Zdrowia dla Europy i Federalne Biuro ds. Edukacji Zdrowotnej (BZgA), *Standardy edukacji seksualnej w Europie. Podstawowe zalecenia dla decydentów oraz specjalistów zajmujących się edukacją i zdrowiem*, Polska 2012.

⁴⁶² Definicja za: Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, *Edukacja antydyskryminacyjna i jej standardy jakościowe*, Warszawa 2011, s. 7.

Ministerstwa Edukacji i Nauki: „różnorodność postrzegana jest jako cenny zasób rozwoju społecznego i cywilizacyjnego”⁴⁶³. W dyskursie politycznym w latach 2015-2023 edukacja seksualna i antydyskryminacyjna, co za tym idzie prowadzące ją organizacje trzeciego sektora i współpracujące z nimi samorządy, wielokrotnie były atakowane. Towarzyszyła temu moralna panika wokół tematu LGBT+, z nasileniem w latach 2019-2023, o czym Komisja pisze w pierwszym raporcie cząstkowym⁴⁶⁴. W polskiej debacie najczęściej przywoływanym, ale i wywołującym kontrowersje w kontekście edukacji seksualnej dokumentem były standardy wspomnianej Światowej Organizacji Zdrowia, „Standardy edukacji seksualnej w Europie. Podstawowe zalecenia dla decydentów oraz specjalistów zajmujących się edukacją i zdrowiem”⁴⁶⁵.

W polskim i międzynarodowym ustawodawstwie znajdują się podstawy prawne i standardy, które dotyczą edukacji, w tym seksualnej. Artykuł 48 Konstytucji mówi w ust. 1, że „Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania”⁴⁶⁶. Konwencja o prawach dziecka, którą Polska ratyfikowała w 1991 roku, podkreśla w Artykule 29 (ust. 1 b), że nauka dziecka ma być ukierunkowana m.in. na rozwijanie szacunku dla praw człowieka i podstawowych swobód oraz dla zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych⁴⁶⁷. Rolę edukacji, mającej chronić dzieci przed wykorzystaniem seksualnym i niegodziwym traktowaniem, opisuje też Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych (Artykuł

⁴⁶³ Zob. *Edukacja włączająca*, <https://www.gov.pl/web/edukacja/edukacja-wlaczajaca> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁶⁴ Komisja do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy numer 1, Działalność mediów publicznych*, Warszawa 2025.

⁴⁶⁵ Biuro Regionalne Światowej Organizacji Zdrowia dla Europy i Federalne Biuro ds. Edukacji Zdrowotnej (BZgA), *Standardy edukacji seksualnej w Europie. Podstawowe zalecenia dla decydentów oraz specjalistów zajmujących się edukacją i zdrowiem*, Polska 2012.

⁴⁶⁶ Art. 48 ust. 1 Konstytucji.

⁴⁶⁷ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku, Artykuł 29.

6)⁴⁶⁸. W polskim prawodawstwie znowu nawiązanie do edukacji seksualnej znajdziemy np. w Artykule 4 (ust. 1) Ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, mówiącym, że „Do programów nauczania szkolnego wprowadza się wiedzę o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji”⁴⁶⁹.

W latach 2015-2023 to organizacje pozarządowe ze wsparciem samorządów brały na siebie ciężar organizowania programów wokół edukacji seksualnej i antydyskryminacyjnej, bez wsparcia ze strony państwa. Jedną z bardziej znanych w temacie edukacji seksualnej organizacji w Polsce jest działająca od 2012 w Łodzi Fundacja Nowoczesnej Edukacji SPUNK⁴⁷⁰. W Polsce w temat ten zaangażowane także są działająca przy Fundacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA Grupa Ponton, czy edukująca bardziej przez kampanie w mediach społecznościowych Fundacja SEXEDPL, której założycielką i prezeską jest wykorzystująca do popularyzacji edukacji seksualnej swoją rozpoznawalność, modelka Anja Rubik⁴⁷¹. Ta współpraca, przede wszystkim lokalna, realizowana często jako zadanie publiczne, także była na celowniku władz.

Komisja uzyskała korespondencję między Kuratorium Oświaty w Łodzi a Szkołą Podstawową nr 81, gdzie Fundacja Nowoczesnej Edukacji SPUNK prowadziła zajęcia dla klas ósmych, będące częścią przyjętego przez samorząd programu profilaktycznego „Profilaktyka ciąż wśród nastolatek, chorób przenoszonych drogą płciową, w tym profilaktyka HIV” oraz programów profilaktycznych dla klas czwartych i piątych „Obszary bliskości”. Załączona w dokumentacji skarga zwraca uwagę na „obecność seksedukatora” w SP nr 81, bywającą często w szkole edukatorkę, co może sprawiać wrażenie, że w niej

⁴⁶⁸ Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, Artykuł 6.

⁴⁶⁹ Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 7 stycznia 1993 r., Artykuł 4.

⁴⁷⁰ Zob. <https://edukacjaseksualna.com/o-nas/> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁷¹ Strony inicjatyw zajmujących się edukacją seksualną w Polsce, zob. <https://ponton.org.pl/o-nas/>, <https://sexed.pl/fundacja-sexedpl/> [dostęp: 06.12.2025].

pracuje jako nauczycielka, czy że podczas zajęć z uczniami i uczennicami mówi się o seksualności⁴⁷². 17 i 18 czerwca 2019 roku odbyła się w szkole kontrola doraźna, mająca swoje odzwierciedlenie także w uzyskanej przez Komisję dokumentacji. Wyniki miały potwierdzać obawy łódzkiego kuratora oświaty, Grzegorza Wierzchowskiego, o braku zgód rodziców na udział ich dzieci w zajęciach⁴⁷³. W uzyskanej przez Komisję odpowiedzi z 4 lipca 2019 roku na protokół z kontroli, szkoła zarzuty odrzuciła, broniąc też współpracy z organizacją. Grzegorz Wierzchowski pełnił funkcję kuratora do 2020 roku, dał się przede wszystkim poznać, jako autor słów o „wirusie” LGBT+: „Jesteśmy na etapie wirusa, ale myślę, że ten wirus LGBT, wirus ideologii jest znacznie groźniejszy, bo to jest wirus dehumanizacji społeczeństwa”⁴⁷⁴.

To wszystko, oprócz wywoływania efektu mrozącego na same szkoły, miało je zdaniem Komisji zniechęcić do współpracy z organizacjami pozarządowymi, a tym ostatnim dać do zrozumienia, że nie są w szkołach mile widziane. W 2020 roku, opisywana w raporcie Komisji zwłaszcza w kontekście Tęczowych Piątków małopolska kurator oświaty, Barbara Nowak, mówiła w Radiu Zet: „Nie wpuszczę do szkół żadnej Grupy Ponton, żadnej organizacji Lambda. One już pokazały cele – niszczyć i demoralizować dzieci. Oczywiście, że ich nie wpuszczę do szkoły!”⁴⁷⁵.

⁴⁷² Korespondencja uzyskana przez Komisję od Ministerstwa Edukacji.

⁴⁷³ J. Ćwiek-Świdecka, *Edukacja seksualna uczniów tylko jeśli rodzic pozwoli*, „Rzeczpospolita”, 25 czerwca 2019, zob. <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art1263541-edukacja-seksualna-uczniow-tylko-jesli-rodzic-pozwoli?smclient=&refreshpaywall=df345a85-e721-4c3d-9ff6-2b25f6197a53> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁷⁴ ft/dap, *Łódzki kurator oświaty mówi o "wirusie LGBT". "Najgorszy wirus to wirus głupoty"*, „tvn24.pl”, 22 sierpnia 2020, zob. <https://tvn24.pl/polska/grzegorz-wierzchowski-lodzki-kurator-oswiaty-o-wirusie-lgbt-st4671744> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁷⁵ M. Adamczyk, *Małopolska kurator: Nie wpuszczę do szkoły Grupy Ponton ani stowarzyszenia Lambda*, Radio ZET, 7 stycznia 2022, zob. <https://wiadomosci.radiozet.pl/Gosc-Radia-ZET/Barbara-Nowak-Nie-wpuszcze-do-szkoly-Grupy-Ponton-ani-stowarzyszenia-Lambda-Gosc-Radia-ZET-7.01.2022> [dostęp: 06.12.2025].

W odniesieniu do podnoszonych kwestii związanych ze współpracą szkoły z Fundacją Nowoczesnej Edukacji „Spunk”.

Szkoła Podstawowa nr 81 w Łodzi współpracuje z Fundacją Nowoczesnej Edukacji „Spunk”, nie mniej jednak nie należy łączyć tej współpracy z tzw. podjęciem działalności w szkole. Fundacja posiada własną siedzibę i nie widnieje ona pod adresem Szkoły Podstawowej nr 81 w Łodzi. Szkoła skorzystała z możliwości zorganizowania zajęć profilaktycznych rekomendowanych przez Urząd Miasta Łodzi. Program profilaktyczny Fundacji Nowoczesnej Edukacji „Spunk” rekomendowany przez Wydział Zdrowia UMŁ nie wymaga zawierania żadnego porozumienia, ani oceniania czy gromadzenia dokumentacji osób prowadzących zajęcia – ekspertów, trenerów, skierowanych przez fundację. Dokumentacja w postaci informacji do rodziców oraz ich zgód została wyjaśniana we wcześniejszych akapitach niniejszego pisma.

12 rodziców uczniów klas ósmych nie wyraziło zgody na uczestnictwo swoich dzieci w zajęciach profilaktycznych „Profilaktyka ciąż wśród nastolatków, chorób przenoszonych drogą płciową, w tym profilaktyki HIV” Ich stanowisko zostało w pełni poszanowane przez wychowawców i trenerów prowadzących zajęcia. Pisemne

Fragment odpowiedzi Szkoły Podstawowej nr 81 na protokół z kontroli doraźnej.

Komisja uzyskała także dostęp do innej korespondencji dotyczącej współpracy organizacji pozarządowej i samorządu, tym razem w zakresie edukacji antydyskryminacyjnej. 30 września 2021 roku radni miasta Gdańska z Prawa i Sprawiedliwości pisali do Ministra Edukacji Narodowej, Przemysława Czarńka, w sprawie prowadzonych przez trójmiejskie Stowarzyszenie na rzecz osób LGBT „Tolerado” szkoleń online dla nauczycieli, nauczycielek, dyrektorów i dyrektorek gdańskich szkół. „W Gdańsku jak na razie udaje się zablokować dotarcie do uczniów, ale nie wiemy, jak uniemożliwić akcję wśród dyrektorów i nauczycieli. Prowadzą marsz przez instytucje. Pozdrawiam Serdecznie Waldemar Jaroszewicz radny Miasta Gdańska członek stow. Odpowiedzialny Gdańsk” – czytamy w mailu z 1 października 2021 roku do sekretariatu Biura Ministra.

Prof. Przemysław Czarnek

Minister Edukacji i Nauki

Radni Miasta Gdańska członkowie klubu Prawa i Sprawiedliwości wyrażają zaniepokojenie rozpoczynającym się 5 października dwumiesięcznym szkoleniem dla dyrektorów i nauczycieli gdańskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych, przygotowanym przez Stowarzyszenie na rzecz osób LGBT+ Tolerado w ramach projektu "Na równych zasadach - przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na orientację psychoseksualną i tożsamość płciową poprzez edukację, integrację i kulturę" oraz dofinansowanym ze środków Miasta Gdańska.

Obawy wynikają z faktu:

- 1) Wprowadzania do Oświaty treści, które można nazwać ideologiczną nowomową: uczeń nieheteroseksualny, niecisplciowy, transfobia, transpłciowość, niebinarność i zapewne wielu innych pojęć nie wymienionych z ogólnych zarysach szkolenia, które to pojęcia nie mają merytorycznego wyjaśnienia w Słowniku Języka Polskiego i są w sprzeczności z podstawą programową MEiN.
- 2) Nieprawdziwego celu tego szkolenia, którego intencją jest przeciwdziałanie przemocy wobec osób LGBT, która to teza nie posiada rzeczywistego odzwierciedlenia w wynikach badań dostępnych w większości DIAGNOZ POTRZEB UCZNIÓW, które są publikowane na stronach internetowych gdańskich szkół.

Podpisane przez Kazimierza Koralewskiego, przewodniczącego klubu PiS w gdańskiej radzie miasta pismo do Przemysława Czarneka, datowane na 30 września 2021 roku.

MEiN odpowiedział 7 października, przypominając, że „Przepisy oświatowe stanowią o mechanizmach organizacyjnych i finansowych gwarantujących nauczycielom wsparcie w zakresie doskonalenia zawodowego, adekwatnego do potrzeb nauczycieli oraz szkół i placówek, w których są zatrudnieni”, ale też jednak poddając w wątpliwość czy zadania statutowe organizacji obejmują doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Współpracujące z organizacjami pozarządowymi samorządy, biorąc sprawę edukacji seksualnej w swoje ręce, także odczuwały na sobie uwagę prawicowych mediów i polityków, zwłaszcza na poziomie lokalnym. W 2017 roku Rada Miejska w Gdańsku przyjęła przedłużony w 2020 roku „Program wsparcia prokreacji dla mieszkańców miasta Gdańska w latach 2017-2020”, przeznaczając na niego

łącznie w kolejnych latach ponad 8 000 000 zł.⁴⁷⁶ Program składał się z trzech modułów: wsparcia psychologicznego, leczenia niepłodności i edukacji zdrowotnej. W lipcu tego samego roku miasto ogłosiło konkurs na 180 000 zł na realizację modułu zdrowotnego (90 000 zł) i wsparcia psychologicznego (90 000 zł). W przypadku pierwszego zadaniem było przeprowadzenie pilotażu na grupie 750 uczniów (ok. 30 oddziałów) z minimum 10 placówek oświatowych w Gdańsku. Realizatorzy mieli przygotować i przetestować wzorcowy schemat przeprowadzenia zajęć, mający zwiększyć „świadomość i podnieść poziom wiedzy oraz promowanie zachowań prozdrowotnych młodzieży gdańskich szkół w zakresie zdrowia prokreacyjnego, dotyczących m.in. planowania rodziny i metod antykoncepcji, budowania relacji w związku, ryzykownych zachowań seksualnych oraz chorób przenoszonych drogą płciową, przyczyn oraz metod leczenia niepłodności”⁴⁷⁷. Jeden z modułów programu, „Zdrowve love”, dotyczył właśnie edukacji zdrowotnej. Projekt był skierowany do uczennic i uczniów pierwszych klas szkół ponadpodstawowych oraz rodziców, opiekunów, kadry pedagogicznej. Po wspomnianym pilotażu w 2017 roku, a następnie po ewaluacji – od 2021 roku realizowany był przez Gdański Ośrodek Promocji Zdrowia i Profilaktyki Uzależnień⁴⁷⁸. Miejskie statystyki podsumowujące przerwane też przez pandemię na wiosnę 2020 roku działanie mówią o 296 godzinach warsztatów edukacyjnych dla 835 uczestników w 21 placówkach oświatowych. Przeprowadzono spotkania informacyjne dla 2779 rodziców, opiekunów dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych i 2870 uczniów – którzy, jak podkreślał samorząd, byli w szkołach ponadpodstawowych. Samorząd wyraźnie podkreślał też, że do realizacji zajęć potrzebna była zgoda wszystkich zainteresowanych, od szkół po opiekunów i uczniów⁴⁷⁹.

⁴⁷⁶ Olimpia Schneider, *Program wsparcia prokreacji przedłużony do 2025 roku*, „gdansk.pl”, 29 października 2020, zob. <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/wiadomosci/program-wsparcia-prokreacji-przedluzony-do-2025-roku,a,181943> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁷⁷ *Ruszył konkurs na realizację zadań Programu wsparcia prokreacji dla mieszkańców miasta Gdańska na lata 2017-2020*, „gdansk.pl”, 26 lipca 2017, zob. <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/ruszył-konkurs-na-realizację-zadań-programu-wsparcia-prokreacji-dla-mieszkańców-miasta-gdańska-na-lata-2017-2020,a,84277> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁷⁸ Zob. <https://opz.gdansk.pl/zdrowve-love/> [dostęp 6.12.2025]

⁴⁷⁹ Krzysztof Katka, *Zdrowve Love. Edukacja seksualna w Gdańsku dla 43 uczniów przez 14 miesięcy. "Nie jest to wielki sukces"*, „Wyborcza Trójmiasto”, 12 lutego 2024. Zob.

Komisja uzyskała dostęp do korespondencji z 2020 roku, dotyczącej zainteresowania władzy centralnej programem. 22 maja 2020 roku Departament Kształcenia Ogólnego w Ministerstwie Edukacji Narodowej, w związku z interpelacją posła na Sejm Michała Urbaniaka (Ruch Narodowy)⁴⁸⁰ pytał kuratorium, czy reagowało na wprowadzanie programu „Zdrowve Love” do szkół w Gdańsku. Z uzyskanej przez Komisję odpowiedzi z 25 maja 2020 roku dowiadujemy się, że kuratorium od 2018 roku korespondowało zarówno z Prezydent Miasta Gdańska, która gwarantowała, że przed wdrożeniem zajęć w szkołach będą prowadzone postępowania, związane ze zgodami rodziców uczniów niepełnoletnich, informowało też o spotkaniach z przedstawicielami Stowarzyszeniami Odpowiedzialny Gdańsk przed głosowaniem w Radzie Miasta.

W Kuratorium Oświaty w Gdańsku są zebrane informacje o szkołach ponadpodstawowych, które w kolejnych latach szkolnych realizowały zajęcia z programu ZdrowveLove. W roku szkolnym 2018/2019 w programie uczestniczyło 114 uczniów, w bieżącym roku szkolnym zajęcia zrealizowano dla 139 osobowej grupy młodzieży.

Na polecenie Pomorskiego Kuratora Oświaty przeprowadzono kontrole doraźne w 8 publicznych szkołach ponadpodstawowych, w których w roku szkolnym 2019/2020 odbyły się, lub planowano rozpoczęcie realizacji zajęć w ramach programu ZdrowveLove. Zakres kontroli obejmował art. 86 ust. 2. ustawy Prawo oświatowe, tj. przestrzegania ustawowych kompetencji Rad Szkół/Rad Rodziców w zakresie opiniowania podjęcia działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki oraz czy zajęcia te nie odbywały się kosztem godzin zajęć przeznaczonych na zajęcia obowiązkowe. W 5 szkołach z 8 kontrolowanych zajęć nie były realizowane - nie było chętnych, lub dyrektorzy nie otrzymali jeszcze opinii Rad Rodziców. W 3 pozostałych szkołach w których był realizowany program ZdrowveLove, dyrektorzy konsultowali realizację programu z Radami Rodziców. Dyrektorzy organizowali spotkania z koordynatorem programu dla swoich Rad Pedagogicznych oraz dla rodziców młodzieży uczącej się w klasach pierwszych. Każde spotkanie dotyczyło przedstawienia założeń programu, bloków tematycznych i sposobu ich realizacji, miało zagwarantowany czas na udzielenie odpowiedzi na pytania nauczycieli lub rodziców.

<https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,30683267,zdrowve-love-edukacja-seksualna-w-gdansk-dla-43-uczniow-przez.html> [dostęp: 06.12.2025].

⁴⁸⁰ Interpelacja nr 5469 z dnia 4 maja 2020 w sprawie programu edukacji seksualnej w Gdańsku pn. "Zdrowve Love", zob. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/interpelacja.xsp?typ=INT&nr=5469> [dostęp: 07.12.2025].

Fragment odpowiedzi kuratorium oświaty w Gdańsku ws. programu „Zdrowve Love”

Kilka miesięcy później, 11 lutego 2022 roku, na oficjalnej stronie Miasta Gdańska pojawił się komunikat, dotyczący zawiadomienia, które złożył Minister Edukacji i Nauki Przemysław Czarnek. Jak informowało na swojej stronie miasto, 14 szkół otrzymało pisma z Prokuratury Rejonowej Gdańsk-Wrzeszcz, dotyczące zajęć z programu „Zdrowve Love”. Gdańskie szkoły podstawowe zostały zapytane, czy był realizowany w nich program "Zdrowve Love" oraz czy wymagana była zgoda rodziców. Jak podkreślał samorząd - wszelkie zajęcia były dotychczas realizowane wyłącznie w szkołach ponadpodstawowych⁴⁸¹.

⁴⁸¹ Patryk Rosiński, *Czynności prokuratury w gdańskich szkołach podstawowych*, „Gdańsk.pl”, 11 lutego 2022, zob. <https://www.gdansk.pl/urzed-miejski/wiadomosci/czynnosci-prokuratury-w-gdanskich-szkolach-podstawowych,a,213761> [dostęp: 06.12.2025].

Prokuratura Rejonowa Gdańsk-Wrzeszcz w Gdańsku prowadzi czynności sprawdzające z zawiadomienia Ministra Edukacji i Nauki w zakresie prowadzenia naruszającego art. 72 Konstytucji programu „Zdrowe Love”. W związku z powyższym zwracam się na podstawie art. 15 § 2 k.p.k. o nadesłanie informacji wraz z dokumentacją w zakresie:

2

- czy w Pana/Pani placówce edukacyjnej prowadzone są zajęcia w ramach programu „Zdrowe Love”, jeśli tak to od jakiego okresu, w przypadku zakończenia w jakim okresie były i z jakiego powodu już się nie odbywają, dzieci w jakim wieku były objęte przedmiotowym programem? Czy do uczestnictwa wymagana była zgoda rodziców, czy istniała pełna dowolność w zakresie wyrażania zgody? Proszę o dołączenie kopii przedmiotowych zgód
- w oparciu o jaką podstawę były prowadzone powyższe zajęcia? Proszę o przesłanie

*Zrzut ekranu zanonimizowanego pisma, które udostępniono na stronie
gdansk.pl*

W lipcu 2019 roku, krytykując opisywany przez Komisję w tej części raportu częściowego obywatelski projekt ustawy „Stop Pedofilii”, nowelizujący Kodeks karny, Polskie Towarzystwo Seksuologiczne podkreśliło w stanowisku m.in., że „Ustawa, zmierzając do uniemożliwienia prowadzenia działań z zakresu edukacji seksualnej w Polsce, patologizuje te bardzo potrzebne oddziaływania. Autorzy projektu Ustawy dążą do postawienia na równi edukacji seksualnej z propagowaniem pedofilii (nowe przepisy mają wejść w skład art. 200b Kodeksu karnego, który dotyczy propagowania pedofilii). Takie działanie nie znajduje żadnego poparcia w świetle obecnej wiedzy naukowej i międzynarodowych standardów prowadzenia edukacji seksualnej. Co więcej, choć autorzy Ustawy deklarują, że ich celem jest „ochrona dzieci i młodzieży przed deprawacją seksualną i demoralizacją”, to skutek ewentualnego zakazu będzie dokładnie przeciwny – wzrośnie zagrożenie przemocą seksualną w Polsce. Stanie się tak, ponieważ edukacja seksualna jest podstawowym działaniem zmniejszającym prawdopodobieństwo stania się zarówno ofiarą, jak i sprawcą przemocy seksualnej”⁴⁸².

⁴⁸² Stanowisko Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks Karny (zawartej w druku sejmowym nr 3751) penalizującej działania z zakresu

Badania opinii publicznej pokazywały, że zdaniem Polek i Polaków edukacja seksualna powinna być w polskich szkołach. Z badania IBRiS dla RMF FM i „Dziennika Gazety Prawnej” z 2019 roku możemy się dowiedzieć, że takie zdanie ma 80% respondentów, 47% uważa, że powinna być już dostępna od szkoły podstawowej. Badanie pokazało też zrozumienie dla tezy, że młodzi ludzie nie powinni czerpać informacji o seksualności z Internetu i od rówieśników⁴⁸³.

2.2.4. Ataki na świat akademicki

Działania wymierzone w społeczeństwo obywatelskie polegały także na atakach na przedstawicieli świata akademickiego. Opisywane w Raporcie mechanizmy i metody represji polegały na blokowaniu awansu naukowego osoby niewygodnej z perspektywy władzy politycznej, arbitralnemu odmówieniu przyznania stypendium naukowego osobie prowadzącej badania, które nie były zbieżne z oficjalną linią ideologiczną władzy, a także formułowaniu gróźb pozwania naukowców za ekspertyzę naukową przedstawioną w procesie legislacyjnym. Działania te, wymierzone w konkretne osoby, oddziaływały także na świat akademicki in genere, powodując efekt zmrożenia i wycofania z debaty publicznej w obawie o to, by „nie podpaść” decydentom mogącym represjonować naukowców z wykorzystaniem całego spektrum instrumentów władzy. Represje w tym zakresie godziły wprost w konstytucyjny porządek państwa jako sprzeczne z wolnością prowadzenia badań naukowych i prawem do wyrażania opinii w przestrzeni publicznej.

15) Działania mrozące wymierzone w osoby badające antysemityzm

Blokada profesury (dr hab. Michał Bilewicz, prof. UW)

edukacji seksualnej, „pts-seksuologia.pl”, zob. <https://pts-seksuologia.pl/sites/strona/114/stanowisko-polskiego-towarzystwa-seksuologicznego-w-sprawie-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-z-dnia-6-czerwca-1997r-kodeks-karny-zawartej-w-druku-sejmowym-nr-3751-penalizujacej-dzialania-z-zakresu-edukacji-seksualnej> [dostęp: 06.12.2025].

483 PS, GN, Sondaż: Polacy za edukacją seksualną w szkołach, „Głos Nauczycielski”, 23 października 2019, zob. <https://glos.pl/sondaz-polacy-za-edukacja-seksualna-w-szkolach> [dostęp: 06.12.2025].

Dr hab. Michał Bilewicz, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, to psycholog społeczny, kierownik Centrum Badań nad Uprzedzeniami, badacz ksenofobii i antysemityzmu o międzynarodowym dorobku. W przeszłości był m.in. wiceprezesem Fundacji Forum Dialogu oraz redaktorem żydowskiego pisma „Jidele” i „Słowa Żydowskiego”. Prezydent Andrzej Duda od 2019 roku do końca swojej drugiej kadencji odmawiał nadania prof. Bilewiczowi tytułu profesora⁴⁸⁴.

Postępowanie o nadanie Michałowi Bilewiczowi tytułu naukowego profesora zostało wszczęte w styczniu 2018 roku przez Radę Wydziału Psychologii UW. W lutym Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów Naukowych powołała pięcioro recenzentów, wybitnych polskich psychologów, którzy 17 grudnia 2018 roku podjęli uchwałę o przedstawieniu prof. Bilewicza jako kandydata do nadania tytułu profesorskiego. 1 stycznia 2019 roku pismo Centralnej Komisji trafiło do Kancelarii Prezydenta, ale 9 lipca Dyrektor Odznaczeń i Nominacji Kancelarii Prezydenta wystąpił z pismem do Centralnej Komisji, podnosząc wątpliwości co do doboru recenzentów i sygnalizując, że decyzja w sprawie nadania tytułu profesorskiego zostanie podjęta dopiero po ich wyjaśnieniu⁴⁸⁵.

⁴⁸⁴ Pierwszy tytuł (profesora uczelni) dotyczy stanowiska na uczelni, które może objąć osoba mająca stopień „dr hab.” – z takiego tytułu korzysta obecnie Michał Bilewicz. „Profesor” natomiast to najwyższy tytuł w polskiej hierarchii naukowej, a jego uzyskanie uzależnione jest od spełnienia szczególnych wymogów w zakresie dorobku naukowego, który zostaje poddany szczegółowej weryfikacji..

⁴⁸⁵ Materiały procesowe przekazane przez pełnomocnika za zgodą prof. Bilewicza.

Mimo interwencji kolejnych RPO, Adama Bodnara⁴⁸⁶ i Marcina Wiącka,⁴⁸⁷ licznych petycji środowisk naukowych w kraju⁴⁸⁸ i za granicą⁴⁸⁹ i innych solidarnościowych gestów ze strony przedstawicieli środowiska naukowego – można tu wspomnieć chociażby o prof. Ewie Haman, która odbierając nominację profesorską, założyła maseczkę z napisem „Michał Bilewicz profesorem”⁴⁹⁰ albo prof. Marcinie Matczaku, który odmawiając przyjęcia profesury, wspomniął m.in. o postawie Prezydenta wobec prof. Bilewicza jako jednym z motywów jego decyzji⁴⁹¹ – Prezydent RP Andrzej Duda do końca swojej drugiej kadencji wniosku o profesurę nie podpisał. Nie uczynił tego także do dnia przedstawienia niniejszego Raportu Prezydent Karol Nawrocki.

Komisja zauważa, że sprawa braku nadania tytułu profesorskiego Michałowi Bilewiczowi została już oceniona przez sądy administracyjne. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 21 września 2022 roku (sygn. akt II SAB/Wa 10/22) – wydanym w następstwie wniesionej przez prof. Bilewicza skargi na przewlekłość postępowania przeciwko Prezydentowi RP – zobowiązał Prezydenta RP do rozpatrzenia wniosku Centralnej Komisji do Spraw

⁴⁸⁶ Biuletyn RPO, *Dlaczego dr hab. Michał Bilewicz wciąż czeka na tytuł profesora? Odpowiedź Kancelarii Prezydenta*, 21 lutego 2020 r.. Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/dlaczego-michal-bilewicz-czeka-na-tytul-profesora-odpowiedz-kprp> [dostęp: 24.11.2025].

⁴⁸⁷ Biuletyn RPO, *Sprawa rozpatrzenia wniosków o tytuły profesorskie. Pismo do Kancelarii Prezydenta RP i odpowiedź*, 18 października 2021 r., 24 października 2023 r. i 23 kwietnia 2025 r. Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-andrzej-duda-profesura-bilewicz-zelazny-odpowiedzi> [dostęp: 24.11.2025].

⁴⁸⁸ Zob. np. petycja zainicjowana przez Tomasza Grzyba (Polskie Stowarzyszenie Psychologii Społecznej), *Petycja w sprawie nadania tytułu profesora dr hab. Michałowi Bilewiczowi*, Petycjeonline.com. Zob. https://www.petycjeonline.com/petycja_w_sprawie_nadania_tytułu_profesora_dr_hab_michałowi_bilewiczowi; *Blisko 630 naukowców protestuje przeciwko skandalicznemu słowu prezydenta Dudy o prof. Michała Bilewiczu i recenzentach jego prac*, Wyborcza.pl, 17 lipca 2025 r., zob. <https://wyborcza.pl/7,162657,32111703,blisko-630-naukowcow-protestuje-przeciwko-skandalicznemu-slowom.html> [dostęp: 24.11.2025].

⁴⁸⁹ Zob. np. petycja zainicjowana przez Prof. Dr. Rolanda Imhoffa, *Promote Michal Bilewicz to Professor*, change.org. Zob. <https://www.change.org/p/polish-president-andrzej-duda-promote-michal-bilewicz-to-professor> [dostęp: 24.11.2025].

⁴⁹⁰ A. Leszczyński, *Demonstracja podczas wręczenia nominacji profesorskich: apel do Dudy w sprawie profesury Bilewicza*, „Oko.press”, 19 grudnia 2022. Zob. <https://oko.press/demonstracja-podczas-wreczenia-nominacji-profesorskich-apel-do-dudy-w-sprawie-profesury-bilewicza> [dostęp: 24.11.2025].

⁴⁹¹ M. Gałczyńska, *Marcin Matczak nie odbierze nominacji profesorskiej od prezydenta. "Duda daje sygnał, że uważa się za równego rangą co najmniej rzymskim cesarzom"*, Onet.pl, 22 lutego 2021. Zob. <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/marcin-matczak-nie-odbierze-profesury-od-dudy-w-imie-zasad-wywiad/jhebhv3> [dostęp: 24.11.2025].

Stopni i Tytułów w sprawie prof. Bilewicza w terminie jednego miesiąca od daty doręczenia prawomocnego wyroku wraz z aktami sprawy⁴⁹². WSA stwierdził zarazem, że przewlekłość nie miała miejsca z rażącym naruszeniem prawa – skarżący był bowiem informowany przez Kancelarię Prezydenta RP o stanie sprawy⁴⁹³. Naczelny Sąd Administracyjny 15 października 2024 roku oddalił skargę kasacyjną wniesioną przez Prezydenta RP, potwierdzając rozstrzygnięcie z I instancji⁴⁹⁴.

Zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.), tytuł profesora nadaje Prezydent RP na wniosek Centralnej Komisji. NSA w przywoływanym wyroku zgodził się z WSA, że przepis ten może być rozumiany jako zobowiązujący Prezydenta RP do wydania rozstrzygnięcia w sprawie w określonym terminie i stanowi podstawę do sądowej oceny postępowania Prezydenta RP w zakresie nadawania tytułów naukowych⁴⁹⁵. NSA wskazał, że złożenie wniosku Centralnej Komisji rozpoczyna odrębne postępowanie przed Prezydentem RP, które zmierza do wydania postanowienia w przedmiocie nadania tytułu profesora. Podkreślił, że za taką interpretacją przemawia konieczność dokonywania prokonstytucyjnej wykładni przepisów ustawy o stopniach naukowych. Zważywszy, że w sprawie o nadanie tytułu profesora rozstrzyga się o administracyjnoprawnych uprawnieniach osoby fizycznej spoza sfery wewnętrznej administracji, należy takiej osobie udzielić ochrony przed beczynnością oraz przewlekłością postępowania.

Komisja chciałaby także odwołać się do stanowisk prezentowanych w sprawie przez kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich: najpierw dr. hab. Adama

⁴⁹² Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 21 września 2022 r., sygn. II SAB/Wa 10/22 -, LEX nr 3806353.

⁴⁹³ *Ibidem*.

⁴⁹⁴ Informacje i dokumenty procesowe przekazane Komisji przez Michała Bilewicza oraz Agnieszka Kublik, *Prof. Bilewicz wygrał z prezydentem w NSA. Andrzej Duda ma miesiąc na rozpatrzenie wniosku o profesurę*, Wyborcza.pl, 16 października 2024, zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,31388198,bilewicz-wygral-z-duda-w-nsa.html> [dostęp: 24.11.2025]; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 października 2024 r., sygn. III OSK 131/23, LEX nr 3841488.

⁴⁹⁵ Tak też NSA w postanowieniu z dnia 11 maja 2021 r., sygn. III OSK 3265/21, LEX nr 3174692.

Bodnara, a następnie dr. hab. Marcina Wiącka, zgodnie z którymi **rola Prezydenta przy rozpatrywaniu wniosku Centralnej Komisji sprowadza się do weryfikacji kompletności wniosku i potencjalnego naruszenia praw autorskich**⁴⁹⁶. Prezydent RP może co najwyżej zwrócić się do Centralnej Komisji o dołączenie do wniosku opinii komisji do spraw etyki w nauce przy Polskiej Akademii Nauk w szczególnej sytuacji powzięcia wiadomości o możliwości naruszenia praw autorskich przez kandydata do tytułu profesora. **W żadnym wypadku nie ma on ustawowej kompetencji do badania dorobku naukowego kandydata do tytułu profesora: weryfikacją osiągnięć kandydata zajmują się Centralna Komisja i powołani przez nią recenzenci, jak również rada właściwej jednostki organizacyjnej, która podejmuje uchwałę popierającą wniosek o nadanie tytułu profesora**⁴⁹⁷.

W tym kontekście RPO dr hab. Adam Bodnar w swoim stanowisku podkreślił także, że nadawanie tytułów – wobec braku podstaw prawnych do dodatkowej weryfikacji i oceny kandydatów do tytułu przez Prezydenta – powinno się odbywać według kolejności napływających wniosków, co sprzyjałoby transparentności procedury⁴⁹⁸. Tak samo RPO dr hab. Marcin Wiącek w wystąpieniu skierowanym do Kancelarii Prezydenta RP podniósł, że nietransparentna procedura obniża zaufanie kandydatów, że czynniki pozamerytoryczne nie mają wpływu na uzyskanie tytułu⁴⁹⁹.

Kontekst: krytyka działalności naukowej prof. Bilewicza

Prof. Bilewicz w swojej pracy badawczej zajmuje się psychologią stosunków międzygrupowych oraz psychologią polityczną. Od lat prowadzi konsekwentnie badania nad współczesnym antysemityzmem w Polsce. Píše m.in. o wtórnym antysemityzmie wyrażającym się w przekonaniu, że dość już zostało powiedziane

⁴⁹⁶ Biuletyn RPO, *Dlaczego dr hab. Michał Bilewicz... op. cit.* Biuletyn RPO, *Sprawa rozpatrzenia wniosków o tytuły profesorskie..., op. cit.*

⁴⁹⁷ art. 27 ust. 2 pkt 3 oraz art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.)

⁴⁹⁸ Biuletyn RPO, *Dlaczego dr hab. Michał Bilewicz..., op. cit.*

⁴⁹⁹ Biuletyn RPO, *Sprawa rozpatrzenia wniosków o tytuły profesorskie..., op. cit.*

o Holokauście, a podejmowanie tematu zbrodni dokonanych przez Polaków na Żydach odbierane jest jako zagrożenie dla polskiej tożsamości narodowej⁵⁰⁰. Przejawy takiego wtórnego antysemityzmu zidentyfikował m.in. w postawie Andrzeja Dudy, tak komentując jego postępowanie podczas debaty prezydenckiej w I turze wyborów w 2015 roku w wywiadzie dla „Krytyki Politycznej”:

*Zaszła przede wszystkim zmiana ilościowa – w polskiej polityce już w latach 90. zdarzały się wypowiedzi antysemickie, ale jedynie na obrzeżach sceny politycznej. Pewnym katalizatorem było na pewno zachowanie Andrzeja Dudy podczas debaty prezydenckiej po I turze wyborów, w której wykorzystał wątek Jedwabnego, negując jakąkolwiek odpowiedzialność narodu za przestępstwa na Żydach. Badacze nazywają to wtórnym antysemityzmem, czyli bagatelizowaniem przemocy antyżydowskiej i idealizowaniem przeszłego stosunku do Żydów. W ten sposób przekazuje się niebezpieczny komunikat, że można kogoś krzywdzić, mordować, a potem uniknąć odpowiedzialności. Jedwabne to skądinąd wątek towarzyszący Prawu i Sprawiedliwości od samego początku*⁵⁰¹.

Prof. Bilewicz w swoich medialnych wystąpieniach niejednokrotnie zarazem podnosił alarm w związku z coraz wyraźniejszą obecnością mowy nienawiści w sferze publicznej – i coraz szerszym przyzwoleniem na nią⁵⁰². Występował również w obronie innych mniejszości⁵⁰³.

Komisja zauważyła, że krytyka wobec prof. Bilewicza stała się szczególnie intensywna po wykładzie wygłoszonym przez niego w Muzeum Polin 13 marca 2018 roku, w 50. rocznicę antysemickich działań podejmowanych przez władze PZPR⁵⁰⁴.

⁵⁰⁰ L. Tomala, Nauka w Polsce, *Dr hab. Bilewicz: antysemityzm może mieć różne twarze*, 2 listopada 2015. Zob. <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C407156%2Cdr-hab-bilewicz-antysemityzm-moze-miec-rozne-twarze.html> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁰¹ Zofia Sikorska, *Bilewicz: PO? PiS? Nieważne. Tyle nienawiści nie było w Polsce od dawna*, „Krytyka Polityczna”, 4 maja 2017, zob. <https://krytykapolityczna.pl/kraj/bilewicz-mowa-nienawisci/> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁰² *Ibidem*.

⁵⁰³ Anna Dryjańska, *Osoby LGBT jak Żydzi w 1968? Prof. Bilewicz o podobnych mechanizmach nagonki PiS i Gomułki*, „na.Temat”, 17 czerwca 2020 r., zob. <https://natemat.pl/311935,ludzie-lgbt-jak-zydzi-czego-uczmy-nas-historia-mowi-prof-bilewicz> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁰⁴ Marzec 1968 – zmasowana kampania antysemicka zorganizowana przez władze PZPR w kontekście złożonego kryzysu społeczno-politycznego doprowadziła do wymuszonej emigracji 13 tysięcy polskich

Wykład nosił tytuł: „Epidemia mowy nienawiści. Jak blisko Marca '68 jesteśmy?”. Jednym z przykładów, którymi posłużył się prof. Bilewicz w celu zilustrowania antysemitycznych postaw był rysunek Cezarego Krysztopy zatytułowany „Polish Holocaust”. Rysunek przedstawiał dwie postaci mierzące z pistoletów w głowę klęczącego Polaka – jedna sylwetka oznaczona była swastyką, natomiast druga: czerwoną gwiazdą. Kolor czerwony sugerował, że jest to gwiazda bolszewicka, ale miała ona sześć ramion, tak jak gwiazda Dawida, a nie pięć jak gwiazda bolszewicka. Rysunek mógł zatem, zdaniem profesora Bilewicza, uruchamiać antysemityczne stereotypy. Obecny na wykładzie polityk Krzysztof Bosak zrobił zdjęcie prezentowanego slajdu z rysunkiem Krysztopy i umieścił je jeszcze tego samego dnia w mediach społecznościowych. Post ze zdjęciem rysunku zyskał znaczący rozgłos i wywołał w kręgach prawicowych falę wzburzenia skierowanego przeciwko prof. Bilewiczowi⁵⁰⁵.

24 sierpnia 2018 roku Cezary Krysztopa złożył pozew przeciwko Michałowi Bilewiczowi. Domagał się w nim usunięcia z Twittera postów oskarżających go o antysemityzm, przeprosin oraz nieposługiwanie się jego rysunkiem bez podania nazwiska. Sąd Okręgowy w Warszawie wydał 19 listopada 2020 wyrok, w którym oddalił żądania powoda (sygn. II C 923/19). Sąd nie kwestionował podanych przez Krysztopę faktów, nie podzielił natomiast ich interpretacji, jakoby naruszały one jego dobra osobiste. Uznał, że prof. Bilewicz korzystał ze swobody wypowiedzi w sposób nieprzekraczający jej granic i zorientowany na obronę uzasadnionego interesu społecznego⁵⁰⁶.

W kontekście publikacji wspomnianego slajdu przez Krzysztofa Bosaka i toczącego się następnie postępowania sądowego rozgorzała silnie polaryzująca opinia społeczną debata nad tym, co wolno w sferze publicznej określać mianem „antysemityzmu”⁵⁰⁷. W istotnym stopniu skupiła ona powszechną uwagę na

Żydów. Muzeum Polin, „Marzec '68. Informacje historyczne”, zob. <https://polin.pl/pl/marzec-68-informacje-historyczne> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁰⁵ Adam Leszczyński, *Prof. Bilewicz pozwany. Autor antysemitycznego rysunku nie zgadza się na miano antysemitę*, „Oko.press”, 16 listopada 2019 r., zob. <https://oko.press/prof-bilewicz-pozwany-autor-antysemickiego-rysunku-nie-zgadza-sie-na-miano-antysemity> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁰⁶ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez prof. Michała Bilewicza.

⁵⁰⁷ Zob. Jacek Tacik, *Jak nie lubić Żyda*, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice 2023.

działalności naukowej prof. Bilewicza, która spotkała się z atakami ze strony polityków związanych z obozem Zjednoczonej Prawicy. Przykładowo senatorowie Artur Warzocha i Rafał Ślusarz, pytali Ministerstwo Kultury, jakie kroki zamierza przedsięwziąć „w celu zakończenia tej szkalującej Polskę debaty”⁵⁰⁸. W innym wystąpieniu, skierowanym do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, senatorowie ci zaapelowali o zaprzestanie finansowania badań prowadzonych przez prof. Bilewicza⁵⁰⁹.

Również media na co dzień wspierające działania Zjednoczonej Prawicy publikowały treści krytyczne wobec prof. Bilewicza. Przykładowo w „Gazecie Polskiej” ukazał się tekst Piotra Wielguckiego, określający prof. Bilewicza „żydowskim rasistą”⁵¹⁰. „wPolityce.pl” opublikowało natomiast komentarz Ryszarda Makowskiego pt. *Jesteśmy we własnym kraju obrażani, wyzywani od antysemitów i jeszcze za to szczodrze płacimy. Ewenement w skali światowej*⁵¹¹.

Komisja zauważyła także wypowiedź prezydenta Andrzeja Dudy w jednym z wywiadów w maju 2025 roku, która może sugerować powody, dla których prof. Bilewiczowi nie przyznano tytułu: *To jest pan, który świadomie realizuje od samego początku poprzez swoją, w moim przekonaniu, wątpliwie naukową działalność, po prostu działalność antypolską, oczernia Polskę i Polaków. A w dodatku jeszcze sposób, w jaki dostawał się do tej kwalifikacji profesorskiej, wzbudził od samego początku bardzo poważne wątpliwości: w gronie znajomych, rączka rączkę myje,*

⁵⁰⁸ Agnieszka Kublik, Alicja Gargulska, Prezydent Duda blokuje profesurę Bilewicza za "oczernianie Polski i Polaków". Naukowcy: Wiecowe argumenty niegodne prezydenta, „Gazeta Wyborcza”, 29 maja 2025 r. Zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,31978709,prezydent-duda-blokuje-profesure-bilewicza-za-oczernianie-polski.html> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁰⁹ Oświadczenie złożone przez senatorów Artura Warzochę i Rafała Ślusarza na 58. posiedzeniu Senatu w dniu 15 marca 2018 r.

⁵¹⁰ Piotr Wielgucki „Matka Kurka”, Żydowski rasista Bilewicz, „Gazeta Polska”, 3 kwietnia 2018, zob. <https://www.gazetapolska.pl/16126-zydowski-rasista-bilewicz> [dostęp: 24.11.2025].

⁵¹¹ Ryszard Makowski, *Jesteśmy we własnym kraju obrażani, wyzywani od antysemitów i jeszcze za to szczodrze płacimy. Ewenement w skali światowej*, „wPolityce.pl”, 17 marca 2018 r. Zob. <https://wpolityce.pl/polityka/386355-jestesmy-we-wlasnym-kraju-obrazani-wyzywani-od-antysemitow-i-jeszcze-za-to-szczodrze-placimy-ewenement-w-skali-swiatowej>. Zob. także A. Potocki, „Wtórny antysemityzm” jako efekt „przetomu” w polityce historycznej, „wPolityce.pl”, 26 marca 2018. Zob. <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/387693-wtorny-antysemityzm-jako-efekt-przelomu-w-polityce-historycznej>, kpc, Wykładowca UW wszędzie tropi „antysemityzm” i obraża fotograf z IPN: „Wiem, że z sentymentem myśli Pani o pogromach”, „wPolityce.pl”, 20 kwietnia 2019. Zob. <https://wpolityce.pl/polityka/443476-wykladowca-uw-tropi-antysemityzm-i-obraza-fotograf-z-ipn>.

*krak krakowi oka nie wykole. Sam proces był w naszym przekonaniu w ogromnym stopniu pozbawiony obiektywizmu*⁵¹². Słowa Andrzeja Dudy wprost sugerowały działania co najmniej koteryjne w gronie recenzentów przewodu profesorskiego lub w samej Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych. W żadnym momencie ani Prezydent ani inna osoba nie przedstawiła dowodów takich działań.

Książka pod red. Barbary Engelking i Jana Grabowskiego

W 2018 roku ukazała się obszerna praca naukowa pod redakcją Barbary Engelking oraz Jana Grabowskiego *Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*⁵¹³. Wydawcą było Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów (dalej: CBnZZ) w Warszawie, będące częścią Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk (dalej: IFiS PAN). Praca składała się z dwóch tomów (856+829 stron, bibliografia i indeks) i była owocem wieloletniej pracy naukowej w ramach grantu „Strategie przetrwania Żydów podczas okupacji w Generalnym Gubernatorstwie, 1942-1945. Studium wybranych powiatów”. Współautorami dzieła byli ponadto: Alina Skibińska, Dagmara Swątek-Niewińska, Tomasz Frydel, Jean-Charles Szurek, Dariusz Libionka, Karolina Panz i Anna Zapalec. Każdy z 9 autorów badał i opisał jeden z 9 powiatów przedwojennej Polski: Bielsk Podlaski, Biłgoraj, Bochnię, Dębicę, Łuków, Miechów, Nowy Targ, Węgrów oraz Złoczów. W książce znajduje się kilkaset przypadków biografii polskich Żydów na terenie wymienionych powiatów w latach 1942-45. Redaktorzy tomu to uznani badacze Holokaustu, mający na swoim koncie liczne publikacje naukowe.

Barbara Engelking jest psycholożką i socjolożką, profesorem i kierownikiem wspomnianego CBnZZ IFiS PAN, od 2022 roku członkiem korespondentem PAN, w latach 2014-18 przewodniczącą Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej.

⁵¹² A. Kublik, A. Gardulska, *Prezydent Duda blokuje profesurę Bilewicza za „oczernianie Polski i Polaków”*. *Wiecowe argumenty niegodne prezydenta*, Wyborcza.pl, 29 maja 2025. Zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,31978709,prezydent-duda-blokuje-profesure-bilewicza-za-oczernianie-polski.html> [dostęp: 24.11.2025].

⁵¹³ B. Engelking i J. Grabowski (red.), *Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*, t. 1-2, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2018.

Problematyką żydowską (antysemityzm, Holokaust, getto warszawskie, historia polskich Żydów w czasie II wojny Światowej) zajmuje się od magisterium na Wydziale Psychologii UW w 1988 roku.

Jan Grabowski to absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, jest polsko-kanadyjskim historykiem, badaczem Holokaustu oraz historii Kanady, profesorem Uniwersytetu w Ottawie, współzałożycielem CBnŻŻ IFiS PAN i członkiem Royal Society of Canada.

Praca budziła kontrowersje, także w pewnym stopniu dotyczące przyjętej w publikacji metodologii. Krytyka wyływała przede wszystkim ze strony Instytutu Pamięci Narodowej i Reduty Dobrego Imienia oraz mediów prawicowych. Ówczesny prezes IPN Jarosław Szarek stwierdził w wywiadzie dla TVP Info, że „autorzy dokonali manipulacji na źródłach, a ich skala jest zatrważająca”⁵¹⁴. IPN opublikował bardzo krytyczną recenzję książki autorstwa dr Tomasza Domańskiego, który zarzucił autorom brak obiektywizmu w doborze faktów i obszarów badań⁵¹⁵. Prof. Antoni Kamiński, członek Narodowej Rady Rozwoju przy prezydencie RP Andrzej Dudzie ocenił pracę autorów takimi słowami: „Mam wrażenie, że ten zespół nie jest całkowicie uwolniony od emocji i skłonności do wartościowań, które mogą trochę mącić obiektywizm”⁵¹⁶. Prof. Jan Żaryn, senator z ramienia PiS IX kadencji, a w latach 2020-2024 p.o. dyrektora Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego zarzucił badaczom „udzielanie odbiorcom nieprawdziwych informacji, nieprawdziwych faktów, zmanipulowanych, okłamywania przez fałszowanie źródła”⁵¹⁷.

⁵¹⁴ nno/pat, *Prezes IPN o publikacji „Dalej jest noc”: skala manipulacji jest zatrważająca*, Dzieje.pl, 25 marca 2019. Zob. <https://dzieje.pl/aktualnosci/prezes-ipn-o-publicacji-dalej-jest-noc-skala-manipulacji-jest-zatrwarzajaca> [dostęp: 24.11.2025].

⁵¹⁵ T. Domański, *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki „Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski”, t. 1-2*, red. Barbara Engelking, Jan Grabowski, Warszawa 2018, IPN, Warszawa 2019.

⁵¹⁶ *Premier naciskany, by zwolnić przewodniczącą Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej*, „Więź”, 30 maja 2018, zob. <https://wiew.pl/2018/05/30/premier-naciskany-by-zwolnic-przewodnicza-miedzynarodowej-rady-oswiecimskiej/> [dostęp: 24.11.2025].

⁵¹⁷ A. Leszczyński, *Atak furii prawicy po sądowej wygranej autorów „Dalej jest noc”*. Ziobro: „Zamach na sprawiedliwość”, „OKO.press”, 18 sierpnia 2021. Zob. <https://oko.press/atak-furii-prawicy-po-sadowej-wygranej-autorow-dalej-jest-noc> [dostęp: 24.11.2025].

Tygodnik „Sieci” – w tekście okładowym historyka IPN dr Piotra Gontarczyka, który bezpodstawnie zarzucił autorom książki rzekomy błąd w pojedynczym akapicie z jednego z rozdziałów.

Okładka Tygodnika „Sieci” z dnia 11 marca 2019 roku

Komisja zauważyła, że prawicowe media dążyły do dyskredytacji zarówno samej książki – nazywając ją „antypolską agitką”⁵¹⁸ – jak i jej autorów, o czym świadczy przykładowo publikacja portalu wPolityce.pl z marca 2019 roku atakująca prof. Grabowskiego za otrzymanie grantu od niemieckiej fundacji 14 lat wcześniej⁵¹⁹. W tym kontekście Komisja zauważyła także, że w 2018 roku premier

⁵¹⁸ W. Bieroń, *Szokująca manipulacja Grabowskiego i innych autorów „Dalej jest noc”!* Sugerują, że Polacy posiadali własną administrację pod niemiecką okupacją!, 27 lutego 2019, wPolityce.pl, zob. <https://wpolityce.pl/historia/435821-manipulacja-grabowskiego-i-innych-autorow-dalej-jest-noc> [dostęp: 24.11.2025].

⁵¹⁹ E. Hołdyńska, *TYLKO U NAS. Prof. Grabowski z niemieckimi grantami. Jego badania finansuje m.in. Fundacja Gerdy Henkel z Dusseldorfu*, wPolityce.pl, 25 marca 2019, zob. : <https://wpolityce.pl/polityka/439518-grabowski-autor-dalej-jest-noc-z-niemieckimi-grantami>. Zob. także Jakub Maciejewski, *Czy „z fałszerzami” dyskusja jest możliwa? Ostra kontra dla Centrum Badań nad Zagładą Żydów*, wPolityce.pl, 15 września 2020. Zob. <https://wpolityce.pl/polityka/517745-czy-autorzydalej-jest-nocodpowiedza-na-zarzut-falszerstwa> [dostęp: 24.11.2025].

Mateusz Morawiecki zdecydował o nieprzedłużeniu kadencji prof. Engelking jako przewodniczącej Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej⁵²⁰.

W obronie autorów wystąpili natomiast badacze Holokaustu, pracownicy Polskiej Akademii Nauk, media liberalne, Stowarzyszenie Otwarta Rzeczpospolita, Akcja Demokracja i inni⁵²¹.

Pozew FL wspieranej przez Redutę Dobrego Imienia

17 maja 2019 roku z powództwem przeciwko Barbarze Engelking, jako autorce kwestionowanego rozdziału i redaktorce książki, oraz Janowi Grabowskiemu, jako redaktorowi książki, wystąpiła 79-letnia wówczas FL. Zarzucała im przedstawienie w niekorzystnym świetle jej stryja – sołtysa wsi Malinowo w powiecie Bielsk Podlaski. Podnosiła, że w książce zawarto fałszywe tezy, między innymi, że był on współodpowiedzialny za wydanie Niemcom grupy Żydów ukrywających się w okolicznych lasach. Powódka domagała się w pozwie przeprosin za zawartą w książce informację na ten temat – wystania ich do niej listem poleconym, jak również opublikowania na stronie głównej <https://www.holocaustresearch.pl> i na stronie drugiej „Gazety Wyborczej” zmiany treści wskazanego fragmentu w przypadku dodruku i zamieszczenia w formie erraty oświadczenia Barbary Engelking o przedstawieniu nieprawdziwych informacji dotyczących jej stryja -sołtysa wsi Malinowo w powiecie Bielsk Podlaski, a także zasądzenia solidarnie od Pozwanych na rzecz Powódki kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia⁵²².

⁵²⁰ Premier naciskany, by zwolnić przewodniczącą Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, „Więź”, 30 maja 2018. Zob. <https://wiesz.pl/2018/05/30/premier-naciskany-by-zwolnic-przewodnicza-miedzynarodowej-rady-oswiecimskiej/> [dostęp: 24.11.2025].

⁵²¹ Zob. np. oficjalne stanowisko IFiS PAN opublikowane w odpowiedzi na krytyczną analizę książki autorstwa dr Piotra Gontarczyka: Natalia Skipietrow, IFiS PAN, *W sprawie wypowiedzi dr. Piotra Gontarczyka na temat książki „Dalej jest noc...”*, 17 marca 2019. Zob. <https://ifispan.pl/w-sprawie-wypowiedzi-dr-piotra-gontarczyka-na-temat-ksiazki-dalej-jest-noc/>; czy też List Profesorów IFiS PAN w sprawie kadencji Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, 30 maja 2018. Zob. <https://ihpan.edu.pl/list-profesorow-ifis-pan-sprawie-kadencji-miedzynarodowej-rady-oswiecimskiej/> [dostęp: 24.11.2025].

⁵²² Pozew FL przeciwko Barbarze Engelking i Janowi Grabowskiemu, 17 maja 2019.

Wyrok Sądu Okręgowego z 9 lutego 2021 roku

9 lutego 2021 roku Sąd Okręgowy w Warszawie III Wydział Cywilny wydał w sprawie wyrok (sygn. akt III C 657/19). Sąd zobowiązał pozwanych: (i) do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego FL w postaci kultu pamięci osoby zmarłej poprzez zamieszczenie przeprosin na stronie <https://www.holocaustresearch.pl>, (ii) wystaniu przeprosin do powódki drogą listowną, zaś (iii) w przypadku dodruku książki zakazał dalszego naruszenia dóbr osobistych powódki. Uznając, że doszło do naruszenia dóbr osobistych, sąd stwierdził, że pozwani – wbrew spoczywającym na nich ciężarze dowodu – „nie wykazali, że ich działanie, naruszające pamięć o zmarłym stryju, nie nosi znamion bezprawności”⁵²³. Jakkolwiek, jak podkreślił, sąd, „prawo do wolności naukowej podlega ochronie”, to jednak „ochrona ta nie obejmuje takich wypowiedzi, które nie poddają się regule rzetelności”⁵²⁴.

W pozostałym zakresie sąd powództwo oddalił. Nie zgodził się m.in. na pełną wskazaną przez powódkę treść oświadczenia o przeproszeniu, decydując się na pominięcie w nim treści zmierzających do przedstawienia jej stryja jako bohatera. W szczególności oddalił żądanie przyznania zadośćuczynienia w kwocie 100 000 zł, wskazując, że środki niemajątkowe, takie jak złożenie przeprosin i zakazanie dalszych naruszeń stanowią wystarczające zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych powódki. SO uznał przy tym, że „celem sądu nie jest uzyskanie efektu schładzającego, zmierzającego do zaniechania dalszych badań naukowych zmierzających do wyjaśnienia rzeczywistych dziejów osób narodowości żydowskiej na ziemiach polskich, a taki skutek mogłoby osiągnąć zasądzenie kwoty objętej żądaniem zadośćuczynienia”⁵²⁵.

Sąd nie zgodził się ze sformułowanym w pozwie szerokim rozumieniem dóbr osobistych powódki, obejmującym prawo do tożsamości i dumy narodowej, prawo do niezakłamywanej historii II wojny światowej, prawo do nienaruszania czci i

⁵²³ Wyrok Sąd Okręgowego w Warszawie III Wydział Cywilny z dnia 9 lutego 2021 roku, sygn. akt III C 657/19, s. 30.

⁵²⁴ *Op. cit.*

⁵²⁵ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, sygn. akt III C 657/19, s. 36.

prawo do otrzymywania rzetelnych informacji z opłacanych przez Powódkę badań historycznych. Uznał, że prawa takie istnieją, ale nie znajdują one wystarczającego uzasadnienia w tym przypadku, z zeznań powódki nie wynikało bowiem, aby wiązała ona naruszenie przysługujących jej wartości niemajątkowych z prawem do dumy i tożsamości narodowej czy innymi wymienionymi w pozwie⁵²⁶.

Do wydanego orzeczenia w taki sposób odniósł się Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro w audycji na antenie Radia Maryja: *To kolejny aspekt sporu o historię. Są tacy, którzy w ramach cynicznej propagandy usiłują przypisać narodowi polskiemu odpowiedzialność za udział w Holokauście, czyli za coś, w czym nie braliśmy udziału, a czego byliśmy ofiarami (...) Fakty nie miały znaczenia dla autorów tejże książki, bo pisali ją pod tezę. Szukali argumentów pod tezę, która była przygotowana, zanim napisali swoje dzieło*⁵²⁷. Na Twitterze opublikował natomiast – opatrzone zdjęciem FL– wpis o następującej treści: *Pani (...) udowodniła w sądzie manipulację B. Engelking i J. Grabowskiemu; ta dzielna kobieta przeciwstawiła się kłamliwej propagandzie oczerniającej Polaków*⁵²⁸.

Wyrok Sądu Apelacyjnego z 16 sierpnia 2021 roku

Od wyroku odwołały się obie strony: powódka zaskarżyła wyrok w części oddalającej powództwo, a pozwani zaskarżyli go w zakresie punktów pierwszego, drugiego, trzeciego i piątego (tj. zobowiązanie do przeprosin na stronie internetowej oraz listownie, zakazanie dalszego naruszania dóbr osobistych w przypadku dodruku książki, wzajemne zniesienie kosztów procesu)⁵²⁹. 16 sierpnia 2021 roku Sąd Apelacyjny w I Wydział Cywilny ogłosił wyrok (sygn. akt I Aca 300/21), stwierdzając niezasadność apelacji powódki, w znacznej części

⁵²⁶ *Op. cit.*, s. 26

⁵²⁷ Sylwia Bagińska, Zbigniew Ziobro w Radiu Maryja o książce „Dalej jest noc”. „Fakty nie miały znaczenia”, WP.pl, 10 lutego 2021, zob. <https://wiadomosci.wp.pl/zbigniew-ziobro-w-radiu-maryja-o-ksiazce-dalej-jest-noc-fakty-nie-mialy-znaczenia-6606788555868864a> [dostęp: 24.11.2025].

⁵²⁸ Twitter, Zbigniew Ziobro, wpis z 10 lutego 2021, zob. <https://x.com/ZiobroPL/status/1359381709108690945> [dostęp: 19.11.2025].

⁵²⁹ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie I Wydział Cywilny z dnia 16 sierpnia 2021, sygn. akt I Aca 300/21.

uwzględnił zarzuty pozwanych, co skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i oddaleniem powództwa.

Przede wszystkim Sąd Apelacyjny uznał za częściowo uzasadnione zarzuty pozwanych dotyczące ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji. Podkreślając, że zadaniem sądu nie jest ustalaniem prawdy historycznej, zauważył, że Sąd Okręgowy popełnił błąd, dokonując wiążących ustaleń w zakresie postępowania EM w czasie II Wojny Światowej w oparciu o protokoły zeznań świadków w jego sprawie karnej zakończonej wyrokiem w 1950 roku⁵³⁰.

Zgodził się w istocie, że publiczne przypisanie zmarłemu współudziału w śmierci kilkudziesięciu osób lub okradania osoby w potrzebie stanowi naruszenie dobra osobistego osoby bliskiej, o ile zarzuty są bezprawne⁵³¹. Ocena bezprawności wymagała jednak zbadania kolizji pomiędzy prawem podmiotowym powódki a takimi wartościami jak wolność badań naukowych, wolność wypowiedzi, swoboda debaty o historii i swoboda wypowiedzi innych osób, w tym świadków historii – przy czym ranga tych praw i poziom udzielanej im ochrony są jednakowe, a żadne nie ma charakteru absolutnego. Do sądu należy w każdym konkretnym wypadku ustalenie zakresu ochrony dobra osobistego, przyznając pierwszeństwo temu dobru bądź innej kolidującej z nim wartości⁵³².

Sąd Apelacyjny zaznaczył, że zgodnie z orzecnictwem ETPCz oraz SN sądy nie powinny rozstrzygać sporów historycznych ani oceniać metodologii i źródeł wykorzystywanych w pracy badawczej naukowców – stanowiłoby to bowiem niedopuszczalną cenzurę i ingerencję w swobodę pracy badawczej i naukowej⁵³³. Wolność badań naukowych – jak podkreślił SA – obejmuje również wolność publikowania wyników badań i wygłaszania opinii opartych na tych wynikach. O bezprawności nie może być mowy, jeśli „w ramach prowadzonych badań historyk zgromadzi określony materiał źródłowy, który podda krytycznej ocenie (zgodnie z warsztatem pracy historyka) – i w oparciu o zgromadzone źródła

⁵³⁰ *Op. cit.*, s. 11-12.

⁵³¹ *Op. cit.*, s. 16.

⁵³² *Op. cit.*, s. 16-17.

⁵³³ *Op. cit.*, s. 20.

ustali określone fakty”⁵³⁴. Nie zgodził się przy tym z oceną SO, jakoby praca historyków była nierzetelna, a narzucony im standard rzetelności historyka uznał za zbyt rygorystyczny i nierealistyczny.

*W ocenie sądu apelacyjnego nie budzi wątpliwości, że będące przedmiotem pracy badawczej pozwanych kwestie relacji polsko – żydowskich w czasie drugiej wojny światowej mają doniosłe znaczenie społeczne i realizują istotny interes publiczny. W interesie publicznym jest również prowadzenie debaty o tych relacjach i towarzyszących im wydarzeniach, poruszanie trudnych zagadnień z nich wynikających, choćby (...) miało to być bolesne i trudne do zaakceptowania dla samych bohaterów tych wydarzeń i ich potomków*⁵³⁵.

Wyrok Sądu Apelacyjnego spotkał się z krytyką ówczesnego ministra sprawiedliwości. Zbigniew Ziobro nazwał wyrok „kompromitacją i zamachem na sprawiedliwość”. Stwierdził przy tym, że „[w]edług Sądu Apelacyjnego w Warszawie autorzy książki o losach Żydów «Dalej jest noc» są naukowcami, więc mogą bezkarnie kłamać, z bohatera uczynić zbrodniarza, z Polaka pomagającego Żydom – współwinnego ich śmierci”⁵³⁶.

Fundacja Reduta Dobrego Imienia i źródła jej finansowania

Fundacja Reduta Dobrego Imienia – Polska Liga Przeciw Zniesławieniom została założona przez Macieja Świrskiego w 2012 roku⁵³⁷; zarejestrowano ją w 2013 roku⁵³⁸. Jest ona formalnie organizacją pozarządową⁵³⁹. Jak można przeczytać na stronie Fundacji, jej działalność ma „[wypełnić] niszę związaną z brakiem

⁵³⁴ *Op. cit.*, s. 20.

⁵³⁵ *Op. cit.*, s. 37.

⁵³⁶ Jacek Tacik, *Jak nie lubić Żyda?* (kopia wewnętrzna przed korektą), Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice 2023, s.157.

⁵³⁷ Reduta Dobrego Imienia, *Fundatorzy*, brak daty, zob. <https://rdi.org.pl/fundatorzy/> [dostęp: 24.11.2025].

⁵³⁸ Wpis w KRS, FUNDACJA REDUTA DOBREGO IMIENIA - POLSKA LIGA PRZECIW ZNIESŁAWIENIOM, zob. <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/dane-szczegolowe-podmiotu;numerKRS=TKOfK985tY69S1UGmaOGng%3D%3D;typ=S> [dostęp: 16.11.2025]. Sam Maciej Świrski na stronie <https://swirski.info/o-mnie/> podaje informację, że „w 2012 roku założył Redutę Dobrego Imienia”

⁵³⁹ Reduta Dobrego Imienia, *Misja*, zob. <https://rdi.org.pl/misja/> [dostęp: 24.11.2025].

organizacji pozarządowej, która miałaby tak istotny potencjał w obronie prawdy o Polsce”⁵⁴⁰. Publikując manifest założycielski Świrski wskazał, że według dominującego na świecie przekazu o Polsce, Polacy są współwinowajcami II wojny światowej i Holokaustu – Fundacja jako cel stawia sobie zwalczanie tej narracji, podkreślając wpływ wizerunku kraju na bezpieczeństwo narodowe⁵⁴¹. Jej aktywność obejmuje m.in. „monitoring mediów światowych w celu wykrywania znieśławień skierowanych przeciwko Polsce i Polakom”, „prowadzenie działań prawnych skierowanych przeciwko osobom, organizacjom i instytucjom dopuszczających się znieśławień Polski i Polaków”, a także działalność edukacyjną, badawczą, współpraca z instytucjami o zbieżnych celach i innymi podmiotami⁵⁴². Fundacja zajmuje się w szczególności zwalczaniem przejawów postępowania się terminem „polskie obozy koncentracyjne” i oskarżeniami Polaków o udział w Holocauście⁵⁴³.

Komisja zauważa, że Maciej Świrski – prawicowy publicysta i działacz polityczny związany z Radiem Maryja i Salonem24, był przewodniczącym Rady Nadzorczej PAP⁵⁴⁴ i wiceprezesem Polskiej Fundacji Narodowej (2017-2018). Był też prezesem zarządu Reduty Dobrego Imienia od 21 listopada 2013 roku do 10 lipca 2017 roku i następnie od 6 grudnia 2018 roku do 16 grudnia 2022 roku⁵⁴⁵. Zajmował więc tę funkcję zarówno w momencie wniesienia pozwu przez FL, jak i orzekania przez sądy w I i II instancji.

⁵⁴⁰ *Op. cit.*

⁵⁴¹ *Op. cit.*

⁵⁴² Reduta Dobrego Imienia, *Cele naszej działalności*, zob. <https://rdi.org.pl/cele-naszej-dzialalnosci> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁴³ Zob. np. *Udana interwencja ws. sformułowania „polskie obozy”. Niemiecka redakcja przeprosza*, „Wprost”, 23 listopada 2016, zob.: <https://www.wprost.pl/kraj/10031933/udana-interwencja-ws-sformulowania-polskie-obozy-niemiecka-redakcja-przeprosza.html>; Adam Leszczyński, *Reduta Dobrego Imienia i polska ambasada protestują, bo włoski dziennik napisał prawdę o udziale Polaków w Zagładzie*, „OKO.press”, 20 października 2017, zob.: <https://oko.press/reduta-dobrego-imienia-polska-ambasada-protestuja-wloski-dziennik-napisal-prawde-o-udziale-polakow-zagladzie> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁴⁴ Zgodnie z informacją umieszczoną na stronie PAP został wybrany na przewodniczącego w 2020 roku: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C711486%2Cmaciej-swirski-przewodniczacy-rady-nadzorczej-pap-tomasz-gizinski-zastepca>, natomiast zgodnie z informacją umieszczoną na stronie gov.pl, był to 2020 rok: [Maciej Świrski - Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji - Portal Gov.pl](https://www.gov.pl/web/gov/portal)

⁵⁴⁵ Dane z KRS.

Zgodnie z informacją zamieszczoną na stronie Fundacji, Reduta Dobrego Imienia zaangażowała się w postępowanie wszczęte przez FL i udzielała jej w nim wsparcia, które polegało na pokrywaniu kosztów sądowych, kosztów druku i kopiowania dokumentów, badań archiwalnych, kosztów wyjazdów związanych z prowadzeniem sprawy, itd.⁵⁴⁶ Pełnomocnicy świadczyli natomiast pomoc prawną *pro bono*⁵⁴⁷. Komisja pragnie zwrócić uwagę, że SO, rozpoznając sprawę z powództwa FL, ustalił, że pod wpływem lektury książki „Dalej jest noc”, to pracownicy Fundacji odnaleźli siedlisko, w którym mieszkał i prowadził gospodarstwo EM. Wtedy też Maciej Świrski poznał FL⁵⁴⁸. Kontaktował się on również z prawnikiem EM zamieszkałym w Szwecji⁵⁴⁹. Powódka w swoich zeznaniach wskazała, że poprosiła Macieja Świrskiego o pomoc w walce o dobre imię stryja⁵⁵⁰. Zaangażowanie Świrskiego w przebieg postępowania było na tyle znaczące, że wystąpił on przed sądem w roli świadka: zeznał przed SO, że tezy sformułowane w książce „uderzają w tożsamość narodową”⁵⁵¹. Jacek Tacik tak opisuje jego rolę w procesie : „Świrski zadbał o prawników, pokrył koszty sądowe, administracyjne, opłacił opinie biegłych i historyków, a także zespołu badawczego, którego zadaniem było prześledzenie strona po stronie książki *Dalej jest noc*”⁵⁵².

Zadaniem Komisji nie jest ocena rzetelności postępowań sądowych, metodologii badań historycznych ani prawdy o relacjach polsko-żydowskich w czasie okupacji. Komisja może jedynie rozważyć, czy przypadek pozwu FL przeciwko Barbarze Engelking i Janowi Grabowskiemu może nosić znamiona

⁵⁴⁶ Reduta Dobrego Imienia, *Pozew przeciwko Barbarze Engelking i Janowi Grabowskiemu – RDI wspiera rodzinę EM*, 11 maja 2019 r., zob. <https://rdi.org.pl/pozew-przeciwko-barbarze-engelking-i-janowi-grabowskiemu-rdi-wspiera-rodzine-EM?>; Reduta Dobrego Imienia, Oświadczenie Reduty Dobrego Imienia w sprawie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie FL vs Barbara Engelking i Jan Grabowski, 16 sierpnia 2021 r., zob. <https://rdi.org.pl/oswiadczenie-reduty-dobrego-imienia/> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁴⁷ *Op. cit.*

⁵⁴⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, sygn. akt III C 657/19, s. 16.

⁵⁴⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, sygn. akt I ACa 300/21, s. 12.

⁵⁵⁰ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, sygn. akt III C 657/19, s. 21.

⁵⁵¹ Mateusz Mikowski, *M. Świrski: niesłuszne obwinienia w książce „Dalej jest noc” uderzają w tożsamość narodową*, *Dzieje.pl*, 25 lutego 2020 r., zob. <https://dzieje.pl/aktualnosci/m-swirski-niesluszne-obwinienia-w-ksiazce-dalej-jest-noc-uderzaja-w-tozsamosc-narodowa> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁵² Jacek Tacik, *Jak nie lubić Żyda?*. *Op. cit.*, s. 154.

SLAPP-u, czyli pozwu, którego celem jest wywołanie efektu mrozącego ograniczającego wolność wypowiedzi i wolność badań naukowych.

Kilka elementów w istocie wskazuje na możliwość przynajmniej częściowego zakwalifikowania omawianej sprawy jako SLAPP. Jednym z nich jest **fakt publicznego, niedopuszczalnego w realiach państwa prawa, komentowania zapadłych w sprawie wyroków przez ówczesnego Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego, Zbigniewa Ziobro⁵⁵³.** Zbigniew Ziobro publicznie skomentował oba wyroki w tej sprawie, chwając pierwszy z nich i uznając wyrok w postępowaniu odwoławczym m.in. za „wstyd dla sądu”, a nawet za atak sądowy na sprawiedliwość. Pomijając niedopuszczalną formę takiej „oceny” pracy niezależnego sądu przez osobę stojącą na czele wymiaru sprawiedliwości – co nigdy nie powinno mieć miejsca w państwie szanującym zasady praworządności – **opinie chwające konkretne orzeczenie w pierwszej instancji mogły stanowić formę nacisku na Sąd Apelacyjny,** który został poinformowany o preferencjach ministra.

Lokując powyższe w kontekście trwającego wówczas procesu podważania niezależności sądownictwa i wszczynania postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom, którzy orzekali wbrew tym preferencjom, jasne jest, że obawy Sądu dotyczące konsekwencji wydania wyroku odbiegającego od orzeczenia pierwszej instancji mogły być uzasadnione.

Ponadto kontrolowane przez rząd lub przychylne rządowi media aktywnie wypowiadały się w sposób niezwykle krytyczny wobec pozwanych, w duchu narracji, zgodnie z którą w interesie państwa i narodu polskiego leżało wydanie konkretnego, jasno określonego orzeczenia, uznającego naruszenie dób osobistych powódki. Atakowanie Engelking i Grabowskiego poprzez publiczne przedstawianie ich w bardzo negatywnym świetle, jako nierzetelnych naukowo i wrogich Polsce, jeszcze bardziej wzmocniło potencjał wywierania efektu mrozącego na innych, w tym szczególnie na młodszych naukowców rozpoczynających karierę akademicką i zajmujących się kwestiami relacji polsko-żydowskich⁵⁵⁴. Praktyka przedstawiania tych badaczy Holokaustu i uprzedzeń w

⁵⁵³ Adam Leszczyński, *Atak furii prawicy... op. cit.*

⁵⁵⁴ aw, *Dr Gontarczyk komentuje wyrok ws. „Dalej jest noc”*: Autorzy skorzystali z ochrony prawnej, która tej

Polsce jako przyczyniających się do „antypolskich” postaw na całym świecie była już stosowana przed rozpoczęciem procesu w sprawie i polegała między innymi na deprecjonowaniu wyników ich badań i oskarżaniu ich o zniestawianie dobrego imienia Polski i Polaków⁵⁵⁵.

Komisja zwraca także uwagę, że jej wnioski znajdują także uzasadnienie w pracach naukowych ekspertek i ekspertów zajmujących się tematyką pozwów typu Slapp. Między innymi prof. Adam Bodnar i prof. Aleksandra Gliszczyńska-Grabias w artykule opublikowanym w *European Constitutional Law Review*⁵⁵⁶ wskazują na szereg elementów typowych dla powództw typu SLAPP, wyróżniających postępowanie wszczęte przez FL przeciwko Engelking i Grabowskiemu.⁵⁵⁷ **Zwracają uwagę w szczególności na zaangażowanie w sprawę Reduty Dobrego Imienia, podkreślając jej finansowe i ideologiczne powiązania z obozem Zjednoczonej Prawicy⁵⁵⁸, publiczne wypowiedzi ministra Ziobry, negatywnie oceniające wyroki sądów obu instancji i ostrą krytykę pozwanych w mediach kontrolowanych przez rząd bądź wobec niego przychylnych polegającą na przedstawianiu ich jako szkalujących dobre imię Polski i Polaków⁵⁵⁹.**

książki nie powinna dotyczyć, wPolityce.pl, 16 sierpnia 2021, zob. <https://wpolityce.pl/historia/562671-dr-gontarczyk-komentuje-wyrok-ws-dalej-jest-noc> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁵⁵ Zob. np. Jörg Hackmann, *Defending the “Good Name” of the Polish Nation: Politics of History as a Battlefield in Poland, 2015-18*, „Journal of Genocide Research” 20, 2018, s. 587-606, albo: List American Historical Association, *Letter of Concern to Polish Government regarding Treatment of Historian Jan Gross*, 14.11.2016, zob.: <https://www.historians.org/news/letter-of-concern-to-polish-government-regarding-treatment-of-historian-jan-gross/>; *Poland may sue over claim Poles killed more Jews than Germans during war*, “The Guardian”, 16 października 2015, zob. <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/16/poland-anger-over-claim-that-poles-killed-more-jews-than-germans-during-war?> [dostęp: 24.11.2025].

⁵⁵⁶ A. Bodnar, A. Gliszczyńska-Grabias, *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive*, „European Constitutional Law Review” 19, 2023, s. 642-663.

⁵⁵⁷ *Ibidem*, s. 651.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, s. 652-653.

⁵⁵⁹ *Ibidem*, s. 655.

16) Odmowa przyznania stypendium dla wybitnych młodych naukowców

Dr Joanna Malinowska to pracownica naukowa Wydziału Filozoficznego UAM. Jest absolwentką tego Wydziału (2010), a w 2017 roku obroniła na nim pracę doktorską. Jest autorką licznych prac naukowych, uczestniczką lub kierowniczką wielu zagranicznych i krajowych (w tym Narodowego Centrum Nauki) projektów badawczych oraz zdobywczynią kilku nagród naukowych.⁵⁶⁰ Młoda poznańska filozofka jest cenioną w świecie akademickim badaczką, o czym świadczy między innymi przyznanie jej miejsca w składzie Komitetu Sterującego East European Network for Philosophy of Science na lata 2022- 2026 oraz w European Philosophy of Science Association⁵⁶¹, a także obecność na liście „100 kobiet 2022 roku” czasopisma Forbes Women. Badaczka zajmuje się m.in. tym, jak kategorie etnorasowe (rasa i etniczność) są wykorzystywane i konceptualizowane w badaniach biomedycznych i w opiece zdrowotnej. Przedmiotem jej badań jest też szeroko pojęta filozofia nauki, ze szczególnym uwzględnieniem filozofii medycyny, filozofii neuronauki i filozofii psychologii oraz wzajemne związki pomiędzy nimi. Dr Malinowska publikuje w międzynarodowych specjalistycznych periodykach takich jak „Synthese”, „British Journal for the Philosophy of Science”, „American Journal of Bioethics”, „Health Care and Philosophy”.

Aktywizm

Malinowska jest także aktywistką działającą na rzecz praw człowieka związaną z poznańskim środowiskiem anarchistycznym. W 2016 roku została wraz z kilkoma innymi osobami zatrzymana przez policję z powodu uczestnictwa w demonstracji Strajku Kobiet pod siedzibą PiS w Poznaniu. Jak wynika z jej relacji,

⁵⁶⁰ https://jm119.web.amu.edu.pl/?page_id=322&lang=pl [dostęp: 18.10.2025].

⁵⁶¹ *Dr Joanna Malinowska wśród 100 Kobiet Roku*, <https://amu.edu.pl/universytet/z-zycia-universytetu/newsy/dr-joanna-malinowska-wsrod-100-kobiet-roku>, [dostęp: 18.10.2025].

co znajduje także odzwierciedlenie w publicznie dostępnych materiałach prasowych, Malinowska nie została zatrzymana na miejscu, lecz sama zgłosiła się do prokuratury, żeby zgłosić skargę na brutalne zachowanie policji. W ten sposób znalazła się w gronie osób, przeciwko którym toczyło się postępowanie. Postępowanie wobec niej, gdyby okazało się skuteczne, czyli zakończone wyrokiem, mogło zniszczyć jej naukową karierę. Jak powiedziała poznańskiej „Gazecie Wyborczej” – *Te zarzuty to totalna kpina. Śmiałabym się, gdyby nie to, że sytuacja jest jednak poważna. Bo ewentualne skazanie może wpłynąć na moje życie zawodowe – mówi Joanna Malinowska. Ma 32 lata, włosy zafarbowane na róż i doktorat z filozofii, wykłada na poznańskich uczelniach. Jest też jedną z sześciu osób oskarżonych przez poznańską prokuraturę po czarnym proteście w październiku 2016 r. Kobiety wyszły wtedy na ulice, by protestować przeciwko planom zaostrzenia prawa aborcyjnego. Malinowska trzymała z koleżanką transparent. Opowiada, że nagle, bez powodu, policjant ją odepchnął. Upadła na chodnik, policjant leżał na niej i wykręcał jej ręce. Poparzano ją gazem pieprzowym, ale nie została zatrzymana. Dzień po proteście poszła do prokuratury, by zawiadomić o przekroczeniu uprawnień przez policjantów⁵⁶². Zatrzymanym postawiono zarzuty „napaści na funkcjonariuszy”⁵⁶³. Jak poinformowała Komisję Joanna Malinowska, po wielomiesięcznym procesie i apelacjach ostatecznie wszyscy, w tym Malinowska, zostali przez sąd uniewinnieni.*

Wniosek o stypendium

Pod koniec 2021 roku zgodnie z obowiązującymi procedurami akademickimi rektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza prof. Bogumiła

⁵⁶² Piotr Żytnicki, *Oskarżeni po “czarnym proteście” mówią o zemście prokuratury. Policjant z wybitym kciukiem niewiele pamięta.*, Wyborcza.pl Poznań, 26.03.2018. <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,23191336,oskarzeni-po-czarnym-protescie-mowia-o-zemście-prokuratury.html> [dostęp: 19.10.2025].

⁵⁶³ Norbert Kowalski, *Anarchiści skazani po Czarnym Protestie. Sąd uznał, że zaatakowali policjantów pod siedzibą PiS w Poznaniu. “Hańba”, “Gdzie dowody”, 16 grudnia 2019* <https://gloswielkopolski.pl/anarchisci-skazani-po-czarnym-protescie-sad-uznal-ze-zaatakowali-policjantow-pod-siedziba-pis-w-poznaniu-hanba-gdzie-dowody/ar/c1-14658611> [dostęp: 19.10.2025].

Kaniewska wystąpiła do Ministerstwa Edukacji i Nauki o przyznanie dr Malinowskiej stypendium dla wybitnych młodych pracowników nauki w wysokości ponad 5 tys. zł miesięcznie przez 3 lata⁵⁶⁴. O przyznaniu tego stypendium decyduje liczba punktów, które młody pracownik może otrzymać za osiągnięcia naukowe, takie jak opublikowane artykuły, wygłoszone wystąpienia na konferencjach, kierowanie innowacyjnymi projektami badawczymi. Dr Malinowska otrzymała 673 punkty i zajęła pierwsze miejsce w ministerialnym rankingu⁵⁶⁵. O tym miejscu zadecydował przede wszystkim fakt publikowania przez nią artykułów w wysoko punktowanych, cieszących się uznaniem międzynarodowej społeczności naukowej periodykach.

Jednak decyzją MEiN dr Malinowska nie otrzymała stypendium. Uzasadnienie podpisanej „z upoważnienia ministra” decyzji z 29 czerwca 2022 roku stanowiło: „Pomimo że wniosek młodej naukownicy znalazł się na 1 pozycji listy rankingowej w dyscyplinie filozofia w grupie osób posiadających stopień doktora lub nauczycieli akademickich nieposiadających stopnia doktora, Minister postanowił rozstrzygnąć sprawę odmiennie niż to wynika z rankingu wniosków przygotowanego przez Zespół. (...) [W] przypadku tego wniosku zespół nie uznał, że działalność młodej naukownicy miała znaczący wpływ na rozwój dyscypliny, o czym świadczy brak dodatkowych punktów w tym zakresie. Minister mógł więc zrewidować listę rankingową Zespołu i uznać punktację wniosku za nieadekwatną do dorobku naukowego, a w konsekwencji – odmówić przyznania stypendium – w ramach limitów określonych w wytycznych zakładających przyznanie stypendium nie więcej niż czworgu młodym naukowcom⁵⁶⁶. Wspomniane w tej decyzji „punkty dodatkowe za znaczący wpływ na rozwój dyscypliny” to maksymalnie 20 punktów.

⁵⁶⁴ Informacja na temat składania wniosków o stypendia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki dla wybitnych młodych naukowców w grudniu 2021, 9 listopada 2021, <https://www.gov.pl/web/edukacja/informacja-na-temat-skladania-wnioskow-o-stypendia-ministra-wlasciwego-do-spraw-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-dla-wybitnych-mlodych-naukowcow-w-grudniu-2021-r> [dostęp: 19.10.2025].

⁵⁶⁵ Wyrok WSA w Warszawie, 3 kwietnia 2023, sygn. Akt II SA/Wa 1576/22.

⁵⁶⁶ Minister Edukacji i Nauki, Warszawa 29 czerwca 2022, Decyzja SMN/17/0634/2021, s. 4, dokument uzyskany przez Komisję.

Dr Malinowska odwołała się od decyzji ministra 5 sierpnia 2022 roku do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego⁵⁶⁷.

3 kwietnia 2023 Wojewódzki Sąd Administracyjny podzielił jej argumentację i uchylił decyzję ministra Czarnka: *Każdy wniosek o przyznanie stypendium, który spełnia wymogi formalne, podlega ocenie merytorycznej, za pomocą oceny punktowej. Ustawodawca wykluczył zatem możliwość dokonywania oceny merytorycznej wniosku o przyznanie stypendium za pomocą jakiegokolwiek innej metody – poza metodą punktową*⁵⁶⁸.

Ponadto WSA wskazał: *W analizowanej sprawie sporządzona lista rankingowa w oparciu o wyniki oceny merytorycznej za pomocą metody punktowej, to lista z dnia (...) czerwca 2022 r. zatwierdzona przez Prezydium Zespołu Doradczego do oceny wniosków. Minister nie sporządził innej odrębnej listy rankingowej, nie ustalił też własnej oceny merytorycznej wniosku Skarżącej za pomocą oceny punktowej. Minister ograniczył się za to do stwierdzenia, iż, postanowił "rozstrzygnąć sprawę w sposób odmienny niż to wynika z rankingu wniosków przygotowanego przez Zespół". Podkreślił, iż ocena wniosków w niniejszym postępowaniu konkursowym była co do zasady, oceną porównawczą. Zdaniem Ministra, w przypadku niniejszego wniosku o wysokiej punktacji wniosku zdecydowały jednoautorskie publikacje w czterech wysoko punktowanych czasopismach, co matematycznie maksymalizowało punkty w zakresie publikacji poprzez zastosowany przez Zespół algorytm. Organ uznał zatem, że mógł zrewidować listę rankingową Zespołu i uznać punktację wniosku za nieadekwatną do dorobku naukowego Skarżącej. Stanowisko organu - w ocenie Sądu - **jest sprzeczne z przepisami § 13 ust. 1 i 2 ww. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego**. W myśl bowiem § 13 ust. 1 rozporządzenia niedopuszczalne jest dokonywanie oceny merytorycznej wniosku o przyznanie stypendium za pomocą innej metody aniżeli metoda punktowa - tak, jak to uczynił Minister. **Jako naruszające z kolei § 13 pkt 2 rozporządzenia należy uznać pominięcie wyników sporządzonej listy rankingowej**, gdyż to właśnie ta lista*

⁵⁶⁷ Skarga Joanny Karoliny Malinowskiej na decyzję Ministra Edukacji i Nauki z dnia 5 sierpnia 2022 r., dokument uzyskany przez Komisję.

⁵⁶⁸ Wyrok WSA w Warszawie, 3 kwietnia 2023, sygn. Akt II SA/Wa 1576/22.

winna stanowić podstawę do uwzględnienia wniosku o przyznanie stypendium. Fakt, że lista rankingowa sporządzona została przez organ doradczy, nie zwalnia Ministra z konieczności uwzględnienia jej wyniku, chyba że Minister dokonałby własnej oceny merytorycznej, za pomocą metody punktowej, wniosków o przyznanie stypendium i sporządziłby na tej podstawie nową listę rankingową”.

Zgodnie z informacją przekazaną Komisji przez Joannę Malinowską Minister Czarnek złożył skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Nowy minister, Dariusz Wieczorek, wycofał skargę poprzednika.

17) Groźba pozwania za ekspertyzę naukową

15 czerwca 2019 roku Ministerstwo Sprawiedliwości kierowane przez Zbigniewa Ziobrę zapowiedziało, że skieruje pozew o ochronę dóbr osobistych ministerstwa przeciwko badaczom prawa karnego (profesorom i doktorom) z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podstawą pozwu miała być ekspertyza naukowa do projektu zmian w prawie karnym, który był procedowany w parlamencie.

Groźba pozwania naukowców za ekspertyzę naukową została sformułowana po zakończeniu parlamentarnego procesu legislacyjnego, w ramach którego uchwalono ustawę nowelizującą Kodeks karny, która była analizowana we wspomnianej ekspertyzie – w chwili zapowiedzi złożenia pozwu ustawa czekała już jedynie na podpis prezydenta. Sama ustawa była reklamowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości jako wymierzona w sprawców przestępstw pedofilskich⁵⁶⁹ i budziła olbrzymie zainteresowanie opinii publicznej i mediów.

⁵⁶⁹ Zob. M. Domachowska, *Bezwzględna walka z pedofilią! Rząd przyjął pakiet zmian przygotowany w Ministerstwie Sprawiedliwości, komunikat Ministerstwa Sprawiedliwości z 14 maja 2019 roku*, 14 maja 2019, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/bezwzgledna-walka-z-pedofilia-rzad-przyjal-pakiet-zmian-przygotowany-w-ministerstwie-sprawiedliwosci#:~:text=Za%20zgwa%C5%82cenie%20dziecka%20pedofil%20trafi%20do%20wi%C4%99zienia%20nawet,dzi%C5%9B%20przez%20rz%C4%85d%20projekcie%20wielkiej%20reformy%20Kodeksu%20karnego; Minister Zbigniew Ziobro: Zaostrzamy kary za pedofilię i jesteśmy w tym konsekwentni!, komunikat Ministerstwa Sprawiedliwości z 22 maja 2019 roku, https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/minister-zbigniew-ziobro-zaostrzamy-kary-za-pedofilie-i-jestesmy-w-tym-konsekwentni>

Eksperci wskazywali, że nowelizacja pod pozorem walki z pedofilią istotnie zaostrza odpowiedzialność karną w sposób populistyczny, drakoński i destrukcyjny dla systemu prawa karnego w Polsce, a ponadto zawiera wiele błędów, luk i niespójności, które zdestabilizują wymiar sprawiedliwości⁵⁷⁰. Projekt wprowadzał między innymi karę bezwzględnego dożywotniego pozbawienia wolności, sprzeczną z Europejską Konwencją Praw Człowieka⁵⁷¹.

Szczegółowa chronologia wydarzeń wraz ze wskazaniem tła opisywanej zapowiedzi pozwu zostały przedstawione w poniższym zestawieniu.

1. Proces legislacyjny⁵⁷² dotyczył rządowego projektu ustawy przygotowanego w Ministerstwie Sprawiedliwości, w istotnym zakresie przebudowującego system polskiego prawa karnego obowiązujący od wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 roku⁵⁷³.
2. Projekt gruntownych zmian w Kodeksie karnym jako inicjatywa ustawodawcza wpłynął do Sejmu 14 maja 2019 roku⁵⁷⁴.

⁵⁷⁰ Zob. Redakcja, *158 naukowców do Prezydenta RP: weto dla niekonstytucyjnych zmian w prawie karnym*, 24 czerwca 2019, <https://karne24.com/158-naukowcow-do-prezydenta-rp/>; P. Szymaniak, *Bunt sędziów przeciw bezwzględemu dożywociu*, 28 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1414556,bezwzgle-dne-dozywocie-sprzeczne-z-orzecznictwem-etpc.html>; M. Pankowska, *Siedem grzechów karnych Ziobry. Fatalna nowelizacja kodeksu pod pretekstem "walki z pedofilią"*, 18 maja 2019, <https://oko.press/siedem-grzechow-karnych-ziobry-szkodliwa-nowelizacja-kodeksu>; K. Sobczak, *Po filmie o pedofilii w Kościele ekspresowe zmiany w prawie karnym*, 15 maja 2019, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/newelizacja-kodeksu-karnego-po-filmie-o-pedofilii-szybka,415436.html>

⁵⁷¹ Zob. P. Szymaniak, *Wróbel: W Europie nie powinno być państwa z bezwzględnym dożywociem*. WYWIAD, 20 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413141,bonus-dla-gro-znych-przestepcow.html>; <https://rm.coe.int/letter-to-stanis-aw-karczewski-marshall-of-the-senate-of-the-republic-o/1680948c23>; Komisarz Rady Europy krytykuje zmiany w polskim kodeksie karnym, 28 maja 2019, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/komisarz-rady-europy-krytykuje-zmiany-w-polskim-kodeksie-karnym/esw76l9>; P. Szymaniak, *Eksperci krytykują bezwzględne dożywocie. "Z punktu widzenia kryminologii jest to pomysł barbarzyński"*, 21 maja 2019, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/598302,bezwzgle-dne-dozywocie-kodeks-karny-wiezienie-wieznio-wie.html>; mat, *Prof. Strzembosz: Dziś znowu, tak jak w PRL, na wyżyny wynosi się surową represję prawa karnego*, <https://www.rp.pl/prawo-karne/art9342581-prof-strzembosz-dzis-znowu-tak-jak-w-prl-na-wyzyny-wynosi-sie-surowa-represje-prawa-karnego> Zob. Stanowisko i ustalenia badawcze Zespołu badawczego kary dożywotniego pozbawienia wolności przy Katedrze Kryminologii i Polityki Kryminalnej IPSiR UW z 19 czerwca 2019 roku, dostęp online, link skrócony: https://tiny.pl/12g_16sv

⁵⁷² Zob. przebieg procesu legislacyjnego: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3451>.

⁵⁷³ Zob. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3451, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3451>

⁵⁷⁴ Zob. przebieg procesu legislacyjnego: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3451>

3. Sejm przegłosował ustawę po zaledwie dwóch dniach, tj. 16 maja 2019 roku⁵⁷⁵.
4. Dnia 20 maja 2019 roku badacze z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedłożyli pierwszą ekspertyzę naukową⁵⁷⁶, wskazując w niej między innymi, że uchwalona ustawa jest w całości sprzeczna z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, a także wymieniając szereg błędów, luk i nieścisłości prowadzących do destrukcji systemu polskiego prawa karnego; wskazywali między innymi, że na mocy uchwalonej ustawy z Kodeksu karnego zostaje wykreślony przepis przewidujący przestępstwo polegające na doprowadzeniu małoletniego do lat 15 do obcowania płciowego⁵⁷⁷.
5. 22 maja 2019 roku Minister Sprawiedliwości Zbigniew Ziobro na specjalnie zwołanej, oficjalnej konferencji prasowej⁵⁷⁸ odniósł się do pierwszej ekspertyzy przygotowanej przez badaczy z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Już wtedy zarzucał im między innymi podawanie nieprawdy, propagandę, złą wolę i kłamstwa. W serwisie Twitter Zbigniew Ziobro udostępnił transmisję konferencji pod hasłem: *Kłamstwa dotyczące kar za pedofilię*⁵⁷⁹. W trakcie konferencji Minister Sprawiedliwości stwierdził, że zwołana została ona „w związku z licznymi manipulacjami”, „kierowanymi złą wolą zarzutami”, „by dać odpór manipulacji i propagandzie”, „ktoś chyba się szaleju najadł”, „trochę umiaru w krytyce dyktowanej

⁵⁷⁵ Zob. tekst ustawy uchwalonej w Sejmie i przekazanej Marszałkowi Senatu: [https://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u3/\\$file/3451_u3.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u3/$file/3451_u3.pdf)

⁵⁷⁶ A. Barczak-Oplustil, W. Górski, M. Iwański, M. Małeckie, W. Zontek, S. Tarapata, W. Wróbel, J. Duda, *Opinia w sprawie uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 81. posiedzeniu w dniu 16 maja 2019 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, Kraków, dnia 20 maja 2019 r., https://kipk.pl/wp-content/uploads/2021/08/kipk_opinia_nowelizacjakk_2019.pdf

⁵⁷⁷ Zob. P. Szymaniak, *Chybiony strzał w pedofilów. Jak Ziobro zmieniał kodeks karny*, 22 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413622,zmiana-kodeksu-karnego-ziobro-pedofile.html>; Ł. Woźnicki, *"Batoniki cenniejsze od ludzkiego życia". W czwartek Sejm przyjmie zmiany Ziobry w kodeksie karnym*, 13 czerwca 2019, <https://wyborcza.pl/7,75398,24894735,batoniki-cenniejsze-od-ludzkiego-zycia-w-czwartek-sejm-przyjmie.html>

⁵⁷⁸ *Minister Zbigniew Ziobro: Zaostrzamy kary za pedofilię i jesteśmy w tym konsekwentni!*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/minister-zbigniew-ziobro-zaostrzamy-kary-za-pedofilie-i-jestesmy-w-tym-konsekwentni>

⁵⁷⁹ Transmisja konferencji dostępna w serwisie Twitter (obecnie X): <https://x.com/ZiobroPL/status/1131162649973202946>

wyborczymi intencjami”⁵⁸⁰. W oficjalnym komunikacie pokonferencyjnym, zamieszczonym na stronie internetowej ministerstwa, przytoczono słowa ministra: *Jak można mówić, że my łagodzimy odpowiedzialność karną? Trochę umiaru w tej krytyce dyktowanej wyborczymi intencjami!*⁵⁸¹.

⁵⁸⁰ Zob. Transmisja konferencji dostępna w serwisie Twitter (obecnie X): <https://x.com/ZiobroPL/status/1131162649973202946>

⁵⁸¹ Minister Zbigniew Ziobro: Zaostrzamy kary ..., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/minister-zbigniew-ziobro-zaostrzamy-kary-za-pedofilie-i-jestesmy-w-tym-konsekwentni>

Zbigniew Ziobro | SP

@ZiobroPL

Kłamstwa dotyczące kar za pedofilię

Ze strony pscp.tv

1:39 PM · 22 maj 2019

Źródło: transmisja z konferencji prasowej Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobro i prokuratora Tomasza Szafrąńskiego, opublikowana w serwisie Twitter (obecnie X) dnia 22 maja 2019 roku⁵⁸².

6. Podczas prac w Senacie do ustawy zostało zgłoszonych wiele poprawek. Między innymi pakiet kilkudziesięciu poprawek w imieniu klubu Prawo i

⁵⁸² <https://x.com/ZiobroPL/status/1131162649973202946>

Sprawiedliwość przedłożył senator Marek Pęk⁵⁸³; znalazła się wśród nich poprawka cofająca skutki sejmowego uchYLENIA jednego z przestępstw pedofilskich⁵⁸⁴, o czym alarmowali w swojej ekspertyzie badacze z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Poprawka finalnie uzyskała poparcie Ministerstwa Sprawiedliwości⁵⁸⁵.

7. Dnia 24 maja 2019 roku Senat Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę wprowadzającą do przedłożonej ustawy szereg poprawek⁵⁸⁶, częściowo uwzględniających uwagi zgłoszone w pierwszej ekspertyzie badaczy z Uniwersytetu Jagiellońskiego.
8. **Dnia 9 czerwca 2019 roku badacze prawa karnego opublikowali drugą ekspertyzę, która odnosiła się do uchwały Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 maja 2019 roku⁵⁸⁷. Ekspertyza ta będzie później powodem wygłoszenia zapowiedzi pozwu.** Badacze wskazywali w ekspertyzie kolejne błędy i wątpliwości konstytucyjne, jakimi obarczona była procedowana ustawa na tym etapie procesu legislacyjnego, między innymi dotyczące odpowiedzialności karnej za łapownictwo w sektorze publicznym.
9. Dnia 13 czerwca 2019 roku Sejm przegłosował (częściowo pozytywnie) poprawki Senatu⁵⁸⁸.

⁵⁸³ M. Zaborowska, *Nowelizacja Kodeksu karnego: Senat proponuje 43 poprawki*, 24 maja 2019, https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-nowelizacja-kodeksu-karnego-senat-proponuje-43-poprawki,nld,3008198#crp_state=1

⁵⁸⁴ „**Poprawka nr 20 uzupełnia penalizację przestępstwa określonego w art. 200 § 1 k.k., o czyn polegający na doprowadzeniu małoletniego do obcowania płciowego**” – zob. <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatuchwaly/4007/plik/1184uch.pdf>

⁵⁸⁵ P. Szymaniak, *Absurdalna nowelizacja kodeksu karnego. MS: Mamy rację, ale przepisy poprawimy*, 23 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413811,nowelizacja-kodeksu-karnego-ms-poprawi-przepisy.html>; P. Szymaniak, *Senat wprowadził poprawki do nowelizacji KK, ale wciąż pozostało dużo wątpliwości*, 27 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1414336,nowelizacja-kk-senat-poprawki-bledy.html>

⁵⁸⁶ <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatuchwaly/4007/plik/1184uch.pdf>

⁵⁸⁷ <https://kipk.pl/ekspertyzy/opinia-do-uchwaly-senatu-rzeczypospolitej-polskiej-z-dnia-24-maja-2019-r-w-sprawie-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-karny-oraz-niektorych-innych-ustaw-uchwalonej-przez-sejm-rzeczypospolitej/>

⁵⁸⁸ Zob. przebieg procesu legislacyjnego: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3451>

10. Dnia 14 czerwca 2019 roku finalna ustawa została skierowana do podpisu przez Prezydenta Andrzeja Dudę⁵⁸⁹.

Dzień po przekazaniu ustawy do podpisu prezydenta, 15 czerwca 2019 roku (sobota) **na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości ukazał się oficjalny komunikat pod tytułem: „Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego za kłamstwo”**⁵⁹⁰.

Zgodnie z treścią komunikatu (pisownia i podkreślenia w tekście oryginalne):

Zaufanie do wymiaru sprawiedliwości to fundament państwa prawa, państwa demokratycznego i uczciwego. Dlatego państwo nie może tolerować kłamstwa, które uderza w jego podstawy, które sprawia, że zaufanie obywateli zostanie zachwiane.

Szczególnie, gdy kłamią prawnicy, profesorowie jednej z najznamienitszych uczelni w Polsce, a nawet na świecie. Uczelni Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, którzy byli do tej pory niekwestionowanymi autorytetami w dziedzinie prawa.

W swojej opinii o zmianie Kodeksu karnego zaostrzającego kary za najpoważniejsze przestępstwa – ustawy, którą przygotowało Ministerstwo Sprawiedliwości – dwóch profesorów i pięciu doktorantów krakowskiego uniwersytetu napisało, że nowe przepisy dotyczące łapownictwa nie będą miały zastosowania do szefów największych strategicznych spółek z udziałem Skarbu Państwa, wymieniając jako przykład prezesa Orlenu, co w efekcie doprowadzić miałyby do jego bezkarności za korupcję.

Ta opinia jest nieprawdziwa. Jest kłamstwem. W rzeczywistości zmiany zaostrzają prawo. Prezesom spółek prywatnych i tych z mniejszościowym

⁵⁸⁹ Zob. Uchwała Senatu RP z dnia 24 maja 2019 r. w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3451>

⁵⁹⁰ Pierwotny komunikat ukazał się pod adresem: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-universytetu-jagiellonskiego-za-klamstwo> i był dostępny 15 czerwca 2019 roku. Wskazany adres został w ciągu 24 godzin od ukazania się usunięty ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości. Pierwotna treść komunikatu zachowała się w przekazach medialnych. Zob. N. Makarewicz, *Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie profesorów UJ za opinię o zmianach w Kodeksie karnym*, <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozwie-profesorow-uj-za-opinie-nld,3045949> [dostęp: 10.11.2025].

udziałem Skarbu Państwa za łapówkarstwo będzie grozić – w myśl art. 296a par. 1 – 5 lat więzienia, tyle samo co dzisiaj. Ale prezes spółki, w której Skarb Państwa ma więcej niż połowę udziałów, za korupcję – w myśl art. 228 par. 1 – trafi za kraty na 8 lat. Żaden przepis, żaden paragraf nowego prawa, wbrew temu, co twierdzą profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego, nie przewiduje wyłączenia prezesów państwowych spółek z karania za łapówkarstwo.

Ministerstwo Sprawiedliwości nie zna powodów, dla których profesorowie i doktoranci znamienitej krakowskiej uczelni skłámali w swojej opinii. Od takich prawników wymaga się jednak najwyższych standardów, największego profesjonalizmu - są bowiem oni autorytetami w dziedzinie prawa dla wszystkich obywateli. Ich opinia, z której wynika, że nowe prawo rzekomo daje bezkarność określonej grupie przestępców, podważa społeczne zaufanie do państwa i uderza w podstawy demokracji.

Dlatego Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie za kłámstwo profesorów i doktorantów krakowskiego uniwersytetu do sądu, w obronie swojego dobrego imienia, w obronie polskiego wymiaru sprawiedliwości, a także w obronie renomy samego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Są bowiem granice krytyki i politycznych sporów, których przekraczać nie wolno.

Biuro Komunikacji i Promocji

Ministerstwo Sprawiedliwości.

W ciągu 24 godzin od publikacji pierwotnego komunikatu zmieniono mu tytuł na: „**Ministerstwo Sprawiedliwości wytoczy proces cywilny w obronie swojego dobrego imienia w związku z kłámstwami dotyczącymi reformy prawa karnego**”. Komunikat z nowym tytułem został opublikowany pod zmienionym adresem URL⁵⁹¹. Wprowadzono w nim także zmianę polegającą na doprecyzowaniu, że autorami ekspertyzy, którzy zostaną pozwani, nie byli „doktoranci”, lecz „doktorzy”.

⁵⁹¹ Zob. komunikat dostępny pod adresem: *Ministerstwo Sprawiedliwości dementuje nieprawdziwe informacje na temat nowelizacji reformy prawa karnego*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-wytoczy-proces-cywilny>. Dostęp do wskazanego adresu jest aktywny do dnia sporządzania niniejszej ekspertyzy [dostęp: 10.11.2025].

W komunikacie wielokrotnie zarzucono autorom ekspertyzy „kłamstwo” (*kłamstwo, kłamią, jest kłamstwem, skłamali*). Przypisano im także ukryte intencje, stwierdzając: *Ministerstwo Sprawiedliwości nie zna powodów, dla których profesorowie i doktorowie znamienitej krakowskiej uczelni skłamali w swojej opinii*. Samą zaś ekspertyzę o charakterze naukowym osadzono w kontekście „sporu politycznego”, o czym świadczy ostatnie zdanie komunikatu.

W ślad za komunikatem opublikowanym na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, **przedstawiciele ministerstwa powielali zarzuty kłamstwa i groźbę złożenia pozwu w mediach tradycyjnych i mediach społecznościowych.**

W rozmowie z Polską Agencją Prasową 15 czerwca 2029 roku zapowiedź pozwu rozpowszechniał wiceminister sprawiedliwości Marcin Warchoł:

Wiceminister Warchoł w sobotniej rozmowie z PAP podkreślił, że resort pozwie krakowskich profesorów ‘za kłamstwo, a nie za krytykę’. “Krytyka merytoryczna jest cenna i potrzebna, bo jest konstruktywna. Natomiast kłamstwo jest destrukcyjne, bo wprowadza w błąd społeczeństwo. Pozywamy, bo nie możemy pozwolić, aby dalej w Polsce przez fałszywe informacje oszukiwano społeczeństwo” - oświadczył.

Wiceszef resortu zapewnił przy tym, że nieprawdą jest, iż nowelizacja Kodeksu karnego łagodzi prawo antykorupcyjne. ‘Kodeks karny, wbrew nieprawdziwej opinii grupy prawników z Krakowa, zaostrza prawo jeśli chodzi o spółki z udziałem większościowym Skarbu Państwa. Natomiast jeśli chodzi o spółki z udziałem mniejszościowym Skarbu Państwa, to nowelizacja pozostawia prawo bez zmian. Twierdzenia o łagodzeniu prawa antykorupcyjnego są nieprawdziwe i nie możemy się na to zgodzić” - dodał Warchoł.

Zwrócił też uwagę, że każdy ponosi odpowiedzialność za swoje słowa. ‘Każdy ponosi taką odpowiedzialność, a zwłaszcza ekspert, który jako autorytet tłumaczy społeczeństwu sens zmian w prawie’ - podkreślił Warchoł.

Wiceminister zaznaczył, że pracuje na uczelni od prawie 13 lat i codziennie spotyka się z debatą naukową, dyskusją i krytyką. ‘Krytyka jest potrzebna, ale nie wolno kłamać. Nie można oszukiwać społeczeństwa i właśnie dlatego wnosimy ten pozew’ – dodał⁵⁹².

Groźba złożenia pozwu była szeroko relacjonowana w mediach:

– W poniedziałek zostanie złożony pozew przeciwko profesorom i doktorom Uniwersytetu Jagiellońskiego, którzy skłámali w swojej opinii, a potem w swoich wypowiedziach - zapowiedział wiceminister, dodając, że od takich prawników wymaga się ‘największego profesjonalizmu’. Wskazał, że będzie to pozew w obronie dobrego imienia polskiego wymiaru sprawiedliwości, resortu, lecz także ‘w obronie obrony renomy samego Uniwersytetu Jagiellońskiego’. – Są bowiem granice krytyki i politycznych sporów, których przekraczać nie wolno – powiedział⁵⁹³.

Wiceminister Warchoł stwierdził w przesłanym mediom stanowisku, że Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie krakowskich ekspertów ‘za zwykłe kłámstwo, a nie za krytykę czy naukową opinię’⁵⁹⁴.

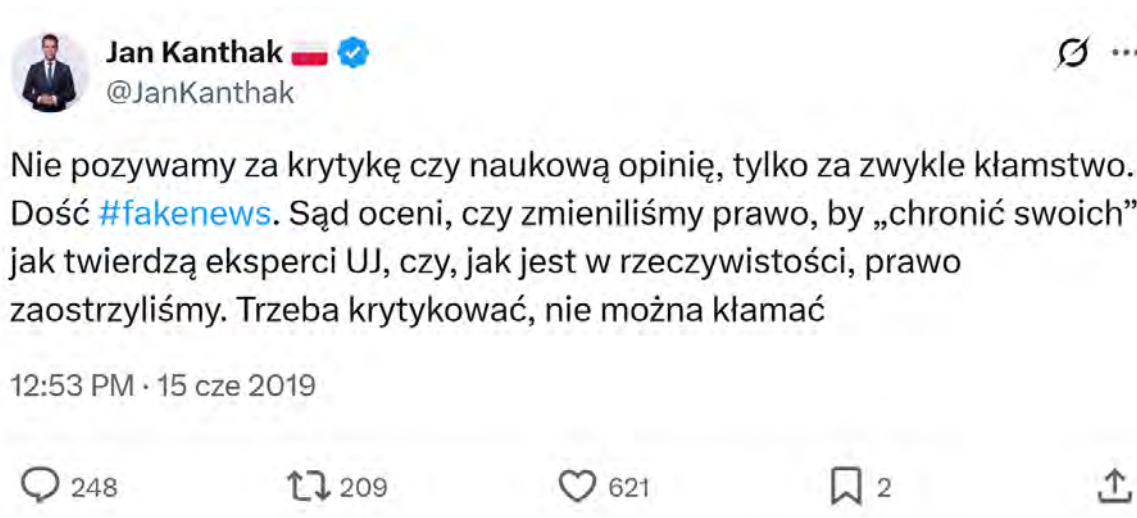
⁵⁹² M. Mikowski, *Warchoł: pozywamy prawników z Krakowa, bo nie możemy pozwolić, aby oszukiwano społeczeństwo*, 15 czerwca 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C469753%2CWarchol-pozywamy-prawnikow-z-krakowa-bo-nie-mozemy-pozwolic-aby-oszukiwano-spoleczenstwo> [dostęp: 10.11.2025]. Zob. także *Warchoł: pozywamy prawników z Krakowa, bo nie możemy pozwolić, aby oszukiwano społeczeństwo*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1417740.warchol-o-pozwie-przeciw-prawnikom-z-krakowa-ws-opinii-dot-kodeksu-karnego.html>, [dostęp: 10.11.2025]; .B. Kotodziej, M. Mikowski, *Warchoł: pozywamy prawników z Krakowa, bo nie możemy pozwolić, aby oszukiwano społeczeństwo*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Ministerstwo-Sprawiedliwosci-pozwie-naukowcow-z-Uniwersytetu-Jagiellonskiego-7690615.html> [dostęp: 10.11.2025].

⁵⁹³ Zob. *Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie ...*, <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozwie-profesorow-uj-za-opinie-,nld,3045949>, dostęp: 10.11.2025 r.; jm/PAP, *Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-06-15/ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-universytetu-jagiellonskiego/https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-06-15/ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-universytetu-jagiellonskiego/> [dostęp: 10.11.2025].

⁵⁹⁴ Zob. D. Gajos-Kaniewska, *Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zarzuca im kłámstwo*, 15 czerwca 2019, <https://www.rp.pl/dobra-osobiste/art1278401-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozwie-profesorow-universytetu-jagiellonskiego-zarzuca-im-klamstwo> [dostęp: 10.11.2025].

Zarzut kłamstwa rozwinął ówczesny rzecznik prasowy Ministerstwa Sprawiedliwości, poseł Jan Kanthak. We wpisie opublikowanym 15 czerwca 2019 roku na platformie Twitter (dziś X) stwierdził:

Nie pozywamy za krytykę czy naukową opinię, tylko za zwykłe kłamstwo. Dość #fakenews. Sąd oceni, czy zmieniliśmy prawo, by „chronić swoich” jak twierdzą eksperci UJ, czy, jak jest w rzeczywistości, prawo zaostrzyliśmy. Trzeba krytykować, nie można kłamać [pisownia oryginalna]

Źródło: wpis w serwisie Twitter (obecnie X) Jana Kanthaka⁵⁹⁵

Wpis rzecznika prasowego Ministerstwa Sprawiedliwości skomentowała m.in. Krystyna Pawłowicz, ówczesna posłanka partii Prawo i Sprawiedliwość, stwierdzając 16 czerwca 2019 roku w serwisie Twitter (dziś X):

Opinia prawna,naukowa w żadnym wyp. nie może mieć charakteru oceny politycznej,pozamerytorycznej,nie mającej podstawy w konkretnych ocenianych przepisach.I TYLKO na konkretnych przepisach może być oparta.Inaczej,to nadużycie piszącego „naukową opinię prawną”.Czasem przestępstwo [pisownia oryginalna].

⁵⁹⁵ <https://twitter.com/JanKanthak/status/1139848430484955136>

Krystyna Pawłowicz ✓

@KrystPawlowicz

Opinia prawna,naukowa w żadnym wyp. nie może mieć charakteru oceny politycznej,pozamerytorycznej,nie mającej podstawy w konkretnych ocenianych przepisach.I TYLKO na konkretnych przepisach może być oparta.Inaczej,to nadużycie piszącego „naukową opinię prawną”.Czasem przestępstwo

7:55 AM · 16 cze 2019

4

13

84

1

Źródło: wpis w serwisie Twitter (obecnie X) Krystyny Pawłowicz⁵⁹⁶

Groźba złożenia pozwu przeciwko badaczom prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, zakomunikowana w sobotę 15 czerwca 2019 roku, została wycofana w poniedziałek 17 czerwca 2019 roku⁵⁹⁷.

Jak ustaliły media, do wycofania zapowiedzi pozwu miało dojść po interwencji Jarosława Kaczyńskiego – prezesa klubu Prawo i Sprawiedliwość.

Jak dowiedział się nieoficjalnie reporter RMF FM, to Jarosław Kaczyński zablokował Zbigniewowi Ziobrze wytoczenie procesu prawnikom z Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego za krytyczną opinię nowelizacji kodeksu karnego, bo obawiał się kompromitacji partii rządzącej przed sądem. Jeszcze w sobotę wiceminister sprawiedliwości Marcin Warchoł przekonywał, że pozew zostanie złożony w poniedziałek. Ta zapowiedź rozwścieczyła Jarosława Kaczyńskiego, bo nie była konsultowana na szczeblu politycznym. Rezygnację z pozwu doradzali przede wszystkim sztabowcy PiS, którzy przekonywali, że argumenty wytoczone przez resort najprawdopodobniej byłyby nie do obrony przed sądem. Chcieli uniknąć kompromitacji, w obawie,

⁵⁹⁶ <https://twitter.com/JanKanthak/status/1139848430484955136>

⁵⁹⁷ dk/PAP, Ministerstwo Sprawiedliwości jednak nie pozwie profesorów UJ. "Nie ma już potrzeby", 17 czerwca 2019, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-06-17/ministerstwo-sprawiedliwosci-jednak-nie-pozwie-profesorow-uj-nie-ma-juz-potrzeby/>

że wyrok zapadnie jeszcze przed jesiennymi wyborami do parlamentu. Co więcej, pomysł wytoczenia procesu za ekspertyzę prawniczą wzbudził kontrowersje także wśród najbliższych współpracowników premiera⁵⁹⁸.

Mimo oficjalnego odwołania zapowiedzi pozwu, minister sprawiedliwości Zbigniew Ziobro ponowił, a wręcz zintensyfikował publicznie w mediach wobec naukowców z Uniwersytetu Jagiellońskiego zarzuty „kłamstwa”, „bania się prawdy”, „manipulacji”, „zaplanowanej świadomej manipulacji”, „powtarzanej nieprawdy”, „świadomego wprowadzania w błąd”, „oczywistej nieprawdy, kłamstwa i fałszu”, a także „strachu przed tym, żeby stanąć przed niezawistym sądem”:

Zbigniew Ziobro pytany w poniedziałek przed południem, czy resort złożył już pozew przeciw profesorom z Krakowa, powiedział, że ‘nie ma już potrzeby kontynuowania tej sprawy’. W związku z tym, że debata się przetoczyła, dla wszystkich jest jasne, że nerwowa reakcja tych, którzy tę opinię przygotowali i strach przed tym, żeby stanąć przed niezawistym sądem cywilnym (...) jest wystarczającą już informacją i sygnałem, że nie ma potrzeby kontynuować tej sprawy - mówił Ziobro.

Zdaniem Ziobry ‘prawda w tej sprawie wyszła na jaw i wszyscy widzą, jak jest’. To, że ktoś jest akademikiem, nie znaczy, że może kłamać. Dziś po przetoczeniu się tej dyskusji, każdy może wyrobić sobie zdanie, kto w tej sprawie boi się prawdy, a kto manipulował. Skoro efekt tej zapowiedzi jest taki, że każdy może wyrobić sobie zdanie, kto obawia się prawdy i gdzie ta prawda tkwi, nie ma już potrzeby kierowania tego pozwu - dodał Ziobro.

Jak zaznaczył minister, ‘nie chodzi tu o pozew, tylko chodzi o prawdę. Mamy do czynienia tutaj z zaplanowaną świadomą manipulacją i powtarzaną nieprawdą. Nie ma to nic wspólnego z debatą naukową - podkreślił szef MS⁵⁹⁹.

⁵⁹⁸ Zob. P. Michalski, *Kaczyński zablokował złożenie pozwu Ziobrze przeciwko profesorom UJ*, RMF FM z 17 czerwca 2019 roku, <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-kaczynski-zablokowal-zlozenie- pozwu-ziobrze-przeciwko-profes,nld,3049195> [dostęp: 10.11.2025].

⁵⁹⁹ *Ibidem* [dostęp: 10.11.2025].

Ziobro przyznał, że reakcja resortu sprawiedliwości w tej sprawie była bardzo stanowcza. – Jednak była ona związana z faktem, że przedstawiciele części środowisk naukowych świadomie wprowadzali opinię publiczną w błąd, stwarzając wrażenie, że chcemy złagodzić lub wyeliminować odpowiedzialność karną za korupcję, doskonale zdając sobie sprawę z tego, że to nie jest prawdą. Była to oczywista nieprawda, kłamstwo i fałsz – zaznaczył⁶⁰⁰.

W ciągu dwóch dni między sobotą a poniedziałkiem 15-17 czerwca 2019 roku kilkakrotnie modyfikacji ulegał tytuł komunikatu opublikowanego na stronie internetowej ministerstwa.

1. Pierwotnie komunikat nosił tytuł: **„Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego za kłamstwo”⁶⁰¹**.
2. Już w pierwszych godzinach po publikacji został on zmodyfikowany do postaci: **„Ministerstwo Sprawiedliwości wytoczy proces cywilny w obronie swojego dobrego imienia w związku z kłamstwami dotyczącymi reformy prawa karnego”**. Komunikat pod zmienionym tytułem został opublikowany pod innym adresem URL⁶⁰², zaś poprzedni adres przestał być aktywny, co udokumentowali między innymi dziennikarze⁶⁰³.

⁶⁰⁰ Ziobro: nie ma już potrzeby kierowania pozwu przeciw profesorom UJ, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/ziobro-nie-ma-juz-potrzeby-kierowania-pozwu-przeciw-profesorom-uj/k5yc3cb> [dostęp: 10.11.2025].

⁶⁰¹ Zob. <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-universytetu-jagiellonskiego-za-klamstwo> (obecnie nieaktywny). Pierwotna treść komunikatu zachowała się w przekazach medialnych. Zob. N. Makarewicz, *Ministerstwo Sprawiedliwości ...*, <https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozwie-profesorow-uj-za-opinie-,nld,3045949> [dostęp: 10.11.2025].

⁶⁰² Zob. komunikat dostępny pod adresem: *Ministerstwo Sprawiedliwości demuntuje nieprawdziwe informacje na temat nowelizacji reformy prawa karnego*, 15 czerwca 2019, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-wytoczy-proces-cywilny>. Dostęp do wskazanego adresu jest aktywny do dnia sporządzania niniejszego raportu.

⁶⁰³ Zob. wpis w serwisie Twitter (dziś X) dziennikarza Tomasza Skorego: <https://x.com/TomaszSkory/status/1140568622282289152?s=20>, dokumentujący usunięcie pierwotnego komunikatu: „Tu był pierwszy komunikat resortu sprawiedliwości, zapowiadający pozwanie profesorów UJ za kłamstwo. <https://gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-universytetu-jagiellonskiego-za-klamstwo> Uczcijmy jego odejście minutą refleksji i zadumy nad przemijaniem”.

3. Tytuł ponownie uległ zmianie w ciągu kolejnych godzin, by finalnie z dniem 18 czerwca 2019 roku (po wycofaniu zapowiedzi pozwu) przybrać postać: „**Ministerstwo Sprawiedliwości dementuje nieprawdziwe informacje na temat nowelizacji reformy prawa karnego**”⁶⁰⁴.
4. W finalnej wersji komunikatu usunięto z niego również ostatni akapit głoszący: *Dlatego Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie za kłamstwo profesorów i doktorantów krakowskiego uniwersytetu do sądu, w obronie swojego dobrego imienia, w obronie polskiego wymiaru sprawiedliwości, a także w obronie renomy samego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Są bowiem granice krytyki i politycznych sporów, których przekraczać nie wolno*. W takiej postaci komunikat przetrwał na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości do dnia sporządzania niniejszego raportu⁶⁰⁵.

Zapowiedź wywiedzenia pozwu przeciwko pracownikom naukowym Uniwersytetu Jagiellońskiego za przeprowadzoną przez nich analizę naukową wywołała reakcję środowiska akademickiego i opinii publicznej. Głos zabrały między innymi władze Uniwersytetu Jagiellońskiego, Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ, organizacje pozarządowe i inni naukowcy, a także liczni komentatorzy życia publicznego.

W oświadczeniach i wypowiedziach zwracano między innymi uwagę na **ryzyko wywołania efektu mrożącego** i systemowego **zniechęcania obywateli, w tym ekspertów, do brania udziału w debacie publicznej** (swego rodzaju knebrowanie ust niewygodnym krytykom władzy). W oczy rzucał się **instytucjonalny charakter pozwu**, który miał – zgodnie z intencjami – chronić dobre imię organów władzy publicznej (Ministerstwa Sprawiedliwości). Podkreślano, że groźba pozwania naukowców za prowadzenie badań naukowych i komunikowanie ich w przestrzeni publicznej, by ulepszać tworzone w Polsce

⁶⁰⁴ Zob. wersję strony dostępną w dniu sporządzania niniejszego raportu: *Ministerstwo Sprawiedliwości dementuje...*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-wytoczy-proces-cywilny>. Zgodnie z informacją podaną na stronie, „Ostatnia modyfikacja: 18.06.2019 23:27 Jerzy Kubrak”.

⁶⁰⁵ Zob. *Ministerstwo Sprawiedliwości dementuje...*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-wytoczy-proces-cywilny>.

prawo, godzi w wolność badań naukowych, wolność słowa, wolność wyrażania opinii, prawo dążenia do prawdy i narusza przez to podstawowe swobody obywatelskie gwarantowane przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej.

Działania Ministerstwa Sprawiedliwości zostały więc odebrane jako typowe narzędzie SLAPPowania obywateli aktywnych w debacie publicznej. Prezentujemy poniżej wybrane oświadczenia i stanowiska.

Oświadczenie władz Uniwersytetu Jagiellońskiego z 17 czerwca 2019 roku w sprawie działań resortu sprawiedliwości:

Z niepokojem oraz niedowierzaniem przyjęliśmy komunikat zamieszczony na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, a także nawiązujące do niego wypowiedzi wiceministra sprawiedliwości w publicznych mediach o zamiarze wytoczenia powództwa przeciwko nauczycielom akademickim Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego z powodu wyrażonej przez nich opinii w sprawie nowelizacji Kodeksu karnego.

Misją Uniwersytetu Jagiellońskiego jest zajmowanie stanowiska w sprawach ważnych dla społeczeństwa i funkcjonowania państwa. Polityka karna jest niewątpliwie kwestią budzącą żywe zainteresowanie społeczeństwa i wpływającą na postrzeganie państwa. Dlatego tak istotne jest, aby decyzje w tych sprawach podejmowane były przez władze państwowe w sposób transparentny i po przeprowadzeniu rzeczywistej publicznej dyskusji nad przedstawionymi propozycjami zmian istniejących regulacji prawnych. Rolą nauczycieli akademickich, zwłaszcza prawników, jest zaś zabieranie głosu w publicznej debacie nad kształtem przyjmowanych przez Sejm oraz Senat Rzeczypospolitej Polskiej rozwiązań prawnych.

Przedstawiona przez pracowników naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego opinia sporządzona została w oparciu o ich najlepszą wiedzę i doświadczenie, wynikające z prowadzonych badań naukowych. Zabierając głos w publicznej debacie, korzystali z gwarantowanej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wolności prowadzenia badań naukowych i wolności wyrażania opinii w sprawach publicznych. Korzystanie z tych wolności stanowi

*sens dyskursu publicznego w demokratycznym państwie prawnym. Kierowanie oskarżeń przez organy władzy państwowej wobec osób wyrażających swoje opinie w ważnych sprawach publicznych godzi w fundamenty porządku prawnego*⁶⁰⁶.

Komentarz Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. dr hab. Jerzego Pisulińskiego z 15 czerwca 2019 roku:

*„To sytuacja kuriozalna” – powiedział w sobotę PAP dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Jerzy Pisuliński. Jak dodał, nie przypomina sobie podobnej reakcji ze strony kogokolwiek przeciwko autorom krytycznych uwag do projektu ustawy. ‘Nie wyobrażam sobie, żeby ktokolwiek występował przeciwko osobom zgłaszającym uwagi do projektu ustawy, nawet jeśli te uwagi uznawałby za nietrafne’ – przyznał dziekan. Oceniał też, że uwagi ekspertów UJ wypełniły ‘lukę’, która powstała przy pracy nad nowelizacją Kodeksu karnego – ta luka, jak mówił dziekan, polegała na pomijaniu przez resort sprawiedliwości opinii podmiotów uprawnionych do tego. „Prawnicy UJ wzięli udział w dyskursie, a ich zadaniem jest zwracanie uwagi na błędy w projektach ustaw” – podkreślił profesor i zwrócił uwagę, że takie dyskursy są w interesie społecznym. Zaznaczył także, że podczas prac w parlamencie część uwag pracowników UJ zostało uwzględnionych*⁶⁰⁷.

Oświadczenie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka z 15 czerwca 2019 roku ws. zapowiedzi Ministerstwa Sprawiedliwości pozwania pracowników naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego:

⁶⁰⁶ Ł. Wspaniały (opubl.), *Oświadczenie władz UJ w sprawie działań resortu sprawiedliwości*, 17 czerwca 2019, https://www.uj.edu.pl/uk-UA/wiadomosci/-/journal_content/56_INSTANCE_d82IKZvhit4m/10172/143004291

⁶⁰⁷ B. Kołodziej, *Prawnik UJ o zapowiadany pozwie MS: sytuacja kuriozalna*, 15 czerwca 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C469779%2Cprawnik-uj-o-zapowiadany-pozwie-ms-sytuacja-kuriozalna.html> [dostęp: 10.11.2025].

Helsińska Fundacja Praw Człowieka stanowczo protestuje przeciwko zapowiedzi Ministerstwa Sprawiedliwości pozwania pracowników naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego za nieprawdziwe, według Ministerstwa, stwierdzenia zawarte w opinii do projektu zmian Kodeksu karnego i innych ustaw.

Zdaniem HFPC, takie działanie Ministerstwa stanowiłoby bowiem bezprecedensowe naruszenie prawa do swobody działalności naukowej oraz swobody wypowiedzi. Mogłoby także wywołać efekt mrożący, uniemożliwiając w przyszłości debatę publiczną na temat aktów prawnych o istotnym publicznym znaczeniu.

Za niedopuszczalny uznajemy fakt, że podstawą powództwa miałyby być opinia naukowa, która ze swojej natury ma subiektywny charakter i nie powinna być w ogóle rozpatrywana w kategoriach prawdy czy fałszu, a zawarte w niej tezy nie powinny podlegać dowodzeniu w sądzie. Podkreślić także należy, że zarówno w orzecznictwie sądów polskich, jak i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, swoboda wypowiedzi w kontekście naukowym jest szczególnie chroniona (m.in. wyrok Sapan p. Turcji z 8 czerwca 2010, skarga nr 44102/04). Ponadto, jak czytamy w Rekomendacji 1762 (2006) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, „akademicka swoboda wypowiedzi i formułowania opinii oraz prowadzenia badań naukowych nie powinna podlegać restrykcjom. Historia dowodzi, że naruszenie akademickiej swobody wypowiedzi i działalność naukowej prowadziło do intelektualnego regresu, a w konsekwencji stagnacji społecznej i ekonomicznej”.

Opiniowanie aktów prawnych, a zwłaszcza zmian w Kodeksie karnym, wobec niepowołania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, jest nie tylko prawem, ale i moralnym obowiązkiem środowisk naukowych. Powinno być zatem przyjmowane z wdzięcznością przez osoby sprawujące władzę publiczną, ponieważ pozwala na uwzględnienie różnych punktów widzenia i uchwalenie lepszego prawa. Natomiast reakcja w postaci skierowania przez Ministerstwo Sprawiedliwości pozwu przeciw autorom krytycznej opinii

*projektu legislacyjnego niebezpiecznie wykracza poza standardy państwa demokratycznego*⁶⁰⁸.

Komentarz z 15 czerwca 2019 roku Prof. dr hab. Marcina Matczaka, Uniwersytet Warszawski:

*- Myślę, że w pewnym sensie to jest w DNA partii Prawo i Sprawiedliwość, że mówi obywatelom: cicho, kiedy my decydujemy i uchwalamy prawo, to wy macie być cicho - ocenił Matczak. - Kiedy obywatele, szczególnie w pewnym sensie, bo znający się na rzeczy, czyli profesorowie prawa karnego jednak chcą wziąć udział w debacie publicznej, widzą, że Kodeks karny (...) jest po prostu zmieniamy błyskawicznie, bez namysłu, siadają, piszą ponad 50-stronicową opinię, poświęcają swój czas (...) nikt z nimi nie chce rozmawiać, tylko minister na swój sposób mówi: cicho, pozwę was, nie chcę z wami w ogóle rozmawiać - wskazał. Jego zdaniem, „to wielka tragedia polskiego tworzenia prawa i w ogóle dyskusji publicznej”. (...) w Polsce nie dyskutuje się już w ogóle na temat prawa, ponieważ istnieje jakieś takie przekonanie, że minister jest nieomylny, w związku z tym nikt nie ma prawa powiedzieć, że się pomylił - ocenił Matczak*⁶⁰⁹.

Komentarz Prof. dr hab. Piotra Kardasa i Prof. dr hab. Macieja Gutowskiego z 13 lipca 2019 roku:

„Pomysł, by z krytyczną opinią walczyć za pomocą powództwa o ochronę dóbr osobistych, mógłby urzędnikom przyjść do głowy przed wizytą u prawnika”. Autorzy tłumaczą, że ministerstwo nie ma kompetencji do

⁶⁰⁸ Oświadczenie zostało opublikowane na stronie internetowej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (link obecnie nieaktywny) - skan oświadczenia znajduje się w dokumentacji Komisji. Zob. również: K. Sobczak, *MS pozwie prawników z UJ za krytykę zmian w kodeksie karnym*, 15 czerwca 2019, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/prawnicy-krytykuja-zmiany-w-kodeksie-karnym-bedzie-pozew-do-sadu,432293.html> [dostęp: 10.11.2025].

⁶⁰⁹ *„W pewnym sensie to jest w DNA PiS-u, że mówi obywatelom: cicho”*, materiał TVN24.pl z 17 czerwca 2019 r., js/kg, *W pewnym sensie to jest w DNA PiS-u, że mówi obywatelom: cicho*, <https://tvn24.pl/polska/wlodzimierz-wrobel-i-marcin-matczak-w-faktach-po-faktach-o-zapowiedzi-pozwu-resortu-sprawiedliwosci-ra945577-ls2310853> [dostęp: 10.11.2025].

wniesienia pozwu, ponieważ nie posiada osobowości prawnej, nie ma zdolności sądowej i czynnej legitymacji procesowej. Brak legitymacji wynika przede wszystkim z tego, że nie wystąpiło żadne naruszenie dóbr osobistych, a w szczególności naruszenie bezprawne. – „Z projektem nie są związane dobra osobiste, bo nie jest on niczyją „własnością”. Zgodnie z art. 4 prawa autorskiego nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego urzędowe projekty aktów normatywnych”⁶¹⁰.

Autorzy ekspertyzy naukowej z Uniwersytetu Jagiellońskiego, którzy mieli zostać pozwali przez Ministerstwo Sprawiedliwości, odnieśli się do sformułowanej groźby i podnoszonych zarzutów w dwóch oświadczeniach oraz obszernej analizie, opublikowanych 15 i 16 czerwca 2019 roku⁶¹¹.

*W oświadczeniu z 15 czerwca 2019 roku autorzy ekspertyzy stwierdzili: **Bezprecedensowe działania Ministerstwa, podjęte jeszcze przed podpisaniem opiniowanej ustawy przez Prezydenta RP, godzą w wolność prowadzenia badań naukowych, ingerują w wolność wypowiedzi i wyrażania opinii oraz zagrażają standardom debaty o tworzeniu prawa w Rzeczypospolitej Polskiej***⁶¹².

W wydanym 16 czerwca 2019 roku oświadczeniu autorzy ekspertyzy dodali: (...) komunikat Ministerstwa Sprawiedliwości w opublikowanym kształcie stanowi niedopuszczalną formę tłumienia wolności wyrażania poglądów, atak na wolność nauki, ingerencję w autonomię badań naukowych prowadzonych na Uniwersytecie oraz próbę ograniczenia udziału społeczeństwa obywatelskiego w opiniowaniu projektów przyszłego prawa Rzeczypospolitej Polskiej. Z uwagi na

⁶¹⁰ Zob. Adwokaci Kardas i Gutowski o pozwie MS przeciwko profesorom UJ, <https://www.adwokatura.pl/ogolnoprawne/adwokaci-kardas-i-gutowski-o-pozwie-ms-przeciwko-profesorom-uj/>, 09.07.2019; M. Gutowski, P. Kardas, *Minister sprawiedliwości nie mógłby wygrać procesu z krakowskimi naukowcami*, 13 lipca 2019, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art1232751-minister-sprawiedliwosci-nie-moglby-wygrac-procesu-z-krakowskimi-naukowcami>

⁶¹¹ Zob. *Krakowski Instytut Prawa Karnego w odpowiedzi na pozew: Działania ministerstwa godzą w wolność prowadzenia badań*, 15 czerwca 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1417742,krakowski-instytut-prawa-karnego-w-odpowiedzi-na-pozew.html>

⁶¹² Oświadczenie z dnia 15 czerwca 2019 r. w sprawie komunikatu zamieszczonego na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości dnia 15 czerwca 2019 r.: „Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego za kłamstwo”, <https://kipk.pl/ekspertyzy/oswiadczenie-z-dnia-15-czerwca-2019-r-w-sprawie-komunikatu-zamieszczonego-na-stronie-ministerstwa-sprawiedliwosci-dnia-15-czerwca-2019-r-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-uniw/>

*zinstytucjonalizowaną formę komunikatu, wydanego przez instytucję państwową, działania Ministerstwa Sprawiedliwości ingerują w zagwarantowane konstytucyjnie wolności i prawa obywatelskie*⁶¹³.

Wraz z oświadczeniem autorzy opublikowali także analizę komunikatu Ministerstwa Sprawiedliwości, wykazując, że zawarte w komunikacie zarzuty i sugestie wypaczają treść ekspertyzy, są nieprawdziwe, wprowadzają w błąd opinię publiczną i naruszają dobre imię autorów ekspertyzy⁶¹⁴.

Po wycofaniu się z zapowiedzi złożenia pozwu (co miało miejsce dnia 17 czerwca 2019 roku), w sytuacji, w której analizowana ustawa została już ostatecznie rozpoznana przez parlament i oczekiwała na podpis prezydenta, Ministerstwo Sprawiedliwości dnia 18 czerwca 2019 roku podpisało umowę⁶¹⁵ nr MS/24/DLPK/2019 z: Adwokat MZ Kancelaria Adwokacka w Warszawie, której przedmiot określono jako: „*opinia prawna nt.*”: *Opinia dotycząca uwag krytycznych zawartych w części III Opinii Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego, do uchwały Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 maja 2019 r. w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 81. posiedzeniu w dniu 16 maja 2019 r.* Wartość umowy o dzieło określono na 18 450 zł brutto (osiemnaście tysięcy czterysta pięćdziesiąt złotych brutto, 23% VAT). Opinia została sporządzona dnia 5 lipca 2019 roku i została rozliczona fakturą VAT wystawioną dnia 28 lipca 2019 roku. Treść umowy oraz sporządzona opinia znajdują się w materiałach Komisji.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej dnia 28 czerwca 2019 roku zaskarżył całą ustawę do Trybunału Konstytucyjnego w trybie tzw. kontroli prewencyjnej. Prezydent wskazywał między innymi: *Decyzja o skierowaniu ustawy do Trybunału Konstytucyjnego uzasadniona jest przede wszystkim analizą*

⁶¹³ A. Barczak-Oplustil, W. Górowski, M. Iwański, M. Małecki, W. Zontek, S. Tarapata, W. Wróbel., *Oświadczenie z dnia 16 czerwca 2019 r. wraz z analizą komunikatu zamieszczonego na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości dnia 15 czerwca 2019 r.: „Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego za kłamstwo”*, <https://kipk.pl/ekspertyzy/oswiadczenie-z-dnia-16-czerwca-2019-r-wraz-z-analiza-komunikatu-zamieszczonego-na-stronie-ministerstwa-sprawiedliwosci-dnia-15-czerwca-2019-r-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow/>

⁶¹⁴ *Ibidem*.

⁶¹⁵ Zob. Umowy zawarte w 2019 roku, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/umowy-zawarte-w-2019-roku>

*przebiegu procedury ustawodawczej. Tryb postępowania z przedmiotową ustawą wzbudza poważne zastrzeżenia, co do dochowania konstytucyjnych standardów procesu legislacyjnego*⁶¹⁶.

Dnia 14 lipca 2020 roku ukazało się rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego, który uznał, że: „**Ustawa z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw jest w całości niezgodna z art. 7 w związku z art. 112 oraz z art. 119 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej**”⁶¹⁷. Wobec tego **prezydent nie podpisał ustawy i nie weszła ona w życie.**

Ministrowie i politycy formułujący groźby złożenia pozwu przeciwko badaczom prawa karnego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, stawiający im zarzuty dopuszczenia się „kłamstwa”, „fake-newsa”, „świadomej manipulacji”, „powtarzanej nieprawdy”, „oczywistej nieprawdy”, „bania się prawdy”, „świadomego wprowadzania w błąd” czy „strachu przed tym, żeby stanąć przed niezawistym sądem” **nie wycofali się z wygłoszonych zarzutów i oskarżeń, ani nie przeprosili** za działania, które podejmowali jako funkcjonariusze publiczni – przedstawiciele ówczesnego Ministerstwa Sprawiedliwości.

2.2.5. Represje wobec świata kultury

*Między 2015 a 2023 rokiem władza korzystała z kultury **jako narzędzia rywalizacji ideowej, wywołując i podsycając konflikty światopoglądowe i kreując polityki historyczne.** Wspierała kierunki literackie i artystyczne wpisujące się w światopogląd bliski ówczesnej koalicji rządzącej przy jednoczesnym dyskredytowaniu innych, zwłaszcza tych, które były ich surowym recenzentem.*

*Zasadnicze znaczenie zyskały narzędzia finansowe, administracyjne i prawne. **Dotacje, programy i decyzje o przyznawaniu środków publicznych***

⁶¹⁶ Komunikat w związku ze skierowaniem przez Prezydenta RP wniosku do TK, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/prawo/wnioski-do-tk/komunikat-w-zwiazku-ze-skierowaniem-przez-prezydenta-rp-wniosku-do-tk,25668>

⁶¹⁷ <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11162-nowelizacja-kodeksu-karnego-postepowanie-legislacyjne-dopuszczalny-zakres-poprawek-senackich>

służyły wzmocnieniu twórców i nurtów uznawanych za pożądane oraz ograniczaniu możliwości działania tych, których treści były oceniane jako nieakceptowane. Polityka personalna w instytucjach kultury, w tym dobór kierownictwa, pozwalała kształtować profil programowy **poprzez preferowanie określonych tematów i rezygnację z innych.**

Uzupełnieniem były instrumenty prawne, w szczególności postępowania związane z zarzutami „obrazy uczuć religijnych” lub „obrazy uczuć narodowych”. Nawet gdy nie kończyły się one surowymi sankcjami, sam fakt wszczynania i prowadzenia postępowań, połączony z ryzykiem i kosztem obrony, wywoływał efekt odstrasżający. W rezultacie wskazane środki funkcjonowały łącznie jako system nacisku, który w omawianym okresie ograniczał faktyczny zakres swobody w obszarze kultury symbolicznej.

Mechanizmy te Komisja zdecydowała się pokazać **na przykładzie Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie** i wszczęcia procedury odwołana dyrektora Teatru Krzysztofa Głuchowskiego. Procedura, trwająca 800 dni zbiegła się w czasie z premierą spektaklu „Dziady” w reżyserii Mai Kleczewskiej, w którym nie brakowało odniesień do polityki ówczesnego rządu. **Stawiane dyrektorowi podczas procedury odwoławczej zarzuty stanowiły jedynie preteksty natury administracyjnej służące uzasadnieniu jego odwołania, którego nadrzędnym celem miało być doprowadzenie do zdjęcia „Dziadów” z afisza.**

Krzysztof Głuchowski to polski aktor i producent. Od dnia 1 września 2016 roku piastuje stanowisko Dyrektora Naczelnego i Artystycznego Teatru im. Słowackiego w Krakowie („Teatr”).

27 grudnia 2021 roku Marszałek Województwa Małopolskiego skierował zawiadomienie o naruszeniu dyscypliny finansów przez Krzysztofa Głuchowskiego, powołując się na udzielenie przez niego zamówienia wykonawcy, który nie został wybrany w trybie lub procedurze określonej w przepisach o zamówieniach publicznych⁶¹⁸. Rzekome uchybienie dotyczyło nieprzeprowadzenia przetargu na usługi sprzątnięcia – szacowana wartość zamówienia wyniosła 800 tys. złotych, a

⁶¹⁸ Art.17 ust. 1b pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114 ze zm.);

Dyrektor Głuchowski wpisał je do planu postępowań o udzielenie zamówień publicznych. W czasie lockdownu zdecydował się jednak na tymczasowe zatrudnianie firmy dotychczas świadczącej te usługi na rzecz Teatru (od lat jako jedynej stawającej do przetargów), co – jak wyjaśniał – pozwoliło Teatrowi uniknąć znaczących strat finansowych w czasie pandemii Covid-19⁶¹⁹.

17 lutego 2022 roku Zarząd Województwa Małopolskiego poinformował o rozpoczęciu procedury mającej na celu odwołanie Krzysztofa Głuchowskiego z funkcji dyrektora naczelnego i artystycznego Teatru⁶²⁰. Wskazano dwa powody: (1) naruszenie przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych⁶²¹ oraz (2) odstąpienie od realizacji umowy w sprawie warunków organizacyjno-finansowych działalności Teatru oraz programu jego działania w zakresie zobowiązania dyrektora do „dbałości o dobre imię Teatru” w okresie sprawowania swej funkcji⁶²².

Następnie Zarząd Województwa Małopolskiego zwrócił się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, związków zawodowych działających w Teatrze oraz stowarzyszeń zawodowych i twórczych właściwych ze względu na rodzaj działalności prowadzonej przez Teatr z prośbą o opinię w sprawie odwołania Krzysztofa Głuchowskiego ze stanowiska dyrektora naczelnego i artystycznego tej instytucji⁶²³.

Pismem z dnia 26 kwietnia 2022 roku Rzecznik Dyscypliny Finansów Publicznych wydał postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego z uwagi na brak znamion naruszenia dyscypliny finansów publicznych”⁶²⁴.

⁶¹⁹ Oświadczenie Krzysztofa Głuchowskiego z 2 marca 2022 r.; *Kraków. Krzysztof Głuchowski: Przestałem być odwoływanym dyrektorem*, *e-teatr.pl*, 31 maja 2024 r. Zob. <https://e-teatr.pl/krakow-krzysztof-gluchowski-przestalem-byc-odwoływany-dyrektorem-48822>.

⁶²⁰ Uchwała Zarządu Województwa Małopolskiego nr 190/22 z dnia 17 lutego 2022 r.

⁶²¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 2019 ze zm.

⁶²² Uchwała Zarządu Województwa Małopolskiego nr 190/22 z dnia 17 lutego 2022 r.; też Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Sprawa odwołania dyrektora teatru im. J. Słowackiego. Marszałek województwa: procedura jeszcze niezakończona*, 21 lutego 2022 r., aktualizacje: 4 marca 2022 r. i 25 stycznia 2023 r.. Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-teatr-slowackiego-dyrektor-odwołanie-marszalek-odpowiedz>.

⁶²³ Uchwała Zarządu Województwa Małopolskiego nr 190/22 z dnia 17 lutego 2022 r.; Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Sprawa odwołania dyrektora...* *op. cit.*

⁶²⁴ Pismo o sygn. RDFP.510.108.2021 z dnia 26 kwietnia 2022 roku; za: Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Sprawa odwołania dyrektora...* *op. cit.*

Marszałek Województwa Małopolskiego wniósł następnie zażalenie do Głównego Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Ministrze Finansów⁶²⁵. Ostatecznie Regionalna Komisja Orzekająca w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych przy Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Krakowie, 15 stycznia 2024 roku wydała orzeczenie uniewinniające Krzysztofa Głuchowskiego od stawianych mu zarzutów.

Działania rzekomo godzące w dobre imię Teatru

Uchwała Zarządu Województwa Małopolskiego nr 190/22 z dnia 17 lutego 2022 roku nie precyzowała, na czym miały polegać podejmowane przez Krzysztofa Głuchowskiego działania „godzące w dobre imię Teatru”.

Więcej informacji o oficjalnych powodach wszczęcia procedury odwołania dostarczają pisma nadesłane do związków zawodowych działających w Teatrze oraz stowarzyszeń zawodowych i twórczych właściwych ze względu na rodzaj działalności prowadzonej przez Teatr⁶²⁶, celem zasięgnięcia opinii w przedmiocie odwołania dyrektora⁶²⁷. W pismach tych wskazano, że działania rzekomo godzące w dobre imię Teatru miały polegać na:

- rozpowszechnianiu nieprawdziwych informacji o działalności Teatru, np. podanie przez Krzysztofa Głuchowskiego w mediach, że Teatr nie złożył wniosków do Programów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2022, mimo że wnioski takie zostały złożone dla czterech projektów⁶²⁸;

⁶²⁵ Pismo znak AKIAW.1720.14.2021 z 11 maja 2022 r., za: List Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego do Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Stanisława Trociuka z dnia 17 stycznia 2023 r. (znak sprawy DG-VIII.076.3.2022).

⁶²⁶ Do zasięgnięcia opinii wymienionych podmiotów Zarząd Województwa Małopolskiego był zobowiązany na gruncie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.).

⁶²⁷ Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Sprawa odwołania dyrektora... op. cit.*; m.in. list Wicemarszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki do Przewodniczącego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie z dnia 23 lutego 2022 r. (KD-I.502.1.6.2022).

⁶²⁸ Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – system grantów i dotacji w poszczególnych obszarach (zob. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Programy Ministra*. Zob. <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-i-projekty>).

- planowanie organizacji w Teatrze koncertu Marii Peszek, w którym przewidziano wykonanie „utworów z wulgaryzmami”, co miało być niekorzystne dla wizerunku Teatru⁶²⁹.

Jak czytamy w liście Wicemarszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki do Przewodniczącego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie, który został udostępniony Komisji: *W ocenie organizatora Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, organizacja tego typu wydarzeń na Scenie Głównej Teatru aspirującego do miana Sceny narodowej, uderza w dobre imię Teatru i w jego wizerunek. Podkreślenia wymaga, że w dotychczasowej działalności Teatru koncerty muzyki rozrywkowej o ile w ogóle się odbywały, miały charakter zdecydowanie incydentalny. Tym większe zdumienie wywołuje decyzja Dyrektora Teatru o organizacji koncertu jawnie obrazoburczego i konfrontacyjnego*⁶³⁰.

Spektakl „Dziady” w reżyserii Mai Kleczewskiej

Zdaniem Komisji, uprawnione jest postrzeganie rozpoczęcia procedury odwołania dyrektora Głuchowskiego także w kontekście premiery spektaklu „Dziady” w reżyserii Mai Kleczewskiej, która odbyła się w Teatrze 19 listopada 2021 roku. W rolę Gustawa-Konrada wcieliła się Dominika Bednarczyk. Spektakl stanowił reinterpretację klasycznego mickiewiczowskiego utworu w odniesieniu do realiów współczesnej Polski⁶³¹. Sama reżyserka przedstawiała „Dziady” jako opowieść o Polsce:

Tej wychodzącej na ulice, by walczyć o podstawowe prawa, ale też tej, która woli zostać w domu i biernie przyglądać się temu, co dzieje się na świecie. Polsce podzielonej na pół jak jeszcze nigdy (...). Żadna ze stron nie potrzebuje Poetów. Jak w upiornym śnie śnimy wciąż tę samą historię, przez co przegrywamy jako Ludzie.

⁶²⁹ List Wicemarszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki do Przewodniczącego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie z dnia 23 lutego 2022 r. (KD-I.502.1.6.2022).

⁶³⁰ *Ibidem*.

⁶³¹ Zob. Paula Leśniewska, *Dziady znowu zakazane?*, „Tygodnik Przegląd”, 23 listopada 2021 r., zob. <https://www.tygodnikprzeglad.pl/dziady-znowu-zakazane/>

*Polska konserwatywna chce zawłaszczyć Poetów. Zamknąć im usta. Chce związać im ciała, zabić ich Miłość. Chce zawłaszczyć narodową historię, napisać ją na nowo*⁶³².

W taki sposób o spektaklu pisali natomiast recenzenci:

*Powstał spektakl wierny Mickiewiczowi, ale z mocnymi odnośnikami do współczesności. Obrzęd Dziadów prowadzonych przez Guślarza (Feliks Szajnert) u Kleczewskiej gromadzi bojówkarzy ONR i fanatyków religijnych. Po przeciwnej stronie ustawia osobę LGBT+, Żyda czy prostytutkę. Skutki polsko-polskiej wojny obrazuje fala fizycznej przemocy i rozlew krwi. Polowania na „innych” odbywają się tu z użyczeniem biało-czerwonej flagi jako broni*⁶³³.

*Mniemam również, że autor „Pana Tadeusza” nie miałby nic przeciwko Konradowi stanowiącemu połączenie Janiny Ochojskiej (Bednarczyk występuje na scenie o kulach) z Marią Janion, która wygłasza w krakowskiej realizacji kluczowe kwestie o sile nowoczesnej podmiotowości*⁶³⁴.

Spektakl wzbudził także zainteresowanie przedstawicieli obozu Zjednoczonej Prawicy. Tak napisała o „Dziadach” Barbara Nowak, małopolska kurator oświaty, na portalu X (dawniej „Twitter”):

*ODRADZAM organizację wyjść szkolnych na spektakl „Dziady” w Teatrze J. Słowackiego. W mojej ocenie, haniebnie jest używanie dzieła wieszcz A. Mickiewicza dla celów politycznej walki współczesnej opozycji antyrządowej z polską racją stanu*⁶³⁵.

⁶³² Awantura o "Dziady". Władza boi się teatru, Wyborcza.pl, 22 września 2023 r., zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,30219737,awantura-o-dziady-wladza-boi-sie-teatru.html>.

⁶³³ Dawid Dudko, "Dziady" w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie: a to Polska właśnie [RECENZJA], Onet.pl, 25 listopada 2021 r., zob. <https://kultura.onet.pl/teatr/dziady-w-teatrze-im-juliusza-slowackiego-w-krakowie-recenzja-spektaklu/nwkzlw>.

⁶³⁴ Karolina Felberg, *Ciemności kryją ziemię i lud we śnie leży. Wokół spektaklu „Dziady” w reżyserii Mai Kleczewskiej w Teatrze im. Słowackiego w Krakowie*, „Kultura Liberalna” Nr 675 (50/2021) 14 grudnia 2021 r., zob. <https://kulturaliberalna.pl/2021/12/14/ciemnosci-kryja-ziemie-spektakl-dziady-maja-kleczewska-teatr-slowackiego-w-krakowie-karolina-felberg/>.

⁶³⁵ Barbara Nowak, profil na X, wpis z 23 listopada 2021 roku, zob. https://x.com/Br_Nowak/status/1463100842236600322?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetem%7Ctwterm%5E1463100842236600322%7Ctwgr%5Ea549b2e47e8859ca0773ded6a057943ecd8c85b0%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fglos.pl%2Fkurator-nowak-odradza-uczniom-wyjscie-na-dziady-krakowski-teatr-zaskoczony-jestesmy-dumni-ze-spektaklu.

Krytycznie o spektaklu wyraził się również wicepremier i minister kultury i dziedzictwa narodowego Piotr Gliński, stwierdzając, że „[n]iepokoją wszelkie takie działania, które są kontrowersyjne w sztuce i przekraczają granice tej akceptowalnej kontrowersji”⁶³⁶. Minister edukacji i nauki Przemysław Czarnek skomentował natomiast sytuację tymi słowami: „Czym jest edukacja klasyczna? Najkrócej rzecz ujmując, jest to edukacja, która stawia na wychowanie do dobra, do piękna i, co najważniejsze, do prawdy. I chyba nie musimy sobie wyjaśniać i dodatkowo jeszcze argumentować, że jest to niezwykle ważne dzisiaj, w czasach, kiedy piękno jest zdeformowane, jak choćby tam, w Krakowie, gdzie zamiast »Dziadów« powstaje dziadostwo”⁶³⁷.

Na fakt, że rzeczywiste powody wszczęcia procedury odwoławczej mogły być związane z decyzjami dyrektora Głuchowskiego w zakresie repertuaru Teatru zwrócił uwagę między innymi zastępca RPO Stanisław Trociuk w swojej interwencji z 21 lutego 2022 roku. Podkreślił, że za działania godzące w dobre imię Teatru nie mogą być uznawane decyzje repertuarowe⁶³⁸. Zaznaczył, że w tym obszarze to publiczność powinna być jedynym arbitrem, a z art. 73 Konstytucji RP wynikają negatywne obowiązki władzy publicznej polegające na zakazie podejmowania działań ingerujących w wolność twórczości artystycznej⁶³⁹.

Również opinie wyrażane przez przedstawicieli środowiska na temat przyczyn odwołania dyrektora Głuchowskiego były jednoznaczne. Takimi słowami rozpoczyna się np. skierowany do Zarządu Województwa Małopolskiego list Zarządu Unii Polskich Teatrów i Zarządu Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów w sprawie wszczęcia procedury odwołania:

⁶³⁶ *Kontrowersje wokół "Dziadów" w Teatrze im. Słowackiego. Wicepremier Gliński: niepokoi przekraczanie granic*, PAP, 24 listopada 2021, zob. <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1008918%2Ckontrowersje-wokol-dziadow-w-teatrze-im-slowackiego-wicepremier-glinski>.

⁶³⁷ Joanna Barańska, *Małopolska kurator oświaty odradza "Dziady". Na spektakl nie ma już biletów*, Onet Teatr, 24 listopada 2021, zob. <https://kultura.onet.pl/teatr/dziady-mai-kleczewskiej-spektakl-krytykowany-przez-kurator-nowak-brak-biletow/nnygdvw>.

⁶³⁸ List Zastępcy RPO Stanisława Trociuka do Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego z dnia 21 lutego 2022 r. (VII.715.28.2022.MM).

⁶³⁹ *Ibidem*.

Jako Unia Polskich Teatrów kierujemy do Państwa list w związku z podjęciem uchwały dotyczącej wszczęcia procedury odwołania Krzysztofa Głuchowskiego ze stanowiska dyrektora Teatru im. Słowackiego w Krakowie. Nikt nie ma wątpliwości, że uchwała ta jest konsekwencją „Dziadów” Adama Mickiewicza w reżyserii Mai Kleczewskiej, które zostały wystawione na scenie Teatru im. Słowackiego.

(...)

Dlaczego zatem „Dziady” w reżyserii Mai Kleczewskiej powodują tyle emocji? Czy właśnie dlatego, że doskonale wyrażają polskiego, nonkonformistycznego ducha dzieła Mickiewicza? Natychmiast nasuwa się pytanie: czy w Polsce XXI wieku nie obowiązuje cenzura, a artysta ma prawo do swobody wypowiedzi artystycznej? Jak się okazuje, odpowiedź nie jest wcale oczywista⁶⁴⁰.

Także w ocenie samego zespołu Teatru zarzuty jakie stawiano dyrektorowi podczas procedury odwoławczej stanowiły jedynie preteksty, zarówno natury administracyjnej, jak i estetycznej, służące uzasadnieniu odwołania dyrektora Głuchowskiego, którego nadrzędnym celem miało być doprowadzenie do zdjęcia „Dziadów” z afisza⁶⁴¹.

Komisja zauważa także, że również w oczach opinii publicznej decyzja o wszczęciu procedury odwoławczej wobec dyrektora Głuchowskiego była związana ze spektaklem „Dziady”, o czym świadczą liczne artykuły prasowe i komentarze, m.in. artykuł Katarzyny Kojzar dla „OKO.press” pt. *Władza karze za „Dziady”. PiS odwołuje dyrektora Teatru im. Słowackiego w Krakowie*⁶⁴², czy tekst Jacka Cieślaka dla Rzeczpospolitej pt. *Wojna o Teatr Słowackiego. Tyle zachodu, żeby zdjąć „Dziady” z afisza?*⁶⁴³.

⁶⁴⁰ List Zarządu Unii Polskich Teatrów i Zarządu Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie do Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 18 lutego 2022 r. Zob. <https://www.sdt.pl/2022/>.

⁶⁴¹ *Ibidem*.

⁶⁴² Katarzyna Kojzar, *Władza karze za "Dziady". PiS odwołuje dyrektora Teatru im. Słowackiego w Krakowie*, „OKO.press”, 18 lutego 2022 r., zob. <https://oko.press/wladza-karze-za-dziady-pis-odwoluje-dyrektora-teatru-im-slowackiego-w-krakowie>.

⁶⁴³ Jacek Cieślak, *Dyrektor Teatru Słowackiego odwołany za zamówienie publiczne, którym są „Dziady”, „Rzeczpospolita”, 17 lutego 2022 r.* Zob. <https://www.rp.pl/teatr/art35711481-dyrektor-teatru-slowackiego-odwolany-za-zamowienie-publiczne-ktorym-sa-dziady>? Zob. też Przemysław Bollin, „Dziady” Mai Kleczewskiej. Czy są podstawy, by usunąć ze stanowiska dyrektora teatru?, „Newsweek”, 27 lutego 2022 r., <https://www.newsweek.pl/kultura/awantura-wokol-dziadow-i-grozba-usuniecia-krzysztofa>.

Wsparcie pracowników Teatru i środowisk artystycznych

Zespół Teatru wielokrotnie występował w obronie Krzysztofa Głuchowskiego. W piśmie skierowanym do Witolda Kozłowskiego, Marszałka Województwa Małopolskiego, z dnia 10 marca 2022 roku, Związek Zawodowy Aktorów, Inspicjentów i Producentów Teatru poinformował o jednomyślnym podjęciu uchwały sprzeciwiającej się odwołaniu Krzysztofa Głuchowskiego ze stanowiska Dyrektora Naczelnego i Artystycznego Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie⁶⁴⁴.

Wszyscy zatrudnieni w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie jesteśmy osobami, które – wykonując różne funkcje i zadania – tworzymy to miejsce i razem realizujemy hasło zapisane na naszym frontonie: „Kraków narodowej sztuce”. Robimy to pod dyktando Krzysztofa Głuchowskiego, do którego mamy zaufanie i który – podkreślamy to raz jeszcze – ma nasze pełne poparcie⁶⁴⁵.

Zespół Teatru, jak i inne środowiska dawały również wyraz swojemu zaniepokojeniu niepewną sytuacją Teatru w obliczu upływu kadencji dyrektora Głuchowskiego z końcem sierpnia 2024 roku. Z rekomendacją przedłużenia kadencji Krzysztofa Głuchowskiego wystąpili członkinie i członkowie Związku Zawodowego Aktorów, Inspicjentów i Producentów Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie, podnosząc, że „[d]zięki wizji i zaangażowaniu Krzysztofa Głuchowskiego Teatr jest w najlepszej od lat kondycji artystycznej i organizacyjnej”⁶⁴⁶. W oświadczeniu z dnia 17 czerwca 2024 roku Zespół Teatru zadeklarował pełne poparcie dla dyrektora i zaapelował, by pozostał on na tym stanowisku na kolejną

[gluchowskiego-ze-stanowiska/pydnr0h](https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/2155287,1,wojna-o-teatr-slowackiego-tyle-zachodu-zeby-zdjac-dziady-z-afisza.read), Aneta Kyzioł, *Wojna o Teatr Słowackiego. Tyle zachodu, żeby zdjąć „Dziady” z afisza?*, „Polityka”, 18 lutego 2022 r., <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/2155287,1,wojna-o-teatr-slowackiego-tyle-zachodu-zeby-zdjac-dziady-z-afisza.read>.

⁶⁴⁴ List Związku Zawodowego Aktorów, Inspicjentów i Producentów Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie do Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego z dnia 10 marca 2022 r.

⁶⁴⁵ Oświadczenie Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie z 15 lutego 2022 r.

⁶⁴⁶ List Związku Zawodowego Aktorów, Inspicjentów i Producentów Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie do Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego z dnia 25 maja 2023 r.

kadencję⁶⁴⁷. Dyrektor Głuchowski otrzymał również wsparcie ze strony Unii Polskich Teatrów i Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów, którzy wskazali, że sytuacja, w której nie jest pewne, czy dyrektor będzie mógł kontynuować swoją pracę, skazuje Teatr na paraliż⁶⁴⁸.

800 dni odwoływania

26 kwietnia 2024 roku Urząd Marszałkowski podjął uchwałę kończącą procedurę odwołania Dyrektora Głuchowskiego z związku z uniewinniającym orzeczeniem Regionalnej Komisji Orzekającej przy Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Krakowie z dnia 15 stycznia 2024 r.⁶⁴⁹ Sama procedura odwołania trwała łącznie 800 dni. 31 sierpnia 2024 roku Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie oraz Małopolski Urząd Marszałkowski poinformowały o podpisaniu umowy z Krzysztofem Głuchowskim o przedłużeniu jego kadencji na kolejne 3 lata.⁶⁵⁰ Doszło też do zawarcia umowy Zarządu Województwa Małopolskiego z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego o współprowadzeniu Teatru od 2025 roku na kolejnych 10 lat.

2.2.6. Walka instytucjonalna

Niezależne sądownictwo i prokuratura, realizujące swoje ustrojowe role w warunkach wolnych od politycznej presji, są kluczowe dla ochrony prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie sędziowie i prokuratorzy powinni mieć zapewnione pełne prawo do uczestnictwa

⁶⁴⁷ Oświadczenie Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie z 17 czerwca 2024 roku. Zob. także Oświadczenie Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie z 16 lipca 2024 roku.

⁶⁴⁸ List Unii Polskich Teatrów i Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów do Marszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki i Zarządu Województwa Małopolskiego z 17 lipca 2024 r.

⁶⁴⁹ Uchwała nr 974/24 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie zakończenia postępowania w sprawie odwołania Pana Krzysztofa Głuchowskiego ze stanowiska Dyrektora Naczelnego i Artystycznego Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie.

⁶⁵⁰ Krzysztof Głuchowski pozostanie dyrektorem Teatru Słowackiego w Krakowie, TVP3 Kraków, 30 sierpnia 2024 r., zob. <https://krakow.tvp.pl/82037789/krzysztof-gluchowski-pozostanie-dyrektorem-teatru-slowackiego-w-krakowie>

w życiu publicznym oraz do zabierania głosu w sprawach ważnych z punktu widzenia ich misji.

W latach 2015-2023 obie grupy zawodowe spotykały się z rozbudowanymi działaniami represyjnymi zmierzającymi do podporządkowania ich władzy ustawodawczej i wykonawczej. Analiza stosowanych mechanizmów – z naciskiem na ich systemowy charakter i zaangażowanie licznych instytucji publicznych — stanowi główny przedmiot niniejszego rozdziału.

Sędziowie i prokuratorzy znaleźli się na pierwszej linii frontu walki o praworządność. Władza ustawodawcza i wykonawcza w latach 2015-23, poprzez analizowany w tym rozdziale system represji, stworzyła warunki, w których postawa polegająca na stosowaniu Konstytucji RP i prawa międzynarodowego oraz publicznym występowaniu w obronie demokratycznych pryncypiów, stała się świadectwem odwagi. Opór stawiany politycznemu aparatowi nacisków wymagał od sędziów i prokuratorów poniesienia wysokich kosztów, zarówno zawodowych, jak i osobistych.

W pierwszej części przedstawiono środki represyjne stosowane wobec sędziów. Omówiono najważniejsze zmiany legislacyjne wprowadzone przez Parlament dotyczące systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, nadzoru administracyjnego nad sądami oraz składu Krajowej Rady Sądownictwa. Zwrócono także uwagę na **praktykę niepowoływania sędziów przez Prezydenta RP i jednoczesną legitymizację wadliwie ukształtowanej KRS.** Kolejnym istotnym wątkiem są środki stosowane przez Ministra Sprawiedliwości/Prokuratora Generalnego, obejmujące wymianę prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych i wydawanie decyzji zarządzających natychmiastową przerwę w czynnościach służbowych sędziego. Przedstawiono również praktyki prezesów sądów polegające na przenoszeniu sędziów do innych wydziałów wbrew ich woli i zarządzaniu natychmiastowej przerwy w orzekaniu. **Podkreślono rolę odgrywaną przez rzeczników dyscyplinarnych inicjujących wobec sędziów postępowania w związku z ich działalnością orzeczniczą, jak i pozaorzeczniczą.** Zwrócono również uwagę na zaangażowanie prokuratury i powołanego w jej ramach **specjalnego Wydziału Spraw Wewnętrznych prowadzącego postępowania**

wobec sędziów broniących praworządności, a także udział służb specjalnych w wywieraniu nacisków na sędziów. Ostatnim elementem tego systemu była, wadliwie obsadzona i kwestionowana przez europejskie trybunały, **Izba Dyscyplinarna działająca SN** w latach 2018-2022: opisano stosowane przez nią wobec sędziów środki, takie jak **uchylenie immunitetów, zawieszanie w czynnościach służbowych i karne obniżanie wynagrodzeń**. Część tę zamyka omówienie zwrotu w działalności orzeczniczej **Trybunału Konstytucyjnego, który** – podważając orzecznictwo europejskich trybunałów w przedmiocie niezależności sądownictwa – **sprzeniewierzył się swojej misji ochrony obywatela**. Komisja nawiązała także do **tzw. „afery hejterskiej”**, której celem była negatywna kampania mająca na celu zdyskredytowanie w oczach opinii publicznej niezależnych sędziów.

W drugiej części rozdziału zidentyfikowano poszczególne podmioty uczestniczące w działaniach mających na celu **ograniczenie niezależności prokuratorów i przedstawiano wykorzystywane przez nie środki represyjne**. Omówiono najważniejsze zmiany wynikające z nowej ustawy – Prawo o prokuraturze, która połączyła funkcje Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego oraz umożliwiła głębokie zmiany kadrowe. Analizie poddano stosowane przez Ministra Sprawiedliwości/Prokuratora Generalnego i Prokuratora Krajowego instrumenty: **degradacje i karne delegacje, a następnie postępowania dyscyplinarne wszczynane przez rzeczników dyscyplinarnych**. **Odnotowano przypadki wszczynania śledztw przeciwko prokuratorom i próby pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej**. Wskazano także na rolę Izby Dyscyplinarnej, która – zmieniając dotychczasową linię orzeczniczą – uznała się za uprawnioną do uchylania immunitetów prokuratorów pozbawiając ich niezbędnych gwarancji procesowych. W rozdziale pokazano także, że **wobec niezależnych prokuratorów używane były także pozwy typu SLAPP**, czego przykładem jest postępowanie o naruszenie dóbr osobistych jakie wytoczyła prokurator Katarzynie Kwiatkowskiej Prokuratura Krajowa. W ocenie Komisji miało to na celu **wywołanie tzw. efektu mrożącego tak w środowisku samych prokuratorów, jak też obywateli i uniemożliwienie publicznej debaty nad kondycją i rolą niezależnej prokuratury**.

18) Represje wobec sędziów

SKRÓTY STOSOWANE W PODROZDZIALE

EKPCz	Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
ETPCz	Europejski Trybunał Praw Człowieka
ID	Izba Dyscyplinarna
IOZ	Izba Odpowiedzialności Zawodowej
KRS	Krajowa Rada Sądownictwa
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
PUSP	Prawo o ustroju sądów powszechnych
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR	Sąd Rejonowy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TUE	Traktat o Unii Europejskiej
UE	Unia Europejska
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Państwo polskie w latach 2015-2023 wprowadziło rozwiązania prawne i praktyki, które zmierzały do ograniczenia niezależności sędziów i prokuratorów oraz podporządkowania wymiaru sprawiedliwości wpływom władzy politycznej. Niniejszy rozdział składa się z dwóch części: pierwsza dotyczy środków represyjnych stosowanych wobec sędziów, natomiast druga – środków wymierzonych przeciwko niezależnym prokuratorom.

Przedstawiciele tych grup spotykali się z represjami nie tylko za swoją działalność obywatelską, ale także za działalność zawodową, to jest za wydawanie orzeczeń, które były niewygodne dla władzy politycznej. Aktywność obywatelska była realizowana przez sędziów i prokuratorów w szczególności poprzez udział w następujących stowarzyszeniach:

- **Stowarzyszenie Sędziów Polskich (dalej: SSP) „Iustitia”** – największe stowarzyszenie sędziów w Polsce, liczące prawie 3 600 członków

zrzeszonych w 33 oddziałach (niemal 40% polskich sędziów). Wśród celów statutowych założonego w 1990 roku stowarzyszenia znajduje się dbanie m.in. o niezależność sądów i niezawisłość sędziowską. „Iustitia” ma na swoim koncie strategiczne postępowania w sprawach dotyczących naruszeń zasady rządów prawa. Poprzez Zespół ds. Organizacji Sądownictwa opiniuje ona projekty aktów prawnych i przedstawia własne inicjatywy. Działa aktywnie w Europejskiej Unii Sędziów, Światowej Unii Sędziów i stowarzyszeniu MEDEL (Europejscy Sędziowie i Prokuratorzy dla Demokracji i Wolności)⁶⁵¹.

- **Stowarzyszenie sędziów „Themis”** – drugie co do wielkości stowarzyszenie zawodowe sędziów w Polsce; powstało w 2010 roku, liczy ok. 120 członków. Statut jako cele stowarzyszenia określa m.in. działanie na rzecz umacniania niezależności sądów i niezawisłości sędziów w celu pełnej realizacji obywatelskiego prawa do sądu, ochronę zasad państwa prawa, demokracji oraz praw człowieka i obywatelskich swobód. „Themis” angażuje się w inicjatywy obywatelskie służące podnoszeniu kultury prawnej społeczeństwa i promuje integrację europejską i współpracę międzynarodową⁶⁵².
- **Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”** – stowarzyszenie powołane oficjalnie 4 stycznia 2017 roku⁶⁵³. Skupia ponad 200 prokuratorów, a wśród celów statutowych stowarzyszenia można wymienić chociażby wspieranie działań podejmowanych dla urzeczywistniania zasad demokratycznego państwa prawa, dążenie do zapewnienia prokuratorom podmiotowości, niezależności i autonomii w podejmowaniu decyzji oraz promowanie praworządności⁶⁵⁴.
- **Komitet Obrony Sprawiedliwości (KOS)** to porozumienie 13 organizacji: **Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Stowarzyszenie im. Prof.**

⁶⁵¹ Iustitia, „O nas” zob.: <https://iustitia.pl/o-nas/> dostęp na dzień 19 listopada 2025 roku

⁶⁵² Themis, „Czym się zajmujemy”, zob. <https://themis-sedziowie.eu/czym-sie-zajmujemy/>.

⁶⁵³ Jakkolwiek próby podejmowane były dwukrotnie w 2016 roku – kończyły się one jednak brakiem wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym (Lex Super Omnia, „O nas”, zob. <https://lexso.org.pl/o-nas/>).

⁶⁵⁴ Lex Super Omnia, „Statut”, zob. <https://lexso.org.pl/statut/>.

Zbigniewa Hołdy, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”, Fundacja Wolne Sądy, Archiwum im. Wiktora Osiatyńskiego, Amnesty International, Forum Obywatelskiego Rozwoju, INPRiS – Instytut Prawa i Społeczeństwa, Stowarzyszenie Sędziów „Themis”, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Sędziów Sądów Administracyjnych, Forum Współpracy Sędziów oraz Stowarzyszenie Adwokackie „Defensor Iuris”. Powstało 4 czerwca 2018 roku, w odpowiedzi na pogłębiający się kryzys praworządności w Polsce. Jego głównym celem była ochrona niezależności sądownictwa oraz prokuratury, w tym w szczególności wsparcie represjonowanych sędziów i prokuratorów. KOS monitorował działania władzy wobec środowisk prawniczych, dokumentował naruszenia prawa oraz zapewniał niezbędną pomoc prawną, a także publicznie nagłaśniał przypadki nieuzasadnionych działań ówczesnej władzy, w szczególności w zakresie represyjnych postępowań dyscyplinarnych. KOS śledził i archiwizował przypadki prób politycznego wpływu na osoby wykonujące zawody prawnicze oraz wspierał je pomocą prawną w sytuacjach naruszenia ich niezależności. W ramach KOS prawnicy w całej Polsce reprezentowali pro bono niezależnych sędziów i prokuratorów, wobec których organy dyscyplinarne oraz inne instytucje państwowe prowadziły postępowania o charakterze represyjnym. Postępowania te toczyły się tak przed sądami polskimi, jak i Europejskim Trybunałem Praw Człowieka oraz Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Ze sprawozdania merytorycznego KOS udostępnionego Komisji wynika, że pomoc prawną w tym zakresie świadczyło ponad 100 prawników z całego kraju.

Władze publiczne w latach 2015-2023 starały się dezawuować działania wpisujące się w aktywność obywatelską sędziów występujących w obronie praworządności jako mające charakter polityczny, a zatem sprzeczne z zasadą sędziowskiej bezstronności. W świetle właściwych międzynarodowych standardów sędziowie jako obywatele mają prawo, a nawet powinność do wolności wypowiedzi, stowarzyszeń i zgromadzeń. Potwierdza to chociażby

orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz), który w sprawach, jak *Baka przeciwko Węgrom* czy *Žurek przeciwko Polsce* konsekwentnie uznawał za niezgodne z Konwencją środki mające na celu wywołanie efektu mrożącego polegającego na zniechęceniu sędziów do udziału w debacie publicznej⁶⁵⁵. **W szczególności niedopuszczalne jest karanie sędziów i prokuratorów za publiczne wypowiedzi w obronie zasady kluczowej z punktu widzenia realizowanej przez nich misji – zasady rządów prawa**⁶⁵⁶.

Po drugie – i ten argument ma charakter zasadniczy – **niezawisłość sędziów i prokuratorów** jest warunkiem koniecznym, by obywatele mogli swobodnie uczestniczyć **w życiu publicznym i korzystać z praw, takich jak wolność zgromadzeń i wolność wypowiedzi**. Kiedy głos obywateli staje się głosem sprzeciwu wobec konkretnych działań władzy publicznej, kluczowego znaczenia nabiera ochrona tych praw przez wymiar sprawiedliwości wolny od politycznych wpływów i nacisków. Jak pokazuje ten rozdział, sędziowie wielokrotnie spotykali się z negatywnymi konsekwencjami właśnie za działalność orzeczniczą, w szczególności gdy stosowali prawo europejskie w celu zabezpieczenia prawa obywateli do skutecznej ochrony sądowej.

Zadaniem Komisji było **przedstawienie mechanizmów represji** używanych wobec sędziów i prokuratorów, które zostaną zilustrowane wybranymi przykładami, dlatego **rozdział ten nie stanowi wyczerpującego omówienia przypadków sędziów i prokuratorów, wobec których stosowano represje**. Jednostkowe historie zostały szczegółowo przedstawione w raportach Komitetu Obrony Sprawiedliwości⁶⁵⁷, SSP Iustitia⁶⁵⁸ Stowarzyszenia Prokuratorów „Lex

⁶⁵⁵ ETPCz, *Sprawa Baka przeciwko Węgrom*, skarga nr 20261/12, wyrok z 23 czerwca 2016 roku (Wielka Izba); ETPCz, *Sprawa Žurek przeciwko Polsce*, skarga nr 39650/18, wyrok z 16 czerwca 2022 roku (Sekcja Pierwsza).

⁶⁵⁶ Zob. art. 8 i 9 the UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary i art. 8 the UN Guidelines on the role of Prosecutors; *Judges’ and Prosecutors’ Freedoms of Expression, Association and Peaceful Assembly*, International Commission of Jurists, luty 2019. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/02/Global-JudgesExpression-Advocacy-SRIJL-2019-Eng.pdf>.

⁶⁵⁷ *Państwo, które karze. Czyli naciski i represje wobec sędziów i prokuratorów*, Komitet Obrony Sprawiedliwości, 2023.

⁶⁵⁸ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia 2024.

Super Omnia⁶⁵⁹, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka⁶⁶⁰, a także stowarzyszenia Amnesty International⁶⁶¹.

Dobór przykładów motywowany był ich użytecznością na potrzeby zobrazowania poszczególnych mechanizmów. Szczególny nacisk został położony na systemowy charakter represji i szerokie zaangażowanie aparatu państwa w działania nakierowane na podporządkowanie wymiaru sprawiedliwości politycznym wpływom. Temu właśnie służy przyjęte w rozdziale ujęcie podmiotowe z perspektywy instytucji odpowiedzialnych za represje. Ujęcie takie w szczególności pomaga w przypisaniu odpowiedzialności (tj. kto podejmował/umożliwiał działania represyjne), co może być istotne dla dalszego przygotowania rekomendacji naprawczych.

SYSTEM REPRESJI WOBEC SĘDZIÓW

System represji wobec sędziów obejmował w szczególności nowy reżim odpowiedzialności dyscyplinarnej wprowadzony w 2017 roku i rozwiązania w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego nadzoru administracyjnego, w tym instrumentalne wykorzystanie przepisów o nadzorze dla osłabienia społecznego zaufania do sędziów.

Wykorzystywane mechanizmy miały charakter kompleksowy, angażujący przedstawicieli wszystkich trzech gałęzi władzy (władza ustawodawcza – Sejm i Senat RP; władza wykonawcza – Prezydent RP, Minister Sprawiedliwości/Prokurator Generalny; władza sądownicza – wadliwie powołana Krajowa Rada Sądownictwa (dalej: KRS), prezesi sądów, rzecznicy dyscyplinarni, Izba Dyscyplinarna/Izba Odpowiedzialności Zawodowej w Sądzie Najwyższym, jak również prokuraturę, służby specjalne oraz podmioty spoza ścisłej struktury władzy, takie jak media publiczne, co szczegółowo zostało opisane przez Komisję w Raporcie cząstkowym nr 1.

⁶⁵⁹ *Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*, Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia, 2021.

⁶⁶⁰ *Postępowania dyscyplinarne przeciwko sędziom sądów powszechnych w Polsce*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2023.

⁶⁶¹ *Polska: wolne sądy, wolni ludzie. Sędziowie bronią swojej niezależności*, Amnesty International, 2019.

Poszczególni aktorzy z wykorzystaniem sobie dostępnych narzędzi wywierali presję na sędziów, czego rezultatem było wysokie upolitycznienie w wymiarze sprawiedliwości. **Te systemowe działania nakierowane były na wywołanie w środowisku sędziowskim efektu mrożącego i zniechęcenie do krytykowania zmian w wymiarze sprawiedliwości wprowadzanych przez ówczesną większość parlamentarną, powszechnie ocenianych jako niezgodne z Konstytucją RP i prawem międzynarodowym.**

Niezależność sądownictwa stanowi jeden z filarów państwa prawa, które z kolei nierozdzielnie powiązane jest z poszanowaniem demokracji i praw podstawowych⁶⁶². W państwie prawa władza ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza nawzajem kontrolują się poprzez mechanizmy kontroli i równowagi (*checks and balances*). Zapobiega to nadmiernej koncentracji i nadużyciom władzy. W polskim systemie prawnym istotną rolę z tej perspektywy odgrywa dualizm egzekutywy – władzę wykonawczą sprawują rząd wyłaniany przez większość parlamentarną oraz Prezydent RP. W analizowanym okresie nastąpiła jednak konsolidacja dwóch ośrodków egzekutywy, biorąc pod uwagę, że rząd i Prezydent RP reprezentowali ten sam obóz polityczny. Tym bardziej więc kluczowe było – dla zapewnienia równowagi władz i prawidłowego funkcjonowania demokracji – aby niezależność władzy sądowniczej obwarowana była niezbędnymi gwarancjami, a reprezentanci pozostałych gałęzi władzy nie podejmowali prób ich osłabiania czy też eliminacji. **Niezależne sądy, w których orzekają sędziowie wolni od nacisków politycznych, są koniecznym warunkiem ochrony praw i wolności jednostki – w przeciwnym razie system prawa może stać się narzędziem wykorzystywanym przez rządzących do realizacji swoich politycznych interesów i zwalczania przeciwników.**

⁶⁶² Por. wyrok TSUE z 11 stycznia 2000 r. w sprawach połączonych C-174/98 P i C-189/98 P, Królestwo Niderlandów i Gerard van der Wal przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, EU:C:2000:1).

Zdjęcie z Marszu Tysiąca Tóg, archiwum prywatne Fundacji Wolne Sądy⁶⁶³

Zgodnie z zapowiedzią ze wstępu, mechanizmy represji zostaną przedstawione w ujęciu podmiotowym celem uwydatnienia ich systemowości i wskazania odpowiedzialnych podmiotów, co może być pomocne dla dalszego przygotowywania i wdrażania działań naprawczych.

1. SEJM i Senat RP

Sejm RP w latach 2015-2023, a Senat RP do roku 2019 wprowadzał zmiany legislacyjne, które wyposażały inne instytucje państwowe w środki nacisku na sędziów i wprowadzały rozwiązania nakierowane na systemowe podporządkowanie wymiaru sprawiedliwości władzy politycznej. Do najważniejszych spośród nich należały: zmiany legislacyjne w zakresie systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów (1.1), zmiany w zakresie spraw dyscyplinarnych w SN (1.2), zmiany legislacyjne w zakresie nadzoru administracyjnego nad sądami (1.3)

⁶⁶³ Dnia 11 stycznia 2020 roku, przedstawiciele wszystkich zawodów prawniczych, także z innych krajów w Europie i na świecie, ubrani w togi przeszli ulicami Warszawy, aby wyrazić sprzeciw wobec zamykania prawnikom ust, a także szacunek dla prawa krajowego i europejskiego.

1.1. Zmiany legislacyjne w zakresie systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów

System odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów został ukształtowany na mocy nowelizacji ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku - Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 23 ze zm., dalej: PUSP), wprowadzonej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym, która weszła w życie 3 kwietnia 2018 roku (Dz. U. z 2018 r. poz. 5). Ustawa zrywała całkowicie z dawnym modelem dyscyplinarnym, gdzie rzeczników dyscyplinarnych powoływała Krajowa Rada Sądownictwa, w której większość członków stanowili sędziowie wybrani przez sędziów, w zgodzie z postanowieniami Konstytucji RP.

W nowym scentralizowanym systemie **Minister Sprawiedliwości przejął na mocy ustawy pełną kontrolę nad systemem odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów**, uzyskując szerokie kompetencje w zakresie powoływania i odwoływania Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Powszechnych i jego zastępców. Wprowadzono również instytucję **tzw. rzeczników dyscyplinarnych *ad hoc***, których Minister Sprawiedliwości mógł w każdej chwili powołać do prowadzenia konkretnej sprawy dyscyplinarnej. Minister Sprawiedliwości mógł zarazem wnioskować o wszczęcie postępowania przeciwko wybranemu sędziemu. Ustawa poszerzyła również dotychczasowy katalog kar o możliwość obniżenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego o 5%-50% na okres od 6 miesięcy do 2 lat.

Kolejnym aktem, który wprowadzał istotne przeobrażenia w systemie odpowiedzialności dyscyplinarnej była **ustawa z 20 grudnia 2019 roku o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (nazywana powszechnie „ustawą kagańcową”) (Dz. U. z 2020 r. poz. 190)**, która weszła w życie 14 lutego 2020 roku. Ustawa w znaczący sposób **poszerzyła katalog przewinień dyscyplinarnych**, wprowadzając wiele pojęć nieostrych, pozostawiających rzecznikom dyscyplinarnym znaczącą swobodę w ocenie zachowania sędziów. Według tzw. ustawy kagańcowej sędziowie mogli ponosić odpowiedzialność dyscyplinarną za działania lub zaniechania mogące uniemożliwić lub utrudnić funkcjonowanie

wymiaru sprawiedliwości czy działania kwestionujące istnienie stosunku służbowego sędziego lub skuteczność jego powołania oraz za działalność publiczną niedającą się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów (w sprawach tych Izba Dyscyplinarna zyskała wyłączną właściwość). Tak sformułowany przepis służył konkretnemu celowi: **przewinieniem dyscyplinarnym miało być od tej pory stosowanie przez sędziów wiążącego Polskę prawa międzynarodowego i europejskiego (w hierarchii aktów prawnych zajmującego pozycję powyżej ustaw), pozwalające na kwestionowaniu statusu sędziów powołanych z udziałem KRS w niekonstytucyjnym składzie.**

Nowelizacja **zwiększyła również uprawnienia Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych i jego zastępców:** mogli oni odtąd wszcząć postępowanie w sprawie każdego sędziego, a Rzecznik Dyscyplinarny zyskał kompetencję powoływania swoich zastępców przy sądach apelacyjnych i okręgowych. Ustawa wprowadziła także obowiązek informowania przez sędziów i prokuratorów o przynależności do partii politycznych i zrzeszeń. Na kolegium i samorząd sędziowski nałożono zakaz wypowiadania się w „sprawach politycznych”, zabraniając w szczególności „podejmowania uchwał podważających zasady funkcjonowania władz Rzeczypospolitej Polskiej i jej konstytucyjnych organów” (art. 9d dodany do PUSP). Tzw. ustawa kagańcowa wprowadziła możliwość wymierzenia kolejnego rodzaju kary – kary pieniężnej w wysokości 1-miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego sędziego powiększonego o dodatki. Wprowadziła też rozwiązanie, zgodnie z którym za popełnienie wprowadzonych przez nią nowych deliktów, sąd dyscyplinarny może wymierzyć tylko dwie najsurowsze kary: przeniesienie na inne miejsce służbowe lub złożenie z urzędu.

Ocena europejskich trybunałów:

Wprowadzone ustawami zmiany spotkały się z jednoznacznie krytyczną oceną Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz). Zaznaczyć należy, że Polska, przystępując do Unii Europejskiej i ratyfikując Europejską konwencję o

ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: EKPCz), zaakceptowała wiążący charakter orzeczeń tych sądów międzynarodowych. Niezastosowanie się do nich skutkuje nie tylko odpowiedzialnością w świetle prawa międzynarodowego i europejskiego, ale jest również sprzeczne z fundamentalną normą wyrażoną w art. 9 Konstytucji RP (Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego). Umowy międzynarodowe, na mocy których Polska zaciągnęła zobowiązania, nie są czymś zewnętrznym w stosunku do polskiego systemu prawnego: konstytucja stanowi, że umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie – a do tej kategorii należą traktaty unijne oraz EKPCz – mają pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2).

W sprawie *C-791/19 KE przeciwko Polsce* TSUE podniósł szereg poważnych zastrzeżeń dotyczących wprowadzonego przez ministra Zbigniewa Ziobrę systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów. W szczególności zwrócił uwagę na to, że system ten dopuszczał kwalifikowanie treści orzeczeń sądowych jako przewinień dyscyplinarnych, **w tym narażał sędziów na postępowania dyscyplinarne z powodu decyzji o zwróceniu się z pytaniem prejudycjalnym do TSUE**. Dodatkowo podkreślił brak gwarancji rozstrzygania postępowań w rozsądnym terminie oraz niezapewnienie poszanowania prawa do obrony obwinionych sędziów, co godziło w ich niezawistość. Takie ukształtowanie systemu dyscyplinarnego pozostaje w sprzeczności z prawem unijnym. W sprawie *C-204/21 KE przeciwko Polsce* z 2021 roku stwierdził niezgodność „ustawy kagańcowej” z prawem UE, uznając, **że szerokie i nieprecyzyjne przepisy mogą uniemożliwiać sądom badanie oceny niezależności sądu i niezawistości sędziego, jak również kierowanie pytań prejudycjalnych do TSUE**. Przepisy nakładające na sędziów obowiązek ujawniania członkostwa w stowarzyszeniach zostały uznane za naruszenie prawa do ochrony danych osobowych i do poszanowania życia prywatnego.

1.2. Zmiany w zakresie spraw dyscyplinarnych w SN

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym, wprowadzająca nowy system odpowiedzialności dyscyplinarnej, dokonała również daleko idących

reform w strukturze Sądu Najwyższego (dalej: SN), **powołując zupełnie nową izbę, tj. Izbę Dyscyplinarną (dalej: ID).**

Izba Dyscyplinarna jako sąd dyscyplinarny pierwszej i drugiej instancji dla sędziów SN i sąd dyscyplinarny drugiej instancji dla sędziów sądów powszechnych dostała znaczną autonomię, przejawiającą się w odrębnym budżecie, osobnej kancelarii Prezesa Izby Dyscyplinarnej i braku bezpośredniego podporządkowania Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższemu. Osoby wchodzące w jej skład powoływać miał Prezydent RP na wniosek wadliwie powołanej KRS, co sprawiało, że tak wybrani neo-sędziowie nie gwarantowali ani niezależności, ani przede wszystkim legalności.

Uprawnienia ID zostały poszerzone na mocy „ustawy kagańcowej”: **została ona wskazana jako wyłącznie właściwa do rozpoznawania wniosków o uchylenie immunitetów sędziom i prokuratorom.**

SN w dniu 23 stycznia 2020 roku przyjął uchwałę trzech połączonych izb (sygn. BSA I-4110-1/20) stwierdzającą, że ID nie jest sądem w rozumieniu prawa krajowego i prawa unijnego ze względu na niespełnianie przez nią kryteriów bezstronności i niezależności.

W ten sposób sędziowie, którzy występowali przeciwko wprowadzanym reformom w sądownictwie, stojącym w sprzeczności z zasadami praworządności, spotykali się ze sprawami w stworzonej Izbie Dyscyplinarnej, jak na przykład sędzia Paweł Juszczyszyn, Beata Morawiec czy Igor Tuleya – których przypadki zostaną omówione w dalszej części rozdziału. Tak ID de facto wykorzystywana była do karania za działania w obronie niszczonej praworządności poprzez rozstrzygnięcia o pozbawieniu immunitetów, zawieszeniu bądź obniżeniu wynagrodzenia.

Ocena europejskich trybunałów:

TSUE wypowiedział się po raz pierwszy w sprawie ID w wyroku z 19 listopada 2019 roku w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18 A.K. przeciwko

Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu. Jakkolwiek odpowiadając na pytanie prejudycjalne, pozostawił sądowi krajowemu rozstrzygnięcie, czy ID jest niezawisłym i bezstronnym sądem, jednak sformułował kryteria, którym powinien on kierować się przy dokonywaniu tej oceny (sąd może nie dawać rękojmi bezstronności i niezawisłości, jeżeli obiektywne okoliczności utworzenia organu, cechy i sposób powołania członków „mogą wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych, w szczególności od bezpośrednich lub pośrednich wpływów władzy ustawodawczej i wykonawczej, oraz jego neutralności względem ścierających się przed nim interesów”). Z kolei dnia 14 lipca 2021 roku zapadło tymczasowe postanowienie w sprawie C-204/21 R, na mocy którego Polska została zobowiązana do zawieszenia stosowania przepisów krajowych, przyznających ID kompetencje, m.in. do rozpoznawania spraw dyscyplinarnych sędziów oraz uchylania immunitetów sędziom i prokuratorom. Wiceprezes TSUE, uzasadniając postanowienie, zwrócił uwagę, że stosowanie tych przepisów może powodować poważne i nieodwracalne szkody dla porządku prawnego UE. Polska nie wykonywała jednak postanowienia, co skłoniło wiceprezesa Trybunału w Luksemburgu do orzeczenia kolejnego środka odwoławczego: na mocy postanowienia z dnia 27 października 2021 roku na Polskę została nałożona rekordowa kara – 1 mln euro dziennie za każdy dzień działalności ID. W kwietniu 2023 r. kara została zmniejszona do 500 tysięcy euro, a ostatecznie zaprzestano jej naliczania 5 czerwca 2023 r., gdy TSUE wydał rozstrzygnięcie w sprawie.

ETPCz w wyroku z 22 lipca 2021 roku sprawie *Reczkowicz przeciwko Polsce* (nr 43447/19) orzekł, że ID nie była sądem ustanowionym ustawą ze względu na rażąco sprzeczny z prawem i zasadą niezależności sądownictwa sposób wyboru sędziów. Konkluzję tę przytoczył ponownie m.in. w wyroku z 6 lipca 2023 roku sprawie *Tuleya przeciwko Polsce* (skargi nr 21181/19 i 51751/20) oraz *Juszczyszyn przeciwko Polsce* (skarga nr 35599/20) — wyrok z 6 października 2022 roku.

W 2022 roku, na mocy ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 9 czerwca 2022 r.), ID została zastąpiona przez Izbę Odpowiedzialności Zawodowej, co miało

odsunąć od Polski groźbę utraty dostępu do europejskich funduszy. Wyboru sędziów wchodzących w skład nowej Izby dokonał Prezydent RP spośród 33 kandydatów wylosowanych przez pełniącą obowiązki Pierwszej Prezes SN Małgorzatę Manowską z grona wszystkich sędziów SN – z wyjątkiem I prezes, prezesów izb oraz rzeczników dyscyplinarnych i prasowego. **Decyzja Prezydenta RP miała charakter czysto uznaniowy i nie była podporządkowana żadnym kryteriom.** Wymagała ona kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów, **co włączyło w proces wyboru sędziów kolejny organ władzy wykonawczej, upolityczniając jeszcze bardziej wymiar sprawiedliwości.** Strukturalna wada IOZ przejawia się nie tylko w tym, że władza wykonawcza, która wedle demokratycznych standardów nie powinna mieć wpływu na władzę sądowniczą, zachowała znaczący wpływ na decydowanie o jej składzie; ale także tym, że do jej składu powołano sędziów powołanych z udziałem niekonstytucyjnej KRS (w przestrzeni publicznej nazywanej też „neo-KRS”). Zarazem wyłączono możliwość delegowania do orzekania w IOZ sędziów SN z pozostałych izb. IOZ przejęła wąski i represyjny charakter spraw (sprawy dyscyplinarne oraz immunitetowe sędziów i prokuratorów). Likwidacja ID nie oznaczała przy tym automatycznego przywrócenia zawieszonych sędziów do orzekania.

Problemy na tle ukształtowania IOZ dobrze ilustruje przypadek **sędziego SN Pawła Grzegorzcyka**. We wrześniu 2022 roku został on wyznaczony postanowieniem Prezydenta RP Andrzeja Dudy spośród 33 sędziów wcześniej wylosowanych do 11-osobowego składu Izby. Na skutek wyznaczenia sędziego – dotąd orzekający w sprawach cywilnych – miał rozpoznawać sprawy prowadzone według procedury karnej; wiązało się to zarazem z pozbawieniem go prawa i obowiązku orzekania w Izbie Cywilnej w zakresie wynoszącym do 50%. W październiku 2022 roku sędzia Grzegorzcyk złożył skargę do WSA na postanowienie Prezydenta i powołanie go do IOZ bez jego zgody oraz bez uzasadnienia (brak określenia kryteriów wyboru) i bez indywidualnego doręczenia postanowienia. WSA wydał w sprawie w lutym 2023 roku zabezpieczenie, wstrzymujące wykonanie decyzji Prezydenta do czasu wydania wyroku. Powołując się na orzecznictwo TSUE, sąd uznał, że przeniesienie sędziego bez jego zgody do

innego sądu lub pomiędzy wydziałami tego samego sądu może naruszać zasadę nieusuwalności i niezawisłości sędziów⁶⁶⁴. 25 lutego 2025 roku w postępowaniu przed WSA zapadł wyrok stwierdzający, że przeniesienie sędziego Grzegorzcyka odbyło się z naruszeniem zasady niezawisłości sędziowskiej i gwarantujących ją odpowiednich norm unijnych oraz orzecznictwa TSUE. WSA zaznaczył, że nieoparte na ustawowych kryteriach i pozbawione uzasadnienia decyzje władz wykonawczych w zakresie orzecznictwa są niedopuszczalne.⁶⁶⁵

1.3. Zmiany legislacyjne w zakresie nadzoru administracyjnego nad sądami

Na podstawie ustawy z dnia 12 lipca 2017 roku o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1452) nastąpiło znaczące **poszerzenie kompetencji Ministra Sprawiedliwości w zakresie organizacji wewnętrznej sądów**, powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów.

Ustawa przewidywała **dwa tryby odwoływania prezesów sądów:**

a) w okresie przejściowym

Minister Sprawiedliwości mógł odwołać urzędujących prezesów i wiceprezesów sądów wszystkich szczebli w trakcie trwania kadencji, w terminie 6 miesięcy od wejścia w życie nowelizacji (tj. do 12 lutego 2018 roku) – decyzje nie wymagały spełnienia przesłanek określonych w art. 27 PUSP, nie zasięgano opinii kolegium sądu i nie przysługiwało prawo odwołania. Ponadto decyzje nie zawierały uzasadnienia i doręczano je nierzadko faksem, po godzinach pracy sądu, co urągało elementarnym zasadom godności osób, których one dotyczyły.

b) po upływie okresu przejściowego

W dawnym stanie prawnym określono wyczerpujący katalog ustawowych przesłanek, uzasadniających odwołanie z funkcji przed upływem kadencji (tj. rażące niewywiązywanie się przez sędziego z obowiązków służbowych lub niemożność pogodzenia dalszego pełnienia funkcji z dobrem wymiaru

⁶⁶⁴ Prezydent wniósł zażalenie, które następnie oddalone przez NSA, zob. *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, s. 216-217.

⁶⁶⁵ Wyrok WSA w Warszawie z 28 lutego 2025 roku, sygn. VI SA/Wa 8158/22.

sprawiedliwości). Nowelizacja wprowadziła natomiast dwie nowe przesłanki: złożenie rezygnacji przez prezesa oraz, wielokrotnie wykorzystywaną przez Ministra Sprawiedliwości przesłankę „stwierdzenia szczególnie niskiej efektywności działań w zakresie pełnionego nadzoru administracyjnego lub organizacji pracy w sądzie lub sądach niższych”. Tak jak przed nowelizacją skuteczność odwołania była uzależniona od uzyskania pozytywnej opinii KRS, tak w nowym reżimie prawnym Minister Sprawiedliwości był związany negatywną opinią tylko, jeżeli została ona podjęta większością 2/3 głosów⁶⁶⁶. Takie rozwiązanie znacząco więc ułatwiało Ministrowi Sprawiedliwości odwoływanie prezesów sądów.

Nowelizacja wprowadzała również **nowe regulacje dotyczące ustalania podziału czynności w sądach i nowych zasad przydziału spraw sędziom**. Wprowadzony przez nią art. 22a § 4a PUSP wprowadził możliwość odstąpienia od wymogu uzyskania zgody sędziego na przeniesienie, jeżeli (1) przeniesienie następuje do wydziału, w którym rozpoznaje się sprawy z tego samego zakresu; (2) żaden inny sędzia w wydziale nie wyraził zgody na przeniesienie, (3) przenoszony sędzia jest przydzielony do wydziału ksiąg wieczystych oraz wydziału gospodarczego do spraw rejestru zastawów (art. 22a § 4b PUSP). Znowelizowany przepis art. 22a§1 PUSP, dotyczący kryteriów ustalania podziału czynności w sądzie, również wzmocnił prerogatywy prezesów sądów w zakresie podejmowania decyzji kadrowych. Dodatkową swobodę w kształtowaniu przez prezesa podziału czynności w sądzie wprowadziła ustawa z dnia 14 maja 2020 roku o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2020 r. poz. 875), znosząc wymóg uzyskania opinii kolegium, a także możliwość wstrzymania wykonania decyzji.

Co więcej, **kolejna nowelizacja ustawy – PUSP z dnia 10 sierpnia 2018 roku zmieniła tryb rozpoznawania odwołań od podziału czynności skutkujących zmianą zakresu obowiązków sędziego**. Rozpatrywanie odwołań, zostało przekazane wadliwie powołanej przez ministra Ziobro KRS. Zgodnie z art. 22a § 6 PUSP, KRS podejmuje uchwałę uwzględniającą albo oddalającą odwołanie sędziego, przy czym uchwała nie wymaga uzasadnienia i nie przysługuje od niej

⁶⁶⁶ *Wymiar sprawiedliwości pod presją, op. cit., s. 190.*

odwołanie. Możliwość odwołania została całkowicie wyłączona w sytuacji: (1) przeniesienia sędziego do wydziału, w którym rozpoznaje się sprawy z tego samego zakresu; (2) powierzenia obowiązków w tym samym wydziale na zasadach obowiązujących pozostałych sędziów, a w szczególności odwołania przydziału do sekcji lub innej formy specjalizacji (art. 22a § 5 PUSP).

Ocena europejskich trybunałów:

Podobnie jak zmiany dotyczące ukształtowania systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej, tak również i w tym wypadku wprowadzone rozwiązania zostały ocenione jako niezgodne z prawem europejskim. ETPCz w wyroku 29 czerwca 2021 roku w sprawie *Broda i Bojara przeciwko Polsce* (skargi nr 26691/18 oraz 27367/18) – wniesionej przez dwoje wiceprezesów Sądu Okręgowego w Kielcach odwołanych z funkcji przed upływem kadencji – stwierdził naruszenie przez Polskę prawa skarżących do sądu chronionego na gruncie art. 6 ust. 1 EKPCz. Fakt, że decyzja o odwołaniu sędziów Bojary i Brody nie podlegała weryfikacji przez sąd powszechny ani żaden inny organ został oceniony przez Trybunał w Strasburgu jako równoznaczny z naruszeniem prawa do sądu. TSUE natomiast m.in. w wyroku z 6 października 2021 roku w sprawie C-487/19 *W.Ż* stwierdził, że przeniesienie sędziego bez jego zgody może naruszać zasady nieusuwalności i niezawistości sędziów, a zatem system regulujący przeniesienie sędziego musi być obwarowany istotnymi gwarancjami ograniczającymi możliwość ingerencji w jego działalność orzeczniczą (podobnie w wyroku z 16 listopada 2021 roku w sprawach połączonych C-748/19 do C-754/19 *W.B i in.*).

1.4. Pozbawienie możliwości orzekania

Na mocy ustawy o Sądzie Najwyższym wprowadzone zostały również rozwiązania dotyczące obniżenia wieku przejścia sędziów SN i NSA w stan spoczynku z 70 do 65 lat. Możliwość dalszego orzekania uzależniona była od wyrażenia zgody przez Prezydenta RP – zgoda ta miała charakter uznaniowy i nie podlegała kontroli sądowej. W ten sposób ówczesna większość parlamentarna dążyła do skrócenia w drodze ustawy konstytucyjnie określonej kadencji Pierwszej

Prezes Sądu Najwyższego Małgorzaty Gersdorf,⁶⁶⁷ jak również wymiany ok. 60 proc. składu Sądu Najwyższego – sędziowie po 65. roku życia mieli zostać zastąpieni przez osoby wskazane przez nieprawidłowo powołaną KRS.

Dalsze losy ustawy pokazały zdolność mobilizacyjną społeczeństwa obywatelskiego. W lipcu 2017 roku i następnie w 2018 roku w całej Polsce odbywały się liczne protesty w obronie niezależności sądów (tzw. „łańcuchy Światła”) organizowane przez ruchy obywatelskie takie jak Obywatele RP, Komitet Obrony Demokracji, czy Akcja Demokracja wspólnie z SSP „Iustitia”. Czy też kampania „Europo nie odpuszczaj!, domagająca się interwencji europejskich instytucji.⁶⁶⁸

Zdjęcie z protestu w obronie Sądu Najwyższego, lipiec 2017, archiwum prywatne Fundacji Wolne Sądy

⁶⁶⁷ Art. 183 ust. 3 Konstytucji RP przewiduje 6-letnią kadencję Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

⁶⁶⁸ <https://www.akcjademokracja.pl/europo-nie-odpuszczaj/>

KE w istocie wniosła skargę przeciwko Rzeczypospolitej do Trybunału w Luksemburgu. W grudniu 2017 roku TSUE wydał postanowienie tymczasowe (C-619/18R), w którym zobowiązał Polskę, natychmiast i do czasu wydania wyroku kończącego postępowanie, do powstrzymania się od wszelkich działań zmierzających do powołania sędziów SN na stanowiska sędziów przeniesionych w stan spoczynku, a także od działań w celu wyznaczenia następcy Pierwszej Prezes Sądu Najwyższego. Dodatkowo, na mocy tego zabezpieczenia, sędziowie SN objęci obniżonym wiekiem stanu spoczynku, mogli wrócić na wcześniej zajmowane stanowiska w SN. Presja społeczeństwa obywatelskiego w połączeniu z reakcją instytucji międzynarodowych doprowadziła obóz władzy do wycofania się z najbardziej kontrowersyjnych zmian legislacyjnych i przywrócenia sędziów SN oraz NSA.⁶⁶⁹

Ocena europejskich trybunałów:

W wyroku z 24 czerwca 2019 roku w sprawie C-619/18 KE przeciwko Polsce, TSUE stwierdził, że standard niezależności wymaga określonych gwarancji, w tym w zakresie nieusuwalności sędziów. Jakkolwiek nieusuwalność nie jest nieograniczona, to wszelkie ograniczenia muszą być usprawiedliwione nadrzędnymi względami i prawnie uzasadnionym celem oraz zachowywać proporcjonalność. Uznał, że Polska naruszyła art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE (obowiązek ustanowienia skutecznego środka ochrony prawnej) poprzez zastosowanie przepisów wprowadzających obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku sędziów SN do urzędujących sędziów powołanych przed przyjęciem przepisów przy równoczesnym przyznaniu Prezydentowi RP dyskrecjonalnego prawa do przedłużenia czynnej służby sędziów po osiągnięciu przez nich tego wieku.

⁶⁶⁹ Ustawa z dnia 21 listopada 2018 roku o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 2507).

1.5. Niekonstytucyjne zmiany dotyczące Krajowej Rady Sądownictwa

Skład KRS, organu powołanego do stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, został określony w art. 187 KRP. Zgodnie z ust. 1, oprócz Pierwszego Prezesa SN, Ministra Sprawiedliwości, Prezesa NSA i osoby powołanej przez Prezydenta RP, KRS tworzy **15 członków wybranych spośród sędziów SN, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych** oraz 4 członków wybranych przez Sejm spośród posłów oraz 2 członków wybranych przez Senat spośród senatorów. Do 2018 roku 15 sędziów było wybieranych przez samych sędziów, co służyło zabezpieczeniu niezależności władzy sądowniczej od ustawodawczej i wykonawczej. Na skutek ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3), skrócono kadencję dotychczasowych sędziów-członków KRS, a kandydatów na ich miejsca wybrał Sejm RP, gdzie przewagę głosów miała jedna frakcja polityczna, w nowym trybie. Zgodnie z wyrokami NSA z 6 maja 2021 roku w sprawach: II GOK 2/18, II GOK 3/18, II GOK 5/18, II GOK 6/18, II GOK 7/18 oraz z 13 maja 2021 roku w sprawie II GOK4/18 w składzie KRS jest 14 reprezentantów sędziów sądów powszechnych, a nie są w nim reprezentowani sędziowie Sądu Najwyższego oraz sędziowie sądów administracyjnych, jak bezwzględnie wymaga tego art. 187 pkt 2 Konstytucji RP. **To sformułowanie przesądza, że neo-KRS, nie jest Krajową Radą Sądownictwa, o której mowa w Konstytucji RP.** Dodatkowo, jak wskazał NSA, wśród członków KRS, to jest wśród sędziów sądów powszechnych, są prezesi oraz wiceprezesi sądów powszechnych powołani przez władzę wykonawczą w miejsce wcześniej przez tę władzę odwołanych. **Prowadzi to do wniosku o ścisłym funkcjonalnym podporządkowaniu tych członków Rady władzy wykonawczej, która na jej forum jest reprezentowana przez Ministra Sprawiedliwości, przez co podporządkowanie to ma również charakter instytucjonalny.**

Zdjęcie z protestu w obronie niezależnych sądów, lipiec 2017, archiwum prywatne Fundacji Wolne Sądy

Ocena europejskich trybunałów:

O nielegalności takiego ukształtowania KRS, a co za tym idzie nieprawidłowości powoływanych z jej udziałem sędziów wypowiadały się wielokrotnie, w jednoznaczny sposób europejskie trybunały (zob. m.in. wyroki ETPCz w sprawach *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce* (skargi nr 49868/19 i 57511/19) - wyrok z dnia 8 listopada 2021 roku; *Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce* (skarga nr 1469/20) - wyrok z 3 lutego 2022; *Grzęda przeciwko Polsce* (skarga nr 43572/18) — wyrok z 15 marca 2022 roku; *Sprawa Żurek przeciwko Polsce* (skarga nr 39650/19) — wyrok z 16 czerwca 2022; *Sprawa Wałęsa przeciwko Polsce* (skarga nr 508849/21) — wyrok z 23 listopada 2023 roku; oraz TSUE: *Sprawa C-824/18 A.B. i in. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa* — wyrok z 2 marca 2021 roku; Sprawy połączone C-585/18, C-624/18 i C-625/18 A.K.

przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu — wyrok z 19 listopada 2019 roku).

„Procedura powoływania sędziów, która – jak w niniejszej sprawie – uwidacznia nadmierny wpływ władzy ustawodawczej i wykonawczej na powoływanie sędziów, jest per se niezgodna z art. 6 ust. 1 Konwencji i jako taka stanowi fundamentalną nieprawidłowość wpływającą negatywnie na cały proces i zagrażającą legitymacji sądu złożonego z tak powołanych sędziów”. Sprawa Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce (skargi nr 49868/19 i 57511/19), wyrok z 8 listopada 2021 r.

1.6. Celowana ustawa represyjna – *Lex Raczkowski*

Odnoszenia wymagają działania Sejmu RP podejmowane wobec sędziego Piotra Raczkowskiego (sędziego Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie), do 2018 roku wiceprzewodniczącego KRS, który publicznie krytykował rządzących za zmiany w wymiarze sprawiedliwości. Pełniąc funkcję Prezesa Wojskowego Sądu Garnizonowego w Warszawie, w 2017 roku udzielił dwóm dziennikarzom wglądu w odtajnioną część akt sprawy dotyczącej polskiego kontrwywiadu z początku lat 90. Sejm RP w drodze tzw. wrzutki do ustawy z dnia 28 lipca 2023 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1615), z naruszeniem podstawowych zasad prawidłowej legislacji, **uchwalając prawo, którego skutki miały dotknąć tylko jednej konkretnej osoby**, wprowadził art. 13, przewidujący, że Sędzia sądu wojskowego zwolniony z zawodowej służby wojskowej, który pozostaje na stanowisku sędziego w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, przechodzi z tym dniem w stan spoczynku. Zmieniono zarazem art. 233 ustawy z dnia 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 2305 ze zm.), wykreślając zapis o możliwości pełnienia służby przez sędziego zwolnionego ze służby wojskowej.

Ocena europejskich trybunałów:

W wyroku z 3 lipca 2025 roku w sprawie C-646/23 TSUE orzekł, że prawo Unii (art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE) sprzeciwia się przepisom krajowym, które

pozwalają automatycznie przenieść sędziego sądu wojskowego w stan spoczynku tylko dlatego, że uznano go za niezdolnego do służby wojskowej – jeżeli: (1) przepisy nie wyjaśniają, po co zostały wprowadzone i nie wskazują na żaden interes publiczny, (2) w praktyce dotyczą tylko jednego sędziego, (3) sędzia ten nie ma możliwości odwołania.

Tak skonstruowane prawo wyposażało organy władzy wykonawczej, sądowniczej i szereg instytucji państwowych w narzędzia, które były przez nie wykorzystywane do represjonowania niezależnego sędziego.

Co więcej, TSUE w wyroku w sprawie C-646/23 wyraźnie wskazał, że sąd krajowy, który zwraca się z pytaniem prejudycjalnym do TSUE na podstawie art. 267 TFUE, może na podstawie zasady skutecznej ochrony sądowej zawiesić na czas prowadzenia postępowania skutki prawne ustawy. Takie zawieszenie w sprawie C-646/23 dotyczyło bezpośrednio sędziego Raczkowskiego, który na tej podstawie mógł dalej orzekać. TSUE wskazał również, że zawieszenie skutków ustawy w tej sprawie ma również wpływ na wszystkie inne sprawy, które w tym czasie były prowadzone przez sędziego.

2. PREZYDENT RP

Prezydent RP Andrzej Duda (2015-2025), mimo obowiązku stania na straży Konstytucji (Art. 126 ust. 2 KRP), umożliwił wprowadzenie naruszających Konstytucję RP oraz prawo międzynarodowe zmian w sądownictwie. Jakkolwiek zawetował pierwotne wersje ustaw o SN i o KRS w lipcu 2017 roku, deklarując swój sprzeciw wobec nadmiernego wpływu Prokuratora Generalnego na obsadę SN⁶⁷⁰, to jego własne projekty – ostatecznie przyjęte przez Sejm – w istocie stworzyły tożsamą sytuację prawną, powielając niekonstytucyjne rozwiązania.

Inną wartą odnotowania praktyką były odmowy powoływania sędziów. Prezydent RP w lipcu 2016 roku wydał postanowienie, w którym **odmówił powołania jedenastu sędziów na stanowiska w sądach różnego szczebla –**

⁶⁷⁰ Kancelaria Prezydenta RP (oficjalna strona), *Prezydent: Zdecydowałem o zawetowaniu ustawy o Sądzie Najwyższym i KRS*, 24 lipca 2017, zob. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/aktualnosci/wydarzenia/prezydent-zdecydowalem-o-zawetowaniu-ustawy-o-sadzie-najwyzszym-i-krs,669>.

pomimo uzyskania przez te osoby rekomendacji KRS - jeszcze w okresie, gdy była prawidłowo ukonstytuowana⁶⁷¹. Podobnie postanowieniem z dnia 27 grudnia 2021 roku odmówił powołania osób, które uzyskały rekomendację tej KRS (jeszcze przed marcem 2018 roku). Cztery z tych osób miały być powołane do Sądu Najwyższego (Aleksander Kappes, Janusz Kaspryszyn, Wojciech Kocot, Katarzyna Polańska), jedna do WSA (Grzegorz Borkowski), a pozostałe do sądów powszechnych (Wojciech Buchajczuk, Agnieszka Łukaszuk, Grzegorz Miśkiewicz, Krzysztof Ptasiewicz, Piotr Raczkowski, Tomasz Wojciechowski). Tym samym prezydent Duda kontynuował tradycję zapoczątkowaną przez prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, który w styczniu 2008 roku podobnie odmówił powołania na stanowiska sędziowskie kandydatów pozytywnie zaopiniowanych przez KRS, wydając pozbawione uzasadnienia postanowienie⁶⁷². Skargi w tych sprawach – zarówno odmowy powołania sędziów przez Lecha Kaczyńskiego, jak i przez Andrzeja Dudę – wpłynęły w 2020 r. do ETPCz i wciąż czekają na rozpatrzenie.

Równocześnie Prezydent Andrzej Duda legitymizował wadliwie powołaną KRS, przyjmując ślubowania od osób przez nią rekomendowanych, mimo zakwestionowania jej legalności uchwałą trzech połączonych Izb SN i przez wyroki trybunałów europejskich. W okresie, którego dotyczy niniejszy raport, tylko do 2023 roku, Prezydent RP powołał 2 204 osoby na stanowiska sędziów wszystkich rodzajów sądów wszystkich szczebli⁶⁷³. Powołania były kontynuowane do końca trwania kadencji Prezydenta Andrzeja Dudy, czyli do lata 2025 roku⁶⁷⁴.

⁶⁷¹ D. Flis, *NSA: prezydent nie może dowolnie odmawiać powołania sędziów. Ale kto mu zabroni?*, „OKO.press”, 7 grudnia 2017, zob. <https://oko.press/nsa-prezydent-moze-dowolnie-odmawiac-powolania-sedziow-mu-zabroni>.

⁶⁷² K. Sobczak, *Strasburg: Trybunał zajmie się skargami niepowołanych sędziów*, Prawo.pl, 3 czerwca 2020, zob. <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/odmowa-powolania-sedziego-etpc-rozpatrzy-szesc-skarg-z-polski,500779.html>.

⁶⁷³ Ostateczna liczba jest mniejsza ze względu na obecność w tym gronie osób, które otrzymały dwa powołania. *Powołania sędziów w latach 2018-2023 na wniosek tzw. „nowej” Krajowej Rady Sądownictwa. Analiza statystyczna*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2023, s. 4.

⁶⁷⁴ Zob. M. Jałoszewski, *Prezydent powołał kolejnych 53 neo-sędziów. Duda chce przed wyborami upchać ich w sądach*, „OKO.press”, 7 kwietnia 2025, zob. <https://oko.press/prezydent-powolal-kolejnych-53-wadliwych-neo-sedziow>.

3. MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI/PROKURATOR GENERALNY

3.1. Wymiana prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych

Opisana powyżej nowelizacja PUSP wyposażyła Ministra Sprawiedliwości w narzędzie ułatwiające wymianę prezesów sądów⁶⁷⁵. Dostępne źródła wskazują, że **w 6-miesięcznym okresie przejściowym Minister Sprawiedliwości odwołał od 149 do 160 prezesów i wiceprezesów sądów w całym kraju** (na ok. 400 sądów)⁶⁷⁶. Zwyczajową praktyką było przekazywanie decyzji faksem, mailem lub w inny nieformalny sposób. Same decyzje o odwołaniu nie zawierały uzasadnienia, natomiast na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości publikowano lakoniczne komunikaty na temat niskiej efektywności odwoływanych prezesów. Odwołanym z zajmowanych stanowisk sędziom nie przysługiwało prawo odwołania – co, jak ocenił ETPCz w przywoływanym wyroku w sprawie *Bojara i Broda* – stanowiło naruszenie prawa do sądu w rozumieniu art. 6 ETPCz.

3.2. Zarządzenie natychmiastowej przerwy w czynnościach służbowych sędziego na mocy decyzji Ministra Sprawiedliwości

Zgodnie z art. 130 PUSP, prezes sądu albo Minister Sprawiedliwości mogą zarządzić natychmiastową przerwę w czynnościach służbowych sędziego, jeżeli sędziego zatrzymano z powodu schwywania na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa umyślnego albo jeżeli ze względu na rodzaj czynu dokonanego przez sędziego powaga sądu lub istotne interesy służby wymagają natychmiastowego odsunięcia go od wykonywania obowiązków służbowych. Taka przerwa nie może trwać dłużej niż miesiąc, a kończy ją wydanie uchwały przez sąd dyscyplinarny (ust. 1). Minister Sprawiedliwości Zbigniew Ziobro podejmował działania z wykorzystaniem tego środka przeciwko sędziom, którzy kwestionowali lub

⁶⁷⁵ X-REF

⁶⁷⁶ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, s. 192.

otwarcie sprzeciwiali się wprowadzanym przez niego zmianom, zmierzającym do podporządkowania sobie wymiaru sprawiedliwości. Środek ten został zarządzony przez Ministra Sprawiedliwości m.in. wobec sędziego **Adama Synakiewicza** (sędzia SO w Częstochowie). W 2021 roku w licznych sprawach karnych odwoławczych sędzia ten zakwestionował legalność KRS po nowelizacji z 2017 roku i sędziów przez nią rekomendowanych. Wtedy jego działalność orzecznicza zainteresowała Zastępcę Rzecznika Dyscyplinarnego Przemysława Radzika, który wszczął przeciwko sędziemu postępowanie dyscyplinarne w sprawie popełnienia siedmiu przewinień dyscyplinarnych polegających na przekroczeniu uprawnień i podjęciu działań kwestionujących istnienie stosunku służbowego sędziów⁶⁷⁷. Gdy Minister Sprawiedliwości został zawiadomiony o wszczęciu postępowania, odsunął sędziego Synakiewicza od orzekania na podstawie art. 130 § 1 PUSP do czasu wydania przez sąd dyscyplinarny uchwały, nie dłużej jednak niż na miesiąc. Był to pierwszy taki przypadek odsunięcia sędziego w związku z treścią wydanych orzeczeń. Środek taki zastosowano również wobec sędziów: Joanny Hetnarowicz-Sikory (sędzia SR w Słupsku), Marzanny Piekarskiej-Drażek (sędzia SA w Warszawie), Marty Pilśnik (sędzia SR dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie) – przypadki represji wobec tych sędziów są omawiane w dalszej części raportu.

4. WADLIWIE POWOŁANA KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA

Wadliwość powołania KRS została omówiona powyżej. **W swoich działaniach KRS zwalczała także przejawy aktywności obywatelskiej i wystąpienia sędziów w obronie zasady rządów prawa.** Symboliczne z tego punktu widzenia stały się przyjęte przez nią w tym okresie uchwały dążące do narzucenia na sędziów ograniczeń w zakresie tej działalności. Przykładowo uchwała z 11 stycznia 2017 roku nakazywała sędziom powściągliwość w korzystaniu z mediów społecznościowych, co miało na celu ograniczenie publicznej krytyki władzy oraz samej KRS. W uchwale z 12 grudnia 2018 roku

⁶⁷⁷ Z dokumentów procesowych przekazanych przez obrońcę sędziego Adama Synakiewicza: Zarzuty dyscyplinarne zostały następnie poszerzone w styczniu 2022 roku: zastępca rzecznika dyscyplinarnie zarzucił sędziemu Synakiewiczowi przestępstwo nadużycia władzy z art. 231 § 1 KK (*Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, s. 139-143).

wadliwie powołana KRS uznała za niewłaściwe publiczne używanie symboli, takich jak np. koszulka z popularnym napisem „KonsTyTucJa”. Należy odnotować również stanowisko KRS przyjęte 17 grudnia 2021 roku, stwierdzające, że udział sędziego z wykorzystaniem jego statusu w akcjach charytatywnych stanowi niedopuszczalne naruszenie zasad etyki sędziowskiej. Chodziło o zbliżający się okres świąteczny i prowadzoną od wielu lat popularną (lecz nielubianą w niektórych środowiskach prawicowych) akcję Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, która z publicznych zbiórek zakupuje sprzęt medyczny do szpitali, głównie dla dzieci.

UCHWAŁA NR 626/2018
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z dnia 12 grudnia 2018 r.

Krajowa Rada Sądownictwa na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 389, ze zm.) i § 7 Zbioru zasad etyki zawodowej sędziów i asesorów sądowych (załącznik do uchwały Nr 25/2017 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 13 stycznia 2017 r.) dokonuje wykładni § 10 Zbioru zasad etyki zawodowej sędziów i asesorów sądowych przez przyjęcie, że zachowaniem mogącym podważyć zaufanie do niezawisłości i bezstronności sędziego jest publiczne używanie przez sędziego infografik, symboli, które w sposób jednoznaczny są lub mogą być identyfikowane z partiami politycznymi, związkami zawodowymi, a także z ruchami społecznymi, tworzonymi przez związki zawodowe, partie polityczne lub inne organizacje prowadzące działalność polityczną.

Zdjęcie uchwały KRS z dnia 12 grudnia 2018 roku⁶⁷⁸.

678 Uchwała nowej KRS z dnia 12 grudnia 2018 roku, znajdująca się na stronie Rady pod adresem: <https://krspl.home.pl/pl/dzialalnosc/posiedzenia-rady/f,204,posiedzenia-w-2018-r/777,4-711-14-grudnia/5643,uchwala-nr-6262018-z-dnia-12-grudnia-2018-r>, dostęp na dzień 28 grudnia 2025 roku

5. PREZESI SĄDÓW POWOŁANI PRZEZ MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

5.1. Przeniesienie do innego wydziału wbrew woli sędziego

Formą represji często stosowaną przez prezesów sądów było przymusowe przeniesienie sędziego bez jego zgody do innego wydziału. Prezesi sądów wykorzystywali w tym zakresie przepisy znowelizowanej PUSP wprowadzającej regulacje dotyczące ustalania podziału czynności w sądach i przydziału spraw sędziom. **Decyzja o przeniesieniu, wydawana z pominięciem kryteriów specjalizacji i stażu pracy w wydziale, funkcjonowała jako środek o charakterze zbliżonym do kary dyscyplinarnej**⁶⁷⁹.

Taki środek został zastosowany m.in. w sprawie **sędziego Łukasza Bilińskiego (sędziego SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie)**, który jako sędzia w XI Wydziale Karnym rozpoznawał liczne sprawy dotyczące wolności słowa, zgromadzeń i prawa do krytyki władzy. Wielokrotnie uniewinnił uczestników demonstracji, między innymi trójkę działaczy Obywateli RP, którzy według Policji mieli blokować przemarsz podczas miesięczny smoleńskiej. W lipcu 2019 roku został on przeniesiony decyzją prezesa sądu Macieja Mitera, członka wadliwie powołanej KRS, do III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich. Sędzia miał odtąd zajmować się sprawami zupełnie innymi od tych, w których się specjalizował. Decyzja została podjęta bez uzasadnienia, a przeniesienie nastąpiło bez zgody sędziego. Co więcej, w związku ze swoimi wypowiedziami medialnymi o sprawie, został wezwany w charakterze świadka przez rzecznika dyscyplinarnego⁶⁸⁰.

Podobnie decyzja o przeniesieniu do innego wydziału zapadła w sprawie **sędzi Doroty Lutostańskiej** (sędzia Sądu Okręgowego w Olsztynie). W grudniu 2022 roku sędzia Lutostańska została przeniesiona bez jej zgody z wydziału odwoławczego, w którym pracowała 14 lat do wydziału karnego I instancji, co było formą degradacji. Wcześniej prowadzono wobec niej postępowania dyscyplinarne

⁶⁷⁹ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, 2024, s. 206.

⁶⁸⁰ *Ibidem*, s. 207-210.

w związku z tym, że z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości sfotografowała się z innymi sędziami w koszulce z napisem „KonsTyTucJa”. W tym samym czasie utrzymała w mocy odmowę wszczęcia postępowania wobec osób, które założyły na rzeźbykoszulki z napisem „Konstytucja, JędreK”, uznając to za nieszkodliwą społecznie obywatelską manifestację. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego, sędzia Michał Lasota, wezwał sędzię do złożenia pisemnego oświadczenia, w którym miała wyjaśnić, dlaczego nie wyłączyła się od udziału w sprawie, skoro sama miała na sobie koszulkę z takim napisem. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego wszczął postępowanie dyscyplinarne wobec sędzi, zarzucając jej popełnienie przewinienia dyscyplinarnego i stwierdzając, że koszulka z napisem „KonsTyTucJa” w sposób jednoznaczny jest związana z ruchem społecznym i politycznym⁶⁸¹.

W przypadku **sędzi Ewy Gregajtys, Ewy Leszczyńskiej-Furtak i Marzanny Piekarskiej-Drażek (sędzie Sądu Apelacyjnego w Warszawie)**, przeniesienie nastąpiło w reakcji na orzecznictwo sędzi, które – powołując się na wyroki SN, ETPCz i TSUE – kwestionowały status KRS w niekonstytucyjnym składzie i sędziów powołanych z jej udziałem. 5 i 9 sierpnia 2022 roku ówczesny wiceprezes sądu i jednocześnie zastępca rzecznika dyscyplinarnego sędzia Przemysław Radzik, działając w imieniu prezesa Piotra Schaba, przeniósł trzy doświadczonych karnistów, mających za sobą od 20 do 30 lat orzekania w pionie karnym, do wydziału pracy i ubezpieczeń społecznych – bez ich zgody i wbrew potrzebom kadrowym sądu. Prezes Schab w piśmie z 19 sierpnia 2022 roku przyznał wprost, że przeniesienie było motywowane stosowaniem przez sędzię prawa europejskiego. Sędzię złożyły skargi do ETPCz; 6 grudnia 2022 roku Trybunał w Strasburgu wydał zabezpieczenie wstrzymujące wykonanie decyzji. Zbiegło się to z przyznaniem podobnych wykonalnych zabezpieczeń przez polskie sądy, m.in. w Słupsku i Warszawie. Sędzia Schab konsekwentnie odmawiał respektowania zabezpieczenia wydanego przez ETPCz, aż do września 2023 roku, kiedy to bez podania uzasadnienia przywrócił sędzię do wydziału karnego⁶⁸².

⁶⁸¹ *Ibidem*, s. 103-107.

⁶⁸² Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika procesowego, za zgodą sędzi Ewy Gregajtys, Ewy Leszczyńskiej-Furtak i Marzanny Piekarskiej-Drażek.

Represyjny charakter decyzji o przeniesieniu sędziów potwierdzała okoliczność, że najczęściej na skutek takich decyzji **sędzia specjalizujący się w określonej dziedzinie prawa, miał odtąd zajmować się dziedziną, z którą nie miał wcześniej do czynienia w swojej praktyce zawodowej**. Represje polegające na przeniesieniu sędziów wbrew ich woli do innego wydziału dotknęły również takich sędziów jak: Wojciech Borodziuk (sędzia SO Bydgoszcz), Maria Leszczyńska (sędzia SO Bydgoszcz), Grzegorz Buła (sędzia SO Kraków), Dominik Ciężki (sędzia SR Koszalin), Piotr Gąciarek (sędzia SO Warszawa), Mariusz Gregorowicz (sędzia SO Elbląg), Paweł Grzegorzczak (sędzia SN), Rafał Jerka (sędzia SO Olsztyn), Paweł Juszczyński (sędzia SR Olsztyn), Janusz Kawatek (sędzia SO Kraków), Wojciech Kuciejewski (sędzia SR Olsztyn), Tomasz Marczyński (sędzia SR Bełchatów), Aleksandra Marek-Ossowska (sędzia SR Toruń), Agnieszka Niklas-Bibik (sędzia SO Słupsk), Ewa Pietraszewska (sędzia SO Elbląg), Anna Ptaszek (sędzia SO Warszawa), Maciej Rutkiewicz (sędzia SR Elbląg), Monika Smaga-Leśniewska (sędzia SR Poznań-Stare Miasto), Dorota Twardowska (sędzia SO Elbląg), Marta Wiśniewska (sędzia SR Braniewo), Patrycja Wojewódka (sędzia SR Elbląg), Waldemar Żurek (sędzia SO Kraków), Katarzyna Wierzbicka (sędzia SO Kraków), Beata Morawiec (sędzia SO Kraków), Maciej Czajka (sędzia SO Kraków), Wojciech Maczuga (sędzia SO Kraków). Przypadki te opisane są w raporcie pod redakcją sędziego Jakuba Kościerzyńskiego pt. *Wymiar Sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, str. 205-242.

5.2. Zarządzenie natychmiastowej przerwy w czynnościach służbowych sędziego na mocy decyzji prezesa sądu.

Prezesi sądów powołani przez Ministra Sprawiedliwości nie tylko mieli do dyspozycji narzędzia, w które wyposażyła je nowelizacja PUSP z 2017 roku, ale również rozwinęli nowe praktyki wykorzystywania wcześniej istniejących w prawie instrumentów. Wspomniany wcześniej art. 130 PUSP, uprawniający Ministra Sprawiedliwości lub prezesa sądu do zarządzenia w szczególnych przypadkach natychmiastowej przerwy w czynnościach służbowych sędziego, był stosowany

wobec określonych sędziów najczęściej w następstwie wydawanych przez nich orzeczeń.

Jest to jeden ze środków, który został zarządzony wobec **sędziego Piotra Gąciarka (sędziego Sądu Okręgowego w Warszawie)**⁶⁸³. To aktywny obrońca niezależności sądów, który wielokrotnie publicznie zabierał głos w sprawie reform wprowadzonych przez większość parlamentarną i działań wadliwie powołanej KRS. Prowadził także bloga zatytułowanego „Okiem sędziego”, w którym żartobliwie i krytycznie komentował rzeczywistość polskiego wymiaru sprawiedliwości. **W 2021 roku odmówił orzekania w składzie z sędzią powołanym z udziałem KRS po nowelizacji z 2017 roku**, powołując się na orzecznictwo TSUE i ETPCz podające w wątpliwość legalność tego organu. Przemysław Radzik, działając w roli wiceprezesa SO w Warszawie, złożył do Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego sędziego Michała Lasoty żądanie podjęcia czynności wyjaśniających – jako wstępu do postępowania dyscyplinarnego. Sam zaś **zarządził przerwę w czynnościach służbowych sędziego Gąciarka z uwagi na istotne interesy służby oraz powagę sądu w związku z działaniami podejmowanymi przez rzecznika dyscyplinarnego**. Postępowanie trafiło do Izby Dyscyplinarnej, która wydała uchwałę o zawieszeniu sędziego Gąciarka w czynnościach służbowych z jednoczesnym obniżeniem mu wynagrodzenia o 40%. Sędzia Gąciarek pozostawał zawieszony w czynnościach służbowych od listopada 2021 do stycznia 2023 roku. IOZ w dniu 18 stycznia 2023 roku stwierdziła, że **zarządzenie przez Piotra Schaba natychmiastowej przerwy w czynnościach służbowych nastąpiło z rażącym naruszeniem art. 130 § 1 PUSP**; podobnie dopatrzyła się rażącego naruszenia prawa w późniejszej decyzji ID⁶⁸⁴.

Inne działania sędziego Gąciarka również spotykały się z reakcjami rzeczników dyscyplinarnych⁶⁸⁵: np. w listopadzie 2018 roku wezwano go do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego udzielenia sądowi irlandzkiemu odpowiedzi nt. stanu praworządności w Polsce w sprawie dotyczącej wykonania

⁶⁸³ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędziego Piotra Gąciarka.

⁶⁸⁴ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, 2024, s. 60-70.

⁶⁸⁵ Dokumenty przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędziego Piotra Gąciarka.

Europejskiego Nakazu Aresztowania. Podobnie wiosną 2019 roku został wezwany do złożenia pisemnego oświadczenia w sprawie podejrzenia naruszenia godności urzędu sędziego w związku z jego udziałem w programie „Czarno na białym”, wyemitowanym przez stację TVN24, który opisywał sylwetkę wiceprezesa SO w Warszawie, Dariusza Drajewicza. Również po przywróceniu do orzekania w styczniu 2023 roku sędzia Gąciarek – przydzielony zamiast do wydziału karnego, o co wnioskował, do XV Wydziału Wykonywania Orzeczeń, gdzie ograniczono mu kompetencje do wykonywania zagranicznych wyroków – wielokrotnie zawieszał i umarzał postępowania w związku z udziałem w nich sędziów powołanych z udziałem KRS w niekonstytucyjnym składzie. Było to podstawą do kolejnych postępowań dyscyplinarnych⁶⁸⁶.

Środek polegający na zarządzeniu przez prezesa sądu natychmiastowej przerwy w czynnościach służbowych został zastosowany również wobec innych sędziów: to jest Krzysztofa Chmielewskiego (sędzia SO Warszawa), Macieja Ferka (sędzia SO Kraków), Anny Głowackiej (sędzia SO Kraków), Agnieszki Niklas-Bibik (sędzia SO Słupsk), Macieja Rutkiewicza (sędzia SR Elbląg). Przypadki te opisane są w raporcie pod redakcją sędziego Jakuba Kościerzyńskiego pt. *Wymiar Sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, str. 243-255.

6. RZECZNICY DYSCYPLINARNI

Kluczową rolę w systemie represjonowania sędziów odgrywali rzecznicy dyscyplinarni. Rzecznikami dyscyplinarnymi sądów powszechnych – czyli oskarżycielami przed sądami dyscyplinarnymi – były następujące osoby powołane przez Ministra Sprawiedliwości/Prokuratora Generalnego:

⁶⁸⁶ Dokumenty przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędziego Piotra Gąciarka a także *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, 2024, s. 60-70.

- **Piotr Schab – Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych.** Powołany do pełnienia tej funkcji 4 czerwca 2018 roku na 4-letnią kadencję (funkcję tę pełnił formalnie do 25 kwietnia 2025 roku, chociaż od 29 stycznia 2024 roku bez prawa do podejmowania czynności). W latach 2020-2022 prezes SO w Warszawie, w latach 2022-2024 prezes SA w Warszawie.
- **Michał Lasota – Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych.** W latach 2018-2022 prezes SR w Nowym Mieście Lubawskim, w latach 2022-2024 SO w Olsztynie.
- **Przemysław Radzik – Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych** od 18 czerwca 2018 roku. W latach 2018-2020 prezes SR w Krośnie Odrzańskim, od stycznia 2019 na delegacji w SO w Warszawie, gdzie w grudniu 2020 objął funkcję wiceprezesa. W latach 2022-2023 wiceprezes SA w Warszawie, w latach 2023-2024 wiceprezes SA w Poznaniu.

Wszyscy trzech rzecznicy należeli do specjalnego **Zespołu doradczego do spraw etyki i postępowań dyscyplinarnych, powołanego we wrześniu 2018 roku przez Ministra Sprawiedliwości**⁶⁸⁷. Zadaniem Zespołu miało być wspieranie Ministra Sprawiedliwości w realizacji jego obowiązków związanych z dbaniem o właściwe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w Polsce, w tym procedur dotyczących standardów wykonywania zawodu sędziego. Zespół miał zajmować się analizą problematyki związanej z etyką zawodową sędziów.

Jednocześnie przy sądach okręgowych i apelacyjnych działali lokalni rzecznicy dyscyplinarni. Ich poprzednicy zostali wybrani przy współudziale samorządu sędziowskiego; jednak ich samych wytypował jednoosobowo główny rzecznik dyscyplinarny, sędzia Piotr Schab, na podstawie przepisów „ustawy kagańcowej”.

⁶⁸⁷ *Zespół doradczy do spraw etyki i postępowań dyscyplinarnych sędziów*, Komunikat Zespołu Prasowego Biura Komunikacji i Promocji Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/zespol-doradczy-do-spraw-etyki-i-postepowan-dyscyplinarnych-sedziow>.

Dodatkowo należy wspomnieć, że nowa ustawa o SN wprowadziła możliwość powołania przez Prezydenta RP Nadzwyczajnego Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego do prowadzenia określonej sprawy dotyczącej sędziego SN (art. 76 § 8 ustawy o SN). Prezydent RP skorzystał z tego uprawnienia, wydając 8 czerwca 2022 roku postanowienia powołujące sędziego Piotra Schaba na Nadzwyczajnego Rzecznika Dyscyplinarnego w sprawach prowadzonych przez Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego lub jego zastępcę⁶⁸⁸. Występując w tej roli, sędzia Schab m.in. przedstawił zarzut dyscyplinarny byłej Pierwszej Prezes SN Małgorzacie Gersdorf.⁶⁸⁹

Zmiany w kształcie systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów były bezpośrednio skorelowane ze **wzrostem liczby postępowań, które w szczególności objęły sędziów aktywnych w debacie publicznej**. Postępowania były podejmowane w związku z działaniami sędziów w sferze orzeczniczej, jak i pozaorzeczniczej.

6.1. Postępowania dyscyplinarne wszczynane w związku z działalnością orzeczniczą

W wielu przypadkach postępowań dyscyplinarnych powodem ich inicjowania było **występowanie sędziów z pytaniami prejudycjalnymi do Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu**. Zgodnie z art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE) – w hierarchii aktów prawnych zajmującego pozycję nadrzędną w stosunku do ustaw krajowych – każdy sędzia krajowy może zwrócić się do TSUE o dokonanie wykładni lub ocenę ważności przepisów unijnych, ilekroć jest to niezbędne do rozstrzygnięcia zawistej przed nim sprawy. Tymczasem na działania takie, w pełni mieszczące się w zakresie kompetencji sędziów krajowych, reagowano wszczynaniem postępowań dyscyplinarnych. Stało się tak m.in. w **przypadku sędzi Anny Bator Ciesielskiej**

688 Ministerstwo Sprawiedliwości, *Stanowisko w sprawie artykułu „Rzecznik dyscyplinarny Piotr Schab żąda oddania akt”*,

689 Ibid.

(sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie), która w 2019 roku wystąpiła do TSUE z dwoma pytaniami prejudycjalnymi dotyczącymi statusu sędziów delegowanych z sądu niższej instancji do sądu wyższej instancji przez Ministra Sprawiedliwości (Przemysława Radzika i Michała Lasoty). Podniosła ona, że brak znajomości kryteriów, jakimi kierował się Minister Sprawiedliwości przy podjęciu decyzji o delegacji, jak również brak sądowej kontroli decyzji i możliwość odwołania sędziego z delegacji w każdej chwili może naruszać zasadę niezawisłości sędziowskiej. Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych sędzia Piotr Schab natychmiast zareagował, podejmując wobec sędzi czynności wyjaśniające i wezwał ją do złożenia w terminie 14 dni pisemnego oświadczenia. Zarzucił jej m.in. przekroczenie uprawnień w ten sposób, że jako przewodnicząca składu orzekającego, z pominięciem dwóch pozostałych członków tego składu, wydała postanowienie o zwróceniu się do TSUE z pytaniami prejudycjalnymi, a następnie z tego powodu zawiesiła postępowanie. Rzecznik Dyscyplinarny wystąpił do Izby Odpowiedzialności Zawodowej z wnioskiem o zawieszenie w czynnościach służbowych wraz z obniżeniem wysokości wynagrodzenia sędzi, jednak jego wniosek nie został uwzględniony, ponieważ stawiane zarzuty uległy depenalizacji w związku ze zmianą przepisów⁶⁹⁰. Podobnie kiedy **sędzia Kamil Jarocki (sędzia Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim)** zwrócił się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym zgodności polskich regulacji w obszarze wymiaru sprawiedliwości z prawem UE, zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego sędzia Michał Lasota wezwał go do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego możliwego „ekscesu orzeczniczego”⁶⁹¹. Represje dyscyplinarne za zadawanie pytań prejudycjalnych do TSUE spadły również na sędziów Igora Tuleyę oraz Ewę Maciejewską. Przypadki te opisano w raporcie pod redakcją sędziego Jakuba Kościerzyńskiego pt. *Wymiar Sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, str. 105-106, 148.

Wielokrotnie postępowania były wszczynane w związku z działaniami sędziów trzymających się standardów prawa wbrew niekonstytucyjnym

⁶⁹⁰ *Ibidem*, s. 25-30.

⁶⁹¹ *Ibidem*, s. 77.

działaniom władz. Polegało to przede wszystkim na kwestionowaniu legitymacji do orzekania sędziów powołanych z udziałem KRS w niekonstytucyjnym składzie (nazywanych w przestrzeni publicznej także neo-sędziami) **i odmowy orzekania z nimi w jednym składzie**. Spotykało się to z reakcjami ze strony rzeczników dyscyplinarnych. Postępowanie wszczęto chociażby wobec **sędziego Macieja Ferka (sędzia Sądu Okręgowego w Krakowie)**: we wrześniu 2021 roku wraz z innymi sędziami SO w Krakowie złożył oświadczenie skierowane do prezesa sądu, że nie będzie rozpoznawał spraw w składach z udziałem osób nominowanych przez wadliwie powołaną przez nową KRS⁶⁹² i w kilku sprawach zakwestionował status takich osób. Jedną z konsekwencji jego postępowania – oprócz natychmiastowego odsunięcia przez prezesa SO w Krakowie i zawieszenia przez ID, która dodatkowo zmniejszyła jego wynagrodzenie o 50% – były próby pociągnięcia go do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Także zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych wszczął postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziemu Ferkowi, zarzucając mu uchybienie godności urzędu; unieważniono również jego kartę wejścia do budynku sądu. Równoległe czynności wyjaśniające wobec sędziego Ferka podjął zastępca rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Krakowie (postępowanie zawieszono z uwagi na prejudycjalność wyroku TSUE w sprawie C-204/21). Jeszcze w 2023 roku Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych Piotr Schab podjął czynności wyjaśniające w związku ze wspomnianym powyżej oświadczeniem grupy sędziów SO w Krakowie z 2021 roku⁶⁹³.

Podobne postępowanie dyscyplinarne zostało wszczęte wobec **sędzi Joanny Hetnarowicz-Sikory (sędzia Sądu Rejonowego w Słupsku)** po tym, jak powołując się na orzecznictwo TSUE, ETPCz, SN i NSA, zakwestionowała legalność działania wadliwie powołanej KRS i uwzględniła wniosek strony o

⁶⁹² Oświadczenie 11 sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie z 20.09.2021 roku; postanowienie SO w Krakowie z 11.10.2021 roku, I Cz 311/21; *lustitia* p. 50-52.

⁶⁹³ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Macieja Ferka, Oświadczenie 11 sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie z 20.09.2021 roku; postanowienie SO w Krakowie z 11.10.2021 roku, I Cz 311/21; *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich *lustitia*, 2024, s 50-52.

wyłączenie tzw. neo-sędziego Mirosława Stachurskiego od orzekania w sprawie II K 4/21 w listopadzie 2021 roku. W styczniu 2022 roku zastępca rzecznika dyscyplinarnego Michał Lasota wszczął wobec niej postępowanie dyscyplinarne, zarzucając jej m.in. rażące naruszenie prawa i kwestionowanie powołań sędziowskich. Zarazem została odsunięta od orzekania przez Ministra Sprawiedliwości⁶⁹⁴.

Inne postępowanie było prowadzone również wobec **sędzi Aleksandry Janas i Ireny Piotrowskiej (sędzie Sądu Apelacyjnego w Katowicach)**, które podczas rozpoznawania apelacji od wyroku gliwickiego sądu okręgowego w sprawie rozwodowej, postanowiły zbadać status prawny sędziego zasiadającego w składzie sądu orzekającego w I instancji. W grudniu 2019 roku zwróciły się do SN z pytaniem prawnym, czy skład sędziowski, w którym zasiada sędzia wybrany przez KRS w składzie po nowelizacji, jest zgodny z art. 379 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 roku – kodeks postępowania cywilnego⁶⁹⁵. Reakcja Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego, sędziego Przemysława Radzika była natychmiastowa: wszczął wobec sędzi postępowanie, zarzucając im nadużycie władzy. Wniósł też do Izby Dyscyplinarnej o ich zawieszenie i obniżenie wynagrodzenia; po likwidacji ID, sprawa trafiła do IOZ, a ostatecznie Radzik umorzył postępowanie, wskazując jednak przy tym, że popełnienie przez sędzie przewinienia dyscyplinarnego było niewątpliwe⁶⁹⁶.

Zarzuty w związku z kwestionowaniem statusu sędziego powołanego przy udziale KRS w niekonstytucyjnym składzie rzecznicy dyscyplinarni postawili też **sędzi Annie Ptaszek (sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie)**. Sędzia Ptaszek wyłączyła w grudniu 2021 roku sędzię Iwonę Szymańską od orzekania w sprawie z udziałem senatora Krzysztofa Kwiatkowskiego. Jako powody wyłączenia wskazała zarówno powiązania rodzinne sędzi z ówczesnym ministrem Konradem

⁶⁹⁴ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia 2024, s. 247-249.

⁶⁹⁵ M. Jałoszewski, *Kolejny sąd w Polsce wykonuje wyrok TSUE i pyta o legalność nowej KRS*, „OKO.press”, 11 grudnia 2019, zob. <https://oko.press/pilne-kolejny-sad-w-polsce-wykonuje-wyrok-tsue-i-pyta-o-legalnosc-nowej-krs>.

⁶⁹⁶ *Ibidem*, s. 177-180.

Szymańskim, jak również wadliwość jej powołania z uwagi na nieprawidłowo skonstruowaną KRS. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych Michał Lasota zarzucił jej w związku z tym przekroczenie uprawnień (art. 231 KK) oraz naruszenie art. 107 PUSP. Kolejne zarzuty sędzia Lasota postawił sędzi Ptaszek w związku ze złożonym przez nią w marcu 2022 roku oświadczeniem o odmowie orzekania w jednym składzie z Iwoną Szymańską i niestawiennictwem na rozprawę z jej udziałem. Zastępca rzecznika dyscyplinarnego, sędzia Radzik, udzielił sędzi Ptaszek tzw. wytyku służbowego, zarzucając jej, że z powodu odmowy orzekania w trybie pilnym, należało wyznaczyć do prowadzenia sprawy inną osobę. Sędzi postawiono również zarzut dyscyplinarny za jej wypowiedź dla portalu OKO.press z marca 2022 roku⁶⁹⁷.

Rzecznicy dyscyplinarni podejmowali działania również w innych przypadkach związanych z działalnością orzeczniczą sędziów. Należy tu wspomnieć o przypadku **sędziego Dominika Czeszkiewicza (sędziego Sądu Rejonowego w Suwałkach)**, wobec którego rzecznik dyscyplinarny przy Sądzie Okręgowym w Suwałkach wszczął postępowanie w kwietniu 2018 roku, zarzucając mu m.in. „niski poziom orzecznictwa” w sprawach o wydanie wyroków łącznych – postępowanie ostatecznie umorzono, a winą obarczono złą organizację pracy sądu i prokuratury. W tym czasie SO w Suwałkach wytknął mu rzekome rażące uchybienia (takie jak np. błędy w kwalifikacji prawnej) – bezzasadność tych zarzutów stwierdził SN w wyroku z 19 lutego 2019 roku (sygn. KO 9/19). Postępowania zostały wszczęte po tym, jak sędzia Czeszkiewicz uniewinnił działaczy Komitetu Obrony Demokracji (KOD) od zarzutu zakłócenia porządku publicznego, kiedy protestowali przeciwko obecności trojga polityków z partii PiS na otwarciu wystawy poświęconej gen. Władysławowi Andersowi w Suwałkach. Jego wyrok został skrytykowany publicznie przez wiceministra Jarosława Zielińskiego⁶⁹⁸. Postępowanie prowadzono także w sprawie **sędziego Sławomira Jęksy (sędziego Sądu Okręgowego w Poznaniu)**, który w marcu 2018 roku uniewinnił żonę Prezydenta Poznania Joannę Jaśkowiak od zarzutu użycia w miejscu publicznym wulgaryzmu podczas manifestacji Międzynarodowego

⁶⁹⁷ *Ibidem*, s. 131.

⁶⁹⁸ *Ibidem*, s. 46-48.

Strajku Kobiet. Sędzia Jęksa w uzasadnieniu ustnym wyroku nawiązał do naruszania Konstytucji RP i wskazał na zjawisko przejmowania instytucji państwa przez władzę. W lutym 2019 roku zastępca rzecznika dyscyplinarnego Przemysław Radzik wszczął przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne. W lipcu 2019 roku wezwał on dodatkowo sędziego Jęksę do złożenia wyjaśnień w sprawie rzekomego braku bezstronności w związku z jego niewyłączeniem się ze sprawy, zwracając uwagę na fakt, że sędzia Jęksa odbył wspólnie z Joanną Jaśkowiak aplikację sędziowską. Na tej podstawie Przemysław Radzik sformułował dodatkowy zarzut⁶⁹⁹. Należy zauważyć, że w świetle obowiązujących przepisów, sędzia musi wyłączyć się z postępowania, jeżeli istnieje stosunek osobisty z którąkolwiek ze stron (np. małżeństwo czy określony stopień pokrewieństwa lub powinowactwa), jednak sam fakt odbycia aplikacji w jednej grupie trudno uznać za wystarczającą przesłankę podważającą bezstronność sędziego.

6.2. Postępowania dyscyplinarne wszczynane w związku z działalnością pozaorzeczniczą

Jak wskazano we wstępie, neutralność sędziów nie oznacza zakazu uczestniczenia w życiu obywatelskim. Tymczasem postępowania dyscyplinarne były często wszczynane właśnie wobec sędziów, którzy angażowali się w kampanie o charakterze edukacyjnym, uczestniczyli w manifestacjach w obronie rządów prawa, czy też angażowali się w działalność stowarzyszeń zawodowych. Z represjami spotkał się m.in. **sędzia Włodzimierz Brazewicz (sędzia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku)**, który we wrześniu 2018 roku prowadził otwarte dla publiczności spotkanie w Europejskim Centrum Solidarności z udziałem sędziego Igora Tuleyi na temat niezależności sądownictwa. Zastępca rzecznika dyscyplinarnego Przemysław Radzik uznał, że spotkanie miało „charakter polityczny” i wezwał sędziego Brazewicza na przesłuchanie, podczas którego doszło do licznych proceduralnych nieprawidłowości, takich jak niedopuszczenie do udziału w przesłuchaniu pełnomocnika sędziego i niewydanie mu transkrypcji zeznań. Następnie Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego, sędzia Michał Lasota,

⁶⁹⁹ *Ibidem*, s. 78-80.

zwrócił się do Prezesa SA w Gdańsku o udostępnienie wyników efektywności pracy orzeczniczej sędziego Brazewicza i wezwał sędziego do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego nieterminowanego sporządzenia uzasadnień oraz poinformowanie mediów o wezwaniu sędziego na przesłuchanie w charakterze świadka. W październiku 2019 roku sędzia Lasota wszczął formalne postępowanie dyscyplinarne, zarzucając Brazewiczowi m.in. krytykę sposobu prowadzenia przesłuchania oraz działania rzeczników w rozmowie z Onetem⁷⁰⁰.

Postępowanie dyscyplinarne prowadzono też wobec **sędzi Moniki Ciemięgi (Sąd Rejonowy w Opolu)** – aktywnej członkini SSP „Iustitia”, współorganizującej inicjatywy edukacyjne, takie jak Opolska Kafejka Prawna czy symulacja rozprawy sądowej podczas festiwalu „Pol’and’Rock” w Kostrzynie nad Odrą. W 2019 roku otrzymała wezwanie na przesłuchanie w charakterze świadka w sprawie prowadzonej przez rzecznika dyscyplinarnego, która dotyczyła uchybienia godności urzędu poprzez organizowanie i zamieszczanie w komunikatorach i na portalach społecznościowych wpisów naruszających rzekomo zasady etyki sędziów. Sędzia Ciemięga odmówiła stawienia, m.in. wskazując na powiązanie rzeczników dyscyplinarnych z Ministrem Sprawiedliwości. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego, sędzia Przemysław Radzik, oddalił wszystkie wnioski dowodowe złożone przez sędzię, naruszając jej prawo do obrony. Ostatecznie postępowanie zostało umorzone po ponad 1,5 roku. W uzasadnieniu Przemysław Radzik wskazał jako podstawę nieznaną polskiemu prawu przesłankę „notoryjnie znanej alienacji sądownictwa dyscyplinarnego w Polsce od reguł procedowania zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa”⁷⁰¹.

Kiedy **Krystian Markiewicz (sędzia Sądu Okręgowego w Katowicach)** wystosował w 2019 roku list do sędziów sądów dyscyplinarnych, apelując o powstrzymanie się od orzekania do czasu rozstrzygnięcia przez TSUE o statusie Izby Dyscyplinarnej, zastępca rzecznika dyscyplinarnego, sędzia Przemysław

⁷⁰⁰ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika za zgodą sędziego Włodzimierza Brazewicza, a także; *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia 2024, s. 32-36.

⁷⁰¹ *Ibidem*, s. 42-45.

Radzik, uznał to za manifest polityczny i podżeganie sędziów do nierespektowania polskiego porządku prawnego. Wszczął on wobec sędziego Markiewicza postępowanie dyscyplinarne obejmujące aż 55 zarzutów, m.in. za rzekome podważanie konstytucyjności KRS i nawoływanie do niestosowania obowiązującego prawa. Liczba ta odpowiadała liczbie apeli i wystąpień sędziego kierowanych do poszczególnych sądów dyscyplinarnych – każde z nich zostało potraktowane jako odrębny delikt⁷⁰².

Czynności dyscyplinarne były podejmowane wobec sędziego Markiewicza przez Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych Piotra Schaba oraz jego zastępców Michała Lasotę i Przemysława Radzika również w reakcji na jego aktywność obywatelską i edukacyjną. W 2018 roku został przesłuchany w charakterze świadka w związku z udziałem w „Pol’and’Rock Festival” w Kostrzynie nad Odrą w 2018 roku, gdzie wraz z innymi członkami SSP „Iustitia” sędzia Markiewicz organizował symulacje rozpraw i debaty, tłumacząc uczestnikom znaczenie zasady niezawisłości sędziów. W 2019 roku sędzia Lasota wezwał go natomiast do złożenia pisemnego oświadczenia w sprawie jego wypowiedzi dla stacji TVN24 z 2019 roku na temat sędziego Jerzego Daniluka⁷⁰³.

Sędzia Markiewicz – jako prezes SSP „Iustitia” w latach 2016-2025, aktywnie zabierający głos w publicznej debacie na temat praworządności, już wcześniej był obiektem kampanii zmierzających do jego dyskredytacji: w szczególności należał do grona sędziów, na których skupiły się działania grupy hejterskiej KASTA związanej z Ministerstwem Sprawiedliwości. Rzecznik dyscyplinarny wszczął postępowanie dyscyplinarne na podstawie sfabrykowanych przez tę grupę informacji, gdzie zrównywano ofiarę hejtu z jego sprawcami. Komisja w dalszej części Raportu krótko opisuje charakterystykę tzw. afery hejterskiej.

⁷⁰² Zob. M. Jałoszewski, *55 przewinień zarzuca rzecznik Ziobry szefowi Iustitii. Sędzia Markiewicz: Nie uciszą nas represje*, „OKO.press”, 4 grudnia 2019, zob. <https://oko.press/55-przewinien-zarzuca-rzecznik-radzik-szefowi-iustitii-sedzia-markiewicz-nie-ucisza-nas-represje>; Krystian Markiewicz z 55 zarzutami dyscyplinarnymi. Rzecznik Schab: liczba adekwatna do działań, Onet.pl, 6 grudnia 2019, zob. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/krystian-markiewicz-z-55-zarzutami-dyscyplinarnymi-rzecznik-schab-liczba-adekwatna-do/wcrz5nc>.

⁷⁰³ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, op. cit., s.

Sędzia Markiewicz, wielokrotnie wzywany przez rzeczników dyscyplinarnych w związku z rzekomymi uchybieniami, odmawiał konsekwentnie stawiennictwa na wezwania i wskazywał, że sposób działania rzeczników nie gwarantuje bezstronności postępowań.⁷⁰⁴

Również w przypadku **sędziego Dariusza Mazura (sędziego Sądu Okręgowego w Krakowie, obecnie pełniący funkcję podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości)**, członka stowarzyszeń „Themis” oraz „Iustitia”, publicznie występującego w obronie niezależności sądów, wielokrotnie wszczynano postępowania w związku z jego wypowiedziami publicznymi. W czerwcu 2019 roku zastępca rzecznika dyscyplinarnego, sędzia Lasota, wezwał go do złożenia wyjaśnień w związku z krytycznymi wypowiedziami w stacji TVN24 o nadużywaniu procedury przenoszenia sędziów do innych wydziałów. Spotkało się to z reakcją prezes sądu Dagmary Pawełczyk-Woickiej: mianowanej na to stanowisko w 2018 r. przez Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobrę, w tym samym roku wykluczonej z SSP „Iustitia” za ubieganie się o miejsce w KRS w niekonstytucyjnym składzie – a od 2022 roku prezes tego organu⁷⁰⁵. Sędzia Pawełczyk-Woicka odwołała sędziego Mazura ze sprawowanej przez niego przez wiele lat funkcji koordynatora ds. współpracy międzynarodowej. Pod koniec 2019 roku sędzia Mazur wraz z innymi krakowskimi sędziami uczestniczył w akcji plakatowej w sądzie w obronie praworządności. Wtedy prezes Pawełczyk-Woicka, nakazując usunięcie plakatów, zażądała wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziów Mazura i Macieja Czajki. Kiedy zastępca rzecznika dyscyplinarnego, sędzia Tomasz Szymański, odmówił, sprzeciwił minister sprawiedliwości, na wniosek prezes sądu Pawełczyk-Woickiej. W 2023 roku rzecznik dyscyplinarny wszczął postępowanie wobec sędziego Mazura w związku z jego wypowiedzią z lipca 2021 roku w wywiadzie dla Onetu, w której skrytykował Małgorzatę Manowską, pełniącą funkcję Pierwszej Prezes Sądu Najwyższego, za odwołanie działalności Izby Dyscyplinarnej wbrew orzecznictwu TSUE. Rzecznik dyscyplinarny zakwalifikował tę wypowiedź jako

⁷⁰⁴ *Ibidem*, s. 110-116.

⁷⁰⁵ Ł. Woźnicki, *Dagmara Pawełczyk-Woicka, szkolna koleżanka Ziobry, szefową upolitycznionej KRS*, „Gazeta Wyborcza”, 24 maja 2022, zob. <https://wyborcza.pl/7,75398,28491763,szkolna-kolezanka-ziobry-szefowa-nowej-krs.html>.

niedającą się pogodzić z zasadą apolityczności i niezależności sędziów – postępowania dyscyplinarnego nie poprzedziło przy tym obligatoryjne przeprowadzenie czynności wyjaśniających⁷⁰⁶.

Z podobnymi reakcjami spotykały się wypowiedzi **sędziego Bartłomieja Przymusińskiego (sędzia Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto)**, w analizowanym okresie członka zarządu SSP „Iustitia” oraz rzecznika prasowego stowarzyszenia. Publicznie skrytykował on m.in. procedurę wyboru kandydatów na sędziów SN prowadzoną przez KRS w niekonstytucyjnym składzie. W reakcji na te słowa został wezwany w sierpniu 2018 roku przez zastępcę rzecznika dyscyplinarnego, sędziego Lasotę, do złożenia pisemnych wyjaśnień, a we wrześniu przesłuchano go jako świadka w sprawie rzekomego przekroczenia dopuszczalnych granic swobody wypowiedzi sędziego. Zastępca rzecznika dyscyplinarnego, sędzia Radzik, domagał się natomiast od sędziego Przymusińskiego złożenia pisemnego oświadczenia w sprawie jego wypowiedzi dla portalu Wirtualna Polska, w której zakwestionował prawidłowość prezydenckiego powołania ówczesnego sędziego SN, Jana Majchrowskiego⁷⁰⁷.

Odnotać należy również **przypadek sędzi Doroty Zabłudowskiej (sędzia Sądu Rejonowego Gdańsk-Południe)**, także członkini SSP „Iustitia”, która publicznie krytykowała reformy wymiaru sprawiedliwości wprowadzane przez władze i występowała w obronie praworządności. 9 grudnia 2018 roku prezydent Gdańska Paweł Adamowicz wręczył jej Gdańską Nagrodę Równości w uznaniu za jej konsekwentną postawą w obronie wartości demokratycznych, równości i solidarności. Nieco ponad miesiąc później, po tragicznym zamachu na Adamowicza w trakcie finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, opublikowała ona na Twitterze wpis o treści: „Tak się kończy mowa nienawiści”. Zastępcy rzecznika dyscyplinarnego jeszcze w styczniu 2019 roku wezwali ją do złożenia wyjaśnień. W czerwcu Zabłudowskiej postawiono formalny zarzut dyscyplinarny; sprawa zakończyła się we wrześniu 2022 roku uniewinnieniem

⁷⁰⁶ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędziego Dariusza Mazura, a także *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia 2024, s. 117-121.

⁷⁰⁷ *Ibidem*, s. 129-131.

przez sąd dyscyplinarny przy Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku. W tym samym czasie wszczynano jednak wobec sędzi kolejne postępowania: w lutym 2022 roku rzecznik dyscyplinarny podjął sprawę dotyczącą jej udziału w zgromadzeniu Komitetu Obrony Demokracji w Warszawie, jednak ostatecznie po ponad roku sam sędzia Schab umorzył to postępowanie, stwierdzając brak podstaw do skierowania sprawy do sądu dyscyplinarnego⁷⁰⁸.

Postępowania dyscyplinarne z powodu publicznych wypowiedzi oraz działalności obywatelskiej i edukacyjnej prowadzono też wobec sędziego **Bartłomieja Starosty (sędziego Sądu Rejonowego w Sulęcinie)**, członka SSP „Iustitia”, regularnego uczestnika manifestacji obywatelskich i wydarzeń, takich jak Pol’and’Rock Festival, gdzie prowadził symulacje rozpraw sądowych, promując znajomość prawa i świadomość obywatelską wśród młodzieży. W lipcu 2019 roku otrzymał wezwanie od zastępcy rzecznika dyscyplinarnego, sędziego Lasoty, do stawienia się jako świadek w Warszawie. Jako że pismo było dotknięte licznymi wadami – nie precyzowało sprawy ani roli sędziego – sędzia Starosta nie stawiał się na wezwanie, o czym poinformował rzecznika. W odpowiedzi sędzia Lasota w sierpniu wszczął postępowanie dyscyplinarne, pomijając wymagany prawnie etap wyjaśniający. W kolejnych miesiącach wielokrotnie wzywano sędziego Starostę na przesłuchania – sędzia zaś konsekwentnie odmawiał stawienia się, podnosząc jako dyskredytujący udział rzeczników dyscyplinarnych w tzw. aferze hejterskiej. Podstawy wezwań stanowiły m.in. udział w festiwalu, wpisy w mediach społecznościowych czy też wypowiedzi medialne (np. sprawa rzekomego zniestawienia sędziego Łukasza Piebaka w sprawie tzw. grupy hejterskiej) W 2022 roku wobec sędziego Starosty wszczęto postępowanie w związku z odmową pełnienia funkcji przewodniczącego wydziału cywilnego, powierzonej mu bez jego zgody. Postawiono mu również zarzuty dotyczące jego obecności w Luksemburgu, gdzie jako przedstawiciel „Iustitii” komentował wyrok TSUE w lipcu 2021: miało to stanowić uchybienie godności urzędu i nadużycie zwolnienia lekarskiego, na którym wówczas przebywał⁷⁰⁹.

⁷⁰⁸ *Ibidem*, s. 157-159.

⁷⁰⁹ *Ibidem*, s. 132-139.

Kolejnym sędzią, aktywnie angażującym się w obronę praworządności, który był represjonowany poprzez instrumentalne wykorzystanie przepisów o postępowaniu dyscyplinarnym oraz poprzez instrumentalne wykorzystanie przepisów o wewnętrznym nadzorze administracyjnym był **sędzia Jakub Kościerzyński (sędzia Sądu Rejonowego w Bydgoszczy)**, również działacz SSP „Iustitia”. Sędzia Kościerzyński jest autorem raportu: *Sędziowie pod presją – raport o metodach szykanowania przez władzę niezależnych sędziów* (ISBN 978-83-920641-7-6) oraz redaktorem i współautorem raportu *Wymiar sprawiedliwości pod presją – represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i Prokuraturą w Polsce. Lata 2015-2019* (ISBN 978-83-920641-6-9). Na ten drugi raport trzykrotnie powołał się Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w wyrokach *Juszczyszyn przeciwko Polsce* (skarga nr 35599/20), *Żurek przeciwko Polsce* (skarga nr 39650/18), *Tuleya przeciwko Polsce* (skargi nr 21181/19 i 51751/20). W kwietniu 2024 roku ukazała się kolejna edycja Raportu *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023* (ISBN 978-83-962719-4-5). Sędzia Kościerzyński był również pomysłodawcą i inspiratorem solidarnego oporu sędziów wobec wprowadzonego przez prezesa Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, Mieczysława Oliwę systemu wewnętrznego nadzoru administracyjnego, którego przyjęte rozwiązania w znakomitej większości w sposób ewidentny godziły w konstytucyjną zasadę niezawisłości sędziów, pozostawały bezprawne, a także były oparte na fikcyjnych podstawach faktycznych, a przez to niecelowe i dezorganizujące pracę sędziów. Działalność sędziego Kościerzyńskiego w obronie praworządności w latach 2015-2023 została zauważona tak przez kierownictwo Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, jak i Sądu Rejonowego w Bydgoszczy, dlatego ów sędzia doświadczył różnych form represji⁷¹⁰. Solidarny sprzeciw ośmiu przewodniczących wydziałów Sądu Rejonowego w Bydgoszczy wobec niekonstytucyjnego wewnętrznego nadzoru administracyjnego o charakterze opresyjnym (*legal harrasment*), naruszającego istotę niezawisłości sędziowskiej, wprowadzonego i wykonywanego przez ówczesnych prezesów Sądu Okręgowego w Bydgoszczy i Sądu Rejonowego w

⁷¹⁰ *Ibidem*, s. 96-99.

Bydgoszczy, skutkowało utratą przez sędziego *Kościerzyńskiego* funkcji przewodniczącego III Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy. Władze sądu nie zdecydowały się jednak na odwołanie sędziego *Kościerzyńskiego* z funkcji przewodniczącego wydziału w trakcie jego kadencji, czekając na jej zakończenie. Decyzję o tym, że sędzia *Kościerzyński* nie będzie już pełnił funkcji przewodniczącego wydziału na kolejną kadencję przekazał zainteresowanemu ówczesny wiceprezes sądu Rejonowego w Bydgoszczy *Jarosław Całbecki*, który poinformował ustnie sędziego *Kościerzyńskiego*, że decyzja podyktowana jest brakiem współpracy sędziego jako przewodniczącego wydziału z władzami sądu. Sędzia *Kościerzyński* odpowiedział wówczas *Całbeckiemu*, że nie zamierza współpracować przy łamaniu prawa w zakresie wewnętrznego nadzoru administracyjnego i jego obowiązkiem był sprzeciw wobec tego bezprawia. W sierpniu 2019 roku w wywiadzie dla *Wyborcza.pl* sędzia *Kościerzyński* stwierdził, że utrata stanowiska przewodniczącego wydziału to niewielka cena za przyzwoitość i dodał, że **przewodniczącym się tylko bywa, a sędzią jest się całe życie**. Sędzia stwierdził również, że drugi raz postąpiłby tak samo. Ponadto, jak przekazał Komisji sędzia *Kościerzyński*, ówczesny prezes Sądu Rejonowego w Bydgoszczy *Jarosław Błażejewski* bardzo często celowo odmawiał mu przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia zgodnie ze złożonym wnioskiem lub arbitralnie i celowo ustalał krótki termin na sporządzenie uzasadnienia na co najwyżej 2 lub 3 tygodnie, nie uwzględniając obszerności sprawy, stopnia jej skomplikowania, złożoności problematyki, niekiedy nawet bez zapoznawania się z aktami sprawy, bez analizy bieżącego obciążenia sędziego pracą. Mogło to stworzyć sytuację, która pozwoli w przyszłości na postawienie sędziemu zarzutów dyscyplinarnych. Na skutek opisanych wyżej praktyk *Błażejewskiego*, który instrumentalnie wykorzystywał przepis dotyczący przedłużania terminów do sporządzenia uzasadnienia do celowego wygenerowania sytuacji stanowiącej podstawę do zarzutów dyscyplinarnych, w dniu 20.06.2023 roku, zastępca rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w Bydgoszczy *Igor Zduński* wszczął postępowanie wyjaśniające przeciwko w sprawie podejrzenia popełnienia przez sędziego *Kościerzyńskiego* przewinienia dyscyplinarnego. Miało ono polegać na oczywistej i rażącej obrazie przepisu

prawa, to jest art. 423 § 1 k.p.k. poprzez uchybienie terminu do sporządzenia uzasadnień orzeczeń w 9 sprawach karnych oraz polegającego na beczynności prowadzącej do przewlekłości postępowań w 13 innych sprawach karnych. Z postanowienia zastępcy rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w Bydgoszczy wynikało, że podjął on swoje działania po rozpoznaniu żądania prezesa Sądu Okręgowego w Bydgoszczy Mieczysława Oliwy z dnia 27.07.2022 roku, wykonującego uchwałę Kolegium Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 12.07.2022 roku o podjęcie czynności wyjaśniających w związku z możliwością popełnienia przewinień służbowych.

6.3. Sposób działania rzeczników dyscyplinarnych

Sposób prowadzenia spraw przez rzeczników dyscyplinarnych dotknięty był licznymi nieprawidłowościami.

W początkowym stadium postępowania zadaniem rzecznika dyscyplinarnego jest przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego w celu zgromadzenia dowodów na popełnienie przez sędziego deliktu dyscyplinarnego lub na jego niewinność. Zgodnie z PUSP, rzecznicy dyscyplinarni w tej fazie postępowania mogą wzywać sędziów do złożenia wyjaśnień pisemnych lub ustnych. **Mimo braku ustawowej podstawy, rzecznicy dyscyplinarni wzywali również sędziów na przesłuchania w charakterze świadka** (por. art. 114 § 2 PUSP).

Ponadto, jakkolwiek ustawa wskazuje, że postępowania wyjaśniające powinny być przeprowadzone w terminie 30 dni od dokonania pierwszej czynności (art. 114 ust. § 1 PUSP), właściwy przepis był nagminnie naruszany: postępowania wyjaśniające inicjowano i, chociaż nie następowały dalsze czynności, nie wydawano postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. **Postępowania toczyły się w przewlekły sposób (najdłuższe publicznie udokumentowane postępowanie trwało ok. 5 lat), co samo w sobie stanowiło dodatkową formę represji wobec sędziów**⁷¹¹.

⁷¹¹ *Postępowania dyscyplinarne przeciwko sędziom sądów powszechnych w Polsce*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2023, s. 60.

Naruszenia przepisów proceduralnych przez rzeczników dyscyplinarnych skutkowały również ograniczeniem prawa sędziów do obrony. Sędziowie Igor Tuleya (sędzia SO w Warszawie) i Włodzimierz Brazewicz (sędzia SA w Gdańsku) nie mogli w trakcie przesłuchania skonsultować się ze swoimi pełnomocnikami⁷¹².

Częstą praktyką rzeczników dyscyplinarnych było szukanie tzw. haków na niezależnych sędziów. Zabieg ten określany był jako „trałowanie referatów” i polegał na sprawdzaniu efektywności pracy wybranych sędziów w drodze przeszukiwania akt ich spraw bez konkretnych zarzutów. Praktyka trałowania referatów sędziów stanowi metodę represji wobec sędziów, stosowaną nagminnie przez rzeczników dyscyplinarnych szczebla centralnego. W kontekście zjawiska tzw. trałowania referatu sędziego jako metody represji stosowanej przez rzeczników dyscyplinarnych warto przytoczyć konkluzję z opinii prawnej z dnia 11.12.2018 roku sporządzonej przez prof. dr hab. *Katarzynę Dudkę*. Z rzeczonyj opinii wynika, że działanie rzecznika dyscyplinarnego prowadzącego przeciwko sędziemu postępowanie wyjaśniające lub postępowanie dyscyplinarne o określony czyn, które polega na żądaniu od innych podmiotów danych dotyczących sędziego, które to dane nie mają związku z przedmiotem prowadzonego postępowania dyscyplinarnego, lecz mogą stanowić choćby hipotetycznie podstawę do wszczęcia przeciwko temu sędziemu nowego postępowania dyscyplinarnego o inny delikt dyscyplinarny, co do którego brak jest w chwili podjęcia tych czynności uzasadnionego podejrzenia jego popełnienia, jest całkowicie bezprawne i wypełnia znamiona przestępstwa określonego w art. 231 § 1 k.k. Zachowaniem takim rzecznik dyscyplinarny przekracza przysługujące mu uprawnienia w zakresie ścigania przewinień dyscyplinarnych, czym działa zarówno na szkodę interesu prywatnego sędziego, przeciwko któremu dokonuje czynności, jak i na szkodę interesu publicznego, wyrażającego się w potrzebie ochrony dobra wymiaru sprawiedliwości. Z cytowanej we fragmencie opinii jasno zatem wynika, że proceder trałowania referatu sędziego poza zakresem przedmiotowym pierwotnego zarzutu w celu znalezienia podstaw do postawienia temu sędziemu

⁷¹² Zob. Opinia Komitetu Obrony Sprawiedliwości KOS ws. przesłuchania sędziego Igora Tuleyi, Opinia KOS (8/2018), 23.10.2018, <https://komitetobronysprawiedliwosci.pl/wpis-wokanda/opinia-komitetu-obrony-sprawiedliwosci-kos-ws-przesluchania-sedziego-igora-tuleyi/>.

nowych zarzutów dyscyplinarnych stanowi przestępstwo z art. 231 § 1 k.k. (*vide: opinia prawna z 11.12.2018 r. prof. Katarzyny Dudki wydana na zlecenie SSP Iustitia*). Celem takich działań byli w szczególności sędziowie zaangażowani w obronę praworządności, w tym członkowie SSP „Iustitia”. Środek taki został zastosowany m.in. wobec **sędzi Moniki Frąckowiak** (SR Poznań Nowe Miasto i Wilda), której Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych Przemysław Radzik zarzucił popełnienie łącznie 172 deliktów dyscyplinarnych – polegających na przekroczeniu ustawowych terminów na sporządzanie uzasadnień pisemnych wyroków, doprowadzeniu do przewlekłości postępowań w sprawach cywilnych oraz spowodowaniu nieważności postępowań na skutek błędów proceduralnych. To samo uczynił **wobec sędzi Olimpii Barańskiej-Małuszek (sędzia Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim)**, której zarzucił popełnienie 10 przewinień dyscyplinarnych. W obu przypadkach zażądał udostępnienia wyników efektywności orzeczniczej⁷¹³. Podobnie w przypadku **sędziego Arkadiusza Krupy (Sąd Rejonowy w Łobzie)**, autora satyrycznych rysunków publikowanych na profilu na Facebooku „Ślepym okiem Temidy”, Radzik zwrócił się do Prezesa SR o przestanie opinii służbowych dotyczących sędziego, informacji na temat stabilności jego orzecznictwa, terminowości sporządzania uzasadnień i terminowości wyznaczania spraw⁷¹⁴.

6. PROKURATURA I SŁUŻBY SPECJALNE

6.1. PROKURATURA

Kolejnym ogniwem systemu represji była prokuratura – równolegle do postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów prowadzono postępowania karne. W marcu 2016 roku weszła w życie nowa ustawa z dnia 28 stycznia 2016 roku – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2016 r. poz. 177). W jej ramach powołano **specjalny**

⁷¹³ *Państwo, które karze. Czyli naciski i represje wobec sędziów i prokuratorów*, Komitet Obrony Sprawiedliwości, 2023.

⁷¹⁴ *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia 2024, s. 99-100.

Wydział Spraw Wewnętrznych, „właściwy w sprawach postępowań przygotowawczych w sprawach najpoważniejszych przestępstw popełnionych przez sędziów, asesorów sądowych, prokuratorów i asesorów prokuratury, a także wykonywania funkcji oskarżyciela publicznego w tych sprawach przed sądem” (art. 19 ust. 4). To właśnie prokuratorzy z tego wydziału prowadzili śledztwa w sprawie sędziów, którzy stali się twarzami walki o praworządność: Beaty Morawiec, Igora Tuleyi, Waldemara Żurka, jak również sędziego SN, Włodzimierza Wróbla. Ta specjalna komórka zajmowała się m.in. weryfikacją odmów wszczęcia śledztw dotyczących rzekomych przestępstw sędziów lub prokuratorów⁷¹⁵; aktywność jej wzrosła w szczególności po wydaniu przez TSUE postanowienia o zawieszeniu ID⁷¹⁶.

Prokuratorzy występowali również niejednokrotnie z **wnioskami o wyłączenie sędziów z toczących się postępowań**. Zachęcał ich do tego list Prokuratora Krajowego Bogdana Świączkowskiego z grudnia 2019 roku, sugerujący takie wnioski w przypadku sędziów, „którzy podważają konstytucyjne umocowanie legalnie nominowanych kolegów”⁷¹⁷ – mimo że w świetle prawa konstytucyjnego i prawa europejskiego sędziowie są zobligowani do kontroli prawidłowości powołań.

Prokuratura poddawała także sędziów naciskom na inne sposoby. Kiedy sędziowie SN zwrócili się z pytaniem prejudycjalnym do TSUE, zastępca Prokuratora Generalnego wydał oświadczenie, w którym ocenił to jako rażące nadużycie swoich uprawnień. Znany jest również przypadek sędzi Anny Romańskiej (Sąd Okręgowy w Rzeszowie), do której zwrócił się w 2018 roku Naczelnik Wydziału Zamiejscowego Prokuratury Krajowej w Rzeszowie Rafał Teluk, domagając się od niej zmiany postanowienia wydanego przez nią i Rafała Mnicha, sędziego Sądu Rejonowego w Rzeszowie. Po zwrocie aktu oskarżenia do uzupełnienia przez

⁷¹⁵ W. Świętochowska, *Specgrupa w PK dokładnie sprawdza odmowy wszczęcia śledztw*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 4 czerwca 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1415741,prokuratura-krajowa-odmowy-wszczecia-sledztw.html>

⁷¹⁶ Zob. Postanowienie TSUE z dnia 8 kwietnia 2020 roku (C-791/19 R, EU:C:2020:277), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX:62019CO0791\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX:62019CO0791(01)).

⁷¹⁷ M. Pankowska, *Prokuratorzy mają donosić na niezależnych sędziów – żąda Prokurator Krajowy*, „OKO.press”, 16 grudnia 2019, zob. <https://oko.press/prokuratorzy-maja-donosic-na-niezaleznych-sedziow-zada-prokurator-krajowy/>

prokuraturę, prokurator Teluk zwrócił się do prezesa Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec sędziów⁷¹⁸.

6.2. SŁUŻBY SPECJALNE

Do wywierania presji na sędziów wykorzystywane były również służby specjalne. Pokazuje to przypadek **sędzi Beaty Morawiec** (sędzia i prezes Sądu Okręgowego w Krakowie), prezes zarządu stowarzyszenia sędziów *Themis*, aktywnej uczestniczki debaty w obronie praworządności. W 2017 roku została ona bezpodstawnie odwołana z funkcji prezesa w trakcie trwania jej kadencji. W 2020 roku prokuratura wszczęła wobec niej postępowanie o rzekome przyjęcie korzyści majątkowej (w postaci telefonu) i przyjęcie środków publicznych za analizę sądową. We wrześniu tego samego roku do jej domu **wkroczyli agenci Centralnego Biura Antykorupcyjnego** i prokurator z żądaniem wydania laptopa, na którym znajdowały się dokumenty związane z prowadzonymi przez nią sprawami, objęte tajemnicą sędziowską.

Zdjęcie przedstawiające protest w obronie sędzi Beaty Morawiec, archiwum Stowarzyszenia Sędziów Themis

W październiku 2020 roku Izba Dyscyplinarna (mimo zawieszenia jej działalności na mocy postanowienia TSUE z 8 kwietnia 2020 roku, sygn. C-791/19) zdecydowała o uchyleniu immunitetu sędzi i zawieszeniu jej w obowiązkach

⁷¹⁸ *Państwo, które karze, op. cit.*, s. 79-80.

służbowych, wraz z obniżeniem pensji o 50%. Zawieszenie sędzi trwało 238 dni. W czerwcu 2021 roku przywrócono ją do orzekania, przy czym prezes sądu przeniósł ją z wydziału odwoławczego, w którym orzekała przez 20 lat, do wydziału pierwszej instancji. Sprawa karna została ostatecznie umorzona w styczniu 2022 roku; kolejny rok i 7 miesięcy sędzia Morawiec musiała czekać na umorzenie postępowania dyscyplinarnego, które prowadził wobec niej rzecznik dyscyplinarny⁷¹⁹.

Służby specjalne wykorzystano także wobec **Waldemara Żurka** (sędzia Sądu Okręgowego w Krakowie, obecnie Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny), co zostało szerzej opisane w dalszej części Raportu.

7. IZBA DYSCYPLINARNA/IZBA ODPOWIEDZIALNOŚCI ZAWODOWEJ

Działająca przez prawie 4 lata **Izba Dyscyplinarna (2018-2022) stanowiła kluczowe ogniwo zinstytucjonalizowanego systemu represji**. Organ ten, obsadzony osobami wybranymi przez wadliwie powołaną KRS, otrzymującymi wynagrodzenie o 40% wyższe od pozostałych sędziów, został jednoznacznie negatywnie oceniony przez europejskie trybunały. Nie dając jakichkolwiek gwarancji niezależności i bezstronności, odpowiadał za uchylanie sędziom immunitetów, zawieszał ich w czynnościach służbowych i karał obniżeniem wynagrodzenia na czas trwania zawieszenia. Sposób działania ID dobrze ilustruje przypadek **prof. Włodzimierza Wróbla, sędziego SN**.⁷²⁰

Prof. Wróbel jako sędzia sprawozdawca wygłosił ustne uzasadnienie uchwały trzech połączonych izb SN⁷²¹. Był również kontrkandydatem prof. Małgorzaty Manowskiej, powołanej z udziałem KRS w niekonstytucyjnym składzie, na stanowisko Pierwszego Prezesa SN – jako jedyny uzyskał poparcie większości

⁷¹⁹ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędzi Beaty Morawiec, a także w *Wymiar sprawiedliwości pod presją*, op. cit., s. 121-124.

⁷²⁰ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą SSN Włodzimierza Wróbla, *Państwo, które karze. Czyli naciski i represje wobec sędziów i prokuratorów*, Komitet Obrony Sprawiedliwości, 2023, s. 40.

⁷²¹ Spośród sędziów SN sprawy o uchylenie immunitetu były kierowane również wobec Józefa Iwulskiego, Marka Pietruszyńskiego i Andrzeja Stępki.

sędziów w wyborach kandydatów. Prokuratura Krajowa dążyła do postawienia mu zarzutów w związku z wydanym przez niego orzeczeniem. Miały one dotyczyć sprawy, w której SN uchylił w październiku 2019 roku wyrok SO w Zamościu z lutego 2018 roku wobec mężczyzny skazanego na 2 lata pozbawienia wolności za spowodowanie wypadku w ruchu lądowym ze skutkiem śmiertelnym. Skład orzekający, zdaniem Prokuratury Krajowej, miał nie sprawdzić, czy kara jest już wykonywana i tym samym doprowadzić do tego, że mężczyzna spędził bezprawnie ponad miesiąc w zakładzie karnym. W sprawie sędziego Wróbla wybrzmiał silny sprzeciw środowiska prawniczego.⁷²².

Zdjęcie przedstawiające sędziów Sądu Najwyższego podczas podejmowania uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego, archiwum prywatne Fundacji Wolne Sądy

31 maja 2021 roku ID, po wielogodzinnym, niejawnym posiedzeniu, nie wyraziła zgody na pociągnięcie sędziego Wróbla do odpowiedzialności karnej.

⁷²² J. Szymczak, Bodnar: "To jawna kpina z państwa prawa". Konferencja w obronie sędziego Wróbla, „OKO.press” 31 maja 2021, <https://oko.press/konferencja-w-obronie-sedziego-wrobla-jawna-kpina-z-panstwa-prawa>

Uzasadniający decyzję Adam Tomczyński wskazał w ustnych motywach, że sędzia Wróbel powinien odpowiadać dyscyplinarnie, a nie karnie.

Prokuratura wniosła odwołanie, ale rozprawa odwoławcza w ID – chociaż wyznaczona na 9 lutego 2022 roku – została odwołana bez podania przyczyny. Należy jednak zauważyć, że dzień wcześniej ETPCz wydał zabezpieczenie nakazujące ID powstrzymanie się od działań w sprawie sędziego Wróbla⁷²³. Trybunał w Strasburgu postanowił, że polskie państwo powinno zapewnić, by postępowanie dotyczące uchylecia immunitetu sędziego Wróbla odbywało się zgodnie z wymogami rzetelnego procesu, oraz by żadna decyzja nie została podjęta przez ID do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia skarg przez Trybunał⁷²⁴. Następnie IOZ miała rozpoznać odwołanie Prokuratury Krajowej w październiku 2024 roku, jednak rozprawę odroczone, a Prokuratura Krajowa umorzyła śledztwo w listopadzie 2024 roku, przyznając, że nie istniały podstawy do ścigania sędziego⁷²⁵.

Podkreślić należy raz jeszcze, że przedstawione powyżej zestawienie spraw nie ma charakteru wyczerpującego, a kryterium selekcji przypadków stanowiła ich przydatność do zilustrowania mechanizmu represji. ID odpowiadała również za uchYLECIE immunitetów lub zawieszenie innych niezależnych sędziów, którzy zostali wspomniani powyżej. Immunitetu została pozbawiona np. sędzia Beata Morawiec – wraz z zawieszeniem i obniżeniem wynagrodzenia o połowę. ID zawiesiła także sędziego Piotra Gąciarka, obniżając jego wynagrodzenie o 40%. Podobne kroki były podejmowane również wobec innych sędziów, których przypadki nie zostały opisane w niniejszym raporcie.

Ławnicy w Sądzie Najwyższym

⁷²³ Zob. ETPCz, *Wróbel przeciwko Polsce* (skarga nr 6904/22), postanowienie z dnia 8 lutego 2022 roku.

⁷²⁴ K. Sobczak, K. Żaczekiewicz-Zborska, *ETPC ostrzega, Izba Dyscyplinarna nie orzeka w sprawie sędziego Wróbla*, „Prawo.pl”, 9 lutego 2022, zob. <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/izba-dyscyplinarna-ws-sedziego-wrobla-ostrezenie-etpc,513360.html>.

⁷²⁵ M. Jałoszewski, *Prokuratura Krajowa oczyściła z zarzutów sędziów SN Wróbla, Pietruszyńskiego i Stępkę*, „OKO.press”, 7 listopada 2024, zob. <https://oko.press/prokuratura-krajowa-oczyscila-z-zarzutow-sedziow-sn-wrobla-pietruszynskiego-i-stepke>

Analizując rolę odgrywaną SN w systemie represji, warto wskazać na postępowanie pełniące funkcję Pierwszej Prezes SN prof. Małgorzaty Manowskiej względem ławników w tym sądzie. Na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o SN został zapewniony udział czynnika społecznego w ramach funkcjonowania SN: zgodnie z art. 59, ławnicy – wybierani przez Senat w głosowaniu jawnym na 4-letnią kadencję – uczestniczą w rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych oraz niektórych spraw dyscyplinarnych. W ramach działalności orzeczniczej mają oni takie same uprawnienia jak sędziowie: są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.

Jesienią 2022 roku Senat wybrał na czteroletnią kadencję 30 ławników Sądu Najwyższego. Kandydatury zdecydowanej większości wyłonionych wtedy ławników – 26 osób – zostały zgłoszone przez Komitet Obrony Demokracji. Małgorzata Manowska konsekwentnie składała wnioski o odwołanie ławników II kadencji wybranych przez Senat w 2022 roku, zarzucając im niewykonywanie obowiązków ławnika w związku z faktem, że odmawiali oni orzekania w składach obejmujących sędziów powoływanych z udziałem niekonstytucyjnej KRS (tzw. neo-KRS)⁷²⁶. Senat tych wniosków nie uwzględnił.⁷²⁷

Podejmowała także próby kwestionowania wyboru ławników II kadencji co dobrze ilustruje pismo ze stycznia 2023 roku do Marszałka Senatu Tomasza Grodzkiego, w którym zasugerowała ponowny wybór części ławników⁷²⁸. Wskazała także na ich zaangażowanie polityczne (były to osoby zgłoszone przez Komitet Obrony Demokracji) i brak rękopisami nieskazitelnego charakteru.

⁷²⁶ Mateusz Mikowski, *Walka o odwołanie ławników Sądu Najwyższego trwa. Małgorzata Manowska składa kolejne wnioski*, „Rzeczpospolita”, 22 października 2024 r., patrz: <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art41332071-walka-o-odwolanie-lawnikow-sadu-najwyzszego-trwa-malgorzata-manowska-sklada-kolejne-wnioski>

⁷²⁷ *Spór o ławników SN. Senat odrzuca wnioski prezes Manowskiej*, www.tvp.info, 29.10.2025, <https://www.tvp.info/89740207/senat-odrzuca-wnioski-prezes-manowskiej-nie-zgodzil-sie-na-odwolanie-pieciu-lawnikow-sadu-najwyzszego>, [dostęp: 29.12.2025].

⁷²⁸ List Pierwszej Prezes Sądu Najwyższego Małgorzaty Manowskiej do Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej Tomasza Grodzkiego z 4 stycznia 2023 r., PP I.071.4.1.2023.

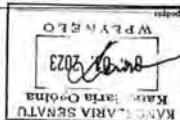

SĄD NAJWYŻSZY
Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

dr hab. Małgorzata Manowska

PI 021.4.1.2023

Warszawa, 4 stycznia 2023 r.

Sz. Pan
Prof. dr hab. Tomasz Grodzki
Marszałek
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

w odpowiedzi na uchwałę Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 października 2022 r. w sprawie wyboru ławników Sądu Najwyższego (M.P. z 2022 r. poz. 987) informuję, że po zapoznaniu się z jej treścią, tj. listą wybranych ławników Sądu Najwyższego na kadencję 2023-2026, powzięłam poważne i uzasadnione wątpliwości co do legalności wyboru dokonanego przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do znacznej części osób wskazanych do pełnienia tej funkcji.

Zgodnie z art. 59 § 3 pkt 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904 t.j.) ławnikiem Sądu Najwyższego może być osoba, która odznacza się cechą nieskazitelnego charakteru. Wymóg ten jest wprowadzicie przesłanką ocenną, ale jednocześnie materialnoprawną i często występuje w aktach prawa publicznego. Odnoszony jest m.in. do sędziów, prokuratorów, ale także adwokatów i radców prawnych. Z uwagi na fakt, że ławnicy Sądu Najwyższego biorą udział w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości na równi z sędziami zawodowymi, przesłanka ta w odniesieniu do nich musi być interpretowana tak samo, jak w odniesieniu do sędziów zawodowych. W świetle jednej z podstawowych zasad wykładni językowej, tj. nakazem konsekwencji terminologicznej (zawartej w § 9 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. 2016 r. poz. 283 t.j.) określonym wyrażeniami używanymi przez prawodawcę należy nadawać tożsame znaczenie. Tym samym kryteria odnoszone np. do sędziów zawodowych w zakresie przesłanki nieskazitelnego charakteru powinny być tak samo odnoszone do ławników Sądu Najwyższego, skoro prawodawca tożsamej cechy wymaga od kandydata na stanowisko ławnika SN. Zgodnie z poglądami doktryny nieskazitelny charakter może być definiowany kryterialnie jako zestaw cech: uczciwości, pracowitości, nieposzlakowanej opinii, zrównoważonych opinii, sumienności, odwagi, cierpliwości, wysokiej kultury osobistej, inteligencji, uprzejmości, samokrytyki, otwartości intelektualnej oraz posiadania wewnętrznego poczucia niezależności (por. M. Łaskowski, Ustawowe pojęcie „nieskazitelnego charakteru”, Prokuratura i Prawo 2008, nr 6, s. 52).

Podstawowa wątpliwość Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego co do legalności dokonanego przez Senat RP wyboru ławników Sądu Najwyższego na lata 2023-2026 wiąże się

Sąd Najwyższy, Plac Krasińskich 24/46, 00-951 Warszawa, tel. 22 530 83 27, fax 22 530 90 38, e-mail: biuro@sn.pl, www.sn.pl

z ujawnioną, publiczną i najczęściej polityczną zaangażowaniem znacznej części wybranych osób. Mam na myśli działalność Przemysława Wiszniewskiego, Małgorzaty Danuty Figli-Tomińskiej, Stanisława Adamskiego, Magdaleny Bielskiej, Sylwii Anieli Bogusz, Izabeli Fularz, Grzegorza Gołębiowskiego, Piotra Kaliszka, Grzegorza Arkadiusza Kolki, Romana Piotrowskiego, Jarosława Mikołaja Pluciennika, Sławy Krystyny Rafalak, Anny Janiny Schmidt-Fic, Roberta Szczerbaniaka, Anity Czarnieckiej, Sławomira Dariusza Majdańskiego, Moniki Anny Szafranec, Ewy Wiesławy Topór-Nawareckiej.

W/w osoby w ocenie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego nie dają rękami nieskazitelnego charakteru a ich udział w konkretnych postępowaniach może narażać sąd na zarzut braku bezstronności. Publiczna aktywność w/w osób, polegająca na ujawnianiu skrajnych i jednostronnych opinii politycznych podważać będzie zaufanie co do bezstronności i apolityczności Sądu Najwyższego. Pośrednio zatem godzić będzie nie tylko w wizerunek i pozycję Sądu Najwyższego, ale też całego wymiaru sprawiedliwości.

Należy również zwrócić uwagę, że wybór osób tak jawnie zaangażowanych w działalność polityczną bezspornie narusza standard prawa do rzetelnego procesu sądowego, o którym mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, ale także w art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Niezależnie od prawnego standardu bezstronności sądu pozostaje jeszcze kwestia społecznego odbioru składu sędziowskiego, w którym zasiadać mogą ławnicy SN, którzy są publicznie zaangażowani w bieżącą działalność polityczną w sposób naruszający zasady etyki, których przestrzegania należy oczekiwać od ławników. Takie okoliczności stoją w sprzeczności z wymogiem nieskazitelnego charakteru osoby, która może być ławnikiem SN, wymienionym w art. 59 § 3 pkt 2 ustawy o SN.

Wierząc, że troska o dobro wymiaru sprawiedliwości oraz o powagę instytucji publicznych jest dążeniem obu instytucji władzy publicznej, uczestniczących w procesie wyboru ławników Sądu Najwyższego, tj. Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sądu Najwyższego, uprzejmie proszę Pana Marszałka o przeanalizowanie powyżej zasygnalizowanej kwestii i rozważenie konieczności ponownego wyboru przynajmniej części ławników Sądu Najwyższego wybranych uchwałą Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 października 2022 r. w sprawie wyboru ławników Sądu Najwyższego.

z poważaniem

Pismo Małgorzaty Manowskiej do Marszałka Senatu Tomasza Grodzkiego z dnia 4 stycznia 2023 roku

Ze względu na niedopuszczanie ławników II kadencji do orzekania, w większości spraw rozpoznawanych przez SN uczestniczyli ławnicy I kadencji (2018-2022), mimo że po upływie kadencji mieli prawo tylko do zakończenia wcześniej rozpoczętych spraw.⁷²⁹

⁷²⁹ Zob. Agata Łukaszewicz, *Dyscyplinarki w SN w zawieszeniu*, „Rzeczpospolita”, 31 stycznia 2023 r., patrz: <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art37869021-dyscyplinarki-w-sn-w-zawieszeniu>

8. TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

Trybunał Konstytucyjny ma szczególną rolę w zakresie ochrony praw obywatela. Wyraża się to w jego kompetencjach do kontroli zgodności ustaw z Konstytucją, która zawiera katalog praw i wolności człowieka i obywatela (rozdział II), jak również do rozpoznawania indywidualnych skarg konstytucyjnych wnoszonych przez obywateli. W okresie 2015-2023 TK znalazł się jednak w głębokim kryzysie. Jego legitymizacja została znacząco osłabiona przez udział w orzekaniu **tzw. sędziów dublerów – czyli osób wybranych do TK w 2015 roku przez nowy Sejm** VIII kadencji, w którym większość miał obóz Zjednoczonej Prawicy, na miejsca już obsadzone przez poprzedni Sejm. ETPCz jednoznacznie wypowiedział się na ten temat w wyroku w sprawie *Xero Flor*, stwierdzając, że udział w składzie orzekającym TK sędziego, który został wybrany w sposób dotknięty poważnymi nieprawidłowościami oznacza naruszenie prawa do niezależnego sądu ustanowionego ustawą gwarantowaną w art. 6 EKPCz⁷³⁰.

Od tego momentu TK prowadził budzącą wątpliwości działalność orzeczniczą, dokonując rozstrzygnięć takich jak np. rozstrzygnięcie z 22 października 2020 roku (sygn. K 1/20), w którym stwierdził niekonstytucyjność art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, przewidującego, że przerwanie ciąży może być dokonane przez lekarza w przypadku, gdy „badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu”⁷³¹.

⁷³⁰ ETPCz, *Xero Flor przeciwko Polsce*, skarga nr 4907/18, wyrok z 7 maja 2021 roku.

⁷³¹ Zob. R. Adamus, *Przesłanka eugeniczna (embriopatologiczna) jako przesłanka legalnego przerywania ciąży – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 roku (K 1/20)*, „Palestra.pl” 11/2020, zob. <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/11-2020/artyku/przeslanka-eugeniczna-embriopatologiczna-jako-przeslanka-legalnego-przerywania-ciazy-glosa-do-wyroku-trybunalu-konstytucyjnego-z-22.10.2020-roku-k-1-20>.

TK czynnie zarazem kontestował orzeczenia europejskich trybunałów, które występowały w obronie praw jednostki. W wyroku z 14 lipca 2021 roku (sygn. P 7/20) zakwestionował legalność postanowienia tymczasowego przez TSUE w sprawie zawieszenia Izby Dyscyplinarnej, stwierdzając, że nie ma on kompetencji do oceny zmian w polskim systemie sądownictwa i przedstawiając argumentację rażąco sprzeczną z brzmieniem art. 19 ust. 1 zd. 2 TUE i jego interpretacją w orzecznictwie oraz doktrynie. Natomiast 7 października 2021 roku (sygn. K 3/21) TK, w sposób absolutnie bezprecedensowy w skali UE⁷³², zakwestionował zasadę pierwszeństwa prawa unijnego, stanowiącą część tzw. *acquis* (unijnego dorobku prawnego), do którego przestrzegania zobowiązała się Polska, przystępując do Unii Europejskiej w 2004 roku., Znamienne było również stwierdzenie niekonstytucyjności art. 6 EKPCz gwarantującego obywatelom prawo do sądu w dwóch sprawach zainicjowanych przez Prokuratora Generalnego. TK stwierdził, że w zakresie, w jakim art. 6 EKPCz pozwala strasburskiemu trybunałowi oceniać legalność powoływania sędziów TK (wyrok z 24 listopada – K 6/21) oraz status sędziów powołanych przez Prezydenta RP na wniosek KRS (wyrok z 10 marca 2022 roku – sygn. K 7/21), nie jest on do pogodzenia z polską ustawą zasadniczą. Co istotne, wspomniane orzeczenia w sprawach K 3/21 oraz K 7/21 zostały wydane z udziałem co najmniej jednego spośród tzw. sędziów dublerów. Komisja zauważa, że TK w swojej działalności orzeczniczej konsekwentnie dążył także do legitymizacji reform w zakresie pozycji ustrojowej i składu KRS wprowadzanych przez obóz Zjednoczonej Prawicy (rozstrzygnięcie z 20 czerwca 2017 roku, sygn. K 5/17, w składzie orzekającym z udziałem Mariusza Muszyńskiego- tzw. sędziego dublera, czy rozstrzygnięcie z 25 marca 2019 roku w sprawie połączonych wniosków KRS i grupy senatorów dotyczących przepisów regulujących powoływanie członków KRS, a także

⁷³² P. Rojek-Socha, *Rzecznik generalny TSUE: "Rebelia" polskiego TK narusza pierwszeństwo prawa unijnego*, „Prawo.pl”, 11 marca 2025, zob. <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/rzecznik-generalny-tsue-o-wyrokach-tk-z-14-lipca-i-7-pazdziernika-2021-r,531917.html>.

procedury odwoławczej od uchwał KRS w przedmiocie kandydatur na urząd sędziego sygn. K 12/18; w składzie orzekającym - Justyn Piskorski- tzw. sędzia dubler).

Wyrok Trybunału w sprawie C-448/23 z dnia 18 grudnia 2025 roku: **Nie respektując orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, polski Trybunał Konstytucyjny naruszył kilka podstawowych zasad prawa Unii.**

Trybunał zauważył, że wyrok polskiego Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r. narusza zasadę skutecznej ochrony sądowej, ponieważ wbrew orzecznictwu Trybunału odrzuca kompetencje sądów krajowych do kontroli zgodności z prawem procedur powoływania sędziów, w tym poprzez kontrolę uchwał KRS rekomendujących kandydatów do tego powołania, oraz do orzekania o wadliwości tych procedur. Podobnie w wyroku z 14 lipca 2021 r. polski Trybunał Konstytucyjny naruszył tę zasadę, gdyż odmówił uznania wiążącego skutku nałożonych przez Trybunał środków tymczasowych odnoszących się do ustroju i właściwości polskich sądów oraz trybu postępowania przed tymi sądami. **Sporne wyroki podważają również zasadnicze cechy porządku prawnego Unii, ponieważ odrzucają zasady autonomii, pierwszeństwa, skuteczności i jednolitego stosowania prawa Unii, a także zasadę wiążącego skutku orzecznictwa Trybunału, przez co uniemożliwiają polskim organom publicznym stosowanie norm prawa pierwotnego Unii.** Trybunał przypomniał, że **Polska nie może powoływać się na swoją tożsamość konstytucyjną, aby uchylić się od respektowania wspólnych wartości zapisanych w art. 2 TUE, takich jak państwo prawne, skuteczna ochrona sądowa i niezależność wymiaru sprawiedliwości.** Wartości te stanowią bowiem podstawę samej tożsamości Unii, do której Polska przystąpiła dobrowolnie. Po akcesji wartości te znajdują swój konkretny wyraz w prawnie wiążących zobowiązaniach, od których państwa członkowskie nie mogą się uchylić. **Ponadto sądy krajowe nie mogą jednostronnie określać zakresu i granic kompetencji przyznanych Unii.** Kwestie te niewątpliwie wymagają wykładni prawa Unii i w ramach ustanowionego w traktatach systemu sądowniczego Unii podlegają wyłącznie właściwości sądów

Unii. W szczególności autonomia i skuteczność porządku prawnego Unii stoją na przeszkodzie wszelkiej zewnętrznej kontroli orzeczeń Trybunału wydanych w kontekście wykonywania jego wyłącznej kompetencji do dokonywania ostatecznej i wiążącej wykładni prawa Unii oraz do kontroli zgodności z prawem aktów Unii. Ewentualne wątpliwości sądów krajowych co do zakresu kompetencji Unii lub ważności aktu prawa Unii ze względu na to, że wykracza on poza sferę kompetencji Unii lub też narusza wymóg poszanowania przez Unię tożsamości narodowej państw członkowskich, mogą zostać rozwiane jedynie poprzez dialog z Trybunałem w ramach procedury prejudycjalnej. Dotyczy to również sytuacji, w której wątpliwości te dotyczą dokonanej przez Trybunał wykładni prawa Unii. **Wreszcie Trybunał stwierdził, że powołanie trzech sędziów polskiego Trybunału Konstytucyjnego w grudniu 2015 r. oraz jego Prezes w grudniu 2016 r. naruszało podstawowe reguły dotyczące procedur nominacyjnych w Polsce. Z tego powodu polski Trybunał Konstytucyjny nie spełnia wymogów niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu prawa Unii.**

STUDIUM PRZYPADKÓW

W niniejszej części rozdziału zostaną odrębnie omówione przypadki sędziów Igora Tuleyi, Pawła Juszczyszyna i Waldemara Żurka. Takie odwrócenie perspektywy i skupienie się w tym miejscu na punkcie widzenia ofiar zamiast sprawców ma na celu uporządkowanie dotychczasowej analizy poprzez pokazanie, w jaki sposób omawiane mechanizmy represji były kumulowane i wykorzystywane łącznie przeciwko poszczególnym sędziom. Zarazem sprawy tych właśnie sędziów mają szczególny symboliczny wymiar – zyskały znaczący rozgłos w Polsce i za granicą, co pozwoliło wskazanym tu osobom stać się jednymi z najbardziej rozpoznawalnych powszechnie postaci broniących niezależności sądownictwa

1. Wezwanie do złożenia wyjaśnień przez wiceprezesa SO w Warszawie

Początek stosowania środków represyjnych wobec sędziego Igora Tuleyi wiązać należy z dopuszczeniem przez sędziego mediów do udziału w posiedzeniu w sprawie politycznie niewygodnej dla ówczesnego obozu władzy. Sprawa ta dotyczyła nieprawidłowości podczas głosowania w Sejmie RP nad ustawą budżetową na rok 2017. W dniu 16 grudnia 2016 roku po wykluczeniu z obrad posła Platformy Obywatelskiej Michała Szczerby przez Marszałka Sejmu Marka Kuchcińskiego, grupa posłów opozycyjnych rozpoczęła protest, blokując mównicę w Sali Posiedzeń Sejmu. Marszałek Sejmu zdecydował o przeniesieniu posiedzenia do Sali Kolumnowej, gdzie kontynuowano obrady z naruszeniem prawa, bez wymaganego kworum (nie dopuszczano posłów opozycji ani przedstawicieli mediów). Prokuratura dwukrotnie umarzała śledztwo w tej sprawie. 18 grudnia 2017 roku sędzia Tuleya uchylił decyzję prokuratury o umorzeniu śledztwa, przy czym rozpoznał zażalenie na posiedzeniu niejawnym i zezwolił mediom na rejestrację ustnych motywów rozstrzygnięcia sądu. Wcześniej zwrócił się do prokuratora i pełnomocników posłów o stanowisko w sprawie wniosku dziennikarzy o zgodę na nagrywanie posiedzenia i udział w nim⁷³⁴.

Sędzia Tuleya został w związku z tym wezwany do złożenia wyjaśnień przez ówczesnego wiceprezesa SO w Warszawie, Dariusza Drajewicza.

2. Wniosek o uchylenie immunitetu i zarzuty karne

26 lutego 2020 roku Prokuratura Krajowa wystąpiła z wnioskiem o uchylenie immunitetu sędziemu, by postawić mu zarzuty niedopełnienia obowiązków i przekroczenia uprawnień w związku z rzekomym „naruszeniem tajemnicy postępowania przygotowawczego”, do czego miało dojść poprzez dopuszczenie mediów do udziału w posiedzeniu 18 grudnia 2017 roku⁷³⁵.

⁷³³ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników za zgodą sędziego Igora Tuleyi; *Państwo, które karze. Czyli naciski i represje wobec sędziów i prokuratorów*, Komitet Obrony Sprawiedliwości, 2023, s. 33-35.

⁷³⁴ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników za zgodą sędziego Igora Tuleyi.

⁷³⁵ *Ibidem*.

3. Postępowanie przed Izbą Dyscyplinarną

9 czerwca 2020 roku ID, w składzie jednoosobowym Jacka Wygody, odmówiła zgody na pociągnięcie sędziego Tuleyi do odpowiedzialności karnej (uchwała o sygn. I DO 8/20). Uznano, że nie doszło do przekroczenia uprawnień, gdyż o jawności posiedzenia sądu mógł zadecydować sam sędzia.

Decyzję tę zaskarżyła prokuratura. 18 listopada 2020 roku ID zmieniła orzeczenie i prawomocnie zezwoliła na pociągnięcie sędziego Tuleyi do odpowiedzialności karnej, zawieszając go w obowiązkach oraz obniżając jego wynagrodzenie o 25% (uchwała II DO 74/20). Po tej decyzji prezes SO w Warszawie Piotr Schab oraz jego zastępca Przemysław Radzik odsunęli sędziego Tuleyę od orzekania, a następnie nie dopuszczali do pracy przez ponad 2 lata⁷³⁶.

Protest w obronie sędziego Igora Tuleyi, zdjęcie z archiwum Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia. Od lewej: Sędziowie Paweł Juszczyżyn, Urszula Żółtak, Igor Tuleya, Waldemar Żurek, Krystian Markiewicz

⁷³⁶ *Ibidem.*

4. Odmowa stawiennictwa i próba przymusowego doprowadzenia

Sędzia Tuleya trzykrotnie nie stawiał się na przesłuchanie w Prokuraturze Krajowej, pozostając jednak każdorazowo przed jej siedzibą w geście protestu przeciwko nielegalnym – jego zdaniem – decyzjom ID. W odpowiedzi, 15 marca 2021 roku prokuratura wystąpiła do ID z wnioskiem o jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie w celu postawienia mu zarzutów i przesłuchania go w charakterze podejrzanego.

22 kwietnia 2021 roku, po dwóch dniach posiedzenia prowadzonego do późnych godzin nocnych, ID (w składzie jednoosobowym z udziałem Adama Rocha) odmówiła zgody na zatrzymanie i siłowe doprowadzenie na przesłuchanie sędziego Igora Tuleyi, jednocześnie kwestionując w ustnym uzasadnieniu zasadność wcześniejszego uchylenia mu immunitetu. Pomimo tego orzeczenia sędzia pozostawał zawieszony i pozbawiony możliwości orzekania⁷³⁷. Prokuratura złożyła zażalenie na decyzję o odmowie wyrażenia zgody na siłowe doprowadzenie sędziego Tuleyi na przesłuchanie, które było rozpatrywane przez IOZ. 29 listopada 2022 roku IOZ prawomocnie odmówiła zgody na zatrzymanie Tuleyi, uznając, że nie popełnił on przestępstwa, a jego działania mieściły się w granicach prawa. W uzasadnieniu podkreślono, że nie istniało uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, a wcześniejsze działania prokuratury były niezasadne i powinny zostać zaniechane⁷³⁸.

5. Niedopuszczanie do pracy i odmowa respektowania zabezpieczeń wydanych w sprawie

Po uchwale ID z 18 listopada 2020 roku, sędzia Tuleya został odsunięty od orzekania przez władze SO w Warszawie. Regularnie stawiał się w siedzibie sądu gotowy do podjęcia pracy, jednak przez ponad 700 dni odmawiano mu dopuszczenia do wykonywania obowiązków służbowych⁷³⁹.

Sędzia Tuleya 2 czerwca 2021 roku wystąpił z wnioskiem o zabezpieczenie jego roszczeń i dopuszczenie do orzekania. 21 marca 2022 roku SO Warszawa-

⁷³⁷ *Ibidem*.

⁷³⁸ *Ibidem*.

⁷³⁹ *Ibidem*.

Praga wydał zabezpieczenie, w ramach którego zobowiązał SO w Warszawie do dopuszczenia go do wykonywania wszystkich praw i obowiązków służbowych (sygn. VII Pz 48/21). Tydzień później przed SO w Warszawie odbyło się zgromadzenie poparcia dla represjonowanego sędziego, który rano chciał oficjalnie powrócić do pełnienia obowiązków. Pomimo prawomocności orzeczenia, ówczesny wiceprezes sądu Przemysław Radzik odmówił jego wykonania. Dnia 29 kwietnia 2022 roku sędzia Tuleya złożył wniosek o wszczęcie egzekucji postanowienia o zabezpieczeniu przeciwko SO w Warszawie. Dnia 28 lipca 2023 roku – po ponad roku, w trakcie którego wniosek nie został rozstrzygnięty – SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie wydał postanowienie (sygn. I Co 1554/23), w którym wyznaczył SO w Warszawie termin jednego dnia na wykonanie opisanej w postanowieniu czynności. Kierownictwo SO było zobowiązane do wykonania postanowienia od chwili jego wydania (podpisania sentencji): sędziowie Schab i Radzik do lipca 2022 roku, natomiast sędzia Joanna Przanowska-Tomaszek (prezes SO w Warszawie od lipca 2022) od lipca 2022 roku⁷⁴⁰.

Sędzia Tuleya 14-krotnie składał wezwania do wykonania postanowienia o zabezpieczeniu w okresie od 24 marca 2022 roku do 25 listopada 2022 roku. 5 kwietnia 2022 roku wniósł on pozew do SR dla Warszawy Żoliborza w Warszawie z roszczeniem o ustalenie, że przysługują mu wszystkie prawa i obowiązki służbowe wynikające z powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego SO w Warszawie. 20 września 2022 r. do tego samego sądu wniósł natomiast pozew o zasądzenie od SO w Warszawie odszkodowania z tytułu stosowania wobec niego mobbingu⁷⁴¹. W sierpniu 2022 roku sędzia nadal nie został dopuszczony do orzekania i złożył zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa przekroczenia uprawnień przez kierownictwo sądu. 5 sierpnia 2022 roku sędzia Przanowska-Tomaszek wydała decyzję o dopuszczeniu sędziego Tuleyi do pracy, ale jednocześnie skierowała go na przymusowy urlop wypoczynkowy – w praktyce uniemożliwiło mu to powrót do orzekania⁷⁴². Równolegle, Piotr Schab, wtedy

⁷⁴⁰ *Ibidem*.

⁷⁴¹ *Ibidem*.

⁷⁴² *Ibidem*.

prezes SA w Warszawie, wydał zarządzenie uchylające decyzję o dopuszczeniu sędziego Tuleyi do orzekania w ramach rzekomego sprawowania wewnętrznego nadzoru administracyjnego nad SO w Warszawie⁷⁴³.

W listopadzie 2022 roku, IOZ – działająca w legalnym składzie – odrzuciła zażalenie prokuratury wniesione na postanowienie o odmowie przymusowego doprowadzenia sędziego Tuleyi i uznała, że nie popełnił on przestępstwa (sygn. II ZIZ 4/22). Sędzia został przywrócony do orzekania po 740 dniach zawieszenia⁷⁴⁴.

6. Postępowania dyscyplinarne i czynności podejmowane przez rzeczników dyscyplinarnych

Rzecznicy dyscyplinarni podejmowali wielokrotnie czynności w stosunku do sędziego Tuleyi. Przykładowo 9 sierpnia 2018 roku Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Michał Lasota wezwał sędziego Tuleyę do złożenia pisemnego oświadczenia w sprawie jego wypowiedzi w programie „Fakty po Faktach” z lipca tego samego roku w programie TVN24, w której sędzia krytycznie oceniał zmiany w sądownictwie i w składzie KRS. 5 dni później sędzia Lasota wezwał sędziego do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego ujawnienia bez zezwolenia wiadomości z prowadzonej przez niego sprawy VIII Kp 1335/17. 8 października 2018 roku Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Przemysław Radzik wezwał natomiast sędziego Tuleyę do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego udziału sędziego w spotkaniu w Europejskim Centrum Solidarności 28 września 2018 roku. Co więcej, tego samego dnia sędzia Radzik wezwał sędziego Tuleyę do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego jego udziału 30 września 2018 roku w spotkaniu z obywatelami w Lublinie⁷⁴⁵. W październiku 2018 roku sędzia Tuleya został również wezwany do złożenia wyjaśnień przez sędziego Radzika w związku ze swoim wystąpieniem w programie „Fakty po Faktach”, gdzie skrytykował upolitycznienie nowej KRS. Przestuchanie przeprowadzono bez udziału pełnomocnika, którego nie dopuszczono do czynności⁷⁴⁶. 29 listopada

⁷⁴³ *Ibidem*.

⁷⁴⁴ *Ibidem*.

⁷⁴⁵ *Ibidem*.

⁷⁴⁶ *Ibidem*.

2018 roku sędzia Lasota wezwał natomiast sędziego Tuleyę do złożenia pisemnego oświadczenia dotyczącego możliwego „ekscesu orzeczniczego”, który miało stanowić wystąpienie z pytaniem prejudycjalnym do TSUE⁷⁴⁷.

7. Zakazanie podjęcia dodatkowego zajęcia

Ograniczono również działalność dydaktyczną sędziego Tuleyi na uczelni Koźmińskiego w Warszawie oraz w Szkole Prawa Procesowego Ad Exemplum. We wrześniu 2021 roku sędzia Przemysław Radzik sprzeciwił się podjęciu przez Igora Tuleyę zajęć, ponieważ miałyby to „przynieść ujmę godności sędziego” ze względu na jego zawieszenie w obowiązkach. Dodatkowo Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Przemysław Radzik wyraził zastrzeżenia wobec publikowania przez niego felietonów na stronie radia internetowego „Halo Radio”, argumentując, że taka działalność osłabia zaufanie do bezstronności sędziego⁷⁴⁸.

W sprawie sędziego Tuleyi ETPCz wydał wyrok 6 lipca 2023 roku, w którym stwierdził, że postępowania dyscyplinarne prowadzone przez ID, która nie stanowiła niezależnego i bezstronnego sądu, naruszały art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁷⁴⁹. Co więcej, orzekł również naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego (art. 8) w związku z negatywną kampanią medialną prowadzoną wobec sędziego, a także wolności wypowiedzi (art. 10), zważywszy że represje wymierzone w niego były odpowiedzią na publiczną krytykę reform sądownictwa.

Paweł Juszczyżyn (sędzia Sądu Rejonowego w Olsztynie, delegowany do Sądu Okręgowego w Olsztynie)⁷⁵⁰

⁷⁴⁷ *Ibidem*.

⁷⁴⁸ *Ibidem*.

⁷⁴⁹ ETPCz, *Tuleya przeciwko Polsce*, skargi nr 21181/19 i 51751/20, wyrok z 6 lipca 2023 roku.

⁷⁵⁰ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Pawła Juszczyżyna; *Państwo, które karze. Czyli naciski i represje wobec sędziów i prokuratorów*, Komitet Obrony Sprawiedliwości, 2023, s. 18-21.

1. Odwołanie delegacji

SO w Olsztynie, do którego delegowany był sędzia Paweł Juszczyzsyn z Sądu Rejonowego, był pierwszym, który na bazie wyroku TSUE z 19 listopada 2019 roku, przeprowadził badanie, czy udział w składzie orzekającym sędziego powołanego z udziałem KRS w składzie niezgodnym z konstytucją może prowadzić do nieważności postępowania⁷⁵¹.

W celu wyjaśnienia wątpliwości co do statusu członków KRS, 20 listopada 2019 roku sędzia Juszczyzsyn wydał postanowienie nakazujące Szefowej Kancelarii Sejmu, Agnieszce Kaczmarskiej, ujawnienie list poparcia dla kandydatów na członków KRS. Dwa dni po publikacji tej decyzji, 25 listopada 2019 roku, Minister Sprawiedliwości Zbigniew Ziobro odwołał w trybie pilnym jego delegację do Sądu Okręgowego – bez podania przyczyny. Informując o motywach swojej decyzji, Ziobro zarzucił publicznie sędziemu Juszczyzsynowi „bawienie się w politykę”, „anarchizację sądownictwa” i „podważanie fundamentów ustrojowych” – wypowiedź ta miała charakter piętnujący oraz poniżający⁷⁵².

2. Wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

Tydzień później Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego sędzia Michał Lasota wszczął wobec sędziego Juszczyzsyna postępowanie dyscyplinarne, uznając, że wydane przez niego postanowienie stanowiło przekroczenie uprawnień. Dodatkowo uznał, że oświadczenie medialne sędziego, w którym podkreślił znaczenie prawa do rzetelnego procesu⁷⁵³, stanowiło delikt dyscyplinarny. W tym samym komunikacie Lasota poinformował o przedstawieniu sędziemu dwóch kolejnych zarzutów popełnienia deliktów dyscyplinarnych – dotyczących rzekomego podania nieprawdy we wnioskach o wyłączenie go od udziału w innych postępowaniach. Rzecznik Dyscyplinarny Piotr Schab w odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie ocenił postępowanie sędziego

⁷⁵¹ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Pawła Juszczyzsyna.

⁷⁵² *Ibidem*.

⁷⁵³ Oświadczenie sędziego Pawła Juszczyzsyna z 26 listopada 2019 roku, zob. <https://komitetobronysprawiedliwosci.pl/wpis-wokanda/oswiadczenie-sedziego-pawla-juszczyzsyna/>.

Juszczyszyna jako „zeterminowane działanie przeciw strukturom państwowym”⁷⁵⁴.

3. Zawieszenie przez prezesa sądu i decyzje ID

29 listopada 2019 roku, sędzia Maciej Nawacki – prezes SR w Olsztynie nominowany przez Zbigniewa Ziobrę i członek wadliwie powołanej KRS – zawiesił sędziego Juszczyszyna w pełnieniu czynności służbowych na miesiąc ze skutkiem natychmiastowym⁷⁵⁵. 23 grudnia 2019 roku ID uchyliła w I instancji tę decyzję, formalnie przywracając sędziego do orzekania (uchwała I DSS /19).

Od decyzji ID odwołanie złożył Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego sędzia Michał Lasota – mimo że przepis art. 131 § 4 PUSP ogranicza możliwość wniesienia środka odwoławczego przez rzecznika dyscyplinarnego na uchwałę o uchylenie zarządzenia o przerwie w wykonywaniu czynności tylko do przypadków, gdy zarządzenie to dotyczy sędziego-prezesa sądu⁷⁵⁶. 4 lutego 2020 roku ta sama Izba w II instancji zawiesiła sędziego w czynnościach służbowych oraz obniżyła na ten czas jego wynagrodzenie o 40 proc. W uzasadnieniu uchwały podniesiono, że sędzia Juszczyszyn „dopuścił się (...) złamania przepisów konstytucji, podważając konstytucyjny porządek prawny i wydając postanowienie poza uprawnieniami przyznanymi mu przez prawo” (uchwała II DO 1/20).

Powyższa uchwała została wydana wbrew przywoływanej powyżej uchwale trzech izb SN. Była ona jednak utrzymywana na stronie SN w oryginalnej postaci – mimo nakazania przez SO w Olsztynie 10 maja 2021 roku Skarbowi Państwa – Pierwszej Prezes SN oraz Skarbowi Państwa – Prezesowi ID opatrzenia jej adnotacją o wstrzymaniu skuteczności i wykonalności na czas trwania postępowania o ustalenie, że nie jest ona orzeczeniem SN⁷⁵⁷. 30 lipca 2021 roku SO w Olsztynie ustalił, że uchwała ID nie stanowi orzeczenia SN i nakazał usunięcie jej ze strony internetowej SN oraz zakazanie podawania jej do publicznej

⁷⁵⁴ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Pawła Juszczyszyna.

⁷⁵⁵ *Ibidem*.

⁷⁵⁶ *Ibidem*.

⁷⁵⁷ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Pawła Juszczyszyna.

wiadomości w przyszłości (sygn. I C 593/21)⁷⁵⁸. Pełniąca obowiązki Pierwszej Prezes SN Małgorzata Manowska nie zastosowała się jednak do wyroku; na zmianę jej postawy nie wpłynęło również wszczęcie postępowania przymuszającego na mocy postanowienia SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23 stycznia 2023 roku (sygn. I Cz 139/22)⁷⁵⁹.

4. Odmowa wykonania orzeczeń przywracających sędziego do pracy

W oparciu o rozstrzygnięcie zawarte w cytowanej powyżej uchwale ID, władze SR w Olsztynie nie dopuszczały sędziego Juszcyszyna do pracy przez ponad 28 miesięcy⁷⁶⁰. Sędzia Juszcyszyn stawiał się w siedzibie SR w Olsztynie celem podjęcia pracy i systematycznie zgłaszał prezesowi gotowość do podjęcia czynności służbowych⁷⁶¹.

Sędzia Juszcyszyn podejmował w tym czasie działania, które miały umożliwić mu powrót do wykonywania pracy. 21 marca 2021 roku złożył przeciwko SR w Olsztynie wniosek o zabezpieczenie roszczeń o ustalenie, że przysługują mu wszystkie prawa i obowiązki służbowe wynikające z powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego SR w Olsztynie oraz o nakazanie SR w Olsztynie dopuszczenia go do wykonywania wszystkich praw i obowiązków służbowych przysługujących mu z tytułu pełnienia urzędu⁷⁶². 14 kwietnia 2021 roku SR w Bydgoszczy, w ramach zabezpieczenia, nakazał prezesowi SR w Olsztynie dopuścić sędziego Juszcyszyna do wykonywania obowiązków (VII Po 16/21). Sąd w szczególności nakazał, by sędzia był uwzględniany przez olsztyński sąd w wyznaczaniu terminów rozpraw i posiedzeń oraz w przydzielaniu spraw. Jednak Maciej Nawacki, prezes SR w Olsztynie, nie uznał tego orzeczenia i nie dopuścił sędziego Juszcyszyna do wykonywania obowiązków w sądzie⁷⁶³. 20 kwietnia 2021 roku sędzia Juszcyszyn wniósł o wszczęcie egzekucji świadczeń niepieniężnych z

⁷⁵⁸ Wyrok zaoczny został utrzymany w mocy wyrokiem SO w Olsztynie z dnia 28 grudnia 2021 roku.

⁷⁵⁹ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Pawła Juszcyszyna.

⁷⁶⁰ *Ibidem*.

⁷⁶¹ *Ibidem*.

⁷⁶² *Ibidem*.

⁷⁶³ *Ibidem*.

postanowienia o zabezpieczeniu, tj. dopuszczenie go do pracy. 4 maja 2021 roku skierował natomiast pozew przeciwko SR w Olsztynie o ustalenie, że uchwała o jego zawieszeniu nie wpływa na prawa i obowiązki sędziego i o dopuszczenie go do pracy – powództwo to zostało uwzględnione 17 grudnia 2021 roku przez SR w Bydgoszczy, jednak decyzja nakazująca dopuszczenie sędziego Juszczyżyna do orzekania (sygn. VII P 253/21) również nie została wykonana przez Prezesa SR w Olsztynie⁷⁶⁴.

20 grudnia 2021 r. sędzia Krzysztof Krygielski, działając jako wiceprezes SR w Olsztynie, zarządził dopuszczenie sędziego Juszczyżyna do orzekania. Zaledwie po kilku godzinach wykonywania przez sędziego obowiązków służbowych, Minister Sprawiedliwości ponownie powołał na stanowisko prezesa SR Macieja Nawackiego (jego poprzednia kadencja wygasta w grudniu 2021 roku), który to niezwłocznie anulował decyzję o przywróceniu sędziego do orzekania. Sędziemu Krygielskiemu, który nakazał przywrócenie sędziego Juszczyżyna do orzekania, postawiono zarzuty dyscyplinarne⁷⁶⁵.

4 kwietnia 2022 roku SR w Bydgoszczy postanowił wszcząć egzekucję zgodnie z wnioskiem z 20 kwietnia 2021 roku, jednak to również nie wpłynęło na postępowanie prezesa Nawackiego, który wciąż nie dopuszczał sędziego Juszczyżyna do pracy. Zignorował on również wyrok z 21 września 2022 roku wydany przez SO w Bydgoszczy jako sąd II instancji na skutek apelacji od wyroku z 17 grudnia 2021 roku (VII P 253/21), mimo uprawomocnienia się nakazu dopuszczenia sędziego Juszczyżyna do orzekania. SO potwierdził tym samym, że sędziemu Juszczyżynowi przysługują wszelkie prawa i obowiązki służbowe wynikające z powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego SR w Olsztynie, a uchwała ID pozostaje bez wpływu na jego prawa i obowiązki⁷⁶⁶.

10 maja 2021 roku SO w Olsztynie wstrzymał wykonanie decyzji ID z lutego 2020 roku, uznając zawieszenie sędziego za niezasadne. 23 maja 2022 roku ID ostatecznie potwierdziła, że trwające 839 dni zawieszenie było nieuzasadnione, wydając uchwałę, która uchyliła zawieszenie sędziego Juszczyżyna w

⁷⁶⁴ *Ibidem*.

⁷⁶⁵ *Ibidem*.

⁷⁶⁶ *Ibidem*.

czynnościach służbowych (I DO 13/22). W jej następstwie prezes Nawacki 25 maja 2022 roku wydał zarządzenie, na mocy którego uchylił swoje wcześniejsze zarządzenie o zawieszeniu sędziego Juszcyszyna w czynnościach służbowych i obniżeniu mu wynagrodzenia⁷⁶⁷.

5. Przeniesienie do innego wydziału

25 maja 2022 roku prezes Nawacki wydał jeszcze jedno zarządzenie w sprawie sędziego Juszcyszyna, zmieniając jego stanowisko pracy i przenosząc go z I Wydziału Cywilnego do III Wydziału Rodzinnego – bez jego zgody. Nie wziął przy tym pod uwagę, że sędzia Juszcyszyn posiadał ponad 15-letni staż pracy w Wydziale Cywilnym i nie wykonał dyspozycji z art. 22a § 4b pkt 2 PUSP, który to przepis zobowiązywał go do wcześniejszego zapytania o zgodę na przeniesienie również innych sędziów. Przeniesienie nastąpiło pomimo braków kadrowych w I Wydziale Cywilnym⁷⁶⁸.

Co więcej, od 25 maja do 19 lipca 2022 roku sędzia Juszcyszyn został skierowany przez prezesa Nawackiego na przymusowy urlop – termin ten nie był konsultowany z sędzią Juszcyszynem i odmówiono mu możliwości zmiany terminu wykorzystania urlopu⁷⁶⁹.

Sędzia Juszcyszyn wniósł w tej sprawie pozew wraz z wnioskiem o zabezpieczenie, w którym żądał ustalenia bezskuteczności przeniesienia go z macierzystego I Wydziału Cywilnego do III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich SR w Olsztynie. 11 stycznia 2023 roku SR w Bydgoszczy postanowił zabezpieczyć roszczenie sędziego Juszcyszyna o dopuszczenie go do pracy i nakazał SR w Olsztynie dopuszczenie go do sprawowania urzędu w I Wydziale Cywilnym SR w Olsztynie (sygn. VII P 422/22). Prezes Nawacki ignorował postanowienie przez niemal 10 miesięcy; dopiero 3 listopada 2023 roku zarządził przeniesienie sędziego Juszcyszyna z dniem 1 grudnia 2023 roku do orzekania w wymiarze pełnego etatu z powrotem w I Wydziale Cywilnym⁷⁷⁰.

⁷⁶⁷ *Ibidem*.

⁷⁶⁸ *Ibidem*.

⁷⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁷⁰ *Ibidem*.

Już po wydaniu postanowienia o zabezpieczeniu, 1 marca 2023 roku na stronie SR w Olsztynie zostało opublikowane oświadczenie prezesa Nawackiego, w którym w sposób niepozostawiający wątpliwości, że chodzi o sędziego Juszcyszyna insynuował, jakoby niewłaściwie wykonywał on swoje obowiązki służbowe, powstrzymując się od orzekania⁷⁷¹.

6. Kolejne postępowania dyscyplinarne i wytyki administracyjne

Rzecznicy dyscyplinarni – najpierw Tomasz Koszewski, a następnie Piotr Schab – wszczynali wobec sędziego Juszcyszyna liczne postępowania, m.in. związane z:

- ujawnieniem w TVN24 informacji o toczących się wobec niego postępowaniach dyscyplinarnych oraz kwestionowaniem legalności nominacji dla sędziów powołanych z udziałem KRS w niekonstytucyjnym składzie ^[OBJ];
- udziałem sędziego w zgromadzeniu Komitetu Obrony Demokracji⁷⁷²;
- korespondencją mailową sędziego Juszcyszyna, w której m.in. nazwał prezesa SO w Olsztynie Marka Lasotę „neosędzią”;
- udziałem sędziego w konferencji naukowej w Oslo, co uznano za „nieusprawiedliwioną nieobecność w pracy”⁷⁷³.

28 lipca 2023 roku rzecznik dyscyplinarny Piotr Schab postawił sędziemu Juszcyszynowi kolejne zarzuty – tym razem za domaganie się wykonania orzeczenia sądu w Bydgoszczy ze stycznia 2023 roku przywracającego go do pracy w macierzystym wydziale cywilnym⁷⁷⁴. Łącznie wobec sędziego Juszcyszyna prowadzono kilkanaście postępowań dyscyplinarnych⁷⁷⁵.

Co więcej, Tomasz Koszewski, w okresie od 28 kwietnia do 24 sierpnia 2023 roku, zastosował wobec sędziego Juszcyszyna serię bezpodstawnych wytyków administracyjnych, zwracając mu uwagę na piśmie w związku z rzekomym

⁷⁷¹ *Ibidem*.

⁷⁷² Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Pawła Juszcyszyna.

⁷⁷³ *Ibidem*.

⁷⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁷⁵ *Ibidem*.

zaniechaniem przez sędziego Juszcyszyna sprawowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach znajdujących się w jego referacie w III Wydziale Rodzinnym SR w Olsztynie⁷⁷⁶.

W sierpniu 2020 roku sędzia Juszcyszyn skierował do ETPCz w Strasburgu skargę, w której zarzucił naruszenie prawa do rzetelnego procesu przez to, że decyzje w jego sprawie podejmowała ID, która „nie jest bezstronnym i niezależnym sądem”.

W październiku 2022 roku ETPCz wydał wyrok w sprawie Juszcyszyn przeciwko Polsce (skarga nr 35599/20) Trybunał stwierdził, że czynności represyjne, jakim od 2020 roku był poddawany sędzia stanowiły naruszenie EKPCz, w szczególności prawa do sądu oraz prawa do życia prywatnego. Co istotne, Trybunał po raz pierwszy w historii w sprawie dotyczącej Polski stwierdził naruszenie art. 18 Konwencji, wskazując, że sankcje nakładane na Sędziego Juszcyszyna miały przede wszystkim na celu ukaranie go oraz zniechęcenie do dokonywania oceny zgodności statusu sędziów powołanych z udziałem KRS w niekonstytucyjnym składzie z normami Konwencji, w tym przede wszystkim spełniania kryterium niezawisłości i bezstronności sądu.

Waldemar Żurek (sędzia SO w Krakowie, obecnie minister sprawiedliwości i prokurator generalny)

1. Skrócenie kadencji członka Krajowej Rady Sądownictwa

Sędzia Waldemar Żurek – jako członek KRS od 2010 roku i zarazem jej rzecznik prasowy – był jedną z bezpośrednich ofiar zmian legislacyjnych opisanych w pkt 1.4, polegających na arbitralnym skróceniu i przedterminowym wygaszeniu kadencji członków KRS, co nastąpiło 6 marca 2018 roku. Sędzia Żurek, tak jak i inni

⁷⁷⁶ *Ibidem.*

członkowie KRS, został zarazem pozbawiony prawnej możliwości zakwestionowania tego faktu⁷⁷⁷.

ETPCz w wyroku w sprawie Żurek przeciwko Polsce z 16 czerwca 2022 r. (skarga nr 39650/18) potwierdził nie tylko, że skrócenie na mocy ustawy konstytucyjnej kadencji KRS, której sędzia Żurek był członkiem, stanowiło naruszenie art. 6 EKPCz⁷⁷⁸. Uznał również, że doszło do naruszenia art. 10 Konwencji chroniącego wolność wypowiedzi – środki stosowane wobec sędziego były nakierowane na wywołanie skutku w postaci efektu mrożącego wobec innych sędziów oraz wobec debaty publicznej o reformie wymiaru sprawiedliwości⁷⁷⁹.

2. Odwołanie z funkcji rzecznika prasowego sądu

W styczniu 2018 roku sędzia Waldemar Żurek został odwołany z funkcji rzecznika prasowego SO w Krakowie, którą pełnił nieprzerwanie od 14 lat. Decyzję podjęła prezes sądu Dagmara Pawełczyk-Woicka, powołana na to stanowisko przez Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobrę. Odwołanie nastąpiło bez wymaganej opinii Kolegium Sądu, a protokół z głosowania nad dymisją – jak ustalono – zawierał nieprawdziwą informację o jednogłośnym poparciu tej decyzji⁷⁸⁰. Część członków Kolegium, protestując przeciwko fałszywemu zapisowi, zrezygnowała z funkcji, po czym zostali oni odwołani ze stanowisk kierowniczych⁷⁸¹.

3. Przeniesienie do innego wydziału wbrew woli sędziego⁷⁸²

We wrześniu 2018 roku sędzia Żurek został decyzją prezes Pawełczyk-Woickiej przeniesiony z II Wydziału Cywilnego Odwoławczego do I Wydziału Cywilnego, bez konsultacji z Kolegium sądu. Przeniesienie nie było uzasadnione

⁷⁷⁷ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

⁷⁷⁸ ETPCz, *Żurek przeciwko Polsce* (skarga nr 39650/18), wyrok z 16 czerwca 2022 r, X-REF.

⁷⁷⁹ ETPCz, *Żurek przeciwko Polsce*, pkt 227.

⁷⁸⁰ *Ibidem*.

⁷⁸¹ *Państwo, które karze*, s. 61.

⁷⁸² *Ibidem*.

potrzebami kadrowymi⁷⁸³. Komitet Obrony Sprawiedliwości wydał wówczas komunikat, w którym wyraził stanowczy sprzeciw wobec przeniesienia sędziego Waldemara Żurka, uznając tę decyzję za niezgodną z obowiązującymi przepisami (Komunikat KOS 1/2018)⁷⁸⁴.

Sprawa przeniesienia trafiła ostatecznie do SN, który zwrócił się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym⁷⁸⁵. 6 października 2021 roku TSUE (sprawa C-487/19) orzekł, że przenoszenie sędziego między wydziałami bez jego zgody może naruszać zasadę nieusuwalności i niezawisłości sędziów.

Przez 6 lat sędzia Żurek nie został jednak dopuszczony do orzekania w macierzystym wydziale. 3 marca 2023 roku SO w Katowicach wydał postanowienie o zabezpieczeniu, nakazując przywrócenie sędziego Żurka do II Wydziału Cywilnego Odwoławczego – z rygiorem natychmiastowej wykonalności. 15 marca postanowienie to zostało potwierdzone wyrokiem (sygn. XI P 33/20). Władze SO w Krakowie ignorowały orzeczenia przez ponad rok⁷⁸⁶.

4. Kontrole majątkowe i podatkowe⁷⁸⁷

Od kwietnia 2017 do września 2018 roku Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA) prowadziło wobec sędziego Żurka szeroką kontrolę oświadczeń majątkowych i dokumentów finansowych. W związku z prowadzonym postępowaniem sędzia Żurek był wzywany wielokrotnie na przesłuchania. Kontrola trwała półtora roku i obejmowała także jego żonę, będącą wówczas w ciąży. CBA wystąpiło z zapytaniami do około 300 instytucji finansowych, żądając danych o sędzim i jego rodzinie.

⁷⁸³ *Ibidem*.

⁷⁸⁴ Komunikat Komitetu Obrony Sprawiedliwości dotyczący przeniesienia sędziego Waldemara Żurka do innego wydziału Sądu Okręgowego w Krakowie wbrew Jego woli, Komunikat KOS (1/2018), 8 września 2018 r., <http://komitetobronysprawiedliwosci.pl/komunikat-komitetu-obrony-sprawiedliwosci-dotyczacy-przeniesienia-sedziego-waldemara-zurka-do-innego-wydzialu-sadu-okregowego-w-krakowie-wbrew-jego-woli/>

⁷⁸⁵ Komunikat Sądu Najwyższego z 21 maja 2019 r., https://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=278-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach&rok=2019

⁷⁸⁶ *Ibidem*.

⁷⁸⁷ *Państwo, które karze, op. cit.*, s. 69.

W 2018 roku Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych wszczął postępowanie w tej sprawie, a 9 lutego 2021 roku skierował do sądu dyscyplinarnego wnioski o jej rozpoznanie. Sprawa została umorzona przez Sąd Dyscyplinarny przy SA w Rzeszowie 21 czerwca 2024 roku.

5. Odtajnienie uprzednio utajnionych oświadczeń majątkowych

W 2018 i 2019 roku Minister Sprawiedliwości oraz jego zastępca Łukasz Piebiak odtajнили oświadczenia majątkowe Waldemara Żurka, które wcześniej były utajnione z powodu realnych zagrożeń powiązanych z groźbami wobec sędziego i jego rodziny. Sędzia Żurek wniósł w czerwcu 2023 r. o objęcie ochroną danych zawartych w oświadczeniu majątkowym według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r., jednak spotkał się z decyzją odmowną Prezesa Sądu Apelacyjnego w Krakowie⁷⁸⁸.

6. Zarzuty dyscyplinarne za wypowiedzi publiczne

Wobec sędziego Żurka prowadzono łącznie 23 postępowania dyscyplinarne⁷⁸⁹. Część z nich dotyczyła wypowiedzi publicznych sędziego. Przykładowo w październiku 2019 roku rzecznik dyscyplinarny zarzucił sędziemu Żurkowi uchybienie godności urzędu poprzez wygłoszenie rzekomego manifestu politycznego. Zarzut dotyczył wypowiedzi dotyczących między innymi prof. Kamila Zaradkiewicza i Krajowej Rady Sądownictwa⁷⁹⁰. Kolejne postępowanie wszczęto w marcu 2021 roku, po wywiadzie udzielonym *Gazecie Wyborczej*, w którym sędzia Żurek kwestionował legalność powołań sędziów przez nową KRS⁷⁹¹.

⁷⁸⁸ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

⁷⁸⁹ *Ibidem*.

⁷⁹⁰ Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z 21 października 2019 r., <http://rzecznik.gov.pl/2019/10/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-piotra-schaba-dotyczacy-skierowania-wniosku-do-sadu-dyscyplinarnego-o-rozpoznanie-sprawy-dyscyplinarnej-waldemara-z-sedziego-sadu-okregowego-w-krakowie/>

⁷⁹¹ D. Wysocka-Schnepf, *Sędzia Waldemar Żurek: Schyłkowa komuna nie pamięta takich szykan. To władza zdolna niszczyć człowieka za wszelką cenę*, wyborcza.pl, 19 stycznia 2021 r., <https://wyborcza.pl/7,82983,26701911,sedzia-waldemar-zurek-schylkowa-komuna-nie-pamiet-takich-szykan.html>; Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z 6 marca 2021 r., <http://rzecznik.gov.pl/2021/03/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-piotra-schaba-3/>.

7. Postępowanie w związku z udziałem w obywatelskiej inicjatywie „Tour de Konstytucja”

10 czerwca 2021 roku Kolegium Sądu Okręgowego w Krakowie zwróciło się do Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego o wszczęcie postępowania wobec sędziego Żurka w związku z jego udziałem w wydarzeniu „Tour de Konstytucja” (7-8 czerwca 2021 r.)⁷⁹².

Sędzia uczestniczył w spotkaniach z obywatelami w Krakowie i Dobczycach. W trakcie spotkania w Krakowie (7 czerwca) mówił m.in. o roli sędziów w obronie praworządności oraz o solidarności z represjonowanymi kolegami. W Dobczycach (8 czerwca) wypowiadał się na temat praw dziecka i odpowiadał na pytania dzieci. 2 lipca 2021 roku Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego wszczął w tej sprawie czynności wyjaśniające⁷⁹³.

8. Inne postępowania dyscyplinarne

28 maja 2020 roku zastępca rzecznika dyscyplinarnego Przemysław Radzik wszczął postępowanie wobec sędziego Żurka po tym, jak ten wniósł do SN pozew o stwierdzenie nieskuteczności powołania Kamila Zaradkiewicza na stanowisko sędziego SN i p.o. I Prezesa SN⁷⁹⁴. W obszernym pozwie sędzia Żurek zwrócił się też o zabezpieczenie w formie odsunięcia sędziego Zaradkiewicza od pełnienia wszelkich uprawnień, obowiązków i czynności w SN. W sprawę zaangażował się Rzecznik Praw Obywatelskich wskazując, że „sędzia Waldemar Żurek jako osoba fizyczna może wytaczać powództwo przeciwko innym osobom, i w takim aspekcie nie jest to związane z zajmowanym przez niego urzędem sędziego”. W odpowiedzi Rzecznik Dyscyplinarny Piotr Schab poinformował RPO, że jego zdaniem sędzia

⁷⁹² *Państwo, które karze*, op. cit., s. 79.

⁷⁹³ M. Jałoszewski, *Ludzie Ziobry chcą zamęczyć sędziego Żurka: grozi mu już 10 dyscyplinarka. Za co tym razem?*, OKO.press, 11 czerwca 2021, <https://oko.press/ludzie-ziobry-chca-zameczyc-sedziego-zurka-grozi-mu-juz-10-dyscyplinarka-za-co-tym-razem/>

⁷⁹⁴ Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z 28 maja 2020 r., <http://rzecznik.gov.pl/wp-content/uploads/2020/05/Komunikat-Waldemar-Z.pdf>

może ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną za złamanie ustaw w relacjach pozasłużbowych⁷⁹⁵.

9. Kwestionowanie wypadku sędziego przy pracy

W listopadzie 2018 roku sędzia Żurek uległ wypadkowi w budynku SO w Krakowie – maszyna czyszcząca podłogi najechała na jego nogę, powodując poważny uraz, który wymagał operacji i długotrwałej rehabilitacji. Mimo dwukrotnego stwierdzenia przez komisję powypadkową, że zdarzenie miało charakter wypadku przy pracy, kierownictwo SO odmawiało podpisania protokołów powypadkowych, co utrudniało sędziemu Żurkowi dochodzenie świadczeń. Co więcej, władze sądu uporczywie odmawiały udostępnienia nagrania z monitoringu, które dokumentowało to zdarzenie. Wydział Spraw Wewnętrznych Prokuratury Krajowej wszczął czynności zmierzające do postawienia sędziemu zarzutów za rzekome symulowanie wypadku⁷⁹⁶. 27 kwietnia 2023 roku Sąd Rejonowy Katowice-Zachód potwierdził, że zderzenie sędziego Żurka z maszyną było wypadkiem przy pracy. Uznał też, że sędzia w wyniku tego zdarzenia doznał poważnego urazu kolana. 25 stycznia 2024 roku Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił apelację złożoną przez Sąd Okręgowy w Krakowie.⁷⁹⁷

10. Skargi nadzwyczajne w prywatnych sprawach rodzinnych⁷⁹⁸

Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro trzykrotnie wnosił skargi nadzwyczajne od prawomocnych wyroków sądowych wydanych na korzyść sędziego Żurka w jego prywatnych sprawach. Pierwsza interwencja dotyczyła wyroku SO w Bielsku-Białej z dnia 1 marca 2018 roku (sygn. II Ca 762/17), na mocy którego orzeczono wobec byłej żony sędziego nakaz zwrotu na jego rzecz części spłaconych przez niego rat wspólnego kredytu⁷⁹⁹.

⁷⁹⁵ *RPO do Przemysława Radzika: nie da się bronić Kamila Zaradkiewicza ustawą kagańcową*, 19 maja 2020, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-do-przemys%C5%82awa-radzika-nie-da-si%C4%99-bronic-kamila-zaradkiewicza-ustawa-kagancowa>. *Państwo, które karze*, op. cit., s. 24.

⁷⁹⁶ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

⁷⁹⁷ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

⁷⁹⁸ *Państwo, które karze*, op. cit., s. 81.

⁷⁹⁹ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

W kwietniu 2021 roku SA we Wrocławiu utrzymał w mocy wyrok, nakazujący byłej żonie sędziego przeproszenie go za naruszenie dóbr osobistych, polegające na publicznym rozpowszechnianiu przez nią kierowanych pod adresem sędziego oskarżeń m.in. o niepłacenie alimentów (wyrok z 8 kwietnia 2021 roku, sygn. I ACa 893/20). Jednak w październiku 2021 roku Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro wniósł skargę nadzwyczajną do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN, wykorzystując prywatny spór rodzinny w celu podważenia wyroku korzystnego dla sędziego⁸⁰⁰.

Kolejną skargę nadzwyczajną wniesiono w marcu 2022 roku – tym razem dotyczyła ona postanowienia SO w Częstochowie, VI Wydziału Cywilnego Odwoławczego z dnia 1 grudnia 2020 roku (sygn. VI Ca 602/20) w sprawie podziału majątku wspólnego sędziego Żurka i jego byłej żony⁸⁰¹.

Sprawy te i sama instytucja skargi nadzwyczajnej zostały opisane w innych rozdziałach niniejszego Raportu.

11. „Areszt” akt trzech spraw sędziego Żurka w Sądzie Najwyższym

Pełniąc funkcję Pierwszej Prezes SN, Małgorzata Manowska, dokonała bezprecedensowego „zatrzymania akt” trzech spraw zainicjowanych przez Waldemara Żurka, uniemożliwiając ich merytoryczne rozpoznanie. Pierwsza ze spraw dotyczyła odwołania od uchwały KRS w niekonstytucyjnym składzie z 2018 r. – uchwała ta umarzała postępowanie prowadzone z odwołania sędziego Żurka od podziału czynności z sierpnia 2018 roku, wskutek którego został on przymusowo przeniesiony z macierzystego wydziału. Dwie kolejne sprawy były prowadzone z dwóch powództw o ustalenie nieistnienia stosunku służbowego sędziów SN powołanych z udziałem niekonstytucyjnej KRS⁸⁰². TSUE w październiku 2021 roku wydał precedensowy wyrok podważając legalność osób zasiadających

⁸⁰⁰ M. Jałoszewski, *Niszczenie sędziego Żurka. Prokuratura uderza drugą skargą do powołanej przez PiS Izby SN*, OKO.press, 20 października 2021, <https://oko.press/niszczenie-sedziego-zurka-prokuratura-uderza-druga-skarga-do-powolanej-przez-pis-izby-sn/>

⁸⁰¹ M. Jałoszewski, *Prokurator Generalny nie odpuszcza Żurkowi. Trzecia skarga nadzwyczajna, by zaszkodzić sędziemu*, 27 marca 2022, *Resort Ziobry ma przeprosić*

<https://oko.press/prokurator-generalny-nie-odpuszcza-trzecia-skarga-nadzwyczajna-by-zaszkodzie-sedziemu-zurkowi>

⁸⁰² Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, uznając także, że przymusowe przenoszenie sędziów może być formą represji (C-487/19 W.Ż). Sprawa wróciła do SN ale akta sprawy zostały zatrzymane przez Manowską, co uniemożliwia wykonanie wyroku. W listopadzie 2024 roku pełnomocniczka sędziego Żurka złożyła zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa w tej sprawie.⁸⁰³

19) Represje wobec prokuratorów

Środki represji wykorzystujące mechanizmy prawne stosowano również wobec prokuratorów. W kontekście reform prokuratury podporządkowanej w okresie 2015-2023 Ministrowi Sprawiedliwości/Prokuratorowi Generalnemu Zbigniewowi Ziobro, **dążono do ograniczenia przejawów niezależności prokuratorów, koncentrując działania w szczególności na prokuratorach zrzeszonych w Stowarzyszeniu Prokuratorów Lex Super Omnia.**

Podobnie jak w wypadku wywierania presji na sędziów, można mówić o **funkcjonowaniu rozbudowanych mechanizmów represji** z udziałem różnych aktorów: Sejm RP przyjął ustawę Prawo o prokuraturze, która przyznała Ministrowi Sprawiedliwości/Prokuratorowi Generalnemu nowe szerokie kompetencje; w wykonaniu swoich kompetencji Zbigniew Ziobro – przy wsparciu Prokuratura Krajowego Bogdana Świączkowskiego – degradował prokuratorów, zsyłał na delegacje, a Zastępcy Rzeczników Dyscyplinarnych powołani w sposób, którego legalność budzi wątpliwości, arbitralnie inicjowali wobec nich postępowania służbowe i dyscyplinarne.

Efekt mrozący próbowano uzyskać również wszczynając śledztwa w sprawie poszczególnych prokuratorów i występując do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego z wnioskami o uchylenie im immunitetów.

1. SEJM RP

⁸⁰³ Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Waldemara Żurka.

Po trwających niespełna miesiąc pracach legislacyjnych, ignorując opinie i uwagi zgłaszane przez Biuro Analiz Sejmowych i organizacje pozarządowe, z pominięciem konsultacji społecznych, Sejm RP przyjął ustawę z dnia 28 stycznia 2016 roku – Prawo o prokuraturze oraz Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2016 r. poz. 178), które weszły w życie 4 marca 2016 roku. Ustawa Prawo o Prokuraturze przewidywała **połączenie funkcji Ministra Sprawiedliwości i Prokuratura Generalnego**. Wprowadzała zarazem system ograniczający prokuratorską niezależność, który zdaniem samych prokuratorów postuszeństwo nagradzał delegacjami „w górę”, a jego brak karano delegacjami „w dół”⁸⁰⁴.

Nowe regulacje umożliwiały **głębokie, dyskrecyjne zmiany kadrowe**. Przepisy wprowadzające prawo o prokuraturze przewidywały bowiem fasadową zmianę ustrojową, polegającą na zniesieniu Prokuratury Generalnej i prokuratur apelacyjnych. Zgodnie z art. 35 § 1, Prokurator Generalny na wniosek Prokuratora Krajowego miał powołać prokuratorów nowo powstałej Prokuratury Krajowej spośród prokuratorów z dowolnych jednostek prokuratury, dowolnego szczebla w terminie 30 dni od wejścia ustawy w życie. Zarazem na podstawie art. 36 § 1 Prokurator Generalny zyskał kompetencję do przeniesienia prokuratorów niepowołanych do Prokuratury Krajowej na inne stanowiska służbowe w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Natomiast na wniosek Prokuratora Krajowego Prokurator Generalny miał powołać prokuratorów nowych prokuratur regionalnych spośród prokuratorów dotychczasowych prokuratur apelacyjnych i okręgowych w terminie 60 dni od dnia wejścia w życie ustawy. Minister Sprawiedliwości zyskał zatem potężne narzędzie do przeprowadzenia głębokich zmian kadrowych, z którego mógł korzystać w sposób nieograniczony żadnymi przesłankami.

Nowa ustawa Prawo o prokuraturze wprowadzała również podstawy delegacji prokuratorów, które były następnie wykorzystywane jako środki represyjne. Mowa tu o dwóch rodzajach delegacji:

⁸⁰⁴ E. Siedlecka, *Kto i jak „skręcał” sprawy? 300 stron o nadużyciach. Prokuratura rozlicza się z czasów Ziobry*, „Polityka”, 14 stycznia 2025, zob. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/2285311,1,kto-i-jak-skrecał-sprawy-300-stron-o-nadużyciach-prokuratura-rozlicza-sie-z-czasow-ziobry.read>.

a) Do jednostki organizacyjnej prokuratury na okres do 6 miesięcy bez zgody prokuratora.

Zgodnie z art. 106 § 2, Prokurator Generalny lub Prokurator Krajowy mógł delegować prokuratora powszechnej jednostki organizacyjnej prokuratury do innej jednostki organizacyjnej prokuratury, przy czym delegowanie na okres dłuższy niż 6 miesięcy w ciągu roku mogło nastąpić tylko za zgodą prokuratora. Była to podstawa tzw. delegacji awansowych. Prokurator delegowany do wyższej jednostki organizacyjnej prokuratury otrzymywał zwiększone wynagrodzenie po 6 miesiącach delegowania w stawce podstawowej przewidzianej dla tej jednostki, ewentualnie jeśli już osiągnął ten poziom – w stawce wyższej (art. 108 ust. 1). W świetle brzmienia tych przepisów, niezgodne z prawem byłoby delegowanie prokuratora poza miejsce zamieszkania do jednostki równorzędnej lub jednostki niższego rzędu – taka praktyka była jednak nagminnie stosowana. Delegacja w trybie art. 106 § 2 nie była obwarowana żadnymi przesłankami.

b) Do prokuratury mającej siedzibę w miejscowości, w której delegowany zamieszkuje lub do prokuratury w miejscowości, w której znajduje się prokuratura będąca miejscem zatrudnienia delegowanego na okres do 12 miesięcy bez zgody prokuratora⁸⁰⁵.

Na podstawie art. 106 § 3 decyzję podejmował Prokurator Generalny lub Prokurator Krajowy w uzasadnionych przypadkach, jeżeli zachodziła przesłanka „potrzeb kadrowych jednostek organizacyjnych prokuratury”.

Dodatkowo na represyjność regulacji dotyczących delegacji wskazywał art. 106 § 8, zgodnie z którym do okresu delegowania nie wlicza się okresu, w którym prokurator delegowany nie pełnił obowiązków służbowych z powodu choroby. Regulacje dotyczące delegacji prokuratorów w takim kształcie nie są zgodne ze standardami międzynarodowymi, wyrażonymi np. w Rekomendacji Rady Europy Rec. 2000(19) o roli prokuratora w systemie sprawiedliwości karnej z 6

⁸⁰⁵ W tym trybie można było stale delegować prokuratora do jednostki niższego rzędu, co było kolejną formą (ukrytej) degradacji.

października 2000 roku⁸⁰⁶ i raporcie Komisji Weneckiej na temat europejskich standardów dotyczących niezależności sądownictwa i prokuratury⁸⁰⁷.

Ustawa wyposażała zarazem Prokuratora Generalnego w wyłączną prerogatywę do powoływania prokuratorów na nowe funkcje w Prokuraturze, m.in. Zastępców Rzecznika Dyscyplinarnego dla okręgów regionalnych, powoływanych na 4-letnią kadencję (art. 153 § 1 ustawy – Prawo o prokuraturze).

2. KIEROWNICTWO PROKURATURY: MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI/PROKURATOR GENERALNY I PROKURATOR KRAJOWY

2.1. Degradacje prokuratorów

Po objęciu władzy przez Zjednoczoną Prawicę wielu prokuratorów zdecydowało się na odejście w stan spoczynku. **Liczba prokuratorów, którzy zakończyli służbę w 2016 to aż 305, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w jakimkolwiek innym roku z przedziału 2010-2015⁸⁰⁸.** Następnie zdegradowano prokuratorów z Prokuratury Generalnej oraz prokuratur apelacyjnych, opierając te działania na przytoczonych powyżej przepisach.

W ramach zmian zdegradowano łącznie 124 prokuratorów, w tym 19 prokuratorów likwidowanych prokurator wojskowych. Nie otrzymali oni zarazem formalnych aktów powołania na aktualnie zajmowane stanowiska służbowe, co wiązało się z dodatkową karą w postaci pozbawienia prawa do uzyskania wyższej stawki awansowej. Decyzje nie zostały uzasadnione poza

⁸⁰⁶ “The Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System”, Recommendation Rec(2000)19 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 6 October 2000, zob. <https://rm.coe.int/16804be55a>.

⁸⁰⁷ Europejska Komisja na rzecz Demokracji przez Prawo, tzw. Komisja Wenecka, Raport na temat europejskich standardów dotyczący niezależności sądownictwa i prokuratury: część II – prokuratura, z dnia 3 stycznia 2011, zob. <https://rm.coe.int/16804be55a>.

⁸⁰⁸ *Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*, Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia, 2021, s. 6.

lakończym stwierdzeniem, że podjęto je „stosownie do potrzeb Sił Zbrojnych” i zdegradowani prokuratorzy zostali pozbawieni prawa do wniesienia zaskarżenia⁸⁰⁹. Szczegółowe informacje dostępne są w wykazie zdegradowanych prokuratorów zamieszczonym w raporcie Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia pt. *Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*⁸¹⁰.

2.2. Delegacje prokuratorów

Jakkolwiek z brzmienia art. 106 § 3 ustawy Prawo o prokuraturze wynika, że delegacje powinny mieć charakter wyjątkowy i wynikać z potrzeb kadrowych, wykorzystywane były one zazwyczaj jako środek o charakterze represyjnym. Delegacje zostały zarazem zastosowane jako substytut weryfikacji prokuratorów prokuratur okręgowych, od której ostatecznie odstąpiono.

Według danych zebranych przez Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej wynika, że w okresie od 4 marca 2016 roku do 31 grudnia 2019 roku co najmniej 60 prokuratorów przeniesiono do jednostek niższego szczebla na okres trwający ponad 3 lata lub krótszy⁸¹¹. Wśród przykładów karnie delegowanych prokuratorów można wymienić chociażby **prok. Waldemara Osowieckiego**, który to – po tym, jak w jego jednostce (Prokuratura Okręgowa w Płocku) przedstawiono zarzut Zbigniewowi Ziobro – został delegowany kolejno: do Prokuratury Rejonowej Częstochowa-Północ (2016-2017), następnie do Prokuratury Rejonowej w Płocku (2017-2020), a w 2020 roku do Prokuratury Rejonowej w Ciechanowie⁸¹². Podobnie **prok. Wojciech Pełeszok** został delegowany z Prokuratury Okręgowej w Warszawie do Prokuratury Rejonowej Warszawa Śródmieście-Północ po tym, jak na posiedzeniu sądowym oświadczył, że popiera wniosek o tymczasowe

⁸⁰⁹ *Ibidem*, s. 8.

⁸¹⁰ *Zob. Ibidem*, s. 9-17.

⁸¹¹ *Ibidem*, s. 18.

⁸¹² *Ibidem* s. 18

aresztowanie dla zatrzymanej podczas demonstracji po wyroku TK w sprawie aborcji tylko ze względu na polecenie służbowe, jednak się z nim nie zgadza⁸¹³.

Miały miejsce również delegacje prokuratorów do innej jednostki organizacyjnej prokuratury, znajdującej się poza miejscem pracy lub zamieszkania na okres do 6 miesięcy bez zgody prokuratura. Taki środek zastosowano np. wobec **prok. Mariusza Krasonia** – delegowanego z Prokuratury Regionalnej w Krakowie do Prokuratury Rejonowej Wrocław-Krzyki Zachód w okresie sprawowania przez niego opieki nad starszymi rodzicami⁸¹⁴. Szczególną uwagę środowiska, jak i szerszej opinii publicznej, przyciągnął tragiczny przypadek **prok. Dariusza Wituszki**, który – delegowany z prokuratury w Szczecinie do Rzeszowa – zmarł na zawał serca w trakcie przebywania na delegacji⁸¹⁵.

Wielokrotnie decyzję o delegacji podejmowano na podstawie art. 106 § 2 ustawy Prawo o prokuraturze. Były to przypadki niewłaściwego zastosowania tego przepisu, który w powiązaniu z art. 108 stanowił podstawę tzw. delegacji awansowych, a zatem nie umożliwiał delegacji do jednostek równorzędnych lub niższego szczebla.

Decyzje o delegacjach zapadały w szczególności w stosunku do członków Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia: np. w dniu 18 stycznia 2021 roku siedmioro prokuratorów-członków stowarzyszenia delegowano do jednostek prokuratury poza ich miejscem zamieszkania. **Byli to: prok. Katarzyna Kwiatkowska, prok. Katarzyna Szeska, prof. Ewa Wrzosek, prof. Jarosław Onyszczyk, prok. Mariusz Krason, prok. Daniel Drapała i prof. Artur Matkowski.** Decyzje w ich sprawie były pozbawione merytorycznego uzasadnienia. Jednostki, do których delegowano prokuratorów nie zgłaszały zapotrzebowania kadrowego; pogorszenie sytuacji kadrowej w macierzystych jednostkach i brak poprawy sytuacji w miejscach delegacji wskazywały na fałszywość narracji o potrzebie wsparcia przeciążonych jednostek w okresie

⁸¹³ *Ibidem*, s. 19.

⁸¹⁴ *Ibidem*, s. 21.

⁸¹⁵ M. Jałoszewski, *Jest nowe śledztwo ws. prokuratora Wituszki, który zmarł na karnej delegacji, 800 kilometrów od domu*, „OKO.press”, 24 maja 2024 roku, dostęp dnia....: <https://oko.press/jest-nowe-sledztwo-ws-prokuratora-wituszki-ktory-zmarl-na-karnej-delegacji-800-kilometrow-od-domu>.

pandemii⁸¹⁶. Szerszy opis przypadków delegacji prokuratorów dostępny jest w przywoływanym w niniejszym rozdziale raporcie opracowanym przez Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia⁸¹⁷.

WARTO BYĆ PRYZYWOITYM

Grafika przedstawiająca delegowanych prokuratorów przygotowana przez Stowarzyszenie Lex Super Omnia. Prokuratorzy (od lewej): Daniel Drapała, Ewa Wrzosek, Katarzyna Szeska, Katarzyna Kwiatkowska, Jarosław Onyszczyk, Mariusz Krasoń

Przedstawione powyżej metody działania nie wyczerpują form nacisków stosowanych wobec prokuratorów w zakresie organizacji pracy. Przykładowo można odnotować praktykę karnych przeniesień do innych wydziałów. Los taki spotkał **prok. Tomasza Nowickiego i prok. Józefa Gacka**. Po tym, **jak wydali oni**

⁸¹⁶ Zob. komunikat pani Ewy Bialik, rzecznika prasowego Prokuratury Krasowej, z dnia 18 stycznia 2021 roku.

⁸¹⁷ *Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*, Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia, 2021, s. 18-31.

decyzję o wszczęciu postępowania w sprawie zaniechania publikacji wyroku TK, prok. Nowicki został przeniesiony do Wydziału ds. Gospodarczych, a prok. Gacek odwołany z funkcji Naczelnika Wydziału Śledczego i przeniesiony do Wydziału Sądowego⁸¹⁸.

Inne przykłady represji odnoszących się do organizacji pracy w prokuraturze wiązały się z różnymi formami utrudniania bieżącego wykonywania obowiązków służbowych, w tym nieproporcjonalnym obciążaniem prokuratorów zadaniami, zmiany zakresu ich obowiązków, odbieraniem i zmianami asystentów, jak również wyznaczaniem miejsc pracy nielicujących z godnością urzędu⁸¹⁹.

3. RZECZNIICY DYSCYPLINARNI W PROKURATURZE

W okresie 2015-2023 przeddyscyplinarne postępowania wyjaśniające bądź postępowania dyscyplinarne wszczynano często wobec prokuratorów należących do stowarzyszenia Lex Super Omnia, którzy dbali o niezależności prokuratury⁸²⁰. Podobnie jak w przypadku postępowań dyscyplinarnych prowadzonych wobec sędziów publicznie wyrażających krytyczne opinie o zmianach wprowadzonych w wymiarze sprawiedliwości przez ówczesną większość parlamentarną, mowa tu o instrumencie, który wykorzystywany był w celu wywołania efektu mrożącego. Postępowania były inicjowane zarówno przez Zastępców Prokuratora Generalnego, w tym Prokuratora Krajowego, jak i innych prokuratorów przełożonych lub rzeczników dyscyplinarnych działających z urzędu.

Komisja zauważa, że w analizowanym okresie na mocy przywoływanej powyżej „ustawy kagańcowej” doszło do poszerzenia katalogu przewinień służbowych (dyscyplinarnych) oraz katalogu kar dyscyplinarnych przewidzianych w ustawie Prawo o prokuraturze. Na skutek nowelizacji, art. 137 § 1 ustawy Prawo o prokuraturze stanowi, że przewinieniem służbowym, poza oczywistą i rażąco obrażającą przepisów oraz uchybieniem godności urzędu są:

⁸¹⁸ *Ibidem*, s. 20.

⁸¹⁹ *Państwo, które karze*, s. 106.

⁸²⁰ Zob. Statut Stowarzyszenia Prokuratorów „Lex Super Omnia”, dostęp dnia: <https://lexso.org.pl/statut/#:~:text=%20Stowarzyszenie%20realizuje%20swoje%20cele%20poprzez%20pomoc%20materialną%20i%20prawną%20dla%20członków%20Stowarzyszenia.>

- działania lub zaniechania mogące uniemożliwić lub istotnie utrudnić funkcjonowanie organu wymiaru sprawiedliwości lub prokuratury (art. 137 § 1 pkt 2);
- działania kwestionujące istnienie stosunku służbowego sędziego lub prokuratora, skuteczność powołania sędziego, lub prokuratora, lub umocowanie konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej (art. 137 § 1 pkt 3);
- działalność publiczna nie dająca się pogodzić z zasadą niezależności prokuratora (art. 137 § 1 pkt 4).

Za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 137 § 1 pkt 2-4 można wymierzyć tylko karę przeniesienia na inne miejsce służbowe lub wydalenia ze służby prokuratorskiej. W przypadkach mniejszej wagi przewiduje się możliwość orzeczenia następującej kary:

- obniżenie wynagrodzenia zasadniczego o 5% – 50% na okres od sześciu miesięcy do dwóch lat (art. 142 § 1 pkt 2a);
- kara pieniężna w wysokości podlegającego wypłacie za miesiąc poprzedzający wydanie prawomocnego wyroku skazującego jednomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego powiększonego o przysługujący prokuratorowi dodatek za długoletnią pracę, dodatek funkcyjny i dodatek specjalny (art. 142 § 1 pkt 2b); lub
- usunięcie z zajmowanej funkcji (art. 142 § 1 pkt 3).

Nie jest zarazem możliwe odstąpienie od wymierzenia kary lub orzeczenie łagodniejszej kary upomnienia lub nagany. Warto zauważyć, że kary, o których mowa w art. 142 § 1 pkt 2a i 2b ustawy, również zostały wprowadzone na mocy „ustawy kagańcowej”, która to poszerzyła katalog kar dyscyplinarnych.

Obrazu zmian, jakie objęły przepisy w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej i służbowej prokuratorów, dopełniają nieznane wcześniej rozwiązania dotyczące odpowiedzialności służbowej wprowadzone w ustawie Prawo o prokuratorze. Należy tu odnotować takie środki jak: zwrócenie uwagi na piśmie w razie stwierdzenia istotnego uchybienia w zakresie sprawności postępowania (art. 139 § 1) oraz zwrócenie uwagi na piśmie prokuratorowi rejonowemu, okręgowemu, regionalnemu, Prokuratorowi Krajowemu oraz

pozostałym zastępcom Prokuratora Generalnego, w razie stwierdzenia istotnych uchybień w zakresie kierowania prokuraturą albo sprawowania nadzoru (art. 139 § 7 i 8).

Komisja pragnie zwrócić uwagę na następujące przypadki postępowań dyscyplinarnych wobec prokuratorów⁸²¹:

- **Prok. Damian Gałek** (prokurator Prokuratury Rejonowej w Nowej Soli) – postępowanie prowadził prok. Jarosław Kijowski, Prokurator Okręgowy w Zielonej Górze, w związku z użyciem przez prok. Gałka stroju urzędowego prokuratora podczas zgromadzenia publicznego „Marsz 1000 tóg” w dniu 11 stycznia 2020 roku w Warszawie;
- **Prok. Katarzyna Gembalczyk** (prokurator Prokuratury Okręgowej w Warszawie) i **prok. Dariusz Korneluk** (prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa-Śródmieście w Warszawie⁸²²) – Tomasz Janeczek, Prokurator Regionalny w Katowicach, zainicjował wobec nich postępowanie dyscyplinarne w reakcji na publikację na stronie internetowej Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia komunikatu „Stanowisko w sprawie instrumentalnego podejmowania śledztw” w dniu 14 lutego 2017 roku;
- **Prok. Andrzej Jacek Kaucz** (prokurator byłej Prokuratury Apelacyjnej we Wrocławiu w stanie spoczynku) – postępowanie dyscyplinarne w związku z krytycznymi wypowiedziami medialnymi dla „Dziennika Gazety Prawnej” z 18 marca 2016 roku na temat nowych przepisów ustrojowych i funkcjonowania Prokuratury wszczął Piotr Kowalczyk, Prokurator Regionalny we Wrocławiu;
- **Prok. Robert Kmieciak** (prokurator Prokuratury Rejonowej w Zielonej Górze) – Jarosław Kijowski, Prokurator Okręgowy w Zielonej Górze, zainicjował postępowanie dyscyplinarne w związku z krytycznymi wypowiedziami prok. Kmieciaka na temat sytuacji w wymiarze

⁸²¹ Opracowane w oparciu o dane przekazane Komisji przez Prokuraturę Krajową.

⁸²² Zdegradowany prokurator z Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie.

sprawiedliwości podczas zgromadzenia publicznego w dniu 1 grudnia 2019 roku przed SR i SO w Zielonej Górze;

- **Prok. Mariusz Krason** (prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie) – dwa postępowania dyscyplinarne prowadził przeciwko niemu Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy Bogdan Świączkowski. Pierwsze z nich dotyczyło krytyki medialnej w stacji TVN24 na temat warunków pracy pracowników Prokuratury w okresie pandemii, a drugie – krytycznej wypowiedzi w stacji TVN24 z 19 stycznia 2021 roku na temat funkcjonowania Prokuratury w kontekście delegowania prokuratorów do innych jednostek. Kolejne postępowanie prowadził prok. Marek Woźniak, Rzecznik Dyscyplinarny Prokuratura Generalnego, w związku z użyciem przez prok. Krasonia stroju urzędowego prokuratora podczas zgromadzenia publicznego „Marsz 1000 tóg” w dniu 11 stycznia 2020 roku w Warszawie;
- **Prok. Katarzyna Kwiatkowska** (prokurator Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie⁸²³) – Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy Bogdan Świączkowski prowadził postępowanie dyscyplinarne dotyczące krytycznych wypowiedzi prok. Kwiatkowskiej w Radiu TOK FM, „Gazecie Wyborczej” i Tygodniku „Przegląd” na temat funkcjonowania Prokuratury w kontekście delegowania prokuratorów do innych jednostek;
- **Prok. Bolesław Laszczak** (prokurator Prokuratury Rejonowej Kraków- Podgórze w Krakowie), **prok. Maciej Pleszka** (prokurator Prokuratury Rejonowej Kraków-Prądnik Biały w Krakowie) i **prok. Waldemar Starzak** (prokurator Prokuratury Rejonowej w Nowym Sączu) – postępowania wobec nich zainicjował prok. Marek Woźniak, Prokurator Regionalny w Krakowie, w związku z udziałem i wypowiedziami publicznymi wymienionych prokuratorów na temat praworządności podczas Tour de Konstytucja w dniu 8 czerwca 2021 roku w Dobczycach;

⁸²³ Zdegradowana prokurator Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie.

- **Prok. Dominik Mrozowski** (prokurator Prokuratury Rejonowej Bydgoszcz-Południe w Bydgoszcy) – prok. Teresa Rutkowska-Szmydyńska, Prokurator Regionalny w Gdańsku, zainicjowała wobec niego postępowanie dyscyplinarne w związku z udziałem i wypowiedzią na temat praworządności podczas zgromadzenia publicznego w dniu 10 października 2021 roku w Bydgoszcy;
- **Prok. Iwona Palka** (prokurator byłej Prokuratury Apelacyjnej w Katowicach w stanie spoczynku) – postępowanie dyscyplinarne wobec niej prowadził prok. Tomasz Janeczek, Prokurator Regionalny w Katowicach, w związku z krytycznymi wypowiedziami medialnymi dla „Gazety Wyborczej” z 13 września 2019 roku, w których podniosła ona temat funkcjonowania prokuratury w kontekście wadliwej praktyki delegowania asesora do pracy w prokuraturze szczebla regionalnego;
- **Prok. Krzysztof Parchimowicz** (prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa-Mokotów w Warszawie⁸²⁴ – Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy Bogdan Świączkowski inicjował wobec niego 5 postępowań w związku z poszczególnymi wypowiedziami medialnymi, w których krytykował funkcjonowanie Prokuratury oraz naruszanie jej niezależności (m.in. wypowiedzi dla TVN24 z 24 lutego 2017 roku i dla tygodnika „Polityka” z 15 marca 2017 roku, jak również dla tygodnika „Newsweek” z 2 sierpnia 2019 rok). Z kolei Tomasz Janeczek – Prokurator Regionalny w Katowicach zainicjował wobec niego postępowanie w sprawie publikacji na stronie internetowej Lex Super Omnia komunikatu „Stanowisko w sprawie instrumentalnego podejmowania śledztw” w dniu 14 lutego 2017 roku⁸²⁵;
- **Prok. Wojciech SadraKuła** (prokurator Prokuratury Generalnej w stanie spoczynku) – Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy Bogdan Świączkowski wymierzył mu w lipcu 2018 roku karę upomnienia porządkowego za niedopełnienie obowiązku zawiadomienia o

⁸²⁴ Zdegradowany prokurator Prokuratury Generalnej.

⁸²⁵ Zob. przypadki prok. Katarzyny Gembalczyk i prok. Dariusza Korneluka, wobec których również wszczęto postępowania dyscyplinarne w związku z publikacją wspomnianego komunikatu.

zamiarze pełnienia funkcji doradczej Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej i udziału w posiedzeniach plenarnych Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP. Kara została podtrzymana przez ID w listopadzie 2021 roku⁸²⁶;

- **Prok. Małgorzata Szeroczyńska** (prokurator Prokuratury Rejonowej w Żyrardowie) – w związku z krytyką medialną funkcjonowania Prokuratury w kontekście ustawy z dnia 28 stycznia 2016 roku – Prawo o prokuratorze (artykuł w „Gazecie Wyborczej” z marca 2019 roku), postępowanie dyscyplinarne wobec niej zainicjował Pierwszy Zastępca Prokuratora Krajowego, Bogdan Świączkowski;
- **Prok. Ewa Wrzosek** (prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa-Mokotów w Warszawie) – wobec prok. Wrzosek postępowania dyscyplinarne inicjował m.in. Pierwszy Zastępca Prokuratora Krajowego, Bogdan Świączkowski: pierwsze z nich dotyczyło krytyki medialnej (w „Gazecie Wyborczej”, OKO.press, Onet.pl i innych) w okresie od 24 do 27 kwietnia 2020 roku na temat funkcjonowania Prokuratury, m.in. w kontekście śledztwa dot. sprowadzenia niebezpieczeństwa zagrażającego życiu i zdrowiu wielu osób poprzez organizację tzw. „wyborów kopertowych”. Drugie z postępowań prok. Świączkowski zainicjował w związku z krytycznymi wypowiedziami medialnymi prok. Wrzosek w okresie styczeń-maj 2021 roku na temat stanu praworządności, w tym funkcjonowania Prokuratury (w „Gazecie Wyborczej”, „Rzeczpospolitej”, TVN24 i „Dzienniku Gazecie Prawnej”). Z inicjatywą wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec prok. Wrzosek występował następnie Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy Dariusz Barski: także w związku z krytycznymi wypowiedziami na temat funkcjonowania Prokuratury w okresie październik 2022-styczeń 2023 (zarówno w mediach, jak i przed Komisją Śledczą Parlamentu Europejskiego) oraz krytycznym komentarzem zamieszczonym na Twitterze w sierpniu 2022 roku na temat działań podejmowanych wobec nielegalnych imigrantów. Postępowanie dyscyplinarne wobec prok. Wrzosek zainicjował

⁸²⁶ *Ibidem*, s. 105.

także prok. Paweł Blachowski, Prokurator Okręgowy w Warszawie, w reakcji na jej krytyczne wypowiedzi publiczne na temat stanu praworządności w dniach 1 grudnia 2017 roku oraz 17 marca i 11 lipca 2018 roku;

- **Prok. Piotr Wójtowicz** (prokurator Prokuratury Okręgowej w Legnicy⁸²⁷) – prok. Zbigniew Harasimiuk, Prokurator Okręgowy w Legnicy, prowadził przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne w związku z udziałem w manifestacji KOD pod siedzibą SO w Legnicy w lipcu 2017 roku;
- **Prok. Robert Wypych** (prokurator Prokuratury Okręgowej w Częstochowie) – postępowanie dyscyplinarne przeciwko niemu w związku z krytyką medialną na temat warunków pracy pracowników Prokuratury w okresie pandemii (wypowiedź dla stacji TVN24 z marca 2020 roku) zainicjował Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy Bogdan Świączkowski.

5. PROKURATURA PRZECIWKO PROKURATOROM

Wobec prokuratorów wszczynano również śledztwa i próbowano pociągnąć ich odpowiedzialności karnej. Tak było m.in. w przypadku **prok. Krzysztofa Parchimowicza** (były prokurator Prokuratury Generalnej, przeniesiony na stanowisko prokuratora Prokuratury Rejonowej Warszawa-Mokotów w Warszawie) – członka Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia, byłego prezesa tego stowarzyszenia. Prowadzono wobec niego postępowania karne dotyczące takich kwestii jak sugerowane ułatwienie wyłudzeń VAT w 2009 roku, jak również rzekomo fałszywe oświadczenie majątkowe z 2015 roku. W szczególności warto odnotować sprawę karną prowadzoną na podstawie zawiadomienia złożonego 13 września 2019 roku do Prokuratury Warszawa-Śródmieście w Warszawie przez Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów „Ad Vocem” podpisane przez ówczesnego prezesa zarządu tej organizacji. Zawiadomienie dotyczyło podejrzenia popełnienia przestępstwa przez ówczesnego Prezesa Zarządu Stowarzyszenia Prokuratorów „Lex Super Omnia” – **prok. Krzysztofa Parchimowicza** i Wiceprezes Zarządu – **prok. Katarzynę Kwiatkowską**

⁸²⁷ Zdegradowany prokurator Prokuratury Apelacyjnej we Wrocławiu.

polegającego na złożeniu zawiadomienia dotyczącego przekroczenia w grudniu 2016 roku uprawnień przez Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobro w związku z przyznaniem ponad 2,3 mln zł ryczałtów mieszkaniowych prokuratorom Prokuratury Krajowej⁸²⁸.

3 grudnia 2019 roku Krzysztof Sierak, Zastępca Prokuratora Generalnego, przekazał materiały w sprawie celem wyznaczenia jednostki właściwej spośród jednostek podległych Prokuraturze Regionalnej w Białymstoku. Zastępca Prokuratura Regionalnego w Białymstoku wyznaczył Prokaturę Okręgową w Ostrołęce i sprawę przydzielono do referatu prokuratora delegowanego do tej jednostki. 20 stycznia 2020 roku wszczął on śledztwo w sprawie złożenia przez członków zarządu Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia w dniu 12 września 2019 roku zawiadomienia o niepopelnionym przestępstwie i fałszywym oskarżeniu Ministra Sprawiedliwości o popełnienie w dniu 6 grudnia 2016 roku w Warszawie przestępstwa przekroczenia uprawnień w celu osiągnięcia korzyści majątkowej przez prokuratorów Prokuratury Krajowej (sygn. PO 1 Ds. 1.2020)⁸²⁹.

Postępowanie karne prowadzono także wobec **prok. Ewy Wrzosek** (prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa-Mokotów w Warszawie) – członkini Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia. Biuro Spraw Wewnętrznych Prokuratury Krajowej prowadziło postępowanie w sprawie o czyn z art. 231 § 1 KK w związku z wydaniem przez prok. Wrzosek postanowienia o wszczęciu postępowania **w sprawie tzw. wyborów kopertowych**. Znaczącą rolę w działaniach podejmowanych wobec niej odegrały **służby specjalne**. Funkcjonariusze CBA prowadzili **inwigilację Ewy Wrzosek przy użyciu oprogramowania szpiegowskiego Pegasus**. Prokurator dowiedziała się o zaatakowaniu jej telefonu w listopadzie 2021 roku, dzięki alertowi od firmy Apple Inc. Według danych ośrodka analitycznego Citizen Lab, do jej telefonu włamano

⁸²⁸ Przekroczenie uprawnień, według zawiadomienia, miało nastąpić poprzez wydanie rozporządzenia w sprawie delegowania prokuratorów do Prokuratury Krajowej lub Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, a także świadczeń przysługujących prokuratorom delegowanym poza stałe miejsce pełnienia służby, z przekroczeniem delegacji ustawowej zawartej w art. 112 ustawy Prawo o prokuraturze, w skutek czego prokuratorzy ci otrzymali od marca 2016 r. do 9 sierpnia 2018 roku nienależne świadczenia w postaci ryczałtu mieszkaniowego w łącznej wysokości 2.329.315,85 zł, czym Minister Sprawiedliwości działał na szkodę Skarbu Państwa (czyn z art. 231 § 1 KK).

⁸²⁹ ⁸²⁹ *Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*, Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia, 2021, s. 75.

się sześciokrotnie. Obecnie prok. Wrzosek ma status osoby pokrzywdzonej w śledztwie Zespołu Śledczego nr 3 w Prokuraturze Krajowej⁸³⁰. Jak zeznała prok. Wrzosek, zeznając przed sejmową komisją śledczą do spraw Pegasus, z udostępnionych akt jej sprawy o uchylenie immunitetu wynika, że dowodami w prowadzonym przeciwko niej postępowaniu były „odpowiednio skompilowane, zmanipulowane i sugerujące istnienie jakiejś zorganizowanej grupy przestępczej” pozyskane z jej telefonu przy wykorzystaniu tego oprogramowania komunikaty⁸³¹. Kwestie inwigilacji przez służby będą przedmiotem analizy w kolejnych częściach Raportu.

Postępowanie karne prowadzono również wobec prokurator **Justyny Brzozowskiej** (prokurator Prokuratury Okręgowej w Warszawie), członkini „Lex Super Omnia”. W dniu 20 września 2017 roku Prokurator Krajowy wniósł o wyrażenie zgody na pociągnięcie jej do odpowiedzialności w związku z odmową wszczęcia śledztwa w sprawie VI Ds. 190/15, dotyczącego warszawskiej reprivatyzacji. Postępowanie powstało po wyłączeniu materiałów z większego śledztwa Prokuratury Okręgowej w Warszawie (VI Ds. 26/14) – w momencie podejmowania decyzji prokurator Brzozowska dysponowała ograniczonym zakresem dowodów. Prokurator Krajowy uznał jednak, że prokurator Brzozowska zaniechała czynności dowodowych i działała na korzyść trzech osób związanych z reprivatyzacją. Wniosek o uchylenie immunitetu został odrzucony przez sąd dyscyplinarny w listopadzie 2017 roku; sąd wskazał, że decyzja mieściła się w granicach prokuratorskich kompetencji. W marcu 2019 roku sąd dyscyplinarny ponownie odmówił wyrażenia zgody na pociągnięcie prokurator Brzozowskiej do odpowiedzialności karnej. 5 grudnia 2019 roku sprawa trafiła do ID, która wydała zgodę na pociągnięcie prokurator Brzozowskiej do odpowiedzialności karnej w zakresie czynu z art. 231 KK. Rok później, w grudniu 2020 roku, do SR dla Warszawy Mokotowa w Warszawie wpłynął akt oskarżenia, w którym przedstawiono Brzozowskiej zarzut popełnienia przestępstwa (ostatecznie sąd umorzył

⁸³⁰ Śledztwo prowadzone jest w sprawie przekroczenia uprawnień i niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariuszy publicznych w związku ze stosowaniem oprogramowania „Pegasus”.

⁸³¹ *Prok. Wrzosek: przypisywano mi autorstwo komunikatów, które nigdy ode mnie nie wyszły*, PAP, 8 października 2024. Zob. <https://www.pap.pl/aktualnosci/prok-wrzosek-przypisywano-mi-autorstwo-komunikatow-ktore-nigdy-ode-mnie-nie-wyszly>

postępowanie)⁸³². Równolegle było prowadzone postępowanie dyscyplinarne. Należy pamiętać przy tym o szerszym tle działań podjętych wobec prokurator Brzozowskiej: **to właśnie ona wszczęła w grudniu 2015 roku śledztwo w sprawie nieopublikowania wyroku TK, a zarazem odmówiła śledztwa w sprawie rzekomej zdrady stanu popełnionej przez premiera Donalda Tuska** w związku ustaleniem reżimu prawnego dla ustalenia przyczyn katastrofy smoleńskiej⁸³³. Wskazać należy, że wobec prokuratorów wszczynano również postępowania cywilne, czego dowodzi przypadek **prok. Katarzyny Kwiatkowskiej** (prokurator byłej Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie przeniesiona na stanowisko prokuratora Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga), która zajmowała stanowisko wiceprezesa, a następnie prezesa zarządu Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia. Wobec prok. Katarzyny Kwiatkowskiej zostało zastosowane typowe działanie typu SLAPP. Szczegóły tej sprawy Komisja także opisuje w Raporcie.

6. IZBA DYSCYPLINARNA (ZASTĄPIONA PRZEZ IZBĘ ODPOWIEDZIALNOŚCI ZAWODOWEJ) WOBEC PROKURATORÓW

Na końcu ciągu działań dyscyplinarnych i karnych czekała niedająca rękojmi niezależności i bezstronności Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego.

Co szczególnie istotne ID zmieniła dotychczasową linię orzeczniczą, **uznając, że jako sąd II instancji jest uprawniona do uchylenia immunitetu prokuratorowi w sytuacji, gdy oskarżyciel skieruje zażalenie na uchwałę odmawiającą pociągnięcia prokuratura dla odpowiedzialności karnej** (zrywając z dotychczas ugruntowaną regułą *na peius*, czyli zakazem zaostrzenia sytuacji prawnej na niekorzyść oskarżonego w drugiej instancji). Dawniej w takich

⁸³² Sąd skierował sprawę na posiedzenie i umorzył sprawę ze względu na brak podstaw do skierowania aktu oskarżenia z uwagi na uchylenie immunitetu prokuratorskiego przez organ niebędący sądem – ID. Sąd odwoławczy utrzymał w mocy orzeczenie.

⁸³³ *Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*, Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia, 2021, s. 72; *Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023*, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia 2024, s. 505-507.

wypadkach po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia, sprawa trafiała do I instancji do ponownego rozpoznania.

Takie podejście pozbawiało prokuratorów gwarancji procesowych – od decyzji uchylającej immunitet nie przysługiwało już dalsze odwołanie, mimo nieodwracalności jego skutków. Taka praktyka orzecznicza utrwaliła się jeszcze przed nowelizacją wprowadzoną przez tzw. „ustawę kagańcową”, która to rozszerzyła właściwość ID na sprawy o odpowiedzialności karnej lub tymczasowe aresztowanie, m.in. prokuratorów i asesorów prokuratury. Nie miała więc wtedy kognicji do orzekania w sprawach uchylenia immunitetu prokuratorom.

20) Afera hejterska

W 2017 roku rząd Prawa i Sprawiedliwości rozpoczął proces zmian w wymiarze sprawiedliwości, wprowadzając nowelizacje ustaw dotyczących Sądu Najwyższego, Krajowej Rady Sądownictwa i sądów powszechnych. Wprowadzone zmiany wprost naruszały konstytucyjną zasadę trójpodziału władzy, niezawisłość sędziowską i prawo obywateli do niezależnego sądu. Środowiska sędziowskie (między innymi skupione w stowarzyszeniach sędziowskich „Iustitia” i „Themis”), wspierane przez społeczeństwo obywatelskie, aktywnie protestowały przeciwko wprowadzanym zmianom i otwarcie krytykowało rząd za podejmowanie tego rodzaju działań.

W 2019 roku Onet⁸³⁴ jako pierwszy, a następnie inne media opublikowały serię artykułów⁸³⁵ opartych na rozmowach i wiadomościach pochodzących od Emilii Sz., początkowo anonimowej, występującej na Twitterze (obecnie X) pod pseudonimem „Mała Emi”, byłej żony sędziego Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego Tomasza Sz.⁸³⁶ Ujawniła ona, że przez kilka lat brała udział w zorganizowanej kampanii, mającej na celu **oczernianie polskich sędziów**

⁸³⁴ M. Gałczyńska, *Śledztwo Onetu. Farma trolli w Ministerstwie Sprawiedliwości, czyli „za czynienie dobra nie wsadzamy”*, Onet, 19 sierpnia 2019.

⁸³⁵ Newsweek”, 27 sierpnia 2019, *„Sama szukałam haków, by dostać pochwałę, albo temat był z Kasty”. Wywiad OKO.press z Małą Emi - OKO.press* [dostęp: 05.07.2025].

⁸³⁶ Od maja 2024 roku Tomasz Szmydt przebywa na Białorusi, gdzie uzyskał azyl polityczny. Poszukiwany jest za szpiegostwo na rzecz obcych służb.

krytykujących wprowadzane przez rząd zmiany w wymiarze sprawiedliwości. Współpracowała m.in. z ówczesnym **wiceministrem sprawiedliwości**, sędzią Łukaszem Piebiakiem, a także z grupą innych sędziów: Arkadiuszem Cichockim, Przemysławem Radzikim i Jakubem Iwańcem⁸³⁷. Nieformalna grupa operowała za pomocą zamkniętej grupy na komunikatorze WhatsApp o nazwie **„Kasta/Antykasta”**. Członkowie grupy wymieniali się tam m.in. dokumentami personalnymi, danymi prywatnymi i zawodowymi sędziów krytycznych wobec rządu PiS, a także pomysłami na dyskredytujące ich kampanie, koordynując przy tym publikacje w sieci w tym zakresie. Grupa stosowała różne techniki, **od wycieku prywatnych informacji, przez anonimy wysyłane do mediów i instytucji, po zakładanie fałszywych kont służących atakom w sieci.** Bezpośrednimi ofiarami ich ataków stali się m.in. sędzia prof. Krystian Markiewicz – ówczesny prezes Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”, sędzia Piotr Gąciarek, sędzia Arkadiusz Krupa, sędzia Igor Tuleya, sędzia Waldemar Żurek czy też ówczesna Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego prof. Małgorzata Gersdorf⁸³⁸.

Istotnym elementem „afery hejterskiej” była również **działalność profilu w serwisie X (dawniej: „Twitter”) „KastaWatch”, który pełnił funkcję publicznej platformy, na której umieszczano szereg dyskredytujących sędziów informacji**⁸³⁹, na profilu publikowano sfabrykowane lub zmanipulowane informacje o sędziach krytycznych wobec działań rządu w wymiarze sprawiedliwości. Zgromadzone materiały obejmowały między innymi dane prywatne służące do przedstawiania insynuacji na temat życia osobistego, a także komentarze sugerujące nieetyczne zachowania. Działania te mogły być koordynowane przez osoby powiązane z Ministerstwem Sprawiedliwości, co potwierdzają zrzuty ekranów z rozmów i zeznania Emilii Sz.

⁸³⁷ Prokuratura Regionalna we Wrocławiu prowadzi śledztwo w tej sprawie: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wnioski-o-uchylenie-immunitetow-sedziowskich-w-tzw-afery-hejterskiej> [dostęp: 05.07.2025].

⁸³⁸ Dnia 19 marca 2025 roku Sąd Rejonowy w Bochni skazał Emilię Sz. na karę grzywny w wysokości 6 tysięcy złotych za umieszczanie w latach 2018-2019 znieważających i pomawiających wpisów o sędzim Waldemarze Żurku. Wyrok na dzień oddania tego raportu nie jest prawomocny.

⁸³⁹ A. Mierzyńska, *Prapoczątek afery hejterskiej – jak Kasta Watch wypuszczała nielegalne materiały i szkalowała sędziów*, OKO.press, 18 czerwca 2024, zob. <https://oko.press/dokumenty-dotyczace-niepokornych-sedziow-kasta-watch>.

W dniu 9 lipca 2024 roku Prokurator Regionalny we Wrocławiu skierował do Izby Odpowiedzialności Zawodowej działającej w Sądzie Najwyższym wniosek⁸⁴⁰ o podjęcie uchwał zezwalających na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziów: Łukasza Piebiaka, Jakuba Iwańca, Arkadiusza Cichockiego i Przemysława Radzika⁸⁴¹.

Jak czytamy w komunikacie prokuratury, podstawą skierowania wniosku były ustalenia śledztwa o sygn. 2011-1.Ds.11.2024, dotyczące przekroczenia uprawnień służbowych w bliżej nieustalonym dniu, jednak nie później niż do dnia 20 sierpnia 2019 roku w Warszawie, przez funkcjonariuszy publicznych pełniących funkcje w Ministerstwie Sprawiedliwości, w szczególności poprzez niedopuszczalne przetwarzanie danych osobowych, działając tym samym na szkodę interesu prywatnego i publicznego, tj. o czyn z art. 231 § 1 k.k. i art. 107 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych.

Prokuratura poinformowała także, że w tej sprawie Emilii Sz. przedstawiono zarzut popełnienia przestępstwa z art. 266 § 2 k.k. w zw. z art. 21 § 2 k.k. i art. 107 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych.

Jak wskazuje prokuratura, w toku postępowania zgromadzono obszerny materiał dowodowy w postaci zabezpieczonych w Ministerstwie Sprawiedliwości elektronicznych nośników danych i danych informatycznych z serwera, analizy aktywności na portalach społecznościowych osób, które miały być związane z tzw. „aferą hejterską”, wydruków artykułów publikowanych w prasie i na stronach internetowych, zawierających dane pozyskane w nieuprawniony sposób, a mających na celu zdyskredytowanie określonych sędziów, danych użytkowników określonych kont pocztowych, adresów mailowych i numerów IP komputerów, bilingów połączeń telefonicznych oraz zawartości skrzynek pocztowych e-mail użytkowanych przez Łukasza Piebiaka, Jakuba Iwańca, Arkadiusza Cichockiego, Przemysława Radzika i Emilię Sz. Przestłuchano szereg świadków, w tym 21

⁸⁴⁰ Komunikat Prokuratury z dnia 9 lipca 2024 roku, dostępny na stronie: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wnioski-o-uchylenie-immunitetow-sedziowskich-w-tzw-aferze-hejterskiej><https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wnioski-o-uchylenie-immunitetow-sedziowskich-w-tzw-aferze-hejterskiej>.

⁸⁴¹ Postępowania te nadal są w toku, nie zakończyły się prawomocnie w stosunku do żadnego z sędziów.

pokrzywdzonych, a także uzyskano opinie biegłych z zakresu pisma ręcznego i dokumentów oraz informatyki.

Dowody te, jak czytamy w komunikacie prokuratury, pozwoliły na przyjęcie dostatecznie uzasadnionego podejrzenia, że sędziowie Łukasz Piebiak, Jakub Iwaniec, Arkadiusz Cichocki i Przemysław Radzik oraz Emilia Sz. działali w zorganizowanej grupie przestępczej, przy czym sędzia Piebiak kierował jej działalnością.

Prokuratura wskazuje także, że działalność przestępcza polegała między innymi na: nieuprawnionym przetwarzaniu danych osobowych sędziów, zawartych w różnego rodzaju dokumentach służbowych, **ujawnianiu osobom nieuprawnionym informacji uzyskanych w toku wykonywania czynności służbowych, w tym przekazywaniu ich dziennikarzom celem ich publikacji**, ujawnianiu tych dokumentów i informacji na portalach społecznościowych, publikowaniu treści znieważających oraz zniekształniających sędziów sądów powszechnych, mających także postać podżegania i pomocnictwa do takich działań innych osób korzystających z mediów społecznościowych, przekraczaniu uprawnień poprzez inicjowanie postępowań dyscyplinarnych, mających na celu zdyskredytowanie określonych sędziów w opinii publicznej, wywołanie w nich poczucia obawy, a tym samym zniechęcenie do prowadzonej przez nich krytyki reformy wymiaru sprawiedliwości.

W jednym z postępowań karnych związanych z tzw. „afērą hejterską” zapadł wyrok skazujący wobec Emilii Sz., znanej jako „Mała Emi”⁸⁴². Sąd Rejonowy w Bochni uznał ją winną umieszczania pomawiających i znieważających publikacji pod adresem sędziego Waldemara Żurka poprzez obraźliwe i pomawiające wpisy w mediach społecznościowych. Skazana została na karę grzywny w wysokości 6 tys. zł, co stanowi pierwszy przypadek formalnego pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osoby uczestniczącej w procederze publicznego oczerniania sędziów krytycznych wobec działań ówczesnego Ministerstwa Sprawiedliwości.

⁸⁴² M. Jątoszewski, *Pierwszy wyrok za afērę hejterską. Sąd skazał na grzywnę sygnalistkę Małą Emi, która ujawniła afērę*, oko.press, 18 marca 2025, <https://oko.press/wyrok-za-afere-hejterska-sad-skazal-sygnalistke-mala-emi> [dostęp: 13.07.2025].

Postępowanie dotyczyło jedynie czynów indywidualnych Emilii Sz. i nie objęło szerszego kręgu osób, które – według licznych publikacji medialnych – mogły współorganizować lub inspirować działania o charakterze zorganizowanej kampanii dyskredytacyjnej. Sprawa „Małej Emi” pozostaje więc odosobnionym przypadkiem, który nie zamknął kwestii odpowiedzialności instytucjonalnej za działania podważające autorytet władzy sądowniczej.

Komisja – po publikacji I Raportu – podjęła działania zmierzające do ustalenia aktualnego stanu sprawy.

Prokuratura Regionalna we Wrocławiu prowadząca postępowanie pod sygn. akt 2011-1.Ds.11.2024 poinformowała Komisję, że ze względu na dobro prowadzonego przez nią śledztwa, jego tajemnicę oraz etap postępowania faza *ad personam in rem* (przeciwko) nie jest możliwe udostępnienie Komisji kopii akt sprawy.

Dodatkowo Prokuratura Krajowa przekazała Komisji informacje dotyczące prowadzonego postępowania związane z zarzutami ciężącymi na Emilii S. i Tomaszu S. oraz skierowanymi do Sądu Najwyższego wnioskami o wydanie uchwał o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziów. Informacje te były publicznie znane dzięki artykułom prasowym oraz jawnemu prowadzeniu z udziałem mediów posiedzeń dot. immunitetów przed Sądem Najwyższym.

Z komunikatu prasowego Prokuratury wynika zaś, że 24 września 2025 r. do Sądu Najwyższego trafił jeszcze jeden wniosek związany z tą sprawą, dotyczący sędziego Rafała Puchalskiego.⁸⁴³

W ślad za przekazanymi materiałami Komisja w formie elektronicznej w zwracała się do Ministerstwa Sprawiedliwości z prośbą o przekazanie informacji.

Pismem z dnia 20 listopada 2025 r. Zastępca Dyrektora Biura Prezydialnego Prokuratury Krajowej poinformowała Komisję, że:

⁸⁴³ A. Zimoląg, *Wniosek o uchylenie immunitetu w śledztwie dotyczącym „afery hejterskiej”*, 24 września 2025, <https://www.gov.pl/web/pr-wroclaw/wniosek-o-uchylenie-immunitetu-w-sledztwie-dotyczacym-afery-hejterskiej>

Przekazanie informacji o aktualnie realizowanych czynnościach w sprawie nie jest możliwe - ze względu na dobro trwającego postępowania przygotowawczego, konieczność zabezpieczenia jego dalszego, prawidłowego toku oraz potrzebę zachowania tajemnicy postępowania.

Ponadto, odpowiadając na pytania Komisji Prokuratura Krajowa poinformowała, że

Prokurator zamierza przedstawić zarzuty popełnienia przestępstwa 5 osobom, wymienionym we wnioskach do Sądu Najwyższego o wydanie uchwał o wyrażeniu zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej.

Status pokrzywdzonego przyznano dotychczas 231 osobom.

W toku omawianego śledztwa przesłuchano około 70 osób. Ze względu

Jednocześnie Prokuratura Krajowa zastrzegła, że nie jest możliwe – na obecnym etapie śledztwa – przewidzenie, ile czynności przesłuchań (ze względu na stan sprawy) będzie konieczne.

Odpowiadając na pytania dot. stanu postępowań związanych z uchyleniem immunitetów Komisja otrzymała następujące informacje:

Aktualne problemy formalno-procesowe występujące w śledztwie o sygn. 2011-I.Ds.11.2024 skupiają się, w głównej mierze, na przedłużających się postępowaniach przed Sądem Najwyższym w zakresie rozpoznania wniosków Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu o wydanie uchwał o wyrażeniu zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziów: Łukasza Piebiaka, Przemysława Radzika, Jakuba Iwańca, Arkadiusza Cichockiego i Rafała Puchalskiego.

W zakresie poszczególnych postępowań dot. uchylecia immunitetu, Prokuratura Krajowa przekazała następujące informacje:

- I ZI 37/24 dot. sędziego P. Radzika - pierwsze posiedzenie w tej sprawie odbyło się w dniu 24 czerwca 2025 r., podczas którego obrońcy sędziego złożyli wniosek dowodowy o dopuszczenie dowodu z akt sprawy immunitetowej o sygn. I ZI 40/24 dotyczącej sędziego J. Iwańca. Mimo sprzeciwu prokuratora, Sąd Najwyższy dopuścił ten dowód i odroczył posiedzenie do dnia 5 grudnia 2025 r.

- I ZI 38/24 dot. sędziego L. Piebiaka - postępowanie jeszcze się nie rozpoczęło, brak terminu pierwszego posiedzenia.

W związku z wyznaczeniem sędziego Sądu Najwyższego Marka Dobrowolskiego do rozpoznania w/w sprawy, w dniu 7 sierpnia 2024 r. skierowano do Sądu Najwyższego wniosek o zbadanie wymogów niezawisłości i bezstronności (tzw. test niezawisłości z powodu wątpliwości związanych z funkcjonowaniem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami *ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* i jej roli w procedurze wyboru kandydatów na Sędziów Sądu Najwyższego). Z tych samych względów skierowano wniosek o wyłączenie sędziego.

Do chwili obecnej wnioski te nie zostały rozpoznane.

- I ZI 39/24 dot. sędziego A. Cichockiego - pierwsze posiedzenie w tej sprawie odbyło się w dniu 6 sierpnia 2025 r. Sąd Najwyższy zobowiązał sędziego do złożenia wniosków dowodowych i odroczył posiedzenie do dnia 2 grudnia 2025 r.

- **I ZI 40/24 dot. sędziego J. Iwańca** - posiedzenia w sprawie odbyły się w dniach: 24 września 2024 r., 3 grudnia 2024 r., 4 lutego 2025 r. oraz 15 kwietnia 2025 r. Sąd Najwyższy przeprowadza postępowanie dowodowe - pozyskano już opinię biegłego z zakresu informatyki. Aktualnie, w związku z zarzutami prokuratury zgłoszonymi do tej opinii, Sąd Najwyższy dopuścił dowód z uzupełniającej, ustnej opinii biegłego z zakresu informatyki poprzez przesłuchanie go przed sądem. Kolejnego terminu posiedzenia nie wyznaczono.

- **I ZI 54/25 dot. sędziego R. Puchalskiego** - postępowanie jeszcze się nie rozpoczęło, nie wyznaczono terminu pierwszego posiedzenia.

W związku z wyznaczeniem sędziego Sądu Najwyższego Marka Motuka do rozpoznania tej sprawy, w dniu 15 października 2025 r. skierowano do Sądu Najwyższego wniosek o zbadanie wymogów niezawisłości i bezstronności (tzw. test niezawisłości z powodu ujawnienia w zabezpieczonej skrzynce poczty e-mail sędziego Łukasza Piebiaka budzących wątpliwości wiadomości, odnoszących się do sędziego Marka Motuka oraz z powodu wątpliwości związanych z funkcjonowaniem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami *ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* i jej roli w procedurze wyboru kandydatów na Sędziów Sądu Najwyższego). Z tych samych względów skierowany został wniosek o wyłączenie sędziego.

Żaden z wniosków o uchylenie immunitetu do dnia 06 grudnia 2025 r. nie został rozpoznany.

21) Postępowanie przeciwko prokurator Katarzynie Kwiatkowskiej

Prokurator Katarzyna Kwiatkowska jest członkinią założycielką Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia („**Stowarzyszenie**”)⁸⁴⁴, od 4

⁸⁴⁴ Komisja opisuje szczegółowo działalność Stowarzyszenia w innych częściach Raportu.

kwietnia 2020 roku do 15 czerwca 2024 roku pełniła obowiązki prezesa zarządu⁸⁴⁵. W ramach Stowarzyszenia, prokurator Kwiatkowska publicznie formułowała krytyczne uwagi zarówno co do zmian wprowadzanych w przepisach dotyczących prokuratury, jak i co do funkcjonowania tej instytucji. Uczestniczyła m.in. w konferencjach prasowych dotyczących wydawanych co roku przez Stowarzyszenie raportów⁸⁴⁶ i udzielała licznych wypowiedzi publicznych.

24 lutego 2021 roku Skarb Państwa – Prokuratura Krajowa (dalej: „Prokuratura”) zażądała zobowiązania prokurator Katarzyny Kwiatkowskiej do usunięcia skutków rzekomego naruszenia dóbr osobistych Prokuratury spowodowanych jej wypowiedzią w udzielonym przez nią wywiadzie opublikowanym w Gazecie Wyborczej oraz na portalu wyborcza.pl. Kwiatkowska wypowiedziała się w nim krytycznie wobec niektórych praktyk i sytuacji mających miejsce w Prokuraturze, w szczególności tych z udziałem Prokuratora Krajowego Bogdana Świączkowskiego⁸⁴⁷. W uzasadnieniu pozwu wskazano, że jej wypowiedź naruszyła dobra osobiste Prokuratury Krajowej, w postaci dobrego imienia, renomy, prestiżu oraz *ogółu wartości niemajątkowych, dzięki którym Prokuratura Krajowa może i powinna funkcjonować*⁸⁴⁸.

Prokuratura zażądała także od prokurator Kwiatkowskiej **zapłaty kwoty 250 000 zł na wskazany cel społeczny, a także opublikowania w dzienniku Gazeta Wyborcza i na portalu wyborcza.pl przeprosin**⁸⁴⁹.

⁸⁴⁵ Prokurator Katarzyna Kwiatkowska poinformowała Komisję, że formalnie złożyła rezygnację z funkcji prezesa zarządu Stowarzyszenia w momencie objęcia funkcji w Prokuraturze Krajowej. 15 czerwca 2024 roku odbyły się wybory, w których nowym prezesem został prokurator Robert Kmiecik.

⁸⁴⁶ Liczne raporty Stowarzyszenia znajdują się na stronie internetowej pod linkiem: <https://lexso.org.pl/kategoria/raporty/>

⁸⁴⁷ Bogdan Świączkowski był wieloletnim Prokuratorem Krajowym i pierwszym zastępcą Prokuratora Generalnego w latach 2016-2022.

⁸⁴⁸ Pozew z dnia 24 lutego 2021 roku złożony przez Skarb Państwa- Prokuraturę Krajową, udostępniony Komisji przez prokurator Katarzynę Kwiatkowską i jej pełnomocnika.

⁸⁴⁹ *Ibidem*.

Na łamach wydania Gazety Wyborczej oraz na portalu wyborcza.pl, w dodatku „Magazyn wyborczej - wolna sobota” z dnia 30 stycznia 2021 r. ukazał się wywiad z Powódką zatytułowany: „Ukarana prokurator ostrzega szefów: Nie chcę nikogo straszyć, ale gromadzimy dowody”. Dziennik Gazeta Wyborcza ma zasięg ogólnopolski, wydanie z dnia 30 stycznia 2021 r. miało nakład 150.000 egzemplarzy.

Przedmiotowego wywiadu Pozwana udzieliła występując pod własnym imieniem i nazwiskiem, wskazując, że jest wieloletnim pracownikiem Prokuratury. Wypowiedzi Pozwanej oraz kontekst wywiadu wskazywały na krytyczny stosunek do Prokuratury Krajowej oraz jej kierownictwa. Wspomniana decyzja o przeniesieniu Pozwanej do innej jednostki organizacyjnej Prokuratury przedstawiana jest przez nią jako niezgodna z prawem „kara” za jej działalność w stowarzyszeniu „Lex super omnia”.

W przedmiotowym wywiadzie znalazły się m.in. następujące wypowiedzi Pozwanej:

- 1) „Obecnie ta instytucja [Prokuratura Krajowa – przyp. pełnomocnika powoda] jest wykorzystywana do załatwiania partykularnych interesów rządzących. Wiele sił i środków przeznaczają się albo na ściganie zwykłych obywateli, którzy uczestniczą w różnych formach społecznego protestu w obronie praworządności, albo do zwalczania przeciwników politycznych. Cel polityczny stał się w prokuraturze dominujący wobec przepisów prawa i orzecznictwa.”;
- 2) „Nie ocenia [w Prokuraturze Krajowej – przyp. pełnomocnika Powoda] - się tego, czy kandydat do awansu wykazuje się doświadczeniem i kompetencjami. Teraz wystarczy lojalność i poddaństwo wobec przełożonych (pisownia oryginalna – przyp. pełnomocnika Powoda)”;
- 3) „Wobec mojej osoby dopuszczono się kolejny raz złamania prawa, dyskryminacji i nierównego traktowania, mobbingu”;
- 4) „Niesprawiedliwość. Te decyzje [m.in. decyzja o przeniesieniu służbowym Pozwanej do innej jednostki organizacyjnej Prokuratury – przyp. pełnomocnika powoda] wydają osoby, które powinny stać na straży prawa, a to prawo otwarcie łamią. (...) Rozważam także skierowanie zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez prokuratora Święczkowskiego, z art. 218a kodeksu karnego, czyli za przestępstwo związane ze złośliwym lub uporczywym naruszeniem praw pracowniczych”;
- 5) „Mam nadzieję, że jeszcze przed stanem spoczynku zobaczę prokuraturę niezależną od polityków, która spełnia standardy europejskie, a nie białoruskie czy putinowskie”;
- 6) „Pan Święczkowski nie potrafi odpowiedzieć na konstruktywną krytyczną ocenę stanu polskiej prokuratury. Zatem nadużywa kompetencji do szynkowania

Fragment pozwu Prokuratury Krajowej z dnia 24 lutego 2021 roku

10 sierpnia 2021 roku prokurator Katarzyna Kwiatkowska, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika złożyła odpowiedź na pozew, wnosząc o oddalenie powództwa w całości⁸⁵⁰. Zgodnie z informacją przekazaną Komisji przez pełnomocnika, za zgodą prokurator Kwiatkowskiej, w sprawie toczyły się rozmowy ugodowe. Do dnia publikacji tego raportu sprawa nie została jednak umorzona przez sąd.

Zdaniem Komisji ocena postępowania wytoczonego przez Prokuraturę wobec prokurator Katarzyny Kwiatkowskiej w kontekście pozwów typu SLAPP nie byłaby kompletna bez uwzględnienia szerszego kontekstu tej sprawy. Po pierwsze toczącej się publicznie dyskusji o niezależności prokuratury w związku z wprowadzanymi od 2015 roku zmianami w jej funkcjonowaniu oraz podejmowaniu wobec niezależnych prokuratorów, zwłaszcza tych zrzeszonych w Stowarzyszeniu, szeregu działań o charakterze dyscyplinarnym i represyjnym. Po drugie postawy, jaką prezentowała prokurator Kwiatkowska wobec zamachu na niezależność prokuratury, krytykując takie działania publicznie. Po trzecie innych działań o charakterze represyjnym, jakie wobec niej podejmowali zwierzchnicy oraz organy dyscyplinarne.

W szczególności dla kontekstu sprawy istotna jest informacja, że 18 stycznia 2021 roku prokurator Kwiatkowska otrzymała z rąk Prokuratora Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie Łukasza Osińskiego, przekazaną faksem decyzję kadrową z dnia 15 stycznia 2021 roku podpisaną przez I Zastępcę Prokuratora Generalnego, Prokuratora Krajowego Bogdana Świączkowskiego. Decyzja delegowała ją do wykonywania czynności służbowych w Prokuraturze Rejonowej w Golubiu-Dobrzyniu na okres od dnia 20 stycznia 2021 roku do dnia 19 lipca 2021 roku. Razem z prokurator Kwiatkowską do innych jednostek prokuratury, oddalonych nierzadko o kilkaset kilometrów od miejsca zamieszkania, delegowano także kilkunastu innych prokuratorów, członków Stowarzyszenia. Komisja opisuje te działania w innych częściach Raportu.

⁸⁵⁰ Odpowiedź na pozew z dnia 10 sierpnia 2021 roku przekazana Komisji przez pełnomocnika prokurator Katarzyny Kwiatkowskiej.

Postępowanie przeciwko prokurator Kwiatkowskiej wypełnia cechy postępowania typu SLAPP. **Wskazana w pozwie kwota 250 000 złotych, której przekazania na cel społeczny Prokuratura domagała się od Pozwanej, była nieproporcjonalna do rzekomo dokonanego naruszenia dóbr osobistych Prokuratury. Dodatkowo roszczenie Prokuratury o publikację przeprosin opiewało łącznie na kwotę 2 050 000 zł.⁸⁵¹ Tak kwota żądanego zadośćuczynienia, jak i kwota składająca się na koszty przeprosin znacznie przewyższały możliwości finansowe prokurator Kwiatkowskiej.**

Pokazuje to **znaczną dysproporcję środków i pozycji stron**. Pozew został wniesiony przez Prokuraturę Krajową – organ państwowy dysponujący pełnym aparatem prawnym i wsparciem Prokuratorii Generalnej, podczas gdy pozwana była prokuratorką, która nie mogła korzystać z szeregu udogodnień w procesie (jak chociażby brak opłaty od pozwu), z jakich korzystała druga strona. **Ta rażąca nierówność zasobów charakterystyczna jest dla działań typu SLAPP, gdzie strona silniejsza nadużywa prawa procesowego, by obciążyć przeciwnika kosztami finansowymi, emocjonalnymi i czasowymi.**

Wytoczenie powództwa o tak znaczną kwotę miało także **na celu zastraszenie i uciszenie publicznej krytyki działań prokuratury**. Sam pozew został złożony po publicznych wypowiedziach prokurator krytykujących kierownictwo prokuratury, Ministra Sprawiedliwości i sposób funkcjonowania instytucji. Bez wątpienia tak jej wypowiedzi, jak i wypowiedzi Stowarzyszenia, na którego czele stała, miały charakter debaty publicznej o funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości i praworządności.

Złożenie pozwu w sytuacji, w której po pierwsze stosowano wobec prokuratorów stojących w obronie niezależności prokuratury szereg środków o charakterze represyjnym i dyscyplinarnym, po drugie toczyła się publiczna dyskusja o niezależności prokuratury, należy interpretować jako próbę wywołania efektu mrożącego (chilling effect), by zniechęcić zarówno prokurator Kwiatkowską, jak i innych prokuratorów oraz obywateli do zabierania głosu w sprawach publicznych.

⁸⁵¹ Szczegółowe wyliczenia w tym zakresie zostały udokumentowane w odpowiedzi na pozew z dnia 10 sierpnia 2021 roku, który został przekazany Komisji przez pełnomocnika prokurator Kwiatkowskiej.

2.2.7. Prawo w służbie SLAPPów: skarga nadzwyczajna

Instrumenty pozwalające na ingerencję w prawomocne orzeczenia sądowe powinny być stosowane wyjątkowo, przy zachowaniu najwyższej ostrożności, tak aby ich użycie służyło eliminowaniu rzeczywistych, rażących naruszeń, a nie było narzędziem umożliwiającym wywieranie wpływu na funkcjonowanie władzy sądowniczej.

Wprowadzenie instytucji skargi nadzwyczajnej do polskiego systemu prawnego w 2018 roku doprowadziło do istotnego przeobrażenia dotychczasowego modelu nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Konstrukcja tego środka, zakres właściwości przyznany nowo powołanej Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w Sądzie Najwyższym oraz praktyka jego stosowania w kolejnych latach stały się przedmiotem poważnych zastrzeżeń konstytucyjnych, konwencyjnych i ustrojowych.

W tym rozdziale Komisja dokonuje analizy funkcjonowania skargi nadzwyczajnej jako środka nadzwyczajnego mogącego wpływać na konstytucyjną zasadę równowagi władz, pewność prawa oraz ochronę praw jednostki.

*W pierwszej części omówiono genezę oraz ustawową konstrukcję skargi nadzwyczajnej, podkreślając między innymi to, że wyłączne prawo do skorzystania z tego instrumentu prawnego przyznano zamkniętemu katalogowi organów państwowych. Zwrócono także uwagę, że **daje on możliwość podważania prawomocnych orzeczeń w terminie sięgającym nawet kilkudziesięciu lat wstecz, co rodzi istotne wątpliwości co do zgodności tej instytucji z zasadą pewności prawa oraz ochrony praw nabytych.***

*Druga część rozdziału poświęcona została analizie ustrojowej **Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych**, wyłącznej właściwej do rozpoznawania skarg nadzwyczajnych. Izba ta została obsadzona osobami powołanymi na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 roku. **Liczne orzeczenia sądów krajowych i międzynarodowych – w tym Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – przesądziły, że organ ten nie spełnia wymogów niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego przez prawo.***

W trzeciej części przedstawiono analizę praktyki wniesienia i rozpoznawania skarg nadzwyczajnych w latach 2018-2023, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności Prokuratora Generalnego jako podmiotu dominującego liczebnie wśród uprawnionych wnioskodawców. Omówiono przypadki, w których wykorzystanie skargi nadzwyczajnej budziło zastrzeżenia co do zgodności z jej ustawowym celem. **Wskazano na sytuacje, w których skargi kierowano w sprawach niemających znaczenia systemowego, dotyczących sporów stricte cywilnych lub prywatnych, co może sugerować wykorzystywanie tej instytucji w celach odbiegających od jej podstawowych funkcji.** Szczególną uwagę poświęcono trzem skargom nadzwyczajnym wniesionym przeciwko ówczesnemu sędziemu Waldemarowi Żurkowi, których charakter – prywatnoprawny, pozbawiony związku z ochroną praworządności czy interesu publicznego – rodzi pytania co do motywów inicjowania tych postępowań. Z kolei analiza skargi dotyczącej Marszu Niepodległości ukazuje ingerencję w proces organizacji zgromadzeń publicznych, mimo że wydarzenie to zostało już poddane dwuinstancyjnej kontroli sądowej, w wyniku której odmówiono mu statusu zgromadzenia cyklicznego. **Analiza praktyki stosowania skargi nadzwyczajnej wskazuje, że instrument ten był także wykorzystywany w celu wzmocnienia narracji politycznej ówczesnego rządu. Skargi te ingerowały zarówno w postępowania karne dotyczące uczestników protestów, w prawomocne rozstrzygnięcia z zakresu ochrony dóbr osobistych osób publicznych, jak i w indywidualne sprawy obywateli dotyczące równego traktowania i zakazu dyskryminacji w stosunkach zatrudnienia.**

Wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy wskazują, że skarga nadzwyczajna – choć formalnie mająca być instrumentem eliminacji wyjątkowych, rażących nieprawidłowości – **została ukształtowana i stosowana w sposób generujący poważne ryzyka dla stabilności wymiaru sprawiedliwości oraz równowagi pomiędzy władzami. Centralizacja uprawnień do inicjowania skargi w rękach organów władzy wykonawczej, w połączeniu z powierzeniem jej rozpoznawania izbie o kwestionowanym statusie konstytucyjnym, tworzy mechanizm umożliwiający arbitralną ingerencję w prawomocne orzeczenia sądów.**

Instytucja skargi nadzwyczajnej została wprowadzona do polskiego systemu prawnego na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 5), która weszła w życie w dniu 3 kwietnia 2018 roku. Projektodawca argumentował wówczas, że choć *stabilność prawomocnych orzeczeń sądowych jest niewątpliwie wartością, zakorzenioną także w Konstytucji RP, to nie jest to jednak jedyna wartość wynikająca z konstytucyjnych zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela*. W jego ocenie wprowadzenie instytucji skargi nadzwyczajnej jest (...) *odpowiedzią na pojawiające się postulaty przywrócenia rozwiązania podobnego do rewizji nadzwyczajnej, ale dostosowanego do warunków dzisiejszego ustroju*. W tym zakresie podkreślono jednocześnie odmiennność od istniejących w polskim systemie prawnym środków nadzwyczajnych, wskazując, że *wprowadzenie tej radykalnie innej od obowiązujących nadzwyczajnych środków instytucji kontroli zapadłych orzeczeń sądowych stanowi realizację jednego z ważnych zobowiązań społecznych Prezydenta*⁸⁵².

Reforma ta była przedstawiana jako odpowiedź na rzekome niedostatki dotychczasowych środków nadzwyczajnych, takich jak kasacja i skarga kasacyjna. Konstrukcja nowego środka miała więc w zamierzeniu przywracać równowagę i zwiększyć zaufanie do wymiaru sprawiedliwości, będąc przy tym przedstawianą jako inicjatywa o charakterze naprawczym i prospołecznym.

Rozwiązanie to zostało jednak skonstruowane w sposób dalece odmienny od istniejących dotychczas nadzwyczajnych środków zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądowych. Obywatele zostali pozbawieni możliwości samodzielnego wniesienia skargi nadzwyczajnej. Legitymację do korzystania z tej instytucji otrzymał wyłącznie zamknięty katalog instytucji państwowych takich jak: Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz w zakresie swojej właściwości: Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru

⁸⁵² Uzasadnienie projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, druk 2003, 26 września 2017 r. [dostęp: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/5AB89A44A6408C3CC12581D800339FED/%24File/2003.pdf>]

Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców, a także Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Skarga nadzwyczajna, wprowadzona ustawą o Sądzie Najwyższym, umożliwia kwestionowanie prawomocnych orzeczeń w bardzo szerokim i nieostrym zakresie, m.in. w przypadku naruszenia konstytucyjnych praw i wolności, rażącego naruszenia prawa czy oczywistej sprzeczności ustaleń sądu z materiałem dowodowym. Zgodnie z art. 89 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym, co do zasady, można ją wnieść w ciągu 5 lat od uprawomocnienia się wyroku, a w razie wcześniejszej kasacji – w ciągu roku od jej rozpoznania. W konsekwencji stabilność i pewność prawa zostają poważnie osłabione, gdyż nawet orzeczenia uznane już przez Sąd Najwyższy za zgodne z prawem mogą być ponownie podważane.

Krytyczny stosunek do instytucji skargi nadzwyczajnej wyrażał m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich⁸⁵³. W swoim stanowisku z 2020 roku RPO prof. Adam Bodnar wskazywał, że regulacje dotyczące tego środka ograniczyły prawa obywateli do zaskarżania prawomocnych orzeczeń sądowych na podstawie skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia. RPO podkreślił, że obywatel sam z siebie nie może wnieść skargi nadzwyczajnej, a jedynie zwrócić się do uprawnionych podmiotów, co w praktyce utrudnia korzystanie ze środków odwoławczych. Rzecznik zwracał także uwagę na niejasność przesłanek dopuszczalności skargi, zwłaszcza tzw. przesłanki ogólnej, co stwarza ryzyko arbitralności w stosowaniu prawa i potencjalnego nadużywania instytucji przez podmioty uprawnione do jej wniesienia, wskazując m.in., że mimo deklarowanego celu eliminowania niesprawiedliwych orzeczeń, w praktyce może ona prowadzić do naruszenia zasady pewności prawa⁸⁵⁴.

Na mocy ustawy wprowadzającej instytucję skargi nadzwyczajnej, sprawy te zostały przekazane do właściwości nowo powołanej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w Sądzie Najwyższym. Izba ta została utworzona w 2018 roku

⁸⁵³ Skarga nadzwyczajna ograniczyła prawo obywateli do skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, bip.brpo.gov.pl, 26 marca 2020, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-skarga-nadzwyczajna-ograniczyla-skargi-na-niezgodnosc-z-prawem-prawomocnego-orzeczenia> [dostęp: 15.09.2025].

⁸⁵⁴ B. Grabowska-Moroz, *Skarga (nad)zwyczajna. Środek przywrócenia sprawiedliwości czy zagrożenie dla praworządności?*, 14 grudnia 2021, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2021, <https://hfhr.pl/aktualnosci/skarga-nad-zwyczajna-kolejny-raport-hfpc-o-zmianach-w-wymiarze-sprawiedliwosci> [dostęp: 15.09.2025].

jako osobna jednostka organizacyjna, obsadzona wyłącznie osobami powołanymi już po przy udziale nowej Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie przewidzianym przepisami ustawy o zmianie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3), do składu której 15 członków – sędziów wybrano, wbrew Konstytucji, z pominięciem środowiska sędziowskiego, wyłącznie na podstawie decyzji Sejmu RP⁸⁵⁵.

Status Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych jako niezależnego sądu ustanowionego na mocy ustawy został wielokrotnie podważony i zakwestionowany przez sądy międzynarodowe, takie jak Europejski Trybunał Praw Człowieka („ETPCz”) i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej („TSUE”). Analiza tych orzeczeń uzasadnia tezę, że Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie jest niezawisłym i bezstronnym sądem ustanowionym przez prawo.

Na szczególną uwagę⁸⁵⁶ zasługuje w tym zakresie wyrok *Wałęsa przeciwko Polsce* z dnia 23 listopada 2023 roku (skarga nr 50849/21), gdzie **ETPCz stwierdził, że zarówno nowa Krajowa Rada Sądownictwa – jak i powołani przy jej udziale wszyscy członkowie IKNiSP nie spełniają wymogów niezawisłości i bezstronności.** W ocenie Trybunału, strukturalne powiązania personalne i instytucjonalne pomiędzy tymi organami prowadzą do naruszenia zasady niezależnego sądu i podważają zaufanie obywatela do wymiaru sprawiedliwości jako całości. Europejski Trybunał Praw Człowieka zakwestionował również sam mechanizm funkcjonowania skargi nadzwyczajnej, wskazując, że sposób powoływania sędziów do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz jej struktura naruszają zasadę niezależności sądów i prawo do rzetelnego procesu. **ETPCz stwierdził, że procedura rozpoznawania skarg nadzwyczajnych nie spełnia europejskich standardów ochrony praw człowieka i w praktyce może być wykorzystywana instrumentalnie przez władzę wykonawczą.**

⁸⁵⁵ Szczegółowa analiza na ten temat znajduje się w innych częściach Raportu.

⁸⁵⁶ O statusie IKNiSP ETPCz wypowiedział się także w wyroku *Dolińska-Ficek i Ozimek p. Polsce* (skargi nr 49868/19 i 57511/19).

Konkluzje te zostały potwierdzone również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku Wielkiej Izby z dnia 21 grudnia 2023 roku (C-718/21), w którym uznano za niedopuszczalny wniosek Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym⁸⁵⁷, uznając, że Izba ta nie jest niezawisłym i bezstronnym sądem. W sposób ostateczny TSUE zakwestionował status IKNiSP w wyroku z dnia 4 września 2025 roku (C-225/22), w którym powołał się na swoje wcześniejsze orzeczenia⁸⁵⁸. Sprawa ta dotyczyła właśnie skargi nadzwyczajnej – złożonej przez Prokuratora Generalnego w 2020 roku względem orzeczenia z 2006 roku. Sprawę tę rozpoznawała Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, która uchyliła wyrok i przekazała sprawę do ponownego rozpoznania sądowi ostatniej instancji, (Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie), który wydał podważony wyrok. Sąd ten wyraził jednak wątpliwość co do mocy wiążącej orzeczenia wydanego przez IKNiSP, w konsekwencji czego zwrócił się do TSUE z pytaniami prejudycjalnymi w zakresie jej statusu. Trybunał w wydanym wyroku stwierdził, że (...) *obecność w danym organie choćby jednego sędziego powołanego w tych samych, co rozpatrywane w sprawie zakończonej wydaniem tego wyroku, wystarczy, aby pozbawić ten organ jego statusu niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 akapit drugi Karty* – potwierdzając jednoznacznie wadliwość każdego orzeczenia wydanego przez IKNiSP w zakresie dotyczącym prawa Unii. W świetle wyroku TSUE wadliwość ta ma taki skutek, że orzeczenie IKNiSP należy uznać za niebyłe. Oznacza to, że nie może ono wywołać żadnych skutków prawnych, co w konkretnej sprawie

⁸⁵⁷ Tryb prejudycjalny – specjalna procedura ustanowiona w art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w której sąd krajowy państwa członkowskiego Unii Europejskiej, w tym Polski, zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z prośbą o wyjaśnienie powstałych wątpliwości dotyczących wykładni traktatów lub ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne UE, jeśli sąd ten uzna, że decyzja TSUE jest niezbędna do wydania wyroku w konkretnej sprawie. W przypadku, gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie toczącej się przed sądem krajowym, którego orzeczenie nie podlega zaskarżenia, po stronie tego sądu istnieje zobowiązanie wniesienia pytania prejudycjalnego do TSUE.

⁸⁵⁸ Wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawach: C-718/21, C-720/21, C-487/19, C-204/21.

oznaczało, że Sąd Apelacyjny w Krakowie mógł uznać, że jego wyrok nie został skutecznie uchylony przez IKNiSP SN.

W uchwale z dnia 24 września 2025 r. (III PZP 1/25) skład 7 sędziów Sądu Najwyższego w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dokonał również jednoznacznej oceny legalności orzeczeń wydawanych przez Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Uchwała została podjęta w trybie zagadnienia prawnego, umożliwiającego SN wydanie wiążącej interpretacji w sprawach budzących wątpliwości co do zgodności prawa krajowego i konstytucyjnego z obowiązującym porządkiem prawnym. W uchwale stwierdzono, że sam skład IKNiSP, obejmujący sędziów powołanych w procedurze naruszającej standardy niezależności i bezstronności, pozbawia tę izbę cech sądu w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowiek i podstawowych wolności (dalej: **„Europejska Konwencja Praw Człowieka” lub „EKPC”**). W konsekwencji uznano, że każdy wyrok wydany przez IKNiSP w tym stanie prawnym nie posiada mocy orzeczenia sądowego, stwierdzając, że wyrok taki należy uznać za „niebyły (nieistniejący)”. Sąd Najwyższy przesądził ponadto, że sąd, któremu przekazano sprawę do ponownego rozpoznania w wyniku uchylenia prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego – w przypadku wydania nieistniejącego wyroku – stwierdza, że wyrok sądu powszechnego *nie został uchylony, a postępowanie ze skargi nadzwyczajnej nie zostało zakończone*. W przypadku takim SN wskazał, że *sąd ten ma prawo uznać się za właściwy do rozpoznania tej skargi...* Uchwała 7 sędziów SN ma charakter zasady prawnej, co oznacza, że zgodnie z art. 87 ustawy o Sądzie Najwyższym jej treść jest wiążąca dla wszystkich składów orzekających SN oraz kształtuje jednolitą linię orzecniczą dla sądów powszechnych. Skutkiem uchwały jest trwałe podważenie legalności wszystkich orzeczeń IKNiSP i ich wyłączenie z obszaru prawnego traktowanego jako wiążące orzeczenia sądowe. Uchwała nie ogranicza się jedynie do oceny pojedynczego orzeczenia – ma charakter systemowy, wskazując, że brak niezależności i bezstronności sędziego w składzie sądu stanowi przesłankę do całkowitego pozbawienia mocy prawnej jego wyroków. Tym samym uchwała wprowadza trwały standard dla oceny organów

sądowych w Polsce w kontekście konstytucyjnych i unijnych wymogów sądów. Zaznaczyć należy również, że w wyniku jej wydania w późniejszym czasie doszło m.in. do uznania za niebyły wyrok wydany przez IKNiSP, a także odmowy podjęcia odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w Warszawie z uwagą na wadliwie ukształtowany skład sędziowski⁸⁵⁹.

Zarówno zapadłe orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jak i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zobowiązują Polskę do wprowadzenia zmian w systemie wymiaru sprawiedliwości, w tym w mechanizmie skargi nadzwyczajnej, w celu zagwarantowania niezależności i bezstronności sądów oraz zgodności krajowych rozwiązań z wymogami prawa unijnego i standardami rzetelnego procesu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W wyroku pilotażowym ETPCz wskazywał, że brak reform naruszałby prawo obywateli do niezależnego sądu, co miało mieć charakter systemowy – oczekując korekty ustawowej i reorganizacji Izby, tak aby spełniała standardy konstytucyjne i międzynarodowe.

W świetle powyższych ustaleń orzeczniczych oraz systemowej krytyki konstrukcji instytucji skargi nadzwyczajnej, a także jej wykorzystywania, Komisja Kodyfikacyjna Ustroju Sądownictwa i Prokuratury (dalej również jako: „**KKUSiP**”) w uzasadnieniu⁸⁶⁰ do projektu ustawy zmieniającej m.in. ustawę o Sądzie Najwyższym, opowiedziała się za całościowym usunięciem skargi nadzwyczajnej z polskiego porządku prawnego. Komisja uznała, że środek ten, zarówno ze względu na swoją konstrukcję normatywną, jak i sposób jego osadzenia instytucjonalnego, nie spełnia standardów konstytucyjnych ani konwencyjnych, w szczególności w zakresie ochrony zasady stabilności prawomocnych orzeczeń oraz prawa do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą.

⁸⁵⁹ Zob. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2025 r. (III CZP 49/24) oraz Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2025 r. (III UZP 4/25).

⁸⁶⁰ Komisja Kodyfikacyjna Ustroju Sądownictwa i Prokuratury, *Wariant skutków z mocy prawa; Zasadnicze motywy projektu ustawy o przywróceniu prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa przez uregulowanie skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018–2025 oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, <https://www.gov.pl/attachment/d914ebba-c3e3-4cf0-a347-bcb57846e25b>, [dostęp: 29.12.2025].

Komisja podkreśliła jednocześnie, że eliminacja skargi nadzwyczajnej powinna być powiązana z wprowadzeniem nowego rozwiązania, które odpowiadałoby na lukę wynikającą z wąskiego zakresu skargi konstytucyjnej w modelu przyjętym w art. 79 Konstytucji RP. W szczególności wskazano na potrzebę wypracowania mechanizmu umożliwiającego stronom postępowań cywilnych i karnych uzyskanie skutecznej ochrony konstytucyjnych praw i wolności w sytuacji ich naruszenia prawomocnym orzeczeniem sądu, a rozwiązanie to powinno zostać ujęte z uwzględnieniem standardów wynikających z orzecznictwa ETPCz i TSUE.

Tożsame stanowisko w tym zakresie wyraziła również Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego. W uchwale⁸⁶¹ podjętej podczas posiedzenia plenarnego w dniu 16 października 2024 r., Komisja ta poparła ideę rezygnacji z instytucji skargi nadzwyczajnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądów kończących postępowanie. Komisja zaznaczyła przy tym, że skarga nadzwyczajna stanowi nieuzasadniony wyjątek od koncepcji prawomocności orzeczeń zarówno w jej negatywnym, jak i pozytywnym ujęciu, a jej wprowadzeniu nie towarzyszyło systemowe powiązanie z pozostałymi środkami prawnymi służącymi kwestionowaniu prawomocnych orzeczeń, znanymi procedurze cywilnej i karnej. Ponadto Komisja podkreśliła fakt, że skarga nadzwyczajna **„była w przeszłości wielokrotnie wykorzystywana jako środek nacisku politycznego, zwłaszcza ze strony Prokuratora Generalnego”**.

Projektowane wówczas, jak i dziś zmiany legislacyjne przewidują szczegółowe regulacje przejściowe dotyczące spraw wszczętych i niezakończonych na skutek wniesienia skargi nadzwyczajnej przez uprawniony podmiot – przed dniem wejścia w życie nowej ustawy. Sprawy te mają pozostać rozpoznane przez właściwe izby Sądu Najwyższego, zgodnie z ich właściwością rzeczową, przy założeniu konstynuacji postępowań z udziałem ławników SN. KSSUiP konsekwentnie podkreśla przy tym, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej wyłącznie na podstawie oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu

861 Uchwała Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego o poparciu postulatu usunięcia instytucji skargi nadzwyczajnej oraz likwidacji Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego oraz Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego, podjęta podczas posiedzenia plenarnego w dniu 16 października 2024 r., <https://www.gov.pl/attachment/cbf63598-6d06-470f-b9cb-57c5e24424f6> [dostęp: 29.12.2025].

z treścią zebranego materiału dowodowego, niezależnie od statusu składu ją rozpoznającego, jest niedopuszczalne⁸⁶². Rozwiązanie to stanowi bezpośrednią konsekwencję pilotażowego wyroku ETPCz z dnia 23 listopada 2023 roku w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce, który w tym zakresie nie pozostawia przestrzeni dla dopuszczalności uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.⁸⁶³

W praktyce funkcjonowania skargi nadzwyczajnej można wskazać wiele spraw, które ujawniają ryzyko jej instrumentalnego wykorzystania przez Prokuratora Generalnego. Dobór spraw nie był przypadkowy – często dotyczył zagadnień szczególnie wrażliwych politycznie lub społecznie, co może prowadzić do postawienia tezy, że rzeczywistą motywacją nie była ochrona praw jednostki.

Aby zilustrować powyższe twierdzenie, Komisja zauważa, że instytucja skargi nadzwyczajnej została użyta przez Prokuratora Generalnego m.in. w sprawach, których przedmiotem były:

- 1) Uchylenie decyzji Wojewody Mazowieckiego o wyrażeniu zgody na organizowanie Marszu Niepodległości jako zgromadzenia cyklicznego w latach 2021-2023⁸⁶⁴.
- 2) Postępowanie dotyczące dyskryminowania nauczycielki, która w szkole zdjęła krzyż (katolicki) ze ściany, za co spotkała się z dyskryminacją ze strony dyrekcji. Nauczycielka postępowanie prawomocnie wygrała, sąd nakazał przeprosiny i zasądził na jej rzecz odszkodowanie⁸⁶⁵.

862 Uwagi Komisji Kodyfikacyjnej Ustroju Sądownictwa i Prokuratury do projektu ustawy z dnia 13 maja 2025 r. o przywróceniu prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa przez uregulowanie skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018–2025, 24 października 2025 r. (pkt 12), <https://www.gov.pl/attachment/de7617d2-b0d6-4f04-bc75-126f5829d100> [dostęp: 29.12.2025].

863 por. pkt 235 wyroku *Wałęsa przeciwko Polsce* z dnia 23 listopada 2023 r. (skarga nr 50849/21).

⁸⁶⁴ Zbigniew Ziobro składa skargę do Sądu Najwyższego w sprawie Marszu Niepodległości, tvn24.pl, 5 listopada 2021, <https://tvn24.pl/polska/marsz-niepodleglosci-zbigniew-ziobro-zlozyl-do-sadu-najwyzszego-skarge-na-postanowienie-sadu-apelacyjnego-zakazujacego-organizacji-marszu-st5479426> [dostęp: 26.10.2025]. Informacja o wniesieniu skargi nadzwyczajnej została zweryfikowana z Departamentem Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej.

⁸⁶⁵ K. Żaczekiewicz-Zborska, *Zdjęcie krzyża ze ściany w szkole – Izba Kontroli SN odrzuca skargę prokuratora*, Prawo.pl, 14 września 2021, <https://www.prawo.pl/oswiata/zdjecie-krzyza-ze-sciany-w-szkole-i-dyskryminacja,510611.html> [dostęp: 27.10.2025]. Informacja o wniesieniu skargi nadzwyczajnej została zweryfikowana z Departamentem Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej.

- 3) Trzy sprawy ówczesnego sędziego Waldemara Żurka – wszystkie z nich dotyczyły postępowań sądowych o charakterze cywilnym i rodzinnym pomiędzy nim a jego byłą żoną⁸⁶⁶.
- 4) Znieważenie pomnika smoleńskiego poprzez umieszczenie przez Norberta B. na monumencie (wybudowanym w związku z upamiętnieniem katastrofy prezydenckiego samolotu Tu-154 w Smoleńsku w dniu 10 kwietnia 2010 roku) plakatu⁸⁶⁷.
- 5) Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie uwzględniający apelację osoby transpłciowej, która doświadczyła dyskryminacji bezpośredniej ze strony pracodawcy⁸⁶⁸.
- 6) Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku w części, w której sąd ten zobowiązał Krzysztofa Wyszковского jako pozwanego do opublikowania przeprosin wobec Lecha Wałęsy w związku z naruszającymi jego dobra osobiste wypowiedziami pozwanego dotyczącymi m.in. rzekomej współpracy Lecha Wałęsy ze Służbą Bezpieczeństwa⁸⁶⁹.
- 7) Uniewinnienie przez Sąd Okręgowy w Poznaniu studenta, który został oskarżony o rzekome naruszenie integralności cielesnej funkcjonariuszy publicznych podczas jednej z demonstracji wspierającej Strajk Kobiet⁸⁷⁰.

⁸⁶⁶ M. Jałoszewski, *Dobijanie sędziego Żurka. Skargą nadzwyczajną Ziobry i bezprawną ustawą kagańcową*, OKO.press, 8 października 2023, <https://oko.press/sedzia-zurek-skarga-nadzwyczajna-ziobry-i-bezprawna-ustawa-kagancowa> [dostęp: 27.10.2025]. Informacje o wniesieniu skarg nadzwyczajnych zostały potwierdzone z pełnomocnikami Waldemara Żurka.

⁸⁶⁷ *Skarga nadzwyczajna Prokuratora Generalnego w sprawie znieważenia Pomnika Ofiar Tragedii Smoleńskiej*, gov.pl, 26 lipca 2022, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/skarga-nadzwyczajna-prokuratora-generalnego-w-sprawie-zniewazania-pomnika-ofiar-tragedii-smolenskiej> [dostęp: 27.10.2025]. Informacja o wniesieniu skargi nadzwyczajnej została zweryfikowana z Departamentem Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej.

⁸⁶⁸ *Trans kobieta wygrywa w Sądzie Najwyższym*, kph.org.pl, 09 grudnia 2022, <https://kph.org.pl/zelek-sn/> [dostęp: 27.10.2025]. Informacja o wniesieniu skargi nadzwyczajnej została zweryfikowana z Departamentem Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej.

⁸⁶⁹ K. Żaczkiewicz-Zborska, *SN: Wyszkowski nie musi przeproszać Wałęsy za „Bolka”*, Prawo.pl, 21 kwietnia 2021, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/czy-pomawiajacemu-przysluguje-wolnosc-slowa,507786.html> [dostęp: 27.10.2025]. Informacja o wniesieniu skargi nadzwyczajnej została zweryfikowana z Departamentem Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej.

⁸⁷⁰ P. Żytnicki, *Zbigniew Ziobro uwziął się na studenta z Poznania. Chce obalić prawomocny wyrok*, poznan.wyborcza.pl, 22 kwietnia 2022, <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,28356972,zbigniew->

W niniejszym Raporcie – w celu zobrazowania praktycznego mechanizmu działania skargi nadzwyczajnej – Komisja zdecydowała się szczegółowo opisać tylko kilka z wymienionych wyżej przypadków. Zdaniem Komisji są one przykładem wykorzystania instytucji skargi nadzwyczajnej jako środka ingerencji w prawomocne rozstrzygnięcie niezależnego sądu. To symboliczny obraz, pokazujący, jak **instytucja wprowadzona w imię „zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego”, zamiast pełnić funkcję wyjątkowego środka naprawczego w sytuacjach rażącej niesprawiedliwości – może zostać wykorzystana jako narzędzie nacisku w rękach władzy. W ten sposób mechanizm, który miał chronić obywatela przed rażącym błędem wymiaru sprawiedliwości, został przekształcony w instrument wpływu władzy politycznej na sądy i obywateli.** Takie praktyki prowadzą do erozji zaufania do niezależności wymiaru sprawiedliwości oraz podważają równowagę władz. To z kolei rodzi obawę, że skarga nadzwyczajna jako instrument w rękach Prokuratora Generalnego może zostać użyta przeciwko każdemu z nas. **Taki mechanizm działania skargi nadzwyczajnej, zaprogramowany w przepisach prawa, generuje ryzyka wykorzystywania przewagi państwa w sporach z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego.** Może być więc postrzegany jako swego rodzaju przedpole dla szerokiego SLAPPowania obywateli za ich społeczny aktywizm i działania nieprzychylne określonej władzy politycznej.

Trzy skargi nadzwyczajne wniesione przeciwko sędziemu Waldemarowi Żurkowi

Komisja zdecydowała, że jako pierwszy opisany zostanie przypadek sędziego Waldemara Żurka, z uwagi na to, że jest to jedyny przypadek, w którym Prokurator Generalny zdecydował o złożeniu aż trzech skarg nadzwyczajnych.

Od 24 lipca 2025 roku Waldemar Żurek pełni funkcję Ministra Sprawiedliwości-Prokuratora Generalnego. Przed objęciem tego stanowiska był

[ziobro-uwzial-sie-na-studenta-z-poznania-chce-obalic.html](#) [dostęp: 27.10.2025]. Informacja o wniesieniu skargi nadzwyczajnej została zweryfikowana z pełnomocnikami oskarżonego.

wieloletnim członkiem i rzecznikiem prasowym Krajowej Rady Sądownictwa, członkiem Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia i Stowarzyszenia Sędziów „Themis”. Jak zostało opisane w niniejszym Raporcie, był także jednym z najbardziej represjonowanych sędziów w latach 2015-2023.

11 czerwca 2020 roku Prokurator Generalny-Minister Sprawiedliwości Zbigniew Ziobro – skierował do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej, II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 1 marca 2018 roku⁸⁷¹, zapadłego w sprawie cywilnej pomiędzy Waldemarem Żurkiem a jego byłą żoną. Sprawa dotyczyła rozliczenia zobowiązań majątkowych byłych małżonków po rozwodzie. Sąd II instancji, po przeprowadzeniu pełnej kontroli instancyjnej, uznał żądania sędziego Żurka za częściowo zasadne, orzekając o obowiązku zapłaty na jego rzecz. Wyrok uprawomocnił się i został wykonany.

W skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny zarzucił sądowi naruszenie konstytucyjnych praw strony pozwanej (byłej małżonki), w tym równości wobec prawa i prawa do sprawiedliwego procesu, wskazując jednocześnie na rzekome naruszenie zasad współżycia społecznego oraz rażącą sprzeczność orzeczenia z zasadami sprawiedliwości społecznej. W uzasadnieniu skargi podniesiono między innymi, że sąd w sposób niepełny ustalił stan faktyczny oraz błędnie rozłożył ciężar dowodowy w postępowaniu.

Sędzia Żurek publicznie odniósł się do działań Prokuratora Generalnego, wskazując, że skarga stanowi formę instrumentalnego wykorzystania środków procesowych w celu realizacji osobistego konfliktu i publicznej dyskredytacji⁸⁷². Zwrócił uwagę, że zarówno roszczenia, jak i wyrok dotyczyły spraw ściśle prywatnych – nieposiadających charakteru precedensowego ani niepowodujących skutków dla porządku prawnego czy interesu publicznego: *Jestem zadziwiony, że instytucja skargi nadzwyczajnej, która w założeniu ma służyć praworządności, jest wykorzystywana instrumentalnie. Obawiałem się, że ta*

⁸⁷¹ Informacje przekazane Komisji przez Waldemara Żurka oraz pełnomocnika adw. dr hab. Michała Romanowskiego.

⁸⁷² Zbigniew Ziobro zaskarża wyrok w sprawie sędziego Żurka i jego byłej żony, wiadomości.onet.pl, 10 czerwca 2020, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/zbigniew-ziobro-zaskarza-wyrok-w-sprawie-sedziego-zurka-i-jego-bylej-zony/c3sfvg1> [dostęp: 15.09.2025].

*instytucja może być wykorzystywana do niszczenia ludzi, bo wzruszanie zakończonych prawomocnie spraw jest szalenie niebezpieczne*⁸⁷³. Podkreślił również, że całość materiału dowodowego została już oceniona przez sądy powszechne, a skarga nadzwyczajna – jako środek o charakterze wyjątkowym – nie powinna być wykorzystywana dla podważania prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach o takim charakterze.

5 października 2021 roku Prokurator Generalny złożył kolejną skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2021 roku⁸⁷⁴, na podstawie którego Waldemar Żurek uzyskał ochronę swoich dóbr osobistych w postaci przeprosin za bezpodstawne i naruszające jego dobra osobiste sformułowania kierowane wobec niego przez byłą małżonkę⁸⁷⁵. W przedmiotowej skardze Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie tego powództwa w całości. W uzasadnieniu wniesionej skargi Prokurator Generalny podniósł, że została ona wniesiona z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w szczególności na konieczność budowania zaufania obywateli do państwa i jego organów, a także realizację gwarancji sprawiedliwości proceduralnej. W dniu 30 stycznia 2023 roku Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych na posiedzeniu niejawnym oddaliła skargę nadzwyczajną.

W pierwszym półroczu 2023 roku Prokurator Generalny – działając za pośrednictwem swojego zastępcy, Prokuratora Roberta Hernanda – wniósł do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych trzecią skargę nadzwyczajną w prywatnej sprawie cywilnej z udziałem sędziego Waldemara Żurka. Przedmiotem postępowania objętego skargą był podział majątku wspólnego pomiędzy nim i jego byłą żoną zakończony prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w

⁸⁷³ *Op. cit.*

⁸⁷⁴ Informacje przekazane Komisji przez Waldemara Żurka oraz pełnomocnika adw. dr hab. Michała Romanowskiego.

⁸⁷⁵ M. Jałoszewski, *Wygrana sędziego Żurka. Został przeproszony za „alimenciarza” wyrodnego męża*, OKO.press, 20 kwietnia 2021, <https://oko.press/wygrana-sedziego-zurka-zostal-przeproszony-za-alimenciarza-i-wyrodnego-meza> [dostęp: 15.09.2025].

Częstochowie⁸⁷⁶. Orzeczenie zostało wydane po pełnym postępowaniu dowodowym i stało się prawomocne.

Mimo braku zarzutów natury proceduralnej ani materialnoprawnej zgłaszanych w toku postępowania apelacyjnego, w 2023 roku Prokurator Generalny, powołując się na „rażące naruszenia prawa” i domniemane „istotne zagrożenie dla interesu publicznego”, zaskarżył to orzeczenie skargą nadzwyczajną.

Z punktu widzenia analizy formalnoprawnej, zarzuty te nie odnosiły się jednak do kwestii rażących naruszeń prawa w rozumieniu ustawowym – tj. takich, które mogłyby skutkować nieważnością orzeczenia lub jawną sprzecznością z podstawowymi zasadami porządku prawnego. Co więcej, skarga nie wykazywała nowego stanu faktycznego, ani nie powoływała się na jakiegokolwiek nowe dowody – opierała się wyłącznie na odmiennej interpretacji stanu faktycznego oraz krytyce oceny dowodów dokonanej przez sąd powszechny. W praktyce więc stanowiła próbę ponownego rozpoznania sprawy na etapie nadzwyczajnym, bez wskazania przesłanek nadzwyczajnego środka zaskarżenia, określonych w art. 89 ustawy o Sądzie Najwyższym.

18 października 2022 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał postanowienie zabezpieczające, które miało na celu wstrzymanie jakichkolwiek działań Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w sprawach dotyczących skarg nadzwyczajnych wniesionych względem prawomocnych wyroków wydanych przez sądy z Wrocławia i Częstochowy (skargi nr 41885/22 i 36137/22). Zgodnie z zabezpieczeniem do czasu rozpoznania sprawy przez Trybunał żadna decyzja merytoryczna w żadnej z tych spraw nie mogła zostać podjęta. Trybunał uznał, że skład tej Izby nie jest wystarczająco niezależny, więc orzekanie przez nią mogłoby naruszać prawo do rzetelnego procesu. Zabezpieczenie wydane przez ETPCz nie było jednak respektowane przez IKNiSP, która kontynuowała rozpatrywanie spraw, wydając w dniu 31 stycznia 2023 roku wyrok (I NSNc 161/22). Druga z wyżej wymienionych skarg nadzwyczajnych do dziś oczekuje na rozpoznanie w IKNiSP.

⁸⁷⁶ Informacje przekazane Komisji przez Waldemara Żurka oraz pełnomocnika adw. dr hab. Michała Romanowskiego.

Marsz Niepodległości

Kolejnym przykładem instrumentalnego zastosowania skargi nadzwyczajnej była sprawa z 2021 roku, związana z rejestracją Marszu Niepodległości jako zgromadzenia cyklicznego⁸⁷⁷.

W dniu 25 października 2021 roku Wojewoda Mazowiecki Konstanty Radziwiłł⁸⁷⁸ zarejestrował Marsz Niepodległości jako zgromadzenie cykliczne na lata 2021-2023⁸⁷⁹. Status taki, przewidziany w ustawie – Prawo o zgromadzeniach⁸⁸⁰, wiąże się z pierwszeństwem w dostępie do przestrzeni publicznej wobec innych zgromadzeń planowanych w tym samym miejscu i czasie. Co istotne, na trasie przewidywanej dla Marszu Niepodległości w tym terminie było już wówczas zarejestrowane w m.st. Warszawa inne zgromadzenie przez „14 Kobiet z Mostu”⁸⁸¹. Wydarzenie to miało na celu obchody Święta Niepodległości pod hasłem „Niepodległa dla Wszystkich”, które to, w świetle decyzji wojewody, musiało zostać odwołane przez m.st. Warszawa, wskutek uzyskania „pierwszeństwa” przez Marsz Niepodległości⁸⁸².

Prezydent m.st. Warszawy postanowił zaskarżyć decyzję o uznaniu Marszu Niepodległości za zgromadzenie cykliczne w drodze zażalenia do sądu, wnosząc o jej uchylenie w związku z okolicznościami rażącego naruszenia obowiązujących przepisów, tj. ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Zgodnie z zażaleniem faktem jest, że przepisy Prawa o zgromadzeniach upoważniają wojewodę do wydania decyzji w

⁸⁷⁷ Marsz Niepodległości to coroczna manifestacja organizowana 11 listopada w Warszawie, w Święto Niepodległości. Po raz pierwszy odbył się w 2010 r. Organizatorem jest Stowarzyszenie „Marsz Niepodległości”, związane z Młodzieżą Wszechpolską i Obozem Narodowo-Radykalnym.

⁸⁷⁸ Na mocy decyzji nr WSO1.6110.1.3.2021.

⁸⁷⁹ S. Klauziński, *Ziobro wyciąga rękę do Bąkiewicza. Złożył do Sądu Najwyższego skargę w sprawie Marszu Niepodległości*, OKO.press, 5 listopada 2021, <https://oko.press/marsz-niepodleglosci-2021-ziobro-skarga-nadzwyczajna> [dostęp: 14.09.2025].

⁸⁸⁰ Art. 26b ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1389).

⁸⁸¹ D. Sitnicka, *Kobiety z mostu odwołują swój marsz. „Jeśli faszyzm scala się z państwem, to nie możemy go już zatrzymać”*, OKO.press, 10 listopada *Kilkumilionowy ekwiwalent* 2021, <https://oko.press/14-kobiet-z-mostu-marsz-niepodleglosci> [dostęp: 14.09.2025].

⁸⁸² Informacje z uzyskanych przez Komisję z akt postępowania ze skargi nadzwyczajnej przed Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych przekazane przez Prokuratora Generalnego.

przedmiocie udzielenia zgody na organizowanie zgromadzeń w formie cyklicznej, jednak musi to następować przy zachowaniu ściśle określonych przesłanek. Prezydent m.st. Warszawy wskazał przy tym, że przesłankami tymi są: organizacja wydarzenia przez tego samego organizatora, w tym samym miejscu lub na tej samej trasie i jednocześnie w przypadku, gdy mają miejsce co najmniej raz w roku w dniach świąt państwowych lub narodowych i winny odbyć się nieprzerwanie w ciągu ostatnich trzech lat. W tym zakresie wskazał, że w 2020 roku wydano decyzję o zakazie organizowania Marszu Niepodległości. Decyzja ta została następnie utrzymana w mocy przez sądy obu instancji. W związku z tym, organizacja Marszu w 2020 roku nie miała miejsca, wobec czego nie nastąpiła kontynuacja zgromadzenia o charakterze cyklicznym przez ostatnie trzy lata, tj. jednej z przesłanek warunkujących przyznanie takiego statusu. Prezydent m.st. Warszawy odniósł się przy tym do faktycznego odbycia się przemarszu ulicami Warszawy, pomimo wydanego i podtrzymanego w mocy przez sądy dwóch instancji zakazu organizacji zgromadzenia. Jego zdaniem przemarsz ten nie miał charakteru pokojowego, a na trasie marszu doszło do licznych incydentów, jak ataki na funkcjonariuszy policji czy podpalenie jednego z lokali mieszczących się na drodze przemarszu – wskutek czego takie obchody Święta Niepodległości nie mieszczą się w kategorii ustawowej definicji zgromadzenia, jak również nie były tożsame z wydarzeniami, na jakie zgodę wyraził Wojewoda Mazowiecki w podważonej decyzji z dnia 25 października 2021 roku⁸⁸³.

Postanowieniem z dnia 27 października 2021 roku Sąd Okręgowy w Warszawie, IV Wydział Cywilny uchylił w całości zaskarżoną decyzję Wojewody Mazowieckiego z dnia 25 października 2021 roku w przedmiocie wyrażenia zgody na organizację cyklicznego zgromadzenia przez Marsz Niepodległości. Sąd ten uznał, że odwołanie wniesione przez Prezydenta m.st. Warszawy zasługiwało w całości na uwzględnienie. W konsekwencji Marsz Niepodległości utracił przywilej pierwszeństwa i został zrównany z innymi zgromadzeniami w zakresie prawa do korzystania z przestrzeni publicznej⁸⁸⁴. Orzeczenie to zostało zaskarżone do sądu

⁸⁸³ *Op. cit.*

⁸⁸⁴ *Op. cit.*

apelacyjnego zarówno przez Wojewodę Mazowieckiego, jak i pełnomocnika Stowarzyszenia „Marsz Niepodległości”⁸⁸⁵.

Ostateczne postanowienie w tym zakresie wydał w dniu 29 października 2021 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie (sygn. akt: V ACz 656/21), w którym orzekł on o oddaleniu zażalenia Wojewody Mazowieckiego i Stowarzyszenia „Marsz Niepodległości” na postanowienie orzeczenia sądu pierwszej instancji – postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 października 2021 roku (sygn. akt: IV Ns 128/21)⁸⁸⁶.

Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro publicznie krytykował zapadłe w tej sprawie orzeczenia sądów. Podczas jednej z konferencji prasowych stwierdził: *Mamy do czynienia z politycznymi wyrokami i rozstrzygnięciami, które pokazują, że stan upolitycznienia polskiego sądownictwa przekroczył pewną miarę, którą można uznawać za dopuszczalną*. Skierował również wniosek o wstrzymanie wykonania postanowienia zakazu rejestracji Marszu Niepodległości jako zgromadzenia cyklicznego. Jednak Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowił o jego oddaleniu⁸⁸⁷.

Równocześnie Prokurator Generalny w dniu 5 listopada 2021 roku wykorzystał instrument skargi nadzwyczajnej. We wniesionej skardze wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 października 2021 roku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie odwołania wniesionego przez Prezydenta m.st. Warszawy od decyzji Wojewody Mazowieckiego w przedmiocie uznania Marszu Niepodległości za zgromadzenie cykliczne. Prokurator Generalny wniósł jednocześnie o wydanie przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowienia o wstrzymaniu wykonania zaskarżonego postanowienia w przedmiocie ostatecznego podtrzymania decyzji o odmowie rejestracji Marszu Niepodległości jako zgromadzenia cyklicznego.

⁸⁸⁵ *Op. cit.*

⁸⁸⁶ *Op. cit.*

⁸⁸⁷ Sąd oddalił wniosek prokuratura generalnego w sprawie marszu narodowców, tvn24.pl, 8 listopada 2021, <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-marsz-niepodleglosci-nie-bedzie-zgromadzeniem-cyklicznym-sad-odrzucl-wniosek-zbigniewa-ziobry-st5481845> [dostęp: 14.09.2025].

8 listopada 2021 roku IKNiSP zwróciła do Sądu Apelacyjnego w Warszawie wniesioną przez Prokuratora Generalnego skargę nadzwyczajną. Powodem było niedochowanie przez sąd apelacyjny „wszystkich wymogów proceduralnych, pozwalających uznać, że sprawie został nadany prawidłowo bieg”⁸⁸⁸. Po ponownym wpłynięciu sprawy, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych rozpoznała skargę, przychylając się do niej i w konsekwencji uchylając⁸⁸⁹ postanowienie Sądu Apelacyjnego, jak i odwołanie wniesione w toku postępowania przez Prezydenta m.st. Warszawy.

Protestujący student

W dniu 25 października 2020 roku student brał udział w legalnym proteście w Poznaniu organizowanym przeciwko rozstrzygnięciu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 roku⁸⁹⁰. Rozstrzygnięcie to stało się przyczyną wybuchu masowych protestów społecznych w całym kraju. Kontrowersje w tym zakresie wywoływał sposób traktowania uczestników przez funkcjonariuszy policji. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, w odniesieniu do zabezpieczenia przez policję protestów można było zaobserwować „eskalację zachowań ze strony policji”⁸⁹¹. Prawo do zgromadzeń i sposób postępowania funkcjonariuszy policji oraz innych służb wobec osób protestujących będzie przedmiotem trzeciej części raportu Komisji.

Podczas protestu 25 października 2020 roku w Poznaniu doszło do zatrzymania studenta i przewiezienia go na komisariat w związku z podejrzeniem

⁸⁸⁸ *Sąd Najwyższy zwrócił skargę nadzwyczajną w sprawie marszu narodowców*, tvn24.pl, 8 listopada 2021, <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-sad-najwyzszy-zwrocil-skarge-nadzwyczajna-prokuratora-generalnego-w-sprawie-marszu-narodowcow-st5482662> [dostęp: 14.09.2025].

⁸⁸⁹ Postanowienie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych z dnia 20 października 2022 r. (sygn. akt: I NSNc 247/22).

⁸⁹⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. (sygn. akt: K 1/20) w przedmiocie oceny konstytucyjności art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Rozstrzygnięcie to doprowadziło do usunięcia z przestrzeni prawnej jednej z legalnych przesłanek terminacji ciąży.

⁸⁹¹ *Protesty społeczne w dniu wyroku TK ws. aborcji. Policja podsumowała swe działania*, bip.brpo.gov.pl, 24.11.2020, , <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protesty-w-dniu-wyroku-ws-aborcji-podsumowanie> [dostęp: 14.09.2025].

dokonania czynnej napaści na funkcjonariusza policji poprzez rzucanie kamieniami podczas demonstracji. Tam przedstawiono mu jednak inny zarzut, tj. wzięcie czynnego udziału w zbiegowisku (art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k.). Zatrzymany student nie przyznał się do zarzucanych mu czynów, po czym został zwolniony następnego dnia, tj. w dniu 26 października 2020 r.⁸⁹²

Obrońca studenta wniósł zażalenie na czynność zatrzymania, zarzucając, że do zatrzymania studenta doszło w sytuacji, w której nie istniało uzasadnione przypuszczenie, że popełnił on przestępstwo. Sąd Rejonowy w Poznaniu uwzględnił wniesione zażalenia i postanowił, że zatrzymanie studenta było bezzasadne i nieprawidłowe⁸⁹³.

W dniu 28 czerwca 2021 roku Sąd Rejonowy w Poznaniu uznał studenta za winnego tego, że w dniu 25 października 2020 roku w Poznaniu przy ul. Ostrów Tumski wziął czynny udział w zbiegowisku, wiedząc, że jego uczestnicy wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na umundurowanych funkcjonariuszy policji, rzucając w ich kierunku kamieniami. Sąd I instancji uznał przy tym, że oskarżony student działał publicznie i bez powodu, okazując przy tym rażące lekceważenie porządku prawnego, tj. uznał go za winnego popełnienia przestępstwa z art. 254 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. – wymierzając mu za to karę 6 miesięcy ograniczenia wolności i zobowiązując go do wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin miesięcznie. Sąd zasądził również od oskarżonego nawiązkę w wysokości 500,00 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej oraz zastosowanie środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości poprzez wywieszenie jego odpisu na tablicy ogłoszeń.

2 sierpnia 2021 roku obrońca studenta wniósł apelację, zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego w całości. 15 grudnia 2021 roku sąd drugiej instancji uniewinnił studenta. W uzasadnieniu wyroku sąd zwrócił uwagę na brak spójności w relacjach policji, wskazując także na kontekst polityczny, który podważał

⁸⁹² Informacje uzyskane na podstawie dokumentów i pism procesowych przekazanych Komisji przez obrońcę. Dane oskarżonego podlegają anonimizacji.

⁸⁹³ Informacje uzyskane na podstawie dokumentów i pism procesowych przekazanych Komisji przez obrońcę. Dane oskarżonego podlegają anonimizacji.

bezstronność funkcjonariuszy. Od tego wyroku, w dniu 23 lutego 2022 roku Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną⁸⁹⁴.

W złożonej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny domagał się uchylenia wyroku uniewinniającego i ponownego rozpoznania sprawy. W uzasadnieniu skargi pojawiły się zarzuty rzekomego braku obiektywizmu sędziego, naruszenia zasad praworządności, a także godzenia w poczucie sprawiedliwości społecznej. Skarga nadzwyczajna była przy tym oparta wyłącznie na polemice z ustalonym przez SO w Poznaniu stanem faktycznym. Zdaniem Prokuratora Generalnego było to jednak wystarczające, aby przełamać zasadę pewności prawa i powagi rzeczy osądzonej.

Pismem z dnia 23 marca 2024 roku Prokurator Generalny Adam Bodnar wycofał skargę nadzwyczajną w przedmiotowej sprawie, przy czym cofnięcie to nie zawierało uzasadnienia⁸⁹⁵.

Wałęsa v. Wyszkowski

Krzysztof Wyszkowski, były działacz opozycji demokratycznej, w przestrzeni publicznej wielokrotnie zarzucał Lechowi Wałęsie współpracę ze Służbą Bezpieczeństwa PRL jako tajny współpracownik ps. „Bolek”⁸⁹⁶. Lech Wałęsa, od lat konsekwentnie zaprzeczający tym twierdzeniom, wystąpił przeciwko Wyszkowskiemu na drogę cywilną, domagając się ochrony dóbr osobistych. W sprawie tej w dniu 24 marca 2011 roku (sygn. akt: I ACa 1520/10) zapadło prawomocne orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, który uznał, że zarzuty

⁸⁹⁴ Informacje uzyskane na podstawie dokumentów i pism procesowych przekazanych Komisji przez obrońcę. Dane oskarżonego podlegają anonimizacji.

⁸⁹⁵ Informacje uzyskane na podstawie dokumentów i pism procesowych przekazanych Komisji przez obrońcę. Dane oskarżonego podlegają anonimizacji.

⁸⁹⁶ *Funkcjonariusz SB opowiada o przeszłości Wałęsy*, wydarzenia.interia.pl, 12 maja 2008, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-funkcjonariusz-sb-opowiada-o-przeszlosci-walesy,nld,840066> [dostęp: 15.09.2025]; *Wyszkowski: mam nowe dowody, że Wałęsa to TW Bolek*, wprost.pl, 15 stycznia 2013, <https://www.wprost.pl/kraj/384322/wyszkowski-mam-nowe-dowody-ze-walesa-to-tw-bolek.html> [dostęp: 15.09.2025]; *Wyszkowski do Wałęsy: Lechu apeluję do ciebie byś zamilkł i nie szkodził Polsce* [WYWIAD], 2 lipca 2017, gazetaprawna.pl, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1054860,wyszkowski-walesa-wywiad.html> [dostęp: 15.09.2025].

pozwanego Krzysztofa Wyszukowskiego naruszyły dobra osobiste Wałęsy i nakazał jego przeprosiny⁸⁹⁷.

Skargą nadzwyczajną z dnia 31 stycznia 2020 roku Prokurator Generalny zaskarżył wyrok sądu apelacyjnego, powołując się na „konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. Wyrok ten Prokurator Generalny zaskarżył w części, tj. w zakresie, w którym Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił orzeczenie sądu pierwszej instancji, zobowiązując pozwanego Krzysztofa Wyszukowskiego do opublikowania przeprosin⁸⁹⁸. Prokurator Generalny wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie zobowiązania do opublikowania przeprosin wobec Lecha Wałęsy wraz z jednoczesnym orzeczeniem przez Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa.

W wyroku z dnia 21 kwietnia 2021 roku Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych uchyliła wyrok nakazujący Krzysztofowi Wyszukowskiemu przeproszenie Lecha Wałęsy za nazwanie go TW „Bolek”. Izba uznała, że skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie z powodu naruszenia art. 54 Konstytucji RP dot. wolności prezentowania swoich poglądów⁸⁹⁹.

Istotnym elementem tej sprawy było również postępowanie przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (skarga nr 50849/21) w sprawie *Wałęsa przeciwko Polsce*.

ETPCz wydał wyrok 23 listopada 2023 roku, w którym stwierdził naruszenie art. 6 i 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w związku z mechanizmem skargi nadzwyczajnej oraz wadliwymi powołaniami sędziów do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (IKNiSP). Trybunał uznał, że sędziowie IKNiSP zostali powołani z rażącym naruszeniem prawa krajowego, co

⁸⁹⁷ Informacje z uzyskanych przez Komisję akt postępowania ze skargi nadzwyczajnej przed Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

⁸⁹⁸ *Op. cit.*

⁸⁹⁹ K. Żaczekiewicz-Zborska, *SN: Wyszukowski nie musi przeproszać Wałęsy za „Bolka”*, Prawo.pl, 21 kwietnia 2021, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/czy-pomawiajacemu-przysluguje-wolnosc-slowa,507786.html> [dostęp: 25.10.2025].

naruszało prawo do sądu ustanowionego ustawą (art. 6 ust. 1 EKPC). Ponadto uchylenie prawomocnego wyroku w sprawie Wałęsy poprzez skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego naruszyło zasadę pewności prawa, a sam mechanizm skargi, niedookreślony w przepisach, stwarzał ryzyko wykorzystywania procedury w celach politycznych. Trybunał podkreślił też, że wyrok IKNiSP ingerował w życie prywatne i reputację Prezydenta Wałęsy, naruszając art. 8 EKPC. Wyrok ma charakter pilotażowy, zobowiązując władze Polski do wyeliminowania systemowych problemów w zakresie powołań sędziów i konstrukcji skargi nadzwyczajnej, tak aby zapewnić niezależność sądów i ochronę praw obywateli.

Dyskryminacja w zatrudnieniu- sprawa JŻ⁹⁰⁰

Analiza praktyki stosowania skargi nadzwyczajnej przez Prokuratora Generalnego wskazuje, że instrument ten był wykorzystywany nie tylko w sprawach o charakterze systemowym, przeciwko osobom publicznym, lecz także wobec obywateli w ich indywidualnych sprawach, w tym przedstawicieli grup mniejszościowych. Przykładem takiego zastosowania skargi nadzwyczajnej jest sprawa pani JŻ – osoby transpłciowej, której sytuacja stała się przedmiotem postępowania sądowego w związku z dyskryminacją w zatrudnieniu⁹⁰¹.

Pozwem z dnia 18 października 2017 roku wniosła ona o zasądzenie od swojego niedoszłego pracodawcy kwoty 1 480,00 zł z tytułu odszkodowania i zarazem zadośćuczynienia za naruszenie zasady równego traktowania ze względu na płeć – w postaci dyskryminacji bezpośredniej podczas zawierania umowy zlecenia. Powódka w trakcie procesu rekrutacji pozostawała z niezgodnioną sądownie płcią metrykalną, wobec czego w oficjalnych dokumentach widniało jej męskie imię nadane przy urodzeniu – tzw. „deadname”⁹⁰². Powódka, przebywając w siedzibie spółki, otrzymała informację o braku możliwości wydania jej

⁹⁰⁰ Anton Ambroziak, OKO.press z 2 grudnia 2022 roku, pt. *Historyczne orzeczenie. Transpłciowa Kobieta wygrywa z Ministrem Ziobrą przed Sądem Najwyższym*, 9 grudnia 2022 <https://oko.press/transplciowa-kobieta-wygrywa-z-ministrem-ziobro-przed-sadem-najwyzszym> [dostęp: 08.12.2025].

⁹⁰¹ Informacje z uzyskanych przez Komisję akt postępowania ze skargi nadzwyczajnej przed Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

⁹⁰² *Deadnaming*, Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego, <https://obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl/hasla/deadnaming/> [dostęp: 25.10.2025].

damskiego stroju służbowego, a także wpisania do legitymacji pracowniczej używanego przez powódkę imienia „Joanna”. Nie wyraziła zgody na taki stan rzeczy i zażądała wydania wszelkich dokumentów związanych z procesem rekrutacji, wobec czego spółka uznała, że zrezygnowała ona z zatrudnienia i taką informację zamieszono w systemie wewnętrznym niedosłłego pracodawcy. Powódka wezwała jednak pracodawcę do wskazania powodów odmowy jej zatrudnienia w pozwanej spółce. W odpowiedzi wskazano, że odmowa ta wynikała z „podania nieprawdziwych danych”, gdyż w ocenie pozwanej spółki pani JŻnie miała prawa posługiwać się preferowanym imieniem w formie żeńskiej do czasu formalnej „zmiany płci”⁹⁰³. W odpowiedzi na pozew spółka ta wniosła o oddalenie powództwa w całości, zaprzeczając twierdzeniom powódki, jakoby była ona dyskryminowana⁹⁰⁴.

Sąd I instancji – Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie, I Wydział Cywilny wyrokiem z dnia 24 lipca 2019 roku (sygn. akt: I C 5038/17) oddalił powództwo. Na mocy wniesionej przez powódkę apelacji Sąd Okręgowy w Warszawie, V Wydział Cywilny Odwoławczy wyrokiem z dnia 29 września 2020 roku (sygn. akt: V Ca 2686/19) uwzględnił ją i zmienił zaskarżony wyrok, orzekając o zasądzeniu od pracodawcy na rzecz powódki kwoty 1 480,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 19 października 2017 roku do dnia zapłaty⁹⁰⁵.

Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro wniósł w tej sprawie skargę nadzwyczajną z dnia 8 kwietnia 2021 roku⁹⁰⁶, wnosząc o uchylenie w całości wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie, V Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 29 września 2020 roku (sygn. akt: V Ca 2686/19), a także jednocześnie orzeczenie co do istoty sprawy – bez przekazywania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd powszechny⁹⁰⁷.

⁹⁰³ Informacje z uzyskanych przez Komisję akt postępowania ze skargi nadzwyczajnej przed Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

⁹⁰⁴ *Op. cit.*

⁹⁰⁵ *Op. cit.*

⁹⁰⁶ Informacje z uzyskanych przez Komisję akt postępowania ze skargi nadzwyczajnej przed Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

⁹⁰⁷ *Op. cit.*

W dniu 9 grudnia 2022 roku na posiedzeniu niejawnym Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oddaliła skargę nadzwyczajną wniesioną przez Prokuratora Generalnego⁹⁰⁸.

2.2.8. EKSPERTYZA: SLAPPy wobec dziennikarzy

Komisja zwróciła się do Pauliny Milewskiej⁹⁰⁹ z prośbą o przygotowanie opinii w przedmiocie SLAPPów przeciwko polskim mediom w latach 2015-2023.

Ekspertka, współpracując z urzędnikami Ministerstwa Sprawiedliwości oraz przedstawicielami redakcji i wydawców, tj.: Ringier Axel Springer Polska (wydawca m.in. portalu Onet), „Gazety Wyborczej”, Fundacji Ośrodek Kontroli Obywatelskiej OKO (wydawca portalu Oko.press) oraz TVN S.A. (obecnie będącego częścią koncernu Warner Bros. Discovery) opisała zjawiska SLAPPów wobec dziennikarzy w latach 2015-2023.

Dokonana przez nią analiza ujawnia mechanizmy, które były powszechne wśród przedstawicieli szeroko pojętej władzy publicznej. Ich funkcjonowanie ilustruje także przedstawiony przez autorkę opis wybranych spraw dotyczących konkretnych dziennikarzy i publicystów.

Analiza zatytułowana „SLAPP-y wobec dziennikarzy” opisuje pozwy przeciwko dziennikarzom i wydawcom m.in. o publikację sprostowań i o ochronę dóbr osobistych. Analiza zawiera również opisy spraw karnych, m.in. z art. 212 k.k., inicjowanych w okresie 2015-2023 przez przedstawicieli organów państwa i inne podmioty publiczne.

Autorka opinii dokonała – z pomocą urzędników Ministerstwa Sprawiedliwości – kwerendy części dokumentów przekazanych przez jedną z warszawskich kancelarii adwokackich, zaangażowaną w obsługę resortu za czasów PiS. Z analizy Ministerstwa Sprawiedliwości wynikało, że 13 z 22 spraw wytoczonych mediom

⁹⁰⁸ Op. cit.

⁹⁰⁹ Paulina Milewska jest ekspertką w zakresie wolności słowa, łączącą dorobek akademicki z praktycznym doświadczeniem rzeczniczym na poziomie krajowym i europejskim. Jako doktorantka prawa w European University Institute oraz stypendystka Fulbright Schuman w New York University prowadzi badania and wykorzystywaniem SLAPP-ów do tłumienia debaty publicznej, zwłaszcza w państwach o tendencjach autorytarnych. Jest członkinią międzynarodowej grupy SLAPPs Research Group.

przez Ministerstwo, o których Komisja posiada informacje, zakończyło się oddaleniem powództwa w całości, wycofaniem apelacji/kasacji/pozwu przez MS lub umorzeniem postępowania. Część z nich zainicjowano za publiczne pieniądze w imieniu Zbigniewa Ziobry. W 2024 r. część spraw zostało wycofanych przez ówczesnego ministra prof. Adama Bodnara.

Autorka dostrzega problem traktowania postępowań sądowych jako sposobu na sformułowanie dogodnej i szybkiej odpowiedzi na zarzuty mediów. Podkreśla, że nawet jeśli sprawa kończyła się niepowodzeniem podmiotu inicjującego postępowanie, to przekaz – kierowany ówczynie – do opinii publicznej był taki, że minister walczy z kłamliwymi mediami.

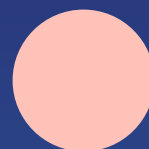
Dziennikarze i spółka Ringier Axel Springer Polska (RASP) w latach 2016-2023 dostali 351 pozwów i prywatnych aktów oskarżenia. Obejmowały one roszczenia o ochronę dóbr osobistych, żądania sprostowań, powództwa w trybie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Przeciw redakcji skierowane były także działania organów administracyjnych i nadzorczych. Rekordowej sumy 10 mln złotych domagała się od wydawcy należąca do Skarbu Państwa spółka Nitro-Chem. Prezes TVP S.A. Jacek Kurski w 8 pozwach domagał się m.in. ochrony dóbr osobistych i sprostowań. Gazeta Wyborcza przekazała ekspertce, że w latach 2015-2023 była ofiarą 146 cywilnych spraw SLAPP oraz kilkunastu spraw karnych z art. 212 k.k. Podmiotami inicjującymi postępowania byli przedstawiciele obozu władzy (Jacek Kurski, Daniel Obajtek, Beata Kempa), a także spółki i podmioty z zaplecza polityczno-biznesowego rządu.

TVN twierdzi także, że stałym elementem presji wobec stacji były setki skarg kierowanych przez widzów do KRRiT i przesyłanych nadawcy do odpowiedzi. W latach 2015-2023 trafiło ich do redakcji około 500. Po zmianie rządu w 2023 roku liczba skarg spadła o ok. 90 procent. Ekspertka zauważyła również, że TVN był w omawianym okresie dotknięty nadzwyczajną interwencją regulatora medialnego, co szczegółowo Komisja opisała w I części swojego Raportu.

Autorka przedstawiła także szczegółowe rekomendacje, tj. postulat pilnego wdrożenia standardów anty-SLAPP zgodnie z dyrektywą unijną, przegląd i korektę przepisów regulujących tryb sprostowania prasowego oraz podjęcie prac nad zniesieniem odpowiedzialności karnej za zniestawienie.

Ekspertyza

SLAPPY WOBEC DZIENNIKARZY

Ekspertyza przygotowana na zlecenie Komisji
przez Paulinę Milewską

WSTĘP

Strategiczne pozwy przeciwko partycypacji publicznej (SLAPP, *Strategic Lawsuits Against Public Participation*) to zjawisko, które w ostatnich latach stało się jednym z największych zagrożeń dla wolności słowa i niezależności prasy w Polsce. Od lat 80-tych, gdy SLAPP-y zostały po raz pierwszy opisane przez Penelope Canan i George’a Pringa⁹¹⁰, pojawiło się wiele różnych definicji tego zjawiska, zależnych od regionu i kontekstu. Niemniej wiele z nich posiada następujące wspólne wskaźniki – celem SLAPP-ów nie jest rozstrzygnięcie sporu przed sądem w dobrej wierze, lecz wywołanie efektu mrożącego m.in. w stosunku do dziennikarzy, naukowców i aktywistów poprzez obciążenie ich kosztownymi, długotrwałymi i często wielotorowymi postępowaniami. Kolejnym z często podawanych aspektów SLAPP-ów jest nierównowaga sił – dziennikarze, media, aktywiści, akademicy, organizacje pozarządowe oraz osoby wypowiadające się na tematy publicznie istotne pozywane są przez, na przykład, ludzi biznesu, korporacje, czy polityków, czyli osoby i podmioty z nieporównywalnie wyższym budżetem oraz sztabem prawników, dla których koszty i czas trwania sprawy nie są boleśnie odczuwalne.

Poniższy rozdział, obejmujący lata 2015-2023, pokazuje, że SLAPP-y w Polsce stały się narzędziem systemowym, używanym przez polityków obozu władzy, instytucje państwowe oraz spółki skarbu państwa do ograniczania krytyki i debaty na znaczące społecznie tematy w niezależnych mediach.

Fakt, że SLAPP-y mogą stać się problemem systemowym nie jest niczym nowym. Zwracano na to uwagę w kolejnych rocznikach *Raportu o stanie praworządności* wydawanego na zlecenie Komisji Europejskiej. W rozdziale o Polsce wielokrotnie podkreślano problem SLAPP-ów w naszym kraju⁹¹¹. Ponadto, SLAPP-y zostały opisane przez akademików jako zagrożenie dla demokracji, praw człowieka i praworządności. By podać tylko jeden z ważniejszych przykładów – w swoim artykule Gráinne de Búrca i Katharine G. Young ukazują, że użycie SLAPP-

⁹¹⁰ G. W. Pring, P. Canan, *SLAPPs: Getting Sued for Speaking Out*, Temple University Press, Philadelphia 1996.

⁹¹¹ European Commission Directorate-General for Justice and Consumers, *2024 Rule of law report. Country report - Poland*, https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en.

ów stanowi jeden ze wskaźników sygnalizujących próby zawłaszczenia praw człowieka przez autorytarne czy illiberalne rządy⁹¹². W Polsce między 2015 a 2023 rokiem rola ministerstw, czołowych polityków oraz spółek skarbu państwa w strategicznym i konsekwentnym SLAPP-owaniu niezależnych mediów była na tle europejskim znacząca⁹¹³.

W części pierwszej ekspertyza skupia się na sprawach przeciwko niezależnym mediom prowadzonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości i jego kierownictwo⁹¹⁴. Jak wynika z analizy przeprowadzonej na potrzeby poniższego rozdziału, rola Ministerstwa Sprawiedliwości jest znamienna, gdyż występowało ono jako organ państwowy. Koszty tych działań były pokrywane z budżetu państwa, czyli ze środków publicznych. Środki te zostały wykorzystane na prowadzenie procesów przeciwko mediom krytycznym wobec władzy, atakowanym publicznie przez polityków obozu rządzącego.

W części drugiej rozdział skupia się na czterech redakcjach, które szczególnie silnie doświadczyły SLAPP-owych ataków: *Ringier Axel Springer Polska*, *Gazecie Wyborczej*, *OKO.press* oraz *TVN*. W swojej ocenie *RASP* oraz *GW* mierzyły się z dziesiątkami lub setkami spraw sądowych, często równoległych i powtarzalnych, co w ocenie tych redakcji pokazuje, że nie były to działania incydentalne, lecz część szerszej strategii.

W części trzeciej rozdziału ujęte zostały również sprawy indywidualne – Piotra Maślaka, Wojciecha Czuchnowskiego i Ewy Siedleckiej, prof. Wojciecha Sadurskiego oraz Renaty Grochał, które ilustrują, jak osoby zabierające głos w debacie publicznej były obciążane procesami mającymi na celu ich uciszenie.

Jako epilog analiza wspomina o kilku sprawach przeciwko dziennikarzom lokalnym – choć nie wpisują się one w główny temat analizy (czyli wykorzystywanie SLAPP do systemowego ataku na demokrację poprzez uciszanie krytyków obozu

⁹¹² G. de Búrca, K.G Young, *The (mis)appropriation of human rights by the new global right: An introduction to the Symposium*, "International Journal of Constitutional Law" Vol. 21, Issue 1, January 2023, Pages 205-223, <https://doi.org/10.1093/icon/moad019> [dostęp: 28.10.2025].

⁹¹³ Przykładowo – w 2022 r. Polska została krajem SLAPP-ów roku wg. koalicji na rzecz przeciwdziałania SLAPP – CASE. The European SLAPPContest 2022, 20.11.2022, <https://www.the-case.eu/latest/the-european-slapp-contest-2022> [dostęp: 28.10.2025].

⁹¹⁴ W 2023 r. uporządkowaniem sytuacji oraz wycofaniem spraw SLAPP zainicjowanych przez Ministerstwo zajął się Minister Sprawiedliwości Adam Bodnar oraz jego zespół.

rządzącego), ich waga i częstotliwość SLAPPów na poziomie lokalnym nie pozwoliła na pominięcie tej kwestii w analizie.

Analiza powyższych spraw pozwala wyróżnić kilka trendów. Po pierwsze, w Polsce między 2015 a 2023 rokiem w pewnych wypadkach występowało zjawisko zwielokrotniania pozwów. Taktyką było wszczynanie wielu postępowań dotyczących tego samego materiału, nierzadko przed różnymi sądami na podstawie różnych przepisów.

Drugim stosowanym wybiegiem był lokalny rodzaj *forum shopping*, czyli świadome wybieranie sądów, w których orzekali świeżo delegowani tzw. *neosędziowie*, czyli sędziowie powołani z udziałem nowej, upolitycznionej Krajowej Rady Sądownictwa po 2018 roku, których status budzi wątpliwości co do niezależności i zgodności z konstytucją⁹¹⁵. Jak podkreśliła Ewa Ivanova w raporcie „187 spraw przeciwko polskim dziennikarzom. Monitoring represji wobec wolnych mediów 2015-21”: *wiele spraw, w których występuje adwokat, dostają do rozstrzygnięcia sędziowie delegowani z niższych instancji do wyższych. Są oni pod wielką presją – jednym podpisem Ziobry mogą być cofnięci z korzystnej dla nich delegacji. Równie kontrowersyjne jest to, że adwokat prokuratora generalnego Zbigniewa Ziobry jest także pełnomocnikiem stron w innych sprawach prowadzonych w prokuraturze, a więc przez podwładnych prokuratora generalnego*⁹¹⁶.

Trzecim sposobem było instrumentalne traktowanie sprostowań, jakich reprezentanci obozu władzy żądali od mediów. Sprawy wytaczane przez Ministerstwo Sprawiedliwości czy polityków obozu rządzącego pokazywały, że celem było wymuszenie opublikowania narracji korzystnej dla władzy i w praktyce wywołanie efektu mrożącego (ang. *chilling effect*) lub zwyczajne pogwałcenie dziennikarzy i redakcji procesem, który w wypadku sprostowania ma bardzo niekorzystne terminy dla strony pozwanej. W tym kontekście szczególne znaczenie

⁹¹⁵ Więcej o neosędziach przeczytać można chociażby w: A. Wójcik, *Restoring the Rule of Law in Poland*, German Marshall Fund, czerwiec 2024, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2024-06/Wojcik%20-%20Poland%20RoL%20-%20brief.pdf> [dostęp 10.11.2025].

⁹¹⁶ E. Ivanova, *187 spraw przeciwko polskim dziennikarzom. Monitoring represji wobec wolnych mediów 2015-21*, 18 maja 2021, Wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,27097711,187-spraw-przeciwko-polskim-dziennikarzom-monitoring-represji.html> [dostęp 28.10.2025].

miało orzeczenie Sądu Najwyższego z 2022 roku, które wprowadziło wyjątkowo restrykcyjne standardy w sprawach prasowych o nakazanie publikacji sprostowania⁹¹⁷. Wyrok ten stanowił odejście od dotychczasowej praktyki i orzecznictwa. Wydano go w składzie z tzw. neosędzią.

Zgodnie ze wspomnianym wyrokiem SN, redaktor naczelny, odmawiając publikacji sprostowania, ma obowiązek w terminie siedmiu dni wskazać przyczyny tej odmowy. W innym wypadku nie może się na nie powołać w dalszym toku sprawy. Jak stwierdził sąd: *Przyjmując za uzasadnioną tzw. restrykcyjną koncepcję trybu naprawczego sprostowania, należy uznać, że termin wskazany w art. 33 ust. 3 pr. pras. jest terminem zawitym. Zatem po jego upływie redaktor naczelny nie może powoływać się na kolejne tzw. wady usuwalne sprostowania. Dodać trzeba, że stanowisko to zyskuje na znaczeniu z uwagi na wprowadzenie do treści cytowanego przepisu konkretnego, 7-dniowego terminu. W przeciwnym razie nie może ich później podnosić w toku postępowania sądowego: Próby powołania się przez redaktora naczelnego w czasie procesu na zarzuty, których nie podniósł on w trybie naprawczym, powinny być rozpatrywane przy uwzględnieniu art. 5 k.c. (zob. B. Kosmus, [w:] Prawo prasowe ..., tezy do art. 33).*

Wyrok ten nałożył duże obciążenie na redakcje, które już na etapie odpowiedzi na wniosek o zamieszczenie sprostowania muszą przedstawić wszelkie zarzuty względem żądania sprostowania, co w praktyce znacznie utrudnia ich obronę i wzmacnia pozycję pozywających. W efekcie podmioty inicjujące SLAPP-y przeciwko niezależnym redakcjom zyskały dodatkowy instrument procesowy.

Po czwarte, w niektórych wypadkach zawyżane były roszczenia finansowe. Kwoty żądane od dziennikarzy wielokrotnie sięgały od kilkudziesięciu do kilkuset tysięcy złotych, co samo w sobie miało efekt mrozący, zwłaszcza wobec mniejszych redakcji i freelancerów.

Analiza wybranych SLAPP-ów przeciwko mediom i dziennikarzom w latach 2015-2023 musi być widziana w kontekście rozwoju prawa i zaleceń Unii Europejskiej i Rady Europy na tle europejskim. Komisja Europejska już w 2022 roku

⁹¹⁷ Wyrok wydany został w składzie z neosędziemi. Sąd Najwyższy, sygn. akt II CSKP 503/22, 13 grudnia 2022 r.

opublikowała Zalecenia anty-SLAPP-owe dla państw członkowskich⁹¹⁸. W kwietniu 2024 roku Unia Europejska przyjęła Dyrektywę anty-SLAPP-ową⁹¹⁹, której celem jest ochrona osób uczestniczących w debacie publicznej przed ewidentnie bezzasadnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi. Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek wdrożenia określonych mechanizmów. Termin implementacji upływa w maju 2026 roku. Ponadto, w 2024 roku Komitet Ministrów Rady Europy przyjął rekomendację anty-SLAPP-ową, która zawiera otwartą listę dziesięciu kryteriów pozwalających zidentyfikować tego rodzaju działania; nie musi ono spełniać wszystkich tych warunków, aby zostało uznane za SLAPP⁹²⁰.

Niniejsza ekspertyza nie wyczerpuje pełnego obrazu zjawiska SLAPP-ów w Polsce. Ukazuje jedynie znaczące mechanizmy SLAPPów mających na celu uciszenie głosów krytycznych wobec rządu pomiędzy rokiem 2015 a 2023. Działania takie wpisywały się w ogólny kryzys demokracji oraz praworządności we wskazanym okresie.⁹²¹

Uwagi metodologiczne

Poniższa ekspertyza, w celu klasyfikacji badanych spraw jako SLAPP, przyjęła wskaźniki („SLAPP indicators”) przedstawione we wspomnianej powyżej rekomendacji *Komitetu Ministrów Rady Europy*, która stwierdza:

⁹¹⁸ Zalecenie Komisji (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 r. w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

⁹¹⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną przed oczywiscie bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

⁹²⁰ Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), Adopted by the Committee of Ministers on 5 April 2024 at the 1494th meeting of the Ministers' Deputies.

⁹²¹ Można przeczytać chociażby w: P. Milewska, K. Mironova, *How to Survive the (Media) Apocalypse*, Columbia Journalism Review, 3 września 2025 r., <https://www.cjr.org/analysis/russia-poland-media-exile-strategies.php>, [dostęp: 10.11.2025].

8. SLAPP-y mogą przybierać różne formy, a do ich identyfikacji można wykorzystać różne wskaźniki. Do takich wskaźników należą między innymi następujące elementy:

a. powód próbuje wykorzystać istniejącą nierównowagę sił – na przykład przewagę finansową, wpływy polityczne lub społeczne – aby wyrzucić presję na pozwanego;

b. argumenty przedstawione przez powoda są częściowo lub całkowicie bezpodstawne;

c. żądane przez powoda środki ochrony prawnej są nieproporcjonalne, nadmierne lub nieracjonalne;

d. roszczenia stanowią nadużycie prawa lub procedury;

e. powód stosuje taktyki proceduralne i procesowe mające na celu zwiększenie kosztów ponoszonych przez pozwanego, takie jak celowe przedłużanie postępowania, wybór sądu niekorzystnego dla uczestnictwa publicznego lub uciążliwego dla pozwanego, prowokowanie nadmiernego obciążenia pracą lub wnoszenie odwołań bez realnych szans powodzenia;

f. działanie prawne jest celowo skierowane przeciwko osobom fizycznym, a nie przeciwko organizacjom odpowiedzialnym za zakwestionowane działania;

g. działaniu prawnemu towarzyszy kampania wizerunkowa mająca na celu zastraszenie, zdyskredytowanie lub nękanie uczestników debaty publicznej albo odwrócenie uwagi od istoty sprawy;

h. powód lub jego przedstawiciele dopuszczają się zastraszania prawnego, nękania lub gróźb, bądź mają w tym zakresie wcześniejszą historię;

i. powód lub powiązane z nim podmioty wnoszą liczne, skoordynowane lub transgraniczne pozwy dotyczące tego samego stanu faktycznego lub podobnych kwestii;

j. powód systematycznie odmawia skorzystania z pozasądowych mechanizmów rozwiązywania sporu.

9. Choć SLAPP-y nie muszą zawierać wszystkich wymienionych wskaźników, im więcej z nich występuje lub im bardziej nasilone jest dane

zachowanie, tym większe prawdopodobieństwo, że dane działanie prawne można uznać za SLAPP⁹²².

Komisja skierowała zapytania dot. SLAPP w latach 2015–2023 do poszczególnych redakcji. Otrzymała odpowiedzi od: *Grupy Mediowej Agora, Ringier Axel Springer Polska (RASP), Wirtualna Polska Media S.A., Fundacji Ośrodek Kontroli Obywatelskiej OKO.press, TVN, Rzeczypospolitej oraz Gazety Wyborczej.*

Redakcje udostępniły Komisji zróżnicowany materiał – od pełnego wglądu w akta spraw, poprzez opis mechanizmów i częściowy wgląd w akta, po udostępnienie jedynie listy spraw ze wskazaniem stron i sygnaturami. Wynika to z braku jednolitego podejścia do tajemnicy biznesowej, ograniczeń prawnych oraz ograniczonych możliwości czasowych działów prawnych danej redakcji (skanowanie bądź kserowanie akt to czas, który może być przeznaczony na pracę nad sprawami).

Informacje były uzupełniane fragmentarycznie na podstawie badania ogólnodostępnych źródeł prasowych (wiele z opisanych spraw było sprawami opisywanymi przez media). W poniższej analizie pojawiają się sformułowania takie jak "X stwierdza" (oraz podobne) w wypadkach, gdy opieramy się jedynie na twierdzeniu danej osoby/podmiotu i materiale niepozwalającym na przyjęcie bez wszelkich wątpliwości danego stanowiska jako stanowisko ekspertki oraz Komisji.

W swojej odpowiedzi do Komisji Wirtualna Polska stwierdza, że w okresie 2015-2023 zostało przeciwko niej wszczętych kilkanaście postępowań przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W dniu 3 listopada 2025 roku, Przewodnicząca Komisji poinformowała, że zwróciła się do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z wnioskiem o informacje na temat postępowań prowadzonych przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wobec spółek należących do Grupy Wirtualna Polska Holding S.A.

W dniu 4 grudnia 2025 roku Przewodnicząca przekazała biegłej odpowiedzi UOKiK. Urząd poinformował, że wobec Grupy Wirtualna Polska Holding S.A.

⁹²² Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), Adopted by the Committee of Ministers on 5 April 2024 at the 1494th meeting of the Ministers' Deputies. Tłumaczenie własne [PM].

przewodził w latach 2015-2023 dziesięć postępowań wyjaśniających dotyczących zbiorowych interesów konsumentów lub niedozwolonych postanowień wzorca umowy, oraz krótko opisał przedmiot tych postępowań. Z uwagi na brak dostępu do akt sprawy trudno jednoznacznie stwierdzić, czy są one rzeczywiście SLAPPami. Ponadto w odpowiedzi na zapytanie Komisji Wirtualna Polska podkreśliła znaczenie szczególnej szkodliwości dla wolności prasy art. 212 kodeksu karnego.

Redakcja portalu *OKO.press*, prowadzonego przez Fundację Ośrodek Kontroli Obywatelskiej OKO, przekazała do wglądu Komisji akta dwóch spraw opisanych w rozdziale dotyczącym *OKO.press*. W swojej odpowiedzi na pismo redakcja wskazuje ponadto na sprawy: 1) cywilną z powództwa europoła PiS Tomasza Poręby przeciwko *OKO.press*, dziennikarzowi Danielowi Flisowi oraz dziennikarzowi Wojciechowi Cieśli; 2) sprawę cywilną XHP sp. z o.o. (wcześniej R4S) przeciwko Wojciechowi Cieśli, Biance Mikołajewskiej i redakcji *OKO.press*.

Sprawy przeciwko *Gazecie Wyborczej* zostały opisane w rozdziale dotyczącym *Gazety Wyborczej* na podstawie udostępnionej listy spraw, informacji udzielnych ustnie przez zespół *Gazety Wyborczej* oraz badania ogólnodostępnych źródeł prasowych. Komisja otrzymała informację o tym, które sprawy zostały prawomocnie zakończone, nie została natomiast przekazana informacja o wyniku spraw. *TVN* natomiast skierował do komisji pismo z opisem mechanizmów działań przeciwko redakcji oraz załączył przykłady. W wypadku RASP Komisja otrzymała do wglądu niektóre akta wybranych bloków spraw.

Rzeczpospolita (należąca do Gremi Media S.A.), w momencie, gdy poniższa analiza była już na etapie redakcji, przekazała wyrok bez uzasadnienia pozwu oraz krótki opis sprawy⁹²³ z powództwa Skarb Państwa – Instytut Pamięci Narodowej przeciwko Gremi Media S.A.

⁹²³ Przekazany Komisji i ekspertce opis brzmi następująco: „Pozew IPN przeciwko wydawcy „Rzeczpospolitej” Gremi Media - sprawa toczy się od 2019 r. chodzi o artykuł red. Marka Kozubala opublikowany w dniu 21 czerwca 2018 roku w rp.pl pt. „Ziemia z dołów śmierci jako nagroda IPN” gdzie jest informacja, że IPN rozsyłał fiolki z ziemią z Łączki jako podziękowanie za pomoc przy prowadzeniu prac poszukiwawczych. Redaktor Kozubał został poinformowany, że na jednym z portali internetowych zostało opublikowane zdjęcie, z którego wynika, że IPN wysyła do wolontariuszy uczestniczących w poszukiwaniu szczątków w kwaterze "Ł" fiolki z ziemią z tejże kwatery. IPN domagał się usunięcia artykułu i przeprosin, a po odmowie wytoczył pozew. Wg. szefa IPN p. Szwagrzyka informacja narusza dobra osobiste IPN takie jak wizerunek instytucji publicznej (jej dobre imię), wiarygodności instytucji wykonującej zadania publiczne w zakresie poszukiwania miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem

Przedstawione w poniższej ekspertyzie opisy spraw indywidualnych zostały w większości przygotowane na podstawie udostępnionych akt spraw.

**Analiza dostępnych spraw wytaczanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości,
Ministra Sprawiedliwości, Prokuratora Generalnego oraz kierownictwo
Ministerstwa Sprawiedliwości między rokiem 2015 a 2023**

Zgodnie z posiadanymi przez ekspertkę informacjami, kierownictwo Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwo Sprawiedliwości, w sprawach SLAPP typu cywilnego, karnego i na podstawie prawa prasowego, było reprezentowane przez kilka kancelarii zewnętrznych. Ministerstwo zlecało im obsługę prawną w dwóch głównych obszarach: pełne zastępstwo procesowe przed sądami oraz prowadzenie spraw o sprostowania prasowe i ochronę dóbr osobistych.

Po wyborach parlamentarnych w 2023 r. Ministerstwo pod kierownictwem Ministra Sprawiedliwości prof. Adama Bodnara skierowało prośby do owych kancelarii o zwrot akt oraz informacje dot. spraw.

Poniższa analiza mechanizmów SLAPP-owania przez kierownictwo Ministerstwa Sprawiedliwości oraz samo Ministerstwo powstawała w oparciu o dostępne akta kilkudziesięciu spraw z powództwa MS i jego kierownictwa oraz informacje o 7 sprawach z powództwa byłego Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobry jako osoby fizycznej. Należy tu podkreślić, że do 2023 roku sprawy z ostatniej kategorii finansowane były ze środków publicznych. Po zmianie władzy w 2023 roku MS nie posiadało tytułu, aby wycofać je sprzed sądów, co wskazuje, że sprawy te posiadały znamiona spraw prywatnych Zbigniewa Ziobry. W kontekście ekspertyzy istotne jest, że prowadzone sprawy dotyczyły prawa prasowego i ochrony dóbr osobistych, czyli obszaru szczególnie podatnego na wykorzystywanie pozwów strategicznych przeciwko osobom wypowiadającym się na tematy publicznie istotne. Wydatkowanie na ten cel środków publicznych każe postawić pytanie, czy

totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych (...) Czemu zaliczamy tę sprawę do SLAPP – otóż red. Kozubał wcześniej krytycznie wypowiadał się na łamach RZ o działaniach IPN i obecnie IPN przyznaje wprost, że ten pozew ma położyć kres dalszym publikacjom w temacie IPN. IPN żąda dodatkowo zadośćuczynienia w wysokości 75 tyś. Instytut w tej sprawie nie chce ugody.”

obsługa ta faktycznie służyła ochronie interesu państwa czy raczej ochronie reputacji samych polityków kierujących resortem.

Analiza spraw ujawnia konsekwentną strategię procesową resortu sprawiedliwości. Można ją scharakteryzować jako ofensywną i nieustępliwą. Ministerstwo Sprawiedliwości maksymalnie wykorzystywało dostępne instrumenty prawne: w sporach z mediami niekorzystne decyzje sądów pierwszej instancji zaskarżano, dążąc do ich zmiany w apelacji, a gdy i tam zapadł wyrok niepomyślny, wnoszono o nadzwyczajne środki zaskarżenia. Taka strategia procesowa miała prawdopodobnie na celu wywarcie presji, pokazanie determinacji w stosunku do niezależnych mediów oraz wywołanie efektu mrożącego. Warto podkreślić, że wśród badanych spraw nie ma spraw przeciwko mediom innym niż te otwarcie atakowane przez obóz rządzący pomiędzy 2015 a 2023 rokiem.

Co więcej, strategia komunikacyjna Ministerstwa w badanym okresie zdaje się sprzężona ze strategią procesową: samo wniesienie pozwu bywało nagłaśniane jako działanie obronne ministra, niezależnie od późniejszego wyniku. Zdarzało się, że Ministerstwo, po publikacji krytycznego artykułu, od razu wydawało oświadczenie, że zamierza podjąć kroki prawne, a potem faktycznie pozywało⁹²⁴. Takie działania stanowią spełnienie jednego ze wskaźników SLAPP zawartych w punkcie 8 rekomendacji *Komitetu Ministrów Rady Europy* (*“g. działaniu prawnemu towarzyszy kampania wizerunkowa mająca na celu zastraszenie, zdyskredytowanie lub nękanie uczestników debaty publicznej albo odwrócenie uwagi od istoty sprawy”*). Ponadto, wiele wciąż toczących się spraw zostało wycofanych w 2024 r. przez Ministra Sprawiedliwości Adama Bodnara po zbadaniu ich podstawności.

⁹²⁴ Zbigniew Ziobro przegrał proces, 20 marca 2024, [wirtualnemedia.pl](https://www.wirtualnemedia.pl/zbigniew-ziobro-proces-sprostowanie-patryk-slowik-wirtualna-polska,7169422990366849a#:~:text=resortu%20%E2%80%93%20podkre%C5%9Bla%20dziennikarz%20WP)
<https://www.wirtualnemedia.pl/zbigniew-ziobro-proces-sprostowanie-patryk-slowik-wirtualna-polska,7169422990366849a#:~:text=resortu%20%E2%80%93%20podkre%C5%9Bla%20dziennikarz%20WP> [dostęp 14.11.2025].

SLAPPy Ministerstwa

Na podstawie dostępnych w Ministerstwie informacji o sprawach typu SLAPP pomiędzy rokiem 2015 a 2023 można stwierdzić, że prowadzone były sprawy tego typu wytaczane w imieniu Zbigniewa Ziobry, zarówno jako Ministra Sprawiedliwości, jak i Prokuratora Generalnego oraz osoby fizycznej, a także w imieniu Ministerstwa Sprawiedliwości. Poniżej opisano trzy grupy spraw prowadzonych między 2015 a 2023 rokiem – (1) sprawy, które zostały przekazane do Biura Finansów MS i posiadamy o nich dalsze informacje; (2) sprawy, które nie zostały przekazane do Biura oraz (3) sprawy, w których Ministerstwo Sprawiedliwości lub jego przedstawiciele występują po stronie pozwanej (ew. oskarżonej).

Pierwsza grupa spraw to sprawy, co do których przebiegu po 2023 r. Ministerstwo Sprawiedliwości posiada informacje. Wiele z nich zostało wycofanych po zmianie kierownictwa w Ministerstwie Sprawiedliwości w 2023 r.

W sprawach z powyższej grupy Ministerstwo Sprawiedliwości (często formalnie występujące jako Skarb Państwa – Ministerstwo Sprawiedliwości) oraz Zbigniew Ziobro (występujący jako osoba prywatna lub jako Minister Sprawiedliwości-Skarb Państwa) pełniło rolę powoda. Są to postępowania cywilne o publikację sprostowań prasowych na podstawie Prawa prasowego. Większość z tych pozwów dotyczy artykułów prasowych bądź materiałów medialnych z lat 2018-2022. Pozwani to wiodące redakcje i media w Polsce, m.in. portale informacyjne (*TVN24*, *Gazeta Wyborcza*, *Onet*, *Wirtualna Polska*, *RMF24*, *Newsweek.pl*, *Fakt* i inni). Ministerstwo, działając poprzez pełnomocników (prywatne kancelarie), najpierw kierowało do redakcji wnioski o sprostowanie spornych publikacji, a w razie odmowy lub braku satysfakcjonującej reakcji, inicjowało procesy sądowe o nakaz publikacji sprostowania.

Pierwsze sprawy wytoczone przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Zbigniewa Ziobrę dotyczyły materiałów *TVN24* i programu *Czarno na białym* z 2018

roku, poświęconych rejestrowi pedofilów⁹²⁵. W jednym z postępowań powodem był Skarb Państwa-Minister Sprawiedliwości, a w innym sam Zbigniew Ziobro. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Biuro Finansów Ministerstwa Sprawiedliwości skarga kasacyjna w tej sprawie oczekuje na wyznaczenie terminu.

Kolejna sprawa przeciw TVN z powództwa Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczyła programu *Kłamstwo czy krytyka?* z 2019 roku. Sprawa została częściowo wygrana przez Ministerstwo w Sądzie Apelacyjnym. W dniu 22 lipca 2023 r. Sąd Najwyższy postanowieniem odmówił przyjęcia skarg kasacyjnych obu stron do rozpoznania.

Ministerstwo Sprawiedliwości wytoczyło także szereg procesów przeciwko mediom ogólnopolskim, takim jak chociażby *Gazeta Wyborcza*⁹²⁶, *TVN24*⁹²⁷, *Fakt* czy *Onet*⁹²⁸.

W pierwszej ze spraw przeciwko GW z powództwa Skarb Państwa-Ministerstwo Sprawiedliwości dot. artykułu M. Kąckiego „*Księża wyjęci z rejestru pedofilów. Dlaczego?*”, a reprezentację przed SN wykonywała Prokuratoria Generalna RP. W dniu 23 kwietnia 2025 r. referendarz sądowy zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1 200 zł tytułem kosztów sądowych oraz 1 637 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję oraz za postępowanie kasacyjne. Druga ze spraw przeciwko *Wyborcza.pl* z powództwa Ministerstwa Sprawiedliwości dot. artykułu E. Ivanovej, „*Ziobro ma ujawnić raporty z sądolotka*”. Sądy pierwszej i drugiej instancji oddaliły powództwo. Po zmianie kierownictwa w

⁹²⁵ momo/adso, *Miał być przetomem w walce z pedofilią. W jawnym rejestrze brakuje duchownych*, tvn24.pl, 1 października 2018, <https://tvn24.pl/polska/ministerialny-rejestr-pedofilow-czarno-na-bialym-ra872753-ls2341311> [dostęp: 02.11.2025].

⁹²⁶ E. Ivanova, *Ziobro ma ujawnić raporty z sądolotka*, wyborcza.pl, 29 grudnia 2020 r. <https://wyborcza.pl/7,75398,26645448,ziobro-ujawni-raporty-z-sadolotka.html>, [dostęp: 02.11.2025]; M. Kącki, *Księża wyjęci z rejestru pedofilów. Dlaczego?*, wyborcza.pl, 7 września 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,23871805,ksieza-wyjeci-z-rejestru-pedofilow.html>, [dostęp: 02.11.2025].

⁹²⁷ M. Istel, *Obietnice minus. Zapowiadali redukcję administracji i miliardowe oszczędności. Jest na odwrót*, 14 czerwca 2023, Konkret24, pierwszy materiał wideo z przedstawionych do wyboru, <https://konkret24.tvn24.pl/obietnice-minus/obietnice-minus-zapowiadali-redukcje-administracji-i-miliardowe-oszczednosci-jest-na-odwrot-st7172928> [dostęp: 02.11.2025].

⁹²⁸ M. Gałczyńska, *Fatalna sytuacja w sądach w czasie pandemii. Nietrafione pomysły i zaniechania ministerstwa*, onet.pl, 17 listopada 2020 r., <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/koronawirus-w-polsce-sytuacja-w-sadach/b0e4h82> [dostęp: 02.11.2025].

MS w 2023 r. cofnięto skargę kasacyjną (24 kwietnia 2024 r.). 23 października 2024 r. Sąd Najwyższy umorzył postępowanie kasacyjne.

Kolejna sprawa to sprawa z powództwa MS przeciwko *Fakt Gazeta Codzienna* dot. artykułu „*Premier chce poprawić reformę Ziobry*” z dnia 24 lipca 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w dniu 3 czerwca 2024 r. umorzył postępowanie.

W sprawie z powództwa MS przeciwko *Onet* dot. artykułu M. Gałczyńskiej, „*Fatalna sytuacja w sądach w czasie pandemii. Nietrafione pomysły i zaniechania ministerstwa*” po zmianie kierownictwa MS w 2023 r. cofnięto apelację i pozew ze zrzeczeniem się roszczenia (24 kwietnia 2024 r.). Wcześniej, w tej samej sprawie, sąd pierwszej instancji oddalił powództwo w całości.

Od 2022 roku pozwy Ministerstwa koncentrowały się głównie na artykułach dotyczących ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Pozwy składano przeciwko *Wyborcza.pl*,⁹²⁹ *TVN24*⁹³⁰ i *Onetowi*⁹³¹ za publikacje opisujące m.in. „przyzwolenie na użycie wobec dzieci kajdanek” i „możliwość umieszczania 10-latków w placówkach resocjalizacyjnych”. Powództwo MS przeciwko *Wyborcza.pl* dot. artykułu N. Asante „*10-latek w kajdankach? Politycy Porozumienia przeciwko ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*” zostało oddalone przez sąd pierwszej instancji w całości. Po zmianie kierownictwa MS w 2023 r. cofnięto apelację – Sąd Apelacyjny w Warszawie w dniu 11 czerwca 2024 r. umorzył postępowanie apelacyjne. Z kolei w sprawie przeciwko *TVN24* z powództwa MS Sąd Okręgowy zdecydował się odrzucić pozew. 2 sierpnia 2023 roku wniesiono zażalenie, MS wciąż oczekuje na jego rozpoznanie.

W sprawie przeciwko *Onetowi* z powództwa MS dot. artykułu M. Gałczyńskiej, „*10-latki w poprawczakach, kajdanki i kaftany bezpieczeństwa dopuszczalne*”.

⁹²⁹ N. Asante „10-latek w kajdankach? Politycy Porozumienia przeciwko ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich”, *Wyborcza.pl*, 19 lipca 2022, <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,28703412,10-latek-w-kajdankach-politycy-porozumienia-przeciwko-ustawie.html> [dostęp: 02.11.2025].

⁹³⁰ Projekt ustawy o resocjalizacji nieletnich wzbudził kontrowersje. „Przypomina to raczej system więzienny”, *tvn24.pl*, 9 czerwca 2022, <https://tvn24.pl/polska/ustawa-o-wspieraniu-i-resocjalizacji-nieletnich-profesor-marek-konopczynski-szkola-zamienia-sie-w-karcer-st5743776,-st5743776> [dostęp: 02.11.2025].

⁹³¹ 10-latki w poprawczakach. Ludzie Ziobry mają plan na resocjalizację, *onet.pl*, 9 czerwca 2022 r., <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/nowy-projekt-ludzi-ziobry-wracamy-do-slodkich-lat-60/6z3tqx2> [dostęp: 02.11.2025]; M. Gałczyńska, 10-latki w poprawczakach, kajdanki i kaftany bezpieczeństwa dopuszczalne. Sędzia rodzinny: nie mogę w to uwierzyć, *onet.pl*, 8 lipca 2022, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/lex-maluchy-za-kraty-przyjete-sedzia-nie-moge-w-to-uwierzyc/bshkxcz>, [dostęp: 02.11.2025].

Sędzia rodzinny: nie mogę w to uwierzyć” po zmianie kierownictwa MS w 2023 r., cofnięto pozew ze zrzeczeniem się roszczenia (29.04.24 r.). Postanowieniem z 29.04.24 r. Sąd Okręgowy w Warszawie umorzył postępowanie wobec cofnięcia pozwu.

Kolejna sprawa przeciwko *Onetowi* z powództwa MS dotyczy artykułu „10-latki w poprawczakach. Ludzie Ziobry mają plan na resocjalizację”. Sąd Okręgowy w całości uwzględnił powództwo. Sąd Apelacyjny w postanowieniu z dnia 7 października 2024 r. uchylił wyrok i umorzył postępowanie.

Kolejna ze spraw, gdzie to Ministerstwo bądź jego kierownictwo byli powodami, dotyczy artykułu „*Ziobro pochwalił się, że sądy działają szybciej. Chwilę wcześniej zmienił sposób liczenia statystyk*”⁹³² opublikowanego przez *wp.pl* dnia 14 maja 2022. Sprawa została wniesiona z powództwa Zbigniewa Ziobry przeciwko redaktorowi naczelnemu *wp.pl*. Zgodnie z doniesieniami medialnymi w 2024 roku sprawa zakończyła się prawomocnym wyrokiem – powództwo zostało w całości oddalone⁹³³. Ponadto, jak stwierdził autor tekstu Patryk Słowik, „w ustnych motywach uzasadnienia wskazano, że żądanie opublikowania sprostowania byłoby nadużyciem prawa, bo umieściliśmy kilka link do całego stanowiska ministerstwa w tej kwestii”⁹³⁴.

Ostatnie ze spraw, zainicjowane w 2018 roku, odnosiły się do materiałów *TVN24* i programu *Czarno na białym* o rejestrze pedofilów i zostały zakończone decyzją o konieczności emisji sprostowania⁹³⁵. Sąd Apelacyjny w pełni przychylił się do żądania powoda. Pozwany wniósł skargę kasacyjną, a Ministerstwo otrzymało opinię dotyczącą jej zasadności. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Biuro Finansów Ministerstwa Sprawiedliwości skarga kasacyjna czeka obecnie na wyznaczenie terminu rozpoznania.

⁹³² P. Słowik, *Ziobro pochwalił się, że sądy działają szybciej. Chwilę wcześniej zmienił sposób liczenia statystyk*, *wp.pl*, 14 maja 2022, <https://wiadomosci.wp.pl/ziobro-pochwalil-sie-ze-sady-dzialaja-szybciej-chwile-wczesniej-zmienil-sposob-liczenia-statystyk-6768760620182400a> [dostęp 02.22.2025].

⁹³³ *Zbigniew Ziobro przegrał proces*, Wirtualne Media, <https://www.wirtualnemedia.pl/zbigniew-ziobro-proces-sprostowanie-patryk-slowik-wirtualna-polska,7169422990366849a> [dostęp: 02.11.2025].

⁹³⁴ *Ibidem*.

⁹³⁵ *Miał być przetomem w walce z pedofilią. W jawnym rejestrze brakuje duchownych*, *tvn24.pl*, 1 października 2018 r., <https://tvn24.pl/polska/ministerialny-rejestr-pedofilow-czarno-na-bialym-ra872753-ls2341311> [dostęp: 02.11.2025].

Podsumowując – z zestawienia przedstawionego przez Biuro Finansów Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że z 22 spraw 13 zakończyło się oddaleniem powództwa w całości, wycofaniem apelacji/kasacji/pozwu przez MS lub umorzeniem sprawy.

Drugą grupę spraw stanowią sprawy, które nie zostały po 2023 roku przekazane do prowadzenia przez Biuro Finansów Ministerstwa Sprawiedliwości.

Zbigniew Ziobro, występując jako Prokurator Generalny, wytoczył dwa procesy przeciwko *Gazecie Wyborczej* za artykuły o jego wynagrodzeniu i aktywności publicznej, w których domagał się sprostowań⁹³⁶. Biuro Finansów Ministerstwa Sprawiedliwości nie posiada informacji odnośnie do owych spraw.

W kolejnych latach pozwy i wnioski o sprostowania kierowano przeciwko redakcjom ogólnopolskich mediów, takim jak *gazeta.pl*, *Newsweek*, *Onet* i *Wirtualna Polska*. Dotyczyły one publikacji opisujących działalność Ministerstwa Sprawiedliwości, problemy z płatnościami dla tłumaczy⁹³⁷ czy projekty ustaw autorstwa Ziobry⁹³⁸. W 2023 roku złożono także dwa wnioski dotyczące programu *Czarno na białym TVN24* w związku z reportażem *Zero Tolerancji*⁹³⁹. Wszystkie z tych wniosków, nie licząc jednego dotyczącego publikacji w *Newsweek*, złożone były w imieniu Zbigniewa Ziobry występującego jako osoba prywatna. Brak informacji na temat dalszego losu tych spraw.

Sprawa z powództwa Zbigniewa Ziobry przeciw *gazeta.pl* trafiła do Sądu Najwyższego w 2023 roku. Biuro Finansów Ministerstwa Sprawiedliwości nie posiada dalszych informacji odnośnie do tej sprawy.

⁹³⁶ W. Czuchnowski i E. Ivanowa, *Pensja Ziobry poza prawem. Minister sprawiedliwości niesłusznie dostaje dodatek prokuratorski*, wyborcza.pl, 2 marca 2020, <https://wyborcza.pl/7,75398,25745751,pensja-ziobry-pozza-prawem-jak.html> [dostęp: 02.11.2025]; D. Wielowieyska, *Gdzie zniknął Zbigniew Ziobro? Siedzi i czeka, aż trupy wrogów same spłyną rzeką. Pierwsze już widać*, wyborcza.pl, 6 czerwca 2020, <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,26006740,gdzie-zniknal-zbigniew-ziobro-siedzi-i-czeka-az-trupy.html> [dostęp: 02.11.2025].

⁹³⁷ A. Żądło, *Państwo zleca i nie płaci. Tłumacze na wypłaty z sądów, prokuratur i policji czekają latami [UJAWNIAMY]*, newsweek.pl, 28 grudnia 2022, <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/policja-prokuratura-i-sady-nie-wyplacaja-wynagrodzen-tlumaczom/1hl8qp9> [dostęp: 02.11.2025].

⁹³⁸ S. Bagińska, *Nowa ustawa Ziobry. OMZRIK: "Dwa lata więzienia za uśmiech na mszy"*, wp.pl, 15 czerwca 2023, <https://wiadomosci.wp.pl/2-lata-wiezienia-za-usmiech-na-mszy-nowa-ustawa-ziobry-6909269053356608a> [dostęp: 02.11.2025].

⁹³⁹ M. Gordzewicz, *Zero tolerancji w programie Czarno na białym*, TVN24, 9 września 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=VehQjJ68WBU> [dostęp: 02.11.2025].

Ostatnią, trzecią grupą spraw prowadzonych dla MS oraz jego kierownictwa są sprawy, w których Ministerstwo Sprawiedliwości lub jego przedstawiciele występują po stronie pozwanej (ew. oskarżonej).

Poniższe sprawy to postępowania zainicjowane przeciwko resortowi bądź osobom pełniącym kierownicze funkcje w Ministerstwie. Tutaj to Ministerstwo broni się przed roszczeniami natury cywilnej, a w jednym przypadku mierzy z żądaniem wszczęcia postępowania karnego.

Pierwsza ze spraw dotyczy tzw. *afery hejterskiej* w Ministerstwie Sprawiedliwości (2018-2019). Jest to sprawa z powództwa prezesa Iustitii Krystiana Markiewicza przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Sprawiedliwości, a także przeciw sędziemu Jakubowi Iwańcowi oraz byłemu wiceministrowi Łukaszowi Piebiakowi⁹⁴⁰. Powód domagał się przeprosin i zadośćuczynienia za naruszenie jego dobrego imienia w związku z działaniami grupy osób z otoczenia Ministerstwa, które miały prowadzić zorganizowaną akcję dyskredytowania sędziów i osób krytycznych wobec resortu⁹⁴¹ (tzw. „farmy trolli” w MS – zob. Część Druga Raport Komisji do spraw wyjaśniania mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023)⁹⁴². Postępowanie prowadzone jest przez Prokuraturę Regionalną we Wrocławiu. Złożono wnioski o uchylenie immunitetów, które nie zostały rozpoznane.

Kolejna sprawa została wytoczona przez sędziego Wojciecha Łączewskiego przeciwko Ministrowi Sprawiedliwości Zbigniewowi Ziobrze oraz Skarbowi Państwa. Powód zarzucił Ziobrze naruszenie dóbr osobistych poprzez publiczne wypowiedzi podważające jego uczciwość i kompetencje. W dniu 19 marca 2025 roku przed Sądem Okręgowym w Warszawie doszło do zawarcia ugody sądowej w tej sprawie. Minister Sprawiedliwości Adam Bodnar przyjął na siebie instytucjonalną odpowiedzialność resortu za działania swojego poprzednika. W ramach porozumienia zobowiązał się do złożenia publicznych przeprosin byłemu

⁹⁴⁰ Sygn. akt I C 806/23.

⁹⁴¹ M. Jałoszewski, *Prezes Iustitii pozywa Piebiaka, Iwańca i państwo. Chce 75 tys. za hejt i krzywdy*, OKO.press, 15 marca 2025, <https://oko.press/markiewicz-pozywa-piebiaka-iwanca-i-panstwo>.

⁹⁴² *Ibidem*.

sędziemu Wojciechowi Łączewskiemu za obraźliwe i podważające jego reputację wypowiedzi Zbigniewa Ziobry z 2019 roku⁹⁴³.

Następna sprawa dotyczy sędzi Beaty Morawiec z Sądu Okręgowego w Krakowie, która była również przewodniczącą Stowarzyszenia Sędziów Themis. Sędzia Morawiec wniosła pozew o ochronę dóbr osobistych przeciwko Ministrowi Sprawiedliwości Zbigniewowi Ziobrze w związku z komunikatem resortu z 2017 roku, który sugerował jej odpowiedzialność za zatrzymania dyrektorów sądów oraz brak należytego nadzoru nad ich działaniami. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił roszczenie Morawiec, nakazując przeprosiny ministra jako organu państwowego i stwierdzając, że komunikat stanowił świadome naruszenie jej dobrej opinii zawodowej. Z kolei neosędziowie Sądu Najwyższego uchylili korzystny dla sędzi wyrok⁹⁴⁴. 6 czerwca 2025 r. Ministerstwo Sprawiedliwości skierowało do Sądu Apelacyjnego w Warszawie pismo cofające apelację w sprawie.

Ostatnia ze spraw toczyła się z powództwa sędzi Justyny Koski-Janusz przeciwko Skarbowi Państwa-Ministrowi Sprawiedliwości. Sprawa, prawomocnie zakończona wygraną sędzi Justyny Koski-Janusz w 2023 roku, dotyczyła komunikatu Ministerstwa Sprawiedliwości. W komunikacie z października 2016 roku, dotyczącym skrócenia delegacji sędzi Justyny Koski-Janusz, będącym źródłem sporu, wskazano, że „do Ministerstwa Sprawiedliwości dotarła informacja, że to właśnie sędzia Justyna Koska-Janusz miała się wykazać wyjątkową nieudolnością i zupełnie nie radzić sobie z prowadzeniem bardzo prostej, choć głośnej sprawy, co było szeroko komentowane i krytykowane w mediach”. Dalej wyjaśniono, że „chodziło o zdarzenie z grudnia 2013 roku spowodowane przez Izabellę Ch., która, będąc pod wpływem alkoholu, wjechała luksusowym mercedesem w przejście podziemne w samym centrum Warszawy. Media obwiniły prowadzącą postępowanie Justynę Koskę-Janusz o pobłażliwość

⁹⁴³ M. Jałoszewski, *Minister Bodnar przeprosi Wojciecha Łączewskiego. Zrobi to za Ziobrę, który atakował sędziego*, OKO.press, 19 marca 2025, <https://oko.press/minister-bodnar-przeprosi-wojciecha-laczewskiego-zrobi-to-za-ziobre-ktry-atakowal-sedziego> [dostęp: 28.10.2025].

⁹⁴⁴ M. Jałoszewski, *Ziobro. Morawiec. Neosedziowie SN uchylili korzystny dla sędzi wyrok*, OKO.press, 5 czerwca 2025, <https://oko.press/ziobro-morawiec-neosedziowie-sn-uchylili-korzystny-dla-sedzi-wyrok> [dostęp: 28.10.2025].

wobec oskarżonej i nieudolność w prowadzeniu sprawy” – napisano w oświadczeniu resortu.

„Po sprawdzeniu tych informacji minister sprawiedliwości, 19 września 2016 roku, podjął decyzję o skróceniu delegacji sędzi Justyny Koski-Janusz do 1 października 2016 roku, by uniknąć zarzutu, że w Sądzie Okręgowym, do którego trafiają sprawy skomplikowane i trudne, orzeka taki sędzia. W Sądzie Okręgowym powinni orzekać tylko sędziowie o wysokich umiejętnościach, sprawności i profesjonalizmie” – głosił komunikat ministerstwa opublikowany na stronie internetowej i przekazany mediom⁹⁴⁵.

Sąd uznał za bezprawne wypowiedzi ministra sprawiedliwości na temat sędzi, a dalszy przebieg sprawy wykazał, że odmowa wydania wyroku w trybie przyspieszonym przez Justynę Koski-Janusz i odesłanie sprawy do prokuratury, która powołała w niej biegłych psychiatrów, była trafna. Izabella Ch. jako niepoczytalna trafiła na leczenie, sprawę umorzono.

Analiza trendów wynikających z spraw MS oraz jego kierownictwa

Przeanalizowane sprawy dowodzą, że do 2023 roku Ministerstwo Sprawiedliwości pod kierownictwem Zbigniewa Ziobry wykazywało znaczącą aktywność na polu sporów prawnych z mediami i krytykami. Ministerstwo w omawianym okresie sięgało po instytucję sprostowania bardzo często, i to w sprawach dotyczących własnej reputacji. Ponadto, jak podkreśla w swoim raporcie Helsińska Fundacja Praw Człowieka: „Choć w powszechnym odbiorze instytucja ta [sprostowania – dopisek PM] służy poprawieniu nieprawdziwej informacji, w orzecznictwie przyjęła się inna interpretacja, zgodnie z którą zgodność materiału prasowego z faktami nie ma znaczenia. W związku z tym obowiązek publikacji sprostowania bywa nadużywany do inicjowania uciążliwych

⁹⁴⁵ M. Jałoszewski, *Pilne. SN: Resort Ziobry ma przeprosić sędzię Koskę-Janusz za oczerniający ją komunikat*, OKO.press, 21 kwietnia 2023, <https://oko.press/pilne-sn-resort-ziobry-ma-przeprosic-sedzie-koske-janusz-za-oczerniajacy-ja-komunikat> [dostęp: 04.11.2025].

postępowania sądowych przeciwko mediom w odniesieniu do prawdziwych, rzetelnych materiałów”⁹⁴⁶.

Należy zwrócić uwagę, iż Ministerstwo preferowało tryb sprostowania zapewne także ze względu na krótkie terminy i odformalizowany charakter tego postępowania. Prawo prasowe wymaga szybkiego działania – wniosek o sprostowanie trzeba złożyć w ciągu 21 dni od publikacji, z kolei redaktor ma 7 dni od otrzymania sprostowania na odpowiedź. Na złożenie pozwu powód ma rok od ukazania się materiału prasowego. Sąd rozpoznający sprawę ma natomiast 30 dni od dnia wniesienia pozwu, niedotkniętego brakami formalnymi. Taki sam termin obowiązuje sąd apelacyjny. Zatem z perspektywy resortu, proces o sprostowanie mógł być dogodnym sposobem na szybką odpowiedź prawno-medialną. Nawet jeśli finalnie sprawa kończyła się niepowodzeniem, przekaz do opinii publicznej był taki, że minister walczy z kłamliwymi mediami.

Ważny także jest fakt, że (w kontekście wspomnianego we wstępie orzeczenia Sądu Najwyższego, które ustanowiło nowy standard dotyczący prekluzji dowodów nie podniesionych w odpowiedzi redakcji na wniosek o sprostowanie w postępowaniu przed sądami kolejnych instancji) pozwy o sprostowanie, choć nie mają w sobie roszczenia finansowego, stały się nie mniej uciążliwe. Co istotne, wybór sprostowania jako podstawy pozwu mógł wynikać również ze znajomości wyroku **OOO Memo przeciwko Rosji** (skarga nr 2840/10, wyrok z 15 marca 2022 r.), w którym **Europejski Trybunał Praw Człowieka po raz pierwszy odniósł się explicite do problemu SLAPP**. Trybunał w wyroku zacytował fragmenty komentarza dotyczącego praw człowieka z 27 października 2020 r. autorstwa byłej Komisarz Rady Europy ds. Praw Człowieka Dunji Mijatović: „Problem wykracza poza prasę. Ogólnie rzecz biorąc dotyczy publicznych strażników. Aktywiści, organizacje pozarządowe, naukowcy, obrońcy praw człowieka, a nawet wszyscy, którzy wypowiadają się w interesie publicznym i pociągają do odpowiedzialności możliwych, mogą być celem ataków. SLAPP, które są zwykle zamaskowane jako roszczenia cywilne lub karne, takie jak zniestawienie mają kilka wspólnych cech.

⁹⁴⁶ P. Milewska, Z. Nowicka, K. Siemaszko, *SLAPP. Strategiczne działania prawne zmierzające do stłumienia debaty publicznej – wybrane elementy praktyki i orzecznictwa polskich sądów w sprawach dziennikarskich*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, kwiecień 2024, https://hfhr.pl/upload/2024/06/slappy_raport_hfpc.pdf [dostęp: 04.11.2025].

Po pierwsze, mają czysto dokuczliwy charakter. Cel, jakim jest odwrócenie uwagi lub zastraszenie, często osiąga się czyniąc postępowanie sądowe kosztownym i czasochłonnym. Żądania odszkodowań są często przesadzone. Strony sporu są zwykle bardziej zainteresowane samym procesem sądowym niż wynikiem sprawy. Inną powszechną cechą SLAPP jest brak równowagi sił między powodem a pozwanym. Prywatne firmy lub wpływowe osoby zwykle atakują osoby fizyczne, obok organizacji, do których należą lub dla których pracują, aby zastraszyć i uciszyć krytyczne głosy, opierając się wyłącznie na finansowej sile skarżącego⁹⁴⁷.

Trybunał uznał, że pozew o zniesławienie administracji regionalnej przeciwko redakcji *Węzeł Kaukazu* miał charakter nadużycia prawa i naruszał art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, a co więcej – wskazał, że organy publiczne nie mogą powoływać się na ochronę „dobrego imienia i praw innych” jako legitymizacji takich działań. Wyrok wprowadził tym samym istotny standard: organy władzy wykonawczej nie mają legitymacji do bronięcia swojego dobrego imienia na drodze sądowej, a próby tego typu należy traktować jako potencjalne formy SLAPP.

Obok spraw prasowych Ministerstwo musiało zmierzyć się z roszczeniami kierowanymi przeciw niemu. Tutaj rodzaj roszczeń to głównie ochrona dóbr osobistych, a zatem zarzuty, że przedstawiciele władzy naruszyli czyjeś dobre imię lub godność osobistą poprzez wypowiedzi lub działania. W tych sprawach powodowie domagali się przeprosin, sprostowań, ewentualnie wpłat na cel społeczny – czyli klasycznych środków cywilnoprawnych za naruszenie dóbr.

Skuteczność działań Ministerstwa

Opisując skuteczność działań procesowych Ministerstwa w opisywanym okresie, należy rozważać z perspektywy wpływu na wolność słowa w Polsce liczbę pozwów, wytaczanie ich jedynie w stosunku do mediów publicznie atakowanych przez obóz rządzący, brak równowagi sił pomiędzy pozwanym a powodem oraz

⁹⁴⁷ OOO Memo p. Rosji. Tłumaczenie fragmentu komentarza za M. Błaszczyk, *Europejski Trybunał Praw Człowieka po raz pierwszy odwołał się do pojęcia SLAPP*, Sieć Obywatelska Watchdog. 31 marca 2022, <https://siecobywatelska.pl/slapp-etpc/> [dostęp: 31.11.2025].

czasochłonność. Wszystko to pozwala postawić tezę, że celem Ministerstwa nie było realne wygranie wszystkich procesów, lecz samo ich prowadzenie i w efekcie wprowadzenie efektu mrożącego (ang. *chilling effect*).

Efekt mrożący to pojęcie ugruntowane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC, Trybunał). Podążając za definicją prof. Laurenta Pecha można go zdefiniować „jako negatywny skutek, jaki wywołuje jakiekolwiek działanie państwa wobec osób fizycznych i/lub prawnych, prowadzący do ich prewencyjnego zniechęcenia do korzystania z przysługujących im praw lub do wykonywania obowiązków zawodowych z obawy przed formalnymi postępowaniami państwowymi, które mogłyby skutkować sankcjami, bądź przed nieformalnymi konsekwencjami, takimi jak groźby, ataki czy kampanie oszczerstw. Działanie państwa należy w tym kontekście rozumieć jako każdy środek, praktykę lub zaniechanie ze strony władz publicznych, które mogą powstrzymywać osoby fizyczne i/lub prawne od korzystania z praw przyznanych im na mocy prawa krajowego, europejskiego lub międzynarodowego, bądź zniechęcać do potencjalnego wykonywania obowiązków zawodowych (na przykład przez sędziów, prokuratorów czy adwokatów)⁹⁴⁸.

Trybunał wielokrotnie podkreślał, że nawet umiarkowane sankcje, jak grzywny czy obowiązek sprostowania, mogą zniechęcać media do podejmowania tematów ważnych dla interesu publicznego, a środki surowsze, zwłaszcza kara pozbawienia wolności, z samej swej natury wywołują efekt mrożący na wolność wypowiedzi. Aby wspomnieć tylko kilka spraw, które są znaczące dla omawianego problemu – w sprawie *Arvanitis i Phileleftheros przeciwko Cyprowi* ETPC uznał, że „Kwota przyznanego odszkodowania stanowiła jednak znaczące obciążenie finansowe dla skarżących i mogła wywołać efekt mrożący wobec swobodnej debaty na tematy będące przedmiotem zainteresowania publicznego”⁹⁴⁹. W wyroku *Dyuldin i Kislov przeciwko Rosji* Trybunał stwierdza, że dopuszczenie, by

⁹⁴⁸ L. Pech, *The concept of chilling effect. Its untapped potential to better protect democracy, the rule of law, and fundamental rights in the EU*, Open Society Foundations, 2021, <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/c8c58ad3-fd6e-4b2d-99fa-d8864355b638/the-concept-of-chilling-effect-20210322.pdf> [dostęp: 04.11.2025].

⁹⁴⁹ *Arvanitis i Phileleftheros przeciwko Cyprowi*, Europejski Trybunał Praw Człowieka, numer sprawy 49917/22.

organy władzy wykonawczej mogły wytaczać postępowania o zniestawienie przeciwko przedstawicielom mediów, nakłada na media nadmierne i nieproporcjonalne obciążenie oraz może nieuchronnie wywołać efekt mrozący w zakresie wykonywania przez nie funkcji dostarczania informacji i pełnienia roli publicznego strażnika⁹⁵⁰.

W sprawie *Steel i Morris przeciwko Wielkiej Brytanii* ETPC zauważył, że zgodnie z prawem Anglii i Walii „władze lokalne, przedsiębiorstwa należące do państwa oraz partie polityczne ... [nie mogą] wytaczać powództw o zniestawienie, ze względu na interes publiczny, polegający na tym, aby organizacja demokratycznie wybrana lub organ przez taką organizację kontrolowany były otwarte na nieskrępowaną krytykę publiczną”⁹⁵¹. Co prawda ETPC nie nakazał dokładnie takiego rozwiązania ustawowego, ale przytoczył je aprobowano jako istotny kontekst ochrony wolności słowa. W konkluzji *Steel i Morris* uznał naruszenie art. 6 EKPC z uwagi na nierówność stron (odmowę pomocy prawnej pozwanym aktywistom w starciu z korporacją McDonald’s), jednak w zakresie art. 10 również podkreślił potrzebę ochrony otwartej debaty nad działaniami władz i podmiotów publicznych.

Z kolei w *OOO Memo przeciwko Rosji* Trybunał stwierdził, że ochrona organów władzy wykonawczej, które mają możliwość reagowania na niekorzystne zarzuty w „sądzie opinii publicznej” dzięki swoim zdolnościom w zakresie public relations przed krytyką medialną poprzez przyznanie im ochrony ich „reputacji gospodarczej”, może poważnie utrudniać wolność mediów⁹⁵².

W tym kontekście opisana strategia Ministerstwa Sprawiedliwości – ofensywne zaskarżanie niekorzystnych wyroków – wywołująca wysokie koszty przeznaczone na obronę pozwanych, rodzi poważne podejrzenia o chęć wywołania efektu mrozącego: działania te wywierają presję na redakcje, sygnalizując, że każda krytyczna publikacja może skutkować długotrwałym procesem i znacznymi kosztami, co potencjalnie zniechęca media do krytyki władzy.

⁹⁵⁰ Dyuldin i Kislov przeciwko Rosji, Europejski Trybunał Praw Człowieka, numer sprawy 25968/02.

⁹⁵¹ *Steel i Morris przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, Europejski Trybunał Praw Człowieka, numer sprawy 68416/01.

⁹⁵² *OOO Memo przeciwko Rosji*, Europejski Trybunał Praw Człowieka, numer sprawy 2840/10.

Charakterystyka działań Ministerstwa a elementy SLAPP

Analiza działań Ministerstwa Sprawiedliwości w obu zestawieniach wskazuje, że wiele z tych postępowań nosi cechy typowe dla SLAPP, czyli cechy wymienione w komentarzu przez Komisarz Rady Europy ds. Praw Człowieka Dunję Mijatović a cytowane w wyroku *OOO Memo przeciwko Rosji* przez ETPC⁹⁵³. Przede wszystkim adresatami pozwów Ministerstwa byli niezależni dziennikarze i media, poruszający kwestie leżące w ewidentnym interesie publicznym. Zamiast merytorycznie odnieść się do krytyki, Ministerstwo reagowało pozwami. Po drugie, skala zjawiska jest znacząca: kilkadziesiąt spraw przeciw różnym redakcjom tworzy obraz strategicznego i powtarzalnego działania ze strony Ministerstwa i jego kierownictwa. Nawet jeśli pojedynczy pozew o sprostowanie nie pociąga za sobą gigantycznych kosztów odszkodowawczych, to ich mnogość i uporczywość mogą działać paraliżująco na media. W opinii dziennikarza Patryka Słowika, który wygrał proces z ministrem, działania resortu służą jedynie *pognębieniu i zniechęceniu dziennikarzy oraz wydawców do publikacji tekstów niewygodnych dla władzy*⁹⁵⁴.

Elementem charakterystycznym dla SLAPP jest też asymetria sił: pozywającym jest tu organ władzy publicznej, dysponujący ogromnymi zasobami, czyli środkami publicznymi, sztabem prawników – Ministerstwo opłacało ich ze środków publicznych, pozwanymi zaś są pojedynczy dziennikarze czy redakcje, dla których każda sprawa sądowa to znaczne obciążenie czasowe, finansowe i psychologiczne. Ministerstwo prowadząc nawet przegrane ostatecznie sprawy i tak osiągało pewien „sukces” w postaci zainwestowania czasu i energii pozwanych w obronę, a także wysyłało sygnał ostrzegawczy do innych mediów.

Warto zauważyć, że w narracji ówczesnego Ministra Sprawiedliwości następowała próba rozdzielania roli urzędowej od prywatnej, co również bywa

⁹⁵³ *Ibidem*, s. 22.

⁹⁵⁴ Zbigniew Ziobro przegrał ...[<https://www.wirtualnemedia.pl/zbigniew-ziobro-proces-sprostowanie-patryk-slowik-wirtualna-polska,7169422990366849a> dostęp: 29.10.2025].

taktyką w sporach strategicznych. Minister argumentował czasem, że działa jako osoba prywatna, broniąca swojego dobrego imienia, a nie jako organ władzy. W innych sytuacjach było zupełnie odwrotnie. Zbigniew Ziobro występował jako Minister Sprawiedliwości, bądź Prokurator Generalny. Bywało również, że sprawy inicjowało Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Skarb Państwa reprezentowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

1. Sprawy przeciwko niezależnym redakcjom. Analiza zjawiska na przykładach Ringier Axel Springer Polska, Gazety Wyborczej, OKO.press oraz TVN

2.1. Ringier Axel Springer Polska

Skala i kontekst zjawiska

Ringier Axel Springer Polska Sp. z o.o. (dalej: RASP), to właściciel i wydawca takich tytułów jak *Onet.pl*, *Newsweek Polska*, *Forbes*, *Business Insider*, *Fakt*, *Noizz* czy *Przegląd Sportowy*. W odpowiedzi na zapytanie Komisji RASP stwierdza, w latach 2016-2023, stał się celem intensywnej i skoordynowanej kampanii prawnej – w tym okresie wobec spółki i jej dziennikarzy skierowano 351 pozwów i prywatnych aktów oskarżenia. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez RASP obejmowały one roszczenia o ochronę dóbr osobistych, żądania sprostowań, powództwa w trybie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, a także działania organów administracyjnych i nadzorczych (np. Urzędu Ochrony Danych Osobowych, UODO). Komisja otrzymała do wglądu niektóre akta wybranych bloków spraw:

1. spraw tzw. „Kasta Watch”⁹⁵⁵ obejmujących zarówno pozwy cywilne o ochronę dóbr osobistych, żądania sprostowań prasowych, jak i prywatne

⁹⁵⁵ O tym czy była „Kasta Watch” można przeczytać choćby tu: M. Gałczyńska, „Kasta Watch” pod parasolem ochronnym Ministerstwa Sprawiedliwości? Sędziowie z „Themis” pytają Z. Ziobrę, 20 września 2019, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/kasta-watch-pod-parasolem-ochronnym-ministerstwa-sprawiedliwosci-sedziowie-z-themis/545sw7m>

akty oskarżenia z art. 212 k.k. – m.in. sprawy: Zwolak P. p-ko RASP⁹⁵⁶ (sygn. akt. I C 617/20; I C 220/20), Wytrykowski K. p-ko RASP⁹⁵⁷ (sygn. akt. II C 402/20, II C 651/23), Piebiak Ł. p-ko RASP, Gałczyńska M.⁹⁵⁸ (sygn. akt XXV C 3300/19; II C 369/23), Piebiak Ł. p-ko Redaktor Naczelny onet.pl⁹⁵⁹ (sygn. akt IV C 842/23; I ACa 522/24; XXV C 604/23); Piebiak Ł. p-ko Redaktor Naczelny onet.pl⁹⁶⁰ (II C 839/23; V ACa 2175/23), Piebiak Ł. p-ko RASP⁹⁶¹ (sygn. akt II C 779/23), Piebiak Ł. p-ko Węglarczyk B.⁹⁶² (sygn. akt IV C 1476/19; III K 883/19), Cichocki A. p-ko RASP⁹⁶³ (sygn. akt I C 73/23), Szmydt T. p-ko Gałczyńska M.⁹⁶⁴ (sygn. akt VIII K 721/19; V K 338/22; II K

⁹⁵⁶ Na podstawie 24§1 k.c. w związku z 23 k.c. oraz art. 38 prawa prasowego, dot. *Kolejna tajna komórka hejterska w Ministerstwie Sprawiedliwości*, 29 sierpnia 2019, [newsweek.pl, https://www.newsweek.pl/polska/polityka/kolejna-tajna-komorka-hejterska-w-ministerstwie-sprawiedliwosci/lvtb49x](https://www.newsweek.pl/polska/polityka/kolejna-tajna-komorka-hejterska-w-ministerstwie-sprawiedliwosci/lvtb49x) [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁵⁷ Na podstawie 24 k.c. oraz art. 755 k.p.c., dot. M. Gałczyńska, *Farma trolli w Ministerstwie Sprawiedliwości, cz. 3. Sędziowie organizują hejt przeciwko prezes Sądu Najwyższego*, 21 sierpnia 2019, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/farma-trolli-w-ministerstwie-sprawiedliwosci-cz-3-sedziowie-organizuja-hejt-przeciwko/jg5lhx7>; *Sąd Najwyższy reaguje po tekście Onetu. Postępowanie w sprawie sędziego Konrada Wytrykowskiego*, 22 sierpnia 2022, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/afera-piebiaka-sn-wszczyna-postepowanie-ws-wytrykowskiego/k0w541g> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁵⁸ Na podstawie 24 k.c., dot. M. Gałczyńska, *Farma trolli ...* [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁵⁹ Na podstawie art. 39 ust. 1 i 31a ust. 1 prawo prasowe, dot. M. Gałczyńska, *Neosędzia i promotor Piebiaka prosi o wsparcie. „Wyraz wyjątkowej bezczelności”*, 3 września 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/neosedzia-i-promotor-piebiaka-prosi-o-wsparcie-wyraz-wyatkowej-bezczelnosci/z3cl4bx> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶⁰ Na podstawie art. 39 ust. 1 i 31a ust. 1 prawo prasowe, dot. M. Gałczyńska, *Sąd zmusza prokuraturę do ponownego przeprowadzenia śledztwa w sprawie afery hejterskiej*, 20 marca 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kielce/sad-zmusza-prokurature-do-ponownego-przeprowadzenia-sledztwa-ws-afery-hejterskiej/j8x8vq0> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶¹ Na podstawie 23 k.c. w związku z 24 k.c., dot. M. Gałczyńska, *Sąd zmusza prokuraturę ...* [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶² O czyn z art. 212§2 k.k. w związku z 216§2 k.k. i 11§2 k.k., dot. *Onet Opinie - Bartosz Węglarczyk: Jacek Ozdoba (7.10)*, 10 czerwca 2021, onet.pl <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/onet-opinie-bartosz-weglarczyk-jacek-ozdoba-710/czl2edp>. Należy podkreślić, że obecnie na stronie znajdują się opublikowane przeprosiny.

⁹⁶³ Na podstawie 24 k.c. oraz art. 755 k.p.c., dot. *Bezwstydy sędzia stracił pracę za aferę z Emilią*, 26 sierpnia 2019 r., fakt.pl, <https://www.fakt.pl/polityka/bezwstydy-sedzia-stracil-prace-za-afere-z-emilia/xzbr69x>

⁹⁶⁴ O czyn z art. 212§2 k.k., dot. M. Gałczyńska, *Farma trolli ...*; M. Gałczyńska, *Sędzia Tomasz Szmydt został odsunięty od czynności. Do 28 września nie wróci na salę sądową*, 28 sierpnia 2019, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-w-ministerstwie-sprawiedliwosci-sedzia-tomasz-szmydt-zostal-odsuniety-od/d46knpp>; M. Gałczyńska, *Mąż internetowej hejterki miał egzaminować przyszłych sędziów i prokuratorów. Został odwołany z komisji*, 6 września 2019, onet.pl,

39/23), Iwaniec J. p-ko Gałczyńska M., Białach S. (sygn. akt V K 490/21); Iwaniec J. p-ko Gałczyńska M., Białach S.⁹⁶⁵ (VIII K 696/20; XIV K 245/21), a także Krupiński P. p-ko RASP, Węglarczyk B., Gałczyńska M.⁹⁶⁶ (sygn. akt I C 4403/24).

2. Dot. publikacji opisującej udział ówczesnego prezesa TVP Jacka Kurskiego w Eurowizji Junior mimo zakażenia COVID-19: TVP S.A. p-ko RASP⁹⁶⁷ (sygn. akt XXII GW 75/22), Kurski J. p-ko Dziubka Kamil⁹⁶⁸ (sygn. akt XIV K 969/22 – prywatny akt oskarżenia z art. 212 k.k.), Kurski J. – sprawa przed UODO⁹⁶⁹ (sygn. DS.523.620.2022.AZ.I.) oraz Kurski J. p-ko RASP, R. Feluś (sygn. akt III C 1424/17 – pozew o ochronę dóbr osobistych);
3. Wokół Collegium Humanum, prywatnej uczelni, której działalność była przedmiotem licznych publikacji krytycznych, wytoczono szereg postępowań przeciwko dziennikarzom i wydawcom Ringier Axel Springer Polska oraz osobom indywidualnym. Sprawy te obejmują m.in. pozwy cywilne o ochronę dóbr osobistych i sprostowania – Collegium Humanum p-ko Redaktorowi Naczelnemu newsweek.pl⁹⁷⁰ (sygn. akt I C 5/23 i I ACa

<https://wiadomosci.onet.pl/kraj/sedzia-szmydt-mial-egzaminowac-przyszlych-sedziow-i-prokuratorow/eyzx4ve> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶⁵ O czyny z art. 212§1 i 2, dot. M. Gałczyńska, *Jeden z bohaterów afery hejterskiej z awansem. Został delegowany do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, 3 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/afera-hejterska-sedzia-jakub-iwaniec-trafi-do-krajowej-szkoly-sadownictwa-i/65xkekr>; M. Gałczyńska, *Kulisy awansu bohatera afery farmy trolli. Decyzję podjął Zbigniew Ziobro*, 4 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-hejterska-kulisy-awansu-jakuba-iwanca/fw6z01>; S. Białach, *Co się dzieje w śledztwie w sprawie afery hejterskiej?*, 3 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/lublin/afera-hejterska-prokuratura-przedluzza-sledztwo/89p27zb> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶⁶ Na podstawie art. 23 k.c., art. 755 k.p.c., dot. M. Gałczyńska, *Nazywali go „superprokuratorem”, właśnie stracił stanowisko. „Najwyższy czas, on niszczył ludzi”, 24 lipca 2024*, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/superprokurator-piotr-krupinski-odwolany-najwyzszy-czas-niszczyl-ludzi/rlnmhtm> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶⁷ Na podstawie art. 18 Ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, dot. K. Dziubka, *Jacek Kurski miał koronawirusa, mimo to poleciał na Eurowizję Junior*, Onet.pl, 24 grudnia 2021, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/jacek-kurski-mial-koronawirusa-mimo-to-polecial-na-eurowizje-junior/etl2bs4> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶⁸ Na podstawie 212§2 k.k., dot. K. Dziubka, *Jacek Kurski ...* [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁶⁹ art. 17 ust. 1 RODO, dot. K. Dziubka, *Jacek Kurski ...* [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁷⁰ Na podstawie art. 39 ust. 1 prawo prasowe; dot. R. Kim, J. Korus, *Doda w króciutkiej sukience i rektor Czarnecki w sobolach. Collegium Humanum nie przejmuje się zarzutami i urządza wielką galę graduacji*, 30

1554/23); Collegium Humanum p-ko Redaktorowi Naczelnemu *newsweek.pl*⁹⁷¹ (sygn. akt I C 7/23 i VI ACa 1612/23); Collegium Humanum p-ko Redaktorowi Naczelnemu *newsweek.pl*⁹⁷² (sygn. akt I C 9/23 i V ACa 322/23); Collegium Humanum p-ko Redaktorowi Naczelnemu *newsweek.pl*⁹⁷³ (sygn. akt I C 10/23 i V ACa 441/23 o nakazanie sprostowania w trybie prawa prasowego), postępowania karne przeciwko dziennikarzom (J. Korus, R. Kim z oskarżenia Collegium Humanum i P. Czarneckiego⁹⁷⁴ (sygn. akt XIV K 711/22 na podstawie 212§2 k.k.).

4. W przypadku spółki Nitro-Chem, należącej do sektora obronnego i powiązanej ze Skarbem Państwa, przeciwko Ringier Axel Springer Polska wytoczono postępowanie o ochronę dóbr osobistych oraz sprostowanie⁹⁷⁵ – sprawa toczy się pod sygnaturą XXII GW 842/23. Towarzyszyły jej również działania w trybie aktów oskarżenia i odpowiedzi

czerwca 2022, *newsweek.pl*, <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/gala-graduacji-na-collegium-humanum-doda-z-medalem-za-wybitne-zaslugi/7p3l2dj> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁷¹ Na podstawie art. 39 ust. 1 prawo prasowe; dot. R. Kim, J. Korus, *CBA weszło do Collegium Humanum. Ma chodzić o nielegalny handel dyplomami*, 3 września 2022, *newsweek.pl*, <https://www.newsweek.pl/polska/cba-weszlo-do-collegium-humanum-ma-chodzic-o-handel-dyplomami/t338nlh> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁷² Na podstawie art. 39 ust. 1 prawo prasowe; dot. R. Kim, J. Korus, *Brat Obajtka, stryj Dudy. Lista osób, które zrobiły MBA na Collegium Humanum*, 27 czerwca 2022, *newsweek.pl*, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/mba-na-collegium-humanum-lista-partyjnych-nominatow-w-spolkach-skarbu-panstwa/xmcw14q>.

⁹⁷³ Na podstawie art. 39 ust. 1 prawo prasowe; dot. R. Kim i J. Korus, *“Collegium Humanum tanio i szybko kształci również armię przyszłych psychologów”* 28 czerwca 2022, *newsweek.pl*, <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/psychologia-na-collegium-humanum-psychologia-u-czarneckich-w-25-roku/gbl254y> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁷⁴ Na podstawie 212§4 k.k. w zw. z art. 59§1 k.p.k., dot. R. Kim i J. Korus, *Collegium Humanum. Szkoła Główna Spółek Skarbu Państwa*, 23 czerwca 2022, *newsweek.pl*, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/mba-na-collegium-humanum-szkola-czarneckich-fabryka-dyplomow-dla-spolek/0jzxhls> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁷⁵ Na podstawie art. 23 k.c. w zw. z art. 43 k.c., dot. E. Żemła i M. Wyrwał, *Afera odpadowa. Jak handlarz bronią z akwarystą wywozili toksyczne odpady z Nitro-Chemu*, 24 lipca 2023, *onet.pl*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/afere-odpadowa-jak-handlarz-bronia-z-akwarysta-wywozili-toksyczne-odpady-z-nitro/q9kxl7m>; E. Żemła i M. Wyrwał, *Toksyczne odpady z Nitro-Chemu były wylewane do wód i zakopywane w ziemi*, 9 sierpnia 2023, *onet.pl*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/toksyczne-odpady-z-nitro-chemu-byly-wylewane-do-wod-i-zakopywane-w-ziemi/dgnrx4k>; E. Żemła, M. Wyrwał, *Nitro-Chem wylewa do Wisły rakotwórcze odpady. Pomógł wpływowy polityk PiS*, 28 września 2023, *onet.pl*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/nitro-chem-wylewa-do-wisly-rakotworcze-odpady-pomogl-wplywowo-polityk-pis/yxgygvv> [dostęp: 29.10.2025].

na pozew. Charakter roszczeń był wyjątkowo daleko idący – spółka domagała się kwoty 10 mln złotych, co wykraczało poza standardowe ramy odszkodowawcze w tego rodzaju sprawach i co należy ocenić jako próbę wywarcia efektu mrożącego oraz zastraszenia redakcji.

Charakterystyczne jest także źródło tych działań: w znacznej części sprawy inicjowane były przez instytucje państwowe i osób nimi kierujące, spółki Skarbu Państwa, polityków i osoby powiązane z obozem władzy w latach 2016-2023, a także przez organizacje społeczne czy uczelnie prywatne, otrzymujące finansowanie ze środków publicznych. Tworzy to obraz skoncentrowanego i wielotorowego nękania prawnego, którego celem było stworzenie środowiska niepewności prawnej, finansowej i psychicznej dla niezależnego wydawcy.

Mechanizmy spraw przeciwko redakcjom i dziennikarzom RASP

Po pierwsze, w ocenie RASP wysoki odsetek publikacji dziennikarzy RASP ujawniających nieprawidłowości w instytucjach państwowych lub spółkach Skarbu Państwa skutkował serią pozwów i innych działań prawnych, które zwielokrotniały ciężar obrony. Typowym przykładem jest sprawa publikacji dotyczącej udziału prezesa *TVP* Jacka Kurskiego w Eurowizji Junior mimo zakażenia COVID-19⁹⁷⁶.

Skutkiem tego artykułu było nie tylko pozwanie RASP przez Jacka Kurskiego w trybie ochrony dóbr osobistych, ale również podobny pozew skierowany przeciwko wydawnictwu przez *TVP*, prywatne akty oskarżenia skierowane osobno przez *TVP* i jej ówczesnego prezesa Jacka Kurskiego przeciwko każdemu z autorów, pozwy o opublikowanie sprostowania skierowane przez obydwa podmioty, ale również pozew na podstawie Ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, a także wszczęcie postępowania przed Prezesem Urzędu Ochrony Danych Osobowych. W tym jednym przypadku RASP twierdzi, że mamy do czynienia z 8 sprawami.

Zbadany materiał pozwala ocenić że masowość akcji prawnej nie służyła ochronie dobrego imienia Jacka Kurskiego, a jedynie miała wywołać efekt mrożący, a więc zmusić media do zaprzestania publikacji informacji o sprawie. Łatwo

⁹⁷⁶ Zob. przypis 54.

rozumieć, że o ile tego rodzaju praktyka jest dotkliwa, ale w ostateczności nieskuteczna dla podmiotów takich jak Ringier Axel Springer Polska, to z sukcesem zamyka usta mediom o mniejszym potencjale finansowym. Większość redakcji w Polsce z trudem jest w stanie unieść ciężar jednego czy dwóch postępowań sądowych. Wszystkie postępowania wytoczone w tej sprawie zakończyły się sukcesem dla RASP i jego dziennikarzy.

Tego rodzaju strategia, polegająca na multiplikacji działań prawnych wobec jednego materiału prasowego, nosi klasyczne znamiona SLAPP (zob. rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy punkt 8. *i. powód lub powiązane z nim podmioty wnoszą liczne, skoordynowane lub transgraniczne pozwy dotyczące tego samego stanu faktycznego lub podobnych kwestii*).

Ponadto, istotnym elementem spraw przeciwko dziennikarzom i mediom RASP była eskalacja żądań odszkodowawczych (zob. rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy punkt 8. *c. żądane przez powoda środki ochrony prawnej są nieproporcjonalne, nadmierne lub nieracjonalne*). Wiele pozwów zawierało roszczenia nieproporcjonalne do ewentualnej szkody. Fabryka Broni w Radomiu wytoczyła powództwa na łączną kwotę 2 mln zł⁹⁷⁷, a spółka Nitro-Chem na kwotę aż 10 mln zł.⁹⁷⁸

Wykorzystanie aparatu państwa

Zestawienie spraw wskazuje także na wykorzystanie instytucji i narzędzi państwowych do prowadzenia akcji prawnej przeciwko RASP. Przykładem są publikacje *Onetu* z 2017 roku, dotyczące molestowania i mobbingu wobec żołnierzy w Żandarmerii Wojskowej⁹⁷⁹. Odpowiedzią na nie była seria pozwów wobec wydawcy i autorów tekstów – nie tylko ze strony samej Żandarmerii jako

⁹⁷⁷ M. Wyrwał, E. Żemła, *Jak fabryka broni z Radomia handluje z Amerykanami i traci miliony złotych*, 11 kwietnia 2025, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/biznes-w-teksanskim-blaszaku-polska-spolka-wyslala-bron-milionow-brak/7gwzpk3> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁷⁸ Zob. przypis 56.

⁹⁷⁹ E. Żemła, M. Wyrwał, P. Ławiński *Mobbing nie jest przestępstwem do końca". Jak żandarmeria nie ochroniła kapral Anny*, 22 października 2017, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/mobbing-nie-jest-przestepstwem-do-konca-jak-zandarmeria-nie-ochronila-kapral-anny/791tcs3> [dostęp: 29.10.2025].

organu państwowego, lecz także prywatnych, ze strony komendanta i jego zastępcy, co zwiększało presję prawną. Sprawy prowadził jeden pełnomocnik w ramach wspólnej strategii. Ponadto, według ustaleń śledczych, wobec bohaterek artykułów stosowano inwigilację przy użyciu systemu Pegasus, w tym podsłuchy i kontrolę korespondencji elektronicznej⁹⁸⁰. W ocenie RASP *jedynym powodem zastosowania tych środków było ujawnienie informacji o molestowaniu przez dziennikarzy Onetu oraz chęć poznania planowanych przez bohaterki artykułu kroków prawnych i taktyki procesowej Onetu*, która opierała się na zeznaniach kobiet. Sprawy zakończyły się prawomocną wygraną redakcji *Onet*. Na oficjalnej stronie Wojska Polskiego utrzymywana jest informacja, iż „*molestowania seksualnego nie było*”⁹⁸¹.

Jak twierdzi RASP, kampania prawna była często wspierana praktyką fałszywego informowania o wynikach lub znaczeniu wyroków sądowych zapadłych w sprawach ważnych dla obozu rządzącego. Celem takiej praktyki było podważenie zaufania do mediów prezentujących inny obraz świata. Dotyczyło to przedstawiania – jako ostatecznych – wyroków częściowych czy wyroków zaocznych, zapadających bez obecności wydawnictwa, po nieprawidłowym dostarczeniu pozwu, a także przedstawiania wyroków w sprawie sprostowania jako wyroku merytorycznego.

Ponadto, dopełnieniem obrazu ataków na RASP były wypowiedzi polityków najwyższego szczebla, otwarcie wskazujących na potrzebę „repolonizacji” czy wręcz „likwidacji” zagranicznych mediów, w tym *Onetu*. Tego rodzaju otoczenie polityczne i medialne tworzyło atmosferę dodatkowej presji na dziennikarzy oraz mogło wysyłać sygnał dla sędziów orzekających w sprawach wytoczonych przeciw RASP. Przykładami są tu wypowiedzi takie jak:

⁹⁸⁰ E. Żemła, M. Wyrwał, *Skandal w Żandarmerii Wojskowej. Sześć lat podsłuchów, teraz chcą niszczyć dokumenty*, 30 października 2024, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/najpierw-był-amor-tak-wojsko-inwigilowalo-ofiary-molestowania/3h800b8> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁸¹ Rzecznik Prasowy Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej ppłk A. Karpieńko, *NIE BYŁO MOBBINGU I MOLESTOWANIA PODPORUCZNIK MARI. ŻANDARMERIA OCZYSZCZONA Z ZARZUTÓW STAWIANYCH W ARTYKULE ONETU*, wojsko-polskie.pl, <https://www.wojsko-polskie.pl/kgzw/articles/aktualnosci-w/2019-06-288-nie-byo-mobbingu-i-molestowania-podporucznik-marii-zandarmeria-oczyszczona-z-zarzutow-stawianych-w-artykule-onetu/> [dostęp: 29.10.2025].

1. Zbigniew Ziobro, 13 lipca 2020: *Nie powinno być tak, że część mediów staje się tak naprawdę sztabem wyborczym jednego z konkurentów; nie możemy udawać, że tego nie widzimy - mówił Ziobro. Jak podkreślał, trzeba „zadbać o podstawowe mechanizmy działania demokracji, do nich należy na pewno rzetelne informowanie o tym, co dzieje się realnie w obszarze władzy publicznej w Polsce”*⁹⁸².
2. Krystyna Pawłowicz, 22 października 2018, Twitter: *A teraz jednak CZAS NA MEDIA! Moim zd. OPCJA ZERO na rynku RTV! Odbudowa przez WYGASZENIE WSZYSTKICH wydanych KONCESJI rtv i budowa rynku na zasadach UE, takich, jak obowiązują np. w Niemczech. Repolonizacja i ucywilizowanie! Dość zewn partii TVN czy onet (pisownia oryginalna)*⁹⁸³.
3. Jarosław Kaczyński na posiedzeniu Sejmu, 20 lipca 2020: *Nasi polityczni przeciwnicy są gotowi traktować Polskę jako taki dodatek do Niemiec. Słowa o lotnisku w Berlinie zamiast w Polsce są tutaj dobrym przykładem - uważa Jarosław Kaczyński. Skrytykował sytuację, że polskie media są własnością zagranicznego kapitału. Stwierdził, że „miała miejsce niezwykle brutalna i bardzo daleko idąca interwencja ze strony prasy. Nie ukrywajmy tego - niemieckiej po prostu”. - Ale na przyszłość musimy w ogóle zapobiec tego rodzaju sytuacjom - dodał. Mówił także, że „siły zewnętrzne uzurpują sobie prawo do decydowania, kto w Polsce będzie rządził, a to już jest odbieranie Polakom czegoś, co jest naprawdę święte, czyli niepodległości i suwerenności”. Sytuacja w polskich mediach jest dość dziwna na tle innych państw, teraz już także tych bliskich nam, np. Czech. Tam to się zmieniło i my też uważamy, że to się powinno zmienić. Nie możemy zakazać, żeby (media) brały udział w, wydaje mi się, zewnętrznie inspirowanych kampaniach, żeby jednych niszczyły, a drugim nie zauważały, żeby przedstawiały zupełnie fałszywy obraz Polski*

⁹⁸² K. Janoś, *PiS wraca z hasłem repolonizacji mediów. Eksperci wskazują, że mediom można utrudniać życie mniej drastycznymi środkami*, 13 lipca 2020, money.pl, <https://www.money.pl/gospodarka/pis-wraca-z-haslem-repolonizacji-mediow-eksperci-wskazuja-ze-mediom-mozna-utrudniac-zycie-mniej-drastycznymi-srodkami-6531633136522881a.html> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁸³ Wpis dostępny pod adresem: <https://x.com/KrystPawlowicz/status/1054243184128208896> [dostęp: 29.10.2025].

*i świata. Możemy doprowadzić, do tego, że mediów, które patrzą na rzeczywistość bardziej realistycznie, będzie więcej niż w tej chwili. W tym kierunku będziemy próbować działać*⁹⁸⁴.

4. Jarosław Kaczyński na wiecu w Ostrowcu Świętokrzyskim, 13 października 2023: *Jeśli chodzi o tę naszą repolonizację, to także jest zamysł repolonizacji polskich mediów. Polskich albo polskojęzycznych. One oczywiście w jakiejś mierze mogą należeć do zewnętrznych właścicieli. Nie stawiamy tu jakiejś granicy nie do przekroczenia, ale to nie może być tak, jak w tej chwili, że ogromna część mediów w Polsce należy do jednego, sąsiedniego kraju, czyli do Niemiec*⁹⁸⁵.
5. Zbigniew Ziobro, 15 kwietnia 2023, Twitter: *Szambiarz Andrzej Stankiewicz zanurkował dziś na dno szamba Onet Wiadomości. Świadomie i celowo pomawia mnie o czyn obrzydliwy – ujawnienie informacji o stanie zdrowia Elżbiety Witek. Doskonale wie, że to absurd, dlatego nawet mnie o to nie pytał. Nie zachował nawet pozorów rzetelności, bo nie o prawdę mu chodziło – cyngiel wykonywał zlecenie*⁹⁸⁶.
6. Marek Suski, 15 lutego 2021: *Mieliśmy informacje potwierdzone, że idą instrukcje od wydawcy [Onetu – przyp. PM] jak atakować polski rząd*⁹⁸⁷.

Są to jedynie wybrane przykłady ataków słownych polityków rządu w latach 2018-2023 na RASP.

⁹⁸⁴ Jarosław Kaczyński: *nasi polityczni przeciwnicy są gotowi traktować Polskę jako dodatek do Niemiec*, 9 lipca 2020, polskieradio24.pl, <https://polskieradio24.pl/artykul/2547681,jaroslaw-kaczynski-nasi-polityczni-przeciwnicy-sa-gotowi-traktowac-polske-jako-dodatek-do-niemiec> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁸⁵ mb/dap, *Kaczyński: jest zamysł repolonizacji polskich mediów*, 13 października 2023, tvn24.pl, <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/wybory-2023-jaroslaw-kaczynski-prezes-pis-o-repolonizacji-mediow-jest-zamysl-st7390555> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁸⁶ Wpis można znaleźć pod adresem: <https://x.com/ZiobroPL/status/1647167375467245568> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁸⁷ Sygnały Dnia z 15 lutego 2021 roku, rozmowa z Markiem Suskim – Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/13/11465/Artykul/2679916,sygnały-dnia-15-lutego-2021-roku-rozmowa-z-markiem-suskim> [dostęp: 30.11.2025].

Wnioski i znaczenie dla debaty o SLAPP w Polsce

Analiza materiału wskazuje na trzy główne trendy. Po pierwsze, masowość i multiplikacja postępowań – publikacja krytyczna wobec osób z obozu rządzącego mogła skutkować lawiną działań prawnych. Po drugie, eskalacja roszczeń finansowych, nieadekwatnych do skali potencjalnej szkody, co służyło jedynie zastraszeniu redakcji. Po trzecie, wykorzystanie aparatu państwowego, w tym organów takich jak Żandarmeria Wojskowa czy PUODO, do prowadzenia sporów o charakterze wizerunkowym.

Gazeta Wyborcza i serwis Wyborcza.pl

Od czasu zmiany władzy w Polsce w 2015 roku dziennik Gazeta Wyborcza (GW), jej redaktorzy, dziennikarze i wydawca, stali się obiektem licznych postępowań sądowych inicjowanych przez polityków obozu rządzącego, instytucje publiczne, spółki Skarbu Państwa oraz osoby powiązane z tym obozem. Poniższe opracowanie przedstawia te postępowania – zarówno cywilne (pozwody o ochronę dóbr osobistych oraz o publikację sprostowań), jak i karne (prywatne akty oskarżenia z art. 212 k.k. o zniesławienie), które noszą znamiona SLAPP. Raport obejmuje wybrane sprawy z okresu od listopada 2015 roku do października 2023 roku. Gazeta Wyborcza twierdzi, że w tym okresie zainicjowano przeciwko niej oraz jej dziennikarzom 146 procesów cywilnych mających – wedle redakcji – charakter pozwu typu SLAPP. Jak podkreślono w uwagach metodologicznych, *Gazeta Wyborcza* przekazała Komisji listę spraw z wyszczególnionymi stronami, podstawą prawną oraz informacją o tym, czy sprawa jest wciąż w toku, czy jest już zakończona. Tam gdzie to możliwe poniższa lista została uzupełniona o opis spraw na podstawie doniesień medialnych.

Redakcja przekazała Komisji listę spraw, wyszczególniając sygnatury akt, strony pozwane, charakter spraw (cywilna – o dobra osobiste lub sprostowanie; karna – zniesławienie z art. 212 k.k.) oraz wyrok Sądu Najwyższego wraz z uzasadnieniem w sprawie o sygn. akt II CSKP 503/22, a także wyrok Sądu

Najwyższego wraz z uzasadnieniem w sprawie o sygn. akt I CSK 482/18. Na podstawie ogólnodostępnych źródeł ekspertka częściowo uzupełniła informacje o tematy publikacji, które spotykały się z reakcją prawną. Na końcu dokonano analizy trendów, m.in. liczby spraw w kolejnych latach, najczęstszych pozywających, wysokości roszczeń oraz cech wskazujących na charakter SLAPP (wysokie żądania finansowe, mnożenie równoległych pozwów, pozywanie za krytykę władz publicznych itp.).

Sprawy cywilne

Pozwy ze strony partii rządzącej, jej polityków i głównych aktorów z obozu władzy

Już w początkowym okresie rządów PiS pojawiły się pierwsze pozwy przeciwko GW ze strony partii Prawo i Sprawiedliwość. W 2015 roku PiS złożyło pozew o ochronę dóbr osobistych (sygn. akt XXIV C 1209/15, Sąd Okręgowy w Warszawie, XXIV Wydział Cywilny) przeciwko wydawcy Agora S.A. oraz redaktorowi Wojciechowi Czuchnowskiemu, domagając się wielokrotnych przeprosin za sformułowanie użyte przez dziennikarza w komentarzu prasowym⁹⁸⁸.

Chodziło o głośny tekst Czuchnowskiego z listopada 2015 roku, dotyczący ułaskawienia przez prezydenta Andrzeja Dudę byłego szefa CBA Mariusza Kamińskiego – autor skomentował tę decyzję stwierdzeniem: *Tak nie działa państwo demokratyczne. Tak działa państwo mafijne*. PiS uznało określenie „państwo mafijne” za naruszenie swoich dóbr osobistych i w pozwie zażądało opublikowania na pierwszej stronie GW oraz na serwisie Wyborcza.pl przeprosin o określonej treści, stwierdzających m.in., że to sformułowanie *nie znajduje podstaw w rzeczywistości*. Pozwani powoływali się na wolność słowa i prawo do krytyki władzy, wskazując, że pozew ma wywołać efekt mrozący. Sprawa ta ostatecznie zakończyła się korzystnie dla GW. W październiku 2019 roku Sąd Najwyższy uchylił orzeczenie Sądu Apelacyjnego, który wcześniej zobowiązał wydawcę Gazety Wyborczej oraz Wojciecha Czuchnowskiego do przeprosin

⁹⁸⁸ M. Jałoszewski, *Nie musi przeproszać PiS za słowa „Tak działa państwo mafijne”*. Dziennikarz „Wyborczej” wygrał w SN, Archiwum Osiatynskiego, 14 września 2019, <https://archiwumosiatynskiego.pl/wpis-w-debacie/nie-musi-przeproszac-pis-za-slowa-tak-dziala-panstwo-mafijne-dziennikarz-wyborczej-wygral-w-sn/> [dostęp: 29.10.2025].

wobec PiS za użycie sformułowania *tak działa państwo mafijne*. Sąd, za orzecnictwem ETPC, podkreślił, że *osoby biorące udział w debacie publicznej w kwestiach będących przedmiotem zainteresowania społeczeństwa „mogą uciekać się, do pewnego stopnia, do wyolbrzymienia czy wręcz prowokacji, innymi słowy, do używania stwierdzeń nieco na wyrost”*⁹⁸⁹. Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Jeden z kolejnych pozwów złożonych przez PiS wpłynął w 2018 roku, po serii siedmiu artykułów Iwony Szpali i Wojciecha Czuchnowskiego, opisujących związki wysokich urzędników PiS z aferą reprivatyzacyjną w Warszawie⁹⁹⁰. W sierpniu 2018 roku partia skierowała do Sądu Okręgowego w Warszawie pozew (sygn. akt XXIV C 481/18) przeciwko Agora S.A. oraz obu dziennikarzom, zarzucając im nierzetelność i naruszenie dobrego imienia PiS. Artykuły opublikowane na łamach GW w 2018 roku opierały się na listach pisanych z aresztu przez b. urzędnika warszawskiego ratusza, który twierdził, że zna polityków PiS, ministra Mariusza Kamińskiego i wiceministra Macieja Wąsika, i że zachęcali go oni do wspólnego projektu biznesowego opartego na reprivatyzacji, z którego zyski miały trafiać do PiS. Inne artykuły dotyczą spółki Srebrna, powiązanej z otoczeniem PiS, która planowała sprzedaż działki w centrum Warszawy. Materiały ofertowe dla potencjalnych inwestorów opracowała cypryjska firma, będąca własnością warszawskiego dewelopera.

Za te publikacje PiS domagało się przeprosin za *nieprawdziwe informacje naruszające dobre imię partii* od *Gazety Wyborczej* oraz od autorów, a także wpłaty 30 000 zł na cel charytatywny. Sądy kolejnych instancji uznały, że dziennikarze dochowali należytej staranności weryfikując informacje. Powód prowadził sprawę aż do Sądu Najwyższego, który w 2022 roku odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej

⁹⁸⁹ ETPC, Mamere przeciwko Francji, nr skargi 12697/03, pkt. 25 oraz Dąbrowski przeciwko Polsce, nr skargi 18235/02, pkt. 35.

⁹⁹⁰ Artykuły, których dot. pozew dostępne: A. Kondzińska, I. Szpala, *PiS pozywa „Wyborczą”. Za artykuły o warszawskiej reprivatyzacji*, 7 sierpnia 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,23760151,pis-pozywa-wyborcza-za-artykuly-o-warszawskiej-reprivatyzacji.html> [dostęp: 14.11.2025].

PiS, potwierdzając, że publikacje GW były rzetelne i miały prawo ujawniać istotne dla społeczeństwa informacje⁹⁹¹. Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Kolejną sprawą jest sprawa z powództwa Jarosława Kaczyńskiego, prezesa PiS. W styczniu 2019 roku *Gazeta Wyborcza* opublikowała tzw. „*taśmy Kaczyńskiego*” – stenogramy rozmów Jarosława Kaczyńskiego z austriackim biznesmenem Geraldem Birgfellnerem, dotyczące planów budowy dwóch wieżowców w Warszawie przez spółkę Srebrna⁹⁹². Publikacje te sugerowały możliwość zaistnienia nieprawidłowości – np., że Kaczyński mógł obiecywać korzyści za załatwienie inwestycji, co rodziło pytania o *płatną protekcję* czy *oszustwo*. W odpowiedzi Jarosław Kaczyński skierował do wydawcy GW przedsądowe wezwanie do przeprosin, a następnie pozew o ochronę dóbr osobistych (Sąd Okręgowy w Warszawie, III Wydział Cywilny (sygn. akt: III C 282/19)⁹⁹³.

W pozwie prezes PiS zażądał opublikowania szeregu przeprosin (w dziale „Kraj” na *Wyborcza.pl*, na łamach GW i profilach społecznościowych gazety) za sugerowanie, jakoby *Jarosław Kaczyński popełnił lub mógł popełnić przestępstwa: płatnej protekcji, przekroczenia uprawnień posta w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, oszustwa*⁹⁹⁴. Domagał się też 30 000 zł zadośćuczynienia na rzecz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt w Celestynowie. Pozew ten dotyczył ujawnienia zakulisowych negocjacji w sprawie inwestycji Srebrnej i stanowił próbę zakwestionowania prawdziwości relacji GW o tej sprawie. Sprawa jest wciąż w toku – na poziomie pierwszej instancji. Niezależnie od pozwu cywilnego, pełnomocnicy Kaczyńskiego składali

⁹⁹¹ A. Kublik, „*Wyborcza*” wygrała z partią Kaczyńskiego. Chodzi o związki PiS z warszawską aferą reprivatyzacyjną, 19 maja 2022, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,28469308,wyborcza-wygrala-z-partia-kaczynskiego-chodzi-o-zwiazki-pis.htm> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁹² W. Czuchnowski i I. Szpala, *Taśmy Kaczyńskiego. Tak prezes PiS prowadzi wielki biznes za zamkniętymi drzwiami*, 29 stycznia 2019, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,24408884,tasmy-kaczynskiego-tak-prezes-pis-prowodzi-wielki-biznes-za.html> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁹³ J. Kurski, *Prezes PiS pozywa „Wyborczą”. Dziękujemy za uznanie*, 7 maja 2019, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75968,24758326,prezes-pis-pozywa-wyborcza-dziekujemy-za-uznanie.html> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁹⁴ Pełna treść pozwu dostępna tu: W. Czuchnowski, *Kaczyński pozwał nas za Srebrną. Opisuując negocjacje w sprawie wieżowca, „godzimy w jego dobra osobiste”*, 7 maja 2019, https://wyborcza.pl/7,75398,24758038,kaczynski-pozwal-nas-za-srebrna-opisujac-negocjacje-w-sprawie.html#s=S.embed_article-K.C-B.1-L.1.maly [dostęp: 29.10.2025].

również zawiadomienia do prokuratury w związku z publikacjami GW, próbując wszcząć postępowanie karne z art. 212 k.k.⁹⁹⁵

Kolejnym znaczącym problemem, w ocenie *Gazety Wyborczej*, były wnioski o sprostowania od Ministra Sprawiedliwości oraz od ministra Zbigniewa Ziobro (pełniącego też funkcję Prokuratora Generalnego). Już w 2017 roku Minister Sprawiedliwości złożył szereg pozwów o nakazanie sprostowania publikacji prasowych, reagując na krytyczne artykuły GW dotyczące działań resortu. Przykładowo, w 2017 roku wpłynęły trzy takie pozwy przeciwko redaktorowi naczelnemu GW: sygn. akt III C 1870/17, III C 1869/17, III C 1339/17 (wszystkie wpłynęły do Sądu Okręgowego w Warszawie, III Wydziału Cywilnego) i kolejny w 2018 roku: sygn. akt III C 320/18. Wszystkie te sprawy są już prawomocnie zakończone.

Na tym sprawy z MS oraz osobami związanym z MS się nie zakończyły. W latach 2019-2023 Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro – występując zarówno osobiście, jak również w imieniu Skarbu Państwa oraz Ministerstwa Sprawiedliwości – wytoczył przeciwko redaktorom naczelnym *Gazety Wyborczej* i serwisu *wyborcza.pl* szereg pozwów o nakazanie publikacji sprostowań prasowych. Sprawy te były prowadzone przed Sądem Okręgowym w Warszawie w różnych wydziałach cywilnych: sygn. akt III C 1634/20 (III Wydział), XXIV C 876/19 (XXIV Wydział), IV C 1004/19 (IV Wydział), XXIV C 949/19 (XXIV Wydział), I C 1214/21 (I Wydział), I C 1215/21 (I Wydział), II C 1237/21 (II Wydział), III C 1371/21 (III Wydział), III C 2091/21 (III Wydział), II C 20/22 (II Wydział), I C 764/23 (I Wydział), II C 965/23 (II Wydział) oraz IV C 522/23 (IV Wydział). Wszystkie te sprawy są już prawomocnie zakończone.

Ogółem, w latach 2017-2023, Ministerstwo Sprawiedliwości lub Zbigniew Ziobro (działający jako osoba prywatna, Minister Sprawiedliwości lub Prokurator Generalny) wystąpili z 17 pozwami o sprostowanie publikacji GW.

⁹⁹⁵ Jarosław Kaczyński zawiadomił prokuraturę o tekstach „Gazety Wyborczej. Chce śledztwa z art. 212 Kodeksu karnego”, 2 lutego 2019, [wirtualnemedi.pl](https://www.wirtualnemedi.pl/jaroslaw-kaczynski-zawiadomil-prokurature-o-tekstach-gazety-wyborczej-chce-sledztwa-z-art-212-kodeksu-karnego,7171117150193793a#:~:text=Jaros%C5%82aw%20Kaczy%C5%84ski%20zawiadomi%C5%82%20prokuratur%C4%99%20o,PL), <https://www.wirtualnemedi.pl/jaroslaw-kaczynski-zawiadomil-prokurature-o-tekstach-gazety-wyborczej-chce-sledztwa-z-art-212-kodeksu-karnego,7171117150193793a#:~:text=Jaros%C5%82aw%20Kaczy%C5%84ski%20zawiadomi%C5%82%20prokuratur%C4%99%20o,PL> [dostęp: 29.10.2025].

Kolejną ważną grupą spraw przeciw *Wyborczej* były pozwy zastępców Z. Ziobry i osób z jego otoczenia. Podobną do opisanej wyżej taktykę przyjęli wiceministrowie i współpracownicy Ministra Sprawiedliwości. Sebastian Kaleta, wiceminister pełniący funkcję przewodniczącego komisji weryfikacyjnej ds. reprivatyzacji w 2019 roku, skierował dwa pozwy o sprostowanie: przeciwko redaktorowi naczelnemu *Wyborcza.pl* (sygn. akt I C 993/19) oraz redaktorowi naczelnemu *GW* (sygn. akt XXIV C 875/19). Michał Woś, inny wiceminister sprawiedliwości (który odpowiadał za rozdysponowywanie środków w Funduszu Sprawiedliwości), w 2022 roku wytoczył cztery sprawy o sprostowanie: dwie przeciwko naczelnemu *Wyborcza.pl* (sygn. akt III C 833/22 i XXV C 841/22) oraz dwie przeciwko naczelnemu *GW* (sygn. akt III C 834/22 i II C 1018/23). Ponadto prokurator Małgorzata Ułaszonek-Kubacka z Prokuratury Krajowej (bliska współpracowniczka Ziobry) pozwała naczelnego *Wyborcza.pl* o sprostowanie artykułu z 2021 roku (sygn. akt III C 919/21). Wszystkie te sprawy są już prawomocnie zakończone.

Podobnie Minister Zdrowia (sygn. akt XXIV C 1156/18) i Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH (sygn. akt XXIV C 561/22 i III C 41/23) wnieśli własne sprawy o sprostowania – MZ przeciwko redaktorowi naczelnemu *Gazety Wyborczej*, a NIZP przeciwko redaktorowi naczelnemu *Wyborcza.pl* i redaktorowi naczelnemu *Gazety Wyborczej*. Wszystkie te sprawy są już prawomocnie zakończone.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jego kolejna odłoga (MKiDN oraz MKDN i Sportu) w latach 2020-2021 złożyły trzy pozwy o sprostowania artykułów prasowych (sygn. akt II C 1247/20, XXIV C 812/20, II C 1336/21). Wszystkie te sprawy są już prawomocnie zakończone. Dodać należy, że to Ministerstwo w latach 2015-2023 złożyło do *Gazety Wyborczej* i serwisu *Wyborcza.pl* ponad 100 wniosków o sprostowania.

Z podobnym pozwem o sprostowanie przeciwko redaktorowi naczelnemu serwisu *wyborcza.pl* wystąpiła Kancelaria Sejmu RP w 2019 roku (sygn. akt IV C 724/19). Prokuratura Okręgowa w Szczecinie w 2023 roku także złożyła pozew o sprostowanie przeciwko redaktorowi naczelnemu serwisu *wyborcza.pl* (sygn. akt. XXIV C 623/23, SO Warszawa). Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW)

również wniósł sprawę o sprostowanie przeciwko redaktorowi naczelnemu *Gazety Wyborczej* (sygn. akt XXV C 1878/21). Wszystkie te sprawy są już prawomocnie zakończone.

Posel PiS Andrzej Kosztowniak (były prezydent Radomia) wniósł w 2018 roku pozew o ochronę dóbr osobistych przeciw wydawcy *Gazety Wyborczej* (sygn. akt III C 1514/18, SO Warszawa), domagając się przeprosin⁹⁹⁶. Pozew odnosił się do artykułu z 30 sierpnia pt. *Układ radomski PiS. Jak ukręcono łeb korupcyjnemu śledztwu CBA*, który przygotowali Wojciech Czuchnowski z *Gazety Wyborczej* oraz Mariusz Gierszewski z Radia Zet.⁹⁹⁷ Dziennikarze opisali, że CBA dysponowało dowodami pozwalającymi na postawienie zarzutów korupcyjnych dwóm posłom PiS z Radomia, powiązanym z „układem korupcyjnym”, funkcjonującym w tym mieście od 2007 roku. Według publikacji w procederze mieli uczestniczyć także lokalni samorządowcy i przedsiębiorcy. Autorzy wskazują, że po zmianie rządów sprawa została wyciszona, a prowadzący ją funkcjonariusz opuścił służbę. Sąd Okręgowy w Warszawie nieprawomocnie oddalił w całości powództwo Andrzeja Kosztowniaka, nie dopatrując się po stronie dziennikarzy naruszenia standardów staranności i rzetelności dziennikarskiej. Sprawa wciąż jest w toku – postępowanie apelacyjne.

Grzegorz Bierecki, senator PiS, pozwał Agorę (sygn. akt III C 1831/18, SO Warszawa), żądając usunięcia z internetu fragmentu materiału prasowego, opublikowania przeprosin oraz 50 000 zł na cel społeczny⁹⁹⁸. Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Z jeszcze wyższym roszczeniem wystąpił w swoim pozwie Robert Grey, wiceminister spraw zagranicznych w 2016 roku, którego *Wyborcza* przedstawiła w cyklu artykułów, opisujących jego przeszłość zawodową, którą, zdaniem

⁹⁹⁶ *Posel PiS Andrzej Kosztowniak pozywa Agorę i Radio Zet*, 19 września 2019, [press.pl, https://www.press.pl/tresc/54655,poseł-pis-andrzej-kosztowniak-pozywa-agore-i-radio-zet](https://www.press.pl/tresc/54655,poseł-pis-andrzej-kosztowniak-pozywa-agore-i-radio-zet) [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁹⁷ Link do tekstu tu: W. Czuchnowski, M. Gierszewski, *Układ radomski PiS. Jak ukręcono łeb korupcyjnemu śledztwu CBA*, 30 sierpnia 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,23839693,uklad-radomski-pis-jak-ukrecono-leb-korupcyjnemu-sledztwu-cba.html> [dostęp: 29.10.2025].

⁹⁹⁸ Tu przeczytać można o zapowiedziach Biereckiego dot. składania pozwów przeciwko GW: *Grzegorz Bierecki straszy „Wyborczą” pozwami. Cenzorska akcja senatora PiS*, 28 listopada 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,24220844,grzegorz-bierecki-straszy-wyborcza- pozwami-cenzorska-akcja.html> [dostęp: 29.10.2025].

dziennikarzy, przemilczał. Grey wytoczył trzy procesy, wszystkie przeciwko wydawcy *Gazety Wyborczej*. Pierwszy pozew, złożony w 2017 roku (sygn. III C 28/17, SO Warszawa), opiewał początkowo na kwotę miliona złotych zadośćuczynienia za rzekome naruszenie dóbr osobistych. Grey żądał też od GW przeprosin. W październiku 2017 roku ograniczył roszczenie finansowe do 200 000 zł. Niemniej jednak sam fakt domagania się od gazety miliona złotych można traktować jako przykład instrumentalnego użycia horrendalnie wysokiego roszczenia dla stworzenia efektu mrożącego. Następnie Grey złożył dwa kolejne pozwy (sygn. akt XXIV C 1000/19 oraz II C 1467/19, oba w SO Warszawa). Domagał się już po 10 000 zł i przeprosin. Wszystkie te sprawy są prawomocnie zakończone. Zgodnie z doniesieniami medialnymi w jednej z tych spraw wydawca *Gazety Wyborczej* przeprosił Greya⁹⁹⁹.

Pozwy osób powiązanych z obozem władzy

Oprócz zbiorczych działań partii czy instytucji, bardzo liczne były pozwy indywidualne polityków obozu rządzącego lub osób z nim związanych, którzy poczuli się dotknięci publikacjami GW. Powyżej opisano już pozwy ze strony liderów (Kaczyński, Ziobro, inni ministrowie). Wśród pozywających znaleźli się także politycy średniego szczebla oraz byli politycy zaangażowani w biznes.

Tego typu charakter ma sprawa Karola Wołka, prezesa zarządu Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych. W 2020 roku pozwał on Agorę (sygn. akt IV C 857/20, SO Warszawa), domagając się usunięcia elektronicznej wersji artykułu o nim, publikacji przeprosin oraz 100 000 zł zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy w Warszawie (nieprawomocnie) w całości oddalił powództwo Karola Wołka p-ko wydawcy. Sprawa jest w toku na poziomie postępowania apelacyjnego.

Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku (państwowa instytucja kultury zarządzana przez nominatów PiS) pozwało w 2018 roku naczelnego GW o sprostowanie tekstu (sygn. akt III C 1929/18), podobnie jak nowy dyrektor tegoż

⁹⁹⁹ O przeprosinach można przeczytać tu: *Wydawca „Gazety Wyborczej” przeprosił byłego wiceszefa MSZ*, 17 lutego 2020, <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/6442438,wydawca-wyborcza-przeprosiny-robert-grey.html> [dostęp: 29.10.2025].

Muzeum - Karol Nawrocki (obecny Prezydent RP) pozwał w 2019 roku *Wyborcza.pl* (sygn. akt II C 989/19). Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Radosław Śmigulski, dyrektor Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej (który miał wsparcie polityczne PiS¹⁰⁰⁰), pozwał wydawcę *GW* w 2021 roku (sygn. akt III C 1278/21, SO Warszawa). Żądał przeprosin i 50 000 zł. Sprawa jest w toku na etapie pierwszej instancji.

Michał Adamczyk, były prezenter *Wiadomości* i dyrektor w *TVP* Jacka Kurskiego, a do niedawna stacji braci Karnowskich wPolsce24, również wybrał drogę pozwu cywilnego: w 2023 roku zażądał od Agory przeprosin i aż 100 000 zł (sygn. akt XXIV C 797/23, SO Warszawa). Sprawa jest nadal w toku, na etapie pierwszej instancji. Równolegle Adamczyk prywatnie oskarżył z art. 212 dwie dziennikarki *GW* – Agnieszkę Kublik i Iwonę Szpalę – co ponownie pokazuje schemat powtarzalnego pozywania dla zastraszenia.

Wreszcie, na marginesie spraw cywilnych warto odnotować przypadek Przemysława Radzika – prezesa Sądu Rejonowego i zastępcy rzecznika dyscyplinarnego sędziów, określanego jako tzw. neosędzia, to znaczy sędzia powołany z rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa, utworzonej w 2018 roku. Radzik, zanim jeszcze *GW* zdążyła opublikować pełny materiał na jego temat, złożył wniosek o zabezpieczenie roszczenia przedprocesowego (sygn. akt III Co 122/19, SO Warszawa). Zażądał, by sąd zakazał *Gazecie Wyborczej* publikowania, na czas trwania procesu, jakichkolwiek treści na temat jego osoby i rzekomych powiązań z aferą hejterską (sąd odmówił udzielenia tak daleko idącego zabezpieczenia). Sprawa skończyła się przed Sądem Apelacyjnym, który uznał, że za publikacjami *GW* o zaangażowaniu Radzika w aferę hejterską stoi ważny interes publiczny¹⁰⁰¹. Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Także inne osoby związane z aferą hejterską podjęły kroki prawne przeciwko *GW* po krytycznych publikacjach na ich temat. Paweł Zwolak, były neosędzia z nadania nowej KRS (oraz dyrektor departamentu w Ministerstwie

¹⁰⁰⁰ J. Wróblewski, „Śmigulski zdjęty, zaskoczenia nie ma. Co teraz czeka PISF i polskie kino?”, 11 kwietnia 2024, polityka.pl, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/2252465,1,smigulski-zdjety-zaskoczenia-nie-ma-co-teraz-czeka-pisf-i-polskie-kino.read> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰⁰¹ E. Ivanona, „Rzeźnik” Radzik przegrał z „Wyborczą”, 29.01.2020, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,25643740,rzeznik-radzik-przegral-z-wyborcza.html> [dostęp: 29.10.2025].

Sprawiedliwości), w 2020 roku złożył pozew o ochronę dóbr osobistych w swoim rodzinnym okręgu (sygn. akt I C 220/20, SO Lublin). Domagał się przeprosin i 50 000 zł zadośćuczynienia. *Gazeta Wyborcza* wygrała (nieprawomocnie) proces ze Zwolakiem przed SO w Lublinie¹⁰⁰². Sprawa jest wciąż w toku.

Najwyższe roszczenia finansowe zawierał pozew Konrada Wytrykowskiego, neosędziego Izby Dyscyplinarnej SN. Pozwał on Agorę S.A. w 2020 roku (sygn. akt IV C 2579/20, SO Warszawa), żądając nie tylko publikacji przeprosin, lecz także usunięcia z portalu *Wyborcza.pl* szeregu artykułów na swój temat oraz zapłaty aż 105 000 zł zadośćuczynienia. Pozew ten należy więc odczytywać jako próbę zamknięcia ust prasie w sprawie potencjalnych nadużyć sędziego – świadczy o tym choćby żądanie usunięcia już opublikowanych artykułów, co stanowi formę cenzury post factum i w praktyce rzadko bywa uwzględniane przez sądy. W 2025 r. *Wyborcza* wygrała (nieprawomocnie) proces przed Sądem Okręgowym w Warszawie.¹⁰⁰³ Sprawa jest wciąż w toku, na etapie postępowania apelacyjnego.

Spółki skarbu państwa i podmioty komercyjne powiązane z obozem władzy

Istotną kategorię stanowią pozwy ze strony przedsiębiorstw państwowych i fundacji państwowych, które negatywnie reagowały na materiały ukazujące się w *Wyborczej*.

Telewizja Polska S.A. (TVP), kierowana w badanym okresie przez prezesa Jacka Kurskiego (do 2020 roku), również wielokrotnie pozywała *Gazetę Wyborczą*. Już w 2017 r. TVP złożyła dwa pozwy o ochronę dóbr osobistych: jeden przeciwko Agora S.A. (sygn. akt XXIV C 533/17) z żądaniem przeprosin i 20 000 zł na cel społeczny, drugi (sygn. akt XXIV C 520/17) przeciwko Agorze oraz dziennikarce Agnieszce Kublik i redaktor naczelnej *Wyborcza.pl* Dorocie Goluch, również domagając się przeprosin i 20 000 zł. W obu sprawach powództwa TVP zostały

¹⁰⁰² Ł. Woźnicki, *Afera hejterska. „Wyborcza” wygrała z neosędzią Zwolakiem, sąd podkreślił rolę mediów w demokracji*, 8 sierpnia 2025, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,32161903,afere-hejterska-wyborcza-wygrala-w-sadzie-z-neosedzia-zwolakiem.html> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰⁰³ E. Ivanova, *Afera hejterska. „Wyborcza” wygrała w sądzie z neosędzią Wytrykowskim*, 4 lutego 2025, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,31652245,afere-hejterska-wyborcza-wygrala-w-sadzie-z-neosedzia-wytrykowskim.html> [dostęp: 29.10.2025].

prawomocnie oddalone. Kolejny pozew ze strony TVP, tym razem o sprostowanie (sygn. akt XXIV C 167/18), trafił do SO Warszawa na początku 2018 roku. Dotyczył publikacji wskazującej, że TVP1 wyemitowała sylwestrowy koncert w Zakopanem gigantycznym kosztem 10 mln zł, płacąc piosenkarzowi Sławomirowi 124 tys. zł za jeden występ, i spekulującej o możliwej dymisji Jacka Kurskiego pod wpływem nowego premiera Morawieckiego¹⁰⁰⁴. Sąd Okręgowy w Warszawie w całości oddalił powództwo¹⁰⁰⁵. Wskazane sprawy są prawomocnie zakończone.

W 2022 roku TVP złożyła pozew o ochronę dóbr osobistych w wyspecjalizowanym XXII Wydziale (ds. własności intelektualnej) Sądu Okręgowego w Warszawie, domagając się 75 000 zł (sygn. akt XXII GW 155/22). Powództwo w tej sprawie zostało prawomocnie oddalone. Równolegle TVP kontynuowała korzystanie z trybu sprostowań: w latach 2022-2023 złożyła trzy pozwy o nakazanie sprostowania publikacji GW (sygn. akt: III C 679/22; sygn. akt: III C 282/23 oraz sygn. akt: III C 678/22). Sprawy te skierowane były przeciwko naczelnemu GW (ze wskazaniem na wydanie papierowe). Powództwa w tych sprawach zostały prawomocnie oddalone.

W podobny sposób zachowała się spółka Polskie Radio S.A. – w 2023 roku pozwała Agorę S.A. za artykuł prasowy, domagając się przeprosin (sygn. akt XVI GC 1289/23, SO Warszawa – XVI Wydział Gospodarczy). Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A. (PWPW) – spółka drukująca banknoty i dokumenty – wytoczyła w 2016 roku dwie sprawy cywilne przeciwko redakcji. Pierwsza dotyczyła cyklu siedmiu artykułów opublikowanych od sierpnia do października 2016 roku, opisujących sytuację w PWPW po zmianie władzy¹⁰⁰⁶.

¹⁰⁰⁴ A.Kublik, *Morawiecki przyszedł, Kurski musi odejść? W PiS zaczepiają: "Słyszła pani, ile Sławomir dostał od TVP za jedną piosenkę?"* 15 stycznia 2018, *Morawiecki przyszedł, Kurski musi odejść? W PiS zaczepiają: "Słyszła pani, ile Sławomir dostał od TVP za jedną piosenkę?"* [dostęp: 14.11.2025].

¹⁰⁰⁵ *TVP przegrała w sądzie z „Gazetą Wyborczą”, nie będzie sprostowania tekstu o kosztach sylwestra w Zakopanem*, 26 kwietnia 2018, wirtualnemedi.pl, <https://www.wirtualnemedi.pl/tvp-przegrala-w-sadzie-z-gazeta-wyborcza-nie-bedzie-sprostowania-tekstu-o-kosztach-sylwestra-w-zakopanem,7171462365571201a#:~:text=Pozew%20dotyczy%C5%82%20artyku%C5%82u%20Agnieszki%20Kublik,z%C5%82> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰⁰⁶ J. Kowalski, *PWPW podała „Gazetę Wyborczą” do sądu za siedem tekstów*, 22 grudnia 2016, press.pl, <https://www.press.pl/tresc/46892,pwpw-podala-gazete-wyborcza-do-sadu-za-siedem-tekstow#:~:text=Polska%20Wytw%C3%B3rnia%20Papier%C3%B3w%20Warto%C5%9Bciowych%20z%C>

GW pisała m.in. o nowym prezesie PWPW – Piotrze Woyciechowskim (związanym z ówczesnym szefem MON Antonim Macierewiczem) i o kontrowersjach wokół zarządzania spółką (pierwszy tekst Łukasza Woźnickiego miał tytuł *Prezes państwowej spółki, człowiek Macierewicza, zaprasza na mszę*¹⁰⁰⁷).

Kolejne publikacje dotyczyły m.in. masowych zwolnień doświadczonych pracowników i zatrudniania zaufanych ludzi w spółce, wydatków sponsoringowych PWPW, a także kroków prawnych, jakie spółka podejmowała przeciw mediom (opisano np. artykuł Michała Krzymowskiego z *Newsweeka* pt. *Wielki strach w fabryce dokumentów*). Zarząd PWPW zareagował składając pozew o ochronę dóbr osobistych (sygn. akt XXIV C 1098/16, SO Warszawa) przeciwko Agorze S.A., domagając się natychmiastowego usunięcia łącznie 27 fragmentów z tych siedmiu artykułów na *Wyborcza.pl*, które uznał za naruszające dobre imię spółki. Ponadto zażądano 100 000 zł zadośćuczynienia na rzecz fundacji Reduta PWPW (powiązanej ze spółką)¹⁰⁰⁸. PWPW kwestionowała m.in. sformułowania w tytułach i leadach oraz cytaty z ekspertów przytoczone przez gazetę, co pokazuje, że zarzuty dotyczyły nie tyle faktów, co negatywnego wydźwięku publikacji. Finalnie sprawa zakończyła się prawomocnym oddaleniem roszczeń – uznano, że krytyczne artykuły były uzasadnione interesem publicznym, a dziennikarze rzetelnie przedstawili różne stanowiska¹⁰⁰⁹. Niezależnie od powyższego, PWPW wniosła jeszcze drugi pozew przeciwko GW (sygn. XXIV C 548/16), domagając się kolejnych przeprosin i 50 000 zł na cel społeczny. Także to powództwo zostało prawomocnie oddalone.

Znamienne są pozwy osób pełniących funkcje w spółkach Skarbu Państwa, zwłaszcza związanych z koncernem PKN Orlen, zarządzanym ówczesnie przez

[5%82o%C5%BCy%C5%82a,usuni%C4%99cia%2027%20fragment%C3%B3w%20tych%20tekst%C3%B3w](#) [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰⁰⁷ Ł. Woźnicki, *Prezes państwowej spółki, człowiek Macierewicza, zaprasza na mszę. „Oczekuje, że ujawnimy przekonania religijne. A trwają właśnie zwolnienia*, 21 marca 2016, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,19802677,prezes-panstwowej-spolki-czlowiek-macierewicza-zaprasza-na.html> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰⁰⁸ J. Kowalski, *PWPW podała „Gazetę Wyborczą”*... [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰⁰⁹ *Sąd prawomocnie oddalił pozew PWPW - „Gazeta Wyborcza” nie musi przeproszać za tekst o mszy w intencji zarządu*, 24 maja 2019, wirtualnemedi.pl, <https://www.wirtualnemedi.pl/sad-prawomocnie-oddalil-pozew-pwpw-gazeta-wyborcza-nie-musi-przepraszac-za-tekst-o-mszy-w-intencji-zarzadu,7171068735703169a>.

prezesa Daniela Obajtka. Gdy na przełomie 2020 i 2021 roku GW opublikowała serię artykułów śledczych, obnażających kulisy kariery i majątku Daniela Obajtka (tzw. „taśmy Obajtka” – nagrania rozmów sugerujące nieetyczne praktyki biznesowe oraz kolejne materiały o jego nieruchomościach, powiązaniach rodzinnych w spółkach itd.), nastąpiła reakcja prawna¹⁰¹⁰. Daniel Obajtek złożył pozew o ochronę dóbr osobistych (sygn. akt I C 1521/21, SO Warszawa) przeciwko Agorze S.A., obu naczelnym („GW” i Wyborcza.pl) oraz autorom publikacji. Zażądał opublikowania szeregu przeprosin (w różnych tytułach prasowych i online) oraz 100 000 zł na cel społeczny. W 2021 roku złożył trzy kolejne pozwy dotyczące artykułów o Obajtku (sygn. akt IV C 1938/21, IV C 1937/21 – w SO Warszawa, IV Wydz. Cywilny, przeciw naczelnemu *Wyborcza.pl* oraz sygn. akt III C 1758/21 – w SO Warszawa, III Wydz. Cywilny, przeciw naczelnemu *Gazety Wyborczej*). W latach 2022-2024 D. Obajtek złożył kolejne pozwy (sygn. akt I C 8/23; III C 596/22; XXIV C 450/22; XXV C 377/24). W sumie było 8 odrębnych pozwów o sprostowania dotyczących publikacji o D. Obajtku, co – wraz z jednym pozwem głównym o naruszenie dóbr osobistych – daje 9 równoległych procesów przeciwko GW, wynikłych z jednego cyklu tematycznego. Wszystkie sprawy są prawomocnie zakończone.

Taka wielotorowość postępowania prawnego jest klasyczną cechą SLAPP: celem jest zmaksymalizowanie obciążeń prawnych dla pozwanej redakcji (konieczność odpowiedzi na liczne pozwy, stawiania się na rozprawach w wielu sprawach jednocześnie, ponoszenia kosztów każdej sprawy itd.), a tym samym zniechęcenie do dalszych publikacji.

Daniel Obajtek nie jest jedyną osobą z kręgów Orlenu, która podjęła takie działania. Sylwia Kobytkiewicz, współpracowniczka D. Obajtka (zatrudniona w PKN Orlen), pozwała GW wraz z naczelnymi i autorami artykułu (sygn. akt III C 1506/21, SO Warszawa), żądając licznych przeprosin oraz 50 000 zł na cel społeczny. Sprawa jest prawomocnie zakończona.

¹⁰¹⁰ O pozwach ze strony Obajtka i Orlen można przeczytać w *press.pl*: I. Kołacz, *Pozew prezesa Obajtka przeciwko "Gazecie Wyborczej" ma 123 strony*, 8 kwietnia 2021, <https://www.press.pl/tresc/65497,pozew-prezesa-obajtka-przeciwko-gazecie-wyborczej-ma-123-strony> [dostęp: 29.10.2025].

Polska Grupa Zbrojeniowa S.A. – państwowy koncern zbrojeniowy – w 2017 roku zareagowała na publikacje GW, składając trzy bliźniacze pozwy o sprostowanie (sygn. akt XXIV C 1255/17, XXIV C 1256/17 i XXIV C 1257/17, wszystkie w SO Warszawa). Pozwane zostało kierownictwo redakcji (GW i *Wyborcza.pl*). Również Polska Fundacja Narodowa (fundacja finansowana przez spółki SP, znana z organizowania kampanii przeciwko sędziom¹⁰¹¹) wytoczyła dwa procesy o sprostowania przeciw GW. W 2018 roku PFN złożyła dwa takie pozwy (sygn. XXIV C 766/18 i XXIV C 767/18, SO Warszawa), żądając sprostowania materiałów prasowych. Wszystkie powództwa PGZ i PFN zostały prawomocnie oddalone. Sprawy są prawomocnie zakończone.

W końcu 2018 roku dużą grupę pozwów wywołała afera wokół Narodowego Banku Polskiego (NBP). W grudniu 2018 roku GW opisała tzw. „aniotki Glapińskiego” – dwie współpracownice prezesa NBP Adama Glapińskiego. Na te publikacje NBP zareagował frontalnie: złożył pozew o ochronę dóbr osobistych (sygn. XXIV C 1150/18, SO Warszawa) przeciwko Agorze oraz dziennikarce Dominice Wielowieyskiej, domagając się publikacji wielostronicowych przeprosin oraz po 100 000 zł od wydawcy i od autorki. Bank zarzucił gazecie rozpowszechnianie nieprawdziwych sugestii, jakoby prezes Glapiński stworzył wokół siebie układ personalny rodem z afer obyczajowych¹⁰¹². Równolegle NBP wytoczył trzy sprawy o sprostowanie (obie w SO Warszawa): sygn. akt XXIV C 272/19, XXIV C 270/19 oraz sygn. akt I C 719/19. Każdy z tych pozwów dotyczył nakazania redakcji GW publikacji oficjalnego stanowiska banku. Powództwa w tych sprawach zostały prawomocnie oddalone.

W latach 2020-2023 kolejne instytucje i spółki należące do Skarbu Państwa kontynuowały praktykę SLAPP-owania. Koncern KGHM Polska Miedź S.A. (spółka Skarbu Państwa z branży górniczo-hutniczej) w 2020 roku wytoczył dwa procesy o sprostowanie (sygn. III C 999/20 i XXIV C 701/20, SO Warszawa) – jeden przeciwko

¹⁰¹¹ M. Wojtczuk, *Bronił Nergala, pomagał organizować Euro 2012. Kim jest nowy prezes Polskiej Fundacji Narodowej?*, *Wyborcza.pl*, 17 czerwca 2024, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,31066649,bronil-nergala-pomagal-organizowac-euro-2012-kim-jest-nowy.html#s=S.index-K.C-B.1-L.1.duzy> [dostęp: 10.11.2025].

¹⁰¹² E. Ivanova, *Sąd zmiażdżył wniosek NBP, by zakneblować „Wyborczą” i zakazać pisanie o prezesie Glapińskim*, 25 lutego 2019, *wyborcza.pl*, <https://wyborcza.pl/7,75398,24489043,sad-odrzuca-wniosek-nbp-by-zakneblowac-wyborcza-i-zakazac.html> [dostęp: 29.10.2025].

redaktorowi naczelnemu GW, a drugi przeciwko redaktorowi naczelnemu serwisu *wyborcza.pl*. – w odpowiedzi na publikację o „maseczkach z Chin na śmietnik”¹⁰¹³. Już rok wcześniej KGHM groziła procesem i żądaniem 200 tys. zł redakcji *Wyborczej*. Wówczas chodziło o tekst dotyczący ujawnienia kulisów pracy w kombinacie chrześniaka wiceprezesa PiS, Adama Lipińskiego¹⁰¹⁴. Oba procesy KGHM prawomocnie przegrała. Sprawy są prawomocnie zakończone.

Byli politycy PiS także znaleźli się w gronie pozywających. Adam Hofman, były rzecznik PiS, współwłaściciel agencji PR R4S (później XHP), w latach 2021-2022 wystąpił z co najmniej trzema pozwami przeciwko Agorze o ochronę dóbr osobistych (sygn. akt XXV C 1650/21; I C 2052/21; III C 1412/21 – wszystkie SO Warszawa). Domagał się publikacji przeprosin za śledztwo dotyczące tzw. „układu wrocławskiego”, opublikowane przez GW, OKO.press i Fundację Reporterów¹⁰¹⁵. Jednocześnie sama spółka R4S (XHP), powiązana z Hofmanem, dwukrotnie pozwała GW – raz w 2021 roku (sygn. I C 2181/21) i ponownie w 2023 roku (sygn. II C 712/23). W obu pozwach żądano oficjalnych przeprosin od Agory za publikacje na temat agencji R4S. Sprawy są prawomocnie zakończone.

Podsumowanie spraw cywilnych

Gazeta Wyborcza twierdzi, że w latach 2015-2023 była ofiarą 146 cywilnych spraw SLAPP przeciwko *Gazecie*, jej dziennikarzom, naczelnym lub wydawcy. Większość z nich stanowią pozwy o publikację sprostowania prasowego, składane głównie przez organy państwowe, spółki państwowe lub osoby publiczne. Pozostałe to pozwy o ochronę dóbr osobistych (znieistawienie) z żądaniami

¹⁰¹³ KGHM Polska Miedź wysłała pozew „*Gazecie Wyborczej*”. Chodzi o maseczki z Chin”, 30 kwietnia 2020, *energetyka24.com*, <https://energetyka24.com/gornictwo/kgbm-polska-miedz-wyslala-pozew-gazecie-wyborczej-chodzi-o-maseczki-z-chin> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰¹⁴ J. Hartukowicz, KGHM wynajmuje międzynarodową kancelarię i grozi sądem „*Wyborczej*”. Za ujawnienie poczyną chrześniaka wiceprezesa PiS, *wyborcza.pl*, 8 luty 2019, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,24439790,wyborcza-ujawnila-ze-chrzesniak-wiceprezesa-pis-ustawial.html> [dostęp: 14.11.2025].

¹⁰¹⁵ R. Imielski, P. Pacewicz, W. Cieśla, Oświadczenie „*Wyborczej*”, OKO.press i Fundacji Reporterów: Skandaliczna próba cenzury mediów ze strony agencji R4S i Adama Hofmana, 24 kwietnia 2021, *wyborcza.pl*, <https://wyborcza.pl/7,75398,27014605,oswiadczenie-wyborczej-okopress-i-fundacji-reporterow-skandaliczna.html> [dostęp: 29.10.2025].

przeprosin i często zadośćuczynienia pieniężnego. Stanowczą większość opisanych przypadków łączy fakt, że inicjatorem sprawy jest podmiot powiązany z szeroko rozumianym obozem władzy: partia rządząca, członek rządu, instytucja państwowa, czy osoba z kierownictwa spółki kontrolowanej przez Skarb Państwa. Przedmiotem sporu zaś zawsze były krytyczne publikacje prasowe na tematy budzące istotne zainteresowanie społeczne m.in.: działania partii i polityków, wydatkowanie funduszy publicznych, afery korupcyjne lub obyczajowe w instytucjach państwowych, nieprawidłowości w spółkach skarbowych, powiązania biznesu z polityką, działania nacjonalistów itp. Z punktu widzenia standardów wolności słowa można stwierdzić, że większość tych pozwów nie służyła ochronie prywatnego życia czy dobrego imienia w klasycznym sensie, ale była formą wojny prawnej z niezależnymi mediami, mającej zniechęcić je do dociekliwego patrzenia władzy na ręce. Większość spraw inicjowana była przez podmioty publiczne, które angażowały do tego środki publiczne, co prowadzi do stwierdzenia, iż to z wykorzystaniem środków publicznych nękało niezależne media.

Sprawy karne przeciwko dziennikarzom *Gazety Wyborczej* (2019–2023)

W latach 2019-2023 wobec dziennikarzy *Gazety Wyborczej* wszczęto liczne postępowania karne na podstawie art. 212 § 2 kodeksu karnego, który penalizuje zniesławienie i przewiduje karę nawet do jednego roku pozbawienia wolności. W praktyce przepis ten od lat budzi kontrowersje w środowisku prawniczym i organizacjach zajmujących się wolnością słowa¹⁰¹⁶.

W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Mokotowa w 2019 roku zawisła sprawa (sygn. akt III K 686/19) z prywatnego aktu oskarżenia Andrzeja Kryże, byłego wiceministra sprawiedliwości w rządzie PiS i doradcy resortu, przeciwko publicyście Witoldowi Gadomskiemu. Kolejne procesy w tym samym sądzie wytoczyli inni przedstawiciele obozu władzy lub osoby z nim powiązane: Jacek

¹⁰¹⁶ Np. apel ARTICLE 19, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Izba Wydawców Prasy, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Press Club Polska, Rada Polskich Mediów, Sieć Obywatelska Watchdog Polska, Stowarzyszenie Gazet Lokalnych, Stowarzyszenie Mediów Lokalnych ze stycznia 2025 r.: <https://hfhr.pl/aktualnosci/pelna-dekryminalizacja-znieslawienia-apel> [dostęp: 29.10.2025].

Kurski, były prezes TVP, oskarżył Agnieszkę Kublik (sygn. akt III K 186/21), Daniel Obajtek, ówczesny prezes PKN Orlen, skierował akt oskarżenia przeciwko Jarosławowi Sidorowiczowi i Pawłowi Figurskiemu (sygn. akt XIV K 722/21). Przeciwno tym samym dziennikarzom proces wytoczyła Sylwia Kobyłkiewicz, ówczesnie prezes zarządu Orlen Upstream (sygn. akt VIII K 214/22). W tym sądzie toczy się także sprawa z aktu oskarżenia Piotra Woyciechowskiego przeciwko Agnieszce Kublik (sygn. akt XIV K 368/22). Ostatnim postępowaniem wytoczonym w Warszawie-Mokotowie jest proces (sygn. akt III K 853/23) z prywatnego aktu oskarżenia Michała Adamczyka, wieloletniego dziennikarza i dyrektora TVP, przeciwko dziennikarkom, Agnieszce Kublik i Iwonie Szpali. Wszystkie sprawy są zakończone.

W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia (sygn. akt V K 96/22) – sprawę z aktu oskarżenia agencji PR R4S przeciwko Jackowi Hartukowiczowi. Sprawa jest prawomocnie zakończona.

Dziennikarze katowickiego oddziału *Gazety Wyborczej* również stawali przed sądem w procesach z art. 212 k.k. W Sądzie Rejonowym Katowice-Zachód (sygn. akt VIII K 221/20) Jakub Kalus oskarżył Marcina Pietraszewskiego, przeciwko któremu akt oskarżenia skierowała także Katarzyna Szymczyk-Mikoś w Sądzie Rejonowym Katowice-Wschód (sygn. akt III K 652/23). Sprawy są zakończone.

We Wrocławiu dziennikarz Marcin Rybak stanął przed sądem dwukrotnie: z aktu oskarżenia Anny Morawieckiej, siostry byłego premiera Mateusza Morawieckiego (SR Wrocław-Śródmieście, sygn. akt II K 572/22), oraz z aktu oskarżenia Beaty Kempy, europosłanki PiS (SR Wrocław-Śródmieście, sygn. akt V K 393/23). Równocześnie toczyła się także sprawa R4S przeciwko Jackowi Hartukowiczowi (SR Wrocław-Śródmieście, sygn. akt V K 872/21), która stanowiła część szerszego frontu działań tej agencji PR przeciwko krytycznym publikacjom dziennikarskim. Sprawy są zakończone.

Wnioski i znaczenie

Łącznie w latach 2019-2023 odnotowano trzynaście spraw karnych przeciwko dziennikarzom *Gazety Wyborczej*. Oskarżycielami byli w dużej mierze

przedstawiciele obozu władzy (m.in. Jacek Kurski, Daniel Obajtek, Beata Kempa), osoby powiązane z tym obozem, a także spółki i podmioty z zaplecza polityczno-biznesowego. Wysoka częstotliwość takich postępowań oraz fakt, że dotyczyły one materiałów publikowanych w interesie publicznym, pokazują, że art. 212 k.k. stał się jednym z kluczowych narzędzi represji wobec mediów.

Choć każdy z procesów dotyczył indywidualnych publikacji, łącznie tworzą one obraz systemowego wykorzystania prawa karnego do ograniczania debaty publicznej. Już sama konieczność stawiania się w charakterze oskarżonego, ryzyko skazania i groźba kary więzienia wywołują silny efekt mrożący. Dziennikarze zmuszeni są do angażowania czasu, środków finansowych i energii w obronę przed procesami, zamiast kontynuować pracę reporterską. W ten sposób art. 212 k.k. funkcjonuje nie tylko jako przepis prawa, ale także jako narzędzie nacisku na wolne media.

Sprawy przeciwko *Gazecie Wyborczej* mają znaczenie symboliczne i praktyczne. Symboliczne, bo pokazują determinację władzy i jej zaplecza do karania krytycznych głosów. Praktyczne, bo każda taka sprawa wiąże się z realnym obciążeniem i zagrożeniem dla dziennikarzy. Warto podkreślić, że w wielu krajach Europy Zachodniej znieśławienie od dawna nie jest przestępstwem, a ochrona dóbr osobistych odbywa się wyłącznie na drodze cywilnej. Utrzymywanie art. 212 k.k. w polskim systemie prawnym i jego intensywne wykorzystywanie w ostatnich latach wobec dziennikarzy *Gazety Wyborczej* pozostaje więc w sprzeczności z europejskimi standardami ochrony wolności prasy.

Fundacja Ośrodek Kontroli Obywatelskiej OKO

Redakcja portalu *OKO.press*, prowadzonego przez Fundację Ośrodek Kontroli Obywatelskiej OKO, przekazała do wglądu komisji akta dwóch spraw, które uznała za znaczące dla zbadania represji wobec społeczeństwa obywatelskiego pomiędzy rokiem 2015 a 2023. Obie sprawy ilustrują różne mechanizmy używania pozwów cywilnych w celu ograniczenia debaty publicznej oraz wywołania efektu mrożącego wobec dziennikarzy prowadzących śledztwa wrażliwe politycznie.

1) Sprawa Tomasza Poręby przeciwko OKO.press

Pierwsza sprawa dotyczyła pozwu o ochronę dóbr osobistych i zadośćuczynienie w wysokości 100 000 zł, wniesionego przez europoła PiS Tomasza Porębę przeciwko *OKO.press* i dziennikarzom: Danielowi Flisowi oraz Wojciechowi Cieśli. Spór sądowy dotyczył publikacji śledczych, w których *OKO.press* opisywało nieruchomości i luksusowe apartamenty należące do Poręby oraz okoliczności ich nabywania¹⁰¹⁷. W materiałach redakcji wskazywano, że polityk partii rządzącej posiada znaczny majątek w postaci działek i mieszkań, a opinia publiczna ma prawo do uzyskania pełnej informacji o stanie majątkowym i stylu życia osób, które decydują o sprawach publicznych.

Tomasz Poręba wystosował pozew o ochronę dóbr osobistych i zadośćuczynienie wraz z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia roszczenia. Sprawa toczyła się przed Sądem Okręgowym w Tarnobrzegu, I Wydział Cywilny (sygn. akt I C 172). W wyroku sąd podkreślił, że *niemniej jednak zwrócić należy uwagę, że osoba podejmująca działalność publiczną powinna być świadoma, że jej życie, czyny oraz poglądy będą poddawane ocenie i weryfikacji, ponieważ społeczeństwo ma prawo do pełnej informacji o wszystkich przejawach życia publicznego*. Wskazano także, że osoby publiczne muszą znosić intensywniejszą krytykę niż obywatele niepełniący funkcji publicznych, a swoboda wypowiedzi i wolność prasy są fundamentami demokratycznego państwa prawa. Ponadto sąd stwierdził, że ochrona opisu i krytyki działalności osób publicznych musi podlegać wzmożonej ochronie.

Ostatecznie sąd stwierdził brak podstaw do uwzględnienia powództwa.

¹⁰¹⁷ Pozew dotyczył następujących publikacji: D. Flis, M. Bacic, *Luksusowe apartamenty posła Poręby: ujawniamy milionowe transakcje polityka PiS*, 23 września 2023, OKO.press, <https://oko.press/luksusowe-apartamenty-posla-poreby>; D. Flis *Odnaleźliśmy kolejne nieruchomości europoła PiS. Wydaje na nie więcej, niż zarabia*, 31 października 2023, OKO.press, <https://oko.press/tomasz-poreba-europosel-pis-dzialki-nieruchomosci>; D. Flis, *Tomasz Poręba (PiS) zarzuca nam kłamstwo i straszy pozwem. Pozwu nie ma, ale jest prawda*, 9 listopada 2023, <https://oko.press/tomasz-poreba-pis-zarzuca-nam-klamstwo-i-straszy-pozwem-pozwu-nie-ma-ale-jest-prawda>; A. Kowalska, *Kto nam dał „zlecenie” na Tomasza Porębę z PiS? Odpowiadamy!*, 7 września 2023, OKO.press, <https://oko.press/kto-nam-dal-zlecenie-na-tomasza-porebe-z-pis-odpowiadamy> [dostęp: 29.10.2025].

2) Sprawa XHP sp. z o.o. przeciwko OKO.press

Druga sprawa wytoczona została w 2021 roku przez spółkę XHP sp. z o.o., (wcześniej R4S) powiązaną z działalnością biznesową byłego rzecznika PiS Adama Hofmana. Pozew skierowany był przeciwko Wojciechowi Cieśli, Biance Mikołajewskiej i redakcji OKO.press. Powód domagał się astronomicznego odszkodowania w wysokości 400 000 zł, powołując się na przepisy o ochronie dóbr osobistych (art. 23 i 24 § 1-2 k.c.) w zw. z art. 446 k.c.

Podstawą pozwu były publikacje OKO.press, w których dziennikarze ujawniali kulisy działalności lobbingowej spółki związanej z Hofmanem i jego współpracownikami. Materiały obejmowały m.in.: kwestie lobbingowe związane z podatkiem cukrowym, analizę wskazującą, że spółka Hofmana i jego przyjaciół osiągnęła blisko 29 mln zł przychodów w ciągu czterech lat, materiały dotyczące tzw. „układu wrocławskiego” i roli przecieków w działaniach biznesowych, teksty o próbach zablokowania i zdyskredytowania dziennikarskiego śledztwa oraz publikacje o kontaktach firmy znanej z obsługi dyktatorów z rządem RP, w których, jak ustaliło OKO.press, pośredniczył Adam Hofman.¹⁰¹⁸

Zarząd R4S zarzucał reporterom, że przestali „obszerną listę pytań” do partnerów biznesowych spółki, choć jest to standardowa i konieczna praktyka w pracy dziennikarza śledczego badającego relacje gospodarcze dowolnej firmy. Zapytania skierowane zostały również do samej R4S i jej wspólników, jednak firma nie udzieliła odpowiedzi¹⁰¹⁹.

¹⁰¹⁸ Pozew dot. publikacji: J. Dauksza, K. Szczygieł, W. Cieśla, WSP, *Ukryta stodoła. Jak firma Adama Hofmana dezinformowała w sieci, by zatrzymać podatek cukrowy*, 3 grudnia 2020, OKO.press, <https://oko.press/firma-hofmana-dezinformacja-podatek-cukrowy>; K. Szczygieł, *Po naszej publikacji Coca-Cola zrywa z firmą Hofmana*, 8 grudnia 2020, OKO.press, <https://oko.press/coca-cola-zrywa-z-firma-hofmana>; B. Mikołajewska, *Spółka Hofmana i przyjaciele: blisko 29 mln zł przychodów w 4 lata. Tak się robi biznes PR w Polsce*, 17 grudnia 2020, OKO.press, <https://oko.press/spolka-hofmana-i-przyjaciol-blisko-29-mln-zl-przychodow-w-4-lata-tak-sie-robi-biznes-pr-w-polsce>; J. Hartukowicz, S. Klauziński, K. Szczygieł, *Układ wrocławski. Jak przeciek z CBA spalił akcję w sprawie biznesów Adama Hofmana [ŚLEDZTWO]*, OKO.press, 12 kwietnia 2021, <https://oko.press/uklad-wroclawski-hofman-cba-r4s>; Redakcja OKO.press, B. Mikołajewska, *Jak Hofman i jego przyjaciele z biznesu usiłują zablokować i zdyskredytować nasze śledztwo*, 14 kwietnia 2021, OKO.press, <https://oko.press/hofman-r4s-blokowanie-naszego-sledztwa>; J. Hartukowicz, S. Klauziński, K. Szczygieł, *“Firma znana z obsługi dyktatorów miała promować Polskę. W jej rozmowach z rządem pośredniczył Hofman*, 28 kwietnia 2021, OKO.press, <https://oko.press/adam-hofman-r4s-bell-pottinger> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰¹⁹ R. Imielski, P. Pacewicz, W. Cieśla, *Oświadczenie „Wyborczej”, OKO.press i Fundacji Reporterów: Skandaliczna próba cenzury mediów ze strony agencji R4S i Adama Hofmana*, 24 kwietnia 2021,

Pozwani dziennikarze oraz redakcja *OKO.press* podkreślali, że wszystkie informacje zawarte w publikacjach były rzetelnie udokumentowane i służyły interesowi publicznemu.

Sprawa została zarejestrowana w Sądzie Okręgowym w Warszawie, II Wydział Cywilny (sygn. akt II C 1423/21). Do listopada 2025 nie zapadł w niej wyrok, odbyła się jedynie pierwsza rozprawa. Sam pozew, ze względu na wysokość żądanej kwoty oraz charakter podnoszonych zarzutów, stanowi jednak przykład klasycznego SLAPP-u, w którym prywatna spółka związana z osobami mającymi polityczne wpływy wykorzystuje instrumenty prawne w celu zastraszenia redakcji i zniechęcenia jej do dalszych publikacji na temat działalności Hofmana i jego współpracowników.

Znaczenie obu spraw

Obie sprawy pokazują, jak różne podmioty – zarówno politycy pełniący najwyższe funkcje publiczne, jak i spółki powiązane z osobami z zaplecza władzy – wykorzystywały instrumenty prawa cywilnego w celu wywierania presji na niezależne medium.

Oba przypadki dobrze ilustrują mechanizm tzw. Efektu mrożącego: nawet jeśli proces kończy się oddaleniem powództwa, sama konieczność prowadzenia wieloletniego sporu sądowego, angażowania prawników i ryzykowania wysokich odszkodowań stanowi formę represji wobec dziennikarzy. Z perspektywy wolności mediów sprawy te mają znaczenie precedensowe, ponieważ pokazują, jak w latach 2015-2023 prawo cywilne było nadużywane do tłumienia krytyki politycznej i ograniczania swobody debaty publicznej w Polsce.

TVN S.A.

Od 2015 roku prywatny nadawca telewizyjny TVN S.A. (obecnie część koncernu Warner Bros. Discovery) stał się celem działań prawnych ze strony

wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,27014605,oswiadczenie-wyborczej-oko-press-i-fundacji-reporterow-skandaliczna.html> [dostęp: 29.10.2025].

organów władzy publicznej oraz podmiotów kontrolowanych przez państwo. Były to w szczególności pozwy cywilne kierowane przez czołowych polityków i spółki Skarbu Państwa. Jak twierdzi *TVN*, działania te nosiły wyraźne znamiona strategii SLAPP. Ze względu jednak na brak dostępu Komisji do akt tych spraw, nie można jednoznacznie zakwalifikować ich formalnie jako SLAPP. Ponadto *TVN* był w omawianym okresie dotknięty nadzwyczajną interwencją regulatora medialnego.

Masowe wnioski o sprostowania

Jako wyjątkowo dotkliwe *TVN* wymienia żądania publikacji sprostowania zainicjowane przez ministra sprawiedliwości. Wnioski te często składane były nawet formalnie w imieniu „Ministerstwa Sprawiedliwości”. Charakterystyczną cechą tych żądań było to, że miały one praktycznie identyczną treść i równocześnie kierowano je do różnych redaktorów naczelnych w strukturze *TVN*. Dla przykładu, to samo zastrzeżenie do materiału dziennikarskiego potrafiło skutkować żądaniem sprostowania wysłanym jednocześnie do redaktora naczelnego stacji *TVN24*, redaktora naczelnego portalu *TVN24.pl*, redaktora naczelnego głównego kanału *TVN* oraz redaktora naczelnego programu informacyjnego „Fakty” *TVN*. Jak twierdzi *TVN*, Sąd Okręgowy w Warszawie rozpoznający takie sprawy podkreślił zresztą, że działania ministra stanowiły nadużycie prawa do sprostowania i niezależnie od innych przesłanek oddalał pozwy o ich publikację.

Wśród podmiotów sięgających po ten środek znalazła się nawet Telewizja Polska S.A. – publiczny nadawca dysponujący przecież rozległymi możliwościami dotarcia do widzów z własnym przekazem. Mimo to *TVP* w 2023 roku wystąpiła do *TVN* z formalnym wnioskiem o sprostowanie i to w imieniu kilku swoich jednostek jednocześnie. Konkretnie, żądania sprostowania wobec redaktorów naczelnych *TVN24* i *TVN* skierowano równolegle przez: a) redaktora naczelnego i redakcję *TVP Info*; b) Telewizyjną Agencję Informacyjną; oraz c) zarząd Telewizji Polskiej S.A. Wszystkie te wezwania dotyczyły zasadniczo tej samej kwestii i zostały następnie przekute w pozew (wniesiony przez *TVP* S.A. oraz przez TAI), domagający się sądowo publikacji sprostowania.

Jak wskazał Sąd Okręgowy w Warszawie w prawomocnym orzeczeniu, *złożony przez stronę powodową pozew stanowi nadużycie prawa podmiotowego, a tym samym naruszenie art. 5 k.c. Wskazany przepis przewiduje, że nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego.* Sąd podkreślił przy tym, że *TVP* wcześniej wielokrotnie sama prezentowała swoje stanowisko względem spornych treści i to na antenie własnej ogólnopolskiej stacji, czyli w medium tego samego typu, w którym ukazały się publikacje *TVN*. Innymi słowy, powód (*TVP*) już skorzystał z przysługującej mu możliwości publicznej riposty na kwestionowane wypowiedzi, a domaganie się dodatkowego oświadczenia poprzez sąd było bezpodstawne. Jak zaznaczył sąd, *nie ma zatem konieczności przedstawiania jej [tj. wersji wydarzeń prezentowanej przez TVP] kolejny raz, angażując w to wymiar sprawiedliwości.* Sąd wskazał na szereg argumentów, jakie stały za tym rozstrzygnięciem, w tym przyznał rację pozwanemu redaktorowi naczelnemu *TVN24*, że przedmiotowy wniosek stanowił nadużycie prawa podmiotowego przez Telewizję Polską S.A.

Pozwy o ochronę dóbr osobistych

TVN S.A. twierdzi, że oprócz żądań sprostowań musiało się mierzyć także z pozwami cywilnymi o rzekome naruszenie dóbr osobistych, kierowanymi głównie przez osoby powiązane z obozem władzy. Wśród nich wspomniany jest Daniel Obajtek (oraz nadzorowany przez niego PKN Orlen S.A.). W analizowanym okresie to właśnie Obajtek i Orlen wytoczyli najwięcej powództw przeciwko *TVN* o rzekomo naruszone dobra osobiste.

Skargi widzów i żądania wyjaśnień (TVN)

TVN twierdzi, że stałym elementem presji regulacyjnej wobec stacji były dziesiątki, a łącznie setki skarg kierowanych przez widzów do KRRiT i następnie przesyłanych nadawcy do odpowiedzi. W latach 2015-2023 do spółki miało trafić około 500 skarg. *TVN* twierdzi, że w szczytowym 2023 roku otrzymał blisko 100

pism od KRRiT (średnio kilka tygodniowo). Po zmianie rządu w 2023 roku wolumen skarg spadł o ok. 90% i wrócił do poziomu sprzed objęcia funkcji przez przewodniczącego Macieja Świrskiego, co wskazuje na systemowy i sterowany charakter wcześniejszej praktyki.

Zdaniem TVN każda, nawet skrajnie niemerytoryczna skarga była formalnie przekazywana przez KRRiT do TVN z żądaniem dostarczenia nagrania audycji oraz pisemnych wyjaśnień. W wielu przypadkach treść skarg miała charakter wyłącznie obelg. Mimo to nadawca zobowiązany był odpowiedzieć. Taki tryb działania znacząco podnosił koszty po stronie spółki, przy czym, wbrew wcześniejszej praktyce i standardom prawa administracyjnego, KRRiT nie wymagała od skarżących doprecyzowania ich zarzutów. W efekcie ciężar ustalenia „o co w ogóle chodzi” został w praktyce przerzucony na nadawcę bez wystarczających podstaw merytorycznych.

Jak podkreśla TVN: co również warte odnotowania w kontekście kosztów, mimo że wszystkie materiały żądane przez Przewodniczącego były udostępniane – zgodnie z jego prośbą – w formie elektronicznej na wskazany serwer ftp, to i tak żądano od Spółki przedstawienia tych materiałów na nośnikach zewnętrznych. W jednym przypadku żądanie to dotyczyło tak długiego okresu czasu, że materiały wydane zostały na 100 płytach DVD, a na serwerze ftp KRRiT skończyło się miejsce, by udostępnić na nim żądane materiały.

Powyższe praktyki, ze względu na ich skalę, powtarzalność i niskie progi formalne po stronie skarżących, noszą znamiona SLAPP-ów (efekt mrozący, uciążliwość proceduralna, asymetria nakładów), jednak Komisja nie miała wglądu w akta poszczególnych spraw, co uniemożliwia kategoryczne ich zakwalifikowanie jako SLAPP w sensie ścisłym.

2. Wybrane sprawy przeciwko dziennikarzom i publicystom

Wojciech Czuchnowski i Ewa Siedlecka

W styczniu 2019 roku, bezpośrednio po zabójstwie prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, dwoje dziennikarzy, Wojciech Czuchnowski (*Gazeta*

Wyborcza) oraz Ewa Siedlecka (*Polityka*), opublikowało komentarze krytyczne wobec Telewizji Polskiej. Czuchnowski na Twitterze (obecnie portal X) opublikował wpis o treści: *Zabójca Pawła Adamowicza ostatnie lata spędził w zakładzie karnym. Odkąd rządzi PiS, w placówkach publicznych puszcza się tylko TVP. Jest więc dosyć jasne, jaki przekaz do niego docierał. Aż dotarł...* Siedlecka w blogu argumentowała, że światopogląd sprawcy mógł być kształtowany głównie przez *Wiadomości* oraz publicystykę *TVP*. Fragment, który nie spodobał się *TVP* brzmi: *W więzieniu jedyne dostępne media to prorządowe gazety i Telewizja Publiczna. Szczególnie telewizyjne „Wiadomości”, które w każdym wydaniu sporo czasu poświęcają „opozycji totalnej”, która szkodzi Polsce i Polakom na tysiące sposobów. Przekonują też, że sędziowie – a Stefan W. był skazany – są opozycją polityczną, że są „na telefon”, oczywiście polityków Platformy. Jeśli więc coś kształtowało wizję Polski Stefana W. w ostatnich latach, to raczej „Wiadomości”. I rządowa telewizja ze słynnym programem „Minęła 20”, w którym ostatnio pokazano satyryczny materiał o tym, że Jerzy Owsiak za pomocą Wielkiej Orkiestry nabija kabzę Hannie Gronkiewicz-Waltz*¹⁰²⁰.

Obie wypowiedzi odnosiły się do kontekstu publicznej debaty na temat roli telewizji publicznej w polaryzacji społecznej i sposobu przedstawiania postaci Pawła Adamowicza. Wypowiedzi padły w kontekście wielokrotnego wspomniania o Adamowiczu przez *TVP*. Jak podało *OKO.press*, w 2018 roku *TVP* mówiła o nim około 1800 razy¹⁰²¹.

W czerwcu 2019 roku Telewizja Polska wniosła przeciwko dziennikarzom prywatny akt oskarżenia z art. 212 §1 oraz §2 k.k., zarzucając im, że sformułowane wypowiedzi naraziły spółkę na utratę zaufania, potrzebnego do prowadzenia działalności nadawcy publicznego. *TVP* domagała się przeprosin oraz zapłaty po 5 000 zł przez każdego z oskarżonych na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. *TVP* oskarżyła dziennikarzy o spowodowanie u widzów wrażenia, że *TVP*

¹⁰²⁰ E. Siedlecka, *Nie pozwólmy sobie związać rąk naszą przyzwoitością*, Blog konserwatywny Ewy Siedleckiej, 15 stycznia 2019, <https://blog.polityka.pl/siedlecka/2019/01/15/nie-pozwolmy-sobie-zwiazac-rak-nasza-pryzwoitoscia/> [dostęp: 29.10.2025].

¹⁰²¹ A. Szczęśniak, *TVP mówiła o Adamowiczu prawie 1800 razy w 2018 roku. Średnio prawie 5 razy dziennie*, *OKO.press*, 1 lutego 2019, <https://oko.press/materialow-oczerniajacych-adamowicza-bylo-w-tvp-ponad-100-pis-to-klamstwo-naprawde-telewizja-zajmowala-sie-adamowiczem-prawie-1800-razy> [dostęp: 29.10.2025].

nie stanowi „wiarygodnego podmiotu na rynku mediów”. Opinie, które opublikowali Czuchnowski i Siedlecka zdaniem *TVP* „mają realny, negatywny wpływ na odbiór społeczny. Ma to wpływ na zmniejszenie atrakcyjności Spółki dla kontrahentów, a w szczególności dla potencjalnych reklamodawców”. *TVP* w swoim akcie oskarżenia oceniła zarzuty przedstawione w postach Siedleckiej i Czuchnowskiego jako dla niej „hańbiące”. Postępowanie toczyło się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Woli, Wydziałem III Karnym (sygn. akt III K 425/19).

W grudniu 2019 r. sąd pierwszej instancji umorzył sprawę na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. – z uwagi na brak znamion czynu zabronionego. Ponadto kosztami postępowania obciążył oskarżyciela prywatnego Telewizję Polską S.A., w zakresie poniesionego ryczałtu. Sąd wskazał, że krytyka instytucji publicznych, zwłaszcza finansowanych ze środków publicznych, korzysta z szerokiej ochrony wynikającej z konstytucyjnej zasady wolności słowa. Podkreślono, że nawet ostre czy prowokacyjne sformułowania mieszczą się w granicach dopuszczalnej debaty publicznej, o ile dotyczą działalności instytucji państwowych.

TVP wniosła zażalenie, jednak w lipcu 2020 roku Sąd Okręgowy w Warszawie utrzymał w mocy decyzję sądu rejonowego i prawomocnie oddalił zarzuty. Ponadto zasądził od oskarżyciela prywatnego, Telewizji Polskiej S.A. na rzecz oskarżonej, Ewy Siedleckiej kwotę 840 złotych tytułem zwrotu wydatków związanych z ustanowieniem obrońcy w postępowaniu odwoławczym. W swoim uzasadnieniu sąd podkreślił, że wypowiedzi dziennikarzy nie mają znamion czynu zabronionego i mieszczą się w granicach prawa do krytyki. W opinii sądu wypowiedź miała charakter ocenny, a dziennikarze zapostowali je jako widzowie *TVP*. Jak podkreślił sąd, *oceny takie niezależnie od tego czy są pozytywne, czy negatywne nie dają się zweryfikować w kategorii prawdy i fałszu, co ma zasadnicze znaczenie dla stwierdzenia znamion czynu zabronionego.*

Sprawa miała istotne znaczenie z punktu widzenia standardów ochrony wolności wypowiedzi. Po pierwsze, pokazała praktyczne konsekwencje stosowania art. 212 k.k. w kontekście działalności dziennikarskiej – przepisu wielokrotnie krytykowanego w sensie ogólnym i jako narzędzie o potencjale SLAPP. Po drugie, orzeczenia obu instancji potwierdziły, że wypowiedzi stanowiące oceny

wartościujące, formułowane w ramach debaty o istotnych sprawach publicznych, podlegają szczególnej ochronie, nawet jeśli są ostre lub kontrowersyjne.

Sprawa stanowi ważny przykład granic stosowania art. 212 k.k. oraz interpretacji, która jest zgodna z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. ETPC konsekwentnie podkreśla, że ograniczenia wolności wypowiedzi mogą być uzasadnione ochroną reputacji, lecz muszą spełniać kryteria proporcjonalności oraz konieczności w społeczeństwie demokratycznym. Wypowiedzi dziennikarzy w tej sprawie były wyraźnie elementem debaty publicznej o fundamentalnym znaczeniu i jako takie korzystały z najszerzej ochrony.

Renata Grochal

3 lutego 2019 roku dziennikarka *Newsweek Polska* Renata Grochal, komentując wydarzenia związane z atakami na dziennikarzy przed siedzibą TVP, zamieściła wpis w serwisie Twitter (obecnie X), w którym stwierdziła, że *Prawy sektor kompletnie odleciał po ataku na panią Ogórek (który potępiam). Przypominam, że to Paweł Adamowicz został zamordowany po nagonce w TVP. Nie róbcie na tym ataku kolejnej propagandowej kampanii. Mniej kłamstw = mniej złych emocji*¹⁰²². Wypowiedź ta, nawiązująca do szeroko dyskutowanej roli telewizji publicznej w prowadzeniu negatywnej kampanii wobec prezydenta Gdańska, wywołała reakcję Telewizji Polskiej, która potraktowała ją jako naruszenie dobrego imienia nadawcy. TVP wniosła przeciwko Grochal prywatny akt oskarżenia z art. 212 k.k., zarzucając jej zniesławienie i twierdząc, że wpis naraził spółkę na utratę zaufania społecznego.

Postępowanie toczyło się przed Sądem Rejonowym V Wydziałem Karnym dla Warszawy-Śródmieścia (sygn. akt V K 306/20), który we wrześniu 2020 roku umorzył sprawę.

Telewizja Polska złożyła zażalenie, jednak w styczniu 2021 roku Sąd Okręgowy IX Wydział Karny Odwoławczy (sygn. akt IX Kz 1198/20) w Warszawie podtrzymał

¹⁰²²

Link do https://x.com/Renata_Grochal/status/1092194720007237633?ref_src=twsrc%5Etfw [dostęp: 29.10.2025].

wypowiedzi:
[dostęp:

rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji i prawomocnie umorzył postępowanie. Sąd drugiej instancji wskazał, że krytyka formułowana przez dziennikarzy w debacie publicznej nie może być ograniczana za pomocą sankcji karnych, a stosowanie art. 212 k.k. wobec tego rodzaju wypowiedzi byłoby nieproporcjonalną ingerencją w wolność wypowiedzi.

W uzasadnieniu sąd podkreślił, że *publikacja oskarżonej nie zawierała treści zniekształcających, gdyż jako prywatna opinia, mieściła się w granicach dozwolonej krytyki. Użycie słowa „nagonka” jest oczywiście negatywną oceną działalności oskarżycielki prywatnej w zakresie przekazywanych publicznie informacji odnoszących się wprost do Pawła Adamowicza, mieści się ona jednak w prawie do krytyki, w prawie do własnej oceny i jednocześnie prawie swobody wypowiedzi. Sąd odnosił się do orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego rozróżnienia pomiędzy opinią konkretnej osoby, a stwierdzeniem faktu. Ponadto sąd zwrócił uwagę, że wolność wypowiedzi chroniona w art. 10 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. 1993.61.284) znajduje zastosowanie nie tylko do informacji i poglądów, które są pozytywnie przyjmowane, bądź postrzegane jako nieszkodliwe, czy obojętne, lecz także do tych wypowiedzi, które szokują lub przeszkadzają, a nawet są obraźliwe, jeżeli istnieje podstawa faktyczna na ich poparcie (tak wyrok ETPCz z dnia 26 czerwca 2012 r. - 12484/05, orzeczenie dostępne w Systemie Informacji Prawnej Lex pod nr 1169110).*

Sprawa Renaty Grochal ma znaczenie wykraczające poza samą dziennikarkę i jej redakcję. Po pierwsze, pokazuje praktyczne konsekwencje stosowania art. 212 k.k., który może być używany przez nadawcę publicznego jako narzędzie do inicjowania procesów przeciwko krytykom. Samo wszczęcie postępowania, nawet jeśli zakończy się umorzeniem, może wywoływać efekt mrozący, zniechęcający dziennikarzy i obywateli do zabierania głosu w debacie publicznej. Po drugie, przy wyroku w sprawie Grochal sąd zastosował standardy ochrony wolności słowa zgodne z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. ETPC wielokrotnie wskazywał, że instytucje publiczne muszą tolerować szerszy zakres krytyki niż osoby prywatne, a ingerencje w wolność wypowiedzi muszą być

proporcjonalne i uzasadnione nadrzędnym interesem. W tej sprawie sądy wyraźnie oddzieliły fakty od opinii i przyznały ochronę tej drugiej kategorii wypowiedzi.

Po trzecie, orzeczenie ma istotne znaczenie dla praktyki dziennikarskiej. Potwierdza, że nawet bardzo ostre opinie, jeśli dotyczą działalności instytucji publicznych i są wyrażane w kontekście ważnych wydarzeń społecznych, są objęte ochroną prawa. Dziennikarze mogą więc wciąż pełnić swoją funkcję kontrolną wobec władzy i instytucji publicznych, nie obawiając się sankcji karnych za krytyczne komentarze, o ile pozostają one w sferze ocen i wartościowań.

Wreszcie, sprawa Grochal jest także częścią szerszego zjawiska: prób wykorzystania przepisów karnych do ścigania dziennikarzy za krytyczne opinie. Obok postępowań wobec Wojciecha Czuchnowskiego, Ewy Siedleckiej czy Piotra Maślaka, stanowi przykład tendencji, w której instytucje państwowe i związane z władzą podejmują działania prawne wobec krytyków w mediach. Każdy taki proces, nawet jeśli kończy się umorzeniem, jest formą nacisku i sygnałem dla środowiska medialnego, że ostre komentarze mogą prowadzić do kosztownych i stresujących postępowań sądowych.

Piotr Maślak

23 sierpnia 2021 roku dziennikarz TOK FM Piotr Maślak opublikował na Twitterze wpis, w którym porównał funkcjonariuszy Straży Granicznej, strzegących granicy w Usnarzu Górnym, do członków SS, pisząc, że odmawiają dostarczenia wody i dopuszczenia lekarzy do uchodźców, a jeśli dostaną rozkaz strzelania – także go wykonają („*Nie potrafię tego nazwać inaczej, strażnicy graniczni, którzy zabraniają dostarczyć wody i dopuścić lekarzy do uchodźców mogą sobie przyczepić naszywki SS. Tamci też wykonywali rozkazy. A jak Wam każą strzelać do uchodźców, też wykonacie rozkaz?*”). Wpis wywołał ostrą reakcję polityków, a Minister Spraw Wewnętrznych Mariusz Kamiński złożył zawiadomienie do prokuratury. Podobnie uczyniły: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Straży Granicznej, Fundacja Ośrodek Monitorowania Antypolonizmu oraz Fundacja Lux Veritatis Centrum Ochrony Praw Chrześcijan z siedzibą w Toruniu. Sprawa trafiła

do Sądu Rejonowego w Sokółce (Sygnatura akt II K 223/22), gdzie Maślak został oskarżony o zniesławienie i znieważenie z art. 212 i 216 k.k.

Wpis Maślaka został opublikowany w kontekście kryzysu na granicy polsko-białoruskiej, w wyniku którego uchodźcy i migranci byli wypychani do przygranicznego lasu, gdzie tkwili w faktycznym i prawnym limbie. Sprawa była szeroko opisywana przez media, takie jak *OKO.press*, *Gazeta Wyborcza*, *TVN*, etc.

Ponadto, zgodnie z pismem Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka, skierowanym do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Mariusza Kamińskiego z dnia 3 października 2021 roku, *Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) wydał zarządzenie tymczasowe w sprawie Amiri i inni przeciwko Polsce (skarga nr 42120/21) dotyczącej 32 cudzoziemców przebywających przy granicy polsko-białoruskiej, w pobliżu miejscowości Usnarz Górny, które zobowiązało Polski Rząd do zapewnienia ww. osobom, w imieniu których pełnomocnicy wnieśli skargę do ETPC, dostępu do żywności, wody, odzieży, odpowiedniej opieki medycznej oraz, jeśli to możliwe, tymczasowego schronienia. Z dostępnych publicznie informacji, w tym także z komunikatów przekazywanych przez Straż Graniczną wynika, że żaden z powyższych środków nie został wykonany – strona polska nie udzieliła skarżącym pomocy żadnego rodzaju, utrzymując, że znajdują się oni pod jurysdykcją białoruską, i że w związku z tym polskie służby nie mogą podjąć w stosunku do nich żadnych działań. Ponadto RPO podkreślił, że ETPC zakomunikował polskiemu rządowi skargę w sprawie R.A. i inni przeciwko Polsce (nr 42120/21), dotyczącą grupy cudzoziemców z Usnarza Górnego. Trybunał zobowiązał Polskę do umożliwienia pełnomocnikom cudzoziemców bezpośredniego kontaktu ze skarżącymi – poprzez dopuszczenie prawników do nich, jeśli przebywają oni na terytorium RP, albo poprzez wpuszczenie ich do strefy granicznej w pobliżu miejsca pobytu cudzoziemców, jeśli ci znajdują się poza granicą Polski. Ponadto ETPC nakazał, aby w przypadku, gdy cudzoziemcy są już na terytorium RP, nie byli odsyłani z powrotem na Białoruś.*

W wyroku z 3 kwietnia 2023 roku sąd uznał Maślaka za winnego, ale warunkowo umorzył postępowanie na rok, zobowiązując go do wpłaty 3 000 zł na Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym i 200 zł kosztów sądowych. W uzasadnieniu sąd wskazał, że nie było wątpliwości co do autorstwa wpisu i jego treści. Podkreślono,

że Twitter jest środkiem masowego komunikowania, a wpis – ze względu na zasięg – miał wysoki oddźwięk społeczny. Sąd odrzucił kwalifikację z art. 226 k.k., ponieważ Maślaka nie było na miejscu zdarzeń i nie kierował słów bezpośrednio do funkcjonariuszy, lecz do opinii publicznej. Uznano jednak, że wpis wypełnił znamiona art. 212 k.k., gdyż pomówił wyodrębnioną grupę strażników pełniących służbę na granicy o działania poniżające ich w opinii publicznej i narażające na utratę zaufania. W uzasadnieniu do wyroku sąd stwierdził: *Koniecznym jest jednak wyraźne podkreślenie, że wydarzenia te miały miejsce na terenie Białorusi i tam właśnie przebywali cudzoziemcy i za los tych osób odpowiadało państwo, które zaprosiło ich na swoje terytorium - czyli Białoruś. Pamiętać też trzeba, że również na terenie Białorusi cudzoziemcy mogli starać się o objęcie ich ochroną międzynarodową, czy to przez Republikę Białoruś, czy Polskę, składając stosowne oświadczenia w jednej z placówek dyplomatycznych Polski na terenie Białorusi.*

Sąd uznał, że porównanie funkcjonariuszy Straży Granicznej do SS w oczywisty sposób przekroczyło granice dozwolonej krytyki, mieszcząc się w penalizowanym zniesławieniu. Zwrócono uwagę, że strażnicy wykonywali swoje obowiązki zgodnie z prawem. Zdaniem sądu brak było podstaw do twierdzeń, że życie czy zdrowie migrantów było zagrożone.

Jednocześnie sąd podkreślił, że czyn miał charakter jednorazowy i incydentalny, Maślak nie był wcześniej karany, a jego dotychczasowe życie i warunki osobiste pozwalają na pozytywną prognozę kryminologiczną. Dlatego zdecydowano się na warunkowe umorzenie zamiast kary. Sąd zaznaczył, że świadczenie pieniężne ma wzmocnić u oskarżonego świadomość bezprawności czynu i skłonić go do korzystania w przyszłości z form krytyki pozbawionych cech zniesławiających.

Sąd Okręgowy w Białymstoku 7 marca 2024 roku utrzymał wyrok sądu niższej instancji w mocy. 27 czerwca 2024 roku obrońca Piotra Maślaka skierował do Prokuratora Generalnego prof. Adama Bodnara oraz Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka prośbę o wniesienie kasacji od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku.

Wyrok zapadły w sprawie Piotra Maślaka budzi wątpliwości w świetle linii orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącej art. 10

Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W swoich wyrokach ETPC wielokrotnie podkreślał, że granice dopuszczalnej krytyki wobec władz i funkcjonariuszy publicznych są szersze niż wobec osób prywatnych (m.in. *Lingens p. Austrii*, *Castells p. Hiszpanii*). Ostra krytyka powinna być tolerowana, jeśli dotyczy funkcji publicznej. Co więcej, w sprawie *Handyside p. Zjednoczonemu Królestwu* (1976) ETPC stwierdził, że wolność wypowiedzi dotyczy nie tylko informacji i poglądów odbieranych pozytywnie lub uznawanych za nieszkodliwe, lecz także tych, które mogą „obrażać, szokować lub niepokoić” państwo lub część społeczeństwa – ponieważ takie są wymagania pluralizmu, tolerancji i otwartości, bez których nie ma „społeczeństwa demokratycznego”. ETPC przyznał państwu pewien zakres swobody oceny („margin of appreciation”) przy stosowaniu ograniczeń, zwłaszcza w kwestiach moralności, ale podkreślił, że wszelkie ingerencje muszą być konieczne i proporcjonalne.

Trybunał akcentuje, że wypowiedzi w ważnej debacie publicznej korzystają z szerokiej ochrony (*Handyside p. UK*, *Thorgeir Thorgeirson p. Islandii*). Ponadto ETPC konsekwentnie rozróżnia fakty od ocen wartościujących – te drugie mają znacznie większy zakres ochrony i nie podlegają wymogowi „prawdziwości”, jeśli są oparte na wystarczającej podstawie faktycznej (*Lingens*). Należy również podkreślić, że ETPC krytykuje stosowanie prawa karnego w sprawach o zniestawienie, wskazując, że już sam fakt prowadzenia postępowania karnego może wywołać efekt mrozący (*chilling effect*) dla debaty publicznej (*Cumpănă i Mazăre p. Rumunii*). Nawet jeśli kara nie kończy się więzieniem, samo uznanie winy i warunkowe umorzenie plus obowiązek zapłaty świadczenia może być uznane za nieproporcjonalną ingerencję w wolność słowa.

Prof. Wojciech Sadurski

Profesor Wojciech Sadurski, konstytucjonalista z Uniwersytetu w Sydney, stał się w ostatnich latach jednym z najbardziej rozpoznawalnych obrońców demokracji i krytyków ataków na praworządność ze strony rządu Prawa i Sprawiedliwości (PiS). Jego działalność publicystyczna (w *Gazecie Wyborczej*), ale także za pośrednictwem mediów społecznościowych, doprowadziła do szeregu

procesów sądowych, które są powszechnie analizowane jako klasyczne przykłady strategicznych pozwów przeciwko partycypacji publicznej. W obronie prof. Sadurskiego został opublikowany list otwarty podpisany przez wiodących międzynarodowych akademików w dziedzinie prawa¹⁰²³.

Pierwsza z głośnych spraw dotyczyła wpisu prof. Sadurskiego na Twitterze z listopada 2018 roku, w którym określił PiS mianem „zorganizowanej grupy przestępczej” (sygn. akt II C 21/19, V ACa 417/20)¹⁰²⁴. Partia PiS uznała ją za naruszenie swoich dóbr osobistych¹⁰²⁵ i wytoczyła przeciwko profesorowi powództwo cywilne. Domagała się m.in. przeprosin na Twitterze i wpłaty 20 tys. zł na rzecz hospicjum Towarzystwo Przyjaciół Chorych w Białymstoku. Sprawa toczyła się przez kilka lat, angażując sądy obu instancji oraz Sąd Najwyższy. Zarówno Sąd Okręgowy, jak i Apelacyjny w Warszawie oddaliły powództwo, uznając, że wpis mieścił się w granicach dopuszczalnej krytyki. Jak w uzasadnieniu podkreślił Sąd Okręgowy w Warszawie II Wydział Cywilny, *Wolność wyrażania opinii stanowi jedną z fundamentalnych zasad społeczeństwa demokratycznego oraz warunek rozwoju i samorealizacji każdego człowieka. Z zastrzeżeniem art. 10 ust. 2 Konwencji, zasada ta ma zastosowanie nie tylko do „informacji” lub „idei”, które są przyjmowane przychylnie lub uważane za nieszkodliwe bądź obojętne, lecz również do tych, które obrażają, szokują i niepokoją. Tego bowiem wymaga pluralizm, tolerancja i otwartość myślenia, bez których społeczeństwo demokratyczne nie istnieje*¹⁰²⁶. W styczniu 2022 roku Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia kasacji PiS, co ostatecznie zakończyło postępowanie na korzyść prof. Sadurskiego. Sprawa ta stała się symbolem instrumentalizacji prawa cywilnego przez partię rządzącą wobec krytyków, wskazując na próbę wykorzystania

¹⁰²³ G. de Búrca, J. Morijn, *Open Letter in Support of Professor Wojciech Sadurski*, *VerfBlog*, 2019/5/06, <https://verfassungsblog.de/open-letter-in-support-of-professor-wojciech-sadurski/> [dostęp: 30.10.2025].

¹⁰²⁴ Pełna treść wpisu: *Jesli ktos mial jeszcze jakies watpliwosci, to po ustawce z ostatnich 2 dni powinno byc jasne: zaden przyzwoity czlowiek nie powinien isc w parady obroncow bialej rasy, ktorzy na chwile schowali swe falangi i swastyki, w zmowie ze zorganizowana grupa przestepcza PiS.* (pisownia oryginalna), zamieszczony na serwisie X (dawniej Twitter) 10 listopada 2018 r. o godz. 20:30; <https://x.com/WojSadurski/status/1061340280786468865>

¹⁰²⁵ Na podstawie art. 23 i 24 § 1 k.c.

¹⁰²⁶ Sygn. akt II C 21/19.

mechanizmów ochrony dóbr osobistych w celu tłumienia ostrych ocen politycznych.

Znaczące są także sprawy wytoczone prof. Sadurskiemu przez Telewizję Polską (TVP), instytucję kontrolowaną przez ówczesny obóz rządzący. W styczniu 2019 roku, po zamordowaniu prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, profesor opublikował tweet, w którym obarczył TVP współodpowiedzialnością za atmosferę nienawiści wobec polityka i nazwał ją „Goebbelsowskimi mediami”¹⁰²⁷. W efekcie nadawca publiczny zdecydował się na podjęcie równoległych kroków prawnych – zarówno na drodze cywilnej (na podstawie 23 i 24 k.c.), jak i karnej. W ramach powództwa cywilnego (Sąd Okręgowy w Warszawie XXIV Wydział Cywilny, sygn. akt XXIV C 1717/20, Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny, sygn. akt I ACa 1941/22) domagano się od profesora przeprosin i wpłaty 20 000 zł na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Równocześnie TVP wniosła przeciwko niemu prywatny akt oskarżenia z art. 212§2 kk. Sprawa karna miała szczególnie poważny wymiar, gdyż w razie skazania groziła profesorowi kara do roku pozbawienia wolności.

W marcu 2019 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa umorzył sprawę, uznając, że wypowiedź prof. Wojciecha Sadurskiego nie była skierowana bezpośrednio przeciwko TVP, lecz stanowiła komentarz publicystyczny, a więc nie spełniała przesłanek czynu zabronionego. Telewizja Polska wniosła jednak zażalenie, które zostało uwzględnione i sprawa ponownie trafiła do sądu rejonowego. 5 marca 2021 roku Sąd Rejonowy Warszawa-Mokotów uniewinnił Sadurskiego w procesie o zniesławienie wytoczonym przez TVP. Finalnie, TVP złożyła od wyroku kasację do Sądu Najwyższego, który oddalił ją w grudniu 2022 roku.

Sprawa cywilna także zakończyła się korzystnie dla prof. Sadurskiego. Sąd I instancji uznał, że wypowiedzi Sadurskiego, jakkolwiek ostre i retorycznie przesadne, były dopuszczalną formą krytyki, szczególnie w kontekście debaty o

¹⁰²⁷ Pełen wpis: *Po tym, jak zaszczyty przez rządowe media polityk został zamordowany, żaden demokrat, żaden polityk opozycyjny, nie powinien przekroczyć progu Gebelsowskich mediów. Niech się kiszą we własnym sosie: nieudaczników, arystów i tow. Marka Króla, jak bojkot TV przez artystów po 1981* (pisownia oryginalna), opublikowany dn. 17 stycznia 2019 o godz. 2:53 na portalu X (dawniej Twitter); <https://x.com/WojSadurski/status/1085716677038268416> [dostęp: 30.10.2025].

przyczynach tragicznej śmierci prezydenta Adamowicza. W orzeczeniu podkreślono, że granice wolności słowa są w przypadku tego typu wypowiedzi szerokie i powołał się przy tym na bogate orzecznictwo ETPC. Zastosowanie środków prawnych do ograniczania takich wypowiedzi stanowi ingerencję w art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Sąd Apelacyjny w marcu 2024 roku prawomocnie umorzył sprawę.

Sprawy Sadurskiego pokazują mechanizm typowy dla SLAPP: silny podmiot lub kontrolowana przez władzę instytucja wykorzystuje dostępne instrumenty prawa cywilnego i karnego, by zastraszyć krytyka-autorytet prawny, zmusić go do ponoszenia wysokich kosztów finansowych i psychicznych związanych z wieloletnim procesem, a także by zademonstrować innym potencjalnym krytykom, że podobne wypowiedzi mogą się skończyć pozwami i sprawami karnymi. W tym sensie nie chodzi jedynie o samego profesora, ale o szerszy efekt mrozący wobec środowiska akademickiego, medialnego i obywatelskiego.

Długotrwałość i wieloinstancyjność postępowań to kolejna cecha tych spraw. Zarówno pozew PiS, jak i sprawy TVP były prowadzone przez kilka lat, angażując wszystkie instancje, aż po Sąd Najwyższy. Nawet jeśli finał okazywał się korzystny dla profesora, sam proces był formą represji: wymagał znacznych nakładów czasu, energii, a także wsparcia prawnego i finansowego. Ten aspekt sprawy wpisuje się w międzynarodowe rozumienie SLAPP jako nadużycia prawa procesowego dla celów politycznych i zastraszających.

Przypadek Sadurskiego wywołał szeroki rezonans międzynarodowy. Był wielokrotnie przywoływany przez raporty organizacji pozarządowych, czy w debatach akademickich. Stał się dowodem, że również w Polsce, w państwie członkowskim UE, władza polityczna sięga po taktyki typowe dla systemów autorytarnych: zamiast prowadzić spór w debacie publicznej, próbuje go przenieść na salę sądową i wykorzystać asymetrię środków między instytucją a jednostką.

W rezultacie sprawy Wojciecha Sadurskiego można uznać za modelowe przykłady SLAPP w latach 2015-2023: łączą one elementy politycznej motywacji, asymetrii sił, nadmiernej dolegliwości dla jednostki, a ich celem nie jest wygrana procesowa, lecz odstraszanie od udziału w debacie publicznej. Finalnie wyroki sądów pokazały odporność części polskiego sądownictwa na naciski polityczne.

Jednocześnie uświadomiły skalę ryzyka, z jakim mierzą się krytycy rządzących w Polsce – i jak istotna jest rola mechanizmów ochrony przed nadużywaniem prawa procesowego jako narzędzia tłumienia wolności słowa.

Wnioski i zalecenia końcowe

Niniejsza ekspertyza wykazała, że w latach 2015-2023 zjawisko SLAPP wobec niezależnych mediów w Polsce przybrało znaczącą skalę wraz z pogorszeniem stanu praworządności. Choć trudno ustalić pełną liczbę takich postępowań, dane z monitoringu wskazują na setki przypadków. Przykładowo redakcja *Gazety Wyborczej* ocenia, że była stroną ponad 150 postępowań (cywilnych i karnych) o charakterze SLAPP, portal *OKO.press* przekazał akta dwóch takich spraw, a wydawca *Newsweeka* (Ringier Axel Springer Polska) zmagał się z niemal 351 podobnymi pozwami w ciągu kilku lat. Te dane wpisują się w szerszą tendencję spadku pozycji Polski w światowych rankingach wolności prasy (z 18. miejsca w 2015 r. na 57. w 2023 roku) spowodowaną m.in. działaniami władz wymierzonymi w media. SLAPP-y stały się jednym z instrumentów wykorzystywanych do wywierania presji na niezależne media w tym okresie.

Postępowania SLAPP przeciwko mediom przyjmowały w polskim kontekście zróżnicowane formy. Nadużywane bywały także przepisy *Prawa prasowego* – zwłaszcza instytucja sprostowania, wykorzystywana instrumentalnie do wywierania nacisku na redakcje; a także pozwy cywilne o ochronę dóbr osobistych (art. 23 i 24 k.c.), nierzadko połączone z wnioskami o zabezpieczenie roszczeń. Równolegle sięgano po postępowania karne o zniesławienie z art. 212 k.k., inicjowane jako prywatne akty oskarżenia przeciw dziennikarzom. Często ta sama osoba lub instytucja podejmowała wiele równoległych działań prawnych wobec tej samej publikacji. Tego rodzaju multiplikacja pozwów i *forum shopping* (wybór „dogodnego” sądu) stała się typową cechą polskich SLAPP-ów.

Aktorami inicjującymi postępowania SLAPP były w Polsce zarówno osoby prywatne (np. kierownictwo spółek), jak i politycy oraz podmioty instytucjonalne. Szczególnie niepokojące jest zaangażowanie instytucji państwowych i spółek

skarbu państwa jako powodów – w Polsce tego typu podmioty (utrzymywane z funduszy publicznych) pozywały media i dziennikarzy wielokrotnie.

Warto podkreślić, że w analizowanym okresie najwięcej spraw SLAPP wymierzono w media krytyczne wobec władzy, takie jak wspomniane: *Gazeta Wyborcza*, *Newsweek* czy OKO.press, oraz w dziennikarzy śledczych ujawniających nadużycia (np. reporterów tygodnika *Polityka* czy Tomasza Piątka opisującego rosyjskie wpływy w świecie polityki, czy biznesu w *Gazecie Wyborczej* i innych mediach). Głośnym echem odbiły się także procesy wobec prof. Wojciecha Sadurskiego, który krytykował rządzących (pозwy ze strony partii rządzącej i mediów publicznych).

Przedstawione przypadki dowodzą, że celem SLAPP-ów nie jest rzeczywiste uzyskanie ochrony dobrego imienia w obiektywnie uzasadnionych sytuacjach, lecz uciszenie krytycznego głosu, zastraszenie i obciążenie pozwanych kosztami oraz wysiłkiem. Nawet jeśli ostatecznie większość takich pozwów zostaje przegrana przez inicjujących (liczne postępowania kończyły się oddaleniem roszczeń przez sądy), to sam proces, trwający nierzadko latami, spełnia zamierzony skutek mrozący. Dziennikarze i redakcje muszą angażować czas i środki finansowe na obronę, co ogranicza ich możliwości prowadzenia dalszych śledztw i może skłaniać innych do autocenzury. Same żądania finansowe, czasem kilkuset tysięcy złotych zadośćuczynienia, stanowiły poważne zagrożenie dla finansów redakcji lub reporterów (zwłaszcza niezależnych), nawet jeśli ostatecznie zasądzone kwoty były niższe. Sam wysoki pozew działa odstraszająco na potencjalnych krytyków, co było cynicznie wykorzystywane przez powodów. Co więcej, przewaga finansowa i organizacyjna po stronie pozywających (często dużych instytucji dysponujących sztabem prawników) tworzy asymetrię procesową, która utrudnia dziennikarzom skuteczną obronę swoich racji.

Podsumowując, skala i konsekwencje SLAPP-ów wobec polskich mediów w badanym okresie są alarmujące. Postępowania te stały się narzędziem wywierania nacisku na niezależne dziennikarstwo, a ich masowość i różnorodność form obnażyły liczne luki systemowe: od braku szybkich mechanizmów oddalania oczywiście bezzasadnych pozwów, przez możliwość pozywania przez organy władzy publicznej, po niewystarczającą świadomość sędziów co do specyfiki tych

spraw. Zjawisko to ujawniło potrzebę dostosowania polskiego prawa do europejskich standardów ochrony debaty publicznej, tym bardziej że Unia Europejska przyjęła w 2024 roku dyrektywę anty-SLAPP zobowiązującą państwa członkowskie do wprowadzenia określonych mechanizmów ochronnych. Poniżej przedstawione zostają rekomendacje, mające na celu przeciwdziałanie nadużyciom prawa w opisywanym zakresie.

Zalecenia

Na podstawie analizy mechanizmów spraw SLAPP w wybranym okresie zaleca się:

- 1) Pilne wdrożenie standardów anty-SLAPP do polskiego prawa. Rekomenduje się jak najszybsze wdrożenie przyjętej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 w sprawie ochrony osób angażujących się w debatę publiczną przed bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi (tzw. dyrektywa anty-SLAPP) – i to nie tylko w minimalnym wymaganym zakresie, lecz także w odniesieniu do spraw czysto krajowych (nieobjętych „elementem transgranicznym”). Ustawodawca powinien kierować się zaleceniami Komisji Europejskiej¹⁰²⁸ oraz Rady Europy¹⁰²⁹. Pomocne mogą również okazać się rekomendacje przygotowane przez polską grupę anty-SLAPP, takie jak *Propozycje zmian prawnych w celu wdrożenia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi*

¹⁰²⁸ ZALECENIE KOMISJI (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 r. w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”)

¹⁰²⁹ Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs).

nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej” tzw. SLAPP)¹⁰³⁰.

- 2) Rekomenduje się dokonanie przeglądu i korekty przepisów regulujących tryb sprostowania prasowego, tak aby uniemożliwić ich wykorzystywanie w sposób sprzeczny z celem.
- 3) Mając na uwadze wyjątkowo szkodliwy wpływ art. 212 kodeksu karnego na wolność prasy, zaleca się podjęcie prac nad zniesieniem odpowiedzialności karnej za zniestawienie. Utrzymywanie możliwości karania dziennikarzy (włącznie z sankcją pozbawienia wolności) za publikacje prasowe ma efekt mrozący i bywa nadużywane jako forma odwetu. Postulat depenalizacji zniestawienia jest od lat podnoszony przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz organizacje pozarządowe broniące wolności słowa. W miejsce art. 212 k.k. wystarczające są cywilnoprawne środki ochrony renomy. Alternatywnie, jeśli całkowite uchylenie przepisu nie byłoby w danym momencie politycznie osiągalne, należy przynajmniej ograniczyć jego zakres (np. wyłączyć możliwość ścigania krytyki dotyczącej działań osób pełniących funkcje publiczne) oraz zlikwidować karę pozbawienia wolności, pozostawiając co najwyżej grzywnę jako sankcję nadzwyczajną.
- 4) Polska powinna dostosować swoje prawo do standardu wynikającego z orzecznictwa ETPC (sprawa *OOO Memo przeciwko Rosji* 2021) – tj. wprowadzić ograniczenie zdolności instytucji publicznych do pozywania w sprawach o ochronę dóbr osobistych. Organy władzy państwowej, jednostki administracji rządowej, czy spółki skarbu państwa wykonujące zadania publiczne nie powinny móc dochodzić roszczeń za rzekome naruszenie „dobrego imienia”, gdyż stanowi to obejście zasady, że w demokracji władza podlega krytyce. Zaleca się odpowiednią nowelizację k.c. lub wprowadzenie szczególnego przepisu

¹⁰³⁰ P. Milewska, E. Śliwiński, Z. Nowicka, K. Siemaszko, *Propozycje zmian prawnych w celu wdrożenia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej” tzw. SLAPP)*, wrzesień 2024 r., Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dokument powstał przy konsultacji z ARTICLE 19 oraz Siecią Obywatelską Watchdog Polska).

wyłączającego możliwość dochodzenia ochrony dóbr osobistych przez podmioty realizujące zadania władzy publicznej (ewentualnie dopuszczającego to jedynie w ściśle określonych, wyjątkowych sytuacjach).

- 5) Zanim wprowadzone zostanie stosowne prawo anty-SLAPP ważne jest, aby stosowane były już istniejące narzędzia. Jak zauważa raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, istotnym problemem systemowym jest fakt, że obecne prawo tylko częściowo chroni pozwanych przed SLAPP¹⁰³¹. Zgodnie z art. 5 kodeksu cywilnego nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Natomiast kodeks karny przewiduje możliwość umorzenia postępowania, gdy brak znamion czynu zabronionego lub gdy społeczna szkodliwość czynu jest znikoma. Ponadto, sądy powinny korzystać z bogatego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, gdy decydują o sprawach dotyczących mediów i dziennikarzy.
- 6) Koniecznym jest wprowadzenie odpowiednich rozwiązań do kodeksów etyki adwokackiej oraz radcowskiej, przewidujących odpowiedzialność zawodową za prowadzenie spraw typu SLAPP. Wzór mogą tu stanowić rozwiązania i propozycje brytyjskie¹⁰³².

Epilog

Poniżej omówiono kilka przykładowych spraw przeciwko dziennikarzom lokalnym.

¹⁰³¹ P. Milewska, Z. Nowicka, K. Siemaszko, *Raport "SLAPP. Strategiczne działania prawne zmierzające do stłumienia debaty publicznej – wybrane elementy praktyki i orzecznictwa polskich sądów w sprawach dziennikarskich*, kwiecień 2024, Helsińska Fundacja Praw Człowieka.

¹⁰³² Solicitors Regulation Authority, *Warning notice*, 31 maja 2024 r., <https://www.sra.org.uk/solicitors/guidance/slapps-warning-notice/> [dostęp: 28.11.2025].

Rafał Remont

W 2017 roku Rafał Remont (wówczas dziennikarz lokalnego „Obserwatora Nadodrzańskiego”) skierował do biura prasowego Polskiej Grupy Energetycznej S.A. (PGE) dwa e-maile z prośbą o stanowisko w sprawie łączenia przez burmistrza Gryfina, Mieczysława Sawaryna, funkcji burmistrza Gryfina oraz członka rady nadzorczej spółki energetycznej (PGE) współpracującej z tą gminą. Celem było ustalenie, czy dochodzi do konfliktu interesów.

W odpowiedzi na te działania burmistrz wniósł przeciwko Rafałowi Remontowi prywatny akt oskarżenia, zarzucając mu zniestawienie (art. 212 kk). Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w wyroku z dnia 11 grudnia 2019 roku uznał dziennikarza winnym tego, że w dniu 21 lutego 2017 roku w wiadomości e-mail, kierowanej do Biura Prasowego Polskiego Górnictwa i Energetyki S.A., pomówił Mieczysława Sawaryna o takie postępowanie, które może narazić go na utratę zaufania potrzebnego dla jego stanowiska poprzez użycie wobec niego słów: *od dawna w Gryfinie burmistrzowi zarzuca się działanie na szkodę gminy w związku z porozumieniami podatkowymi pomiędzy spółką a gminą*” oraz *„burmistrz odstąpił od roszczeń związanych z odszkodowaniem za nieterminowe położenie ciepłociągu w ulicy Łużyckiej w Gryfinie. Tym samym naraził Gminę na spore straty finansowe, coraz częściej mówi się o tym, że nie da się łączyć funkcji członka Rady Nadzorczej z funkcją burmistrza, bo albo się działa na szkodę PGE, albo na szkodę gminy – nie da się grać na dwa fronty*. Sąd ten wymierzył mu na podstawie art. 212 § 1 k.k. karę grzywny¹⁰³³.

Dziennikarz zaskarżył ten wyrok apelacją z dnia 16 stycznia 2020 roku, w której wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w części go skazującej poprzez uniewinnienie od zarzucanego czynu, ewentualnie o uchylenie go i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd I instancji¹⁰³⁴.

Sąd II instancji – Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 7 grudnia 2020 r. uznał dziennikarza winnym za sprawcę zarzucanego czynu z art. 212 § 1 k.k.,

¹⁰³³ Informacje uzyskane przez Komisję z pozyskanych akt postępowania przed Sądem Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (sygn. akt: V K 214/17).

¹⁰³⁴ Informacje uzyskane przez Komisję z pozyskanych akt postępowania przed Sądem Okręgowym w Szczecinie (sygn. akt: IV Ka 275/20).

zdecydował jednak o warunkowym umorzeniu postępowania w tym zakresie na okres próby 1 roku. Sąd ten dodatkowo zobowiązał oskarżonego do przeproszenia pokrzywdzonego oraz pokrycia kosztów procesu na rzecz oskarżyciela posiłkowego¹⁰³⁵.

Kasację z dnia 19 sierpnia 2022 r. na korzyść Remonta wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości i utrzymanego nim w części w mocy wyroku Sądu Rejonowego Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie oraz uniewinnienie oskarżonego Rafała Remonta od popełnienia zarzucanych mu czynów. W treści uzasadnienia kasacji RPO wskazał m.in. na nieproporcjonalność reakcji organów wymiaru sprawiedliwości wobec zachowania dziennikarza. RPO podkreślał, że Remont przedstawiał w pytaniach jedynie obiegowe opinie funkcjonujące w lokalnej debacie i miał na celu ich zweryfikowanie — co jest nieodłącznym elementem pracy prasy. Wskazywał również, że granice dopuszczalnej krytyki wobec osób pełniących funkcje publiczne są szersze, a zbyt „nadgorliwa” ochrona dobrego imienia polityków prowadziłaby do ograniczenia prawa obywateli do informacji i jawności życia publicznego. Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił także, że (...) *orzeczenie Sądu II instancji było jednoznaczne z „ingerencją” w prawo oskarżonego do wolności wyrażania opinii, zagwarantowane przez art. 10 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności...* oraz, że (...) *granice dopuszczalnej krytyki w odniesieniu do polityków jako takich są większe niż w odniesieniu do osób prywatnych: w odróżnieniu od tych drugich, politycy wystawiają się w nieunikniony sposób i świadomie na możliwość dokładnego badania ich wypowiedzi i działań przez dziennikarzy i opinię publiczną, w rezultacie muszą oni okazać dużo większą tolerancję*¹⁰³⁶.

Wyrokiem z dnia 9 maja 2023 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok sądu II instancji w całości, a także wyrok sądu I instancji w zakresie rozstrzygnięć zawartych w pkt

¹⁰³⁵ *Op. cit.*

¹⁰³⁶ Informacje uzyskane przez Komisję z akt postępowania przed Sądem Najwyższym (sygn. akt: III KK 433/22).

II, II i IV wyroku – uniewinniając go od popełnienia przypisanego czynu z art. 212 § 1 k.k.¹⁰³⁷

W uzasadnieniu Sąd Najwyższy krytycznie ocenił wcześniejsze orzeczenia, zwracając uwagę na nieproporcjonalność reakcji sądów na zachowanie dziennikarza podejmującego temat nie wykreowany przez siebie, lecz wynikający z działań burmistrza, podkreślając, że *z punktu widzenia istoty społeczeństwa demokratycznego, w którym wolność wypowiedzi ma charakter fundamentalny, bezwzględne egzekwowanie ochrony interesów jednostki, wynikającej z art. 212 § 1 k.k. oraz uznanie, że osoby pomawiane mają absolutne i niepodlegające ograniczeniom prawo do ochrony ze strony państwa, które ma reagować na pomówienia za pomocą prawa karnego, byłoby niezasadne*. SN podkreślił również realne ograniczenia lokalnych dziennikarzy – często amatorsko prowadzących portale oraz blogi i mających utrudniony dostęp do informacji publicznej. Sąd zwrócił też uwagę, że stopień społecznej szkodliwości czynu był znikomy, a burmistrz mógł samodzielnie wyjaśnić sprawę, z czego jednak nie skorzystał¹⁰³⁸.

Zdarzenie dotyczące Rafała Remonta stało się przedmiotem szerokiej krytyki organizacji pozarządowych, które wskazywały je jako jaskrawy przykład naruszenia standardów wolności wypowiedzi oraz niedopuszczalnej ingerencji w wykonywanie niezależnej działalności.

Trzebnica, art. 212 k.k., siostra premiera Mateusza Morawieckiego

Innym z przykładów działań o charakterze uwidaczniającym cechy postępowań typu SLAPP, podejmowanych wobec lokalnych dziennikarzy – Marcina Rybaka i Daniela Długosza, poruszających tematykę potencjalnych nadużyć w organach administracji publicznej, było postępowanie dotyczące autorów publikacji opisujących kontekst funkcjonowania Prokuratury w sprawie związanej z nieprawidłowościami w Urzędzie Miejskim w Trzebnicy. W materiale tym przywołano również wątek relacji łączących przedstawicieli władz samorządowych z politykami partii rządzącej Prawo i Sprawiedliwość oraz kwestie

¹⁰³⁷ *Op. cit.*

¹⁰³⁸ *Op. cit.*

kadrowe obejmujące zatrudnienie w urzędzie Anny Morawieckiej – siostry ówczesnego premiera Mateusza Morawieckiego.

W numerze tygodnika „Nowa Gazeta Trzebnicka” z 6-12 października 2022 r. (Nr 40/1349) na stronie tytułowej ukazał się nagłówek *Siostra premiera, burmistrz i... prokuratura*, opatrzonego podtytułem wskazującym na okoliczności działań organów ścigania w prowadzonym postępowaniu. Autorzy tekstu podejmowali tam analizę zależności pomiędzy burmistrzem Trzebnicy a przedstawicielami centralnych struktur politycznych, co, w ich ocenie, mogło stanowić tło dla decyzji procesowych, podejmowanych w ramach wieloletniego śledztwa. Wskazywali oni między innymi, że w ostatniej chwili prowadzonego od czterech lat śledztwa Prokuratura Regionalna miała zablokować postawienie zarzutów, by chwilę później przenieść śledztwo z Wrocławia do Opola. Przywołano również informacje dotyczące zatrudnienia Anny Morawieckiej w miejscowym urzędzie¹⁰³⁹.

W dniu 20 października 2022 r. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia wpłynął prywatny akt oskarżenia autorstwa Anny Morawieckiej, w którym zarzuciła dziennikarzom – Danielowi Długoszowi i Marcinowi Rybakowi – dopuszczenie się czynu z art. 212 § 1 i 2 k.k. w związku z publikacją materiału prasowego. Zarzut dotyczył rzekomego pomówienia o takie postępowanie, które mogłoby narazić pokrzywdzoną na utratę społecznej reputacji i dobrego imienia¹⁰⁴⁰.

W dniu 18 stycznia 2023 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu, II Wydział Karny postanowił umorzyć postępowanie w sprawie.¹⁰⁴¹

W ocenie Sądu nie było wątpliwości, że czyn objęty prywatnym aktem oskarżenia nie spełnia znamion czynu zabronionego, co podkreślił w uzasadnieniu postanowienia. Wskazał on, że [...] z tytułu i podtytułu *en bloc* nie wynika, jakoby

¹⁰³⁹ M. Rybak, D. Długosz, „Nowa Gazeta Trzebnicka”, *Prokurator chciał stawiać zarzuty propisowskiemu burmistrzowi, który zatrudnił siostrę Morawieckiego. Sprawę mu odebrano, zatrzymanie zablokowano*, wroclaw.wyborcza.pl, 30 września 2022, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,28965047,prokurator-chcial-stawiac-zarzuty-burmistrzowi-zwiazanemu-z.html> [dostęp: 27.11.2025].

¹⁰⁴⁰ Informacje uzyskane z pozyskanych przez Komisję akt postępowania przed Sądem Rejonowym dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu (sygn. akt: II K 572/22) oraz Sądem Okręgowym we Wrocławiu (sygn. akt: IV Kz 108/23).

¹⁰⁴¹ *Op. cit.*

to oskarżycielka miała mieć wpływ na decyzje organów ścigania. Akcent został raczej położony na pracę prokuratury. Treści o charakterze zniestrzawiającym podlegają ocenie obiektywnej. Wymagają one stwierdzenia, czy w świetle ocen społecznych ma miejsce zarzut zniestrzawiający. Nie jest więc wystarczający subiektywny odbiór podmiotu pomawianego¹⁰⁴².

Sąd dodał również, że Jeżeli osoba zainteresowana uzna, że podawana informacja jest nieścisła lub nieprawdziwa może skorzystać z instytucji sprostowania opisanej w art. 31a prawa prasowego we wskazanym tamże terminie, a w przypadku odmowy sprostowania uruchomić powództwo o opublikowanie sprostowania, o którym mowa w art. 39 cyt. ustawy, wskazując na zbyt daleko idącą ścieżkę karnoprawną, której wyboru dokonała Anna Morawiecka¹⁰⁴³.

Od postanowienia Sądu Rejonowego odwołał się przedstawiciel Anny Morawieckiej, ale środek odwoławczy złożony przez pełnomocnika oskarżycielki nie doprowadził do zmiany rozstrzygnięcia. 12 kwietnia 2023 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu, orzekając prawomocnie, utrzymał w mocy umorzenie postępowania wynikającego z prywatnego aktu oskarżenia z powodu braku wystąpienia znamion czynu zabronionego¹⁰⁴⁴.

Sprawa prywatnego aktu oskarżenia wniesionego przez Annę Morawiecką przeciwko dziennikarzom Gazety Wyborczej i Nowej Gazety Trzebnickiej pokazuje, jak narzędzia prawa karnego, w szczególności art. 212 k.k., mogą być wykorzystywane w sposób wywołujący efekt mrozący wobec mediów zajmujących się tematyką funkcjonowania władzy oraz relacji personalno-politycznych w administracji publicznej. Postępowanie to, choć zakończone prawomocnym umorzeniem, unaocznia, że sama jego inicjacja przez osobę powiązaną z lokalnymi strukturami władzy może oddziaływać na wolność informowania o sprawach publicznych, zwłaszcza w kontekście kontroli społecznej nad działaniami prokuratury i samorządu.

¹⁰⁴² *Op. cit.*

¹⁰⁴³ *Op. cit.*

¹⁰⁴⁴ *Op. cit.*

Wobec niezależnych dziennikarzy lokalnych redakcji w latach rządów Zjednoczonej Prawicy również były wytaczane powództwa o charakterze SLAPP, wykorzystywane jako narzędzie tłumienia krytyki działań władzy, a także zniechęcania do formułowania krytycznych ocen w przyszłości.

Przykładem takiego postępowania¹⁰⁴⁵ było powództwo skierowane przeciwko dziennikarzowi Gazety Myszkowskiej i Kuriera Zawierciańskiego Jarosławowi Mazankowi przez partię Prawo i Sprawiedliwość.

Spór dotyczył publikacji w materiale prasowym *PiS próbuje odzyskać powiat. Próba odwołania Kępskiego w piątek* opublikowanego na łamach Gazety Myszkowskiej¹⁰⁴⁶, w której pozwany dziennikarz określił PiS jako „partię faszystowską”. Prawo i Sprawiedliwość, kierując sprawę do sądu twierdziło, że takie sformułowanie narusza jej dobre imię, wskazując jednocześnie na brak związku faktycznego między oceną dziennikarza a rzeczywistością.

Prawo i Sprawiedliwość żądało przeprosin na łamach pierwszej strony Gazety Myszkowskiej przez okres nieprzerwanie 7 dni.

W uzasadnieniu wniesionego pozwu PiS przekonywało, że określenie ich mianem „partii faszystowskiej” zrównuje działania partii ze *zbrodniami agresji, eksterminacją grup narodowych lub społecznych, tworzeniem gett lub obozów koncentracyjnych oraz mordowaniem swoich ofiar*¹⁰⁴⁷.

W odpowiedzi na pozew dziennikarz Jarosław Mazanek wniósł o oddalenie powództwa w całości, podnosząc, że jego wypowiedź stanowi opinię, która nie podlega ocenie w kategorii prawdy i fałszu. Pozwany twierdził przy tym, że była ona

¹⁰⁴⁵ M. Mamoń, *Centrala z Nowogrodzkiej pozwała do sądu dziennikarza i wydawcę „Gazety Myszkowskiej”. Bo porównał PiS do „partii faszystowskiej”*, [czestochowa.wyborcza.pl](https://czestochowa.wyborcza.pl/czestochowa/7,48725,30272602,centrala-z-nowogrodzkiej-pozwala-do-sadu-dziennikarza-i-wydawce.html), 7 października 2023, <https://czestochowa.wyborcza.pl/czestochowa/7,48725,30272602,centrala-z-nowogrodzkiej-pozwala-do-sadu-dziennikarza-i-wydawce.html> [dostęp: 26.11.2025].

¹⁰⁴⁶ Gazeta Myszkowska to lokalne pismo informacyjne ukazujące się na terenie powiatu myszkowskiego, prowadzone przez niezależną, niewielką redakcję. Gazeta zajmuje się tematami społecznymi, samorządowymi i interwencyjnymi, stanowiąc jedno z głównych mediów lokalnych w regionie. Dzięki niewielkiej skali działania pełni charakter typowego medium obywatelskiego, dokumentującego bieżące sprawy lokalnej wspólnoty.

¹⁰⁴⁷ Informacje uzyskane przez Komisję z pozyskanych akt postępowania (sygn. akt: XXIV C 487/23).

poparta publikacją książkową „Jak działa faszyzm”, a dokonana przez niego ocena została obszernie i klarownie uzasadniona.

Wyrokiem z dnia 1 lutego 2024 r. Sąd Okręgowy w Warszawie, XXIV Wydział Cywilny oddalił powództwo partii Prawo i Sprawiedliwość przeciwko Jarosławowi Mazankowi o ochronę dóbr osobistych, jednocześnie zasądzając od tej partii na rzecz pozwanego kwotę 737,00 zł z tytułu kosztów procesu wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty¹⁰⁴⁸.

Sąd przyznał rację Prawu i Sprawiedliwości w zakresie, w którym w jego ocenie nie ulegało wątpliwości istnienie dobra osobistego, jakim jest dobre imię osoby prawnej partii politycznej. Wskazał przy tym jednak, że, o ile dobra osobiste są prawem chronionym, o tyle konkurują o ochronę z *innymi prawami i wolnościami, zagwarantowanymi konstytucją*¹⁰⁴⁹.

Sąd nie podzielił stanowiska prezentowanego przez pełnomocnika PiS, który starał się przekonywać, że dziennikarz miał na celu zrównanie działań partii z ideologią nazizmu. W ocenie sądu nie można jednak utożsamiać określenia faszyzm automatycznie z pojęciem nazizmu, wskazując, że (...) *przeciętny odbiorca jest w stanie zrozumieć podstawowe różnice pomiędzy określeniem faszyzmem i nazyzmem, co pozostaje przedmiotem podstawy programowej na poziomie 8 klasy szkoły podstawowej, dodając, że Przeciętny odbiorca materiałów prasowych gazety lokalnej powinien mieć z pewnością również wiedzę o istnieniu różnych nurtów wskazanych kierunków politycznych. Sąd zwrócił przy tym uwagę na fakt, że nazizm to uważana w Niemczech radykalna, najbardziej skrajna odmiana faszyzmu...*¹⁰⁵⁰.

W konkluzji zapadłego wyroku Sąd podkreślił, że *powód jako podmiot publiczny prowadzący działalność polityczną poddawany jest stałym ocenom opinii publicznej, a granice dopuszczalnej krytyki opinii są szersze niż w przypadku osób, które nie prowadzą działalności publicznej, powołując się przy tym m.in. na*

¹⁰⁴⁸ *Op. cit.*

¹⁰⁴⁹ *Op. cit.*

¹⁰⁵⁰ *Op. cit.*

utrwalone w tym zakresie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁰⁵¹.

Wyrok nie jest prawomocny. W przedmiotowej sprawie apelację wniosła strona powodowa – Prawo i Sprawiedliwość. Sprawa oczekuje obecnie na rozpoznanie przez sąd drugiej instancji¹⁰⁵².

Opisany przykład dobrze ukazuje istotę postępowań typu SLAPP, które nie są w pierwszej kolejności nakierowane na rzeczywiste wygranie sprawy, lecz na zastraszenie i zgnębienie niezależnych recenzentów działań władzy. W omawianym przypadku celem stał się dziennikarz z lokalnego ośrodka medialnego, z natury rzeczy dysponującego mniejszymi zasobami i ochroną instytucjonalną niż ogólnopolskie czy zagraniczne koncerny, co jedynie uwypukla asymetrię sił w wytoczonym sporze oraz mechanizm presji charakterystyczny dla działań o znamionach SLAPP.

Opis spraw PiS p. Jarosław Mazanek, Gazeta Myszkowska oraz Trzebnica, art. 212 k.k., siostra premiera Mateusza Morawieckiego został przygotowany przez członków Komisji.

KONIEC EKSPERTYZY

¹⁰⁵¹ *Op. cit.*

¹⁰⁵² Informacje uzyskane przez Komisję od pełnomocnika pozwanego Jarosława Mazanka.

2.3. Skutki represji na podstawie rozmów z osobami pokrzywdzonymi i represjonowanymi

Wstęp

Komisja, realizując swoje zadania określone w zarządzeniu premiera RP, przeprowadziła szereg pogłębionych rozmów z aktywistkami, aktywistami, dziennikarzami oraz innymi osobami, które w latach 2015-2023 były obiektem działań podejmowanych przez policję, prokuraturę, sądy oraz media pozostające pod bezpośrednią lub pośrednią kontrolą ówczesnych władz. Celem tych rozmów było oddanie głosu osobom, które bezpośrednio doświadczyły represji związanych z ich działalnością publiczną, obywatelską lub zawodową.

W centrum zainteresowania Komisji znalazły się przede wszystkim ich osobiste odczucia oraz wpływ, jaki działania organów państwa wywarły na ich życie prywatne, zawodowe i społeczne. Rozmów nie należy traktować jako kompletnej dokumentacji wszystkich krzywd wyrządzonych środowiskom obywatelskim w tym okresie. Uważamy jednak, że materiał ten pozwala ujawnić pewne powtarzające się mechanizmy, stosowane przez ówczesną władzę i jej instytucje wobec osób wyrażających sprzeciw lub prowadzących działalność niezgodną z linią rządzących. Co więcej, z tych rozmów dowiadujemy się, jak mechanizmy te były postrzegane przez samych pokrzywdzonych – co o nich myśleli wtedy, teraz, jakie konsekwencje na nich wywarły.

Każda rozmowa była prowadzona według zbliżonego schematu. Pytaliśmy o osobiste doświadczenia z lat 2015-2023, o działania podejmowane wobec rozmówców i rozmówczyń oraz o ich ocenę motywów i sposobu działania instytucji publicznych. Interesowały nas konsekwencje represji dla ich życia rodzinnego, zdrowia psychicznego, aktywności zawodowej i społecznej. W każdej z rozmów poruszaliśmy również kwestie potencjalnych form zadośćuczynienia i rekompensaty oraz pytaliśmy o mechanizmy, które – zdaniem naszych rozmówców – należałoby wprowadzić, aby w przyszłości zapobiegać podobnym nadużyciom.

Seria przeprowadzonych rozmów pozwoliła na ustalenie pewnych powtarzających się schematów – zarówno w działaniach, jakie wobec naszych

rozmówców podejmowano, jak i w zakresie konsekwencji, jakie rozmówcy ponosili. Ze względu na konieczność ochrony dobrostanu osób, które zdecydowały się z nami rozmawiać oraz dla uniknięcia ryzyka wtórnej ich wiktymizacji, raport nie obejmuje stenogramów z tych rozmów – zamiast tego przedstawiamy syntetyczny opis zidentyfikowanych przez nas mechanizmów oraz konsekwencji, jakie wywarły one w życiu naszych rozmówców (przy czym mowa tu zarówno o życiu zawodowym, jak i prywatnym, a także zdrowiu – fizycznym i psychicznym).

Mechanizmy stosowane wobec indagowanych osób

Analiza wszystkich rozmów pokazuje powtarzalny, złożony system wpływania na aktywistki i aktywistów, w którym różne instytucje – policja, prokuratura, sądy dyscyplinarne, media państwowe i władze publiczne – działały w sposób skoordynowany lub co najmniej równoczesny, generując „efekt mrozący” wobec aktywistów, dziennikarzy, naukowców i sędziów.

Najczęściej stosowane mechanizmy, które pojawiały się w rozmowach, to:

A. Instrumentalizacja aparatów ścigania i sądów:

- kierowanie wobec osób postępowań wykroczeniowych, karnych, dyscyplinarnych, rodzinnych bez realnych podstaw;
- stosowanie zarzutów o „demoralizację”, naruszenia prawa środowiskowego, zasad postępowania w pandemii, tajemnicy śledztwa – celem było samo postępowanie, a nie jego wynik;
- wykorzystywanie Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego w sprawach błahych, co nosi znamiona nadużycia narzędzi międzynarodowych;
- próby uchylania immunitetów, zawieszania w czynnościach;
- odmowy, opóźnienia i instrumentalne decyzje administracyjne.

B. Nękanie instytucjonalne i administracyjne:

- wizyty policji w szkołach lub domach nieletnich;
- działania kuratorów sądowych w celach prewencyjnych;
- próby odwołania z zajmowanych stanowisk na podstawie błahych przesłanek formalnych.

C. Kampanie medialne i propagandowe:

- telewizja publiczna i media prorządowe kreowały oszczerce lub insynuacyjne przekazy:
 - oskarżenia o pedofilię;
 - publiczne piętnowanie jako przestępców pomimo braku wszczęcia postępowania przez sąd (nie mówiąc o skazującym wyroku);
 - insynuacje o „zagrożeniu dla państwa” wynikającym z działalności aktywistek i aktywistów;
 - wrogość i upokarzanie.

D. Tolerowanie lub inspirowanie hejtu i przemocy symbolicznej:

- masowe kampanie nienawiści w sieci, groźby śmierci, grafiki z wizerunkiem osób będących celem kampanii;
- przemoc werbalna i (w niektórych przypadkach) fizyczna w przestrzeni publicznej;
- stygmatyzacja osób LGBT i osób wspierających równościowe ruchy;
- brak ochrony ze strony policji podczas ataków.

E. Utrudnianie działalności zawodowej i naukowej:

- blokowanie udziału w konkursach, odmowy wypłaty przyznanych już stypendiów;
- odcinanie od możliwości wykonywania zawodu;
- przeciągające się procesy administracyjne, karne i cywilne;
- ochłodzenie relacji zawodowych i izolacja w środowisku.

Psychologiczne konsekwencje dla indagowanych osób

W niemal wszystkich przeprowadzonych przez Komisję rozmowach pojawia się opis długotrwałego, chronicznego stresu, doświadczenia traumy, lęku, a czasem nawet zaburzeń depresyjnych i zespołu stresu post traumatycznego (PTSD). Część naszych rozmówców w latach, które są przedmiotem zainteresowania Komisji, pozostawała pod opieką psychologiczną i psychiatryczną, część z nich jest zmuszona do korzystania z takiego wsparcia do teraz. Charakter i intensywność konsekwencji psychologicznych zależały od skali

ataku, dostępnych zasobów wsparcia i wcześniejszych doświadczeń aktywistycznych.

Najważniejsze konsekwencje psychologiczne:

- Stały lęk i hiperczułość na skutek działań podejmowanych wobec aktywistów:
 - nieustanne oczekiwanie wejścia policji;
 - poczucie podsłuchiwania i obserwacji;
 - konieczność planowania ewentualnej ucieczki, zmiany telefonów, adresów mająca na celu utrudnienie działań hejterskich.
- Zaburzenia depresyjne, myśli samobójcze:
 - ciężkie epizody depresji i próby samobójcze;
 - PTSD i chroniczna depresja;
 - załamania nerwowe i konieczność stosowania farmakoterapii w celu poprawy funkcjonowania psychicznego.
- Wstyd, upokorzenie, utrata poczucia sprawczości:
 - intensywny stres i strach przed fizyczną napaścią;
 - poczucie izolacji i ostracyzmu;
 - frustracja, lęk, okresy niezdolności do pracy.
- Erozja zaufania społecznego:
 - utrata wiary w dobre intencje otoczenia;
 - utrata zaufania do państwa i policji;
 - rozczerwanie środowiskiem akademickim.
- Przewlekłe zmęczenie i wypalenie aktywistyczne:
 - „rezygnacja i emigracja wewnętrzna”;
 - życie „w trybie alarmowym”.

Opisane reakcje wpisują się w znane z psychologii mechanizmy funkcjonowania jednostki w sytuacjach chronicznego zagrożenia. Badania nad stresem post traumatycznym wskazują, że długotrwała ekspozycja na nieprzewidywalne działania o charakterze represyjnym może prowadzić do tzw. „nadmiernego pobudzenia” (hyperarousal), w którym organizm pozostaje w stałej gotowości obronnej. Wywołuje to szereg konsekwencji: od zaburzeń snu, poprzez trudności z koncentracją i skupieniem uwagi, aż po trwałe zmiany w sposobie

interpretowania sygnałów społecznych i otaczającej rzeczywistości. Innymi słowy – osoby doświadczające tego typu presji częściej odczytują neutralne wydarzenia jako potencjalnie zagrażające, co pogłębia spiralę stresu i utrudnia powrót do równowagi.

Warto także podkreślić znaczenie mechanizmu tzw. „traumy wtórnej”. Niektóre osoby, szczególnie te aktywnie wspierające innych lub obserwujące krzywdę wyrządzaną ich bliskim czy współpracownikom, przeżywały cierpienie nie tylko jako bezpośrednie ofiary działań, lecz również poprzez ciągłą konfrontację z opowieściami o zastraszaniu, przeszukaniach czy presji instytucjonalnej. Tego rodzaju trauma, choć pośrednia, może prowadzić do równie poważnych konsekwencji psychicznych jak doświadczenia bezpośrednie. W pewnym momencie – jak raportowała Komisji część aktywistów – znacząca część środowiska zaangażowanego w życie społeczne była w jakiś sposób zaangażowana w pomoc represjonowanym osobom, co de facto powiększało krąg osób dotkniętych w jakiś sposób traumatycznymi doświadczeniami.

Istotnym kontekstem jest także teoria stresu mniejszościowego, stosowana m.in. do analizy funkcjonowania osób znajdujących się w sytuacji systemowego nacisku lub marginalizacji a będących częścią grupy mniejszościowej (zwłaszcza defaworyzowanej). Według tego ujęcia długotrwałe narażenie na uprzedzenia, wrogość czy działania o charakterze represyjnym prowadzi do wewnętrznej erozji poczucia bezpieczeństwa, a w konsekwencji do chronicznego napięcia i wyczerpania psychicznego. W przypadku naszych rozmówców dodatkowym czynnikiem był brak przewidywalności działań wobec nich: nieregularność kontroli, niejasne kryteria ingerencji czy brak transparentności ze strony instytucji państwowych.

W kontekście społeczno-psychologicznym szczególnie dotkliwa okazała się utrata poczucia kontroli (nad życiem zawodowym i prywatnym, nad wydarzeniami codzienności). Zgodnie z teorią wyuczonej bezradności, gdy jednostka wielokrotnie doświadcza działań, na które nie ma wpływu, zaczyna coraz głębiej wtłaczać w siebie przekonanie o własnej nieskuteczności. Wielu rozmówców wskazywało, że poczucie sprawczości – fundamentalne dla aktywizmu i działalności obywatelskiej – zostało w ich przypadku poważnie naruszone.

Prowadziło to nie tylko do obniżenia nastroju, lecz także do rezygnacji z działań społecznych, izolacji i tzw. „emigracji wewnętrznej”.

Wpływ na życie zawodowe

Wszystkie opisane osoby doświadczyły zakłóceń kariery zawodowej, w wielu przypadkach bardzo dotkliwych i długotrwałych. Warto podkreślić, że choć nasi rozmówcy pochodzili z bardzo różnych środowisk i grup zawodowych, to właściwie bez wyjątku podejmowane przez państwo działania utrudniały lub uniemożliwiały im aktywność zawodową.

Najważniejsze skutki zawodowe:

- Utrata możliwości pracy lub jej ograniczenie:
 - zawieszenie, obniżenie pensji, blokowanie aktywności dydaktycznej w przypadku pracowników akademickich;
 - utrata zdolności do pracy na skutek załamania zdrowia psychicznego, wieloletnie procesy, obciążenie psychiczne rodziny i osób najbliższych.
- Utrata finansowania lub prestiżowych nagród:
 - arbitralne odebranie stypendium i świadczeń finansowych mimo spełniania obiektywnych kryteriów;
 - dyskredytacja i odwołanie z zajmowanych funkcji.
- Izolacja zawodowa i środowiskowa:
 - unikanie kontaktu przez współpracowników na skutek oszczerczej kampanii medialnej;
 - stygmatyzacja w środowisku naukowym i medialnym.
- Wymuszona zmiana trybu pracy lub życiowych planów:
 - konieczność czasowego wycofania z aktywizmu, zmiana planów zawodowych;
 - ograniczenia mobilności, stałe planowanie życia pod kątem zapewnienia bezpieczeństwa.

W wypowiedziach wielu rozmówców – zwłaszcza osób młodszych, wchodzących dopiero w dorosłe życie zawodowe i obywatelskie – pojawia się

wyraźny motyw głębokiej utraty zaufania do instytucji państwa. Dotyczy to zarówno instytucji formalnych, takich jak policja, prokuratura czy organy administracji, jak i szerzej rozumianej idei państwa jako gwaranta bezpieczeństwa, praworządności i ochrony praw jednostki. Utrata ta nie ma charakteru chwilowego – w relacjach rozmówców widoczna jest raczej jako trwała zmiana sposobu postrzegania państwa i jego intencji wobec obywateli.

Psychologia polityczna wskazuje, że poczucie bezpieczeństwa systemowego jest jednym z fundamentów zdrowego funkcjonowania społecznego. Młode osoby, które po raz pierwszy wchodzi w relacje z instytucjami publicznymi w sytuacjach nacechowanych przemocą symboliczną lub fizyczną, często interpretują swoje doświadczenia jako reprezentatywne dla całości systemu. W efekcie wykształcają przekonanie, że państwo nie tylko nie pełni funkcji ochronnej, ale wręcz staje się źródłem zagrożenia. Mechanizm ten jest szczególnie silny, gdy doświadczenia te mają charakter powtarzalny i są wzmocnione przez obserwowanie podobnych przypadków w otoczeniu społecznym.

Warto zauważyć, że opisane konsekwencje wykraczają daleko poza indywidualne ramy psychologiczne. Dla części rozmówców utrata zaufania przybrała formę decyzji o wyjeździe z Polski lub silnej deklaracji chęci emigracji w najbliższej przyszłości. Jest to niezwykle ważny sygnał ostrzegawczy: wśród osób tych znajdują się młodzi, ambitni, często świetnie wykształceni eksperci w swoich dziedzinach, posiadający doświadczenie społeczne, akademickie i zawodowe. Ich decyzja o emigracji nie wynika z poszukiwania lepszych warunków ekonomicznych, lecz z poczucia braku podstawowego bezpieczeństwa instytucjonalnego oraz przekonania, że państwo nie tylko nie chroni ich praw, lecz aktywnie je narusza.

Z perspektywy społecznej i ekonomicznej mamy do czynienia z mechanizmem tzw. „odroczonego kosztu represji”. W krótkiej perspektywie działania wobec aktywistów mogą być postrzegane jako jednostkowe lub incydentalne. Jednak ich efekty kumulują się w długim okresie. Każda jednostka, która w wyniku doświadczeń represyjnych traci motywację do angażowania się w życie publiczne, a następnie opuszcza kraj, co osłabia potencjał społeczny państwa. W skali makro prowadzi to do zjawiska określanego w literaturze jako

„instytucjonalny brain drain”, gdzie nie tylko kapitał wiedzy, ale i kapitał obywatelski zostaje przeniesiony do innych państw.

Należy także podkreślić, że rozmówcy, którzy rozważają lub decydują się na wyjazd, często należą do grup zawodowych szczególnie ważnych dla rozwoju kraju – są to badacze, specjaliści branż kreatywnych, osoby prowadzące działalność społeczną, prawnicy czy przedsiębiorcy. Utrata takich osób oznacza nie tylko osłabienie rynku pracy, ale też zmniejszenie zasobu ludzi zdolnych do budowania kapitału społecznego, inicjowania zmian obywatelskich czy wzmacniania kultury demokratycznej.

W tym kontekście utrata zaufania do państwa nie jest jedynie konsekwencją psychologiczną, ale zjawiskiem o poważnych reperkusjach systemowych. W dłuższej perspektywie może prowadzić do erozji zaufania publicznego, zmniejszenia zaangażowania obywatelskiego oraz odpływu osób najbardziej aktywnych, kreatywnych i przedsiębiorczych. To nie tylko efekt uboczny represji, ale realna strata społeczna, której odbudowanie – zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i instytucjonalnym – może wymagać wielu lat.

Postulowane formy zadośćuczynienia i rekompensaty

Jednym z zadań Komisji jest zweryfikowanie możliwości (oraz oczekiwań) co do formy i zakresu ewentualnych zadośćuczynień wobec osób poszkodowanych w latach 2015-2023. Także i ten temat był elementem rozmowy z aktywistkami i aktywistami. W rozmowach pojawiają się konkretne propozycje, zarówno symboliczne, jak i materialne. Wiele z nich ma charakter uniwersalny i mogłoby zostać wdrożone systemowo.

Formy zadośćuczynienia:

A. Symboliczne

- publiczne przeprosiny ze strony:
 - policji
 - ministra / rządu / instytucji
- uznanie krzywdy i potwierdzenie bezprawności działań,
- oficjalne spotkanie ofiar z premierem lub władzami państwa.

B. Materialne i strukturalne

- rekompensaty finansowe za:
 - koszty sądowe i psychologiczne,
 - utratę środków (stypendia, ograniczenie działalności),
 - straty zawodowe wynikłe z działań instytucji.

C. Wsparcie psychologiczne i prawne

- długofalowa pomoc psychoterapeutyczna, psychiatryczna, prawna;
- bezpłatne poradnictwo dla aktywistów, naukowców, dziennikarzy.

D. Oczyszczenie rejestrów, dokumentów i umorzenie postępowań

- usunięcie wpisów o rzekomych wykroczeniach i „demoralizacji” z systemów (nieletni aktywiści);
- przegląd i unieważnienie nadużywanych postępowań dyscyplinarnych.

Warto zaznaczyć daleko posuniętą ostrożność i dużą rezerwę, jaką przedstawiali rozmówcy wobec propozycji rekompensat finansowych. Wszyscy zgodnie stwierdzili, że nie są one najistotniejsze, część zwracała uwagę, że w ogóle ich nie interesują. Mówiono o problemach z takimi wypłatami (kto miałby decydować o ich przyznaniu, w jakiej wysokości) oraz o potencjalnych konfliktach, jakie mogłoby to spowodować w środowiskach aktywistycznych. Za zdecydowanie ważniejsze uznano symboliczne „przyznanie racji” pokrzywdzonym i publiczne przeprosiny za działania wobec nich podejmowane.

Należy zaznaczyć, że dla wielu rozmówców publiczne przyznanie im racji oraz przeprosiny ze strony służb, które ich nękały w latach 2015-2023, było ważnym i długo oczekiwanym sygnałem. Podkreślali, że choć mają świadomość, iż osoby przepraszające nie zawsze są tymi, które bezpośrednio dopuszczały się nadużyć, to jednak nie jest to dla nich najistotniejsze. Wielu rozmówców zwracało uwagę na ciągłość instytucji państwowych – fakt, że państwo jako struktura ponosi odpowiedzialność niezależnie od personalnych zmian na stanowiskach. W ich oczach przeprosiny nie są gestem obciążającym pojedynczego funkcjonariusza, lecz wyrazem instytucjonalnej refleksji i gotowości do naprawy krzywd.

Z perspektywy psychologicznej tego rodzaju działania odgrywają kluczową rolę w procesie domknięcia (*closure*). Osoby, które przez lata żyły w stanie ciągłej

niepewności, lęku i poczucia niesprawiedliwości, często doświadczają tzw. niedomkniętych doświadczeń traumatycznych. Brak uznania ze strony instytucji, które dopuściły się nadużyć, prowadzi do utrwalenia objawów stresowych, wzmacnia poczucie chaosu i uniemożliwia nadanie wydarzeniom spójnej narracji. Psychologia traumy wskazuje, że jednym z najważniejszych etapów zdrowienia jest możliwość symbolicznego zakończenia bolesnego rozdziału – właśnie poprzez uznanie krzywdy, nazwanie jej i podjęcie odpowiedzialności przez instytucję lub społeczność.

Potrzeba domknięcia poznawczego (*need for closure*), szeroko opisana w psychologii społecznej, odnosi się do ludzkiej tendencji do poszukiwania jasnych, uporządkowanych i jednoznacznych wyjaśnień oraz rozstrzygnięć. W sytuacjach długotrwałego stresu, niepewności i nadużyć potrzeba ta znacząco się nasila. Wiele osób, z którymi rozmawiała Komisja, opisywało stan zawieszenia: nie wiedzieli, czy ich krzywdy zostaną uznane, czy ktoś poniesie odpowiedzialność, czy państwo przyzna, że przekroczono granice prawa. Publiczne przeprosiny – nawet jeśli mają charakter symboliczny – przybliżają poczucie domknięcia, ponieważ wprowadzają element przewidywalności i spójności do ich osobistego doświadczenia, które przez lata było chaotyczne, arbitralne i pełne przemocy instytucjonalnej.

Gesty te pełnią także istotną funkcję w odbudowywaniu zaufania społecznego. Psychologia zaufania instytucjonalnego wskazuje, że ludzie są skłonni odzyskiwać wiarę w instytucje nie wskutek ich deklaracji zmian, lecz poprzez konkretne działania, które demonstrowają zdolność systemu do autorefleksji i naprawy błędów. W tym sensie przeprosiny – choć nie cofają doznanych krzywd – stanowią pierwszy krok w procesie pojednania obywateli z państwem. Rozmówcy Komisji wielokrotnie podkreślali, że potrzebują nie tyle rekompensaty, ile potwierdzenia, że to, co ich spotkało, zostaje przez struktury administracji państwowej uznane za niesprawiedliwe i niezgodne ze standardami demokratycznego państwa.

Z perspektywy socjologicznej symboliczne uznanie błędów państwa ma również znaczenie dla ciągłości wspólnoty politycznej. Instytucje są trwalsze niż konkretni ludzie je tworzący – ich działania i zaniechania pozostawiają ślad, który

może wzmacniać lub osłabiać więź obywateli z państwem. Dlatego rozmówcy tak mocno akcentowali potrzebę usłyszenia przeprosin od instytucji, a nie pojedynczych funkcjonariuszy. Dla wielu z nich byłby to moment nie tylko osobistej ulgi, lecz także symbolicznego potwierdzenia, że państwo jest zdolne do autorefleksji i przyznania się do błędu.

W tym sensie publiczne przyznanie racji i przeprosiny można traktować jako element szerszego procesu sprawiedliwości naprawczej, w którym uznanie krzywd i przywracanie godności pokrzywdzonym stanowi początek odbudowy relacji między obywatelem a państwem. Dla osób, które przez lata doświadczały przemocy instytucjonalnej, ma to znaczenie nie tylko symboliczne, ale także głęboko terapeutyczne – pozwala przejść od doświadczenia chaosu i arbitralności do poczucia, że krzywda została zauważona i nazwana.

Psychologia społeczna od dawna wskazuje, że normy i postawy – a więc coś, co bywa określane jako mentalność zbiorowa – odgrywają kluczową rolę w tym, jak prawo jest interpretowane i egzekwowane. Nawet najbardziej precyzyjne przepisy pozostawiają margines uznaniowości, który może prowadzić do nadużyć lub przeciwnie – do działań ochronnych, w zależności od intencji osób je stosujących. Mechanizm ten jest powiązany z tzw. interpretacyjną elastycznością norm prawnych – zjawiskiem, które sprawia, że funkcjonariusze mogą w praktyce odczytywać prawo zgodnie z własnym systemem wartości, presjami środowiskowymi lub dominującą kulturą instytucjonalną.

Rozmówcy Komisji zwracali uwagę, że **w latach 2015-2023 problemem nie były tylko konstrukcje prawne same w sobie, ale atmosfera społeczna, w której działania represyjne wobec aktywistów były nie tylko dopuszczalne, ale wręcz wspierane przez niektóre instytucje publiczne.** W psychologii organizacji opisano to zjawisko jako tzw. *klimat moralny instytucji* – zestaw nieformalnych norm i oczekiwań, które określają, jakie zachowania są uznawane za właściwe. Jeśli klimat ten sprzyja nadużyciom, nawet neutralne prawo może stać się narzędziem ucisku; jeśli sprzyja ochronie praw człowieka, nawet niedoskonałe przepisy mogą być stosowane w sposób sprawiedliwy.

W tym kontekście uwagi rozmówców dotyczące mentalności społecznej odnoszą się nie tylko do funkcjonariuszy publicznych, ale także do szerzej

rozumianej kultury prawnej społeczeństwa. Psychologia polityczna wskazuje, że ludzie mają tendencję do tzw. *moralnej legitymizacji władzy* – kiedy władza prezentuje działania represyjne jako uzasadnione, część społeczeństwa przyjmuje tę narrację, normalizując zachowania naruszające prawa jednostki. Zmiana mentalności oznacza więc także zdolność społeczeństwa do rozpoznawania nadużyć, reagowania na nie i wspierania osób zagrożonych działaniami instytucjonalnymi.

Perspektywa rozmówców dobrze wpisuje się również w psychologiczny mechanizm *dążenia do domknięcia poznawczego*. Kiedy system prawny formalnie deklaruje ochronę praw obywatelskich, a w praktyce pozwala na arbitralne działania, pojawia się dysonans poznawczy, który ludzie próbują zredukować poprzez poszukiwanie jasności i porządku. W wypowiedziach można było wyczuć, że część osób oczekuje nie kolejnych ustaw, lecz przywrócenia spójności między deklaracjami państwa a rzeczywistymi praktykami. Domknięcie w tym przypadku oznacza odzyskanie zaufania, że prawo, niezależnie od intencji politycznych, będzie stosowane zgodnie ze standardami demokratycznymi.

Postulowane zmiany zabezpieczające przed wynikającymi z rozmów konsekwencjami znajdują się w Części III Raportu obejmującym rekomendacje.

Podsumowanie

Zebrane powyżej ustalenia są produktem kilkudziesięciu godzin rozmów z osobami, które w latach 2015-2023 znalazły się w centrum działań rozmaitych instytucji państwa. Relacje te, często składane po raz pierwszy w tak szczegółowej formie, tworzą spójny obraz doświadczeń ludzi, którzy — niezależnie od wieku, profesji czy rodzaju zaangażowania — spotkali się z represjami motywowanymi politycznie. Wszystkie osoby, które poświęciły swój czas Komisji, były oskarżane przez państwo polskie o rozmaite wykroczenia i przestępstwa. W żadnym z przypadków zarzuty te nie zostały potwierdzone prawomocnym wyrokiem sądu, co

unaocznia instrumentalne wykorzystywanie narzędzi państwowych do wywierania presji, zastraszania i izolowania niewygodnych obywateli.

Zebrane świadectwa jasno wskazują, że działania te były podyktowane chęcią odwetu za aktywność obywatelską – za udział w Czarnych Protestach, Strajkach Kobiet, Młodzieżowym Strajku Klimatycznym, za pracę dziennikarską, nauczycielską i pedagogiczną, działalność sędziowską czy badawczą, niezgodną z obowiązującą wówczas „linią”. Mechanizmy represji dotyczyły zarówno osób pełniących funkcje publiczne, jak i zupełnie prywatnych, młodych ludzi, którzy po raz pierwszy angażowali się w kwestie społeczne. W podobnym stopniu dotknęły dziennikarzy dokumentujących nadużycia władzy, sędziów i naukowców przestrzegających standardów zawodowych, jak i nastolatków protestujących przeciw zmianom klimatycznym oraz wspierających ich nauczycielki i nauczycieli. Ta różnorodność grup wskazuje, że działaniom państwa nie przyświecała troska o bezpieczeństwo publiczne, lecz wola ukarania i zastraszania osób postrzeganych jako głos sprzeciwu wobec rządzących.

Ustalenia dokonane przez Komisję - zwłaszcza w zakresie szkód zdrowotnych, zarówno somatycznych, jak i psychicznych - są niebywale smutne i alarmujące. Pokazują one skalę realnych krzywd wyrządzonych ludziom, którzy działali z motywacji obywatelskiej, moralnej i demokratycznej. W wielu przypadkach były to osoby, które przez lata angażowały się w działania na rzecz praw człowieka, ochrony środowiska, przejrzystości życia publicznego czy obrony niezależności instytucji. **Zestawienie ich szlachetnych intencji z bezwzględnością działań aparatu państwowego tworzy obraz głębokiego dysonansu między deklarowanymi przez państwo wartościami a rzeczywistą praktyką instytucjonalną.**

Z perspektywy psychologicznej relacje rozmówców pokazują, że skutki tych działań wykraczały daleko poza wymiar formalnoprawny. Wiele osób mierzy się z długotrwałymi konsekwencjami emocjonalnymi i zdrowotnymi – chronicznym stresem, zaburzeniami depresyjnymi, PTSD, utratą zaufania do państwa oraz trwałym poczuciem zagrożenia. Dla części respondentów były to doświadczenia, które na lata wyłączyły ich z życia zawodowego, społecznego

i rodzinnego. To nie są jedynie jednostkowe dramaty; stanowią one przykłady szerszego, strukturalnego naruszenia podstawowych praw obywatelskich i psychicznego bezpieczeństwa.

W wymiarze społecznym ustalenia Komisji pokazują głębokie pęknięcia w relacjach między państwem a obywatelami. Represje skierowane wobec osób zaangażowanych w działania prospołeczne podważały fundamenty zaufania publicznego i obniżały poczucie bezpieczeństwa systemowego wśród młodych i dorosłych obywateli. W konsekwencji część rozmówców rozważa emigrację lub już opuściła kraj, co należy postrzegać jako szczególnie dotkliwą stratę – państwo traci ludzi wykształconych, zaangażowanych i oddanych wartościom demokratycznym.

W tym sensie przedstawione ustalenia nie są jedynie opisem krzywd, lecz świadectwem mechanizmów, które mogą prowadzić do długotrwałej erozji społeczeństwa obywatelskiego. Pokazują, że działania państwa polskiego w badanym okresie mogły wyrządzić nie tylko szkody indywidualne, ale także szkody systemowe: naruszać zaufanie do instytucji, osłabiać motywację do angażowania się w życie publiczne, a w konsekwencji – obniżać odporność demokracji zwłaszcza w warunkach zagrożenia zewnętrznego.

Część 3. Rekomendacje dotyczące represji typu SLAPP

W niniejszej części raportu prezentujemy rekomendacje mające zapobiegać represjom typu SLAPP i innym formom nękania społeczeństwa obywatelskiego za pomocą mechanizmów instytucjonalnych, mrozących i odwetowych. Rekomendacje antySLAPPowe o zróżnicowanym charakterze były już wielokrotnie prezentowane przez organizacje pozarządowe. W poprzednich częściach niniejszego Raportu cytowane były opracowania, w których prezentowano szczegółowe rekomendacje zmierzające do zwalczania zjawiska SLAPPÓW. Rekomendacje dotyczące zapobiegania SLAPPom sformułowano także w ekspertyzie, umieszczonej w Części II Raportu. Zdaniem Komisji wiele z formułowanych postulatów zasługuje na poparcie i wdrożenie; nie będą one w całości cytowane i przytaczane w niniejszym zestawieniu.

Komisja pragnie podkreślić, że zarysowane niżej rekomendacje i postulaty wpisują się w toczącą się od dłuższego czasu debatę o konieczności uodpornienia społeczeństwa obywatelskiego na działania mające postać nękania obywateli za pomocą metod prawnych, przybierających postać klasycznych SLAPPów i innych mechanizmów nękania, zmierzających do tłumienia partycypacji obywatelskiej. Wiele z nich wielokrotnie było już analizowanych w debacie publicznej – należy więc postulować podjęcie kroków urzeczywistniających je w praktyce.

W pierwszej kolejności należy postulować **pełne wdrożenie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”)**.

Należy wskazać na **konieczność szerszego wykorzystywania istniejących mechanizmów prawa procesowego w postępowaniu karnym i postępowaniu cywilnym, pozwalających zakończyć postępowanie na wczesnym etapie z powodu oczywistego braku podstaw do oskarżenia lub oczywistej**

bezzasadności powództwa. Wydaje się, że nowelizacja zmierzająca do podkreślenia konieczności stosowania mechanizmu „wczesnego oddalenia” w większym niż dotychczas zakresie, w tym określająca katalog cech wskazujących na zaistnienie SLAPPu przyczyniłaby się do polepszenia stanu ochrony obywateli przez nadużywaniem prawa procesowego.

Stwierdzenie przez sąd zaistnienia SLAPPu w konkretnym postępowaniu karnym bądź cywilnym powinno aktualizować procedurę szybkiego zadośćuczynienia obywatelowi za poddanie go procedurom noszącym cechy SLAPPu. **Konieczne jest stworzenie skutecznej ścieżki dochodzenia rekompensaty przed sądem rozpoznającym sprawę uznaną za SLAPP.**

W przypadku, **gdy postępowanie** noszące w sposób niewątpliwy znamiona SLAPPu zostało zainicjowane przez **organ władzy publicznej** (np. oskarżyciela publicznego lub osobę pełniącą funkcję publiczną w ramach procesu cywilnego), **osoby te powinny ponosić indywidualną odpowiedzialność prawną w trybie przewidzianym przez ustawę,** za posłużenie się tego typu narzędziem nękania, o czym sąd miałby obowiązek zawiadamiać z urzędu organ właściwy do orzekania o wskazanej odpowiedzialności, w zależności od jej rodzaju (np. dyscyplinarna bądź odszkodowawcza).

Inicjowanie postępowań mających charakter nękania powinno rodzić odpowiedzialność prawną, w tym dyscyplinarną na podstawie kodeksów etyki danego zawodu.

Należy **wykluczyć możliwość inicjowania postępowań o ochronę dobrego imienia przez Skarb Państwa i jednostki samorządu terytorialnego.**

Należy **przemyśleć kształt obowiązujących przepisów prawa karnego materialnego, które nazbyt łatwo mogą być wykorzystywane jako straszak na obywateli wyrażających swoje poglądy w przestrzeni publicznej** w ramach uprawnionej, pokojowej krytyki władzy. Należą do nich m.in. przepisy przewidujące odpowiedzialności karną za znieważenie funkcjonariusza publicznego, poniżenie konstytucyjnego organu RP, znieważenie narodu lub Rzeczypospolitej, udział w zbiegowisku czy zniestawienie za pomocą środków masowego komunikowania.

Szczególną ochroną prawną przed oskarżeniem o zniestawienie powinni być objęci dziennikarze gromadzący i publikujący materiały prasowe z zachowaniem

standardów rzetelności dziennikarskiej. **Należy rozważyć pełną lub częściową depenalizację przestępstwa zniesławienia, w przynajmniej wprowadzenie do Kodeksu karnego jednoznacznej regulacji określającej, że „nie ma przestępstwa, jeśli zarzut uczyniony osobie pełniącej funkcję publiczną podniósł dziennikarz zachowujący wymaganą w danych okolicznościach rzetelność przy gromadzeniu i publikacji materiału prasowego”.**

Ważnym elementem rozmów z osobami pokrzywdzonymi, prezentowanych w niniejszym Raporcie, było pytanie o możliwe mechanizmy, których wprowadzenie mogłoby uchronić w przyszłości przez wykorzystywaniem instytucji państwowych do celów walki z aktywistami i nękania ich. Poniżej zebrano szereg postulowanych przez naszych rozmówców zmian.

A. Wzmocnienie ochrony prawnej i procedur

1. Dla nieletnich:

- standard interwencji policji wobec dzieci;
- zakaz straszenia sankcjami;
- obowiązkowa obecność opiekuna i pouczenia dostosowane do wieku;
- ochrona przed wtórną wiktymizacją w mediach.

2. Dla sędziów i naukowców:

- realna niezależność organów dyscyplinarnych i KRS;
- zapobieganie upolitycznienia grantów, stypendiów, odwołań od decyzji.

3. Dla dziennikarzy:

- wprowadzenie ustawy anty-SLAPP;
- procedury szybkiego umarzania spraw oczywiście bezzasadnych.

4. Dla wszystkich obywateli:

- zakaz instrumentalnego używania END (i innych mechanizmów prawnych) w sprawach o nieproporcjonalnym co do tych mechanizmów znaczeniu.

B. Ochrona przed hejtem i przemocą:

- system szybkiej reakcji policji na groźby online;

- obowiązkowe ściganie najbardziej niebezpiecznych gróźb;
- powołanie państwowych centrów przeciwdziałania cyberprzemocy.

C. Procedury wsparcia w instytucjach publicznych:

- pakiet ochronny uczelni: pomoc prawna, psychologiczna, komunikacyjna (na przykład na wzór Niemiec);
- obowiązkowe „analizy zagrożenia reputacji” i zespoły reagowania kryzysowego,

D. Reformy kultury instytucjonalnej:

- odbudowa niezależności mediów publicznych;
- szkolenia antydyskryminacyjne w administracji;
- edukacja obywatelska i prawna młodzieży (m.in. o prawach uczestników protestów oraz tzw. edukacja dla bezpieczeństwa, której głównym celem powinno być zrozumienie i przeciwdziałanie dezinformacji).

E. Ochrona akademickiej autonomii:

- procedury uniemożliwiające odwołanie rektora z pobudek politycznych;
- redefinicja roli rektora: nie jako „załatwacza dóbr”, lecz strażnika wolności akademickiej.

Warto zaznaczyć, że wielu rozmówców zwracało uwagę nie tyle na konieczność wprowadzenia kolejnych zmian prawnych, ile na potrzebę głębszej przemiany społecznej i kulturowej. Podkreślali, że samo prawo – w sensie literalnych zapisów – często „nie jest złe”, natomiast „każde prawo można źle stosować, jeśli ma się taką intencję”. W wypowiedziach tych wyraźnie widać świadomość, że fundamentem funkcjonowania demokratycznego państwa nie jest jedynie treść przepisów, ale kultura stosowania prawa, etos instytucji oraz normy społeczne regulujące zachowania funkcjonariuszy i obywateli.

Komisja zauważa, że nawet najlepsze przepisy i procedury mogą okazać się niewystarczające w starciu z osobami piastującymi władzę na różnych jej szczeblach, które będą chciały nadużywać, a wręcz łamać prawo w celu zastraszenia i represjonowania obywateli za obronę wartości demokratycznych.

Nie mniej istotna od szczegółowych rozwiązań legislacyjnych jest więc także troska o praworządność i trójpodział władzy w państwie, tak by ewentualne nadużycia władzy mogły być blokowane, a ich skutki odwracane przez władzę sądowniczą, która pozostanie niezależna i niezawisła od innych władz państwowych.

W tym kontekście należy wskazać na konieczność **wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie 50849/21 – *Wałęsa pko Polsce***.

Konieczne jest **zapewnienie obywatelom prawa do niezależnego i bezstronnego sądu wolnego od wątpliwości odnośnie do prawidłowości jego obsadzenia, na wszystkich szczeblach sądów powszechnych i we wszystkich izbach Sądu Najwyższego**.

Konieczne są **zmiany legislacyjne, związane z instytucją skargi nadzwyczajnej i jej systemowej funkcji**, także w perspektywie organów mających legitymację do wniesienia skargi oraz organu władzy sądowniczej, którego zadaniem ma być jej rozpoznawanie (musi on spełniać cechy niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą w zgodzie z polską Konstytucją).

Instytucjonalnym zabezpieczeniem praw i wolności obywatelskich jest także prawidłowo funkcjonujący sąd konstytucyjny z uprawnieniem do derogacji przepisów naruszających prawa i wolności człowieka i obywatela. **W tym kontekście pilnym zadaniem władz publicznych jest powołanie Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w art. 188 i następnych Konstytucji RP**.

Bibliografia

Literatura

- Arczewska M., Dudkiewicz M., *Strategie czy przystosowanie? Sytuacja organizacji pozarządowych w Polsce po 2015 roku*, wyd. Impuls, Kraków 2019.
- Barczak-Oplustil A., Górowski W., Iwański M., Małecki M., Zontek W., Tarapata S., Wróbel W., Duda J., *Opinia w sprawie uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 81. posiedzeniu w dniu 16 maja 2019 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, Kraków, dnia 20 maja 2019 r., https://kipk.pl/wp-content/uploads/2021/08/kipk_opinia_nowelizacjakk_2019.pdf
- Barczak-Oplustil A., Górowski W., Iwański M., Małecki M., Zontek W., Tarapata S., Wróbel W., *Oświadczenie z dnia 16 czerwca 2019 r. wraz z analizą komunikatu zamieszczonego na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości dnia 15 czerwca 2019 r.: „Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego za kłamstwo”* <https://kipk.pl/ekspertyzy/oswiadczenie-z-dnia-16-czerwca-2019-r-wraz-z-analiza-komunikatu-zamieszczonego-na-stronie-ministerstwa-sprawiedliwosci-dnia-15-czerwca-2019-r-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow/>
- Beder S., *SLAPPs – strategic lawsuits against public participation: coming to a controversy near you*, „Current Affairs Bulletin” 1995, nr 3.
- Bernaciak N., Pełowski M., Szczypiński O., Żelazowska D., *Chrońmy dzieci! Podsumowanie kampanii*, red. Olaf Szczypiński, 2018.
- Biszyga A., Ciapała J., Pyrzyńska A., *Dylematy wokół konstytucyjnej pozycji samorządów*, Warszawa 2022.
- Błaszczak M., *Europejski Trybunał Praw Człowieka po raz pierwszy odwołał się do pojęcia SLAPP*, Sieć Obywatelska Watchdog. 31 marca 2022, <https://siecobywatelska.pl/slapp-etpc/>
- Błaszczak M., *Skala zjawiska SLAPP w Polsce*, 2023, <https://siecobywatelska.pl/slapp-y-w-polsce/>
- Bodnar A., Gliszczyńska-Grabias A., *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive*, „European Constitutional Law Review” 19, 2023, nr 4.
- Bodnar A., Gliszczyńska-Grabias A., *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive*, „European Constitutional Law Review” 2023, nr 4.
- Brehm J.W., *A Theory of Psychological Reactance*. Academic Press, 1966.
- Clemente M., Padilla-Racero D., *Influence of Intrafamilial Abuse in Children’s Change of Values Towards Their Parents*, „Journal of Family Research, 32, 2020, nr1.

- de Búrca G., Morijn J., *Open Letter in Support of Professor Wojciech Sadurski*, *VerfBlog*, 2019/5/06, <https://verfassungsblog.de/open-letter-in-support-of-professor-wojciech-sadurski/>
- de Búrca G., Young K.G., *The (mis)appropriation of human rights by the new global right: An introduction to the Symposium*, "International Journal of Constitutional Law" 21, 2023, nr 1 <https://doi.org/10.1093/icon/moad019>
- Domański T., *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki „Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski”, t. 1-2*, red. B. Engelking, J. Grabowski, Warszawa 2018, IPN, Warszawa 2019.
- Engelking B., Grabowski J. (red.), *Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*, t.1-2, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2018.
- From Zero to Hero. Once grappling with SLAPPs, Poland could now be a model for how to fight them* <https://verfassungsblog.de/anti-slapp-legislation-poland/>
- Gawroński K. [red], Olszewski A., Zajda B., *Karta Nauczyciela. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska 2023, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/karta-nauczyciela-komentarz-587908629>
- Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013, Repozytorium Uniwersytetu Gdańskiego: <https://repozytorium.bg.ug.edu.pl/info/book/UOGa2716d48caf54bd5af74bb2b404b6ed6/>
- Gross J.T., *Sąsiedzi. Historia zagłady żydowskiego miasteczka*, Austeria, Sejny 2000.
- Hackmann J., *Defending the “Good Name” of the Polish Nation: Politics of History as a Battlefield in Poland, 2015-18*, „Journal of Genocide Research” 20, 2018
- Haidt J., *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*, Pantheon Books, 2012.
- Hilson C.J., *Environmental SLAPPs in the UK: threat or opportunity?*, „Environmental Politics” 2016, nr 2.
- Jędrzejczyk A., *Na celowniku. Władza kontra obywatele, Raport z projektu „Na celowniku” OKO.press i Fundacji Rafto prowadzonego*, Warszawa 2021, <https://oko.press/images/2021/12/Na-celowniku-SLAPP-po-polsku-31.12.2021.pdf>
- Jędrzejczyk A., *Parlament Europejski potępia dyskryminację i mowę nienawiści wobec osób LGBTI w sferze publicznej*, w tym polskie „strefy wolne od LGBTI”, bip.brpo.gov.pl, 19 grudnia 2019, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/parlament-europejski-potepia-dyskryminacje-i-mowe-nienawisci-wobec-osob-lgbti-w-sferze-publicznej>
- Judges’ and Prosecutors’ Freedoms of Expression, Association and Peaceful Assembly*, International Commission of Jurists, luty 2019, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/02/Global-JudgesExpression-Advocacy-SRIJL-2019-Eng.pdf>.

- Keet M., Heavin H., Sparrow S., *Anticipating and Managing the Psychological Cost of Civil Litigation*, „Windsor Yearbook of Access to Justice” 34, 2017, nr 2.
- Korzeniowski Ł., [w:] M. Krawiec (red.), *Ustawa Prawo oświatowe. Komentarz*, Legalis, art. 68
- Krzywoń A., 4. *Wypowiedź polityczna oraz debata w sprawach publicznych* [w:] A. Krzywoń, W. Brzozowski, M. Wiącek, *Prawa człowieka*, Warszawa 2025.
- Lisowski J., [w:] J. Lisowski, K. Stradomski, *Karta Nauczyciela. Komentarz*³, 2022, art. 75, Legalis
- List American Historical Association, *Letter of Concern to Polish Government regarding Treatment of Historian Jan Gross*, 14.11.2016, <https://www.historians.org/news/letter-of-concern-to-polish-government-regarding-treatment-of-historian-jan-gross/>
- Metoda kija. Dobrozmianowy system nękania niezależnych prokuratorów*, Stowarzyszenie Prokuratorów Lex Super Omnia, 2021.
- Milewska P., Mironova K., *How to Survive the (Media) Apocalypse*, Columbia Journalism Review, 3 września 2025, <https://www.cjr.org/analysis/russia-poland-media-exile-strategies.php>
- Milewska P., Nowicka Z., Siemaszko K., *SLAPP. Strategiczne działania prawne zmierzające do stłumienia debaty publicznej – wybrane elementy praktyki i orzecznictwa polskich sądów w sprawach dziennikarskich*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, kwiecień 2024, https://hfhr.pl/upload/2024/06/slappy_raport_hfpc.pdf
- Milewska P., Siemaszko K., Śliwiński E., Nowicka Z., *Propozycje zmian prawnych w celu wdrożenia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej” tzw. SLAPP)*, 2024, *From Zero to Hero. Once grappling with SLAPPs, Poland could now be a model for how to fight them* <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2024/11/SLAPP-rekomendacje-09.2024-FINAL.pdf>
- Mijatović D., *Time to take action against SLAPPs*, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/time-to-take-action-against-slapps>
- Monitoring presji wobec wolnych mediów 2015-2021*, <https://towarzystwodziennikarskie.pl/2021/05/21/monitoring-represji-wobec-wolnych-mediow-2015-2021/>
- Mrowicki M., *Wolność wypowiedzi dziennikarza. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 9.05.2023 r., III KK 433/22, „PS” 2024, nr 3, s. 87-96.*
- Nowicka Z., *SLAPP. Strategiczne działania prawne zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Przewodnik dla dziennikarzy*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2024 <https://hfhr.pl/publikacje/przewodnik-dla-dziennikarzy-slapp>
- Nowicka Z., *Instrumenty ochrony przeciwko SLAPP-om w polskim postępowaniu cywilnym (analiza zagadnienia na tle projektowanych regulacji EU)*, „PiP” 2024, nr 1.

Państwo, które karze. Czyli naciski i represje wobec sędziów i prokuratorów, Komitet Obrony Sprawiedliwości, 2023.

Paradowski R., Strajk nauczycieli w komunikatach medialnych Związku Nauczycielstwa Polskiego na Twitterze, „Konteksty Społeczne” 8, 2020, nr 2, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_17951_ks_2020_8_2_91-111/c/12447-8801.pdf

Pech L., *The concept of chilling effect. Its untapped potential to better protect democracy, the rule of law, and fundamental rights in the EU*, Open Society Foundations, 2021, <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/c8c58ad3-fd6e-4b2d-99fa-d8864355b638/the-concept-of-chilling-effect-20210322.pdf>

Pecyna M., *Implementacja dyrektywy 2024/1069 („anty-SLAPP”) do polskiego systemu prawnego*, „PiP” 2025, nr 9.

Polska: wolne sądy, wolni ludzie. Sędziowie bronią swojej niezależności, Amnesty International, 2019.

Postępowania dyscyplinarne przeciwko sędziom sądów powszechnych w Polsce, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2023.

Proponowane przepisy anty-SLAPP w Polsce wymagają dalszych zmian, Amsterdam 2025, https://hfhr.pl/upload/2025/07/anty-slapp-analiza-final-01_07_25-pl_4.pdf

Pring G.W., Canan P., *SLAPPs: Getting Sued for Speaking Out*, Temple University Press, Philadelphia 1996.

Romanowski A., *Odwieczny PIS czyli historia Polski*, Wydawnictwo Austeria, Kraków 2023.

Roszkowski, *Historia i teraźniejszość 1945-1979. Podręcznik dla liceów i techników*, t. I, Biały Kruk, Kraków 2022.

Ryan, R.M., Deci E.L., *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*, Guilford Press, 2018.

Seligman-Martin E.P., *Learned Optimism*, Knopf, 1992.

SLAPPs against journalists across Europe Media Freedom Rapid Response, 2022, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2022/03/A19-SLAPPs-against-journalists-across-Europe-Regional-Report.pdf>

Szuleka M., Kalisz M., *Prawa dziecka w cieniu kryzysu praworządności. Funkcjonowanie Urzędu Rzecznika Praw Dziecka w latach 2015-2022*, Warszawa 2022, https://hfhr.pl/upload/2022/12/raport-prawa-dziecka-w-cieniu-kryzysu-praworzadnosci_1.pdf

Świder M., M. Winiewski (red.), *Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce. Raport za lata 2015-2016*, Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2017, <https://kph.org.pl/wp-content/uploads/2017/11/Sytuacja-spoeczna-osob-LGBT-w-Polsce.pdf>

Tacik J., *Jak nie lubić Żyda*, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice 2023.

Tomczyk E., *Regulacje prawne dotyczące strategicznego powództwa zmierzającego do stłumienia debaty publicznej (SLAPP) jako nowy instrument ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, „EPS” 2025, nr 1.

Wójcik A., *Restoring the Rule of Law in Poland*, German Marshall Fund, czerwiec 2024, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2024-06/Wojcik%20-%20Poland%20RoL%20-%20brief.pdf>

Wróbel A., [w:] *Traktat o Unii Europejskiej. Komentarz*, red. R. Grzeszczak, D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2023, art. 2.

Wymiar sprawiedliwości pod presją. Represje jako metoda walki o przejęcie kontroli nad władzą sądowniczą i prokuraturą w Polsce w latach 2015-2023, Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia.

Wyrzykowski M., *Materialne prawo administracyjne przyszłości. Od aktualnych problemów ku nowym wyzwaniom*, [w:] *Kryzys, stagnacja, renesans? Prawo administracyjne przyszłości. Księga jubileuszowa profesora dr hab. Jacka Jagielskiego*, red. M. Cherka, P. Gołaszewski, J. Piecha, M. Wierzbowski, Warszawa 2021.

Materiały z mediów

Ad, *Liderka Strajku Kobiet: życie mi się wywróciło, ale na bardzo dobrą stronę*, [walbrzych.wyborcza.pl](https://walbrzych.wyborcza.pl/walbrzych/7,178336,28888851,liderka-strajku-kobiet-zycie-mi-sie-wywrocilo-ale-na-bardzo.html), 10 września 2022, <https://walbrzych.wyborcza.pl/walbrzych/7,178336,28888851,liderka-strajku-kobiet-zycie-mi-sie-wywrocilo-ale-na-bardzo.html>

Adamczyk M., *Małopolska kurator: Nie wpuszczę do szkoły Grupy Ponton ani stowarzyszenia Lambda*, Radio ZET, 7 lipca 2022, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Gosc-Radia-ZET/Barbara-Nowak-Nie-wpuszcze-do-szkoly-Grupy-Ponton-ani-stowarzyszenia-Lambda-Gosc-Radia-ZET-7.01.2022>

Adamus R., *Przesłanka eugeniczna (embriopatologiczna) jako przesłanka legalnego przerywania ciąży – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 roku (K 1/20)*, „Palestra.pl” 11/2020, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/11-2020/artukul/przeslanka-eugeniczna-embriopatologiczna-jako-przeslanka-legalnego-przerywania-ciazy-glosa-do-wyroku-trybunalu-konstytucyjnego-z-22.10.2020-roku-k-1-20>

ads, rzw, kwoj / PAP, *Maleje liczba strajkujących placówek, ale ZNP i ministerstwo podają rozbieżne dane*, tvn24.pl, 10 kwietnia 2019, dostęp: <https://tvn24.pl/polska/strajk-nauczycieli-ile-placowek-strajkuje-ra928428-ls2288610>

- Adwokaci Kardas i Gutowski o pozwie MS przeciwko profesorom UJ, 9 lipca 2019, <https://www.adwokatura.pl/ogolnoprawne/adwokaci-kardas-i-gutowski-o-pozwie-ms-przeciwko-profesorom-uj/>
- Ambroziak A., *Historyczne orzeczenie. Transpłciowa Kobieta wygrywa z Ministrem Ziobrą przed Sądem Najwyższym*, 9 grudnia 2022, <https://oko.press/transplciowa-kobieta-wygrywa-z-ministrem-ziobro-przed-sadem-najwyzszym>
- Ambroziak A., *Rafalska dyskryminuje fundację, która przeciwdziała dyskryminacji. Zrywa umowę, każe oddać dotację*, „OKO.press”, 27 stycznia 2017, <https://oko.press/prawicowe-media-lgbt-fundacji-rafalska-zrywa-umowe-rzad-dyskryminuje>
- Ambroziak A., *„Zakaz wykonywania zawodu za udział w strajku kobiet? Represje kuratorium wobec nauczycielki”*, OKO.press, 29 stycznia 2021, <https://oko.press/zakaz-wykonywania-zawodu-za-udzial-w-strajku-kobiet>
- Ambroziak A., *To będzie koniec niezależności szkół. Organizacje społeczne ostrzegają przed Lex Czarnek*, OKO.press, 17 czerwca 2021, <https://oko.press/organizacje-spoeczne-ostzegaja-przed-lex-czarnek>
- Ambroziak A., *Alarm! Zalewska rękami kuratoriów oświaty zastrasza szkoły za Tęczowy Piątek*, „OKO.press”, 29 października 2018, <https://oko.press/alarm-zalewska-rekami-kuratoriow-oswiaty-zastrasza-szkoly-za-teczowy-piatek>
- Asante N., *10-latek w kajdankach? Politycy Porozumienia przeciwko ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, Wyborcza.pl, 19 lipca 2022, <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,28703412,10-latek-w-kajdankach-politycy-porozumienia-przeciwko-ustawie.html>
- aw, *Dr Gontarczyk komentuje wyrok ws. „Dalej jest noc”: Autorzy skorzystali z ochrony prawnej, która tej książki nie powinna dotyczyć*, wPolityce.pl, 16 sierpnia 2021, <https://wpolityce.pl/historia/562671-dr-gontarczyk-komentuje-wyrok-ws-dalej-jest-noc>
- Bagińska S., *Nowa ustawa Ziobry. OMZRiK: „Dwa lata więzienia za uśmiech na mszy”*, wp.pl, 15 czerwca 2023, <https://wiadomosci.wp.pl/2-lata-wiezienia-za-ustmiech-na-mszy-nowa-ustawa-ziobry-6909269053356608a>
- Bagińska S., *Zbigniew Ziobro w Radiu Maryja o książce „Dalej jest noc”. „Fakty nie miały znaczenia”*, WP.pl, 10 lutego 2021, <https://wiadomosci.wp.pl/zbigniew-ziobro-w-radiu-maryja-o-ksiazce-dalej-jest-noc-fakty-nie-mialy-znaczenia-6606788555868864a>
- Beaumont P., *Israel passes law to force NGOs to reveal foreign funding*, theguardian.com, 12 lipca 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/12/israel-passes-law-to-force-ngos-to-reveal-foreign-funding>
- Batko-Tołuć K., *Kasa z zagranicy? Rząd idzie drogą Putina i Orbana*, ngo.pl, 16 sierpnia 2017, <https://publicystyka.ngo.pl/kasa-z-zagranicy-rzad-idzie-droga-putina-i-orbana>

- Bezwstydny sędzia stracił pracę za aferę z Emilią”, 26 sierpnia 2019, fakt.pl, <https://www.fakt.pl/polityka/bezwstydny-sedzia-stracil-prace-za-afere-z-emilia/xzbr69x>
- Biedroń W., Szokująca manipulacja Grabowskiego i innych autorów „Dalej jest noc”! Sugerują, że Polacy posiadali własną administrację pod niemiecką okupacją!, 27 lutego 2019, wPolityce.pl. <https://wpolityce.pl/historia/435821-manipulacja-grabowskiego-i-innych-autorow-dalej-jest-noc>
- Domachowska M., Bezwzględna walka z pedofilią! Rząd przyjął pakiet zmian przygotowany w Ministerstwie Sprawiedliwości, komunikat Ministerstwa Sprawiedliwości z 14 maja 2019 roku, 14 maja 2019, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/bezwzgledna-walka-z-pedofilia-rzad-przyjal-pakiet-zmian-przygotowany-w-ministerstwie-sprawiedliwosci#:~:text=Za%20zgwa%C5%82cenie%20dziecka%20pedofil%20trafi%20do%20wi%C4%99zienia%20nawet,dzi%C5%9B%20przez%20rz%C4%85d%20projekcie%20wielkiej%20reformy%20Kodeksu%20karnego>
- Białach S., Co się dzieje w śledztwie w sprawie afery hejterskiej?, 3 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/lublin/afere-hejterska-prokuratura-przedluzza-sledztwo/89p27zb>
- Białach S., Przemysław Czarnek zapowiada lex Czarnek 2.0, wiadomosci.onet.pl, 2 marca 2022, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/prezydent-duda-wetuje-przemyslaw-czarnek-zapowiada-lex-czarnek-20/w7hrz4d>
- Bilewska K., Czy PGE chce zalania gdańskiej starówki? 19 stycznia 2022, <https://www.greenpeace.org/poland/aktualnosci/31375/czy-pge-chce-zalania-gdanskiej-starowki/>
- Blisko 630 naukowców protestuje przeciwko skandalicznym słowom prezydenta Dudy o prof. Michale Bilewicu i recenzentach jego prac, Wyborcza.pl, 17 lipca 2025, <https://wyborcza.pl/7,162657,32111703,blisko-630-naukowcow-protestuje-przeciwko-skandalicznym-slowom.html>
- Błaszczak M., Skala zjawiska SLAPP w Polsce, 8 listopada 2023, <https://siecobywatelska.pl/slapp-y-w-polsce/>.
- Boguszewski R., Społeczne poparcie dla protestu nauczycieli, Komunikat z badań CBOS nr 54/2019, Fundacja CBOS, Warszawa, kwiecień 2019 https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_054_19.PDF
- Borowska P., Maksimov V., Węgry: Koniec z anonimowymi dotacjami dla NGO’ów, euractiv.pl, 2 lipca 2021, <https://euractiv.pl/section/grupa-wyszehradzka/news/wegry-viktor-orban-ngo-organizacje-pozarzadowe-dekret-darowizny-dotacje-finansowanie-tsue/>
- Byliśmy traktowani jak przestępcy. Od atmosfery wrogości po nękanie osób broniących praw LGBTI, lipiec 2022, <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/07/EUR3758822022POLISH.pdf>.

- Cader J., *Nauczycielka, której grozi wydalenie z zawodu za udział w strajku kobiet objęła nowe stanowisko*, mojaswidnica.pl, 3 grudnia 2020, <https://mojaswidnica.pl/nauczycielka-ktorej-grozi-wydalenie-z-zawodu-za-udzial-w-strajku-kobiet-objela-nowe-stanowisko/>
- Chrzczonowicz M., *Rozprawa Justyny Wydrzyńskiej oskarżonej o pomoc w aborcji. Wyrok nie zapadł [RELACJA, ZDJĘCIA]*, OKO.press, 14 października 2022, <https://oko.press/rozprawa-justyny-wydrzynskiej-pomoc-aborcja>
- Ciborska N., „LNG Gdańsk = gazowa pułapka” – partyzancka projekcja w Warszawie, <https://www.rp.pl/autor/1731-nawojka-ciborska>
- Ciborska, *Gazowa zdrada Komisji Europejskiej podczas COP 26*, 18 listopada 2021, <https://klimat.rp.pl/moim-zdaniem/art19114081-ciborska-gazowa-zdrada-komisji-europejskiej-podczas-cop-26>
- CIT-8 obowiązkiem każdej organizacji pozarządowej, <https://poradnik.ngo.pl/cit8-obowiazkiem-kazdej-organizacji-pozarzadowej>
- Grzegorz Bierecki straszy „Wyborczą” pozwami. Cenzorska akcja senatora PiS, 28 listopada 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,24220844,grzegorz-bierecki-straszy-wyborcza-pozwami-cenzorska-akcja.html>
- Czuchnowski W., Ivanowa E., *Pensja Ziobry poza prawem. Minister sprawiedliwości nieustannie dostaje dodatek prokuratorski*, wyborcza.pl, 2 marca 2020, <https://wyborcza.pl/7,75398,25745751,pensja-ziobry-pozza-prawem-jak.html>
- Czuchnowski W., *Kaczyński pozwał nas za Srebrną. Opisuując negocjacje w sprawie wieżowca, "godzimy w jego dobra osobiste"*, 7 maja 2019, https://wyborcza.pl/7,75398,24758038,kaczynski-pozwal-nas-za-srebrna-opisujac-negocjacje-w-sprawie.html#s=S.embed_article-K.C-B.1-L.1.maly
- Czuchnowski W., Szpala I., *Taśmy Kaczyńskiego. Tak prezes PiS prowadzi wielki biznes za zamkniętymi drzwiami*, 29 stycznia 2019, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,24408884,tasmy-kaczynskiego-tak-prezes-pis-prowadzi-wielki-biznes-za.html>
- Czuchnowski W., Gierszewski M., *Układ radomski PiS. Jak ukręcono łeb korupcyjnemu śledztwu CBA*, 30 sierpnia 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,23839693,uklad-radomski-pis-jak-ukrecono-leb-korupcyjnemu-sledztwu-cba.html>
- Czuchnowski W., *Będzie proces za traktor. Jak władza szukała haka na sędziego Żurka*, wyborcza.pl, 23 marca 2021, <https://wyborcza.pl/7,75398,26906781,bedzie-proces-za-traktor-jak-wladza-szukala-haka-na-sedziego.html>
- Czy powstanie publiczny indeks organizacji pozarządowych finansowanych z zagranicy?, ngo.pl, 7 sierpnia 2020, <https://publicystyka.ngo.pl/czy-powstanie-publiczny-wykazu-organizacji-pozarzadowych-finansowanych-przez-podmioty-zagraniczne>

- Ćwiek-Świedcka J., *Edukacja seksualna uczniów tylko jeśli rodzic pozwoli*, „Rzeczpospolita”, 25 czerwca 2019, <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art1263541-edukacja-seksualna-uczniow-tylko-jesli-rodzic-pozwoli?smclient=&refreshpaywall=df345a85-e721-4c3d-9ff6-2b25f6197a53>
- Dauksza J., Szczygiel K., Cieśla W., WSP, *Ukryta słodycz. Jak firma Adama Hofmana dezinformowała w sieci, by zatrzymać podatek cukrowy*, 3 grudnia 2020, OKO.press, <https://oko.press/firma-hofmana-dezinformacja-podatek-cukrowy>.
- dk/PAP, *Ministerstwo Sprawiedliwości jednak nie pozwie profesorów UJ. "Nie ma już potrzeby"*, 17 czerwca 2019, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-06-17/ministerstwo-sprawiedliwosci-jednak-nie-pozwie-profesorow-uj-nie-ma-juz-potrzeby/>
- Dmitruczuk A., *Dawid i Goliat spotkają się w sądzie. Gaz-System pozwał aktywistkę klimatyczną z grupy Bombelki za filipikę o zbrodniarzach*, 8 września 2023, <https://wyborcza.pl/7,177851,30165700,dawid-i-goliat-spotkaja-sie-w-sadzie-gaz-system-pozwal-aktywistke.html>
- Dryjańska A., *Osoby LGBT jak Żydzi w 1968? Prof. Bilewicz o podobnych mechanizmach nagonki PiS i Gomułki*, „na.Temat”, 17 czerwca 2020, <https://natemat.pl/311935,ludzie-lgbt-jak-zydzi-czego-uczy-nas-historia-mowi-prof-bilewicz>
- 10-latki w poprawczakach. Ludzie Ziobry mają plan na resocjalizację*, onet.pl, 9 czerwca 2022, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/nowy-projekt-ludzi-ziobry-wracamy-do-slodkich-lat-60/6z3tqx2>
- Premier Donald Tusk: konwencja stambulska ma chronić przed przemocą kobiety i dzieci*, gov.pl/web/premier, 30 stycznia 2024, <https://www.gov.pl/web/premier/pdt-konwencja-stambulska>
- Dudkiewicz I., *Czy ograniczyć kasę z zagranicy? Zapraszamy do dyskusji!*, ngo.pl, 16 sierpnia 2017, <https://publicystyka.ngo.pl/czy-ograniczyc-kase-z-zagranicy-zapraszamy-do-dyskusji>
- Dudkiewicz I., *Lex Czarnek: Młodzi mówią głośne „Nie”*, ngo.pl, 16 lutego 2022, <https://publicystyka.ngo.pl/lex-czarnek-mlodzi-mowia-glosne-nie>
- Dudkiewicz I., *Ministerstwo zrywa umowę z fundacją Autonomia po „nagłej kontroli”*, „NGO.pl”, 15 grudnia 2016, <https://publicystyka.ngo.pl/ministerstwo-zrywa-umowe-z-fundacja-autonomia-po-naglej-kontroli>
- Dudkiewicz I., *Teutsch: To wygrana połowiczna. Dla nas i innych organizacji*, „NGO.pl”, 1 marca 2018, <https://publicystyka.ngo.pl/teutsch-to-wygrana-polowiczna-dla-nas-i-innych-organizacji>
- Dulkiewicz A., wypowiedź chroniąca pracownice Przedszkola nr 77 w Gdańsku, cytaty w: Kacper Płażyński, „Kacper Płażyński krytykuje pracownice Przedszkola 77 dla dzieci

niepełnosprawnych. Jego słowa wywołały burzę”, 29 października 2020, Naszemiasto Gdańsk, <https://gdansk.naszemiasto.pl/kacper-plazynski-krytykuje-pracownice-przedszkola-77-dla/ar/c1-7972565#:~:text=Aleksandra%20Dulkiewicz%3A%20%E2%80%9EOsoby,doda%C5%82a%20Aleksandra%20Dulkiewicz>

Dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 1 zawieszona. Za "Tour de Konstytucja", Interia.pl, 8 października 2021, <https://wydarzenia.interia.pl/malopolskie/news-dobczyce-dyrektorka-szkoly-podstawowej-nr-1-zawieszona-za-to,nld,5569852>

Dziubka K., Jacek Kurski miał koronawirusa, mimo to poleciał na Eurowizję Junior, Onet.pl, 24 grudnia 2021, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/jacek-kurski-mial-koronawirusa-mimo-to-polecial-na-eurowizje-junior/etl2bs4>

Edukacja włączająca, <https://www.gov.pl/web/edukacja/edukacja-wlaczajaca>

Ekologia wejdzie do szkół. Ale Czarnek tu też dostrzega „ideologię”, businessinsider.com, 17 sierpnia 2021, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/ekologia-w-szkolach-czarnek-ma-jedno-ale-i-mowi-o-ideologii/1b2bv36>

Fighting for abortion rights – Polish women’s struggle, dw.com, 17 kwietnia 2023, <https://www.dw.com/en/fighting-for-abortion-rights-polish-womens-struggle/video-65352640>

Figurski P., Kurator Barbara Nowak: „nie jestem homofobką”, Wirtualna Polska , 20 listopada 2023, <https://wiadomosci.wp.pl/kurator-barbara-nowak-nie-jestem-homofobka-6964096339794688a>

Flis D., Klauziński S., Pankowska M., Instytut Glinńskiego rozdał 68 mln zł. Publiczne pieniądze dla organizacji z kręgu ministrów PiS, oko.press, 11 maja 2023, <https://oko.press/instytut-glinskiego-niw-pis>.

Flis D., Bacic M., Luksusowe apartamenty posła Poręby: ujawniamy milionowe transakcje polityka PiS, 23 września 2023, OKO.press, <https://oko.press/luksusowe-apartamenty-posla-poreby>.

Flis, NSA: prezydent nie może dowolnie odmawiać powołania sędziów. Ale kto mu zabroni?, „OKO.press”, 7 grudnia 2017, <https://oko.press/nsa-prezydent-moze-dowolnie-odmawiac-powolania-sedziow-mu-zabroni>.

Flis D., Odnaleźliśmy kolejne nieruchomości europosła PiS. Wydaje na nie więcej, niż zarabia, 31 października 2023, OKO.press, <https://oko.press/tomasz-poreba-europosel-pis-dzialki-nieruchomosci>.

Flis D., Tomasz Poręba (PiS) zarzuca nam kłamstwo i straszy pozwem. Pozwu nie ma, ale jest prawda, 9 listopada 2023, <https://oko.press/tomasz-poreba-pis-zarzuca-nam-klamstwo-i-straszy-pozwem-pozwu-nie-ma-ale-jest-prawda>.

- Fryc K., „Komisja dyscyplinarna za poparcie strajku kobiet. Uczniowie i rodzice murem za nauczycielem”, [trojmiasto.wyborcza.pl](https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,26495243,uczniowie-i-rodzice-murem-za-nauczycielem-historii-z-gdyni.html), 9 listopada 2020, <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,26495243,uczniowie-i-rodzice-murem-za-nauczycielem-historii-z-gdyni.html>
- ft/dap, Łódzki kurator oświaty mówi o "wirusie LGBT". "Najgorszy wirus to wirus głupoty", „tvn24.pl”, 22 sierpnia 2020, <https://tvn24.pl/polska/grzegorz-wierzchowski-lodzki-kurator-oswiaty-o-wirusie-lgbt-st4671744>
- Funkcjonariusz SB opowiada o przeszłości Wałęsy, wydarzenia.interia.pl, 12 maja 2008, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-funkcjonariusz-sb-opowiada-o-przeszlosci-walesy,nld,840066>
- Gajos-Kaniewska D., Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zarzuca im kłamstwo, 15 czerwca 2019, <https://www.rp.pl/dobra-osobiste/art1278401-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozwie-profesorow-universytetu-jagiellonskiego-zarzuca-im-klamstwo>
- Gałczyńska M., Farma trolli w Ministerstwie Sprawiedliwości, cz. 3. Sędziowie organizują hejt przeciwko prezes Sądu Najwyższego, 21 sierpnia 2019, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/farma-trolli-w-ministerstwie-sprawiedliwosci-cz-3-sedziowie-organizuja-hejt-przeciwko/jg5lhx7>
- Gałczyńska M., Fatalna sytuacja w sądach w czasie pandemii. Nietrafione pomysły i zaniechania ministerstwa, onet.pl, 17 listopada 2020, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/koronawirus-w-polsce-sytuacja-w-sadach/b0e4h82>
- Gałczyńska M., Jeden z bohaterów afery hejterskiej z awansem. Został delegowany do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, 3 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/afery-hejterska-sedzia-jakub-iwaniec-trafi-do-krajowej-szkoly-sadownictwa-i/65xkekr>
- Gałczyńska M., „Kasta Watch” pod parasolem ochronnym Ministerstwa Sprawiedliwości? Sędziowie z "Themis" pytają Z. Ziobrę, 20 września 2019, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/kasta-watch-pod-parasolem-ochronnym-ministerstwa-sprawiedliwosci-sedziowie-z-themis/545sw7m>
- Gałczyńska M., Kulisy awansu bohatera afery farmy trolli. Decyzję podjął Zbigniew Ziobro, 4 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afery-hejterska-kulisy-awansu-jakuba-iwanca/fw6z01>
- Gałczyńska M., Mąż internetowej hejterki miał egzaminować przyszłych sędziów i prokuratorów. Został odwołany z komisji, 6 września 2019, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/sedzia-szmydt-mial-egzaminowac-przyszlych-sedziow-i-prokuratorow/eyzx4ve>

- Gańczyńska M., *Nazywali go „superprokuratorem”, właśnie stracił stanowisko. „Najwyższy czas, on niszczył ludzi”, 24 lipca 2024, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/superprokurator-piotr-krupinski-odwolany-najwyzszy-czas-niszczyl-ludzi/rlnmhtml>*
- Gańczyńska M., *Neosędzia i promotor Piebiaka prosi o wsparcie. „Wyraz wyjątkowej bezczelności”, 3 września 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/neosedzia-i-promotor-piebiaka-prosi-o-wsparcie-wyraz-wyjatkowej-bezczelnosci/z3cl4bx>*
- Gańczyńska M., *Sąd Najwyższy reaguje po tekście Onetu. Postępowanie w sprawie sędziego Konrada Wytrykowskiego, 22 sierpnia 2022, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/afera-piebiaka-sn-wszczyna-postepowanie-ws-wytrykowskiego/k0w541g>*
- Gańczyńska M., *Sąd zmusza prokuraturę do ponownego przeprowadzenia śledztwa w sprawie afery hejterskiej, 20 marca 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kielce/sad-zmusza-prokurature-do-ponownego-przeprowadzenia-sledztwa-ws-afery-hejterskiej/j8x8vq0>*
- Gańczyńska M., *Sędzia Tomasz Szmydt został odsunięty od czynności. Do 28 września nie wróci na salę sądową, 28 sierpnia 2019, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-w-ministerstwie-sprawiedliwosci-sedzia-tomasz-szmydt-zostal-odsuniety-od/d46knpp>*
- GAZ-SYSTEM z pierwszym pozwoleniem na budowę w ramach projektu FSRU, 4 sierpnia 2022, <https://www.gaz-system.pl/pl/terminal-fsru/aktualnosci/04-08-2022-gaz-system-z-pierwszym- pozwoleniem-na-budowe-w-ramach-projektu-fsru.html>
- Gańczyńska M., *Adwokat o kulisach zatrzymania Elżbiety Podleśnej, wiadomosci.onet.pl, 7 maja 2019, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/adwokat-o-kulisach-zatrzymania-elzbiety-podlesnej/qsjxyzh>*
- Gańczyńska M., *Kulisy awansu bohatera afery farmy trolli. Decyzję podjął Zbigniew Ziobro, 4 września 2020, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-hejterska-kulisy-awansu-jakuba-iwanca/fw6z01>*
- Gańczyńska M., *Nazywali go „superprokuratorem”, właśnie stracił stanowisko. „Najwyższy czas, on niszczył ludzi”, 24 lipca 2024, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/superprokurator-piotr-krupinski-odwolany-najwyzszy-czas-niszczyl-ludzi/rlnmhtml>*
- Gańczyńska M., *Marcin Matczak nie odbierze nominacji profesorskiej od prezydenta. „Duda daje sygnał, że uważa się za równego rangą co najmniej rzymskim cesarzom”, Onet.pl, 22 lutego 2021, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/marcin-matczak-nie-odbierze-profesury-od-dudy-w-imie-zasad-wywiad/jhebvh3>*
- Gańczyńska M., *Śledztwo Onetu. Farma trolli w Ministerstwie Sprawiedliwości, czyli „za czynienie dobra nie wsadzamy”, Onet, 19 sierpnia 2019.*
- Gańczyńska M., *10-latki w poprawczakach, kajdanki i kaftany bezpieczeństwa dopuszczalne. Sędzia rodzinny: nie mogę w to uwierzyć, onet.pl, 8 lipca 2022,*

<https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/lex-maluchy-za-kraty-przyjete-sedzia-nie-moge-w-to-uwierzyc/bshkxcz>

Gąsior J., „Justyna Gąsior on about.me”, <https://about.me/justyna.gasior82>

Golonka M., *Tęczowy piątek 2019. Warszawa: Które szkoły okażą 25.10 wsparcie nastolatkom LGBT? W ubiegłym roku w akcji KPH wzięło udział ponad 200 szkół*, i.pl, 25 października 2019, <https://i.pl/teczowy-piatek-2019-warszawa-ktore-szkoly-okaza-2510-wsparcie-nastolatkom-lgbt-w-ubieglym-roku-w-akcji-kph-wzielo-udzial-ponad/ar/c1-14529097>

Gordzewicz M., *Zero tolerancji w programie Czarno na białym*, TVN24, 9 września 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=VehQjJ68WBU>

Grabowska-Moroz B., *Skarga (nad)zwyczajna. Środek przywrócenia sprawiedliwości czy zagrożenie dla praworządności?*, 14 grudnia 2021, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2021, <https://hfhr.pl/aktualnosci/skarga-nad-zwyczajna-kolejny-raport-hfpc-o-zmianach-w-wymiarze-sprawiedliwosci>

Gutowski M., Kardas P., *Minister sprawiedliwości nie mógłby wygrać procesu z krakowskimi naukowcami*, 13 lipca 2019, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art1232751-minister-sprawiedliwosci-nie-moglby-wygrac-procesu-z-krakowskimi-naukowcami>

Hartukowicz J., *KGHM wynajmuje międzynarodową kancelarię i grozi sądem „Wyborczej”. Za ujawnienie poczynił chrześniaka wiceprezesa PiS*, wyborcza.pl, 8 lutego 2019, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,24439790,wyborcza-ujawnila-ze-chrzesniak-wiceprezesa-pis-ustawial.html>

Hartukowicz J., Klauziński S., Szczygiel K., *„Firma znana z obsługi dyktatorów miała promować Polskę. W jej rozmowach z rządem pośredniczył Hofman*, 28 kwietnia 2021, OKO.press, <https://oko.press/adam-hofman-r4s-bell-pottinger>

Hartukowicz J., Klauziński S., Szczygiel K., *Układ wrocławski. Jak przeciek z CBA spalił akcję w sprawie biznesów Adama Hofmana [ŚLEDZTWO]*, OKO.press, 12 kwietnia 2021, <https://oko.press/uklad-wroclawski-hofman-cba-r4s>

Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Izba Wydawców Prasy, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Press Club Polska, Rada Polskich Mediów, Sieć Obywatelska Watchdog Polska, Stowarzyszenie Gazet Lokalnych, Stowarzyszenie Mediów Lokalnych ze stycznia 2025 r.: <https://hfhr.pl/aktualnosci/pelna-dekryminalizacja-znieslawienia-apel>

Hancock S., *Polish activists face jail for sticking up Virgin Mary posters with rainbow halo*, independent.co.uk, 11 stycznia 2021, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/poland-virgin-mary-posters-lgbt-b1785664.html>

Hołdyńska E., *TYLKO U NAS. Prof. Grabowski z niemieckimi grantami. Jego badania finansuje m.in. Fundacja Gerdy Henkel z Dusseldorfu*, wPolityce.pl, 25 marca 2019,

<https://wpolityce.pl/polityka/439518-grabowski-autor-dalej-jest-noc-z-niemieckimi-grantami>

Horbaczewski R., *Politycy chcą lustrować NGO, by wyłapać agentów wpływu z zagranicy*, Prawo.pl, 1 kwietnia 2022, <https://www.prawo.pl/samorzad/jawnosc-finansowania-organizacji-pozarzadowych-propozycje-zmian,514383.html>

Istel M., *Obietnice minus. Zapowiadali redukcję administracji i miliardowe oszczędności. Jest na odwrót*, 14 czerwca 2023, Konkret24, pierwszy materiał wideo z przedstawionych do wyboru, <https://konkret24.tvn24.pl/obietnice-minus/obietnice-minus-zapowiadali-redukcje-administracji-i-miliardowe-oszczednosci-jest-na-odwrot-st7172928>

Imielski R., Pacewicz PP., Cieśla W., *Oświadczenie „Wyborczej”, OKO.press i Fundacji Reporterów: Skandaliczna próba cenzury mediów ze strony agencji R4S i Adama Hofmana*, 24 kwietnia 2021, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,27014605,oswiadczenie-wyborczej-okopress-i-fundacji-reporterow-skandaliczna.html>

Imielski R., Pacewicz P., Cieśla W., *Oświadczenie „Wyborczej”, OKO.press i Fundacji Reporterów: Skandaliczna próba cenzury mediów ze strony agencji R4S i Adama Hofmana*, 24 kwietnia 2021, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,27014605,oswiadczenie-wyborczej-okopress-i-fundacji-reporterow-skandaliczna.html>

Ivanova E., *Afera hejterska. „Wyborcza” wygrała w sądzie z neosędzią Wytrykowskim*, 4 lutego 2025, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,31652245,afere-hejterska-wyborcza-wygrala-w-sadzie-z-neosedzia-wytrykowskim.html>

Ivanona, *„Rzeźnik” Radzik przegrał z „Wyborczą”*, 29.01.2020, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,25643740,rzeznik-radzik-przegral-z-wyborcza.html>

Ivanova E., *Sąd zmiażdżył wniosek NBP, by zakneblować „Wyborczą” i zakazać pisanie o prezesie Glapińskim*, 25 lutego 2019, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,24489043,sad-odrzuca-wniosek-nbp-by-zakneblowac-wyborcza-i-zakazac.html>

Ivanova E., *Ziobro ma ujawnić raporty z sądolotki*, wyborcza.pl, 29 grudnia 2020 r. <https://wyborcza.pl/7,75398,26645448,ziobro-ujawni-raporty-z-sadolotka.html>

Ivanova E., *187 spraw przeciwko polskim dziennikarzom. Monitoring represji wobec wolnych mediów 2015-21*, 18 maja 2021, Wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,27097711,187-spraw-przeciwko-polskim-dziennikarzom-monitoring-represji.html>

Jabłonowski K., *Strefy "wolne od ideologii LGBT": ponad 50 samorządów przyjęło podobne uchwały*, Konkret 24 tvn24.pl, 30 września 2020, <https://konkret24.tvn24.pl/polska/strefy-wolne-od-ideologii-lgbt-ponad-50-samorzadow-przyjelo-podobne-uchwaly-ra1031974-ls5790087>

Jak zbierać podpisy pod inicjatywą ustawodawczą. Kara dla Komitetu Inicjatywy „Stop LGBT”, uodo.gov.pl, za: <https://uodo.gov.pl/pl/138/3078>

Jarosław Kaczyński zawiadomił prokuraturę o tekstach „Gazety Wyborczej. Chce śledztwa z art. 212 Kodeksu karnego”, wirtualnedia.pl, 2 lutego 2019, <https://www.wirtualnedia.pl/jaroslaw-kaczynski-zawiadomil-prokurature-o-tekstach-gazety-wyborczej-chce-sledztwa-z-art-212-kodeksu-karnego,7171117150193793a#:~:text=Jaros%C5%82aw%20Kaczy%C5%84ski%20zawiadomi%C5%82%20prokuratur%C4%99%20o,PL>

Jałoszewski M., Dobijanie sędziego Żurka. Skargą nadzwyczajną Ziobry i bezprawną ustawą kagańcową, OKO.press, 8 października 2023, <https://oko.press/sedzia-zurek-skarga-nadzwyczajna-ziobry-i-bezprawna-ustawa-kagancowa>

Jałoszewski M., Jest nowe śledztwo ws. prokuratora Wituszki, który zmarł na karnej delegacji, 800 kilometrów od domu, „OKO.press”, 24 maja 2024, dostęp dnia....: <https://oko.press/jest-nowe-sledztwo-ws-prokuratora-wituszki-ktory-zmarl-na-karnej-delegacji-800-kilometrow-od-domu>

Jałoszewski M., Kolejny sąd w Polsce wykonuje wyrok TSUE i pyta o legalność nowej KRS, „OKO.press”, 11 grudnia 2019, <https://oko.press/pilne-kolejny-sad-w-polsce-wykonuje-wyrok-tsue-i-pyta-o-legalnosc-nowej-krs>

Jałoszewski M., Ludzie Ziobry chcą zamęczyć sędziego Żurka: grozi mu już 10 dyscyplinarka. Za co tym razem?, OKO.press, 11 czerwca 2021, <https://oko.press/ludzie-ziobry-chca-zameczyc-sedziego-zurka-grozi-mu-juz-10-dyscyplinarka-za-co-tym-razem/>

Jałoszewski M., Minister Bodnar przeprosi Wojciecha Łączewskiego. Zrobi to za Ziobrę, który atakował sędziego, OKO.press, 19 marca 2025, <https://oko.press/minister-bodnar-przeprosi-wojciecha-laczewskiego-zrobi-to-za-ziobre-ktory-atakowal-sedziego>

Jałoszewski M., Nie musi przeproszać PiS za słowa „Tak działa państwo mafijne”. Dziennikarz „Wyborczej” wygrał w SN, Archiwum Osiatynskiego, 14 września 2019, <https://archiwumosiatynskiego.pl/wpis-w-debacie/nie-musi-przepraszac-pis-za-slowa-tak-dziala-panstwo-mafijne-dziennikarz-wyborczej-wygral-w-sn/>

Jałoszewski M., Niszczenie sędziego Żurka. Prokuratura uderza drugą skargą do powołanej przez PiS Izby SN, OKO.press, 20 października 2021, <https://oko.press/niszczenie-sedziego-zurka-prokuratura-uderza-druga-skarga-do-powolanej-przez-pis-izby-sn/>

Jałoszewski M., Pierwszy wyrok za aferę hejterską. Sąd skazał na grzywnę sygnalistkę Małą Emi, która ujawniła aferę, oko.press, 18 marca 2025, <https://oko.press/wyrok-za-afere-hejterska-sad-skazal-sygnalistke-mala-emi>

Jałoszewski M., Pilne. SN: Resort Ziobry ma przeprosić sędzię Koskę-Janusz za oczerniający ją komunikat, OKO.press, 21 kwietnia 2023, <https://oko.press/pilne-sn-resort-ziobry-ma-przeprosic-sedzie-koske-janusz-za-oczerniajacy-ja-komunikat>

Jałoszewski M., Prezes Iustitii pozywa Piebiaka, Iwańca i państwo. Chce 75 tys. za hejt i krzywdy, OKO.press, 15 marca 2025, <https://oko.press/markiewicz-pozywa-piebiaka-iwanca-i-panstwo>.

- Jałoszewski M., *Prezydent powołał kolejnych 53 neo-sędziów. Duda chce przed wyborami upchać ich w sądach*, „OKO.press”, 7 kwietnia 2025, <https://oko.press/prezydent-powolal-kolejnych-53-wadliwych-neo-sedziow>.
- Jałoszewski M., *Prokurator Generalny nie odpuszcza Żurkowi. Trzecia skarga nadzwyczajna, by zaszkodzić sędziemu*, 27 marca 2022, <https://oko.press/prokurator-generalny-nie-odpuszcza-trzecia-skarga-nadzwyczajna-by-zaszkodzić-sedziemu-zurkowi>
- Jałoszewski M., *Prokuratura Krajowa oczyściła z zarzutów sędziów SN Wróbla, Pietruszyńskiego i Stępkę*, „OKO.press”, 7 listopada 2024, <https://oko.press/prokuratura-krajowa-oczyscila-z-zarzutow-sedziow-sn-wrobla-pietruszynskiego-i-stepke>
- Jałoszewski M., *Prokuratura rozgrywa sprawę Ewy Wrzosek i Pegasus. Ujawniła tajne orzeczenie SN*, „OKO.press”, 3 maja 2023, <https://oko.press/prokuratura-ewa-wrzosek-pegasus-immunitet>
- Jałoszewski M., *Wygrana sędziego Żurka. Został przeproszony za „alimenciarza” wyrodnego męża*, OKO.press, 20 kwietnia 2021, <https://oko.press/wygrana-sedziego-zurka-zostal-przeproszony-za-alimenciarza-i-wyrodnego-meza>
- Jałoszewski M., *Ziobro. Morawiec. Neosedziowie SN uchylili korzystny dla sędzi wyrok*, OKO.press, 5 czerwca 2025, <https://oko.press/ziobro-morawiec-neosedziowie-sn-uchylili-korzystny-dla-sedzi-wyrok>
- Jałoszewski M., *55 przewinień zarzuca rzecznik Ziobry szefowi Iustitii. Sędzia Markiewicz: Nie uciszą nas represje*, „OKO.press”, 4 grudnia 2019, . <https://oko.press/55-przewinien-zarzuca-rzecznik-radzik-szefowi-iustitii-sedzia-markiewicz-nie-ucisza-nas-represje>
- Janoś K., *PiS wraca z hasłem repolonizacji mediów. Eksperci wskazują, że mediom można utrudniać życie mniej drastycznymi środkami*, 13 lipca 2020, money.pl, <https://www.money.pl/gospodarka/pis-wraca-z-haslem-repolonizacji-mediow-eksperci-wskazuja-ze-mediom-mozna-utrudniac-zycie-mniej-drastycznymi-srodkami-6531633136522881a.html>
- Janusz Kowalski *uderza w dyrektację szkoły przyjaznej osobom LGBTQ+.* "Przekroczył granicę", fakty.tvn24.pl, 15 sierpnia 2023, <https://fakty.tvn24.pl/fakty-po-poludniu/janusz-kowalski-uderza-w-dyrekcje-szkoly-przyjaznej-osobom-lgbtq-przekroczyl-granice-st7288561>
- Januszeńska P., *Co robią gazowi dziadersi, gdy boją się Bombelków? Straszą je sądem*, 11 września 2023, <https://krytykapolityczna.pl/kraj/gazowi-dziadersi-kolektyw-bombelki/>
- Jarosław Kaczyński: *nasi polityczni przeciwnicy są gotowi traktować Polskę jako dodatek do Niemiec*, 9 lipca 2020, polskieradio24.pl, <https://polskieradio24.pl/artukul/2547681,jaroslaw-kaczynski-nasi-polityczni-przeciwnicy-sa-gotowi-traktowac-polske-jako-dodatek-do-niemiec>
- Jaźwiński P., *Ponad 30 organizacji, którym Narodowy Instytut Wolności przyznał co najmniej pół miliona złotych dotacji*, konkret24.tvn24.pl, 12 sierpnia 2021,

- <https://konkret24.tvn24.pl/polska/ponad-30-organizacji-ktorym-narodowy-instytut-wolnosci-przyznal-co-najmniej-pol-miliona-zlotych-dotacji-ra1073636-ls5790685>
- js/kg, *W pewnym sensie to jest w DNA PiS-u, że mówi obywatelom: cicho*, 17 czerwca 2019, <https://tvn24.pl/polska/wlodzimierz-wrobel-i-marcin-maczak-w-faktach-po-faktach-o-zapowiedzi-pozwu-resortu-sprawiedliwosci-ra945577-ls2310853>
- Js /rzw / PAP, *Projekt całkowitego zakazu aborcji już w Sejmie. Prawie pół miliona podpisów*, "tvn24.pl", 2 lipca 2016, <https://tvn24.pl/polska/projekt-calkowitego-zakazu-aborcji-juz-w-sejmie-prawie-pol-miliona-podpisow-ra658703-ls3186454>
- Kaczyński: *Będziemy mieć do czynienia z ofensywą LGBT, ofensywą społecznego zła*, Wyborcza.pl, 2 października 2019, <https://wyborcza.pl/7,75398,25264276,jaroslaw-kaczynski-bedziemy-mieli-do-czynienia-z-ofensywa-lgbt.html>
- Kampania Przeciw Homofobii, *NSA utrzymał w mocy skasowanie czterech uchwał LGBT*, kph.org.pl, 29 czerwca 2022, <https://kph.org.pl/nsa-4-uchwalyantylgbt/>
- Karwowska A., *Cztery lata po "czarnym poniedziałku". Co dalej?*, "Wyborcza.pl", 2 października 2020, <https://wyborcza.pl/7,162657,26361957,cztery-lata-po-czarnym-poniedzialku-co-dalej.html>
- Katka K., *Zdrovve Love. Edukacja seksualna w Gdańsku dla 43 uczniów przez 14 miesięcy. "Nie jest to wielki sukces"*, „Wyborcza Trójmiasto”, 12 lutego 2024, <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,30683267,zdrovve-love-edukacja-seksualna-w-gdansk-dla-43-uczniow-przez.html>
- Kącki M., *Książa wyjęci z rejestru pedofilów. Dlaczego?*, wyborcza.pl, 7 września 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,23871805,ksieza-wyjeci-z-rejestru-pedofilow.html>
- Kennedy R., *Polish activist detained for 'offending religious beliefs' over LGBTQ Virgin Mary*, euronews.com, 7 maja 2019, <https://www.euronews.com/2019/05/07/polish-activist-detained-for-offending-religious-beliefs-over-lgbtq-virgin-mary>
- Kim R., Korus J., *Brat Obajtka, stryj Dudy. Lista osób, które zrobiły MBA na Collegium Humanum*, 27 czerwca 2022, newsweek.pl, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/mba-na-collegium-humanum-lista-partyjnych-nominatow-w-spolkach-skarbu-panstwa/xmcw14q>
- KGHM Polska Miedź wysłała pozew „Gazecie Wyborczej”. Chodzi o maseczki z Chin”, 30 kwietnia 2020, energetyka24.com, <https://energetyka24.com/gornictwo/kgbm-polska-miedz-wyslala-pozew-gazecie-wyborczej-chodzi-o-maseczki-z-chin>
- Kim R., Korus J., *CBA weszło do Collegium Humanum. Ma chodzić o nielegalny handel dyplomami*, 3 września 2022 newsweek.pl, <https://www.newsweek.pl/polska/cba-weszlo-do-collegium-humanum-ma-chodzic-o-handel-dyplomami/t338nlh>

- Kim R., Korus J., *Collegium Humanum. Szkoła Główna Spółek Skarbu Państwa*, 23 czerwca 2022, newsweek.pl, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/mba-na-collegium-humanum-szkola-czarneckich-fabryka-dyplomow-dla-spolek/0jzxhls>
- Kim R., Korus J., „*Collegium Humanum tanio i szybko kształci również armię przyszłych psychologów*” 28 czerwca 2022, newsweek.pl, <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/psychologia-na-collegium-humanum-psychologia-u-czarneckich-w-25-roku/gbl254y>
- Kim R., Korus J., *Doda w króciutkiej sukience i rektor Czarnecki w sobolach. Collegium Humanum nie przejmując się zarzutami i urządza wielką galę graduacji*, 30 czerwca 2022, newsweek.pl, <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/gala-graduacji-na-collegium-humanum-doda-z-medalem-za-wybitne-zaslugi/7p3l2dj>
- Klauziński S., *Ziobro wyciąga rękę do Bąkiewicza. Złożył do Sądu Najwyższego skargę w sprawie Marszu Niepodległości*, OKO.press, 5 listopada 2021, <https://oko.press/marsz-niepodleglosci-2021-ziobro-skarga-nadzwyczajna>
- kmz/mhr, *Protest pod Sejmem w sprawie zakazu edukacji seksualnej*, 16 października 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C529140%2Cprotest-przed-sejmem-przeciwko-zakazowi-edukacji-seksualnej.html>
- Kolejna tajna komórka hejterska w Ministerstwie Sprawiedliwości*, 29 sierpnia 2019, newsweek.pl, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/kolejna-tajna-komorka-hejterska-w-ministerstwie-sprawiedliwosci/lvtb49x>
- Kolejne francuskie miasta reagują na strefy anty-LGBT w ich polskich miastach partnerskich*, Onet.pl, 20 lutego 2020, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/kolejne-francuskie-miasta-reaguja-na-strefy-anty-lgbt-w-ich-polskich-miastach/57tlv2z>
- Kołacz I., *Pozew prezesa Obajtka przeciwko „Gazecie Wyborczej” ma 123 strony*, 8 kwietnia 2021, <https://www.press.pl/tresc/65497.pozew-prezesa-obajtka-przeciwko-gazecie-wyborczej-ma-123-strony>
- Kołacz I., *Kilkumilionowy ekwiwalent „zakazanych” informacji o Ordo Iuris w kontekście Kremla z dnia 5 czerwca 2020 roku*, 5 czerwca 2020, [Kilkumilionowy ekwiwalent "zakazanych" informacji o Ordo Iuris w kontekście Kremla - Press.pl - najnowsze informacje z branży medialnej, marketingowej, reklamowej i public relations](https://www.press.pl/najnowsze-informacje-z-branzy-medialnej-marketingowej-reklamowej-i-public-relations)
- Kołodziej B., Mikowski M., *Warcho! pozwywamy prawników z Krakowa, bo nie możemy pozwolić, aby oszukiwano społeczeństwo*, 15 czerwca 2019, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Ministerstwo-Sprawiedliwosci-pozwie-naukowcow-z-Uniwersytetu-Jagiellonskiego-7690615.html>
- Kołodziej B., *Prawnik UJ o zapowiadającym pozwie MS: sytuacja kuriozalna*, 15 czerwca 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C469779%2Cprawnik-uj-o-zapowiadającym-pozwie-ms-sytuacja-kuriozalna.html>

Komentarz rzecznika prasowego MEN, 2 listopada 2020,
<https://www.gov.pl/web/edukacja/komentarz-rzecznika-prasowego-men>

Komisarz Rady Europy krytykuje zmiany w polskim kodeksie karnym, 28 maja 2019,
<https://wiadomosci.onet.pl/swiat/komisarz-rady-europy-krytykuje-zmiany-w-polskim-kodeksie-karnym/esw76l9>

Kondzińska A., Szpala I., PiS pozywa "Wyborczą". Za artykuły o warszawskiej repriwatyizacji, 7 sierpnia 2018, <https://wyborcza.pl/7,75398,23760151,pis-pozywa-wyborcza-za-artykuly-o-warszawskiej-repriwatyizacji.html>

Korzeniowski P., „MEN na tropie nauczycieli popierających strajk. Śledztwu dowodzi sam Czarnek”, 3 listopada 2020, Noizz.pl, <https://noizz.pl/spoleczenstwo/ministerstwo-edukacji-na-tropie-nauczycieli-ktorzy-poparli-strajk/9hljm4t>

Kośmiński P., Minister pracy zabiera pieniądze na walkę z przemocą wobec kobiet, „Gazeta Wyborcza”, 17 grudnia 2016, <https://wyborcza.pl/7,75398,21130010,minister-pracy-zabiera-pieniadze-fundacji-przeciwdzialajacej.html>

Kośmiński P., Dziś "tęczowy piątek" w polskich szkołach. By każdy uczeń czuł się dobrze. Ale posłowie PiS protestują, wyborcza.pl, 28 października 2016, <https://wyborcza.pl/7,75398,20903181,dzis-teczowy-piatek-w-polskich-szkolach-by-kazdy-uczen-czul.html>

Kowalska A., Kto nam dał „zlecenie” na Tomasza Porębę z PiS? Odpowiadamy!, 7 września 2023, OKO.press, <https://oko.press/kto-nam-dal-zlecenie-na-tomasza-porebe-z-pis-odpowiadamy>

Kowalski J., PWPW podała „Gazetę Wyborczą” do sądu za siedem tekstów, 22 grudnia 2016, press.pl, https://www.press.pl/tresc/46892,pwpw-podala_gazete-wyborcza_-do-sadu-za-siedem-tekstow#:~:text=Polska%20Wytw%C3%B3rnia%20Papier%C3%B3w%20Warto%C5%9Bciowych%20z%C5%82o%C5%BCy%C5%82a,usuni%C4%99cia%2027%20fragment%C3%B3w%20tych%20tekst%C3%B3w

Kowalski N., Anarchiści skazani po Czarnym Proteście. Sąd uznał, że zaatakowali policjantów pod siedzibą PiS w Poznaniu. „Hańba”, „Gdzie dowody”, 16 grudnia 2019, <https://gloswielpolski.pl/anarchisci-skazani-po-czarnym-protescie-sad-uznal-ze-zaatakowali-policjantow-pod-siedziba-pis-w-poznaniu-hanba-gdzie-dowody/ar/c1-14658611>

Kozłowska M., Mosbacher dla Wirtualnej Polski: w kwestii LGBT jesteście po złej stronie historii, PAP, 29 września 2020, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C725821%2Cmosbacher-dla-wirtualnej-polski-w-kwestii-lgbt-jestescie-po-zlej-stronie>

kpc, Wykładowca UW wszędzie tropi "antysemityzm" i obraża fotograf z IPN: "Wiem, że z sentymentem myśli Pani o pogromach", „wPolityce.pl”, 20 kwietnia 2019,

<https://wpolityce.pl/polityka/443476-wykladowca-uw-tropi-antysemityzm-i-obraz-fotograf-z-ipn>

Krakowski Instytut Prawa Karnego w odpowiedzi na pozew: Działania ministerstwa godzą w wolność prowadzenia badań, 15 czerwca 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1417742,krakowski-instytut-prawa-karnego-w-odpowiedzi-na-pozew.html>

Krystian Markiewicz z 55 zarzutami dyscyplinarnymi. Rzecznik Schab: liczba adekwatna do działań, Onet.pl, 6 grudnia 2019, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/krystian-markiewicz-z-55-zarzutami-dyscyplinarnymi-rzecznik-schab-liczba-adekwatna-do/wcrz5nc>

Kublik A., Morawiecki przyszedł, Kurski musi odejść? W PiS zaczepiają: "Słyszala pani, ile Sławomir dostał od TVP za jedną piosenkę?" 15 stycznia 2018, [Morawiecki przyszedł, Kurski musi odejść? W PiS zaczepiają: 'Słyszala pani, ile Sławomir dostał od TVP za jedną piosenkę?'](#)

Kublik A., „Wyborcza” wygrała z partią Kaczyńskiego. Chodzi o związki PiS z warszawską aferą reprivatyzacyjną, 19 maja 2022, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,28469308,wyborcza-wygrala-z-partia-kaczynskiego-chodzi-o-zwiazki-pis.htm>

Kublik A., Prof. Bilewicz wygrał z prezydentem w NSA. Andrzej Duda ma miesiąc na rozpatrzenie wniosku o profesurę, Wyborcza.pl, 16 października 2024, <https://wyborcza.pl/7,75398,31388198,bilewicz-wygral-z-duda-w-nsa.html>

Kublik A., Gardulska A., Prezydent Duda blokuje profesurę Bilewicza za „oczernianie Polski i Polaków”. Wicowe argumenty niegodne prezydenta, Wyborcza.pl, 29 maja 2025, <https://wyborcza.pl/7,75398,31978709,prezydent-duda-blokuje-profesure-bilewicza-za-oczernianie-polski.html>

Kurski J., Prezes PiS pozywa „Wyborczą”. Dziękujemy za uznanie, 7 maja 2019, <https://wyborcza.pl/7,75968,24758326,prezes-pis-pozywa-wyborcza-dziekujemy-za-uznanie.html>

Leszczyński A., Demonstracja podczas wręczenia nominacji profesorskich: apel do Dudy w sprawie profesury Bilewicza, „Oko.press”, 19 grudnia 2022, <https://oko.press/demonstracja-podczas-wreczenia-nominacji-profesorskich-apel-do-dudy-w-sprawie-profesury-bilewicza>

Leszczyński A., Atak furii prawicy po sądowej wygranej autorów „Dalej jest noc”. Ziobro: „Zamach na sprawiedliwość”, „OKO.press”, 18 sierpnia 2021, <https://oko.press/atak-furii-prawicy-po-sadowej-wygranej-autorow-dalej-jest-noc>

Leszczyński A., Reduta Dobrego Imienia i polska ambasada protestują, bo włoski dziennik napisał prawdę o udziale Polaków w Zagładzie, „OKO.press”, 20 października 2017, <https://oko.press/reduta-dobrego-imienia-polska-ambasada-protestuja-wloski-dziennik-napisal-prawde-o-udziale-polakow-zagladzie>

- Leszczyński A., *Prof. Bilewicz pozwany. Autor antysemickiego rysunku nie zgadza się na miano antysemity*, „Oko.press”, 16 listopada 2019, <https://oko.press/prof-bilewicz-pozwany-autor-antysemickiego-rysunku-nie-zgadza-sie-na-miano-antysemity>
- Leśniewska P., *Dziady znowu zakazane?*, „Tygodnik Przegląd”, 23 listopada 2021, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/dziady-znowu-zakazane/>
- Lis J., *Despite Global Criticism, Israel Approves Contentious 'NGO Law'*, haaretz.com, 11 lipca 2026, <https://www.haaretz.com/israel-news/2016-07-11/ty-article/israel-passes-contentious-ngo-bill-into-law/0000017f-db74-d3ff-a7ff-fbf41d630000>
- List katolików z Holandii w obronie tęczowej Maryi, amnesty.org.pl, 04.11.2021, <https://www.amnesty.org.pl/list-katolikow-z-holandii-w-obronie-teczowej-maryi/>
- Łapczyńska K., *Strajk kobiet. Kuratorium wszczyna postępowanie przeciwko nauczycielce. Poszło o protesty, Wirtualna Polska*, 28.11.2020, <https://wiadomosci.wp.pl/wroclaw/strajk-kobiet-kuratorium-wszczyna-postepowanie-przeciwko-nauczycielce-poszlo-o-protesty-6580410081442752a#:~:text=Pomoc%20aoferowa%C5%82%20m.in.%20Zwi%C4%85ze k%20Nauczycielstwa%20Polskiego>
- Łojkowska M., *Ustawa o transparentności. Stygmatyzowanie zagranicznego finansowania jak w Rosji?* ngo.pl, 11 kwietnia 2022, <https://publicystyka.ngo.pl/ustawa-o-transparentnosci-stygmatyzowanie-zagranicznego-finansowania-jak-w-rosji>
- Łojkowska M., *Trybunał Sprawiedliwości UE: Węgierska ustawa o organizacjach pozarządowych otrzymujących wsparcie z zagranicy niezgodna z prawem unijnym*, ngo.pl, 18 czerwca 2020, <https://publicystyka.ngo.pl/trybunal-sprawiedliwosci-ue-wegierska-ustawa-o-organizacjach-pozarzadowych-otrzymujacych-wsparcie-z-zagranicy-niezgodna-z-prawem-unijnym>
- Maciejewski J., *Czy „z fałszerzami” dyskusja jest możliwa? Ostra kontra dla Centrum Badań nad Zagładą Żydów*, wPolityce.pl, 15 września 2020, <https://wpolityce.pl/polityka/517745-czy-autorzydalej-jest-nocodpowiedza-na-zarzut-falszerstwa>
- Makarewicz N., *Ministerstwo Sprawiedliwości pozwie profesorów UJ za opinię o zmianach w Kodeksie karnym*, <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozwie-profesorow-uj-za-opinie-,nld,3045949>
- Makowski R., *Jesteśmy we własnym kraju obrażani, wyzywani od antysemitów i jeszcze za to szczerze płacimy. Ewenement w skali światowej*, „wPolityce.pl”, 17 marca 2018, <https://wpolityce.pl/polityka/386355-jestesmy-we-wlasnym-kraju-obrazani-wyzywani-od-antysemitow-i-jeszcze-za-to-szczerze-placimy-ewenement-w-skali-swiatowej>
- Malinowski P., *Samobójstwo nastolatka. Nazywali go "pedziem"*, rp.pl, 2 lipca 2015, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art4439621-samobojstwo-nastolatka-nazywali-go-pedziem>

- Mamoń M., *Centrala z Nowogrodzkiej pozwała do sądu dziennikarza i wydawcę „Gazety Myszkowskiej”. Bo porównał PiS do „partii faszystowskiej”*, *czestochowa.wyborcza.pl*, 7 października 2023, <https://czestochowa.wyborcza.pl/czestochowa/7,48725,30272602,centrala-z-nowogrodzkiej-pozwala-do-sadu-dziennikarza-i-wydawce.html>
- mat, Prof. Strzembosz: *Dziś znowu, tak jak w PRL, na wyżyny wynosi się surową represję prawa karnego*, <https://www.rp.pl/prawo-karne/art9342581-prof-strzembosz-dzis-znowu-tak-jak-w-prl-na-wyzyny-wynosi-sie-surowa-represje-prawa-karnego>
- mb.dap, *Kaczyński: jest zamysł repolonizacji polskich mediów*, 13 października 2023, *tvn24.pl*, <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/wybory-2023-jaroslaw-kaczynski-prezes-pis-o-repolonizacji-mediow-jest-zamysl-st7390555>
- MEN kontroluje szkoły po „Tęczowym Piątku”. I grozi dyrektorom dyscyplinarką, „dziennik.pl”, 30 października 2018, <https://edukacja.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/584025,teczowy-piatek-lgbt-sasin-dworczyk-zalewska-homofobia.html>
- Michalski P., *Kaczyński zablokował złożenie pozwu Ziobrze przeciwko profesorom UJ*, *RMF FM* z 17 czerwca 2019 roku, <https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-kaczynski-zablokowal-zlozenie-pozwu-ziobrze-przeciwko-profes,nld,3049195>
- Mierzyńska A., *Prapoczątek afery hejterskiej – jak Kasta Watch wypuszczała nielegalne materiały i szkalowała sędziów*, *OKO.press*, 18 czerwca 2024, <https://oko.press/dokumenty-dotyczace-niepokornych-sedziow-kasta-watch>
- Mikołajewska B., *Spółka Hofmana i przyjaciół: blisko 29 mln zł przychodów w 4 lata. Tak się robi biznes PR w Polsce*, 17 grudnia 2020, *OKO.press*, <https://oko.press/spolka-hofmana-i-przyjaciol-blisko-29-mln-zl-przychodow-w-4-lata-tak-sie-robi-biznes-pr-w-polsce>
- Mikowski M., *Świrski: niesłuszne obwinienia w książce „Dalej jest noc” uderzają w tożsamość narodową*, *Dzieje.pl*, 25 lutego 2020, <https://dzieje.pl/aktualnosci/m-swirski-niesluszne-obwinienia-w-ksiazce-dalej-jest-noc-uderzaja-w-tozsamosc-narodowa>
- Mikowski M., *Warcho!ł: pozywamy prawników z Krakowa, bo nie możemy pozwolić, aby oszukiwano społeczeństwo*, 15 czerwca 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C469753%2Cwarchol-pozywamy-prawnikow-z-krakowa-bo-nie-mozemy-pozwolic-aby-oszukiwano>
- Milewska P., Śliwiński E., Nowicka Z., Siemaszko K., *Propozycje zmian prawnych w celu wdrożenia dyrektywy w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej” tzw. SLAPP)*, wrzesień 2024, Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dokument powstał przy konsultacji z ARTICLE 19 oraz Siecią Obywatelską Watchdog Polska).
- Minister Zbigniew Ziobro: *Zaostrzamy kary za pedofilię i jesteśmy w tym konsekwentni!*, komunikat Ministerstwa Sprawiedliwości z 22 maja 2019 roku,

<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/minister-zbigniew-ziobro-zaostrozamy-kary-za-pedofilie-i-jestesmy-w-tym-konsekwentni>

Ministerstwo Edukacji Narodowej, *Strajk nie jest powodem do odwołania zajęć w przedszkolach i szkołach. Informacja dla rodziców*, 5 kwietnia 2019, gov.pl, <https://www.gov.pl/web/edukacja/strajk-nie-jest-powodem-do-odwolania-zajec-w-przedszkolach-i-szkolach>

Ministerstwo Sprawiedliwości demuntuje nieprawdziwe informacje na temat nowelizacji reformy prawa karnego, 15 czerwca 2019, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-wytoczy-proces-cywilny>

mn/ Nauczycielka nie zostanie ukarana za udział w proteście, 18 maja 2021, Swidnica24.pl, [Nauczycielka nie zostanie ukarana za udział w proteście - Swidnica24.pl - wydarzenia, informacje, rozrywka, kultura, polityka, wywiady, wypadki](https://www.swidnica24.pl/wydarzenia/informacje,rozrywka,kultura,polityka,wywiady,wypadki)

M.F., M.P., *Dyrektor szkoły w Dobczycach zawieszona za udział uczniów w „Tour de Konstytucja”*, Głos Nauczycielski, 6 października 2021, <https://glos.pl/dyrektor-szkoly-w-dobczycach-zawieszona-za-udzial-uczniow-w-tour-de-konstytucja>

M.Ł., *Dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 1 zawieszona. Za "Tour de Konstytucja"*, Interia, 7 października 2021, <https://wydarzenia.interia.pl/malopolskie/news-dobczyce-dyrektorka-szkoly-podstawowej-nr-1-zawieszona-za-to,nld,5569852>

mmi/, *Czarnek o udziale dzieci w „Tour de Konstytucja”*: „Natychmiast podejmę interwencję”, Polska Agencja Prasowa, 8 czerwca 2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news,887517,wpolitycepl-czarnek-o-udziale-dzieci-w-tour-de-konstytucja-natychmiast>

momo/adso, *Miał być przetomem w walce z pedofilą. W jawnym rejestrze brakuje duchownych*, tvn24.pl, 1 października 2018, <https://tvn24.pl/polska/ministerialny-rejestr-pedofilow-czarno-na-bialym-ra872753-ls2341311>

Janina, *Monitoring presji wobec wolnych mediów 2015-2021*, 21 maja 2021, <https://towarzystwodziennikarskie.pl/2021/05/21/monitoring-represji-wobec-wolnych-mediow-2015-2021/>

Murem za dyrektora i nauczycielami z SP1 Dobczyce, <https://www.petycjeonline.com/murem-za-dyrekcja-i-nauczycielami-z-sp1-dobczyce>.

Nasze finanse, 1 marca 2025, <https://www.greenpeace.org/poland/artykuly/2706/nasze-finanse/>

Nauczyciel ma być ukarany za udostępnianie na Facebooku Ucha Prezesa. Mogą mnie za to zwolnić z pracy, Wirtualnemedi.pl, 6 kwietnia 2017, <https://www.wirtualnemedi.pl/nauczyciel-ma-byc-ukarany-za-udostepnianie-na-facebooku-ucha-prezesa-moga-mnie-za-to-zwolnic-z-pracy,7171788776216705a>

Nauczyciel udostępniający na Facebooku Ucha Prezesa nie stracił pracy. Nie uchybił godności zawodu, Wirtualnemedi.pl, 30 maja 2017, <https://www.wirtualnemedi.pl/nauczyciel->

[udostępniający-na-facebooku-ucho-prezesa-nie-stracił-pracy-nie-uchybił-godności-zawodu,7171771360315521a](#)

Nauczyciele skarżą się na sposób prowadzenia "dyscyplinarek". Min. Czarnek odpowiada Rzecznikowi. Kolejne pismo do resortu, 23 czerwca 2023, 12 lipca 2023, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-nauczyciele-dyscyplinarki-mein-odpowiedz>

Newsweek", 27 sierpnia 2019, „Sama szukałam haków, by dostać pochwałę, albo temat był z Kasty”. Wywiad OKO.press z Małą Emi - OKO.press

nno/pat, Prezes IPN o publikacji „Dalej jest noc”: skala manipulacji jest zatrważająca, Dzieje.pl, 25 marca 2019. <https://dzieje.pl/aktualnosci/prezes-ipn-o-publikacji-dalej-jest-noc-skala-manipulacji-jest-zatrwarzajaca>

Nowak B.: „Tęczowy piątek” deprawuje i niszczy psychikę dziecka!, pch24.pl, 21 października 2019, <https://pch24.tv/barbara-nowak-teczowy-piatek-deprawuje-i-niszczy-psychike-dziecka/>

Onet Opinie – Bartosz Węglarczyk: Jacek Ozdoba (7.10), 10 czerwca 2021, onet.pl <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/onet-opinie-bartosz-weglarczyk-jacek-ozdoba-710/czl2edp>

Orłowski M., W Sejmie pierwsze czytanie projektu „Stop LGBT” Kai Godek. Pod Sejmem protest, “Newsweek”, 28 października 2021, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/w-sejmie-pierwsze-czytanie-projektu-stop-lgbt-kai-godek-pod-sejmem-protesty/pkx1yp7>

Ordo Iuris, Ruszył proces działaczki aborcyjnej. Ordo Iuris dołącza do postępowania, ordoiuris.pl, 9 kwietnia 2022, <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/ruszy-proces-dzialaczki-aborcyjnej-ordo-iuris-dolacza-do-postepowania/>

Ordo Iuris, Komitet inicjatywy ustawodawczej Stop Aborcji zarejestrowany, “ordoiuris.pl”, 7 kwietnia 2016, <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/komitet-inicjatywy-ustawodawczej-stop-aborcji-zarejestrowany/>

Ordo Iuris, Ordo Iuris oferuje wsparcie prawne i procesowe dla rodziców, ordoiuris.pl, 26 października 2016, <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/ordo-iuris-oferuje-wsparcie-prawne-i-procesowe-dla-rodzicow/>

Ordo Iuris, Prawa rodziców w szkole. Przewodnik w infografikach, Prawa rodziców w szkole. Jak wpływać na treści obecne w szkolnej przestrzeni i chronić dziecko przed szkodliwym przekazem, www.ordoiuris.pl/broszury/prawa-rodzicow-w-szkole

Osiadło L., Atlas Nienawiści wygrywa z Ordo Iuris w ostatniej sprawie, OKO.press, 27 listopada 2024. <https://oko.press/atlas-nienawisci-wygrywa-siodma-sprawa>

Ozdoba P., Kampania promująca subkulturę LGBT wsparta przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, „Polonia Christiana”, 27 listopada 2020, <https://pch24.pl/kampania-promujaca-subkulture-lgbt-wsparta-przez-ministerstwo-rodziny-pracy-i-polityki-spoecznej/>

Pacewicz, 70 proc. cieszy, że nie ma Lex Czarnek. Mają rację z 6 powodów. Dziś to by dopiero była katastrofa, OKO.press, 20 marca 2022, <https://oko.press/70-proc-sie-cieszy-ze-nie-ma-lex-czarnek-ipsos>

Pankowska M., Instytut Glinńskiego rozdał 3,2 mln zł. Komu? Księżom, narodowcom, organizacjom działaczy PiS..., 27 maja 2022, <https://oko.press/instytut-glinskiego-rozda-32-mln-zl-komu-ksiezom-narodowcom-organizacjom-dzialaczy-pis>

Pankowska, Prokuratorzy mają donosić na niezależnych sędziów – żąda Prokurator Krajowy, „OKO.press”, 16 grudnia 2019, <https://oko.press/prokuratorzy-maja-donosic-na-niezaleznych-sedziow-zada-prokurator-krajowy/>

Pankowska M., Siedem grzechów karnych Ziobry. Fatalna nowelizacja kodeksu pod pretekstem "walki z pedofilią", 18 maja 2019, <https://oko.press/siedem-grzechow-karnych-ziobry-szkodliwa-nowelizacja-kodeksu;>

Pasterczyk J., Adam Bodnar skarży uchwały anty-LGBT pięciu gmin. Wójt Niebylca: "Będziemy jej bronić", Rzeszów.wyborcza.pl, 12 grudnia 2019, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,25505961,adam-bodnar-zaskarza-uchwaly-anty-lgbt-pieciu-gmin.html>

Partyla M., Biskupi podzieleni ws. zbierania podpisów pod ustawą Stop LGBT, „RMF FM”, 16 września 2020, <https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-biskupi-podzieleni-ws-zbierania-podpisow-pod-ustawa-stop-lgb,nld,4734790>

Pitoń, Rekordowa liczba uczestników Marszu Równości w Krakowie. "Prawa człowieka to nie przywileje", „Wyborcza.pl Kraków”, 18 maja 2019, <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,24800238,rekordowa-liczba-uczestnikow-marszu-rownosci-w-krakowie-prawa.html#s=S.index-K.C-B.2-L.12.duzy>

pkp, MEN: będą konsekwencje prawne wobec nauczycieli, którzy namawiali uczniów do udziału w protestach, 3 listopada 2020, <https://polskieradio24.pl/artykul/2613269,men-beda-konsekwencje-prawne-wobec-nauczycieli-ktorzy-namawiali-uczniow-do-udzialu-w-protestach>

Płazyński K., Kacper Płazyński krytykuje pracownice Przedszkola 77 dla dzieci niepełnosprawnych. Jego słowa wywołały burzę, 29 października 2020, Naszemiasto Gdańsk, <https://gdansk.naszemiasto.pl/kacper-plazynski-krytykuje-pracownice-przedszkola-77-dla/ar/c1-7972565>

Poland may sue over claim Poles killed more Jews than Germans during war, "The Guardian", 16 października 2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/16/poland-anger-over-claim-that-poles-killed-more-jews-than-germans-during-war?>

Posel PiS Andrzej Kosztowniak pozywa Agorę i Radio Zet, 19 września 2019, press.pl, <https://www.press.pl/tresc/54655,posel-pis-andrzej-kosztowniak-pozywa-agore-i-radio-zet>

Potocki A., „Wtórny antysemityzm” jako efekt „przełomu” w polityce historycznej, „wPolityce.pl”, 26 marca 2018, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/387693-wtorny-antysemityzm-jako-efekt-przełomu-w-polityce-historycznej>,

Premier naciskany, by zwolnić przewodniczącą Międzynarodowej Rady Oświecimskiej, „Więź”, 30 maja 2018, <https://wiesz.pl/2018/05/30/premier-naciskany-by-zwolnic-przewodnicza-miedzynarodowej-rady-oswiecimskiej/>

Projekt ustawy o resocjalizacji nieletnich wzbudził kontrowersje. "Przypomina to raczej system więzienny", tvn24.pl, 9 czerwca 2022, <https://tvn24.pl/polska/ustawa-o-wspieraniu-i-resocjalizacji-nieletnich-profesor-marek-konopczynski-szkola-zamienia-sie-w-karcer-st5743776,-st5743776>

kmz/mhr, Protest pod Sejmem w sprawie zakazu edukacji seksualnej, 16 października 2019, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C529140%2Cprotest-przed-sejmem-przeciwko-zakazowi-edukacji-seksualnej.html>

Przemysław Czarnek objął urząd ministra edukacji i nauki, perspektywy.pl, 19 października 2020, https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=5182&catid=24&Itemid=119

Redakcja OKO.press, B. Mikołajewska, Jak Hofman i jego przyjaciele z biznesu usiłują zablokować i zdyskredytować nasze śledztwo, 14 kwietnia 2021, OKO.press, <https://oko.press/hofman-r4s-blokowanie-naszego-sledztwa>;

Redakcja, Kurator oświaty Barbara Nowak chce odwołania dyrektora SP1 w Dobczycach, KMY.PL, 7 lipca 2021, <https://kmy.pl/kurator-oswiaty-barbara-nowak-chce-odwolania-dyrektor-sp1-w-dobczycach/>

Redakcja, 158 naukowców do Prezydenta RP: weto dla niekonstytucyjnych zmian w prawie karnym, 24 czerwca 2019, <https://karne24.com/158-naukowcow-do-prezydenta-rp/>

Rojek-Socha P., Rzecznik generalny TSUE: "Rebelia" polskiego TK narusza pierwszeństwo prawa unijnego, „Prawo.pl”, 11 marca 2025, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/rzecznik-generalny-tsue-o-wyrokach-tk-z-14-lipca-i-7-pazdziernika-2021-r,531917.html>

Rosiński P., Czynności prokuratury w gdańskich szkołach podstawowych, „Gdańsk.pl”, 11 lutego 2022, <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/wiadomosci/czynnosci-prokuratury-w-gdanskich-szkolach-podstawowych,a,213761>

RPO do Przemysława Radzika: nie da się bronić Kamila Zaradkiewicza ustawą kagańcową, 19 maja 2020, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-do-przemys%C5%82awa-radzika-nie-da-si%C4%99-bronic-kamila-zaradkiewicza-ustawa-kagancowa>

Ruszył konkurs na realizację zadań Programu wsparcia prokreacji dla mieszkańców miasta Gdańska na lata 2017-2020, „gdansk.pl”, 26 lipca 2017, <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/ruszył-konkurs-na-realizację-zadań-programu-wsparcia-prokreacji-dla-mieszkanow-miasta-gdanska-na-lata-2017-2020,a,84277>

- Rybak M., Długosz D., „Nowa Gazeta Trzebnicka”, *Prokurator chciał stawiać zarzuty propisowskiemu burmistrzowi, który zatrudnił siostrę Morawieckiego. Sprawę mu odebrano, zatrzymanie zablokowano*, wroclaw.wyborcza.pl, 30 września 2022, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,28965047,prokurator-chcial-stawiac-zarzuty-burmistrzowi-zwiazanemu-z.html>
- Rzecznik Prasowy Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej ppłk A. Karpienko, *NIE BYŁO MOBBINGU I MOLESTOWANIA PODPORUCZNIK MARII. ŻANDARMERIA OCZYSZCZONA Z ZARZUTÓW STAWIANYCH W ARTYKULE ONETU*, wojsko-polskie.pl, <https://www.wojsko-polskie.pl/kgzw/articles/aktualnosci-w/2019-06-288-nie-byo-mobbingu-i-molestowania-podporucznik-marii-zandarmeria-oczyszczona-z-zarzutow-stawianych-w-artykule-onetu/>
- Rzecznik Praw Obywatelskich, *Nauczyciele nie mogą się obawiać omawiania z młodzieżą trudnych tematów*. Komunikat z 10 listopada 2020, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-nauczyciele-nie-moga-sie-bac-omawiania-trudnych-tematow>, VII.564.117.2020.
- Sandecki M., „Absurdalne zarzuty dla nauczycielki za Strajk Kobiet. Powstały po SMS-ie posta Smolińskiego z PiS”, *Gazeta Wyborcza Trójmiasto*, 09 czerwca 2021, <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,27176043,absurdalne-zarzuty-dla-nauczycielki-za-strajk-kobiet-postawiono.html>
- Sarniewicz K., *Bart Staszewski wygrał wszystkie sprawy z policją za wieszanie tablic "Strefa wolna od LGBT"*, *Wyborcza Warszawa*, 27 października 2021, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,27736638,koniec-spraw-przeciwko-staszewskiemu-za-wieszanie-tablic-to.html>
- Sąd oddalił wniosek prokuratura generalnego w sprawie marszu narodowców, tvn24.pl, 8 listopada 2021, <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-marsz-niepodleglosci-nie-bedzie-zgromadzeniem-cyklicznym-sad-odrzucil-wniosek-zbigniewa-ziobry-st5481845>
- Sąd Najwyższy zwrócił skargę nadzwyczajną w sprawie marszu narodowców, tvn24.pl, 8 listopada 2021, <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-sad-najwyzszy-zwrocil-skarge-nadzwyczajna-prokuratora-generalnego-w-sprawie-marszu-narodowcow-st5482662>
- Sąd prawomocnie oddalił pozew PWPW - „Gazeta Wyborcza” nie musi przeproszać za tekst o mszy w intencji zarządu, 24 maja 2019, wirtualnemedi.pl, <https://www.wirtualnemedi.pl/sad-prawomocnie-oddalil-pozew-pwpw-gazeta-wyborcza-nie-musi-przeproszac-za-tekst-o-mszy-w-intencji-zarzadu,7171068735703169a>
- Schneider O., *Program wsparcia prokreacji przedłużony do 2025 roku*, „gdansk.pl”, 29 października 2020, <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/wiadomosci/program-wsparcia-prokreacji-przedluzony-do-2025-roku,a,181943>

- Semik T., *Za czarny protest nauczycielki z Zabrze pod sąd, bo przyszły w czarnych ubraniach*, Naszemiasto.pl, 4 października 2016, <https://zabrze.naszemiasto.pl/za-czarny-protest-nauczycielki-z-zabrze-pod-sad-bo-przyszly/ar/c1-4011362>
- Sewastianowicz M., *Warsztaty i projekcja filmu - "Tęczowy piątek" w 100 szkołach*, prawo.pl, 31 października 2025, <https://www.prawo.pl/oswiata/teczowy-piatek-2025,535654.html>
- Sewastianowicz M., *Za edukację seksualną do więzienia - nowa inicjatywa obywatelska*, 14 maja 2019, <https://www.prawo.pl/oswiata/kara-wiezienia-za-edukacje-seksualna-projekt-ustawy,414249.html>
- Siedlecka, „Wiadomości” atakują organizacje pozarządowe. Skończy się jak u Putina?, wyborcza.pl, 3 listopada 2016, <https://wyborcza.pl/7,75968,20924093,wiadomosci-atakuja-organizacje-pozarzadowe-skonczy-sie-jak.html>
- Siedlecka E., *Nie pozwólmy sobie związać rąk naszą przyzwoitością*, Blog konserwatywny Ewy Siedleckiej, 15 stycznia 2019, <https://blog.polityka.pl/siedlecka/2019/01/15/nie-pozwolmy-sobie-zwiazac-rak-nasza-pryzwoitoscia/>
- Siedlecka E., *Kto i jak „skręcał” sprawy? 300 stron o nadużyciach. Prokuratura rozlicza się z czasów Ziobry*, „Polityka”, 14 stycznia 2025, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/2285311,1,kto-i-jak-skrecał-sprawy-300-stron-o-naduzyciach-prokuratura-rozlicza-sie-z-czasow-ziobry.read>
- Sikorska Z., *Bilewicz: PO? PiS? Nieważne. Tyle nienawiści nie było w Polsce od dawna*, „Krytyka Polityczna”, 4 maja 2017, <https://krytykapolityczna.pl/kraj/bilewicz-mowa-nienawisci/>
- Sitnicka P., *Z ostatniej chwili: PiS popiera ustawę o zakazie edukacji seksualnej! Chcą nie 3, a 5 lat więzienia*, 15 października 2019, <https://oko.press/z-ostatniej-chwili-pis-popiera-ustawe-o-zakazie-edukacji-seksualnej-chca-nie-3-a-5-lat-wiezienia>
- Sitnicka P., *Lex Woś. Solidarna Polska chce "deputinizować" organizacje pozarządowe ustawą rodem z Rosji Putina*, 31 marca 2022, <https://oko.press/lex-wos-solidarna-polska-deputinizowac-organizacje-porzadowe-przy-pomocy-ustawy-od-putina>
- Sitnicka D., *Słowa Czarnka o LGBT "ci ludzie nie są równi ludziom normalnym" wyrwane z kontekstu? Akurat*, OKO.press, 5 października 2020, <https://oko.press/czarnek-o-lgbt-studio-polska>
- Sitnicka D., *Kobiety z mostu odwołują swój marsz. „Jeśli faszyzm scala się z państwem, to nie możemy go już zatrzymać”*, OKO.press, 10 listopada 2021, <https://oko.press/14-kobiet-z-mostu-marsz-niepodleglosci>
- Skórzyński J., *Czarnek i „willa plus”. Poseł PiS do opozycji: "Lepkimi łapkami chcecie wymazać swoje złodziejstwo!"*, 9 marca 2023, https://wyborcza.pl/7,82983,29543217,czarnek-i-jego-willa-plus-trwa-sejmowa-komisja-edukacji.html?_gl=1*ahfi8n*_gcl_au*MjMyNzkwNTQwLjE3NTczNTE0OTM.*_ga*MTg0MDE

[xMzA0MC4xNzQ5NDYyNTM3* ga_6R71ZMJ3KN*czE3NjA1NDQwMTMkbzl3JGcwJHQxNzYwNTQ0MDEzJGo2MCRsMCRoMA..#s=S.embed_link-K.C-B.1-L.1.zw](#)

Skórzyński J., *Kaczyński i Orban: Europa potrzebuje kulturowej kontrrewolucji. Kronika Skórzyńskiego (3-9 września 2016)*, 8 lipca 2018, <https://oko.press/kaczynski-i-orban-europa-potrzebuje-kulturowej-kontrrewolucji-kronika-skorzynskiego-3-9-wrzesnia-2016>

Słowik P., *Ziobro pochwalił się, że sądy działają szybciej. Chwilę wcześniej zmienił sposób liczenia statystyk*, wp.pl, 14 maja 2022, <https://wiadomosci.wp.pl/ziobro-pochwalil-sie-ze-sady-dzialaja-szybciej-chwile-wczesniej-zmienil-sposob-liczenia-statystyk-6768760620182400a>

Sobczak K., *Po filmie o pedofilii w Kościele ekspresowe zmiany w prawie karnym*, 15 maja 2019, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/nowelizacja-kodeksu-karnego-po-filmie-o-pedofilii-szybka,415436.html>

Sobczak K., *MS pozwie prawników z UJ za krytykę zmian w kodeksie karnym*, 15 czerwca 2019, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/prawnicy-krytykuja-zmiany-w-kodeksie-karnym-bedzie-pozew-do-sadu,432293.html>

Sobczak K., *Strasburg: Trybunał zajmie się skargami niepowołanych sędziów*, Prawo.pl, 3 czerwca 2020, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/odmowa-powolania-sedziego-etpc-rozpatrzy-szesc-skarg-z-polski,500779.html>

Sobczak K., Żaczekiewicz-Zborska K., *ETPC ostrzega, Izba Dyscyplinarna nie orzeka w sprawie sędziego Wróbla*, „Prawo.pl”, 9 lutego 2022, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/izba-dyscyplinarna-ws-sedziego-wrobla-ostrezenie-etpc,513360.html>

SOS dla Edukacji, *Apel do parlamentarzystów o zatrzymanie prac nad „Lex Czarnek” i „Lex Wójcik”*, sosdlaedukacji.pl, 6 grudnia 2021, <https://sosdlaedukacji.pl/apel-do-parlamentarzystow-o-zatrzymanie-prac-nad-lex-czarnek-i-lex-wojcik/>

Starzewski Ł., *„Tęczowy piątek”. Rzecznik w obronie edukacji antydyskryminacyjnej w szkołach*, bip.brpo.gov.pl, 11 grudnia 2018, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rzecznik-w-obronie-edukacji-antydyskryminacyjnej-w-szkolach>

Starzyńska-Rosiecka D., *Minister Czarnek o Tęczowym piątku: obowiązujące przepisy są doskonale znane kuratorom*, „pap.pl”, 28 października 2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C984730%2Cminister-czarnek-o-teczowym-piatku-obowiazujace-przepisy-sa-doskonale-znane>

Stępień T., *„Tour de Konstytucja” ponownie w Dobczycach. „Chcemy okazać wsparcie”*, Onet.pl / Głos24.pl, 31 października 2021, <https://www.onet.pl/informacje/glos24/tour-de-konstytucja-ponownie-w-dobczycach-chcemy-okazac-wsparcie/17gb4hx,30bc1058>

Sygnaty Dnia z 15 lutego 2021 roku, rozmowa z Markiem Suskim – Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/13/11465/Artykul/2679916,sygnaty-dnia-15-lutego-2021-roku-rozmowa-z-markiem-suskim>

- Szczygłowski A., *TVP mówiła o Adamowiczu prawie 1800 razy w 2018 roku. Średnio prawie 5 razy dziennie*, OKO.press, 1 lutego 2019, <https://oko.press/materialow-oczerniajacych-adamowicza-bylo-w-tvp-ponad-100-pis-to-klamstwo-naprawde-telewizja-zajmowala-sie-adamowiczem-prawie-1800-razy>
- Szczygłowski K., *Po naszej publikacji Coca-Cola zrywa z firmą Hofmana*, 8 grudnia 2020, OKO.press, <https://oko.press/coca-cola-zrywa-z-firma-hofmana>
- Szpunar, Paweł Figurski, „*Tęczowy piątek*” w szkołach. Kurator protestuje, *Ordo Iuris* straszy sądem, „Gazeta Wyborcza. Kraków”, 25 października 2018, <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,24089835,teczowy-piatek-w-szkolach-kurator-protestuje-ordo-iuris.html>
- Szymaniak P., *Bunt sędziów przeciw bezwzględnemu dożywociu*; 28 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1414556,bezwzgledne-dozywocie-sprzeczne-z-orzecznictwem-etpc.html>
- Szymaniak P., *Wróbel: W Europie nie powinno być państwa z bezwzględnym dożywociem*. WYWIAD, 20 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413141,bonus-dla-groznych-przestepcow.html>
- Szymaniak P., *Eksperci krytykują bezwzględne dożywocie. "Z punktu widzenia kryminologii jest to pomysł barbarzyński"*, 21 maja 2019, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/598302,bezwzgledne-dozywocie-kodeks-karny-wiezienie-wiezniowie.html>
- Szymaniak P., *Chybiony strzał w pedofilów. Jak Ziobro zmieniał kodeks karny*, 22 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413622,zmiana-kodeksu-karnego-ziobro-pedofile.html>
- Szymaniak P., *Absurdalna nowelizacja kodeksu karnego. MS: Mamy rację, ale przepisy poprawimy*, 23 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413811,nowelizacja-kodeksu-karnego-ms-poprawi-przepisy.html>
- Szymaniak P., *Senat wprowadził poprawki do nowelizacji KK, ale wciąż pozostało dużo wątpliwości*, 27 maja 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1414336,nowelizacja-kk-senat-poprawki-bledy.html>
- Szymczak J., *Bodnar: "To jawna kpina z państwa prawa". Konferencja w obronie sędziego Wróbla*, „OKO.press” 31 maja 2021, <https://oko.press/konferencja-w-obronie-sedziego-wrobla-jawna-kpina-z-panstwa-prawa>
- Świętochowska W., *Specgrupa w PK dokładnie sprawdza odmowy wszczęcia śledztw*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 4 czerwca 2019, <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1415741,prokuratura-krajowa-odmowy-wszczecia-sledztw.html>
- Tak dla rodziny, nie dla gender*, <https://takdlarodziny.ordoiuris.pl/o-nas/>

- Szewczyk P., „Nauczycielki z Zabrza za udział w Czarnym Proteście zapłaciły wysoką cenę, ale nie żałują”, *Newsweek.pl*, 28 lutego 2018, <https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/nauczycielki-z-zabrze-za-udzial-w-czarnym-protescie-zaplacily-wysoka-cene-czarny/wjqrkj6>
- Tęcza nie obraża. Wyrok uniewinniający w sprawie Tęczowych Maryjek utrzymany*, *hfhr.pl*, 13 stycznia 2022, <https://hfhr.pl/aktualnosci/tecza-nie-obraza-wyrok-uniewinnienie>
- Tęczowy Piątek – pytania i odpowiedzi*, 26 października 2018, <https://kph.org.pl/teczowy-piatek-pytania-i-odpowiedzi/>
- Tomala L., *Dr hab. Bilewicz: antysemityzm może mieć różne twarze*, 2 listopada 2015, <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C407156%2Cdr-hab-bilewicz-antysemityzm-moze-miec-rozne-twarze.html>
- Tour de Konstytucja w szkole. Kurator oświaty: będzie kontrola*, *Onet*, 9 czerwca 2021, <https://www.onet.pl/informacje/onetkrakow/tour-de-konstytucja-w-szkole-kurator-oswiaty-bedzie-kontrola/rpc4j40,79cfc278>
- Tour de Konstytucja zbiera żniwo. Dyrektorka szkoły w Dobczycach zawieszona*, *Miasto-info.pl*, 7 października 2021, <https://miasto-info.pl/myslenice/28173,tour-de-konstytucja-zbiera-zniwo-dyrektorka-szkoly-w-dobczycach-zawieszona.html>
- "Tour de Konstytucja" ma znamiona wieców politycznych; udział dzieci naganny - Barbara Nowak odpowiada Rzecznikowi (brpo.gov.pl)*, 7 lipca 2021, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/to-nie-popularyzacja-konstytucji-barbara-nowak-odpowiada-rpo>
- Trans kobieta wygrywa w Sądzie Najwyższym*, *kph.org.pl*, 9 grudnia 2022, <https://kph.org.pl/zelek-sn/>
- Turley E., „Czarny nie dodaje inteligencji – wyszczupla! Szkoła Specjalna nr 39 w Zabrzu za mordowaniem upośledzonych dzieci – czeka je bezrobocie”. „Nauczycielki z Zabrza nie zostaną ukarane za Czarny Protest. To początek tej historii”, *Polityka*, 10 lutego 2017, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1693826,1,nauczycielki-z-zabrze-nie-zostana-ukarane-za-czarny-protest-to-poczatek-tej-historii.read>
- TVP przegrała w sądzie z „Gazetą Wyborczą”, nie będzie sprostowania tekstu o kosztach sylwestra w Zakopanem*, *wirtualnemedi.pl*, 26 kwietnia 2018, <https://www.wirtualnemedi.pl/tvp-przegrala-w-sadzie-z-gazeta-wyborcza-nie-bedzie-sprostowania-tekstu-o-kosztach-sylwestra-w-zakopanem,7171462365571201a#:~:text=Pozew%20dotyczy%C5%82%20artyku%C5%82u%20Agnieszki%20Kublik,z%C5%82>
- Udana interwencja ws. sformułowania „polskie obozy”. Niemiecka redakcja przeprosza*, „Wprost”, 23 listopada 2016, <https://www.wprost.pl/kraj/10031933/udana-interwencja-ws-sformulowania-polskie-obozy-niemiecka-redakcja-przeprosza.html>

- W Warszawie przed przedstawicielstwem KE antyeuropejska manifestacja środowisk narodowych, pap.pl, 26 lipca 2017, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1026198%2Cw-warszawie-przed-przedstawicielstwem-ke-antyeuropejska-manifestacja-srodowisk-narodowych.html>
- Warchoł: pozywamy prawników z Krakowa, bo nie możemy pozwolić, aby oszukiwano społeczeństwo, 15 czerwca 2019, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1417740,warchol-o-pozwie-przeciw-prawnikom-z-krakowa-ws-opinii-dot-kodeksu-karnego.html>
- Wencel, Pierwsze czytanie projektu "Stop LGBT" w Sejmie. Czarasty: To było najbardziej obrzydliwe wystąpienie, jakie słyszałem w Sejmie, „Wyborcza.pl”, 28 października 2021, <https://wyborcza.pl/7,75398,27745554,pierwsze-czytanie-projektu-stop-lgbt-w-sejmie.html>
- Węgry: Parlament unieważnił ustawę o finansowaniu NGO otrzymujących wsparcie z zagranicy, gazetaprawna.pl, 18 maja 2021, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8166340,wegry-parlament-ustawa-finansowanie-ngo-z-zagranicy.html>
- Wielgucki P., „Matka Kurka”, Żydowski rasista Bilewicz, „Gazeta Polska”, 3 kwietnia 2018, <https://www.gazetapolska.pl/16126-zydowski-rasista-bilewicz> [
- Wielowieyska D., Gdzie zniknął Zbigniew Ziobro? Siedzi i czeka, aż trupy wrogów same spłyną rzeką. Pierwsze już widać, wyborcza.pl, 6 czerwca 2020, <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,26006740,gdzie-zniknal-zbigniew-ziobro-siedzi-i-czeka-az-trupy.html>
- wini/tok, Dyrektorka szkoły zawieszona przez Barbarę Nowak została uniewinniona, TVN24, 29 lutego 2024, <https://tvn24.pl/krakow/dobczyce-dyrektorka-szkoly-zawieszona-przez-barbare-nowak-zostala-uniewinniona-st7796978>
- Wojtczuk W., Bronił Nergala, pomagał organizować Euro 2012. Kim jest nowy prezes Polskiej Fundacji Narodowej?, Wyborcza.pl, 17 czerwca 2024, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,31066649,bronil-nergala-pomagal-organizowac-euro-2012-kim-jest-nowy.html?s=S.index-K.C-B.1-L.1.duzy>
- Woźnicki Ł., Afera hejterska. „Wyborcza” wygrała z neosędzią Zwolakiem, sąd podkreślił rolę mediów w demokracji”, 8 sierpnia 2025, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,32161903,afere-hejterska-wyborcza-wygrala-w-sadzie-z-neosedzia-zwolakiem.html>
- Woźnicki Ł., Prezes państwowej spółki, człowiek Macierewicza, zaprasza na mszę. „Oczekuje, że ujawnimy przekonania religijne. A trwają właśnie zwolnienia, 21 marca 2016, wyborcza.pl, <https://wyborcza.pl/7,75398,19802677,prezes-panstwowej-spolki-czlowiek-macierewicza-zaprasza-na.html>

- Woźnicki Ł., *"Batoniki cenniejsze od ludzkiego życia". W czwartek Sejm przyjmie zmiany Ziobery w kodeksie karnym*, 13 czerwca 2019, <https://wyborcza.pl/7,75398,24894735,batoniki-cenniejsze-od-ludzkiego-zycia-w-czwartek-sejm-przyjmie.html>
- Woźnicki Ł., *Dagmara Pawełczyk-Woicka, szkolna koleżanka Ziobery, szefową upolitycznionej KRS*, „Gazeta Wyborcza”, 24 maja 2022, <https://wyborcza.pl/7,75398,28491763,szkolna-kolezanka-ziobery-szefowa-nowej-krs.html>.
- Wróblewski J., *„Śmigulski zdjęty, zaskoczenia nie ma. Co teraz czeka PISF i polskie kino?”*, 11 kwietnia 2024, polityka.pl, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/2252465,1,smigulski-zdjety-zaskoczenia-nie-ma-co-teraz-czeka-pisf-i-polskie-kino.read>
- Wspaniały Ł.(opubl.), 17 czerwca 2019, *Oświadczenie władz UJ w sprawie działań resortu sprawiedliwości*, https://www.uj.edu.pl/uk_UA/wiadomosci/-/journal_content/56_INSTANCE_d82lKZvhit4m/10172/143004291
- Wydawca „Gazety Wyborczej” przeprosił byłego wiceszefa MSZ, 17 lutego 20202, <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/6442438,wydawca-wyborcza-przeprosiny-robert-grey.html>
- Wyniki PGE: Grupa PGE kończy 2024 r. z rekordowym zyskiem EBITDA, 16 kwietnia 2025, <https://www.gkpge.pl/grupa-pge/dla-mediow/komunikaty-prasowe/korporacyjne/wyniki-pge-grupa-pge-konczy-2024-r.-z-rekordowym-zyskiem-ebitda>
- Wysocka-Schnepf D., *Sędzia Waldemar Żurek: Schyłkowa komuna nie pamięta takich szykan. To władza zdolna niszczyć człowieka za wszelką cenę*, wyborcza.pl, 19 stycznia 2021, <https://wyborcza.pl/7,82983,26701911,sedzia-waldemar-zurek-schylkowa-komuna-nie-pamiet-takich-szykan.html>; Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z 6 marca 2021, <http://rzecznik.gov.pl/2021/03/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-piotra-schaba-3/>
- Wyszkowski: mam nowe dowody, że Wałęsa to TW Bolek, wprost.pl, 15 stycznia 2013, <https://www.wprost.pl/kraj/384322/wyszkowski-mam-nowe-dowody-ze-walesa-to-tw-bolek.html>
- Wyszkowski do Wałęsy: Lechu apeluję do ciebie byś zamilkł i nie szkodził Polsce [WYWIAD], 2 lipca 2017, gazetaprawna.pl, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1054860,wyszkowski-walesa-wywiad.html>
- Zaborowska M., *Nowelizacja Kodeksu karnego: Senat proponuje 43 poprawki*, 24 maja 2019, https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-nowelizacja-kodeksu-karnego-senat-proponuje-43-poprawki,nld,3008198#crp_state=1
- Zbigniew Ziobro przegrał proces, 20 marca 2024, wirtualnemedi.pl <https://www.wirtualnemedi.pl/zbigniew-ziobro-proces-sprostowanie-patryk-slowik-wirtualna->

[polska,7169422990366849a#:~:text=,resortu%20%E2%80%93%20podkre%C5%9Bla%20dziennikarz%20WP](#)

Zbigniew Ziobro składa skargę do Sądu Najwyższego w sprawie Marszu Niepodległości, tvn24.pl, 5 listopada 2021, <https://tvn24.pl/polska/marsz-niepodleglosci-zbigniew-ziobro-zlozyl-do-sadu-najwyzszego-skarge-na-postanowienie-sadu-apelacyjnego-zakazujacego-organizacji-marszu-st5479426>

Zespół wPolityce.pl, rozmawiał Rafał Stefaniuk, NASZ WYWIAD. Zalewska ostrzega przed tzw. Tęczowym Piątkiem: Jeżeli zostanie zorganizowany, to będzie to złamanie prawa, wpolityce.pl, 25 października 2018, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/418248-nasz-wywiad-zalewska-ostrzega-przed-tzw-teczowym-piatkiem>

Zimoląg A., Wniosek o uchylenie immunitetu w śledztwie dotyczącym „afery hejterskiej”, 24 września 2025, <https://www.gov.pl/web/pr-wroclaw/wniosek-o-uchylenie-immunitetu-w-sledztwie-dotyczacym-afery-hejterskiej>

ZNP odrzuca propozycje MEiN, uznając je za wyraz arogancji i braku szacunku dla zawodu nauczyciela, <https://znp.edu.pl/znp-odrzuca-propozycje-mein-mamy-dosc-arogancji-i-braku-szacunku-dla-zawodu-nauczyciela/>

Zubel M., „To obrzydliwy skandal”. Czarnek komentuje udział dzieci w „Tour de Konstytucja”, Wirtualna Polska, 8 czerwca 2021, <https://wiadomosci.wp.pl/to-obrzydliwy-skandal-czarnek-komentuje-udzial-dzieci-w-tour-de-konstytucja-6648531773754272a>

Związek Miast Polskich, O tym dlaczego „Lex Czarnek” narusza Konstytucję, miasta.pl, 1 lutego 2022, <https://www.miasta.pl/aktualnosci/o-tym-dlaczego-lex-czarnek-narusza-konstytucje>

Żaczekiewicz-Zborska K., Zdjęcie krzyża ze ściany w szkole – Izba Kontroli SN odrzuca skargę prokuratora, Prawo.pl, 14 września 2021, <https://www.prawo.pl/oswiata/zdjecie-krzyza-ze-ściany-w-szkole-i-dyskryminacja,510611.html>

Żaczekiewicz-Zborska K., SN: Wyszowski nie musi przeproszać Wałęsy za „Bolka”, Prawo.pl, 21 kwietnia 2021, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/czy-pomawiajacemu-przysluguje-wolnosc-slowa,507786.html>

Żaczekiewicz-Zborska K., SN: Wyszowski nie musi przeproszać Wałęsy za „Bolka”, Prawo.pl, 21 kwietnia 2021, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/czy-pomawiajacemu-przysluguje-wolnosc-slowa,507786.html>

Żądło A., Państwo zleca i nie płaci. Tłumacze na wypłaty z sądów, prokuratur i policji czekają latami [UJAWNIAMY], newswweek.pl, 28 grudnia 2022, <https://www.newswweek.pl/polska/spoleczenstwo/policja-prokuratura-i-sady-nie-wyplacaja-wynagrodzen-tlumaczom/1hl8qp9>

- Żemła E., Wyrwał M., *Afera odpadowa. Jak handlarz bronią z akwarystą wywozili toksyczne odpady z Nitro-Chemu*, 24 lipca 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/afere-odpadowa-jak-handlarz-bronia-z-akwarysta-wywozili-toksyczne-odpady-z-nitro/q9kxl7m>
- Żemła E., Wyrwał M., *Jak fabryka broni z Radomia handluje z Amerykanami i traci miliony złotych*, 11 kwietnia 2025, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/biznes-w-teksanskim-blaszaku-polska-spolka-wyslala-bron-milionow-brak/7gwzpk3>
- Żemła E., Wyrwał M., *Nitro-Chem wylewa do Wisły rakotwórcze odpady. Pomógł wpływowy polityk PiS*, 28 września 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/nitro-chem-wylewa-do-wisly-rakotworcze-odpady-pomogl-wplywowy-polityk-pis/yxgygv>
- Żemła E., Wyrwał M., *Toksyczne odpady z Nitro-Chemu były wlewane do wód i zakopywane w ziemi*, 9 sierpnia 2023, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/toksyczne-odpady-z-nitro-chemu-byly-wlewane-do-wod-i-zakopywane-w-ziemi/dgnrx4k>;
- Żemła E., Wyrwał M., Ławiński P., *Mobbing nie jest przestępstwem do końca". Jak żandarmeria nie ochroniła kapral Anny*, 22 października 2017, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/mobbing-nie-jest-przestepstwem-do-konca-jak-zandarmeria-nie-ochronila-kapral-anny/791tcs3>
- Żemła E., Wyrwał M., *Skandal w Żandarmerii Wojskowej. Sześć lat podsłuchów, teraz chcą niszczyć dokumenty*, 30 października 2024, onet.pl, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/najpierw-był-amor-tak-wojsko-inwigilowalo-ofiary-molestowania/3h800b8>
- Żytnicki P., *Oskarżeni po "czarnym proteście" mówią o zemście prokuratury. Policjant z wybitym kciukiem niewiele pamięta.*, Wyborcza.pl Poznań, 26 marca 2018. <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,23191336,oskarzeni-po-czarnym-protescie-mowia-o-zemscie-prokuratury.html>
- Zbigniew Ziobro zaskarża wyrok w sprawie sędziego Żurka i jego byłej żony, wiadomości.onet.pl, 10 czerwca 2020, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/zbigniew-ziobro-zaskarza-wyrok-w-sprawie-sedziego-zurka-i-jego-bylej-zony/c3sfvg1>
- Zespół wPolityce.pl, rozmawiał Rafał Stefaniuk, *NASZ WYWIAD. Zalewska ostrzega przed tzw. Tęczowym Piątkiem: Jeżeli zostanie zorganizowany, to będzie to złamanie prawa*, wpolityce.pl, 25 października 2018, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/418248-nasz-wywiad-zalewska-ostrega-przed-tzw-teczowym-piatkiem>
- Żerdziewski K., *Radny PiS sugeruje indoktrynację polityczną i Tęczowy Piątek w Krasiniaku. Dyrektor odpowiada*, CiechanówInaczej.pl, 16 stycznia 2020, <https://ciechanowinaczej.pl/artkuł/radny-pis-sugeruje-indoktrynacje-n915566>
- Żytnicki P., *Zbigniew Ziobro uwięził się na studenta z Poznania. Chce obalić prawomocny wyrok*, poznan.wyborcza.pl, 22 kwietnia 2022, <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,28356972,zbigniew-ziobro-uwzial-sie-na-studenta-z-poznania-chce-obalic.html>

Prezydent: Zdecydowałem o zawetowaniu ustawy o Sądzie Najwyższym i KRS, 24 lipca 2017,
<https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/aktualnosci/wydarzenia/prezydent-zdecydowalem-o-zawetowaniu-ustawy-o-sadzie-najwyzszym-i-krs,669>

Akty prawne

Ustawa z 2 kwietnia 1997 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Traktat o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.).

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (t.j. Dz. U. UE. C. z 2016 r. Nr 202).

Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1069.

Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1069.

Ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz. U. z 2025 r. poz. 734 ze zm.).

Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 ze zm.).

Preambuła ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (t.j. Dz.U. 2019 r. poz. 2215 ze zm.)

Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. 1993 Nr 61, poz. 284

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984).

Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku (Dz. U. z 1991 Nr 120, poz. 526).

Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych z dnia 25 października 2007 roku (Dz. U. z 2015 r. poz. 608).

Ustawa z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 7 stycznia 1993 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1575)

Ustawa z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.)

Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. 2005 Nr 14, poz. 114 ze zm.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2025 roku poz.1043).

Ustawa z dnia 21 listopada 2018 roku o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1043, 11602507).

Ustawa z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 219 ze zm.).

Dokumenty

Amnesty International, *Ponad 760 tys. głosów wsparcia dla Justyny Wydrzyńskiej*, amnesty.org.pl, 21 marca 2025, <https://www.amnesty.org.pl/ponad-760-tys-glosow-wsparcia-dla-justyny-wydrzynskiej/>

„Archiwum Osiatyńskiego. Alfabet buntu”, 11 września 2018, opis zdarzenia z dnia 03 października 2016, <https://archiwumosiatsynskiego.pl/alfabet-buntu/nauczycielki-z-zabrza/>

Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Dlaczego dr hab. Michał Bilewicz wciąż czeka na tytuł profesora? Odpowiedź Kancelarii Prezydenta*, 21 lutego 2020, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/dlaczego-michal-bilewicz-czeka-na-tytul-profesora-odpowiedz-kprp>

Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Sprawa odwołania dyrektora teatru im. J. Słowackiego. Marszałek województwa: procedura jeszcze niezakończona*, 21 lutego 2022 r., aktualizacje: 4 marca 2022 r. i 25 stycznia 2023, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-teatr-slowackiego-dyrektor-odwolanie-marszalek-odpowiedz>.

Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Ogranicza prawa i wolności. RPO o obywatelskim projekcie zakazującym edukacji seksualnej*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-o-obywatelskim-projekcie-zakazu-edukacji-seksualnej>

Biuletyn Informacji Publicznej RPO, *Sprawa rozpatrzenia wniosków o tytuły profesorskie. Pismo do Kancelarii Prezydenta RP i odpowiedź*, 18 października 2021 r., 24 października 2023 i 23 kwietnia 2025, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-andrzej-duda-profesura-bilewicz-zelazny-odpowiedzi>

Biuro Komunikacji i Promocji Ministerstwo Sprawiedliwości, *Wsparcie z Funduszu Sprawiedliwości dla gmin, które pominięto w unijnym programie „Partnerstwo miast”*, 18 sierpnia 2020, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/wsparcie-z-funduszu-sprawiedliwosci-dla-gmin-ktore-pominieto-w-unijnym-programie-partnerstwo-miast>

Biuro Regionalne Światowej Organizacji Zdrowia dla Europy i Federalne Biuro ds. Edukacji Zdrowotnej (BZgA), *Standardy edukacji seksualnej w Europie. Podstawowe zalecenia dla decydentów oraz specjalistów zajmujących się edukacją i zdrowiem*, Polska 2012.

Deadnaming, Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego, <https://obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl/hasla/deadnaming/>

Departament Tematyczny ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych. Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej, *Otwarte sprawy SLAPP w 2022 i 2023 r. Występowanie strategicznych powództw zmierzających do stłumienia debaty publicznej i reakcje regulacyjne w Unii Europejskiej*, PE 756.468, listopad 2023, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU\(2023\)756468_PL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/756468/IPOL_STU(2023)756468_PL.pdf).

Decyzja Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli z dnia 25 marca 2021 roku odmawiająca wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, sygn. Akt KD.5843.46.2020

Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez prof. Michała Bilewicza.

Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika procesowego, za zgodą sędzi Ewy Gregajtys, Ewy Leszczyńskiej-Furtak i Marzanny Piekarskiej-Drążek.

Dokumenty przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędziego Piotra Gąciarka.

Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocników, za zgodą sędziego Macieja Ferka.

Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika za zgodą sędziego Włodzimierza Brazewicza.

Dokumenty procesowe przekazane Komisji przez pełnomocnika, za zgodą sędziego Dariusza Mazura.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną przed oczywistie bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

Działalność mediów publicznych. Raport cząstkowy nr 1, Komisja ds. wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, Warszawa 2025.

European Commission Directorate-General for Justice and Consumers, *2024 Rule of law report. Country report - Poland*,

Europejska Komisja na rzecz Demokracji przez Prawo, tzw. Komisja Wenecka, Raport na temat europejskich standardów dotyczący niezależności sądownictwa i prokuratury: część II – prokuratura, z dnia 3 stycznia 2011, <https://rm.coe.int/16804be55a>

Fundacja Równość.org.pl, *Dyskryminujący/dyskryminowani. LGBT w Małopolsce. Raport z projektu*, s. 55-58, Kraków 2015.

„Informacje historyczne”, <https://polin.pl/pl/marzec-68-informacje-historyczne>

Informacja na temat składania wniosków o stypendia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki dla wybitnych młodych naukowców w grudniu 2021, 9 listopada 2021, <https://www.gov.pl/web/edukacja/informacja-na-temat-skladania-wnioskow-o->

[stypendia-ministra-wlasciwego-do-spraw-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-dla-wybitnych-mlodych-naukowcow-w-grudniu-2021-r](#)

Interpelacja nr 5469 z dnia 4 maja 2020 w sprawie programu edukacji seksualnej w Gdańsku pn. "Zdrowe Love", <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/interpelacja.xsp?typ=INT&nr=5469>

Interwencja poselska "w sprawie represji w zw. Z udziałem uczniów i nauczycieli w protestach Strajku Kobiet" posłanki Beaty Maciejewskiej z dnia 5.11.2020 r.

2024 Rule of law report - Communication and country chapters, 24.07.2024, https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

Kampania Przeciw Homofobii, Lambda Warszawa, Fundacja Trans-Fuzja, *Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce. Raport za lata 2015-2016* pod red. M.Świder i M. Winiewskiego, Warszawa 2017.

Kampania Przeciw Homofobii, Lambda Warszawa, *Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce. Raport za lata 2019-2020* pod red. M. Winiewskiego i M. Świder, s. 281-301, Warszawa 2021.

Komisja do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy numer 1, Działalność mediów publicznych*, Warszawa 2025.

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, Projekt implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 roku, <https://www.gov.pl/attachment/418d1e61-e573-45dd-a1be-07562fc67479>

Komunikat Ewy Bialik, rzecznika prasowego Prokuratury Krasowej, z dnia 18 stycznia 2021 roku.

Komunikat Prokuratury z dnia 9 lipca 2024 roku, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wnioski-o-uchylenie-immunitetow-sedziowskich-w-tzw-aferze-hejterskiej>
<https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wnioski-o-uchylenie-immunitetow-sedziowskich-w-tzw-aferze-hejterskiej>.

Komunikat w związku ze skierowaniem przez Prezydenta RP wniosku do TK, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/prawo/wnioski-do-tk/komunikat-w-zwiazku-ze-skierowaniem-przez-prezydenta-rp-wniosku-do-tk,25668>

Komunikat Zespołu Prasowego Biura Komunikacji i Promocji Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/zespól-doradczy-do-spraw-etyki-i-postepowan-dyscyplinarnych-sedziow>.

Komunikat Komitetu Obrony Sprawiedliwości dotyczący przeniesienia sędziego Waldemara Żurka do innego wydziału Sądu Okręgowego w Krakowie wbrew Jego woli, Komunikat KOS (1/2018), 8 września 2018 r., <http://komitetobronysprawiedliwosci.pl/komunikat-komitetu-obrony-sprawiedliwosci-dotyczacy-przeniesienia-sedziego-waldemara-zurka-do-innego-wydzialu-sadu-okregowego-w-krakowie-wbrew-jego-woli/>

Komunikat Sądu Najwyższego z 21 maja 2019 r.,
https://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=278-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach&rok=2019

Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z 21 października 2019 r.,
<http://rzecznik.gov.pl/2019/10/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-piotra-schaba-dotyczacy-skierowania-wniosku-do-sadu-dyscyplinarnego-o-rozpoznanie-sprawy-dyscyplinarnej-waldemara-z-sedziego-sadu-okregowego-w-krakowie/>

Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z 28 maja 2020 r.,
<http://rzecznik.gov.pl/wp-content/uploads/2020/05/Komunikat-Waldemar-Z.pdf>

Komunikat prasowy, *Podstawowe wartości UE: Komisja wszczyna kroki prawne przeciwko Węgrom i Polsce w związku z naruszeniem praw podstawowych osób LGBTIQ*,
ec.europa.eu, 15 lipca 2021,
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_21_3668

List D. Mijatović do Marszałka Senatu RP S. Karczewskiego, 22 maja 2019 r.,
<https://rm.coe.int/letter-to-stanis-aw-karczewski-marshal-of-the-senate-of-the-republic-o/1680948c23>

List otwarty: węgierski projekt ustawy o „przejrzystości życia publicznego”, ofop.eu, 23 maja 2025,
<https://ofop.eu/list-otwarty-wegierski-projekt-ustawy-o-przejrzystosci-zycia-publicznego/>

List Profesorów IFiS PAN w sprawie kadencji Międzynarodowej Rady Oświecimskiej, 30 maja 2018,
<https://ihpan.edu.pl/list-profesorow-ifis-pan-sprawie-kadencji-miedzynarodowej-rady-oswiecimskiej/>

List Wicemarszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki do Przewodniczącego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie z dnia 23 lutego 2022 r. (KD-I.502.1.6.2022).

List rodziców dzieci LGBT+ do MEN:, kph.org.pl, 19 stycznia 2018, <https://kph.org.pl/list-rodzicow-dzieci-lgbt-do-men/>

List Unii Polskich Teatrów i Stowarzyszenia Dyrektorów Teatrów do Marszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki i Zarządu Województwa Małopolskiego z 17 lipca 2024 roku.

List Wicemarszałka Województwa Małopolskiego Łukasza Smółki do Przewodniczącego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie z dnia 23 lutego 2022 r. (KD-I.502.1.6.2022).

List Związku Zawodowego Aktorów, Inspicjentów i Producentów Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie do Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego z dnia 10 marca 2022 r.

List Związku Zawodowego Aktorów, Inspicjentów i Producentów Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie do Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego z dnia 25 maja 2023 r.

Mail wysłany z prywatnego adresu mailowego jednego z rodziców dzieci uczęszczających do IX Liceum Ogólnokształcącego - podpisany”. Zdesperowani rodzice uczniów IX LO w Gdyni” z dnia 29.10.2020r. inicjujący postępowanie w sprawie SNP.570.295.2020, dokument ten został udostępniony Komisji przez Kuratorium Oświaty w Gdańsku.

Minister Edukacji i Nauki, Warszawa 29 czerwca 2022, Decyzja SMN/17/0634/2021, s. 4, dokument uzyskany przez Komisję.

MRPiPS rozwiązało umowę z Fundacją Autonomia, gov.pl/web/rodzina, 15 grudnia 2016, <https://www.gov.pl/web/rodzina/mrpips-rozwiazalo-umowe-z-fundacja-autonomia>

Natalia Skipietrow, IFiS PAN, *W sprawie wypowiedzi dr. Piotra Gontarczyka na temat książki „Dalej jest noc...”*, 17 marca 2019, <https://ifispan.pl/w-sprawie-wypowiedzi-dr-piotra-gontarczyka-na-temat-ksiazki-dalej-jest-noc/>;

NGO Transparency Law update: NGO reports to Israeli Registrar of Non-Profits in 2012, NGO Monitor, 1 listopada 2013, <https://ngo-monitor.org/reports/20/>

Nowelizacja kodeksu karnego - postępowanie legislacyjne, dopuszczalny zakres poprawek senackich, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11162-nowelizacja-kodeksu-karnego-postepowanie-legislacyjne-dopuszczalny-zakres-poprawek-senackich>

Obywatelski projekt ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie, numer druku 830, za: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=830>

Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, numer druku 784, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=784>

Opinia Komitetu Obrony Sprawiedliwości KOS ws. przesłuchania sędziego Igora Tuleyi, Opinia KOS (8/2018), 23.10.2018, <https://komitetobronysprawiedliwosci.pl/wpis-wokanda/opinia-komitetu-obrony-sprawiedliwosci-kos-ws-przesluchania-sedziego-igora-tuleyi/>

Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach oraz niektórych innych ustaw, numer druku 1607, za: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=1607>

Obywatelski projekt ustawy - Tak dla rodziny, nie dla gender, numer druku 915. <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=915>

Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach oraz niektórych innych ustaw, numer druku 1607, za:
<https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=1607>

Obywatelski projekt ustawy - Tak dla rodziny, nie dla gender, numer druku 915, za:
<https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=915>

OFOP, Narodowe Centrum – nie rozwiązuje problemów, tworzy nowe – Stanowisko OFOP,
<https://ofop.eu/narodowe-centrum-nie-rozwiazuje-problemow-tworzy-nowe-stanowisko-ofop/>

Opinia przyjaciela sądu *amicus curiae* Fundacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA do Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie (sygn. akt: V K 18/22) z dnia 10.10.2022,
<https://federa.org.pl/amicus-curiae-justyna-wydrzynska>

Opinia przyjaciela sądu sporządzona przez Helsińską Fundację Praw Człowieka,
https://hfhr.pl/upload/2022/01/opinia-przjaciela-sadu-ii-k-296_20_2.pdf

Opinia przyjaciela sądu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka do Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie (sygn. akt: V K 18/22) z dnia 08.04.2022,
<https://hfhr.pl/aktualnosci/aktywistka-aborcyjnego-dream-teamu-oskarzona-o-pomoc-w-aborcji-hfpc-sklada-opinie-przjaciela>

Opinia OBWE o Narodowym Instytucie Wolności, <https://publicystyka.ngo.pl/opinia-obwe-o-narodowym-instytucie-wolnosci>

Orzeczenia dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim przekazane Komisji przez pełnomocniczkę nauczycielek i za ich zgodą.

Orzeczenia dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim przekazane Komisji przez pełnomocniczkę nauczycielek i za ich zgodą.

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 1 lipca 2021r. sygn. KD.5843.45.2020 [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim z 8 czerwca 2020 roku uniewinniające obwinioną. [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 9 października 2021r. Sygn. KD.5843.46.2020

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy Wojewodzie Małopolskim z dnia z 6 października 2022 roku [akta Małopolskiego Kuratorium Oświaty].

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 6 października 2022 roku.

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej przy Wojewodzie Małopolskim z dnia z 6 października 2022 roku [akta Małopolskiego Kuratorium Oświaty].

Orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 6 października 2022 roku.

Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 27 lutego 2024 roku.

Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 27 lutego 2024 roku.

Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Małopolskim z dnia 27 lutego 2024 roku.

Oświadczenie fundacji Autonomia w sprawie rozwiązania przez MRPiPS umowy nr 95_II/2016 z dnia 13 kwietnia 2016 zawartej pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Fundacją Autonomia.

Oświadczenie sędziego P. Juszcyszyna z 26 listopada 2019 roku, <https://komitetobronysprawiedliwosci.pl/wpis-wokanda/oswiadczenie-sedziego-pawla-juszcyszyna/>.

Oświadczenie 11 sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie z 20.09.2021 roku; postanowienie SO w Krakowie z 11.10.2021 roku, I Cz 311/21

Oświadczenie Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie z 15 lutego 2022 roku.

Oświadczenie Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie z 17 czerwca 2024 roku.

Oświadczenie Zespołu Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie z 16 lipca 2024 roku.

Oświadczenie z dnia 15 czerwca 2019 r. w sprawie komunikatu zamieszczonego na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości dnia 15 czerwca 2019 r.: „Ministerstwo Sprawiedliwości pozywa profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego za kłamstwo”, <https://kipk.pl/ekspertyzy/oswiadczenie-z-dnia-15-czerwca-2019-r-w-sprawie-komunikatu-zamieszczonego-na-stronie-ministerstwa-sprawiedliwosci-dnia-15-czerwca-2019-r-ministerstwo-sprawiedliwosci-pozywa-profesorow-uniw/>

Oświadczenie złożone przez senatorów Artura Warzochę i Rafała Ślusarza na 58. posiedzeniu Oświadczenie Prezydenta RP z 15.12.2022, prezydent.pl, <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/andrzej-duda/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/oswiadczenie-prezydenta-rp%2C62468>

KPH, Oświadczenie Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej (TEA) i Kampanii Przeciw Homofobii (KPH) w sprawie tragicznej śmierci Dominika – ucznia gimnazjum w Bieżuniu, kph.org.pl, 1 lipca 2015, <https://kph.org.pl/oswiadczenie-towarzystwa-edukacji-antydyskryminacyjnej-tea-oraz-kampanii-przeciw-homofobii-kph-w-sprawie-tragicznej-smierci-dominika-ucznia-gimnazjum-w-biezuniu/>

Oświadczenie Krzysztofa Głuchowskiego z 2 marca 2022 r.; Kraków. Krzysztof Głuchowski: *Przestałem być odwoływany* dyrektorem, e-teatr.pl, 31 maja 2024, <https://e-teatr.pl/krakow-krzysztof-gluchowski-przestalem-byc-odwoływany-dyrektorem-48822>.

Petycja zainicjowana przez Tomasza Grzyba (Polskie Stowarzyszenie Psychologii Społecznej),
Petycja w sprawie nadania tytułu profesora dr hab. Michałowi Bilewiczowi,
Petycjeonline.com.

https://www.petycjeonline.com/petycja_w_sprawie_nadania_tytułu_profesora_dr_hab_mi_chaowi_bilewiczowi;

Petycja zainicjowana przez Prof. Dr. Rolanda Imhoffa, *Promote Michal Bilewicz to Professor*,
change.org, <https://www.change.org/p/polish-president-andrzej-duda-promote-michal-bilewicz-to-professor>

Pismo Dyrektora Prywatnej Szkoły Podstawowej w Tczewie "Fontanna Marzeń" z dnia 24.11.2020r.
Zawierające wyjaśnienia IO skierowane do Bożeny Żurawskiej Dyrektora Delegatury w
Tczewie Kuratorium Oświaty w Gdańsku sygn. Akt DT.570.3.2020.ZP

Pismo Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego z dnia 28.10.2020r. wystane
pocztą elektroniczną Dyrektora Przedszkola nr 77 w Gdańsku

Pismo Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego Pomorskiego Kuratorium Oświaty
Jerzego Wiśniewskiego z dnia 28 października 2020 r., do dyrektorki Przedszkola nr 77 w
Gdańsku [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty]

Pismo dyrektora Departamentu Prawa Europejskiego do dyrektora Departamentu Legislacyjnego
Prawa Karnego z dnia 5 maja 2022 roku, sygnatura sprawy DLPK-IV.454.2.2022

Pismo z dnia 5 kwietnia 2017 r. Dyrektora Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i
Europejskiego Biura RPO, Mirosława Wróblewskiego do Przewodniczącej Komisji
Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Lubuskim,
<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20przewodniczacej%20Komisji%20Dyscyplinarnej%20dla%20Nauczycieli%20przy%20Wojewodzie%20Lubuskim.pdf>

Pismo Dyrektora IX Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni z dnia 2.11.2020r. skierowane do
Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego Kuratorium Oświaty w Gdańsku
wraz z protokołem z czynności wyjaśniających oraz wyjaśnieniami AO.

Pismo Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego z dnia 5 listopada 2020r. Z
wezwaniami do uzupełnienia braków formalnych skargi.

Pismo Dyrektora Zespołu ds. Edukacji i Wychowania Biuro Rzecznika Praw Dziecka z dnia 23
marca 2021r. Skierowane do Pomorskiego Kuratora Oświaty

Pismo z dnia 5 kwietnia 2017r. Dyrektora Zespołu Prawa Konstytucyjnego, Międzynarodowego i
Europejskiego Biura RPO, Mirosława Wróblewskiego do Przewodniczącej Komisji
Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Lubuskim,
<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20przewodniczacej%20Komisji%20Dyscyplinarnej%20dla%20Nauczycieli%20przy%20Wojewodzie%20Lubuskim.pdf>

Pisma Dyrektora Departamentu Legislacyjnego Prawa Karnego do dyrektorów Departamentu Strategii i Funduszy Europejskich oraz Departamentu Prawa Europejskiego o numerze identyfikacyjnym koszulki 3122614, brak numeru sprawy.

Pismo Dyrektorki SP nr 4 w Żorach z dnia 26 stycznia 2021 roku do Dyrektora Delegatury w Rybniku.

Pismo z Kuratorium Oświaty w Gdańsku Delegatura w Tczewie z dnia 20 listopada 2020r. Do Dyrektor IO z żądaniem ustosunkowania się i złożenia pisemnych wyjaśnień w sprawie. DT.570.3.2020.ZP

Pismo z Kuratorium Oświaty w Gdańsku Delegatura w Tczewie z dnia 20 listopada 2020r. Skierowane do p. Kazimierza Smolińskiego sygn. DT.570.3.2020.ZP

Pismo z Kuratorium Oświaty z dnia 18 listopada 2020 roku dla Rzecznika Dyscyplinarnego przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim z poleceniem przeprowadzenia postępowania przygotowawczego.

Pismo Kuratorium z dnia 17 grudnia 2020 roku do dyrekcji Szkoły Podstawowej nr 4 w Żorach.

Pismo Kuratorium Oświaty w Katowicach do Przewodniczącej Komisji z dnia 13 sierpnia 2025.

Pismo Marszałek Sejmu Małgorzaty Gosiewskiej z 6 kwietnia 2022 roku do Michała Wosia, sygn. SPS-WP-02096.2022.

Pismo Michała Sporonina do Komisji nadestane drogą elektroniczną w dniu 8 września 2025r.

Pismo p. Barbary Dziuk z dnia 28.10.2020r. skierowane do Śląskiego Kuratora Oświaty.

Pismo Rady Rodziców do Kuratorium Oświaty z dnia 6.11.2020 r.

Pismo RPD z dnia 2 sierpnia 2021r. Sygn. ZEW.441.632.2021.ES

Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 6.11.2020r. skierowane do Pomorskiego Kuratora Oświaty VII.564.117.2020.AT

Pismo Śląskiego Kuratora Oświaty z dnia 4 listopada 2020r. Skierowane do Rzecznika Dyscyplinarnego Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim sygn. GK-KA.5841.111.2020.

Pismo wszczynające postępowanie wyjaśniające z 30 listopada 2020 roku, skierowane przez Rzecznika Dyscyplinarnego Elżbietę Wąsowską do AM..

Pismo wyjaśniające AM z 4 grudnia 2020 roku adresowane do Rzecznika Dyscyplinarnego. akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

Pismo zawiadamiające o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego z dnia 13 kwietnia 2020r. [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

Podejrzanie popełnienia przestępstwa przez zarząd Polskiej Fundacji Narodowej, nik.gov.pl, 9 kwietnia 2021, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/podejrzanie-popelnienia-przestepstwa-przez-zarzad-polskiej-fundacji-narodowej.html>

Poselski projekt ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych, druk nr 2299, <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2299>

Poselski projekt ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/1EB54CD5C1D657A4C125884D0038275B/%24File/2299.pdf>

Postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie o odmowie wszczęcia postępowania z dnia 21.02.2021r. RD.5841.111.2020

Postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26.04.2021r. Wszczynające postępowanie dyscyplinarne.

Postanowienie Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministrze Edukacji i Nauki z dnia 25 marca 2020 r. oraz postanowienie o wszczęciu postępowania Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26 kwietnia 2021 r.,[dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

Postanowienie Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy MEN z dnia 20.05.2021r. Sygn. BM-OKDiR.0031.55.2021

Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim, 28 stycznia 2021 r.

Postanowienie Rzecznika Dyscyplinarnego o wszczęciu postępowania wyjaśniającego z dnia 30.11.2020r. RD.5841.111.2020.

Postanowienie Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Dolnośląskim z dnia 10 maja 2021 [sygn. akt RD.5841.72.2020.MSI Wrocław].

Postanowienie Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Dolnośląskim z dnia 10 maja 2021 [sygn. akt RD.5841.72.2020.MSI Wrocław].

Postanowienie o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego z dnia 23 września 2021r. WO-I.5841.37.2021.ZA

Postanowienie Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego o umorzeniu postępowania z dnia 13.05.2021 RD.5841.6.2021

Postępowania dyscyplinarne przeciwko sędziom sądów powszechnych w Polsce, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2023

Powołania sędziów w latach 2018-2023 na wniosek tzw. „nowej” Krajowej Rady Sądownictwa. Analiza statystyczna, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2023.

„Powództwo Powiatu P. przeciwko autorom strony internetowej www.a...pl” znajdująca się pod adresem: <https://bialystok.sa.gov.pl/informacje-rzecznika-prasowego/1867-powodztwo-powiatu-p-przeciwko-autorom-strony-internetowej-www-a-pl.html>

Pozew z dnia 13 marca 2020 roku przekazany Komisji przez pełnomocnika Marty Lempart i za jej zgodą

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – system grantów i dotacji w poszczególnych obszarach (zob. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Programy Ministra*), <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-i-projekty>.

Prok. Wrzosek: przypisywano mi autorstwo komunikatów, które nigdy ode mnie nie wyszły, PAP, 8 października 2024, <https://www.pap.pl/aktualnosci/prok-wrzosek-przypisywano-mi-autorstwo-komunikatow-ktore-nigdy-ode-mnie-nie-wyszly>

Prokuratura Regionalna we Wrocławiu prowadzi śledztwo w tej sprawie: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wnioski-o-uchylenie-immunitetow-sedziowskich-w-tzw-aferze-hejterskiej>

Prośba o złożenie wyjaśnień, skierowana pocztą elektroniczną z dnia 30.10.2020r. do Dyrektora IX Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni SNP.570.295.2020

Protesty społeczne w dniu wyroku TK ws. aborcji. Policja podsumowała swe działania, bip.brpo.gov.pl, 24.11.2020, , <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protesty-w-dniu-wyroku-ws-aborcji-podsumowanie>

Protokół kontroli doraźnej z dnia 9 czerwca 2021r. NP.5533.2.78.2021.KP.

Protokoły przesłuchań AM i wicedyrektora szkoły akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

Protokół Nr XXIV.2017 z obrad sesji Rady Powiatu Żagańskiego z dnia 31 marca 2017 roku

Protokół X/19 sesji Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego w dniu 19 czerwca 2019r., sporządzony przez Roberta Świstaka, podpisany przez Przewodniczącego SWŚ Andrzeja Prusia, <https://bip.sejmik.kielce.pl/827-protokoly-z-posiedzen-sejmiku-wojewodztwa-swietokrzyskiego-vi-kadencji-lata-2018-2024/6803-protokoly-z-posiedzen-sejmiku-wojewodztwa-swietokrzyskiego-vi-kadencji-lata-2018-2024.html#bottom>

Przebieg procesu legislacyjnego: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3451>.

Przebieg procesu legislacyjnego poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw, sejm.gov.pl, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2710>

Przewodnik Ordo Iuris na temat Samorządowej karty Praw Rodzin, ordoiuris.pl, 7 maja 2020, <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/kompendium-wiedzy-dla-prorodzinnych-samorzadow-przewodnik-ordo-iuris-na-temat-samorzadowej-karty-praw-rodzin/>

PS, GN, Sondaż: Polacy za edukacją seksualną w szkołach, „Głos Nauczycielski”, 23 października 2019, <https://glos.pl/sondaz-polacy-za-edukacja-seksualna-w-szkolach>

Raport cząstkowy numer 1, Działalność mediów publicznych, Warszawa 2025.

RPO za oddaleniem przez sąd wniosku MSWiA o zarząd przymusowy dla Obywateli RP:, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-za-oddaleniem-przez-sad-wniosku-mswia-o-zarząd-przymusowy-dla-obywateli-rp>

Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), Adopted by the Committee of Ministers on 5 April 2024 at the 1494th meeting of the Ministers' Deputies.

Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), <https://rm.coe.int/0900001680af2805>

Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs).

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3451, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3451>

Samorządowa Karta Praw Rodzin, Ordo Iuris, 2019, <https://ordoiuris.pl/informacje-prasowe/samorzadowa-karta-praw-rodzin/>

Skarga nadzwyczajna ograniczyła prawo obywateli do skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, bip.brpo.gov.pl, 26 marca 2020, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-skarga-nadzwyczajna-ograniczyla-skargi-na-niezgodnosc-z-prawem-prawomocnego-orzeczenia>

Skarga nadzwyczajna Prokuratora Generalnego w sprawie znieważenia Pomnika Ofiar Tragedii Smoleńskiej, gov.pl, 26 lipca 2022, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/skarga-nadzwyczajna-prokuratora-generalnego-w-sprawie-zniewazania-pomnika-ofiar-tragedii-smolenskiej>

Samorządowa Karta Praw Rodzin – nowa inicjatywa prorodzinna, „Niedziela/KAI”, 2 września 2019, <https://www.niedziela.pl/arttykul/44944/Samorzadowa-Karta-Praw-Rodzin---nowa-inicjatywa-prorodzinna>

Skarga z 3 grudnia 2020 roku na Annę Gaszkę zaadresowania Śląskiego Kuratora Oświaty [akta kuratorium]

Skarga Joanny Karoliny Malinowskiej na decyzję Ministra Edukacji i Nauki z dnia 5 sierpnia 2022 r., dokument uzyskany przez Komisję.

Stanowisko Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks Karny (zawartej w druku sejmowym nr 3751) penalizującej działania z zakresu edukacji seksualnej, „pts-seksuologia.pl”, <https://pts-seksuologia.pl/sites/strona/114/stanowisko-polskiego-towarzystwa-seksuologicznego-w-sprawie-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-z-dnia-6-czerwca-1997r-kodeks-karny-zawartej-w-druku-sejmowym-nr-3751-penalizujacej-dzialania-z-zakresu-edukacji-seksualnej>

Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich wobec przyjmowania przez organy władzy publicznej deklaracji „przeciw ideologii LGBT”, bip.brpo.gov.pl, 17 maja 2019, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/stanowisko-rpo-ws-przyjmowania-przez-organy-wladzy-publicznej-deklaracji-przeciw-ideologii-lgbt>

Stanowisko i ustalenia badawcze Zespołu badawczego kary dożywotniego pozbawienia wolności przy Katedrze Kryminologii i Polityki Kryminalnej IPSiR UW z 19 czerwca 2019 roku, https://tiny.pl/12g_16sv

Solicitors Regulation Authority, *Warning notice*, 31 maja 2024, <https://www.sra.org.uk/solicitors/guidance/slapps-warning-notice/>

Statut Stowarzyszenia Prokuratorów „Lex Super Omnia” <https://lexso.org.pl/statut/#:~:text=%C2%A7%207.%20Stowarzyszenie%20realizuj%20swoje%20cele%20poprzez%20pomocy%20materialnej%20i%20prawnej%20dla%20cz%C5%82onk%C3%B3w%20Stowarzyszenia>.

System dotacji dla organizacji pozarządowych potrzebuje uzdrowienia, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/administracja/narodowy-instytutu-wolnosci-niw-crso.html>

System dotacji dla organizacji pozarządowych potrzebuje uzdrowienia, nik.gov.pl, 17 czerwca 2024, <https://www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/narodowy-instytutu-wolnosci-niw-crso.html>

Tekst ustawy uchwalonej w Sejmie i przekazanej Marszałkowi Senatu: [https://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u3/\\$file/3451_u3.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u3/$file/3451_u3.pdf)

The Commissioner presented his opinions on the government bill on the National Freedom Institute– Centre for Civil Society Development, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/commissioner-presented-his-opinions-government-bill-national-freedom-institute%E2%80%93centre-civil-society>

The Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, *The role of local and regional authorities with regard to the situation of LGBTI people in Poland*, 17 maja 2021, RESOLUTION 471 (2021).

The European SLAPPContest 2022, 20.11.2022, <https://www.the-case.eu/latest/the-european-slapp-contest-2022>

“The Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System”, Recommendation Rec(2000)19 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 6 October 2000, <https://rm.coe.int/16804be55a>.

Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, *Edukacja antydyskryminacyjna i jej standardy jakościowe*, Warszawa 2011

Uchwała nr 756/2023 nowej Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 6 września 2023 r. w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu

apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, ogłoszonym w Monitorze Polskim z 2022 r., poz. 945.

Uchwała Zarządu Województwa Małopolskiego nr 190/22 z dnia 17 lutego 2022 r.

Ustalenia Sądu Rejonowego w Płocku, mające odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 marca 2021 roku. Komisji zostały przekazane przez obrońcę wybrane dokumenty procesowe.

Uściński P., *Zapytanie nr 1354 do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej w sprawie dofinansowania projektu Fundacji Autonomia*, sejm.gov.pl, 30 listopada 2016, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=659BBE19>

Uzasadnienie do poselskiego projektu ustawy o transparentności finansowania organizacji pozarządowych, s. 1, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/1EB54CD5C1D657A4C125884D0038275B/%24File/2299-uzas.docx>

Uzasadnienie projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, druk 2003, 26 września 2017 r. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/5AB89A44A6408C3CC12581D800339FED/%24File/2003.pdf>

Uzasadnienie wyroku z dnia 2 marca 2021 r. Sądu Rejonowego w Płocku w sprawie aktywistek przekazane Komisji przez obrońcę.

Winnicki R., *Interpelacja nr 8185 do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej w sprawie dotowania organizacji promujących dewiacje przez MRPiPS*, sejm.gov.pl, 28 listopada 2016, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=58E13630>

Wniosek o skierowanie projektu ustawy do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Komisji Zdrowia: 42 za, 361 przeciw, 30 wstrzymało się.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w pierwszym czytaniu - 154 za, 267 przeciw, 11 wstrzymało się. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/Glosowanie.xsp?posiedzenie=26&glosowanie=15>

Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego z dnia 16 marca 2021r. Sygn. Akt KD.5843.46.2020.BL

Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego z dnia 16 marca 2021r. Sygn. Akt KD.5843.46.2020.BL

Wniosek rzecznika dyscyplinarnego z 25 marca 2020 roku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego i ukaranie naganą [akta Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim].

Wniosek o wszczęcie postępowanie dyscyplinarnego Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26.01.2021r. skierowany do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim.

Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 26 stycznia 2021 r skierowany do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorski [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

Wniosek w sprawie wypowiedzenia Konwencji Stambulskiej, 25 lipca 2020, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ministerstwo-sprawiedliwosci-konwencja-stambulska-powinna-zostac-wypowiedziana-poniewaz-jest-sprzeczna-z-prawami-konstytucyjnymi>

Wniosek RPD o zawieszenie nauczyciela pełniącego funkcje dyrektora szkoły, z dnia 22 września 2021r. Sygn. ZEW.441.632.2021.AS

Wszystkie uchwały samorządów dyskryminujące osoby LGBT zostały uchylone przez organy samorządu terytorialnego lub unieważnione przez sądy. WSA rozpoznał ostatnią skargę RPO, 26 marca 2024, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wsa-wszystkie-uchwaly-anty-lgbt-uniewaznione>

Wyjaśnienie w związku z artykułem dotyczącym kampanii „16 dni przeciw przemocy ze względu na płeć”, opublikowanym 27 listopada 2016 r. na portalu Polonia Christiana, gov.pl/web/rodzina, 28 listopada 2016, <https://www.gov.pl/web/rodzina/wyjasnienie-w-zwiazku-z-artykulem-dotyczacym-kampanii-16-dni-przeciw-przemocy-ze-wzgledu-na-plec-opublikowanym-27-listopada-2016-r-na-portal-p Polonia-christiana>

Wypowiedź Pawła Szypulskiego na prośbę Komisji przekazana Komisji przez pełnomocniczkę Fundacji Greenpeace Polska.

Zalecenie Komisji (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 r.

Zalecenie Komisji (UE) 2022/758 z dnia 27 kwietnia 2022 roku w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”).

Zawiadomienie z dnia 30 października 2020 r. skierowane przez Pomorskiego Kuratora Oświaty Małgorzatę Bielang do Wojewody Pomorskiego SNP.570.294.2020.LCh.EO.

Zawiadomienie o możliwości uchybienia godności zawodu i obowiązkom nauczyciela skierowane do Wojewody Pomorskiego z dnia 3 grudnia 2020 r. DT.570.3.2020.ZP

Zawiadomienie Burmistrza Gminy i Miasta Dobczyce z dnia 11 czerwca 2021r. do Rzecznika Dyscyplinarnego – akta sprawy dyscyplinarnej Komisji Dyscyplinarnej przy Wojewodzie Małopolskim

Zażalenie z dnia 14 kwietnia 2021r. Rzecznika Praw Dziecka na postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Pomorskim z dnia 25 marca 2021r. Sygn. Akt ZEW.441.82.2021.MP (dot. Sprawy KD.5843.46.2020

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia deliktu dyscyplinarnego z dnia 11 czerwca 2021r. RO.2120.7.2021.MAZU.

Zawiadomienie o wszczęciu postępowania Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego z dnia 22.03.2021r. RD.5841.6.2021

Zażalenie Rzecznika Praw Dziecka do Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministrze Edukacji i Nauki z dnia 1 marca 2021r. [dokumentacja Pomorskiego Kuratorium Oświaty].

Związek Miast Polskich. NIW nie rozwiązuje problemów sektora,
<https://publicystyka.ngo.pl/zwiazek-miast-polskich-niw-nie-rozwiazuje-problemow-sektora>

VIII sesja Sejmiku Województwa Podkarpackiego VI kadencja z dnia 27 maja 2019 r.,
<https://bip.podkarpackie.pl/sejmik-2/imienne-wykazy-glosowan/4678-viii-sesja-sejmiku-wojewodztwa-podkarpackiego-vi-kadencja-z-dnia-27-maja-2019-r>

Netografia

<https://www.akcjademokracja.pl/europa-nie-odpuszczaj/>

<https://amu.edu.pl/uniwersytet/z-zycia-uniwersytetu/newsy/dr-joanna-malinowska-wsrod-100-kobiet-roku>

<https://autonomia.org.pl/o-nas/nasza-herstoria/>

https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_054_19.PDF

<https://edukacjaseksualna.com/o-nas/>

<https://www.facebook.com/events/631399104001767>

<https://www.fara.us/>

<https://www.gkpge.pl/grupa-pge/o-grupie/kim-jestesmy>

<https://iustitia.pl/o-nas/>

<https://ja-nauczyciel.pl/misja/>

https://jm119.web.amu.edu.pl/?page_id=322&lang=pl

<https://www.justice.gov/nsd-fara>

<https://kampania16dni.pl/o-kampanii/organizatoroki/>

<https://lgbtplusme.com/ranking/pl>

<https://lexso.org.pl/kategoria/raporty/>

<https://niw.gov.pl/nasze-programy/archiwalne-programy/fio/>

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty przeciwko zaostreniu przepis%C3%B3w dotycz%C4%85cych aborcji w Polsce \(2020%E2%80%932021\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty_przeciwko_zaostreniu_przepis%C3%B3w_dotycz%C4%85cych_aborcji_w_Polsce_(2020%E2%80%932021))

https://pl.wikipedia.org/wiki/Og%C3%B3lnopolski_Strajk_Kobiet

https://pl.wikipedia.org/wiki/Komitet_Obrony_Demokracji

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty przeciwko zaostreniu przepis%C3%B3w dotycz%C4%85cych aborcji](https://pl.wikipedia.org/wiki/Protesty_przeciwko_zaostreniu_przepis%C3%B3w_dotycz%C4%85cych_aborcji)

<https://warszawa.naszemiasto.pl/strajk-nauczycieli-warszawa-2019-trwa-protest-nauczycieli/ar/c1-5071011>

<https://ponton.org.pl/o-nas/>, <https://sexed.pl/fundacja-sexedpl/>

<https://rdi.org.pl/fundatorzy/>

<https://stronazycia.pl/stop-pedofilii/inicjatywa-2019/>

<https://tour-de-konstytucja.pl/edycja-i>

<https://themis-sedziowie.eu/czym-sie-zajmujemy/> .

<https://www.youtube.com/watch?v=L6VVC04-Rq8>

<https://zieloneswiatlo.org>

<https://zielonewiadomosci.pl/>

<https://znp.edu.pl/9796-2/>

<https://znp.edu.pl/prezydent-zawetowal-lex-czarnek/>

<https://znp.edu.pl/ogolnopolska-akcja-protestacyjna-pracownikow-oswiaty/>

<https://x.com/KrystPawlowicz/status/1054243184128208896>

<https://x.com/ZiobroPL/status/1647167375467245568>

https://x.com/Renata_Grochal/status/1092194720007237633?ref_src=twsrc%5Etfw

<https://x.com/WojSadurski/status/1061340280786468865>

<https://x.com/WojSadurski/status/1085716677038268416>

<https://x.com/helenadalli/status/1288122195927896068>

<https://x.com/martalempart/status/1184202445834149888>

<https://x.com/protestzwykrzyk/status/1215928692322467840?s=20>

<https://x.com/ZiobroPL/status/1359381709108690945>

<https://x.com/ZiobroPL/status/1131162649973202946>

<https://twitter.com/JanKanthak/status/1139848430484955136>

<https://twitter.com/JanKanthak/status/1139848430484955136>

<https://x.com/TomaszSkory/status/1140568622282289152?s=20>,

<https://x.com/ZiobroPL/status/1131162649973202946>

<https://x.com/ZiobroPL/status/1131162649973202946>

https://x.com/MEN_GOVPL/status/1323395734931202055?s=20

Wzrost

Warszawa, 31 grudnia 2025 r

